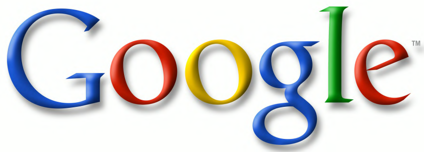

1132

JO: ALBERTI FABRICII

BIBLIOTHECA LATINA,

SIVE

NOTITIA AUCTORUM VETERUM LATINORUM,

Quorumcumque scripta ad nos pervenerunt, distributa in Libros IV. Supplementis, quæ antea sejunctim excusa maximo Lectorum incommodo legebantur, suis quibusque locis nunc primum insertis.

TOMUS PRIMUS,

Ad cujus calcem accedunt Epistolæ Q. Curtii nomine A. 1500. Regii Lepidi Vulgatæ.

VENETIIS, MDCCXXVIII.

Apud Sebastianum Coleti.

CUM APPROBATIONE ET PRIVILEGIO.

D. JOH. FRID. MEYERO

Augustissimi Svecorum Gothorumque Monarchæ à Consiliis sanctioribus, Theologo ac Professori Honorario Illustris Kiloniensis Academiæ, & Pastori Ecclesiæ Jacobeæ Hamburgensis,

Patrono meo Honoratissimo,

HANC BIBLIOTHECAM LATINAM

L. M. Q. Consecro.

JO. ALBERTUS FABRICIUS.

Ui Bibliothecas apud veteres adornarunt, sive in publicos usus hoc facerent, sive privatæ id darent voluptati & utilitati, constat eos non tantum de libris comparandis & seligendis cogitasse, sed hoc quoque egisse sedulo, ut collecti & dispositi libri, appositis Maximorum Virorum Statuis, simulacris & imaginibus præfulgerent. Neque hodie iste mos ita exolevit, ut non instructissimæ quæque Bibliothecæ in Italia, Galliis, Germania & aliis Christiani orbis regionibus ab eo genere pretium & ornamentum sibi quærant. Quid igitur à re alieni facio, si Bibliothecæ huic meæ quam in studiosorum gratiam digessi, & omni genere latinorum auctorum veterum instruxi, præfixa icone Viri illustris, gratiam, decus, auctoritatem volo comparare & conciliare? Quod vero Tui, VENERANDE MAYERE, imaginem præ reliquis mihi ad hoc exoptandam esse duco, non sane Tua in me liberali manu collata beneficia faciunt, quamvis ea tot ac tanta esse & novi & memini, ut eis prædicandis nedum referendis longe sim impar: Sed imprimis hoc mihi è re fore visum est, quod libri ipsi & qui hic à me congesti sunt auctores, vix quenquam magis quam Te unum expetere, & Tua unius imagine exornari velle videantur. Cum enim maximus sis non modo fautor litterarum, sed & ipse earum callentissimus: nec tantum Bibliothecam à multis jam annis con-

das locupletissimam cura ingenti magnifque sumptibus, sed & ipse viva quædam Bibliotheca & Museum ambulans scribas quotidie digna quæ in Bibliothecas referantur, brevi post tot alia præstantissima ingenii Tui monumenta daturus *Bibliothecam Biblicam*, in quam admissi sacrarum litterarum assidui scrutatores, nihil habebunt quod de accurata notitia versionum & interpretum, nihil quod de Philologiæ Sacræ & Antiquitatum Biblicarum Scriptoribus jure potuerunt desiderare. Cumque hæc etsi egregia & præclara vix exigua quæ Te laudatum & principibus Viris familiarem, Regibusque Maximis amabilem reddiderunt, quæ Bibliotheca non gaudeat MAYERIANI adumbratione oris pretium sibi accedere & gratiam? Quæ non libenter velit MAYERI imagine illustrari? At enim sentio quid in hac re qua Bibliothecæ meæ à tua effigie ornamentum expeto, futurum mihi sit longe difficillimum. Ecquis enim satis idoneus artifex, aut quænam digna materia imagine tua effingenda à me poterit reperiri, quæ non debet nisi à Praxitele & Myrone aliquo, quo pulcherrima prodeat, formari? Ego sane nunquam Apellem me memini, neque auro magis quam argento abundo, facile autem intelligo, quam sit indignum si pulcherrimam imaginem dedecoret pictor fœdus, vel si ego in gypso Te fingere, vel ligneum aut fictile tuum ponere simulacrum, hoc est dignitatem imaginis tuæ sermonis mei inelegantia deterere velim. Sed nonne materiæ præstantissimæ pariter & peritissimi artificis vicem solum nomen Tuum implere potest? Hoc itaque vel nudum Bibliothecæ huic præfixum, instar elegantissimæ & elaboratissimæ statuæ non mediocre decus pretiumque illi facile comparabit. De subscriptione denique cogitanti qua monumentum istud antiquo ritu Tibi consecretur, opportune mihi ex Scriptoribus in hanc Bibliothecam relatis occurrit Flavius Vopiscus, qui statuæ Numeriani Cæsaris in Bibliotheca Ulpia quondam dedicatæ refert subscriptum fuisse in hæc verba: *Numeriano Cæsari*

ORATORI SUIS TEMPORIBUS
POTENTISSIMO.

Scripsi Hamburgi prid. Cal:
Octobris Anni Christiani
MDCLXXXXVI.

AD

terio decuisset perpendere) inanibus ac temerariis, quibus Critici & Antiquarii, ad pravas hujusmodi de aliis in eodem secum decurrentibus stadio, suspiciones, præ cæteris eruditis, proniores, impetere se invicem atque exagitare, more illaudabili, jam pridem consueuerunt, jure in posterum accensebitur. Si enim ullibi inter κακοτεχνίας certe hos literarios, vel de unius voculæ aut literæ emendatione toties digladiatos, uti exempla quam plurima, apud Scriptores ævi nostri doctissimos, de plagio commentatos literario, Jac. Thomasium, Theod. Jansonium, Joh. Albert. Fabricium, Thomam Crenium & Jo. Conr. Schvvartzium, obvia, abunde ostendunt, juxta Hesiodeum illud:

καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ φθονέει, καὶ τέκτονι τέκτων.

Itidem Clarissimus Mollerus.

Vale, Vir egregie, & me quod facis amare perge. Dabam Hamburgi X. Cal. April. Anni Christiani CIↃIↃCCXXI.

AD LECTOREM.

Cum ab eo tempore quo Bibliothecam meam latinam postremum auctibus novis locupletatam, atque inde sine novis accessionibus semel iterumque recusam in lucem edidi, non pauca iterum fuerint a me observata, sive quæ intra illud duodecennii spatium à viris doctis recens in vulgus emissa adjungi merebantur, sive quæ ex antiquioribus editionibus me antea fugerant, sive alioqui non indigna videbantur esse observatu, & ad notitiam scriptorum veterum latinorum facere: ea nolui suis quæque locis statim inserere novæ quæ jam prodit editioni, quod in promptu & hujus lectoribus fortassis opportunius futurum erat, sed quo & hujus & prioris emtoribus simul consulerem, potius separatim emittere in modum supplementi, atque paginas ad quas referenda singula sunt, in ora libelli annotare. Nihil præterea habeo quod præfationis loco illi præmittam, nisi quod conceptas gratias me debere profiteor viris doctissimis qui me de nonnullis publice etiam monere sunt dignati, quibus præsens locupletare supplementum potui, è quibus nominatim laudare juvat V. C. Michaelem Maittaire qui in jucundo & utili Annalium typographicorum opere pulcherrimam studiosis operam præstitit: nec non Christianum Junckerum qui cum viveret junctus mihi amicitia, & propter felix atque indefessum bene de litteris promerendi easque ornandi studium mihi inprimis dilectus in suis ad latinos scriptores, quos in studiosæ juventutis usum in lucem emisit, prolegomenis subinde quædam me docuit, quæ me præterierant & quæ libenter ex illo didici. Ingratus etiam sim si silentio involverem laudabilem industriam eruditi & præstantissimi Viri Jo. Gottlieb Krausii ejusque amicorum qui in Ephemeridibus litterariis Lipsiæ in patria mea Germanice editis A. MDCCX. Bibliotheca mea latina ita fecere mentionem, ut quædam non protrita addiderint, quæ mihi usui fuisse non inficior, quemadmodum & illa de quibus per litteras monitus sum à clarissimo Viro Christiano Schoetgenio. Tu vero, Optime Lector, vale, & indices scriptorum quos aucta huic supplementi editioni passim insertos videbis, ac qualecunque studium meum commodis tuis inserviendi, boni consule: volumenque tertium, quo altera supplementi pars similiter locupletata continebitur, brevi à me exspecta.

NO-

(a) *NOBILISSIMO VIRO*
GERHARDO DUNTE,
J. U. D.
Fautori meo Honoratissimo,
S. D.
JO. ALBERTUS FABRICIUS.

Libellum hunçce recens perductum ad umbilicum, jus fasque sit quaeso Tibi, VIR NOBILISSIME, consecrari & inscribi cum maxime à me, tenue quidem scholasticumque, publicum tamen ac fidele documentum mutuae nostrae voluntatis, quam in animo Tuo nec disjunctio absentis in Academiis dissolvit, nec peregrinatio per pulcberrimas Europae regiones à Te proximis annis curioso oculo lustratas imminuit, nec praesentis Tui & Patriae ac penatibus Tuis feliciter redditi oblivio vel frigus extinxit. Cum autem probe meminerim quantus fuerit pridem in Te adbuc admodum juvene ardor solidae virtutis ac sapientiae, quantum in indole honestissima studium bonorum & utilium librorum, quod interjecto tempore & post auctam aetatem & judicii vim confirmatam vitae usu, aditasque propius & inspectas celeberrimas Europae Bibliothecas incrementa non inficianda cepit: veni in eam spem, imo fiduciam, hancce praesentem lucubrationem meam, qua optimi quidam libri, veterum praesertim Latinorum, & quibus speciatim operam Tuam addixisti, Jurisconsultorum monumenta, quotquot aetatem tulerunt, commendantur, Te pro veteri Tua in me benevolentia & pro illo constanti tuo amore in litteras non aspernaturum, sed libello huic in delecta & eleganti Bibliotheca Tua locum aliquem relicturum. Precor Optimum Numen, ut ad summam senectutem servet Te valentem firmumque rebus florentibus ac laetis annosque beati Fratris Tui nuper extincti aetati subtractos atque ademtos addat Tibi, virtutemque Tuam & dexteritatem magno Patriae commodo, magnaque nobilissimi DUNTIANI Nominis gloria quam pulcberrime & quam felicissime jubeat enitescere. Vale. Nonis April. Anni Christiani cIↄ Iↄcc xxII.

AD

(a) Epistola dedicatoria secundi tomi supplementorum.

AD LECTOREM.

Tria mihi in hoc libro proposui mi Lector, quorum primum fuit, ut latinos auctores veteres non Ecclesiasticos, quorum scripta ætatem tulerunt, recenserem universos ordine Chronologico: alterum, ut singula eorum quæ exstant scripta commemorarem: tertium denique, ut quantum fieri posset quasque singulorum certe præcipuas annotarem ac præ ceteris commendarem editiones. Neque nomina auctorum nuda apposui, sed paucis simul perstrinxi, quæ certiora & præcipue observatu digna de unoquoque memoria mea occurrerent. Quod de celebrioribus inprimis dictum velim, nam in tanto auctorum numero, uti inter stellas quoque, non pauci sunt obscuri, atque ut ita dicam nebulosi, quorum præter exiguam nominis tanquam lucis strictaram oculos nostros nihil non præterit. Scripta vero illorum quæ exstant singula, non tantum recensita cujusvis inscriptione commemoravi, sed & genuina distinxi à dubiis ac supposititiis, dedique operam, ut de argumento librorum ac scribendi genere, & quibus illi ab auctoribus suis inscripti essent, pariter constaret. Editiones porro præstantissimas vocare soleo, quæ vel è MSS. Codicibus primum editæ, vel ab Aldis, Stephanis, Juntis, Plantinis & similibus typographorum principibus emendatius excusa sunt, vel alio nomine eximii quid habent, vel denique ad usus studiosorum juvenum quibus potissime hæc opera mea prodesse volui, accommodatissime reddita sunt castigationibus, notis & indicibus virorum doctorum. Horum studio effectum est etiam, ut qui Jo. Frid. Gronovii, Jo. Georgii Grævii, Jacobi Gronovii & paucorum hujusmodi nostra ætate qui cum judicio & industria in his litteris versati sunt editiones habet, antiquas illas non adspernetur quidem, si possit illas consequi, minus tamen desideret. Itaque utriusque generis singulas quam potui studiose indicavi, ut quilibet facili opera intelligere posset, quantum opera & industria scriptoribus singulis & per quos esset navatum. Neque aliarum editionum leviorum licet prorsus omisi notitiam, si quæ meæ sese offerrent inquisitioni, ut faciliorem redderem laborem iis qui post tenues hosce conatus meos aliquando plenam latinorum scriptorum Historiam nobis dare voluerint. Universum autem opusculum divisi in libros & capita; ut tanto facilius possit evolvi, respondeatque Bibliothecæ meæ Græcæ, similiter in libros & capita distributæ. Ad calcem libri postremi subjeci notitiam celebriorum typographorum, eorumque nomina qui præ ceteris laudem & gloriam in libris emendate ad MStos codices ac luculenter imprimendis consecuti sunt, asterisco distinxi. In eodem libro præterea annotavi si qui viri docti Veterum scriptorum, quorum integra scripta perierunt, fragmenta collegissent, imitati nautas naufragium passos, quos Poeta ait

Navibus amissis fluctantia quærere aplustra.

Sed & collectiones Veterum scriptorum latinorum, Grammaticorum, Rhetorumque & aliorum, diligenter recensui, non præteritis JCtis, Medicis, & Poetis Christianis. Omitto alia quæ in hac libri mei quasi repastinatione recens accesserunt, quæque malim te ex ipsius opusculi inspectione cognoscere, lætaturus, si studiosis hominibus in quorum gratiam totus hic à me susceptus est labor, usum aliquem afferre queat. Vale.

Hamburgi, Nonis April.
Anni MDCCVIII.

(a) EGREGIO VIRO
HENRICO WETSTENIO,
Bibliopolæ doctissimo Amstelodamensi
S. D.
JO. ALBERTUS FABRICIUS.

Ecce Tibi, Vir præstantissime, tenue munusculum, supplementum Bibliothecæ meæ latinæ, quod eatenus cupio tibi probari ut illud tanquam publicum documentum & sincerum testimonium habeas mei in te amoris. Quis vero te non amet quicunque amat litteras, sive sacras illas ac divinas, sive humaniores hasce græcas pariter ac latinas, quas omnes ita ornas & tam accurate tam nitide atque eleganter excusis, locupletas monumentis, ut nemo tuis aliquid det auribus, nemo Aldis, Stephanis, Plantinis faciat injuriam, qui te cum illis conferat, eosque nostræ ætati reddere ac repræsentare affirmat. Jampridem igitur, lubens fateor, te amo, variis etiam privatis benevolentiæ tuæ significationibus provocatus, sed maxime omnium integritate & virtute tua ac publicis in litteras meritis accensus. Confido igitur te hoc, licet parvum, quod tibi consecro munus non adspernaturum, cum ego officii mei putaverim hanc occasionem in libello ab arte tua non abhorrente testificandæ tibi voluntatis meæ non prætermittere, atque alioquin habeam quod publice agendum tecum mihi sit, & coram erudito orbe exponendam, futurum & ipsum, ut spero, tibi neutiquam ingratum.

Memini nimirum te ante aliquod temporis jure merito esse mecum conquestum de injuria, quam certe insignitam nomini Illustris Viri & ob virtutem eruditionem ac merita non minus eruditis omnibus quam patriæ suæ venerandi NICOLAI WITSENII, *præceps olim ac vana Jo. Scheferi, Viri alioquin haud indocti suspicio affricuit; hæc enim effecit ut Viri pariter insignes atque eruditi Morhofius & Clarissimus Mollerus, Lycei Flensburgensis Rector celebratissimus Schefero sine examine habentes fidem, criminationem ejus publicis in scriptis suis repeterent, Virumque illustrem & non minus a lectione scriptorum quam usu & experientia rei, de qua tractandum susceperat intelligentissimum, arguerent ut qui non habuisset satis materiæ vel ingenii domi, verum Scheferi scrinia illaudato more expilasset. Hoc cum multis argumentis facile mihi demonstrasses esse falsissimum, & tam certo scire te quam te vivere, quod Scheferi librum de militia navali tunc cum opus suum de Architectura navali conderet Vir illustris, ne quidem oculis usurpasset, nedum plagii nescio cujus in illum commissi reus esse posset; non dubitavi ea de re Mollerum qui solus ex illis tribus adhuc superest, atque ut diu supersit opto, monere, neque apud virum optimum frustra fui. Ille enim pro suo candore & honesto veritatis atque æquitatis amore & studio mihi non modo rescripsit se prorsus esse persuasum, injuriam factam esse per illam criminationem Schefer ianam illustri Viro, sed etiam pro sua parte retractationem quam publici juris facerem, lubens ad me misit. Illam igitur cum ad sarciendam & reparandam immeritam labem Viro innocentissimo & omnium laudes ac plausus, non injurias promerito, illatam inprimis faciat hoc loco integram subjicio atque ad te mitto.*

JO-

(a) Epistola dedicatoria prioris supplementorum voluminis.

JOHANNIS MOLLERI, FLENSBURG.
Scholæ patriæ Rectoris

Monitum de falsa Plagii litterarii, Viro Illustri, NICOLAO WITSENIO, Reip. Amstelodamensis Consuli, per Jo. Schefferum, V.C. temere affecti criminatione, hanc refellens, Morhofiique & suas ipsius de illo narrationes emendans.

ERrores suos agnoscere, agnitosque retractare, hominibus eruditis non turpe, sed gloriosum & honorificum esse, cum candoris sibi hoc pacto & integritatis, sine quibus doctrina omnis vana est ac nihil, famam, literaria potiorem atque præstantiorem, concilient, semper sum arbitratus. Gaudeo proinde, erroris hujusmodi Historico-Literarii, cum D. G. Morhofio, Polyhistore eximio, mihi communis, & è scripto hujus in mea derivati posthumo, plagium literarium, per Jo. Schefferum, Criticum & Antiquarium Sveciæ eruditissimum, Viro illustri, NICOLAO WITSENIO, civitatis Amstelodamensis Consuli inclyto, temeraria affictum suspicione, spectantis, publice emendandi, oblatam esse occasionem ab Henrico wetstenio, Bibliopola Amstelodamensi longe doctissimo, felicique Manutiorum & Stephanorum gloriæ æmulo, cujus aliquot ad Jo. Alb. Fabricium, Professorem Gymnasii Hamburgensis, Epistolæ, ab hoc amice communicatæ, argumentis idoneis, & innocentiam Witsenianam, simul ac Elzevirianam, & criminationis Schefferianæ falsitatem, adeo luculenter ostenderunt, ut de neutra dubitari ulterius posse convictus, sponte Apologemate hoc publico Viri illustris famæ itidem patrocinari, &, quicquid à Morhofio ac me nimia peccatum est credulitate, hoc pacto emendare, confestim decreverim. Id quod Morhofium etiam ipsum, si superstes esset, alacritate haud minori fuisse facturum, nemo cui candor illius perspectus fuit, ambiget. Sed res, ut rectius de illa judicari possit, paulo altius est repetenda. Ediderat Schefferus A. 1653. *Libros de militia veterum navali quatuor*, Upsaliæ, sumtibus Jansonianis excusos, & Christinæ Augustæ inscriptos. Hos, annis compluribus interjectis, *altero tanto* (teste Morhofio, *T. I. Polyhist. Lib. V. cap.* 1. *pag.* 234.) *auctiores*; imo (si ipsum *in Svecia Literata* pag. 269. audias) *ita auctos, mutatos atque emendatos, ut pro plane aliis & novis possint haberi*. Danieli Elzevirio, Bibliopolæ Amstelodamensi celeberrimo, ut ejus cura ac impensis in lucem denuo, nova hac facie quam primum prodirent, transmisit. Is vero, uti à Wetstenio, per septem olim annos ipsius domestico, edoceor, quod exemplorum editionis prioris numerus apud se superesset haud exiguus, prius hæc distrahere, quam Tractatum Schefferi auctiorem (gemino Morhofii, in *Autoschediasmatis poeticis* p. 21. 24. publice jam celebratum Epigrammate) prælo subjicere, constituit, &, hoc fine, cum tardius ista suos invenirent emptores, MStum transmissum, per annos aliquot, *ἀνέκδοτον* asservavit, nec cuiquam, metu jacturæ passus est innotescere. Quod in Sveciam postea (A. 1670.) ni fallor, Schefferi jussu, remissum, illo A. 1679. & Elzevirio A. 1680. defunctis, nondum alium, quo obstetricante in lucem protraheretur, invenit. Vidit hanc interea Illustris Witsenii opus *de Architectura navali novantiqua* Belgicum, Amstelodami A. 1671. excusum, ac plerasque hujus argumenti antiquitates, è Scriptoribus vetustis sedulo congestas exhibens, eruditeque illustrans, & merito

pro-

proinde ab Actor. Soc. Reg. Angl. Philosophicorum & Ephemeridum Gallicarum Scriptoribus, Morhofio (*T. I. Polyhist. Lib. II. c. 7. p. 435.*) ac Jo. Christoph. Sturmio, *doctissimum & elaboratissimum* istud apellante (*in diss. de Mathematis & Mathematicis c. 7 §. 4. p. 16*) de nota meliore commendatum. Viso illo, Schefferus non pauca sibi etiam in veterum lectione observata, & in suo jam annotata Syntagmate offendens, ex hoc, cum ἀνέκδοτον illud Amstelodami ap. Elzevirium hæreret, ea esse sublecta, temere est suspicatus, &, huic plus justo indulgens suspicioni, in literis ad Morhofium, *multa se in libro Witseniano, è schedis suis deprompta, deprehendisse* conquestus. Cujus querelæ mentionem cum Morhofius *capiti 25. Prælectionum* inseruisset *Polyhistoricarum*, inde eadem *in T. 1. Polyhistoris Lib. V. c. 1. p. 23.* M. Joh. FriKio (quem IV. posteriores Tomi hujus libros prælo parasse, & passim interpolasse, *in Prolegomenis monui*) & a me *in Hypomnemata ad eandem p. 399.* uti & ad Schefferi *Sveciam literatam p. 457.* cum certiora neuter comperisset, est translata. Nunc vero, postquam longe aliter ea de re sum edoctus, lubens volensque, quod æquitas ipsa, candor meus, & Witseniana in literas merita, exigunt, Schefferum animi plus justo suspicacis πάθει peccasse, profiteor, & à Morhofio, ac me, de plagio hoc chimærico *ll. cc.* relata expungi cupio, Witsenium autem pariter atque Elzevirium ab omni ejus culpa immunes pronuncio. Quod enim ad Elzevirium attinet, is, teste Wetstenio, in ædibus ejus tunc versato MStum Schefferi auctius, ne illius notitia exemplorum primæ editionis residuorum obesset venditioni, sollicite occultavit, & nulli mortalium, nedum Witsenio, quem idem saxum volvere fama percrebuerat publica, innotescere est passus, multoque minus inspiciendum præbuit. Witsenius autem, Vir non Juris solum (cujus honores summos reportavit Academicos), & Matheseos, sed literarum etiam elegantiorum, omnisque Historiæ & antiquitatis peritissimus, ac in scriptoribus omnis generis vetustis (quorum lectioni parens eum eruditus, dignitate itidem apud Amstelodamenses functus Consulari, mature assuefecit) ab ipsis ferme incunabulis, in seram usque ætatem assiduus, nec patronus solum literarum eximius, sed earundem etiam atque librorum, quibus ne septuagenarius quidem nunc exsatiari potest, helluo, quæcunque in his de re occurrunt navali, patris ejusdem amantissimi hortatu, per tot, quibus studia hæc deperiit, annos, singulari diligentia conquirere & excerpere nunquam cessavit. Tantum igitur abest ut Scheffero quædam, sive multa, sive pauca sublegere opus habuerit, ut ipsi potius omnia, imo plura (cum plures se illi, ob Emporii cui præest, celeberrimi ingentes, in re etiam litteraria ac libraria, præ civitate Upsaliensi prærogativas, Autores obtulerunt) ex iisdem, quos iste consuluerat fontibus, merito rivulos aspernato licuerit depromere. Sufficere vel sola hactenus relata, ad innocentiam Viri illustris demonstrandam, nisi omnino fallor, poterant. Majus tamen his momentum accedet, omnesque scrupuli morosissimorum etiam judicum evellentur animis, si eum, toto isto tempore, quo MS. Schefferi auctius Amstelodami penes Elzevirium delituit, jussu Ordinum fœderati Belgii, negotiorum publicorum caussa in aula absentem fuisse Russica, imo sanctissimis eundem verbis testari, sibi cum opus suum redux ederet, Schefferi Libros *de Militia veterum navali* sive MStos, sive impressos, visos nondum fuisse, quin imo ne fando quidem, aut aliena relatione innotuisse, è literis Wetstenianis cognoverint. Criminatio proinde Schefferi (quem, priusquam famam Witsenii illa læderet, monita utilissima plagiariorum accusatoribus à Jac. Thomasio, *in Tractat. de plagio literario c. III. Reg. K & II.* ac Jo. Conr. Schvvartzio, in libro ejusdem argumenti, *c. XI.* inculcata,

serio

BIBLIOTHECÆ LATINÆ,

SEU

SCRIPTORUM VETERUM LATINORUM,

De quibus in ea præcipue agitur,

INDEX ALPHABETICUS.

Numerus solus paginas primi voluminis, cum apposita b. paginas secundi significant.

BIBLIO-

BIBLIOTHECÆ LATINÆ,

SIVE

NOTITIÆ AUCTORUM VETERUM LATINORUM,

LIBER I.

De Scriptoribus Aureæ Ætatis, qui libros suos edidere intra duo sæcula ante Tiberii imperium.

CAPUT I.

DE M. ACCIO PLAUTO

Umbro Sarsinate. (*a*)

Plauti ætas. 1. *Comœdiæ quæ exstant.* 2. *Vidularia unica desideratur ex illis XXI. quas omnium consensu Plauto tributas Varro esse scripsit.* 3. *Poëtæ quorum dramata ad Plautum à nonnullis relata.* 4. *Comœdiæ deperditæ quæ à Veteribus sub Plauti nomine laudantur.* 5. *Grammaticorum Veterum Scriptæ in Plautum deperdita.* 6. *Acrosticha Plauti Comœdiis quæ exstant præmissa.* 7. *Plauti editiones.* 8. *Varia scripta eruditorum Virorum Plauto lucem afferentia.* 9. *Querolus supposita Plauto.* 10. *Philodoxios.* 11.

I. MACCIUS à pedum planitie sive πλατύτητι initio *Plotus*, postea PLAUTUS (*b*) est dictus, patria Sarsinas ex Umbria, lepidissimus Poëta Comicus: A temporibus belli Punici Secundi floruit, ingenio magis dives quam opibus, ita ut ad molas manuarias (*c*) se locare coactus sit pistori. Fatis concessit Romæ, cum Terentius vix novennis esset Anno U. C. DLXX. (*d*)

(a) Arnoldus Pontacus ad Eusebii Chron. p. 462. (b) Festus in *Ploti*. (c) Hieron. Chronico, & Gellius III. 3. qui è Varrone refert binas illum fabulas Satyrionem & Addictum & tertiam cujus nomen non adscripsit, in pistrino composuisse. Apud Minucium quoque Felicem c. 14. *Plautina prosapia hominem* pro pistore poni observant Viri docti. Utrum vero, quod in trusatili mola asinorum veluti vicem gesserit Plautus in pistrinis versatilibus molentium, ideo *Asinii* cognomento veniat in quibusdam libris, in medio relinquo. (d) Cicero Bruto c. 15. Apud Vossium de Poetis latinis, etiam in nova Operum editione in fol. perperam excusus Urbis annus CIↃ. LXXV.

ante CHRISTUM natum CLXXXIV. P. Claudio & L. Porcio COSS. * PLAUTUM *ad exemplum Siculi properare Epicharmi* scripsit Horatius, (*a*) non tam quod ejus fabulas expresserit, quam quod ut ille Græcas, sic hic Latinas Comœdias cum singulari laude composuerit. Quintiliani tamen judicio X. 1. in Comœdia maxime claudicant Latini, nec comparandi Græcis sunt, licet Varro dicat Musas, Ælii Stilonis sententia Plautino sermone locuturas fuisse, si Latine loqui vellent: licet Cæcilium veteres laudibus ferant; licet Terentii scripta ad Scipionem Africanum referantur, quæ tamen sunt in hoc genere elegantissima, & plus adhuc habitura gratiæ, si intra versus trimetros stetissent. Sane Muretum si audimus lib. XVI. cap. 13. Var. Lect. cui acutissimus Burmannus ad Quintilian. pag. 913. assentitur, si Plautino ore loquerentur Musæ, meretricio sæpius quam virginali more locuturæ essent, & plebejo quam honesto. In Rabani Mauri libro II. de arte Grammatica Tom. 2. Opp. pag. 46. edit. Colon. 1627. fol. Horatio teste laudato afferuntur hi versus,

Dicitur & Plautus vexisse poëmata thespis
Quæ canerent agerentque infecti facibus ora:

Sed ex Horatii arte poëtica v. 276. obvium erat emendare:

Dicitur & plaustris vexisse poëmata Thespis.

Eadem pagina apud Rabanum; *Poëtæ primi Comici, Sussurim, Bullus & Magnes*. Lege: *Susarion, Mullus & Magnes*. ex Diomedis lib. III. pag. 486. Sequitur apud Rabanum: *Secunda ætate fuerunt Aristophanes, Eupolis & Horatius* (legge *Cratinus*) *qui & principum vitia insectati acerbissimas comœdias composuerunt. Tertia ætas fuit Menandri, Phili* (fortasse *Philippidis*) *& Philemonis, qui omnem acerbitatem comœdiæ mitigaverunt, atque argumenta multiplicia græcis erroribus* (Diomedes, *autoribus*) *secuti sunt. Ab his Romani fabulas transtulerunt, & constat apud illos primo Latino sermone comœdiam Libœum* (lege *Livium*) *Andronicum scripsisse*. Corruptissimus etiam locus apud eundem Rabanum pag. 47. *Cujus planipedis acta togatarum scriptor ita in ædilicia fabula meminit, datur inest Scaurus exultat planipes*. Lege ex Diomede p. 487. *Cujus planipedis* (sive mimi) *Atta, togatarum scriptor ita in ædilicia fabula meminit: daturin' estis aurum? exultat planipes*. S. Hieronymus Epist. 101. ad Pammachium de optimo genere interpretandi: *Terentius Menandrum, Plautus & Cæcilius veteres Comicos* (Græcos) *interpretati sunt. Numquid hærent*

(a) Horat. lib. 2. Epist. I. v. 58.

hærent in verbis? ac non decorem magis & elegantiam in translatione conservant? Rufinus eidem Hieronymo objicit, quod in Monasterio Bethlehem pueris ad discendum DEI timorem sibi traditis, Maronem suum, Comicosque Plautum & Terentium, ac Lyricos & Historicos auctores exposuit. Nimirum non putavit timori DEI adversum esse Hieronymus efficere, ut lingua Græca & Latina, & suavitates atque elegantiæ, quæ in Ethnicorum libris exstant, non fugerent Christianos, & ab illis intelligi, atque in usum verti possent. Nihilominus majus meritò studium idem posuit in Christi fide & obsequio teneris animis instillando. Utinam, quod questus olim Plautus fuit Rudente IV. 7. 23. id solis Comicis in scena, non in cathedra etiam Philosophis, & sacris Concionatoribus de suggestu identidem esset conquerendum:

Spectavi ego pridem Comicos ad istum modum
Sapienter dicta dicere, atque iis plaudier,
Cum illos sapienter mores monstrabant poplo:
Sed cum inde suam quisque ibant divorsi domum,
Nullus erat illo pacto ut illi jusserant.

II. Exstant ex ipsius Comœdiis, quarum CXXX. ætate A. Gellii sub Plauti nomine circumferebantur, ut ipse auctor est libro & capite tertio Noctium Atticarum, hæ *viginti*, ordine fere litterarum à Grammaticis digestæ, ad evolvendi, ut credibile est, facilitatem. * Plauti quas habemus Comœdias collocatas ordine literarum à *Prisciano* putant, qui *Acrosticha* singulis Comœdiis præmissa (*a*) ad eundem referunt, quod tanquam incertum & non magnæ rei relinquo.

1 *Amphitruo*, in qua post actus IV. scenam 2. inserti sunt à recentiore manu versus CLXXXII. * *Amphitruo* Tragico-comœdia dicitur à Luctatio ad Statii 4. Thebaid. v. 47. Versus CLXXXII. sive scenas tres *Amphitruoni* post Actus IV. scenam 2. à recentiore manu adjectas, perperam pro genuinis Plauti habuerunt Pylades Brixianus aliique. In Plauto Taubmanni ad calcem voluminis rejecti leguntur, pag. 1271. seq. A Plauti dictione abire, magisque tumentia esse, & vetera licet, tamen omnino sequioris ævi adjectamenta notat Vossius lib. 1. de vitiis sermonis cap. 27. In Plautinis suis exemplaribus non reperiri testatur Jac. Mosantus Briosius pag. 105. Epist. Amphitruonem Plauti Hispanice vertit D. Villabolos, Hispali 1574. 8. Imitatus est in Amphitruone suo Jo. Baptista Poquelinus Molierius, ac Bælio

(a) Vide infra ad num. VII. pag. 9.

judice longe post se reliquit. Imitatus etiam est Italus Poëta sive Bocacius sive alius in dramate cui titulus: *Gieta, e Birria*. Vide Diarium Venetum, Giornale de' letterati d' Italia Tom. VI. p. 236.

2 *Asinaria* ex ὀνάγρῳ Demophili Comici Græci expressa. * *Asinariam* Plauti imitatus est, & ad sacrum argumentum de Saule filiam Davidi dote cruenta præputiorum Philistæorum despondente deflectit *Jo. Burmeisterus*. Luneb. 1625. 8.

3 *Aulularia* sic dicta ab aulula sive olla Euclionis. Extremam hujus dramatis partem suplevit & adtexuit *Antonius Codrus Urceus*, Professor Bononiensis, qui clarebat sub Sigismundo & Friderico III. Impp. Aliud brevius supplementum legitur in editione Plauti Lugdunensi, quam dedit Gryphius, in Coloniensi Gyberti Longolii, tum in Pareana, & aliis recentioribus. Alia denique ex ingenio adornarunt Joach. Camerarius & Georgius Reimannus Leibschütz. Jamque olim Plauti Aululariæ alienos versus insertos fuisse colligas è Plinii XVIII. 1. Aululariam seorsim illustravere Steph. Riccius, Mauritius Sydelius &c.* *Aululariam* versibus Germanicis ut illa ætate rudibus reddere non dubitavit quidam *Joachimus Greff*, ZWickaviensis Magdeburg. 1535. 8. Sed meritam ingenii laudem ætate nostra tulit *Molierius* (a) Comicorum Gallicorum princeps, qui ex Aularia Plauti *Avarum* suum expressit amœnissima imitatione. Supplementum Aululariæ nescio an diversum ab editis, de quo Goldastus in literis MSS. ad Johannem Meursium XI. Kal. Nov. 1604. *Supplementum Aululariæ illud quæro quod Camerarius ait apud Georg. Fabricium vidisse, non quod abs te (b) editum. Numquid super eo aliquid ex Scaligero? tenta, & vale mi Meursi, ac amicitiam nostram fove*. Camerarii verba sunt: *Noster quidem Fabricius annotarat quædam Romæ reperta, quibus supplerentur hæc deficientia, sed ne illa quidem satis Plautina, neque causa cur adjici vellemus, visa fuit*: Sane præter illud supplementum versuum CXXII. quod *Codro Urceo* (c) Professori Bononiensi debemus, quodque incipit: *quod non habeo. LT. feram, Velis nolis cum te quadrupedem strinxero*. Exstat aliud brevius XXVIII. versum, quod incip. *Quid hic quendam pervi-*

(a) Molierius *Plautus nostri sæculi* vocatur à clariss. Burmanno p. 91. ad Petronium.
(b) In Meursii curis Plautinis Lugd. Bat. 1599. Confer Plautum Taubmanni p. 1279.
(c) Codrus Urceus lepidi vir ingenii obiit Bononiæ A. 1500. ætat. 54. cujus vita scripta à Bartholomæo Blanchino exstat ad calcem Urcei operum junctim excusorum A. 1540. De eodem consulendus Bernardus Moneta in observationibus Gallice editis ad Menagiana Tom. IV. p. 150. seq. & Memoriarum literariarum scriptor, editarum Gallice A. 1716. 8. Tom. I. pag. 331. seq.

pertinens addit; quod ante *Meursium* variæ Plauti editiones exhibuerant, ut Simonis Carpentarii Parisiensis, Lugdunensis Gryphii, Giberti Longolii Coloniensis, & Hervagii Basileensis, neque aliud à Camerario innui suspicor. Eo puto etiam pertinere quod legas in Pithœanis, *il y a quelque chose au Plaute de Gryphe, qui n'est pas aux autres*. Præter hæc duo exstat etiam supplementum recentius versuum CCLXXV. *Martino Dorpio* (*a*) auctore, cujus initium: *Non feram, carnifex*. Nec non aliud *Joachimi Camerarii* ipsius: aliud item *Georgii Reinmanni Leibschutz*, Professoris Regiomontani. Prodiit separatim Plauti Aulularia cum Urcei supplemento Daventriæ 1512. 4. & Argentorati 1514. 4. & adjuncto altero longiore Martini Dorpii, Antuerp. 1537. 8.

4 *Captivi*, de qua Comœdia sua Auctor ipse, Prologo.

Non pertractate facta est, neque item ut cætera,
Neque spurcidici insunt versus immemorabiles.

Et in calce dramatis:

Spectatores, ad pudicos mores facta hæc fabula est.
Hujusmodi paucas Poëtæ reperiunt Comœdias,
Ubi boni meliores fiant. ———

* *Captivos* Plauti Joach. Camerarius putabat intercidisse; huic autem quæ ætatem tulit Comœdiæ titulum fuisse *Captivi duo*. Illam elegante prosa Gallica nuper donavit præstantiss. Vir Petrus Costeus Paris. 1713. & Amstelod. 1716. 8. Gallice & Latine cum notis. De spatio temporis, quod ad actionem hujus dramatis requiritur, num ad leges theatri sit exactum, vide si placet Anonymi Criticas Observationes, quæ editæ sunt in Historia Critica Reip. litterariæ celeberrimi Massoni Gallice edita T. XIII. p. 1. & laudati Costei Epistolam in Novellis Reip. litterar. A. 1716. pag. 464. Memoriis Trevoltinis A. 1716. Jul. p. 1388. & A. 1717. p. 317. Historia Critica Reip. litterar. Tom. XIV p. 56. Hallische Nachlese der Neuen Bibliothec. V. p. 404.

5 *Curculio*, quod est nomen parasiti impositum à verme, qui frumentum exedit, unde jocus Ausonii Epist. XXII. *Tota illa familia hominis litterati non ad Ciceronis frumentariam* (3. in Verrem,) *sed ad Curculionem Plauti pertinebit*,

6 *Casina*, pro quo nomine *Canissam* malebat Sam. Petitus II. 19. Misc. sed infelici conjectura, ut docuit Sam. Bochartus parte

(a) Martinus Dorpius vir egregius & amicus Erasmi in flore ætatis extinctus Lovanii A. 1525. De eo Valerius Andreas in Bibl. Belgica & in Athenis Belgicis Franciscus Swertius. Rich. Simon Tom. 1. Bibl. selectæ pag. 88. Jo. Clericus Bibl. selectæ Tom. V. p. 210. seq. &c.

I. Hierozoici II. 55. Vide etiam si placet Gvil. Canterum VII. 22. Nov. lect. Johannes Meursius in mantissa ad librum de luxu Romanorum cap. 17. Casinam dictam conjicit à *casu* sive sorte; translata enim est de Græco Diphili dramate, quod inscribebatur κληρούμενοι sive sortientes. Festo in *remiligines* hæc Plauti fabula laudari videtur sub titulo *Patinæ* sive *Patinariæ*. Confer Casinam IV. 3. 7. * De *Casina* Plauti, ejusque latranti nomine adeundus etiam Desiderius Heraldus animadversionibus in Salmasii observationes ad Jus Atticum & Romanum lib. 2. cap. 27. p.189.seq. qui tamen non persuadet, cum apud Plautum *latratæ* pro *latranti nomine* scribendum conjicit, quod Casinam omnes latrarent scilicet, hoc est poscerent & super qua sortitiones fierent.

7 *Cistellaria*.

8 *Epidicus*, auctori suo præ cæteris probata. Vide Bacchides II. 2. 36. Hanc separatim illustravit Andreas Wilckius. Erfurt. 1604. 8.

9 *Chrysalus* sive *Bacchides*. Prologus ac scenæ primæ initium à Lascari repertum est Messinæ in *Sicilia*; ab aliquibus tribuitur Francisco Petrarchæ. Exstat in editione Plauti Longoliana Coloniensi, atque inde in aliis.

10 *Phasma* sive *Mostellaria*, sic dicta à *Mostella* sive monstro ædes infestante.

11 *Menæchmus*, cujus Dramatis uti Pœnoli quoque Italicam translationem vidi editam Venetiis 1526.8.*In *Menæchmos* lepida exstat Angeli Politiani præfatio inter ejus Poemata in Operibus Politiani & Tom. 2. Delic. poëtar. Italorum p. 363. Menæchmi Plauti & Miles gloriosus Hispanice versi prodiere A. 1555. forma minore. Militem Italica prosa reddidit Cælius Calcagninus.

12 *Pyrgopolinices* sive *Miles gloriosus*.

13 *Mercator*, translata ex ἐμπόρῳ Philemonis Comici Græci. In hac quoque post Actus IV. scenam quintam bene multi versus adsuti sunt à recentiore manu, necnon & versus undecim præmissi scenæ III. Actus V.

14 *Pseudolus*. Cicero Catone Majore c. 14. *Quam gaudebat bello suo Punico Nævius, quam Truculento Plautus, quam Pseudolo!*

15 *Pœnolus*, qui & *Patruus*, & *Phagon*. Punica in hoc dramate occurrentia, quæ parum à puritate Hebraismi abesse affirmat Josephus Scaliger Epist. CCCLXII. & Hebraicis litteris in sua Plauti editione descripsit Pareus, illustrarunt Josephus Scaliger ad fragmenta Græcorum p. 32. Salmasius Epist. XVIII. Thom. Reinesius de lingua Punica c. XII. Sed maxime Sam. Petitus lib. III. Misc.

c. 1. 2. 3. eoque felicius Bochartus II. 6. Chanaan, & Jo. Clericus Vir Cl. Tomo IX. Bibl. Universalis p. 256. qui rhytmos esse docet, quod subodoratus quoque fuerat Jo. Seldenus prolegom. de Diis Syris cap. 2. Vide præterea si lubet Hugonem Grotium Epistola CVI. ad Gallos (collectionis majoris CCLVIII.) Brianum Waltonum apparatu ad Biblia Polyglotta prolegom. II. num. 6. seq. Stephanum le Moyne ad Varia Sacra p. 112. Jo. Christoph. Wagenseilium in telis igneis Satanæ retusis p. 411. Jo. Braunium Virum Cl. in selectis sacris p. 484. & Rev. Valentinum Ernestum Lœscherum de caussis linguæ Hebrææ p. 31. Post actus postremi scenam sextam Jo. Sambucus è MSto Codice aliam subjunxit, quam in manu exaratis libris reperit etiam Justus Lipsius V. 19. Antiq. Lect. * De Punicis in Plauti *Pœnolo* videndus etiam Is. Casaubonus in Casaubonianis, editis nuper ab Rev. nostro Jo. Christophoro Wolfio, pag. 121. Athanasius Kircherus in prodromo Copto pag. 179. Bernardus Aldrete in Antiquitatibus Africæ & Hispaniæ, Hispanica lingua vulgatis p. 207. Antonius Bynæus de Natali Christi pag. 102. & Olaus Rudbeckius T. 3. Atlanticæ pag. 731. seq. Ad dialectum Aramæam refert Georgius Henricus Saphunius in commentatione erudita ad Plauti Punica, quam edidit Lipsiæ 1713. 8. Vide Acta Eruditorum T. V. supplementi pag. 421. Specimen divinationum suarum in Pœnolum Plauti memorat Thomas Erpenius Epistola ad Casaubonum, quæ inter Casauboni Epistolas pag. 661. legitur edit. novæ in fol. Linguam Punicam in hodierna Melitensi superesse, specimine linguæ Punicæ, Marpurgi A 1718. 8. edito demonstratum ivit exquisitæ eruditionis & præclari ingenii vir Jo. Henricus Majus, filius, humaniorum litterarum in Gissensi Academia dignissimus Professor.

16 *Persa*.

17 *Rudens*, quo titulo perinde ut Trinummo & Truculento non expleri indicationem argumenti disputat Julius Cæsar Scaliger p. 766. Poëtices. * *Rudentem*, Anna Daceria, quæ eleganti illam fabulam veste Gallica induit, inscribit *Felix Naufragium*. Eam è Diphilo Plautus transtulit, fortasse ex ejus ἀνασωζομένοις

18 *Stichus*. In hâc fabula leguntur loca bina, quæ è *Nervolaria* Plauti producit Festus in *Nasiterna* & *Osculana*: forte quod Plautus similes versus in diversis quandoque adhibuit Comœdiis. Sane quæ è Nervolaria tum apud Festum, tum apud alios plura leguntur, in Sticho frustra quæras.

19 *Trinumus*, quam separatim illustravit in Plauto Philologo Critico *Henningus Succovius*. Julio Cæsare Scaligero judice rectius fecisset Plautus, si *Thesaurum* inscripsisset. * *Trinumum* ex Philemonis Comici Græci θησαυρῷ expressum constat. *Henningi Succo-*

vii commentarius in Trinummum vidit lucem Francof. 1643. 8.

20 *Truculentus*, cæteris depravatior hodie exstat, etsi ut supra in Pseudolo dixi, Plauto ipsi hoc drama suum mirè placuit.

III. Ætatem igitur tulerunt (præter unam *Vidulariam*) Comœdiæ Plauti Varronianæ omnes, sive XXI. illæ, quas *Varro in libris de Comœdiis Plautinianis* consensu omnium pro genuinis habuit teste Gellio III. 3. Vidularia quoque exstitit olim in antiquissimis membranis Palatinis, in quibus ejus titulum post Truculentum observarunt Viri docti, sed fabula ipsa desiderabatur, quam plus simplici vice in testimonium citent Nonius, Priscianus, & alii.

IV. Post mortem Plauti, ejus Comœdiæ, quæ incertæ ferebantur, Plautinæ tamen esse de jocorum copia cognitæ sunt, ut narrat Macrobius lib. 2. Saturnal. c. 1. Aliarum Plautum passim tributarum auctores fuere *M. Aquilius* quidam, vel *M. Accius* sive *Acutius*, vel *Plotius*, vel denique *Turpilius*.

V. Nomina deperditarum Comœdiarum sub Plauti nomine hæc apud veteres Grammaticos observata sunt Viris doctis, Georgio Fabricio præcipue, Taubmanno, ac Pareo, qui fragmenta Plauti collegerunt. 1. *Acaristio*, pro quo alii apud Nonium legunt ἀχαρι *studium*. 2. *Abroicus*, al. Ambroicus vel Agroicus, ἄγροικος. 3. *Addictus*. 4. *Anus*. 5. *Artemon*. 6. *Astraba* sive *Clitellaria*. 7. *Baccharia*. 8. *Bis compressa*. 9. *Bœotia*. 10. *Cæcistus*. 11. *Calceolus*. 12. *Carbonaria*. *Clitellaria* (supra *Astraba*.) 13. *Cæcus* sive *Prædones*. 14. *Colax*. 15. *Commorientes* è Diphili fabula, cui titulus συναποθνήσκοντες expressa teste in Adelphis Terentio. Tamen hanc quoque Varro videtur Plauto abjudicasse (a) 16. *Condalium* è Menandri δακτυλίῳ. 17. *Cornicularia*. 18. *Dyscolus*. 19. *Feneratrix*. 20. *Fretum*. 21. *Frivolaria*. 22. *Fugitivi*. 23. *Gastron*, aliis *Restio* vel *Gestio*, vel *Quæstio* denique. 24. *Hortulus*. 25. *Leones* (al. *lenones*) *gemini*. 26. *Lipargus*, sive Parasitus piger. 27. *Medicus parasitus*. 28. *Mœchus*. 29. *Nervolaria*. *Prædones*, (supra *Cæcus*.) 30. *Plocinus*, al. Plociona, πλοκιένης, stuparum institor. 31. *Satyrio*. 32. *Scytha litburgus*, ex Antiphontis Σκύθη. 33. *Syrus*. 34. *Trigemini*. 35. *Vidularia*. * Possent & catalogo deperditarum inseri *Parasitus* (supra, *Medicus*:) *Patina* sive *Patinaria*, (nisi eadem hæc fuerit cum Casina:) Phasma (nisi eadem cum Mostellaria) & *Sisennaria* (nisi falsa lectio Camerarium deceperit.)

VI. Plau-

(a) Gellius III. 3. e Varrone refert *Plautium fuisse quempiam Poëtam Comœdiarum, cujus quoniam fabulæ Plauti inscriptæ forent, acceptas esse quasi Plautinas, cum essent non à Plauto Plautinæ, sed à Plautio Plautianæ*.

VI. Plautum olim illustraverunt Grammatici veteres *Aruntius Celsus*, *Flavius Caper* & *L. Sisenna*. Indices super fabulis Plautinis scriptos à *Vulcatio Sedigito*, *L. Ælio*, *Claudio* quodam, itemque *Accio* & *Aurelio*, *Manilioque* memorat Gellius: *Varronis* librum secundum Plautinarum quæstionum Diomedes. Sed horum omnium labores pridem intercidere. * Veteribns Grammaticis, quorum monumenta Plauto illustrando destinata non tulerunt ætatem, addendus etiam *Q. Terentius Scaurus*.

VII. *Acrosticha* sive versus nomina singulorum dramatum primis litteris indicantes, eorumque argumentum complexi, qui in codicibus & editionibus Plauti ante singulas fabulas leguntur, *Prisciano* nonnulli tribuunt; alii è stylo colligunt illa vel ipsius esse Plauti, vel alterius prope æqualis, ut visum Bocharto T. 1. Hierozoici p. 664.

VIII. Plauti Comœdiæ XX. primum è MS. Florentino prodiere Venetiis Opera & impendio Joannis de Colonia Agrippinensis, & Vindelini de Spira Anno 1472. fol. cura *Georgii Merulæ* Alexandrini Statielensis, & Tarvisiii * 1482. fol. opera & impendio Pauli de Ferraria atque Dionysii de Bononia. Sed annotamenta ejus & Plautinæ quas promittit quæstiones dubito an viderint lucem. Cornelius Vitellius de observatione dierum, mensium, annorumque ad Pyladem Buccardum Brixianum: *Habeo sexcentos & amplius errores ipsius* (Merulæ) *ex commentariis Juvenalis & Orationis in Ligarium ac emendatione Plauti, Columellæ, Catonis Censorii, & Varronis collectos, quos jam edidissem, nisi expectarem ipsius* quæstiones Plautinas, *quas jam decem annos in utero gestat, & adhuc* (A. 1481.) *non modo non parit, sed ne parturit quidem, cum ei opus sit recantare, quæ in toto Plauto depravavit.* Confer Diarium Venetum, Giornale de' letterati d' Italia T. XVII. p. 297. seq.

Post Merulam recognitæ Plauti Comœdiæ ab ejus discipulo sunt *Eusebio Scutario*, Vercellensi, Mediolan. 1490. fol. in officina egregrii mancipis Ulderici Scinzenzeler, ipsius & magistri Joannis Legnani opera & impendio.

A *Jo. Petro Valla*, cum cujus commentario & *Bern. Saraceni*, sine anni nota Plautum habeo editum Venetiis fol. ut omittam editionem hujus Comici Venetam A. 1495. 4.

A *Pylade Buccardo* Brixiano, Brixiæ 1506. fol. qui Plautum ter mille amplius erroribus à Saraceno & Pio corruptum queritur. Hinc ut omittam editiones Daventriensem Anni 1482. & Brixiensem cum Commentario *Bernh. Saraceni*, quam procuravit Simon Papiensis: Venetasque cum commentario ejusdem Saraceni &

ni & *Jo. Petri Vallæ* additis etiam commentariis *Jo. Baptistæ Pii* Bononiensis 1499. 1511. fol. & Ulmensem A. 1499. Plautus cum commentariis *Jo. Baptistæ Pii* prodiit Mediolan. 1500. fol. (* Sed castigationes & retractationes notarum suarum in Plautum Pius subjecit commentariis suis in Lucretium editis Bonon. 1511. fol. & Parif. 1514. fol.) & cum *Burchardi Pyladis* Brixiani, &c. *Thaddæi Ugoleti* commentario Parmæ 1511. fol. Præterea cum notis Saraceni, Vallæ, Pii, Pyladis, Ugoleti, & *Francisci Marii Grapaldi*, additis iconibus quibusdam ligno incisis Venet. 1518. fol. * In Parmensi vero editione an. 1511. fol. præter *Pyladis Buccardi* Brixiani scholia in quinque priores Comœdias, occurrunt ad undecim sequentes & principium Rudentis, hypomnemata *Thaddæi Ugoleti*: commentarii *Francisci Marii Grapaldi*, & in reliqua *Georgii Anselmi* Epiphyllides. Commemorandæ porro veniunt editiones.

Argentinensis, curante Adolfo *Mulingo*, An. 1508. quam laudat Taubmannus.

Lipsiensis singularum Plauti Comœdiarum Anno 1506. 1511. 1512. &c. fol.

Parisiensis, *Simonis Carpentarii* A. 1513. 8. * In qua primum editum est supplementum Aulularlæ, quod deinde Gryphius, Meursiusque vulgaverunt.

Florentinæ, Philippi Juntæ, A. 1514. & 1522. 8. cura *Nicolai Angeli* Buccinensis recensita. Exstat & editio Florentina, A. 1554. 8.

Aldina, Venet. 1522. 4. * quæ in titulo ipso carmina Plauti magna ex parte in mensum suum restituta promittit, & Franciscus Asulanus in præfatione profitetur se exemplar ab Aldo & Erasmo castigatum typographis exscribendum proposuisse. * *Roberti Stephani* editio Aldum secuti prodiit Parisiis 1529. fol.

Lugdunenses apud *Gryphium*, 1535. 1540. 8. 1554. 16.

Parisiensis apud *Rob. Stephanum*, exemplaribus viginti invicem collatis, A. 1535. fol.

Coloniensis *Gyberti Longolii* Ultrajectini, 1538. 8. apud Joannem Gymnicum. Prodierant etiam Comœdiæ Plauti selectiores cum notis Longolii Parif. 1530. 4.

Joachimi Camerarii, qui membranis antiquissimis Palatinis postea illatis, atque inde iterum ereptis, Bibliothecæ usus *, plurima restituit, & quinque primum Comœdias recensuit, Anno 1545. 8. deinde totum Plautum A. 1551. & 1558. 8. Basileæ apud Hervag. cum fragmentis à *Georgio Fabricio* collectis, & præfixa ejusdem Camerarii de Carminibus Comicis dissertatione.

* *Joa-*

* *Joachimus Camerarius* de Plauto in primis præclare meritus, usum se esse testatur membranis antiquis *Viti Verleri* Franci, quem Lipsiæ Comœdias Plautinas interpretantem audiverat. Quanquam vero privilegium Friderici I. Imperatoris, quod in quinquennium accepit Camerarius pro editione scriptorum suorum quorumcunque ad humaniores literas spectantium, jam datum est A. 1538. 26. Novembr. in quo Plautinarum etiam emendationum fit mentio, nihil tamen ex illis lucem videtur vidisse ante A. 1545. quo Lipsiæ in 8. ex officina Valentini Papæ Camerarius edidit à se recensitas illustratásque Amphitruonem, Asinariam, Curculionem, Casinam, atq; Cistellariam: nisi quod jam A. 1536. 8. Magdeburgi, edente Georgio Majore, prodiere Captivi, Aulularia, Miles, Menæchmi, Mostellaria & Trinumus, emendati & numeris restituti ab eodem, ut non dubito, Camerario, licet nomen suum proditum vetuit. Quod itaque in Catalogo Bibl. publicæ Leidensis novissimo pag. 271. mentio fit Comœdiarum Plauti viginti per Joachimum Camerarium editarum Basileæ An. 1538. 8. putem ego errorem esse pro 1558.

Plautiniana cum castigationibus ejusdem Camerarii, *Cœlii Secundi Curionis*, *Jo. Sambuci*, *Adr. Turnebi*, *Adriani Junii*, *Caroli Langii*, & aliorum, AntWerp. 1566. 12. Genev. 1581. 1587.

Basileensis Hervagiana Anno 1568. 8. in qua præter castigationes jam memoratas Virorum doctorum & Caroli Langii lectiones in Plautum occurrit *Andreæ Alciati* Mediolanensis de Plautinorum Carminum ratione libellus, & Lexicon Plautinum.

Basileensis Andreæ Cratandri, A. 1573. 8.

Lambinianæ cum commentariis insignibus *Dionysii Lambini*, Paris. 1577. 1587. fol. Col. 1578. Genev. 1595. 1605. 1622. 4.

Plautus ex recensione Lambini Heidelberg. A. 1581. 8.

* Plautus cum variis Lect. ex Lambini & aliorum variorum observatione adscriptis. Lugd. apud Sanctandreanum. 1587. 8.

Lambino notas suas in Plautum retractanti manus injecerunt fata, cum pervenisset ad tertiam decimam comœdiam. Cætera peregit Collega ejus *Jacobus Helius*, Græcarum literarum Regius Professor.

Plautum à se emendatum promisit in publicum emittere elegantissimus *Muretus* p. 178. b. notis ad Terentium. *Gabriel Faërnus* quoque, qui in restituendo Plauto multa Camerarii laboribus accepta libenter retulit: & *Latinus Latinius*, opera etiam Longolii adjutus. Vide Latinii Epistolas T. 2. p. 43 Etiam *Antonius Panormitanus* sui in Plautum Commentarii meminit in Epistolis suis pag. 19. 22. 51. 99. &c.

Jani.

Jani Gruteri editio castigata ad Codices Palatinos A. 1592. tanto minus prætereunda, quod illa prima est, in qua Comœdiæ singulæ actibus & scenis, versuumque numeris magno lectorum commodo distinguuntur. Grutero iniquior Jo. Philippus Pareus, de quo suo quondam discipulo Gruterus queritur Epist. 121. 122. post Gudianas: nec Pareo parcit in scriptis suis Gruterus, quam miseram virorum doctorum certantium invicem maledictis conditionem merito dolet Michaël Piccartus litteris ad Jo. Kirchmannum, post Gudianas pag. 260. atque acerbe nimis, novisque maledictis exagitat Jac. Gretserus lib. I. rerum variarum, Ingolstad. 1628. 8. capite IX.

Plautus cum non contemnendo indice dictionum & phrasium excusus Cothenis 1618. 8.

Plautus ex recensione *Jani Dousæ* filii, cum brevibus ejus animadversionibus, Antuerp. 1589. Lugd. Bat. 1595. Françof. 1610. 12.

Ex recensione & cum præfatione *Augusti Buchneri*, Witteb. 1640. 12. 1652. 1659. &c. Præfationem in posterioribus Plauti editionibus omissam queritur Tho. Crenius. Vir Clar. parte 2. animadvers. p. 2. De editione ipsa non præclare sentit Jo. Frid. Gronovius præf. ad Plautum.

Jo. Passeratii Commentaria in Plautum laudata Adriano Bailleto nusquam terrarum neque typis exscripta, neque manu exarata comparuisse affirmat Ægidius Menagius T. 2. Anti-Bailleti p. 158. At in Philippi Labbei Bibliotheca nova MSS. p. 371. memorari video Passeratii Commentaria in Plauti militem, Casinam & Mostellariam.

E recensione *Jo. Isaaci Pontani* Plautus prodiit. Amst. 1650. forma minore.

Præstantissimæ ad intelligendum hunc Comicum sunt editiones Taubmannianæ, quarum prima Franc. 1605. altera 1612. cum secundis *Frid. Taubmanni* curis, tertia post illius obitum (vitâ enim excessit Wittebergæ A. 1613. IX. Cal. April.) accedente eximii Viri *Jani Gruteri*, sed variis invectivis (*a*) in Jo. Philippum Pareum molesti, industria A. 1621. 4. (*b*) Hæ editiones licet non usquequaque sunt emendatissimæ, primæ enim se ideo pudere scribit Taub-

(a) Hæ totis plaustris etiam in Pareum effunduntur à Grutero in Epistola monitoria sub Christophori Pflugii typographiæ Schurerianæ præfecti nomine edita, tum in ἀντιψόφοι Erfordiana & in Eustachii SU. P. Asini Cumani fraterculo è Plauti electis electo. Respondit Pareus non minus acerbe in provocatione ad senatum Criticum pro Plauto, & in Analectis Plautinis, quæ thesauro sive Faci Artium Gruterianæ tomi septimi instar maligne subjuncta sunt.

(b) Hanc minus emendatam esse monet Thom. Crenius par. 16. animadv. hist. philolog. pag. 221.

Taubmannus in literis ad Godofr. Jungermannum datis prid. Cal. Septembr. A. 1606. & tertiam hoc nomine reprehendit Jo. Clericus Vir Cl. T. 3. Bibl. selectæ p. 364. seq. tamen contextum pluribus locis exhibent meliorem, ac præter luculentos commentarios omnium quiqui ante Plauto manus admoverant industriam delibantes ac vincentes fragmenta ex amissis Plauti Comœdiis post G. Fabricium diligentius collecta, tum hypobolimæa seorsim ad calcem conjecta notisque illustrata exhibent. Eadem fragmenta deinceps subjuncta sunt Plauto cum Indice phrasium excuso Cothenis Anno 1620. 8. tum editionibus Plauti eximiis, quas magno studio adornavit *Jo. Philippus Pareus* Francof. 1610. 8. Neapoli Nemetum sive Spiræ (a) 1619. 4. & Francof. 1641. 8. tum illis quas cum variorum notis vulgarunt Lugduni Batavorum M. *Zuerius Boxhornius* A. 1645. 8. à Nic. Heinsio exemplar manu *Josephi Scaligeri* notatum nactus, & Anno 1664. 1684. 8. *Jo. Frid. Gronovius* è sex Godd. MSS. atque ex sagaci ingenio non paucis Plauti locis novam lucem fœneratus. * *Jo. Fridericum Gronovium* in Plauto, senariorum versuum rationem non satis habuisse perspectam, arguit Rich. Bentleius V. C. in emendationibus ad Menandri reliquias pag. 54. cui facile fuerit loca illa monstrare, atque ita lectores sibi obstringere.

De corpore Poëtarum Latinorum Genevæ, Lugduni, & nuper præstantissimo viro Michaële Maittaire curante Londini edito, in quo & ipse Plautus obvius, dixi infra lib. IV. cap. 1.

In usum serenissimi Galliæ Delphini Plautus editus est à *Jacobo Operario* Constantiensi Presbytero, & Domus de charitate S. Mariæ Provisore Paris. 1679. 4. duobus Voluminibus, cum interpretatione sive paraphrasi & notis, omniumque (b) Indice Vocabulorum, quod ne sæpius monere necesse sit, semel annotasse sufficiat ita adornatas esse omnes auctorum editiones, quas moderantibus Carolo Sanctamauræo Montauserii Duce, Jacobo Benigno Bossueto (c) Episcopo Condomensi atque inde Meldensi, & Petro Daniele Huetio Episcopo hodie Abrincensi doctrinæ & ingenii laude

(a) * Hæc editio a *Jo. Gravio* collata cum Miss. & passim castigata fuit in Bibl. Jo. Mori Eliensis in Anglia Episcopi.

(b) Multi reprehenderunt, quod in Indicibus hisce laboriosis sane ac perutilibus nulla tamen phrasium ratio habita est, neque acceptionis variæ vocabulorum, ut laudatissimo studio factum est in Indicibus *Matthiæ* Berneggeri, Jo. Freisheimi &c. sed hæc simplicia & nuda modo exhibentur, atque parum utilis sive superstitiosa potius diligentia jactatur in ejusmodi qualia nemo sanus requisierit, uti sunt *&, est, qui* &c. Præterea quod librariorum vitio numeri interdum perperam positi, vocabulaque omissa, ut in Plauto ipso annotavit Tho. Crenius T. V. animadvers. p. 197.

(c) *Diem* obiit supremum An. 1704. 12. Aprilis, ætat. 78. Vide Ephemerides Parisienses ejus anni p. 905. seq. edit. Amstelod.

laude illustrissimo, in Delphini usum Galli vulgarunt. * *Jacobus Operarius* (*a*) qui Plautum in usum Delphini vulgavit, testatur se usum fuisse ineditis notis *Jacobi Corbinelli* Florentini, ad oras editionis Plauti à Sambuco factæ, manu auctoris adscriptis. *Levini Torrentii* notas & castigationes ex Codice illius, qui erat in Bibl. Gudiana, servo adscriptas huic in usum Delphini publicatæ editioni manu præclari viri & amici Jo. Christiani Wolfii.

Prodiit etiam Plautus cum variis lectionibus in Corpore Poëtarum latinorum Genev. 1603. 1611. 4 & ex *Francisci Guieti* Critici severissimi recognitione, addita Gallica translatione prosaria *Michaelis Marolesii* Paris. 1658. 8. Ab eo tempore *Anna T. Fabri* filia quasdam Plauti Comœdias, Amphitruonem puta, Rudentem, atque Epidicum nova veste eleganti Gallica induit, notisque & dramatum ad leges theatri examine illustravit, Paris. 1683. & Amst. 1691. 12. tribus Voluminibus. Hæc Plautum Terentio ita notat præstare ingenio & inventione atque apparatu, ut Terentius vincit arte & dictionis elegantia.

* Ad *Janum Hautenum* de versione ipsius *Belgica* aliquot Plauti Comœdiarum, hendecasyllabos Justi Lipsii habes in ejus poëmatis num. 17.

Novissime binas metaphrases amœnas Plauti nacti sumus sermone Gallico prosario, alteram *H. P. Limierii*, pluribus aliis scriptis & Ludovici XIV. Galliarum Regis historia clarissimi, qui Captivos ex Costei, Amphitruonem, Epidicum & Rudentem ex Daceriæ interpretatione servavit, notasque adjunxit: Stichum vero & Trinummum totidem versibus Gallicis reddidit. Hæc versio Latinis Plauti ex adverso positis lucem vidit Amstelodami 1718. 12. decem Voluminibus. Alteram debemus ex Benedictino celeberrimo *Gueudevillio*, cujus versionem Moriæ Erasmi & dissertationes Atlanti Historico insertas aliaque ingenii monumenta habemus. Hujus Plautus circa idem tempus sumptu Petri Vander Aa prodiit Leovardiæ octo Voluminibus, in quo & dramata, quæ Costeus & Daceria verterant, ex nova Gueudevillii interpretatione comparent, & notæ singulis Comœdiis ab interprete sunt adjunctæ. Qui utramque translationem inter se & cum Latino Plauto conferent, (*b*) fatebuntur illam Limierii adstrictiore ac modestiore toga: hanc Gueudevillii fluxa magis

(a) Giornale de' letterati di Roma, A. 1679. pag. 39.

(b) Journal Historique Amst. 1719. Jan. pag. 19. *il semble que Mr. Limiers s'attache d'avantage à son original, & qu'il en fait mieux sentir le veritable caractere: & que le Sr. Gueudeville est plus badin, plus vif, plus bouffon*. Confer Acta Erud. A. 1719. pag. 335. Journal literaire Tom. IX. pag. 485. Histoire Critique de la Rep. des lettres Tom. XV. p. 396. Bibliotheque ancienne et moderne de Mr. le Clerc T. XI. p. 320. etc.

gis magisque Comica veste incedere. In utraque nonnulla notant Acta Eruditor. A. 1719. pag. 329.

IX. Praeterea Plauti Comoediis lucem attulere *Justus Lipsius* (*a*) in antiquarum Lectionum libris quinque, usus quatuor Codd. MSS. *Hermannus Buschius* in decimationibus Plautinis: *Janus Mellerius Palmerius* in spicilegiis, Tom. V. facis Artium Gruterianae. *Janus Gulielmus* in quaestionibus Plautinis Paris. 1583. 8. & jam dictae facis Artium Tomo III. *Janus Dousa*, Pater, in Centurionatu sive Plautinarum explanationum libris IV. Lugd. Bat. 1587. 12. Francof. 1600. 12. *Janus Gruterus* in IX. libris suspicionum, Vviteberg. 1591. 8. *Caspar Scioppius* in suspectarum lectionum libris V. quibus amplius ducentis locis Plautus castigatur & illustratur, Norimb. 1597. 8. *Jo. Meursius* in Curis Plautinis, sive parte priore Exercitationum Criticarum, Lugd. Bat. 1598. 8. *Valens Acidalius* in libris viginti divinationum & interpretationum Plautinarum, Francof. 1607. 8. & Tomo VI. facis Artium Gruterianae. *Franciscus Dissaldeus* in animadversionibus ad Plautum, Salmur. 1611. 8. *Jo. Philippi Parei* Lexicon Plautinum editum Hanoviae. 1634. 8. Ejusdem Calligraphia Plautina, Commentarius de metris Plautinis, de imitatione Plauti Terentiana, de vita & scriptis Plauti dissertatio. Electa denique & Analecta Plautina, ut animadversiones, quas Clarissimus vir Petrus Francius ineditas habuit, omittam. * Jo. Philippi Parei electa Plautina perstringuntur in libro, qui inscribitur *Asini Cumani fraterculus ex Plauti electis electus* per Eustathium Svvartium. 1619. 8. Reineri Neuhusii electa Plautina ac Terentiana prodierunt Amstelod. 1646. 12.

Analectis in Tomo VII. facis Artium subjiciuntur *Jo. Brantii* breves notae in Plautum, *Georgii Reiteri* censura in aliquot loca Plauti, & variae lectiones è tribus Caroli Langii Codicibus MSS. Videndus quoque in varia Plauti loca *Octavius Ferrarius* vir doctissimus lib. II. electorum cap. 27. seq. *Simonis Ulrici Pistoris* animadversiones in Plautum affectae, lucem opinor haud viderunt, laudatae & inspectae Taubmanno. * Loca in quibus Ciceronem cum Terentio, Terentium cum Plauto comparat *Gaudentius*

(a) Is Lipsius cum Eloquentiam publice doceret in Academia Jenensi, his verbis solebat studiosae juventuti lectionem Plauti commendare, ut video à quodam ejus auditore annotatum: *Diligenter legite Plautum, plus est doctrinae in Plauto, quàm in Terentio; nihil potest utilius legi post Ciceronem: hic est, qui proprietatem, qui puritatem suppeditat; qui urbanitatem, jocos, sales & eam Atticorum Venerem quam frustra in reliquo Latio quaeras.* Norunt tamen studiosi fugiendos esse in illo Comico non minus putidos quosdam et obscoenos sales, quam obsoleta verba, quae longe plura è deperditis quoque Plautinis Comoediis annotarunt Fulgentius Planciades, Nonius, Festus.

dentius Merula in dialogo, petiit magnam partem è Camerarii commentario ad lib. I. Tusculanarum dispp. Ciceronis, ut notavit Antonius Majoragius in Apologia contra Merulam p. 28. Loca Plauti quæ *imitatus* videtur *Terentius*, singulis paginis singulari studio annotata sunt in editione nitida Terentii, quam adornavit *Martinus Hugenius* Amst. 1710. 8.

Henrici Stephani dissertatio de Plauti latinitate ejusdem libello de latinitate falso suspecta subjicitur Paris. 1578. 8. *Franciscus Floridus Sabinus* in dissertatione adversus calumniatores Plauti vulgatâ, Basil. 1540. atque in editione Plauti Pareana, & *Benedictus Florettus* in Apologia pro Plauto, quam ex ejus progymnasmatis poeticis (a) petitam ex Hetrusco Idiomate vertit latine Janus Panelius Middelburgensis, Philippus vero Pareus edidit, eam subiunxit commentario suo de particulis latinæ linguæ Francof. A. 1647. 12. Plautum extollunt contra judicium (b) Valcatii Sedigiti, Horatiique, probatum Danieli Heinsio in diss. quæ Terentii quibusdam editionibus præmitti solet. Tuetur etiam Plautum H. Stephanus adversus Naugerium in diss. de Criticis p. 16. seq. & 27. 34.

Georgii Cassandri sententiæ selectiores ex Plautinis Comœdiis, una cum scholiis in loca obscuriora prodiere Gandavi 1536. 8. ut omittam *Georgii Fabricii* è Plauto & Terentio collectas sententias, *Reineri Neubusii* electa Plautina ac Terentiana, *Christophori Uladeracci* flores Plauti, *Bernhardi Henpoldi* Plautum redivivum, sive sententias è Plauto excerptas, &c.

Non inutilis labor eloquentiæ studiosis offertur in *Augustini Gambarelli* libello quem inscripsit: Opposita sive Antitheta è Plauto, Terentio & Cicerone, Mediol. 1606.

Denique *Caspar Sagittarius*, Anno 1671. 8. Altenburgi edidit diatribam de vita ac scriptis Plauti, Terentii, ac Ciceronis, in qua memorat nonnulla à me ante omissa, ut Lælii Patavini notas in Aulularíam, Epidicum, Bacchides, Mostellariam & Pseudolum: Lodevei Odeberti Eduensis in Amphitruonem, Hasenmulleri in Aululariam &c.

* Plauti editionem adornare voluit *Iosephus Scaliger*, ut notatum Clariss. Almeloveenio in Bibliotheca promissa & latente pag. 51. Notas quasdam Scaligeri MStas, quemadmodum & emendationes *Salmasii* servat Bibliotheca Publica Leidensis, in qua præter

(a) Hæc progymnasmata Italice edita Florentiæ 1639. 4. quinque voluminibus, accesiones & 1661. 4.

(b) Sedigitus apud Gellium XV. 24. Horatius in Arte Poët. v. 270. seq. Confer si placet G. Jo. Vossium II. 23. Institut. Poet. & Franciscum Vavassorem de ludrica dictione p. 160. seq.

præter Aulul**a**riam in membraneo Codice cum Variis Lect. ex Codice Pithœi, obvii etiam tres Codices membranacei Comœdiarum octo, & alius in charta. *Antonius* etiam *Clementius*, Plautum recensere instituit, ut disces ex Epistola IX. Merici Casauboni A. 1657. ad eum scripta. D. *Casparis Erasmi Brochmandi* prælectiones ineditæ in quasdam Plauti Comœdias, Hafniæ adhuc asservantur.

Basileæ ex officina Hervagiana per Eusebium Episcopium 1568. 8. prodiit Volumen hoc titulo: Eruditorum aliquot virorum de Comœdia & Comicis versibus commentationes, itemque in Plautum annotationes & alia quibus totus fere Plautus explicatur. In hoc continentur *Lilii Gyraldi* ex dialogis de poetis excerpta diatriba de Comœdiæ ejusq; apparatu, p. 1. & *Julii Cæs. Scaligeri* de Comœdiæ origine, & de comicis versibus, ex ejus opere de Poëtica: p. 32. *Andreæ Alciati* de Plautinorum carminum ratione p. 71. & Lexicon breve vocum Plautinarum pag. 79. *Ioach. Camerarii* de Comicis versibus pag. 126. & in Plauti Comœdias annotationes ab ipso auctore correctæ & auctæ pag. 153. *Caroli Langii* Variæ Lectiones ex tribus Codicibus Plauti MSS. pag. 301. *Adr. Turnebi* in Plautum observationes ex libris Adversariorum. p. 333. *Hadr. Iunii* pag. 336. *Cælii Secundi Curionis* Plautinæ Lectiones pag. 340--343. & 355. 364. Loci ex XLI. amissis Comędiis citati pag. 344. Loci ex Comędiis quæ exstant citati, qui in nostris Codicibus non reperiuntur. p. 352. 355.

Ex Bibliotheca V. C. Marquardi Gudii accepi editionem Plauti Dousianam, & alteram Seb. Gryphii A. 1549. 12. utramque innumeris locis Josiæ Merceri & alterius viri docti manu castigatam è MSS. Codd. & variis observationibus. Plauti Codex insignis membranaceus, qui olim fuit Hieronymi Suritæ, Cæsaraugustani, postea pervenit ad Illustrem Frid. Adolphum Hansem ab Ehrencron. Vide Catalogum ejus Bibliothecæ p. 420.

Subactius judicium jam requirit lectio Plautina, ut mirer in tractatione scriptorum Latinorum adolescentibus commendanda Plautum Terentio prælatum esse à Scioppio in Epistola de compendiosa Linguæ Latinæ exactius cognoscendæ ratione, quæ ejus lucubrationis de arte Critica præmittitur. Confer Morhofium III. 4. polyhist. pag. 623. seq. Cæteroqui norunt omnes, proprietatis & leporis linguæ Latinæ Magistrum Plautum esse utique egregium.

Plenus ingeniosis dictis ac facetiis est hic Comicus jocisque, non de illis pertractatis jam loquor, sed de amęnis & honesto homine haud indignis. Itaque illustrissimus Cardinalis *Henr.*

Norisius Johannem Harduinum & Franciscum Macedo cum ab illis impetitus fuisset, insultus utriusque Plautinis ferme sententiis vel repressit vel elusit. Vide Norisii parænesin ad Harduinum, & Annibalis Corradini Veronensis (quo sub nomine idem Norisius latet) Thrasonem seu militem Macedonicum Plautino sale perfrictum. Amst. 1709. 8.

Non contemnendam quoque pulchrarum sententiarum, & prudentium monitorum Plautus suppeditat copiam, ex quibus unicum hoc loco adscribam ex Persa Act. IV. Scen. 4.

Satin' Athenæ tibi visæ fortunatæ atque opiparæ?
Si incolæ bene sunt morati, pulchre munitas arbitror,
Perfidia & peculatus ex urbe & avaritia si exulant,
Quarta invidia, quinta ambitio, sexta obtrectatio,
Septimum perjurium, octava indiligentia,
Nona, injuria: decimum quod pessimum aggressu scelus:
Hæc nisi inde aberunt, centuplex murus rebus servandis parum est.

Hermann Buschii decimationes Plautinæ Paris. 1521. 4. editæ sententias è Plauto excerptas cum scholiis in tironum usus continent. Et Robertus Stephanus A. 1536. 8. edidit festivum delectum sententiarum & proverbiorum ex Plauto, Terentio, Virgilio, Ovidio, Horatio, Juvenale, Persio, Lucano, Seneca, Lucretio, Martiale, Silio Italico, Statio, Valerio Flacco, Catullo, Propertio, Tibullo & Claudiano, cum indice sententiarum & Proverbiorum. Spectat huc etiam sapientia scenæ Romanæ, cum notis nuper edita à V.C. Christoph. Augusto Heumanno, Isenaci 1716. 12. Vide Acta Erud. illius anni p. 325. Georgii Fabricii sententiarum è Plauto & Terentio decerptarum libri duo prodiere Lipsiæ 1558. 8.

X. Joannes Philippus Pareus editioni suæ Plauti præclaræ, quam Neapoli Nemetum prodiisse dixi An. 1619. 4. subjecit antiquam Comœdiam (a) quæ inscribitur *Querolus sive Aulularia* diversa ab Aulularià, quam inter Plautinas jam posui. Hæc primum in lucem prolata est à *Petro Daniele* Paris. 1564. 8. apud Rob. Stephanum: hinc prodiit cum notis ejusdem Danielis, *Conradi Reittershusii* & *Iani Gruteri*, adjecta ejusdem argumenti Aulularia, quam elegis pridem descripsit Gallus quidam Blesensis, *Vitalis* nomine, sub initia sæculi XIV. à CHRISTO nato clarus.

(a) Scripta est sermone Poëtico, non tamen accurata certaque pedum ratione observata, unde *claudo pede* i*ncedere* se affirmat in prologo, ad quem vide sis notas Petri Danielis. Recte igitur *drama prosaicum* vocat G. Jo. Vossius cap. 2. de natura Poëtices, & *fabulam prosam* Tho. Reinesius p. 175. Epist. ad Bosium.

clarus. Heidelbergæ apud Commelin. 1595. 8. Etsi vero Querolus illa in MSto antiquissimo Palatino ad Plautum refertur, sub Plauti quoque nomine allegatur à Servio in III. Æneid. p. 279. edit. P. Danielis, Jo. Sarisberiensi II. 2. Policratici, & Luitprando de rebus per Europam gestis I. 3. unde Plauto alicui juniori tribuitur à Casp. Barthio XLIV. 13. 14. Adversariorum: M. Accii Plauti certè minime est, quoniam auctor ipse in prologo hanc fabulam *investigatam Plauti per vestigia* profitetur, & pag. 34. locum profert è Ciceronis Oratione pro Sex. Roscio Amerino. Quemcunque vero parentem agnoscit, exploratum videtur vel è Servii testimonio, Imp. Theodosii saltem junioris tempora sive antecedere, sive æquare, quamobrem *Rutilium*, cui hoc drama Auctor inscripsit, viri docti (a) haud putant diversum esse à Claudio Rutilio scriptore Itinerarii, de quo infra suo loco. Non me fugit quidem a Pareo & aliis auctorem hujus Queroli existimari *Gildam Badonicum*, qui post medium sæculi à CHRISTO nato sexti floruit. Ita sane vir insignis Jo. Fridericus Gronovius IV. 18. de sestertiis, scriptorem hujus dramatis appellans *Gildam, Anachorsin Britanniæ*. Sed vereor ne ansam huic sententiæ parum verisimili dederit toto cœlo diversa ab hoc dramate Epistola Gildæ Sapientis de excidio Britanniæ & Castigatio Ordinis Ecclesiastici, quæ *liber Querolus* inscribitur in Codd. MSS. * *Queroli* auctorem non esse *Gildam*, ipse deinde Pareus à Reinesio monitus agnovit. Vide Reinesii Epist. XXXIX. ad Bosium pag. 175. Gildæ liber de excidio Britanniæ occurrit etiam in Tomo VIII. Bibliothecæ Patrum edit. Lugdunens. pag. 707. De illo libro adi si placet Jac. Usserii Antiquitates Ecclesiarum Britannicarum cap. XIV. & de Gilda Taubmannum ad Plautum p. 1498. Cavei Hist. literar. Script. Eccles. ad A. 581. & Acta Sanctor. T. 2. Januar. p. 952. seq.

XI. Josias Simlerus in Bibl. affirmat Achillem Statium habuisse Comœdiam Plauti ineditam *Philodoxium*. Sed non magis Plauti est hoc drama quam alterius Comici veteris *Lepidi*, sub cujus nomine illud Lucæ Anno 1588. edidit Aldus Manutius Pauli F. Vide, si placet, quæ dixi inferius ubi recenseo fragmenta veterum Comicorum latinorum.

(a) Vide Vossium de Poetis latinis p. 59. & Paulum Colomesium ad dialogos Gyraldi de Poetis p. 431.

CAPUT II.

DE M. PORCIO CATONE.

M. Catonis majoris ætas 1. *Liber de agricultura*. 2. *Inscriptiones capitum. Editiones*. 3. *Oratio pro Lege Oppia, apud Livium*. 4. *Supposititia Catonis ab Annio edita*. 5. *Disticha moralia alterius scriptoris. Valerii Catonis diræ. ibid. Catonis majoris dictio*. 6. *Scripta deperdita*. 7. *De M. Catone filio Prætore*. 8. *De Catone nepote*. 9. *De Pronepote, Catone minore, Uticensi*. 10. * *Index Scriptorum in Auctoribus de re Rustica laudatorum*. 11.

I. M. PORCIUS CATO antea *Priscus* appellatus, etiam *Major* vulgo audit ob pronepotem Catonem minorem Uticensem. Ortus municipio Tusculo, non minus (*a*) egregii Imperatoris Consulisque ac Censoris (unde *Censorius* quoque passim dicitur) quam JCti, Oratoris, conditoris Historiarum ac Philosophi nomen promeruit. Cum bello Punico secundo ab anno usque septimo decimo ætatis non infeliciter pugnasset, deque Hispania triumphum, & multa in Rep. præclare egisset, haud dubitavit magno jam natu (*b*) Græcas litteras in Sardinia ab Ennio addiscere, nec pauca latine scripsit, obiitque tertio bello Punico quod ipse persuaserat ineunte, Anno U. C. DCIV. L. Censorino & Manilio Coss. ante CHRISTUM natum CXLIX. ætatis LXXXV. si Ciceronis quidem (*c*) & Plinii calculum sequimur, nam Livius XXXIX. 40. eum testatur anno LXXXVI. adhuc caussas egisse, & anno XC. Servium Galbam ad populi judicium adduxisse, quod narrat etiam Plutarchus in vita p. 344. seq. Confer., si juvat, Valerium Max. VIII. 7. 1.

II. Jam

(a) Livius XXXIX. 4. Plin. VII. 27. & XXIX. 1. Hist. Cicero Bruto cap. 15. &c. Nepos & Plutarchus Catone Majore pag. 336. seq. E recentioribus Jo. Glandorpius in Onomastico Romano p. 714. seq. ubi de gente Porcia è Gellii XIII. 19. & aliis scriptoribus: Andreas Schottus ad Victorem de viris illustribus c. 47. Caspar. Sagittarius de vita & scriptis Catonis, Ennii, Pacuvii &c. Altenburg. 1672. 8. (quo in libro pag. 75. tabellam Genealogicam Catonum exhibet.) Martinus Hanckius (in Sagittarii libro p. 106. per typographi errorem Hanserus) Vir. Cl. libro utroque de Romanarum rerum scriptoribus, ac Petrus Belius dictionario Historico Critico edit. secundæ in *Porcius*. Imaginem Catonis Censorii post Bellorium & alios exhibet Jacobi Gronovii Viri Cl. Thesaurus Antiquitatum Græc. Tomo III. Diversus à Catonibus quos Glandorpius & Sagittarius recensent, fuit Cato Sinopensis, cujus de Hieronymi Syracusani Tyrannide librum allegat Athenæus libro VI.

(b) Aurelius Victor c. 47. Cicero Catone Majore c. 1. & 2. & in Lucullo c. 2. Quinctilian. XII. 11.

(c) Cicero Bruto c. 20. Plinius XXIX. 1

II. Jam tum Ciceronis (*a*) ætate nullum fere exſtabat ſcriptum latinum, quod eſſet dignum lectione, ſcriptis Catonis antiquius. Cum vero plurima, ut dixi, ſcripſerit, unicus hodie illius ſupereſt *de agricultura*, ſive *de rebus ruſticis* ad filium *liber*, cujus meminit præter Varronem ac Columellam, Gelliumque Plutarchus pag. 351. συνέταξέ γε βιβλίον γεωργικὸν, ἐν ᾧ καὶ περὶ πλακούντων σκευασίας (cap. 76.) καὶ τηρήσεως ὀπώρας (cap. 25. & 101.) γέγραφεν, ἐν παντὶ φιλοτιμούμενος περιττὸς εἶναι καὶ ἴδιος. Plinius XIV. 4. *Catonum ille primus triumpho & cenſura ſupra cetera inſignis, magis tamen etiamnum claritate litterarum, præceptiſque omnium rerum expetendarum datis generi Romano, inter prima vero agrum colendi, illius ævi confeſſione optimus ac ſine æmulo agricola*. Servius ad 2. Georgic. *Hoc etiam Cato ait in libris ad filium de agricultura*, &c. * Ab CATONE *ornata litterarum latinarum monimenta* ſcribit Valerius Maximus III. 4. 6. & apud Ciceronem de ſenectute cap. 15. Cato ipſe loquens *dixi*, inquit, *in eo libro quem de rebus ruſticis ſcripſi, de qua* (utilitate ſtercorandi) *doctus Heſiodus ne verbum quidem fecit, cum de cultura agri ſcriberet*. Plinius XVI. 39. *Cato hominum ſummus in omni uſu, de materiis hæc adjicit*: Producit deinde verba ex libro de re ruſtica cap. 31.

III. Inſcriptiones Capitum non eſſe ab ipſo auctore, recte mihi videtur annotaſſe Joannes Meurſius, licet exſtent in editione principe, quæ prodiit Regii An. 1482. fol. apud Barthol. Bruſchium, tum in altera ibid. apud Franciſcum Mazalum 1499. fol. At in aliis quibuſdam deſunt, ut in Baſileenſi Anno 1521. quam optimæ notæ eſſe idem Meurſius teſtatur, & in Colonienſi apud Jo. Gymnicum 1536. 8. & in Lugdunenſi apud Seb. Gryphium 1536. 8. Prodiit liber Catonis, præter jam dictas editiones ſæpiuſcule, additis Varronis, Columellæ & Palladii libris ejuſdem argumenti, ut Bononiæ 1494. & 1504. fol. & Venetiis 1472. & 1514. apud Aldum 4. iterumque Venetiis An. 1528. 8. tum Pariſ. apud Aſcenſium 1529. fol. atque iterum in eadem urbe 1533. apud Jo. Parvum & Galeotum à Prato, fol. cum *Georgii Alexandrini* enarratione priſcarum dictionum in ſcriptoribus de re ruſtica, Phil. Beroaldi notis ad Columellam, & Aldi Manutii ad Palladium. Hinc cum *Petri Victorii* caſtigationibus Pariſ. apud Rob. Stephanum 1543. 8. & Lugd. 1549. 8. Denique Heidelbergæ apud *Hieron. Commelinum* 1591. 8. cum Indicibus *Friderici Sylburgii*. Notæ Commelini, quas pollicitus eſt, nunquam viderunt lucem, at caſtigationes & animadverſiones *Fulvii Urſini* ad Catonem, Varronem, Columellam & Calendarium Ruſticum

(*a*) Cicero Bruto c. 18.

Farnesianum & veteres Inscriptiones fratrum arvalium prodiere Romæ 1587. 8. * Editio princeps Catonis & aliorum de re rustica scriptorum, Georgii Merulæ auspiciis excusa Venetiis per Nicolaum Jenson A. 1470. fol. fuit in Bibl. Joannis Mori, Episcopi Eliensis. Altera quæ Anno 1482. prodiit Regii per Bartholomæum Bottonum, alias Bruschium, Regiensem, fol. exstat Hieronymi Commelini manu passim annotata in Bibl. publica Academiæ Franequeranæ. In illa legas hoc octastichon.

Priscorum quicunque studet monumenta doceri,
Terrarum & cultus, arma, Deosque simul,
Hos legat antiquos Varronem, cumque Catonis
Scripta, Columellam, Palladiumque legat.
Rura canunt, rurisque Deos: his vita magistris
Desuevit querna pellere glande famem.
Impressit Regii nuper volumina quorum
Optime Bottonus nomine Bartholomeus.

Binos ultimos versus aliis exprimere litteris non dubitavi, quoniam ab alio illos artis poëticæ rudi adjectos, prioribusque haud inelegantibus parum lepide subtextos patet. Nec omittendæ editiones scriptorum rei rusticæ Veneta 1496. fol. Regiensis 1498. fol. quæ Georgii Merulæ enarrationem priscarum vocum & Philippi Beroaldi ad Columellam notas adjunctas habent. Tum Aldina 1533. 8. Hervagiana 1535. 4. Coloniensis apud Jo. Gymnicum 1536. 8. Lugdunenses Gryphianæ 1541. 1549. 8. & Methodus rustica Catonis atque Varronis, præceptis Aphoristicis per locos communes digestis typice delineata & illustrata auctore *Theodoro Zwingero*, Basil. 1576. 8. MS. Codicem haud contemnendum Catonis, Varronis, ac Palladii de re rustica audio exstare Uratislaviæ in Bibliotheca instructissima Rhedigeriana. In Bibliotheca Menarsiana pag. 39. memoratur editio auctorum rei rusticæ Paris. 1629. fol. Sed legendum 1529. etsi optandum erat illum incomparabilis pulcherrimorum & rarissimorum librorum thesauri catalogum, quam emendatissime excusum esse. Olaus Borrichius in conspectu scriptorum Latinæ linguæ: *In originibus, dictio Catonis gravis est, arguta, subtilis, sine flore tamen, sine ascititio colore: in opusculo de re rustica, clara & rei quam tradit opido conveniens, adeoque castigatæ puræque latinitatis cultoribus merito imitanda. Interea ab obsoletis ejus vocibus & medicatione per verba, consulto abstinendum.* Calendarium rusticum Farnesianum, & veteres Inscriptiones fratrum arvalium cum Fulvii Ursini notis occurrunt etiam in thesauro Inscriptionum veterum Gruteriano p. CXVII. seq.

Catonis

Catonis librum separatim recensuit illustravitque *Ausonius Popma* Anno 1590. 8. apud Plantinum. Post Popmam *Jo. Meursius*, (a) qui centum amplius locis auctum ex Basileensi maxime & Commeliana editione correctumque se dare profitetur, Lugd. Bat. 1598. 8. & Franequeræ 1620. 8. In his editionibus præter Popmæ Meursiique notas occurrunt *Fragmenta ex deperditis Catonis scriptis* (post *Antonii Riccoboni* industriam ad calcem libri de Historia Venet. 1568. & Basil. 1579. 8. & Francof. 1628. fol. ad calcem T. Livii) diligentius collecta ab Ausonio Popma, & brevibus notis illustrata. * Lipsiæ typis subjiciendam novam Catonis & aliorum rei rusticæ scriptorum veterum latinorum editionem cum notis integris virorum eruditorum & novis editoris observationibus, atque inedito scripto *Gargilii Martialis* de cura boum, exspectamus jam pridem à clariss. *Christiano Schœtgenio*. Libenter etiam audio pereruditum virum *Josephum Wasse*, qui *fragmenta Catonis* nova studio suo post Riccobonum ac Popmam collecta aucta & expolita luculentæ suæ Sallustii editioni Cantabrig. 1710. 4. subjecit, similiter scriptores de re rustica recensendos atque illustrandos in se suscepisse. Denique vir egregius *Joannes Conradus SchWartzius* novæ editionis horum librorum spem nuper fecit Coburgi, edito schediasmate & ad celeberrimum Virum Godfridum Thomasium Epistola inserta Miscellaneis Lipsiensibus T. 2. p. 477. ubi pulchra specimina eruditi laboris & utilis, quem produci in lucem exoptem.

IV. *Oratio* Catonis *pro lege Oppia* adversus L. Valerium Tribunum, cum Valerii responsione legitur apud Livium XXXIV. 2. seq. incertum an ipsius Catonis verbis.

V. Cætera quæ tanquam ex Originibus Catonis petita *de Antiquis Italiæ populis* fragmenta, unà cum aliis scriptis nullius fidei vulgavit commentariisque illustravit *Joannes Annius* Viterbiensis, Romæ Anno 1498. fol. frequenter & variis locis ab eo tempore recusa, tanquam spuria, quanquam laciniis quibusdam, quæ è Catone Plinius & alii proferunt, adtexta, præsenti loco omitto. Ita *disticha moralia*, quæ sub *Dionysii Catonis* nomine circumferuntur, nemo ignorat ad Catonem, de quo loquimur in præsenti, neutiquam pertinere; Non certe magis quam *Valerii Catonis diras*, de quibus singulis infra suus sese offeret dicendi locus.

VI. Ut ad Catonem Censorium noster redeat sermo, orationis

(a) Meursii editio libri Catonis non nova est, sed eadem cum illa Popmæ, nisi quod nova libro frons, novusque titulus præfixus, Meursiique præfatio, & notæ accesserunt.

nis ejus formam ita describit Cicero in Bruto cap. 17. *Antiquior est hujus sermo, & quædam horridiora verba: ita enim tum loquebantur. Id muta, quod tum ille non potuit, & adde numeros, & aptior sit oratio, ipsa verba compone & quasi coagmenta, quod ne Græci quidem veteres factitaverunt; jam neminem antepones Catoni*. Plutarchus in Catonis vita pag. 339. εὔχαρις ἅμα καὶ δεινὸς, ἡδὺς καὶ καταπληκτικὸς, φιλοσκώμμων καὶ αὐστηρὸς, ἀποφθεγματικὸς καὶ ἀγωνιστικός. *Lepidus simul & gravis, jucundus & fulminans, facetus & austerus, sententiosus & acris*. Hoc exemplis deinceps quibusdam confirmat, & nunnulla ipsius acute dicta refert Plutarchus.

VII. *Scripta* Catonis *deperdita* hæc apud Veteres commemorantur:

Originum sive Historiarum (*a*) Annaliumve Pop. Romani *libri VII.* quibus ultimam manum paucis ante mortem diebus vel mensibus imposuisse è Cicerone constat. Certe senex demum illos scribere instituit teste Nepote cap. 3. ubi singulorum librorum argumenta. Apud Livium quidem XXXIV. 5. L. Valerius tribunus Catoni vix duo de quadraginta annos nato Origines ipsius objicit. Sed videtur Livius eo in loco ut sæpius alibi tribuere ex ingenio suo orationem L. Valerio, quam ille aliter aliamque dixerat; ut multis jam eruditis observatum Vossio, Bælio, atque Henrico Norisio Cenotaph. Pisan. diss. I. cap. I. p. 4. Laudes suas in hoc opere minime præteriisse Catonem docet Plutarchus in vita p. 344. Ipse Cato manu sua descriptum majoribus litteris legendum filio suo proposuit, ut domestica exempla virtutis edisceret. Id. p 348. Laudat hoc Opus Cicero Bruto c. XVII. Illustraverat olim *Statilius Maximus*, ut è Charisio colligitur.

De re militari liber laudatus post alios Joanni Sarisberiensi VI. 19. Policratici. Vide de hoc Catonis scripto Stevvechium ad Vegetii lib. I. c. VIII. qui tamen fallitur, cum plures libros hujus argumenti à Catone scriptos putat, & Orationes confundit cum libris; etsi & hi & illæ Græcis sunt λόγοι, & Gellius quoque Orationem Catonis de falsis pugnis librum appellat X. 3. & librum contra Tiberium Sempronium Longum exsulem II. 14.

Libri quæstionum Epistolicarum, Gellius VII. 10.

Epistolæ. Plinius, Festus, Priscianus &c.

De Ora-

(a) *Historias* vocat præter Nepotem Charisius lib. 2. Sed *Annales* Epitoma Livii lib. XLIX. *Origines* non satis plenus titulus visus Festo in *Orig*. Adi Vossium lib. I. de Historicis latinis cap. V. Fragmenta è Catonis Originum libris collegere Antonius Riccobonus ad calcem libri de Historia, & Ausonius Popma in fragmentis Catonis de quibus ante dixi, & in fragmentis Historicorum de quibus infra in Sallustio.

De Oratore, ad filium. Diomedes lib. I. pag. 358. Quintilianus III. 1. *Romanorum primus, quantum ego quidem sciam, condidit aliqua in hac materia M. Cato ille Censorius*.

Orationes variæ (centum & quinquaginta legisse se testatur Cicero in Bruto cap. XVII.) quas ab adolescentia, ut est apud Nepotem, confecit, laudatæ Ciceroni, Varroni, Livio, Plutarcho in Vita Flaminii p. 379. Gellio, Festo, Charisio, Nonio, Prisciano & aliis. Quasdam ex his provectiore ætate scriptas habitasque Originibus suis etiam incluserat, ut viri docti colligunt ex Epitoma libri XLIX. Liviani, atque è Livio ipso XLV. 25. & Cicerone in Bruto: Quamplurimos accusavit, pro se ipso causam undequinquagies dixit. Ceterum Athenienses eum non Græce sed per interpretem allocutus esset, mirati sunt illi quod interpres breviloquentiam ejus vix pluribus verbis assequi valuisset, ut refert Plutarchus p. 343. seq.

De liberis educandis. Macrobius III. 6.

Carmen de moribus, liber non versibus scriptus, sed prosa: Carmen enim antiquis dicebantur præcepta, leges, preces, diræ & formulæ quævis solennes, licet minime versibus scriptæ essent ut demonstravi lib. I. Bibliothecæ Græcæ cap. IX. sect. 14. Vide Gellium IX. 2. & Nonium in *eligantes*.

Commentarius quo medetur filio, servis, familiaribus. Plin. XXIX. 1. Plutarchus in Vita p. 350.

Apophthegmata à sene Catone collecta. Cicero I. Offic. c. 29. Plutarch. p. 337.

VIII. Filius Catonis nostri M. Cato, Prætor, ante Patrem (a) denatus scripserat *de Juris disciplina* libros, sive *Commentarios Juris Civilis*, quorum decimus quintus laudatur à Paulo JCto, in leg. 4. D. de Verbor. obligat. Meminit & Gellius XIII. 19. & Festus in *Mundus*. Confer si placet Jac. Oiselii notas ad laudatum Gellii locum. Hosce Commentarios inter Catonis Censorii scripta perperam retulere viri doctissimi Popma & Riccobonus.

IX. M. Cato nepos, qui Anno U. C. DCXXXVIII. Consul fuit, scripsit & ipse *Orationes*, quæ à veteribus allegantur, & cum Orationibus proavi subinde confunduntur. Cato nepos de actionibus ad populum ne lex sua abrogetur, Priscian. III. p. 602.

X. De *Cæsaris Anti-Catonibus*, qui oppositi erant laudibus Catonis vulgo dicti (b) minoris, Uticensis, quem Censorii pronepotem Cicero helluonem librorum appellat, ac singulari scripto laudi-

(a) Livii Epitome lib. XLVIII. *M. Porcius Cato filii in Prætura mortui funus tenuissimo ... valuit, nam pauper erat, sumtu fecit*. De virtute ejus vide sis Justinum XXXIII. 2.

(b) Vitam ejus descripsit Plutarchus p. 759. seq.

Tar-

C A P U T III.

DE P. TERENTIO.

Terentii ætas. 1. Sex Comœdiæ quando actæ singulæ, & ex quibus Græcis dramatis expressæ. 2. De Donati & Eugraphii editis aliorumque deperditis veterum in Terentium Commentariis. 3. Codices Terentii celebriores MSti, atque de Calliopio qui Terentium recensuit. 4. Terentii editiones 5. Alii Terentii 6. Index Scriptorum in Donati & Eugraphii Commentariis citatorum. 7.

I. P. TERENTIUS, Afer, natus Carthagine Anno conditæ urbis Romæ DLXII. ante CHRISTUM natum CXCII. decem annis post finem belli secundi Punici. Romam venit servus, sed à Terentio Lucano Senatore ob ingenii ac formæ elegantiam mature manumissus, amicitia virorum nobilissimorum, P. Corn. Scipionis Africani & C. Lælii Sapientis usus est, ita ut etiam ab his adjuvari (a) in componendis fabulis diceretur, quemadmodum etiam à Furio Publio, C. Sulpicio Gallo, Q. Fabio Labeone & M. Popilio. Obiit (teste Eusebio) in Arcadia, Anno U. C. si Marianum Scotum sequimur, DXCIX.

(a) Cicero VII. ad Attic. Quintil. X. 1. Donatus ad prologum Adelph. & in Terentii Vita, quam nonnulli Codices auctori tribuunt Suetonio,

XCIX. ante CHRISTUM natum CLV. ætatis XXXVII. sex annis ante cœptum bellum Punicum tertium, cum itinere in Asiam suscepto naufragium fecisset, atque in illo CVIII. fabulas (b) è Menandro versas perdidisset. Detractorem habuit Terentius L. Lavinium, cujus meminit S. Hieronymus I. in Rufinum; Luscium Lanuinum vocant Eugraphii Codices, ad Eunuchum p. 526 * Terentius ab Ovidio 2. Tristium. 359. negatur esse conviva, hoc est parasitus: non itaque ibi eo nomine intelligit hominem qui non illubenter nec injucundus hospes interest honestis epulis & conviviis, *un bon vivant*, ut viro docto visum ad Petronium, pag. 133. Engelbertus Abbas libro de ortu & fine Romani Imperii cap. XVI (Tom.25. Bibl. Patrum edit. Lugd. p. 370.) *Terentius poëta, devicta Carthagine, captus & ductus Romam, cum interrogaretur in Senatu quæ fuisset major caussa expugnationis Carthaginensis, utrum vires Romanorum vel impotentia Carthaginensium? respondit quod neutrum: sed quod sicut concordia civium conservabat statum, ita discordia caussabat excidium Carthaginensium.* Confundit Engelbertus perinde ut Orosius IV. 19. Terentium Comicum cum Q. Terentio Culleone Senatore, quem Scipio devicta Carthagine assertum à vinculis Romam adduxit, de quo Livius XXX. 45. & Themistius Oratione XIII. pag. 179. S. Hieronymus prologo quæstionum Hebr. *Urgebat L. Terentium Lavinius nostro Lucio similis, & quasi publici ærarii, poëtam furem criminabatur*. Ille Hieronymi Lucius sive Luscius, haud diversus à Rufino, ut colligas ex his ejusdem Hieronymi lib. 1. in Rufin. p. 383. *Sin autem contra invidos loquor, & Luscium Lavinium vel Asinium Pollionem de genere Corneliorum, styli mei mucro convulnerat: si histricula & livida mentis hominem à me submoveo, & ad UNUM stipitem cuncta jacula dirigo, quid vulnera SUA partitur in multos? quid ex impatientia respondendi ostendit se esse qui petitur?* De Terentii obtrectatore L. Lavinio, quem ipse tacito nomine perstringit, nominatim meminit etiam Donatus in prologum Andriæ & Eunuchi, ac sæpe Eugraphius cui Luscius appellatur pag. 501. 547. 548. 565. 573. Non modo ob versum scribendi genus paroque simillimum omni semper probavit se Terentius: & suis quibus vixit & insecutis temporibus: sed etiam ob nativos morum quos depingit characteres, animorumque humanorum imagines ad vivum dedescriptas expressasque. Igitur etiam Terentii Comici lectione valde delectatum esse narrant Lutherum, quem Basilius Faber memo-

(b) Volcatius Sedigitus apud Donatum. Ausonius in Gripho Senarii, Epist. XVIII. *Protulit in scenam quot dramata fabellarum, Arcadia medio qui jacet in gremio.*

(a) memorat duorum mensium spatio iterata lectione integrum bis evolvisse, ita demum professum perspicere se quid in eo auctore artificii inesset. Et Hugo Grotius (b) ob Terentii Comœdiarum lectionem velut se indignum arguenti, *alia*, inquit, *legimus in his pueri, alia viri*. Vitam Terentii per *Franciscum Petrarcham* & Paulum Orosium, & argumenta omnium ipsius quæ supersunt Comœdiarum, MSS. in Bibl. Cæsarea memorat Lambecius Tom. 2. p. 937. Duos Codices MStos Terentii cum Petrarchæ notis servant Bibliothecæ Angliæ, Oxonii Collegii Mariæ Magd. n. 23. & Londini inter Codices Francisci Bernardi, Collegii Medicorum Lond. socii n. 36.

II. Exstant *sex* Terentii *Comœdiæ*, neque plures veteribus cognitæ fuerunt, qui in eis nativam elegantiam puri ac simplicis laudarunt sermonis, ingeniumque suave, & εὐρυθμον, quod è Græcorum, Menandri (c) præcipue imitatione feliciter consecutus est, licet vim Comicam in eo desideravit Cæsar. E recentioribus juvat audire Evremonium: *Terence est peut être l' Auteur de l' Antiquité qui entre le mieux dans le naturel des personnes. J' y trouve cela à redire, qu' il a trop peu d' étendue, & tout son talent est borné à faire bien parler des Valets & des Vieillards, un Pere avare, un fils debauché, une esclave, une espece de Briguelle. Voilà ou s' étend la capacité de Terence. N' attendez de lui ni galanterie, ni passion, ni les sentimens, ni les discours d' un honnête homme.* Hæc vir politissimi ingenii T. 2. Opp. p. 18. Actæ sunt fabulæ Terentii hoc ordine & tempore, de quo præter interpretes consulendus Samuel Petitus lib. I. Observationum cap. VIII.

Andria

(a) Præf. ad Synonyma Terentii.
(b) Morhofii polyhist. lib. III. cap. 9. §. 29. pag. 665.
(c) *Conversum expressumque latina voce Menandrum* à Terentio *efferri* dixit Cicero in Limone: Cæsari quoque Terentius vocatur *dimidiatus Menander*. Hecyram Terentii & Menandri Epitrepontem ejusdem argumenti fabulas vocat Sidonius IV. 9. Epist. Adelphos, Heautontimorumenon, Andriam & Eunuchum à Menandro accepisse Donatus tradit, Phormionem & Hecyram à comico Apollodoro. Ipse Terentius prologo Heautontimorumeni queritur rumores malevolos distulisse *quod multas contaminasset fabulas Græcas, dum facit paucas latinas*. In Andria duas imitatus est *Menandri* Andriam & Perinthiam, in Eunucho Colacem Menandri, Eunuchum & Phasma: In Adelphis, Menandri ἀδελφοῖς & *Diphili* συναποθνήσκοντας. Sic potuit in Hecyra & *Apollodori* fabulam quandam habere ante oculos & simul Menandri ἐπιτρέποντας. Nam Phormionem quidem ex Apollodori ἐπιδικαζομένῃ expressam esse idem nobis Donatus fidem facit. *Latinos Comicos* antiquiores Plautum, Nævium &c. quoque expilatos à Terentio inimici criminabantur, sed hoc ipse quidem conceptis verbis negat, neque in iis quas habemus Plauti Comœdiis furtorum Terentianorum vel minima vestigia apparent, licet de Terentiana Plauti imitatione liber exstat Jo. Philippi Parei, Plauto ipsius, ut supra cap. 1. notare me memini, subjunctus.

Andria Anno U. C. DLXXXVIII. * *Andriam* separatim in tironum gratiam Germanica expositione & medulla quam vocat Philologica illustravit *Wilhelmus Lymberger*. Rinthelii 1674. 8. Gallica interpretatione & Latina expositione singularum phrasium, indiceque copioso *Carolus Stephanus*. Paris. 1547. 8. typis Francisci Stephani, & Lugd. 1548. apud Jo. Tornæsium. Eandem fabulam Gallicis versibus reddiderat *Bonaventura Pererius* (des Periers) Lugd. 1530. *Anglicis* Georgius Webbe. Lond. 1629. vide Antonii Wood Antiquitates Oxon. T. 2. p. 241. *Italicis* Joannes Justinianus. Venet. 1544. 8. In Andriam præ cæteris laudantur ab Antesignano annotationes *Joannis Rivii*, quæ ad mores facere inprimis videntur.

Hecyra Anno DLXXXIX. atque iterum DXCIV. cum prima vice non multum plausus meruisset.

Heautontimorumenos Anno DXCI. Priores binos Actus hujus Dramatis vespere dedit, reliquos docuit proximo mane. De controversia, quæ Ægidio Menagio super hac Comœdia cum Hedelino Abbate Albignacensi intercessit, vide si placet Ephemerides litterarias Parisienses Anni MDCXCI. p. 65. seq. edit. Amstelod. Hedelini liber lucem vidit Gallice Paris. 1656. 4. *Terence justifié par Hedelin*. Menagii dissertatio Ultraj. 1690. 8. * In *Heautontimorumeno duplex argumentum fecisse* se affirmat Poëta *ex simplici*, hoc est cum Menander singula πρόσωπα induxisset, duos se exhibuisse filios familias amatores, amicas duas, duos senes, duos servos, ut notat Petrus Nannius lib. 1. Miscell. cap. 4. qui lib. 2. cap. 3. probe quoque observat universas hujus Comici fabulas fingi ut quæ agantur Athenis. Heautontimorumenos Terentii respicitur ab Horatio lib. 1. Sat. 2. v. 20. *Terentianus ipse se puniens*, Ciceroni III. 28. Tusc. quem & aliis in locis ad Comici dicta libenter alludere notavit Petrus Victorius lib. VI. var. Lect. cap. 14. *Francisci Hedelini* & *Ægid. Menagii* dissertationes Gallica lingua scriptæ de tempore hujus dramatis (quod Athenis in Dionysiis (Pithœgiis) actum fingitur à vespera diei intra spatium decem ut Hedelinus; vel ut Menagius, amplius duodecim horarum) recusæ Amst. 1715. 8. cum ejusdem Hedelini de rationibus & usu Theatri: *la pratique du Theatre par l' Abbé d' Aubignac*. Prior Menagii dissertatio prodierat A. 1640. recusa inter ejus Miscellanea Paris. 1652. 4. Altera post Hedelinum jam defunctum Ultrajecti 1690. 8. Confer librum Memoires de literature Hag. 1715. 8. Tomo 1. pag. 289. seq.

Phormio (a) Anno DXCIII. * *Phormionem* Terentii imitatus fuit

(a) Phormio Parasiti nomen ἀπὸ τῆς Φορμίδος à sportula viminea obsonio ferendo. Vide Erycii Puteani Amœnitates p. 48.

fuit Molierius in dramate Gallico cui titulus: *Les fourberies de Scapin*. Phormio apud Apollodorum Græcum Comicum parasiti nomen ἀπὸ τῆς φορμίδος à sportula viminea. Vide If. Casauboni notas ad Theophrasti Characteres p. 133.

Eunuchus, eodem Anno DXCIII. quæ pretium 8000. sestertium (*a*) quantum nulla antè cujusquam Comœdia meruit, iterato tertiumque acta * *Eunuchi* metaphrasin versibus Gallicis factam à *Baifio*, laudat Daceria, quam ante paucos menses hoc anno 1720. Lutetiæ elegantioribus literis mors eripuit. Idem drama Latine & Gallice cum *Jo. Enrici* scholiis. Lugd. 1553. Sed & Gallicis versibus reddidit *Fontanus*, Paris. 1654. 4. Italicis *Joannes Justinianus*, Venet. 1544. 8. Etiam Comœdiâ Æthiopissa expressit Italice *Catharinus Dulcis*. Tubing. 1599. 12. Latine prodiit Eunuchus Terentii separatim, sed versibus haud distinctus Daventriæ 1513. 4. ex officina literatoria Theodorici de Borne. Stephani Doleti observationes Latini sermonis in Andriam & Eunuchum &c.

Adelphi, Anno DXCIV. * *Adelphos* Italica Metaphrasi pridem redditos accepi ad Alberto Lollio. *Nathan* autem *Chytræus* Adelphos separatim vulgavit Latine, notatis morum & affectuum characterismis, atque ita totum voluit Terentium in lucem dare, quod non perfectum ab illo dolet Morhofius libro tertio polyhistoris cap. 9. pag. 666. Idem speciminis in modum quædam ex illo adducit pag. 664. seq.

III. E veteribus Grammaticis præter (*b*.) *Ælium Donatum* & *Eugraphium* (*c*) qui exstant, Terentius illustratus olim fuit ab

C *Helenio*

(*a*) Non 8000. nummum sive thalerorum, ut è Bailleto legas in Ephemeridibus literariis Parisiensibus Anno 1686. p. 508.

(*b*) *Donati* in solas quinque Comœdias commentaria habemus, neque integra fortassis, sed è Donato & aliis excerpta atque collectanea. Confer Jani Parrhasii Epist. LVIII. & LIX. In Heautontimorumenon nihil Donati hodie exstat. Itaque interpretationes quas inde nonnulli producunt, vindicandæ sunt *Joanni Calpurnio* Politiani æquali, ut observat G. Jo. Vossius lib. 1. de Vitiis sermonis cap. 5. De Donato ipso plura dixi infra, suo loco, inter Grammaticos.

(*c*) Eugraphii præter illa quæ Gabriel Faernus & (locupletiora longe) Fridericus Lindenbrogius, edidit, Parisiis in Bibliotheca Regis Christianissimi exstat *commentum in Terentium*, Eugraphii titulo insignitum, quod insulsum luceque indignum duxit idem Lindenbrogius. Vixit Eugraphius iste sub Othone III. circa A. C. DCCCC. XCVIII. Vide illustris viri Gisberti Cuperi Observationes p. 127. Meminit Eugraphii Gerbertus qui postea Sylvester II. Epistola VII. ad Airardum. *Evanthius* vero cujus commentarius in Terentium laudatur à *Rufino in libello de metris Terentianis* inter Grammaticos Eliæ Putschii p. 2705. Lindenbrogio videtur esse auctor *brevis dissertationis de Tragœdia & Comœdia*, quæ tanquam ex *Aspro* vel *Cornuto* petita, Terentio in melioribus editionibus præmittitur. *Anonymi explicatio vocum aliquot apud Terentium* è veteribus membranis, primum edita est à Bonav. Vulcanio cum

Isidori

Helenio Acrone, *Adesione* (nisi nomen apud Donatum p. 163. corruptum sit) *Aspro*, *Flavio Capro*, *Aruncio Celso*, *Annæo Cornuto*, *Evanthio*, *Nigidio Figulo*, & *Valerio Probo*, quos laudant Hieronymus Apologia 1. in Rufinum, Sosipater Charisius, Donatus, & in libello de metris Terentianis Rufinus Grammaticus Antiochenus.

IV. Antiquissimum Comœdiarum Terentii Codicem olim habuit Petrus Bembus, exaratum ante annos amplius mille, cui Politianus hæc verba manu sua inscripsit: *Ego Angelus Politianus, homo vetustatis minimè incuriosus, nullum æque me vidisse ad hanc diem Codicem vetustiorem fateor*. Hic ab illo tempore pervenit in manus Fulvii Ursini, qui dum vixit auro quovis pretiosiorem habuit, & moriens Bibliothecæ legavit Vaticanæ, ut referunt Janus Nicius Erythræus Pinacotheca 1. p. 10. & Leo Allatius animadvers. ad Antiquitates Hetruscas p. 59. Franciscus vero Cardinalis Toletus, qui Ursinum cum vetusto suo libro usque adeo derisit, nescio an multo fecit elegantius quam Hadrianus VI. summus Pontifex, à quo viros litteratos & humaniori doctrinæ deditos per contemptum dictos *Terentianos*, narrat Jo. Pierius Valerianus de infelicitate litteratorum libro II. * Specimen MSti Codicis antiquissimi Vaticani Comœdiarum Terentii dedit Jo. Mabillonius C. V. in opere de re diplomatica p. 354. Hic est ille liber Petri Bembi, quem laudans Muretus pag. 189. b. ad Terentium: *Sed in libro Petri Bembi non tantum*, *ut in aliis*, exercerent, *legitur*, *verum etiam adscripta est ad latus explicatio quædam hujus vocis*, *quæ scripturæ illius integritatem confirmet*. *Multum autem ejus libri valere debet auctoritas*, *est enim ita antiquus*, *ut Angelus Politianus*, *qui multos veteres libros viderat*, *testatus sit omnium cujusque generis librorum quos ipse unquam vidisset*, *eum sibi antiquissimum videri*. Petrus Victorius IX. 15. Var. Lect. ubi Menandri loca quædam confert cum Terentianis, addit domi se habere Terentium collatum cum illo Bembi codice manu Angeli Politiani. Alterum Codicem Terentii pervetustum manu exaratum possidere se testatus est Rev. Jo. Gothofredus Olearius in scrinio antiquario, Halæ Sax. Anno 1681. 8. editio pag. 210. Is olim fuit Georgii Fabricii qui manu sua hos ei versiculos inscripsit;

Ut sapor

Isidori Hispalensis Originibus, deinde inter Autores Latinæ linguæ prodiit vulgatus à Dionysio Gothofredo, & in Terentio editionis Lindenbrogianæ p. 183. Addamne his quod Petrus Lambecius lib. 2. Commentar. de Bibl. Vindobonensi p. 937. testatur MStam in illo thesauro librario exstare *Vitam Terentii* scriptam à *Francisco Petrarcha* & *Paulo Orosio*, & inedita argumenta omnium Comœdiarum.

Ut sapor est veteri vino, veteri decus auro,
Sic libri veteres nomina digna tenent.
Nam minus his nocuit stultorum audacia, haberi
Forsan Aristarcho qui voluere pares.
Corrigere è priscis libris licet atque probatis,
Quæ fecit studium deteriora recens.
Dum quisque ingenii confisus viribus, illa
Emendat quæ non percipit ipse statim.
Hinc tantum errorum libros invaserat æquor,
Quantum nulla diu tollere secla queant.

Ibidem Olearius narrat sibi esse editionem Terentii Parisiensem A. 1541. excusam; quam idem Fabricius à capite ad calcem contulit cum codice jam laudato Vaticano. Donati commentariorum codex MS. membranaceus in Bibl. Ehrencroniana pag. 421. Terentii veterem effigiem, quam binæ tenent personę Comicæ, è Codice suo vulgavit Fulvius Ursinus in illustribus imaginibus p. 42. atque exinde Jacobus Gronovius U. C. Tomo 3. thesauri Antiquitatum Græcarum. Occurrit & in fronte quarundam editionum, ut Lindenbrogianæ, sed omissis personis illis quas dixi Comicis, & Gallicæ Dacerianæ. Exstat præterea Terentii icon in veteri nummo apud Jacobum Stradam, & Andream Morellum Bernatem, incredibili jactura elegantioribus litteris nuper (a) ereptum in specimine universæ rei nummarię antiquæ p. 47. In Bibliotheca etiam Vaticana jampridem asservatur celebris alter Codex Terentii Georgio Fabricio olim inspectus, quem ævo (b) Caroli Magni quidam *Hrodogarius* scripsit, & (c) *Calliopius Scholasticus* recensuit, ut post singulas

C 2 Comœ-

(a) Obiit Vir præstantissimus inopina correptus apoplexia Arnstadii, ubi illustrissimi Comitis Schwartzburgici thesauro nummario præerat Anno 1703. feria tertia Paschatos. Quantam jacturam ejus mortem fecerit res litteraria, æstimare licet ex eo quod cum ipso occiderit opus nummos veteres hactenus vel editos vel ineditos complexurum ultra 25000. eleganter & accuratè depictos, atque eruditè illustratos.

(b) Justus Fontanini U. C. in Vindiciis antiquorum diplomatum adversus Bartholomæum Germonium p. 37.

(c) De *Calliopio*, qui Terentii Comœdias recensuit, non, ut Eugraphio in extremo Andriæ traditum, recitavit, vide si juvat Casp. Barthium VI. 20. Adversariorum, & Eustathii Swartii Analecta III. 12. p. 132. Hi *Alcuinum* qui Caroli M. ætate scholasticum gessit, Calliopii nomine à Calliope Musa ducto librariis venire scribunt. Sed videtur potius esse nomen proprium alterius viri, quoniam & alios Calliopios reperio, ut presbyterum Nicænum apud Socratem VII. 25. tum illum, ad quem exstat Epistola Dionysii Sophistæ Antiocheni, denique Martyrem, de quo Martyrologia ad diem VII. Aprilis. Calliopium quoque pro Callipione Diacono reponit Barthius III. 5. in tertio dialogo Severi Sulpitii, sed ni fallor citra necessitatem. Calliopium pro viro Musico iterum ponit XLVI. 3. ubi ait ad Venantium Fortunatum *velut ad Calliopium quempiam, magistrum & coryphæum Musicorum modulaminum respexisse omnium*

Comœdias apparet. Scholasticus hac ætate erat dignitas Ecclesiastica eorum qui Scholis præerant Ecclesiasticis, ut docet Cangius in Glossario latino. *Josephus Scaliger in Scaligeranis pag.* 151. Calliopius recensui. Hic Terentium recensuit, ut Vegetium *Eutropius* in MSS. Vegetii apud Puteanum. C'estoient des Grammairiens, qui corrigeoient un livre, & la dessus on le copioit. A la fin de Cesar dans les vieux exemplaires, *Julius Celsus*, c'estoit un autre Grammairien. Apres Aurelius Victor (non celui qui se met apres Justin) il y a un *Symmachus* ou *Theodorus*, c'estoient des Grammairiens. In MS. veteri Prisciani Grammatici, qui est in Bibliotheca Puteana, illius Grammatici *Theotori* censura reperitur; comme aussi *Acro* & *Porphyrio*, qui estoient de beaux & grands Commentateurs, (nous n'en avons que les restes) & d'autres vieux commentateurs, qui son citez par Charisius, Auctor eruditus notarum Terentio edit. Cantabrig. 1701. 4. adjunctarum Evanthium secutus relinquit dubium, utrum Calliopius fuerit Grammaticus & Criticus, (*a*) qui Comici dramata emendaverit, an eorum unus qui ad spectatores dixerit *plaudite*. Sed quod additum legitur, *Calliopius recensui*, perspicue evincit Critici functum esse partibus, & quoniam in pluribus Codicibus nomen ejus obvium est, recensionem illius præ cæteris probatam fuisse, & librariis placuisse. Eruditissimus Vir Richardus Bentlejus, qui ab aliquot annis novam Terentii editionem singulari studio castigatam prælo parare instituit, in parte prima observationum Anglica editarum lingua adversus Antonii Collini libellum pro licentia cogitandi vulgatum pag. 66. testatur se collatis variis Codicibus notasse farraginem variarum lectionum ad vicies mille.

* Terentius manu Theodorici de Palude scriptus A. 1442. extat in Bibl. publica Leidensi, ut alios Codices MSS. & collatos Comici in eodem thesauro librario obvios prætercam.

V. Universas Terentii editiones persequi velle inepti haud dubie

nium sequentium Poëtarum chorum. Sed sive verum sive fictum habeatur nomen, Criticus certe fuit, qui Terentii fabulas ad prisca exemplaria correxit. Sic Vettius Agerius Basilius Mavortius U. C. & INL. ex commendatione Dom. Exconf. ord. legit & emendavit Horatium: Nicomachus Dexter & Victorianus V. V. C C. Titum Livium: Julius Celsus Costantinus V. C. & Flavius Licerius Firminus Lupicinus Ephemerin Julii Cæsaris: Flaccus Theodorus Memorialis sacri scrinii Epistolarum & adjutor viri magni Quæstoris sacri Palatii, Priscianum. Securus Melior Felix Asper Comes consistorii Rhetorem urbis Romæ Martianum Capellam, uti hæc nomina in vetustissimis scriptis Codicibus adnotantur. Sic Apuleji Milesiarum libros & Apologeticum Crispus Salustius quidam legit, emendavit & recognovit: ita enim in antiquissimis Codicibus legitur, qui Florentiæ in Bibliotheca Magni Ducis Hetruriæ asservantur, quas observationes debere me fateor Lindenbrogio pag. 596. ad Terentium.

(*a*) Bibl. choisie de Mr. le Clerc. T. 3. p. 262.

dubie sit; plerosque tamen qui vel inter primos, vel cum laude in illo edendo atque illustrando versati sunt, prorsus præterire, negligentis. Nisi antiquissima sit, quam forma folii excusam sine loci temporisque nota memorat Catalogus Gudianus p. 248. nullam reperio antiquiorem Terentii editionem Mediolanensi 1470. per Antonium Zarotum impendio Jo. Legnani, & Donati in Terentium Rom. 1472. fol. per Conrad. SWeynheim & Arnoldum Pannartz. Hanc sequitur Tarvisina (*a*) an. 1474. fol. tum Veneta an. 1476. fol. * cum Donati, & in Heautontimorumenon, Jo. Calpurnii commentariis: quam laudans Muretus, *etsi*, inquit, *uti erant illa tempora, mendis innumerabilibus scatet, tamen ita multa, ita præclara veteris scripturæ vestigia retinet, incredibile ut mihi auxilium tulerit ad locos perplurimos corrigendos*. Altera deinde Tarvisina an. 1477. fol. quæ sicuti & prior Donati in quinque Comœdias & in Heautontimorumenon Jo. *Calpurnii* commentarios adnexos habent. Parmensis A. 1480. cum castigationibus *Pomponii Leti* Tarvisina cum iisdem commentariis 1477. fol. & Francisci Dianæ recognitione Venet. 1479. fol. Venet. 1482. 1487. fol. Veneta 1480. & Neapolitana 1481. fol. ex castigatione *Auli Sabini*. Has excipit Mediolanensis & Veneta 1483. fol. Venetæ iterum 1494. 1567. & 1580. fol. &c. Argentoratensis 1496. fol. in qua glossa interlinearis & directorium adagiorum, artisque comicæ, commentariique Donati, *Guidonis* & *Jo. Badii Ascensii*, atque in Heautontimorumenon expositio Calpurnii continentur; & 1499. fol.

Argentorati Anno 1503. fol. cum Donati Commentar. additis iconibus, ligno satis ridiculè descriptis, & 1506. 4. cum commentario Petri Marsi, & Pauli Malleoli.

Cum notis Badii Ascensii, Paris. 1504. 4. & 1508. fol.

* Lipsiensis A. 1508. Argentoratensis A. 1513. Tubingensis 1516. 4. Editiones *Aldinæ*, Venet. 1517. & 1521. 8.

Terentius cum *Petri Marsi* & *Pauli Malleoli* annotationibus Argent. 1519. 4.

Editio *Rob. Stephani* Paris. 1529. fol. 1536. 4. 1541. 4. cum commentario Donati &c. & sine commẽtariis 1533. 1545 8. & minori forma 1532.

Erasmi editio Basil. 1532. 1538. fol. cum Scholiis è Donato, Cornuto & Aspero.

* Editio Gryphiana A. 1544.

Basileensis apud Bryllingerum 8. cum Melanchthonis & variorum Commentariis.

Parisiensis A. 1552. fol. è MSS. castigata cum variis lect. & restitu-

(a) Cornel. Beughem in incunabulis Typographiæ pag. 131. Observa, primas Terentii editiones destitui versuum distinctione.

restituta versuum ratione, scholiisque præter Donatum & Calpurnium *Melanchthonis*, Erasmi, Goveani, Jul. Cæs. Scaligeri, L. Victoris Fausti, P. Bembi, A. Barlandi, B. Latomi, P. Marsi, *J. Rivii*, Steph. Doleti, H. Loritti Glareani, J. Theodorici, & Jodoci Willichii.

Antonii Goveani. Lovanii 1552. 4. Paris. 1558. 4. * *Goveanum* hominem ingeniosissimum vocat & passim ad Terentium laudat elegantissimus Muretus. Idem *Æmilii Ferreti* operam in Terentio positam celebrat pag. 181. b.

Veneta A. 1553. fol. apud Barthol. Cæsanum cum commentariis Donati, *Guidonis Juvenalis* Cenomani, *Petri Marsi* in omnes fabulas, *Stephani Doleti* in Andriam & Eunuchum, & Jo. Calpurnii in Heautontimorumenon.

Coloniensis A. 1555. cum commentario *Jodoci Willichii*.

M. Antonii Mureti Venet. 1555. 8. apud Paulum Manut. & Antuerp. 1567. 12. 1580. 8. apud Plantin. & Lugd. 1573. 8. Venet. 1575. 8. apud Aldum, & Franequ. 1597. 8. Muretum dum metro consulere studet, nimium sibi in Terentio indulsisse queruntur viri docti. Dedicationem Mureti in posterioribus editionibus prætermissam dolet Tho. Crenius V. C. parte 2. animadvers. p. 7. * Cum *M. Antonii Mureti*, quatuor Codicibus MStis usi argumentis & notis, Venet. 1558. 8. apud Paulum Manutium, quam editionem ipsius Mureti manu passim notatam vidi in Bibliotheca Marquardi Gudii, qui eam ab Octavio Falconerio V.C. Romæ A. 1662. dono acceperat. Eodem A. 1558. 12. lucem iterum vidit Parisiis, sæpiusque deinceps recusa ut Antuerp. 1565. 12. Frf. 1575, 1592. 8. Venet. 1603. Editio Lugd. 1573. 8. manu Isaaci Casauboni trita & ejus notis passim insignis exstat in Bibl. Joannis Mori, Eliensis Episcopi. Cæterum in recentioribus editionibus non modo dedicatio Mureti ad Jacobum Surianum Patricium Venetum (ut in Pareana) desideratur, sed etiam in Elmenhorstii Epistolis MSS. ad Holstenium lego hæc verba: *Laboramus etiam de Terentio Mureti Venetiis edito, quem rogo omni nisu nobis extorqueas, saltem ad mensis spatium. In Antuerpiensi enim editione multa omissa à sacris hominibus.*

Petri Antesignani editio Terentii triplex Lugd. 1560. 8. 1. cum argumentis, brevibusque notis, & prosodia atque carminum ratione, 2. cum notis variorum, & 3. cum notis brevibus novis ad oram libri, & trium priorum dramatum versione & paraphrasi Gallica, notatis in versione per uncinulas singulis vocabulis, quæ in latino non exstant. Confer Bælii dictionar. edit. secundæ p. 260. & Hendreichii Pandectas in Antesignano. * In *Antesignani*

esignani Rapistagensis editione hoc est singulare, quòd singulis versibus per Siglas in interiore margine adscripti sunt pedes, quibus metrum constat, v. g. versui in prologo Andriæ:

Poëta quam primum animum ad scribendum appulit, adscriptæ sunt literæ ii d ssp, quæ significant versum illum constare jambo iterumque jambo & dactylo tum spondæis duobus & pyrrichio. * Veneta A. 1561. fol. *Ambrosii Berndtii* sive *Bernardi*, qui Lutheri affinis fuit, notas in Terentium A. 1540. compositas edidit A. 1566. Stephanus Riccius. De Ambrosio illo A. 1542. Witebergæ, ubi Oratoriæ Professorem gessit, defuncto vide Car. Frid. Pezoldi Miscellanea Lipsiensia T. V. pag. 354. seq. A. 1717. 8.

P. Terentii Comœdiæ vetustissimis libris & versuum ratione à *Gabr. Faërno* emendatæ, Florent. 1565. 8. editio nitida & adcuratissima, curante Petro Victorio. Recusa etiam exstat Anno 1587. 8. Heidelbergæ apud Commelin. cum Eugraphii Commentariorum fragmento: & 1607. 8. * De Terentio præclare promeritus post Muretum *Gabriel. Faërnus*, de quo Latinus Latinius in Epistola A. 1555. data Tom. 2. Epist. pag. 41. *Faërnus intermisso Livio ad Terentium absolvendum iterumque nova diligentia castigandum rediit, jamque ad Phormionem pervenit. Sperat autem se multis locis postrema hac opera lucem pulcherrimam attulisse adjutus cum aliquot Codicum ope, tum veteris cujusdam Scholiastæ, qui apud Canonicos D. Petri in Bibliotheca tamdiu latuit, ut pene omnibus sæculis ignotus nunc primum videatur in lucem prodire.*

E castigatione & cum notis *Matthiæ Bergii* Lips. 1574. 8. adjunctis Joh. Camerarii, Jo. Rivii, Georgii & *Francisci Fabricii* castigationibus atque annotationibus. *Theodori Pulmanni* notæ cum Eugraphii, Mureti, Fabricii, &c. Antuerp. 1580. 8.

Terentius ex Erasmi & Melanchthonis recognitione Francof. 1575. 8. cum ejusdem Melanchthonis argumentis. Erasmi præfatio ad Terentium exstat inter ejus Epistolas XXVIII. 20. edit. Lond.

Augustini Gambarelli Mediolanensis * observationes in Terentium, sive voces ejus & locutiones una cum conjunctis, oppositis & epithetis Alphabeti ordine descriptæ prodiere Bergomi, 1597. forma majore octava. Ejusdem Gambarelli antitheta ex Plauto, Terentio, Cæsare & Cicerone digesta ordine literarum lucem viderunt Mediolani 1619. 4.

Jo. Weitzii notæ sive collectanea in Terentium Lipsi. 1610. 8.

Frid. Lindenbrogii editio insignis atque reliquis præferenda, cum Ælii Donati & Eugraphii veteris Scholiastæ integris commentariis ad MSS. Codices recensitis, additis propriis, & Gabr.

 Faërni,

Faërni, de Terentio præclare meriti, observationibus, Parif. 1602. 4. & Francof. 1623. 4. quæ editio auctior & emendatior est, nisi quod Epistola Lindenbrogii ad Suffridum Calignonum & Faërni notæ in illâ funt omissæ.

Stephani Riccii è prælectionibus doctorum Wittebergensium, Mulhusæ 1568. & Gorlicii 1570. 1574. 8. atque iterum Lipf. 1614. tribus Vol. 8.

* Terentius ex recensione *Dan. Hiensii*, præmissa dissertatione de Plauto & Terentio, sæpius vidit lucem in Belgio & in Germania post editionem Amstelod. 1618. 12.

Jo. Philippi Parei, Neapoli Nemetum 1619. 4. in qua editione præter notas Rivii, G. Fabricii, Faërni, Mureti, Pareique ipsius habetur index omnium vocabulorum. Idem Pareus Plauto suo dissertationem de Terentiana Plauti imitatione adtexuit, quod argumentum ante eum tractaverat quoque *Gaudentius Merula* in dialogo Terentiano.

Cum Epistolis VII. Criticis, sive notis brevibus *Christophori Coleri* & indice phrasium Francof. 1584. 12. Genev. 1593. 12. Francof. 1685. 12.

Cum notis, indicibus & medulla sive Phraseologia Terentiana *Martini Haynecii*, Lipf. 1592. 1606. 1614. 1624. 1634. 8. quam editionem Caspari Barthio cumprimis probatam fuisse testatur Caspar Sagittarius libro de Plauti, Terentii & Ciceronis vita ac scriptis Altenb. 1671. 8. p. 65.

Editio Regia typis luculentis & majoribus, Parif. 1642. fol.

Cum locupletissimo indice Philologico verborum phrasiumque & collectaneis *Jac. Kockerti*, Lubecæ 1651. & 1667. 8.

Cum *Jo. Henrici Boecleri* annotationibus & Chrestomathia Terentiana sive selecto Indice locutionum, Argentorat. 1657. 8. Huic editioni adjunctæ sunt etiam *Francisci Guieti* Andegavensis in Terentium notæ eruditæ, sed justo passim audaciores, unde Terentium indignis modis à Guieto tractari scripsit Chr. Wasius in Senario p. 244. Obierat jam Guietus A. 1655. cum notæ illæ ederentur. Vide vitam ab Antonio Periandro scriptam notisque in Terentium præmissam.

Cum notis *Tho. Farnabii* in quatuor priores, & *Merici Casauboni* in Phormionem & Hecyram, Lond. 1651. 12. Amstel. 1651. 1660. 1669. 12.

Jo. Minelli Roterd. 1670. 1680. 12. Ejusque æmuli V. C. *Christiani Junckeri* Dresdensis Lipsiæ 1702. 12. * Hic meus cum viveret amicus diem (a) obiit Altenburgi A. 1714.

Tan.

(a) De Junckero ejusque scriptis vide si placet Epistolam quam Dresdæ A. 1714. 4. edidit atq; mihi pro suo in me amore inscripsit C. V. Jo. Gideon Gelius. Nova litteraria Hamb. A. 1703. p. 35. Secretarium Tom. 2. p. 885. seq.

Tan. Fabri. Salmurii A. 1671. 12.

Cum Commentariis Donati, & ubi hic deficit, Eugraphii, atque selectis (*a*) *variorum* notis. Lugd. Bat. 1644. 8. & 1651. 1657. 8. curante *Cornelio Schrevelio*, qui posterioribus editionibus nomen suum adscripsit.

In usum Delphini, à *Nic. Camo* Paris. 1675. 4: quæ editio semel iterumque repetita est ab Anglis Lond. 1688. & 1700. 8. * omissa tamen quædam haud absurde, quæ Camus in Parisiensi editione præmittenda esse duxerat.

Cum integris notis *variorum*, Donati, Eugraphii, Faerni, Bœcleri, Farnabii, M. Casauboni & Tan. Fabri, Amstelod. 1686. 8.

Denique Parisiis Terentii comœdiæ expurgatæ cum notis viri egregii *Josephi Juvencii*, è Societate Jesu, quæ auctiores occurrunt in editione Rothomag. 1711. & Paris. 1715.

* Terentii Comœdiæ captui puerorum accommodatæ per Emanuelem Sincerum. Augustæ Vindel. 1717. 8.

Editio Comici nitida atque emendata A. 1701. Cantabrigiæ typis majoribus Academicis in 4. lucem vidit curante clariss. D. *Leng*, ex aula S. Catharinæ, additis notis criticis & dissertatione de ratione & licentia metri Terentiani, de quo argumento etiam consulendus Christoph. Wase in senario, sive libro erudito de legibus & licentia veterum Poetarum. Oxon. 1687. 4.

Elegans quoque Terentii editio est, quæ cum scito & accuratissimo *Martini Hugenii* indice vocabulorum & phrasium Terentianarum omnium (jam ante A. 1701. vulgato) prodiit Amst. 1710. 8. curãte Hugenii fata filio cognomine, & imitationem Terentii Plautinam, sive loca Plauti phrasesque quas imitatus Terentius videri possit, in singularum paginarum calce annotante. Index Hugenii servatus quoque

(a) Frequens est in Virorum eruditorum scriptis, ut in illas *variorum* quę solenni vocabulo dicuntur *notas*, quæ non integras hominum celebrium animadversiones sed excerpta tantum ex illis scholia exhibent, graviter invehantur. Ita doctissimus Grævius præf. ad Sveton. Hanninius V. C. præfat. ad Juvenal. & ad Britannici in Juvenalem notas. Antonius Borremansius in variis Lect. cap. 7. Adrianus Bailletus T. 1. judicior. de Scriptoribus p. 462. 519. multique alii. Neque diffitendum est quandoque potuisse editionum illarum curatores quosdam majore delectu, majoreque fide uti in decerpendis, vel digerendis doctorum virorum observationibus, ut probe observatum etiam Jo. Clerico V. C. est T. 1. Parrhasianorum p. 230. At enim si cum judicio adornatæ hujusmodi Variorum notæ in optimos quoque scriptores veteres exstent, non dubitem affirmare earum editionum auctores tanto melius promeritos de publico bono, quanto ceteri illi magis forte consulere se existimant virorum doctorum famæ, qui uni scriptori horum plurium integros commentarios, atquę in his tamen multa sæpius repetita, multa parum ad rem facientia subjungunt. Nolim sane commentaria illa perire vel non integra conservari, sed hæc qui typis exscribenda dent, eos vicissim nolim invidere studiosorum compendio, quod ex altero genere notarum, si ita ut par est conficiantur, haud dubie sibi promittere possint.

quoque in editione Terentii Londinensi, quam curavit praeclarus Vir *Mich. Mattaire* 1715. 12. qui in corpore poetarum Latinorum post Genevenses auctiore Terentium jam vulgaverat Lond. 1713. fol.

Cum locis Terentii ipsius parallelis & indice formularum sive phrasium uberrimo cura V. C. *Davidis Hoogstratani*. Amst. 1718. 4.

Christophorus Cellarius Vir praestantissimus in diss. de solutae Orationis scriptoribus scholarum usui publico commendandis edita Halae Sax. A. 1706. p. 4. *Longiores sunt fabulae Terentii quam ut puerili aetati adprehendantur; periculosiores adolescentiae (a) quia quam caste videntur scribere, tamen res ipsa turpis est, stuprum in fabellis singulis. Habemus excerptas ex iis praestantiores formulas atque locutiones, quas qui juventuti proponunt, consultius nobis videntur agere quam qui integras interpretantur Comoedias.* Eum in finem *Hieronymus Freyerus* laudabili instituto Colloquia Terentiana cum de Plauto excerptis & Phaedri fabulis ad innoxium Scholasticae juventutis usum accommodata edidit Halae Sax. 1714. 8.

Terentium cum pluribus MStis diligenter contulerat *Christophorus Wase*, & uberioribus commentariis illustraverat, ut testatur Henricus Nevvtonus (*b*) vir nobilissimus Epistola LXIX. qui illo Doctore olim usus fuit. Hos intercidisse dolebit mecum, qui Wasii hujus librum de senario, supra etiam mihi memoratum evolverit.

Nuper admodum ex amici beneficio in manus meas inciderunt notae ineditae doctissimi Viri *Jo. Frid. Gronovii*, quas ubi Terentius apud nos recudetur, studiosis Latinae linguae non invidebo. Utinam vero brevi in lucem ferri contingat elaboratissimam *Rich. Bentleii* editionem, (*c*) qui Terentium cum scholiis Donati & suis castigationibus jam pridem dare cogitat, & in parvo Comici volumine ad mille vocabula emendare ac restituere (*d*) promisit. Nam audacem licet, ut in Horatio, juvabit fortuna ingenii, & eruditio recondita nihil non elegantis atque exquisiti proferre sinet.

Ver-

(a) S. Augustinus lib. 1. Confession. cap. 16. Terentium velut turpitudinis magistrum detestatus: *Non accuso verba quasi vasa electa atque pretiosa, sed vinum erroris quod in eis nobis propinatur ab ebriis doctoribus.*

(b) Henr. Neutoni Epistolae, Orationes & carmina prodierunt Lucae 1710. 4. vide Acta Erud. Tom. VI. supplem. p. 85. & cave hunc confundas cum Isaaco Neutono, Philosopho & Mathematico acutissimo.

(c) Haec Bentleii editio in Anglia primum, tum Amstel. lucem vidit an. 1727. Omnium vero Terentii editionum praecipua videtur, quam cum antiquis interpretibus Donato, Eugraphio, Calpurnio, aliorumque recentiorum observationibus, ac suis emisit Hayae Comitum 2. vol. 4. 1726. Arn. Henr. Vvesterhovius.

(d) Journal des Savans A. 1714. p. 351. seq. edit. Amst.

Versiones quoque Terentii exstant *Gallicæ*; antiquiores quidem qualis prosa & versu regi Galliæ Francisco I. oblata auctore *Octavio Gallesio* prodiit Paris. 1539. fol. apud Antonium Verardum, & Jo. Petit. *Jacobi Bourlei* versum versu reddentis metaphrasis memoratur Francisco de Cruce Cenomano Bibl. Gallicæ p. 179. *Petri Antesignani* Rapistagnensis versio Gallica prosaria Paris. 1574. 1583. 614. forma minore, & Lugd. 1560. 8. Est mihi ad manum editio Latino Gallica Paris. 1586. 12. sine nomine interpretis. Recentiores vero sunt. Una *S. Albini*, quæ post primam editionem Paris. 1646. sæpius lucem vidit hoc titulo: *Comedies de Terence traduites en François avec le latin à coté & rendues tres honnetes (a) en y changeant fort peu de choses*. Andriæ, Adelphorum, & Phormionis versio Gallica prosaria auctore *San Albino* jam quartum prodierat Paris. 1658. 12. Reliquæ tres Eunuchus, Heautontimorumenos & Hecyra *Martignato* interprete, primum viderunt lucem Paris. 1670. & deinde 1678. 12. Latino ut in prioribus etiam Comœdiis factum e regione posito. Altera *Michaelis de Marolles* Abbatis Villalongani, quæ subjunctas habet *Johannis Peyraredei* observationes, & e regione Latina Paris. 1660. 8. duob. volum. Tertia denique, cui itidem latina adposita sunt, *Annæ Daceriæ* T. Fabri filiæ Paris. 1688. & Amst. 1698. 12. tribus voluminibus. Quanquam vero elegantissima hæc est interpretatio, tamen ex illa ipsa repetitis exemplis, quam difficile sit vim atque elegantiam verborum latinorum vernacula lingua reddere, ostendit Jo. Clericus V. C. in arte Critica T. I. p. 208. seq. * Illa autem semel iterumque recusa est in Belgio, & Zittaviæ 1705. 12. ac Budissinæ in Germania, & cum novis illius animadversionibus, Roterd. 1717. 8. Latine & Gallice tribus Volum. (Journal des Savans 1717. Aout. pag. 169.) & Latinis omissis Halæ Sax. 1720. 12. ex Martini Deschneri recensione, qui Budissinensem editionem inemendatissimam esse queritur. Andriam, Adelphos, & Phormionem eleganti quoque veste Gallica induit *Isaacus le Maitre de Sacy*. * Andriam versibus Gallicis nuper dona-

(a) Terentius ab obscœnitate purgatus lucem quoque vidit alias, ut Ingolstadii 1589. 8. Etiam in editione ad usum Delphini Parisiensis, turpia verba omissa sunt & ad calcem rejecta. Ab illis obscœnis ut deduceret juventutem, sine Terentianæ dictionis purique sermonis latini jactura *Cornelius Schonæus* Goudanus (A. C. 1611. denatus.) Terentium Christianum composuit, sæpiuscule recusum; & *Jo. Fichtelius* Æschinum Comœdiam vulgavit Lubecæ, 1669. 12. continentem phrases & elegantias Terentii, addito supplemento septem Colloquiorum. Ceterum primordia latini sermonis non à Terentio, sed à Cicerone capienda esse pulchré docet Conr. Sam. Schurtzfleischius, Vvitebergæ lumen in singulari Diss. A. 1704. edita.

donatam audio à Petro Clerico S. I. Tolosæ, eodem qui Electram Sophoclis metaphrasi Gallica reddidit.

Terentius *Italice* Venet. 1533. 8. & 1558. *Jo. Fabrino* da Fighine, Florentino interprete, cujus etiam eadem lingua scripti exstant commentarii, interpretationis vice Latino Terentio adjuncti Venet. 1580. 4. & 1594. 4.

Flammetta Malespina, Marchionissa Terentium Italicis versibus quam felicissime expressit teste Jo. Maria Crescimbenio in Historia Poeseos Italicæ lib. 2. p. 241. * Celebratur & Italica *Jo. Justiniani* translatio:

Germanice & *Italice* per *Antonium Gagliardi* Lipf. 1692. 12.

Germanicè exposuerunt multi, Jo. Rhenius, Val. Boltzius, Steph. Riccius, & novissimè Dan. Hartnaccius. Carmine Germanico Jo. Episcopius Herbipolitanus Francof. 1563. 8.

Terentius cum Germanica versione editus *Davide Hæschelio* & *Matthia Schenckio* Augustæ Vindel. 1624. 8. memoratur in Theoph. Spizelii templo Honoris pag. 334.

Versio Germanica cum præf. M. Joannis Kromayeri, Concionatoris aulici & inspectoris Vinariensis, qua Terentium in scholis retinendum suadet. Vinariæ 1626. 8. Eadem versio recusa Hamb. 1670. 8. omissis summariis notisque. Vidi etiam vulgaria Terentii in Teutonicam linguam traducta, seu phrases Comici cum Germanica versione excusas Daventriæ 1489. 4.

Carmine Germanico, Terentius per *Henricum Ham*, Isleb. 1586. 8.

Belgice Antuerp. 1555. 8. * Latine ac *Belgice* vidit lucem cum notis Henr. Svvaerdekroonii. Roterd. 1648. 8.

Cum emendata *Belgica* versione & Minellii notis marginalibus. Roterd. 1663. 8. Vvesterbanii interpretatio eodem anno Hagæ 4.

Latine, & *Anglice*, Lond. 1629. 4.

Hispanica versio auctore *Petro Simone Avril* edita A. 1577. & Compluti A. 1582. atque iterum Barcinone A. 1599. 8. ad addiscendam linguam Hispanicam commendatur in primis à Gaspare Scioppio in consultationibus.

Argumenta in singula dramata habemus à *C. Sulpitio Apollinari*, illo qui Pertinacem Imp. Latinas literas docuit. Etiam è recentioribus argumenta in Comœdias Terentii Melanchthon, & Muretus: in singulas fabularum Terentii scenas composuere Paullus Malleolus, Christophorus Hegendorfinus, Hadrianus Barlandus, Barthol. Latomus &c.

Juvatne etiam commemorare libellos tyronum destinatos usibus,

bus, *Georgii Fabricii* elegantiarum è Plauto & Terentio libros duos, cum P. Syri mimis ab Erasmo & eodem Georgio expositis excusos Lipsiæ 1558. 8. *Henrici Decimatoris* Gifhornensis succum, & medullam Terentianam, libris V. Halæ Sax. 1597. 8. *Pauli Perdicis* latine dicendi formulas è Terentio collectas, Budissinæ 1545. 8. *Martini Haynecii* medullam & fructus Terentianos, sive sententias Ethicas, Politicas, Œconomicas, Physicas & Historicas cum adagiis & proverbiis Comicis Lipf. 1608. 1614. 1625. 1634. 8. *Cornelii Graphei* phrases Terentianas laudatas Vignolio Marvillio sive quicunque sub illo nomine latet T. 2. Misc. Historico-litterar. pag. 121. *Pauli Tossani* Phraseologiam Terentianam, Oppenheim. 1613. in 8. *M. Friderici Huberfack*, Rectoris Scholæ Gryphisvvaldensis nucleum Terentianum, Rostoch. 1655. 8. *Bartholdi Feind* phraseologiam Plautino-Terentianam Hamburg. 1688. 8. &c.

VI. Fuit diversus à nostro, licet sunt qui utrosque confundant, *Terentius Culleo* Senator Romanus, quem captum à Carthaginiensibus Scipio Africanus major vindicavit in libertatem, & triumphans eum cum pileo capiti imposito pone currum sequentem habuit, ut traditum Livio XXX. ult. Alius *Terentius Libo* Fregellanus Poeta, cujus meminit Donatus, ut omittam *Terentium*, à quo exaratos Numæ libros repertos in arca jussu Senatus crematos refert Victor de Viris illustribus cap. 3. Sed plures Terentios collectos videre licebit à Jo. Glandorpio p. 833. seq. Onomastici, & à Jo. Lomeiero dierum genialium parte I. diss. VI. De M. Terentio Varrone Atacino & Terentio Clemente JCto dicturus sum inferius suis locis. * Variis Terentiis a me commemoratis addere licebit Priscum Terentium, de quo Mæcenate suo Martialis XII. 4. 14. 63. Terentium Comitem de quo S. Basilii Epist. 272. & 349. Theodoritus IV. 28. Terentium Episcopum Seleucianensem, qui Concilio Africano A. C. 424. interfuit & Collationi Carthaginiensi A. 411. Terentium item Tomorum Episcopum in Scythia, de quo Sirmondus ad Facundi IV. 3. T. 2. Opp. p. 521. Terentium monachum ac presbyterum novæ Lauræ, qui subscripsit Concilio CPol. sub Mena A. C. 536. M. Terentium Coracem, quem dum tabellas scripsit, in foro mortuum narrat Plinius VII. 53. Hist. &c.

Verba CHRISTI ad Paulum, *grave tibi erit adversus stimulum calcitrare* Act. IX. 5. ridicule quidam petita esse duxerunt è Terenti Phormione 1. 2. 28. *nam quæ inscitia est adversum stimulum calces?* Vide Jo. Eusebium Nierembergium XII. 14. de origine S. Scripturæ, & Rev. D. Jo. Frid. Mayeri Exercitationem, *Utrum CHRISTUS legerit Platonem vel Terentium?* editam Hamburgi

burgi 1701. Sane obvium est idem proverbium in multis scriptoribus etiam Terentio antiquioribus, ut annotatum Jo. Priceo & Doughteio ad Actorum locum, & Joanni Nicolai in libro de calcaribus cap. XIV. Usus quoque diu post Julianus Imp. Oratione VIII. sive Epistola ad Sallustium fol. 246.

VII. INDEX SCRIPTORUM
In Donati, & Eugraphii Commentariis in Terentium citatorum

ad paginas editionis Lindenbrogianæ Francof. 1623. 4.

V. Vitam Terentii à Donato scriptam designat,
E. Evanthium, D. Donatum de Comœdia.

Phi-

155.156.158.159.164.165.166.169. 172.173.175.176.182.184.187. 193.198.200.242.245.253. 257. 258.259 262.264.265.270.272. 275.276.277.280.283.284.287. 288.293.296.297.298.299.307. 308.309. 310.313. 316. 319. 320. 322.326.331.343.346. 350.352. 353.355.359.360.363.365.368. 369.370.372.373.375.376.377. 378.379.380.383.384.385.387. 389.390.391.395.396.398.403. 404.406.409.410.411.412.414. 417.426.427.431.435. 436. 437. 438.439.441.448.449. 450. 451. 454.459.462.463.464.468.469. 470.471.474.479.480.483.492. 498.501.506.508. 510. 511. 515. 516.517.518.519.520.521.526. 530.533.534.537.539.546.550. 551.560.562.565.568.569.575. 577.581. in Bucolicis 52. 262. quarto Æneid. 307.

Volcatius V. ubi unus & deinde tres afferuntur versiculi. Mox idem dicitur Terentium non solum Nævio & Plauto & Cæcilio, sed Licinio quoque postposuisse.

CAPUT IV.

T. LUCRETIUS CARUS.

Lucretii ætas 1. *Libri VI. de rerum natura*. 2. *Eorum editiones atque interpretes*. 3. *Poetæ quos Lucretius imitatus fuit*. 4.

I. T. LUCRETIUS CARUS, patria ut videtur Romanus, natus est, teste Eusebio, Olymp. CLXXI. 2. anno U. C. DCLIX. ante CHRISTUM XCV. *Postea amatorio poculo* (a) *in furorem versus, quum aliquot libros per intervalla insaniæ* (b) *conscripsisset, quos postea Cicero emendavit, propria se manu interfecit anno ætatis quadragesimo quarto*, U. C. DCCIII. (c) ante CHRISTUM LI. Philosophus de Epicuri Schola acutissimus, quem qui legunt, videntur ut IX. 3. ait Vitruvius, cum eo velut coram de rerum natura disputare. Poeta sublimis, idemque elegans & multæ artis luminibus pictus, ac latinæ linguæ auctor egregius. De hoc Poeta consulendæ Casp. Barthii notæ ad Statium Tom. 1. pag. 260-263. De eodem Barlæus lib. 2. Miscell.

Hic Phœbi furiis, furiisque exarsit Orestis,
Quam præstat solis versiculis furere.

D Ama-

(a) Eusebius Chron.

(b) Hoc vix credibile mihi videtur. Neque eo respicere putem Statium lib. 2. Silva 7. in verbis, *& docti furor arduus Lucretii*. Poetarum enim furor laudabilis. ἐνθουσιασμός. Pro arduo *difficilem* dixit Quintilianus X. 1.

(c) Triennio citius mortem Lucretii assignat If. Vossius p. 83. ad Catullum, è Scriptore Vitæ Virgilii.

Amatorio poculo versum in furorem, propria se manu interfecisse tradit post Eusebium etiam Prosper in Chronico. Scriptor vitæ Virgilii eo die quo togam virilem sumsit Maro, periisse Lucretium testatur (A. U. C. 698.) *Alii eodem die quo natus est Virgilius, obiisse ferunt: & aliquis Pythagoreus credat Lucretii animam in Maronis corpus transiisse, ibique longo usu & multo studio exercitatum Poetam perfectissimum obiisse. An sibi ipsi manus attulerit incertum: interiit anno ætatis suæ XLIII. & miserrimam, quam olim ludibrio habuerat, nimis cito expertus est immortalitatem.* Hæc Tho. Crech.

II. Exstant ejus *libri VI. de rerum Natura* ad C. Memmium Gemellum (*a*) Heroico poemate, versibus jucundo antiquitatis sapore conditis Epicuri de rebus naturalibus sententiam, sed & impios ejus errores disertissime explicantes. Non plures à Lucretio libros hujus argumenti scriptos esse, ut male conjiciebat. Barthius LII. 4. Adversar. Lucretio ipsi testi credimus, qui libro sexto v. 91. *supremæ præscriptaæ ad candida calcis spatium* currere se affirmat. Exordium Operis idem quoque quod nos hodie, legit olim Ovidius 2. Trist. v. 261.

Sumserit Æneadum genetrix, *ubi prima requiret.*
Æneadum genetrix, unde sit alma Venus.

Hoc est, si in manus sumserit Lucretium cujus prima hæc sunt verba: *Æneadum genetrix, hominum divumque voluptas*, quem Ovidii sensum esse jam pridem notavit Ludovicus Carrio lib. I. emendationum cap. VIII. Usitatum enim fuisse veteribus, ut vocibus initialibus scripta ipsa denotarent, pluribus exemplis docet Jo. Jonsius II. 5. de Scriptoribus Hist. Philos. p. 136. seq & Scaliger ad Euseb. num. MDCCCCLX. Quod vero in limine Operis invocet Venerem Lucretius homo Epicureus, qui à Diis omnia humana susque deque putabat haberi, satis se duxisse existimandus est excusari more vulgato Poetarum, neque alia opus esse responsione arbitror ad dubitationem hanc dissolvendam, quam multos viros doctos exercuisse docet præter interpretes Lucretii Creechium aliosque Petrus Bælius vir ingeniosissimus in dictionario Historico p. 1923. editionis secundæ, quem de Poeta lector ubi volet consulet. * *Memmium* cui poema suum Lucretius inscripsit, scripsisse & ipsum versus, colligas ex Plinii lib. V. Epistola 3. Eundem Mæcenatibus ac liberalibus studiorum Patronis accenset Martialis XII. 36.

Pisones, Senecasque, Memmiosque
Et Crispos mihi redde ....

Quæ

(a) De hoc consulenda Gifanii prolegomena.

Quæ vero à recentiore ætate in Gallia etiamnum claret illustris Memmiorum gens, Gallice *des Mesmes*, si Bernhardum Monetam audimus, Latine Maximorum potius nomine appellanda erat. Vide Menagiana T. IV. p. 175.

Lucretii placita Epicurea carmine confutanda sibi sumserunt, Latino Heroico quidem *Aonius Palearius*, *Scipio Capicius*, *Polignacus* Cardinalis & *Thomas Ceva* S. I. Anglico *Henricus Morus* & *Richardus Blanckmore*, Gallico *Carolus Claudius Gestus*, & Italico *Alex. Marchetti*. De *Scipionis Capicii* libris II. de rerum principiis, & *Palearii* libris tribus pro animæ immortalitate Lucretio oppositis, infra ad pag. 55. *Polignaci* libri IX. de DEO auctore universi necdum lucem viderunt, quod sciam, sed ut quam primum prodeant, desiderabit mecum quisquis legerit initium primi & fragmenta quæ ex eo producuntur in libro Gallico, Memoires de litterature Tom. 1. pag. 413--418. & in Jo. Clerici Bibl. selecta Tom. XXVI. p. 155. seq. *Cevæ* Philosophia novantiqua, qua confutavit Lucretium, excusa est Mediolani 1704. 12. & merita laude celebratur in Diario Veneto, Giornale de' letterati d' Italia Tom. VII. pag. 114. seq. *Henrici Mori* poemata Philosophica, in quibus præcipue multa pro animorum immortalitate, prælum evasere Cantabrigiæ 1647. 8. *Blackmorii*, Equitis & Medici Londinensis poema insigne de creatione, septem constans libris, quo Providentiam Numinis adversus Lucretium defendit, jam tertium prodiit Londini A. 1714. *Genesti* poema pulcherrimum Parisiis primum, deinde Amstelodami A. 1717. 12. excusum hoc titulo est: *principes de philosophie, ou preuves naturelles de l' existence de Dieu & de l' immortalité de l' ame*. Sed *Marchetti* (ejusdem cujus metaphrasin Lucretii Italicam infra memorabo) Poema Philosophicum imperfectum ab auctore relictum nec luci datum est, cujus initium exstat in Diario Veneto Tom. XXI. p. 258--260. Nec Germanis nostris deerit quem hisce Religionis assertoribus ingeniosissimis Poetis accensere cum laude, & Lucretio opponere licebit, si amplissimo *Brockesio* nostro carmina sua vernacula de Creatoris & rerum creatarum admirandis colligere & in lucem edere placuerit.

Si quis titulum modo consulat, facile putet Lucretio etiam oppositum esse librum Belgica prosa Amst. 1710. 8. ab Henrico Wyermarsio vulgatum hoc titulo: *de ingebeelde chaos, en gevaande werelts vording der oude en bedendaagze wysgeeren, verydelt en weerlegt, byzonder de gevoelens hier omtrent van* T. Lu-

eretius Carus *en DirK Santvoort*, (*a*) *betoonende dat ze de beginzelen der Werelt, dat is, vording van Zon, Maan, Aerd-Klot enz volgens hin eygen gronden niet vel afgeleyden betrogt hebben. Ment een verstandige verKlaring vegen Gods inblyvende en overgaande verKing.* Sed qui scriptum ipsum evolverunt, putidum Spinosæ asseclam, derisorem sacrarum litterarum impium, & religionis contemtorem Lucretio ipso haud meliorem illo prodi observant.

1. *Substantiam & corpus æque late patere, omne extensum esse corporeum (cum suo consectario, Spiritus nusquam esse) nihil fieri posse nisi ex præjacenti materia; vel, quod idem est, nihil posse creari. Omne corpus motum ab alio corpore moveri. Omnia Mundi phænomena rationibus pure mechanicis posse explicari. Cohærentiam corporum, atomorum hamatarum unione contineri, & id genus alia fere infinita, præsertim apud* Democriti *&* Epicuri *sectatores, apud* Lucretium *præ ceteris; quem cum admodum adolescens evolverem, putabam profecto subinde, me satyrum quempiam simiumve senem è sylvis philosophantem audire, adeo omnia ex solo sensu externo, crassaque imaginatione deducebantur. Quod genus Philosophos innumeros è lustris locisque desertis credibile est jamdudum confluxuros fuisse, si DEUS ac Natura brutis animalibus loquendi scribendique facultatem concessissent. Ipsa enim facile potuissent prolixas crassarum imaginationum concatenationes sive carmine sive soluta oratione, ornate & copiose deducere & ennarrare. Hoc vero proprie philosophari non est, sed materialia αἰσθήματα καὶ φαντάσματα inani opera recensere.* Hæc Henricus Morus, Theologus & Philosophus Anglus in Confutatione Cabbalæ Ætopædomelissææ Tom. 1. Opp. Philosoph. pag. 527.

Invocationem Veneris, in limine libri primi Lucretii, exposuit Gallicis versibus pluribus Poetria ingeniosissima Deshouliezia Tom. 2. carminum, editorum Gallice Bruxell. 1708. 8. pag. 80. *imitation de Lucrete, en galimatias fait exprés.* De invocatione illa videndus etiam Petrus Victorius, Epistola ad Joannem Casam. Jo. Clerico viro doctissimo T. XXVI. Bibl. selectæ pag. 154. rectius facturus fuisse videtur Lucretius, si Rationem sive Mentem tanquam Deum in limine poematis potius, quam Venerem implorasset. Sed Lucretius sensibus plus quam rationi tribuens, & generationem rerum cupiens exponere, nullum magis physicum numen quam Venerem appellare se posse existimavit.

III. Pri-

(a) De Santvoortii libro de oorsaak van de bevveging en de Beginsein der vaste lichamen, & de scripto Vvyermarsii vide clarissimi Viri Christoph. Augusti Heumanni Acta Philosophorum edita Germanice, parte VII. pag. 121. seq.

III. Prima Lucretii editio est *Veronensis* curante Hieronymo Avantio A. 1486. fol. per Paulum Fridenperger Passaviensem (de Patavia Alemagne.) Inscribitur: *De rerum natura lib. VI. ad Epicuri mentem descripti.* Hanc secuta est Veneta An. 1495. 4.

Veneta apud Aldum A. 1500. 4. ex Avantii editione: atque iterum 1515. 8. ad veterum exemplarium fidem castigata.

Florentina Phil. Juntæ A. 1512. 8. cum præfatione & castigationibus *Petri Candidi*, qui ex *Joviani Pontani & Mich. Marulli* castigatione & MStis Florentinis Lucretium emendatiorem se dare profitetur. Marullum vero nimis indulsisse ingenio, graviter conquestus est Petrus Victorius ad Ciceronis lib. XI. ad diversos Epist. 20. *& Scaligero notis ad Catullum pag. 93. judice, *nullus veterum auctorum ita male ab ullo correctorum acceptus est, ut Lucretius ab illo audaculo Græco-Marullo.*

Bononiensis cum commentario *Jo. Baptistæ Pii* 1511. fol. apud Ascensium. * Jo. Baptista Pius in suo ad Lucretium commentario varias lectiones è MSS. passim advocat, quæ excerptæ exstant ad calcem editionum Lucretii Lond. 1712. 4. & fol.

Vicentina, Lambino memorata, & Gifanio, quam non vidi, uti neque illam quam Gesnerus in Bibl. cum commentariis *Petri Aponi* impressam dubius ipse scripsit.

Basileensis apud Henr. Petri A. 1531. 8.

Lugdunenses An. 1536. & 1540. 8. apud Seb. Gryphium, & minore forma A. 1546. 1558. atque A. 1564. 8. & 1576. 12.

Lovaniensis A. 1542. 4.

Lambiniana editiones viri Doctissimi Dionysii Lambini, qui Codicibus quindecim MStis & Andr. Turnebi atque Jo. Aurati consilio usus octingenta Lucretii loca restituisse se profitetur, ac primùm edidit Lucretium cum commentariis suis inscriptum Carolo IX. Galliæ Regi, Paris. 1563. 4. Deinde sine commentariis, tamen cum brevibus scholiis conjectis ad calcem, & emendationibus *Adr. Turnebi* Paris. 1565. 12. Denique ex tertia recognitione & cum commentariis locupletioribus & Vita Lucretii. Paris. 1570. 4. quæ editio recusa est Francofurti Anno 1583. 8. Præclare profecto de hoc Poeta promeritum Lambinum nemo æquus ac peritus lector negabit, etsi commentariorum molem reprehendit Janus Rutgersius IV. 1. variarum lectionum, atque Lambinus ipse in editione Anni 1570. iniquiorem se præbuit Gifanio. Confer quæso Jac. Thomasii librum de plagio litterario §. 447. 448.

* Editio Lucretii Antuerp. 1565. 8. cum MSS. collata à Francisco Nansio & Is. Vossio exstat in Bibl. publica Leidensi, nec non

editio Lugd. 1576. 12. notata manu If. Cafauboni.

Oberti Gifanii utiliffima editio, quam diligenti ftudio adornavit adhibitis Codicibus plus quam octo, & editis ante ipfum fere omnibus, Turnebi præcipue atque Lambini, tum, quæ *P. Nannius* (a) ad Codicem MStum Ultrajectinum contulerat, quæque obfervaverat Cornelius Valerius Gifanii Præceptor & Antonius Goldingamus Anglus. Præmifit & è veteribus libris indicem argumentorum, quæ ab Epicuro tractantur, & præter Laertii & Ciceronis loca de Epicuri Philofophia & Thucydidis defcriptionem peftilentiæ Atticæ, quam Lucretius libro fexto imitatur (b) fubjunxit Collectanea fua five commentarios in Lucretium ordine litterarum digeftos, atque dictionem ejus cumprimis erudite illuftrantes, & Scioppio quantumvis inimico mirifice probatos: Antuerp. 1566. 8. & Lugd. Batav. 1595. 8. apud Plantin. Johannes Sambucus, cui Lucretium fuum infcripfit, Gifanio copiam fecerat editionis Veronenfis manu Marulli caftigatæ. Uberiores vero, quos promifit, commentarii Gifaniani non viderunt lucem. In contextu ipfo non femper optimam videtur lectionem amplexus effe, ut obfervavi collatis lectionibus quas habeo Codicis antiquiffimi Gottorpienfis. Vide fis etiam Barthii Adverfaria lib. 50. p. 2355. feq.

* Lucretius à Turnebo & Lambinio recognitus Lugd. 1596. 12.

Prælo datus etiam Lucretius eft in Corpore Poëtarum Latinorum Lugdunenfi, & ubi variæ lectiones adjectæ funt, Genevenfi, nec non feparatim Antuerp. 1589. 12. & Lugd. Bat. 1597. 12. & 1611. 12. apud Raphelengium: fed & Lugd. 1606. 12. & Amftelod. 1616. 1626. forma minore.

De Raphelengiana editione *Cafpar Barthius*, cum ipfe infinita fe in Lucretium notata habere fcripfiffet Tom. 3. ad Statium pag. 81. *Habet autem*, inquit, *omnino optimus ftili Romani auctor opus nova & tali recenfione, quæ proponat diverfas Codicum & doctorum hominum lectiones, ac de veritate ftatuat. Quod qui nobis jam forte fepultis molietur, ei fuademus ne negligat minimam Raphelengianam editionem toties & jam ab aliis typographis repetitam: ejus enim recenfio & conftitutio debetur* Jufto Lipfio, *qui vir ut Poeta non fuerit, & fuit tamen, vidit, nihilominus ingenii bonitate plurima in literis, in quibus cæcutiunt multi docti.*

A *Jofepho Caftalione* indicem in Lucretium, indici Erythræi in Virgilium haud diffimilem adornatum, pridem teftatus eft Cafpar Scioppius Epiftola ad Præceptorem fuum Conradum Rittershu-

(a) Eum Lucretii editionem molitum ex Adr. Junii Epiftolis obfervat Tho. Crenius V. C. parte 6. animadverf. pag. 17.

(b) Vide fi lubet quæ notavi Bibliotheca Græca lib. 2. cap. 25. §. 4.

tershusium scripta A.1599. qua ipsum rogat ut typographum ei quærat excudendo.

Lucretius cum variis lect. editus in *Corpore Poetarum latinorum*. Genev. 1611. 4. 1627. 4.

Amstelodamensis editio Lucretii 1620. 1631. forma minore.

Danielis Parei, vestigia Gifanii fere legentis. Francof. 1631. 8. quo anno etiam Lexicon ejus Lucretianum lucem vidit, è Gifanianis fere collectaneis repetitum. Præ cæteris vero hoc habet eximium editio Lucretii Pareana, quod illi subjuncta sunt duo Poëmata recentia, lectu haud indigna, *Scipionis Capicii* Neapolitani de rerum principiis libri duo, & *Aonii Palearii* libri III. de immortalitate animarum, quos ex merito laudat Jacobus Sadoletus lib. V. Epistolar. p.200. seq. * Poëma de animarum immortalitate libris tribus, Lucretio oppositum & *Aonii Palearii* nomine sæpius editum, à Paleario scriptum esse negavit, præter rem ut opinor, Robertus Titius litteris ad Marcum Velserum. Vide Velseri opera pag.878. *Scipionis Capicii* libri duo de rerum principiis prodiere Venetiis 1546. 8. cum ejus libris tribus de Vate maximo.

Cum explanatione paraphrastica & notis *Jo: Nardi*, Florentini, non adeo feliciter in illustrando Lucretio versati. Florentiæ 1647. in 4.

Cum Gallica versione prosaria *Mich. Marollesii*. Paris. 1650. 8. dicata Reginæ Sveciæ Christinæ, à qua ne responsum (*a*) quidem accepit, atque iterum 1663. 8. addito libro decimo Laërtii Gallicè translato. Laudat hanc Marollesii versionem Rolandus Maresius p.364. Epist. * *Gallicam* Lucretii Versionem prosariam à *Marollesio* concinnatam & An. 1659. 8. primum Parisiis cum Latino Lucretio ex Gifanii recensione editam notisque illustratam commendat præter Rolandum Maresium, Guido Patinus in Epistolis à Joanne Brantio editis. Ut adeo iniquius sit judicium personati Vignolii Marvillii (Bonaventuræ de Argonna, Parisiensis, Monachi Carthus.) Tom.1. miscellan. pag.150. *L' Abbè de Marolles s' est consumè à faire de pitoyables versions, sans que jamais ni les conseils de ses amis, ni les railleries & la censure des Critiques, & sur tout celle de MS. de l' Estang dans sa methode de traduire, ayent pui lui arracher de l' esprit cette maudite passion.* Versibus Gallicis pridem reddidit Lucretium *Guilelmus Altarius* sive *des Autels* circa A. 1560. ut notavit Franciscus à Cruce Cænomana in Bibl. Gallica pag.138. Vidit & lucem Metaphrasis nova Lucretii Gallicis versibus nescio quo auctore An. 1677. 4.

(*a*) Baelii Lexicon T. 2. pag. 1926. edit. 2.

Cum breuibus sed eruditis notis *Tan. Fabri*. Salmur. 1662. 4. & Cantabrig. 1675. & 1686. 12.

In usum *Delphini*, Lucretius interpretatione & notis illustratus est à *Michaele Fayo* (*a*) Paris. 1680. 4. addito, ut in aliis ejusmodi editionibus fieri solet, indice omnium vocabulorum. Pareo fere & Nardo usus est, cujus etiam diatribam de funeribus Atheniensium, integram p. 569. seq. subjunxit.

Cum interpretatione magis latina ac brevioribus sed disertioribus argumentis notisque doctioribus & Philosophum magis sapientibus, in quibus tamen nec grammaticum acumen desideres, edidit qui Lucretium totum imbiberat, ejusdem postea infaustum exitum tristi fato imitatus (*b*) *Tomas Creech* Collegii omnium animarum in Academia Oxoniensi Socius. Oxon. 1695. 8. In hac quoque editione Index omnium vocabulorum Poetæ occurrit. Idem Creechius jam ante *Anglico carmine* quam felicissime reddiderat Lucretium, cujus tertia mihi ad manum est editio excusa Londini 1683. in 8. In notis Anglicæ huic metaphrasi subjunctis potius censorem Poëtæ agit, erroresque ejus graviores refellit, vel etiam à perversis acceptionibus sententiam ejus tuetur; quam Scholiis vel commentariis Lucretium καλὰ πόδα illustrat. Ante Creechium *Jo. Evelinus*, sed primum duntaxat librum versione metrica Anglica donatum & notis illustratum edidit Lond. 1656. 8.

Cum *Gallica* versione prosaria, & notis lectu digni *Cultoris* (Mr. Baron des Coutures) Paris. 1685. 12. & Amstelod. 1692. 12. duobus voluminibus. * Prosaria interpretatio elegans secundis Baronis *Couturii* curis una cum Latino Lucretio recusa est Paris. 1708. 12. duobus voluminibus, adjunctis novis notis, quibus priores vel emendantur vel defenduntur. Vide Ephemerides literarias Paris. A. 1709. mense Decembri pag. 468. seq. Dicitur & *Molierius* manum admovisse Gallicæ Lucretii Metaphrasi concinnandæ, sed quam affectam Vulcano consecravit, cum folium illius vidit imprudentem forte ex suis aliquem crinibus crispandis adhibuisse. Vide vitam Molierii pag. 198. Initium libri primi ex eleganti Metaphrasi versibus Gallicis facta auctore *Henaulto*, exstat in diario Hagensi, Journal literaire Tom. IV. pag. 418.

Vehementer laudari audivi *Italicam* Metaphrasin Poëticam Lu-

(a) Creechius notat eum *barbara interpretatione incestavisse latinum Poetam, in contextu uni Pareo fidere, eas verò adjecisse notas quæ Philosophum faciant sæpe absurdum, se ipsum semper ridiculum.* (b) Sibi ipsi necem conscivit A. 1700. suspendio propter perditos ut fertur amores, nondum natus annos quadraginta. Vide Jacobi Bernhardi V. C. novellas relationes Reip. litterariæ A. 1700. mense Septembri p. 331. & Novembri p. 580. & A. 1701. mense Septembri p. 267.

Lucretii adornatam ab (a) *Alexandro Marchetti* Mathematum apud Senenses nuper Professore. Sed editam non esse existimo. Ejus spes adipiscendæ facta fuerat, cum in Italia versaretur, *Jacobo Tollio*, viro doctissimo, qui novam Lucretii editionem meditabatur, & ineditas *Gasp. Scioppii* in Lucretium notas Neapoli dono acceperat à Josepho Valletta viro Nobilissimo. * Specimen venustissimæ Metaphraseos Lucretii *Italicæ*, auctore *Alexandro Marchetti* concinnatæ produxit A. 1710. illustris vir Guil. Godfridus Leibnizius in libro dignissimo lectu, cui titulum fecit: Essais de Theodicée sur la bonté de Dieu, la libertè de l'homme & l'origine du mal. pag. 511. seqq. Sed bella illa Lucretii interpretatio tota jam edita habetur Londini. Tollius morti vicinus suas in Lucretium animadversiones commendavit Viro egregio *Gerardo de Vries*, qui commentariis Philosophicis illustrare Lucretium instituit, ut refert Henricus Christianus Henninius in notis ad Epistolas Tollii itinerarias, pag. 77. *Isaaci* quoque *Vossii* viri summi ineditas in Lucretium laudat Theodorus J. F. Grævius ad Callimachum pag. 174. Exstat & Italica Lucretii translatio auctore *Hieronymo Franchetta* Rhodigino.

Editio *Neapolitana* Lucretii Anno 1693. 12. præter notas Tan. Fabri, argumenta Fayi habet adjuncta. * Apud Anglos novissime Lucretius excusus est perquam nitide & sæpius. Londini inprimis apud Jacobum Tonson A. 1712. 4. de qua editione vide Jo. Clerici Bibl. selectam Tom. XXVI. pag. 150. Eodem tempore Lond. 1712. fol. apud eundem Tonsonum, de qua splendidissima editione Acta erud. T. VI. supplementi pag. 193. & Diarium Lipsiense Germanicum Neuer Bucher Saal parte XLIX. p. 1. In utraque harum adjunctæ tabulæ æneæ nitidissimæ & variæ Lectiones ex editione Jo. Baptistæ Pii, & ex codicibus collatis à Nic. Heinsio & Jac. Susio, & Theodoro Munckero, qui ex sectione librorum V. C. Petri Francii pervenere in Bibliothecam illustris Episcopi Eliensis Joannis Mori: nec non lectionibus Codicis Bodlejani notatis à Thoma Creech. Has secutus est *Mich. Mattaire* in Lucretio edito cum indice Lond. 1715. 12. (Bibl. ancienne & Moderne de Mr. le Clerc Tom. V. pag. 153.). Idem Mattaire Lucretium etiam recensitum à se dedit in Corpore poëtarum Latinorum vulgato Lond. 1713. fol. *Thomæ* quoque *Creech* Lucretius cum notis ejus auctioribus recusus Lond. 1716. 8. de qua editione vide si placet Ephemerides Parif. A. 1717. pag. 667. edit. Amst. Ejusdem quoque Creechii Anglicam Metaphrasin Lucretii emendatam passim ac suppletam, additis animadversionibus iterum exhibuere Londinenses 1715. 8. duobus volumi-

(a) Memorat Gregorius Leti in Italia regnante T. 3. pag. 197.

luminibus. Denique *Alexandri Marchetti* Metaphrasis perpulchra quam versibus Italicis ἀρύθμοις absolvit A. 1669. inscripsitque Cosmo III. magno Florentiæ Duci, Londini primum in lucem data est luculenter, editore Paulo Antonio Rullo Romano, 1717. 8. De qua vide Bibl. Anglicam V. C. Michaëlis de la Roche, editam Gallice Tom. 1. pag. 332. & memorias Trevoltinas A. 1718. pag. 382. & de Marchetto ipso qui A. 1714. 6. Sept. Pisis obiit, ejusque scriptis cæteris, Diarium Venetum, Giornale de' letterati d'Italia Tom. XXI. pag. 213. seq. ubi etiam iconem ejus descriptam ære, & epitaphium reperies.

In historia Critica Reip. litterar. celeberrimi Massoni A. 1713. Tom. 2. pag. 284. nova Lucretii editio Londini curanda promittitur à Medico celeberrimo Garthio. *Mr. G.... fameux Docteur en Medecine travaille à nous donner une nouvelle edition de Lucrece. Il à la reputation d'être entré aussi avant, que personne dans les sentimens de cet ancien Epicurien. Il dedie son ouvrage au Grand prince, sur qui l'Angleterre a les yeux.* Audio eam prodiisse A. 1714. & dedicationem ad potentissimum Electorem tunc Hanoveranum, hodie Regem magnæ Britanniç Georgium separatim excusam versamque Anglice ab Oldmixonio. Librum ipsum non vidi, uti nec editionem quam notasse me video Londinensem A. 1709. 4.

In memoriis Trevoltinis A. 1718. pag. 478. Johnsonus Hagæ tres prælis subjicere Lucretios traditur, Latinum cum notis, Italicum Marchetti, Anglicumque Creechii, ex quibus nullus adhuc quod sciam absolutus in lucem exiit. (*a*)

**Anglicam* Metaphrasin libri primi, quam ante Creechium dedit *Jo. Evelinus* Eques, laudat Mericus Casaubonus Epistola 17. Ex interpretatione vero, quam versibus *Belgicis* composuit *Jeremias de Dekker*, speciminis loco initium libri secundi affert Petrus Rabus in Diario sub (boekzaal van Europe) A. 1693. Tom. II. pag. 251. & 1699. Tom. 1. pag. 91. Cum *Belgica* versione prosaria *Joannis de Wit* eleganter excusus Lucretius est Amstelod. apud Sebastianum Pezoldum 1701. 8. Libris singulis divisis in sectiones quibus argumenta præmissa, uti toti operi præfixæ breves animadversiones, quibus præcipui errores poëtæ rejiciuntur, & venusta *Adriani Relandi* V. C. Oda in poësin Lucretianam.

Alsarium à Cruce Professorem Patavinum An. 1632. Lucretianis Commentario vere Philosophico illustrandis occupatum se invenisse testatur Gabriel Naudæus pag. 231. Epist. Promisit etiam Lucre-

(a) Prodiit quidem Lugd. Batav. 1725. 2. vol. in 4. curante Sigiberto Havercampio optima Lucretii Editio cum notis integris Lambini, Gifanii, Fabri, Creech, & selectis Pii, aliorumque cum venustissimis Figuris.

Lucretium *Is. Vossius* notis ad Catullum pag. 249. cujus paucas quasdam animadversiones MSS. (easdem fortasse quas citat Grævius ad Callimachum pag. 174.) nactus sum. Ante hos dicitur *Lucas Fruterius* in Lucretium affecta habuisse, quibus non parum adjuti sint ii, qui post Lambini labores scriptorem illum collectaneis illustrarunt. Vide Valerium Andream Bibl. Belgica pag. 579. & Franc. Svveertii Athenas Belgicas p. 518. *Titi Joannis Scandiniensis* doctissimi in Lucretium commentarii, non opinor editi, citantur à Bernardino Realino, Carpensi cap. 14. annotatt. in varia scriptorum loca T. 2. Lampadis Artium Gruterianæ p. 367. *Andreæ Riveti* notas MSS. in Lucretium laudat Servatius Gallæus ad Lactantii II. 1. pag. 138. quod monuit me V. C. Christianus Schœtgenius. Novissime cum Berolini adhuc versaretur vir cultissimæ doctrinæ *Johannes Barbeyracus*, postea ingens gloria Academiæ Lausannensis, hodie Grœningensis, spem fecit editionis hujus Poëtæ novo studio castigandi ad Codices MSS. ac veteres editiones, vulgandique cum paraphrasi Creechii, notisque suis & aliorum selectis atque ad examen revocatis. Consilium suum & specimen operis exposuit in diatriba A. 1709. inserta T. XVII. Bibliothecæ selectæ Joannis Clerici V. C. pag. 242. seq. De *Richardi* (a) *Burridge* Angli promissis in Lucretium animadversionibus vide Acta Erud. A. 1716. pag. 64.

Non paucis quoque Lucretii locis insignem lucem attulit vir eruditissimus *Petrus Gassendus* in Opere de Philosophia Epicuri, quanquam & Gassendum reprehendunt hinc inde interpretes Lucretii, qui aliàs passim eum libenter sequi se profitentur, Creechius ac Couturius. * Francisco Gacono credat qui volet præfatione ad Anacreontem Gallicà donatum metaphrasi p. XXXI. scribenti Gassendum quotquot diebus mane centuriam versuum Lucretii è memoria citasse. *Mr. Gassendi, qui merite d'être cru sur cet article, savoit tout Lucrece par cœur, & de peur de l'oublier, il en recitoit tous les matins une centaine de vers.*

Lucretii duo Codices MSti membranacei in Bibl. Leidensi inter libros Is. Vossii n. 30. & 94. nec non variæ lectiones ex Codice antiquiss. Gottorpiensi.

IV. Poëtas imitatus esse Lucretius cumprimis videtur è Græcis Homerum & Empedoclem, è latinis Ennium. Lucretii vestigia non puduit legere Virgilium, neq; semper eum vicit aut post se reliquit, ut præ se fert Alexander Rossæus, qui loca Lucretii nonnulla cum Virgilianis contulit libro Tertio Virgilii triumphantis capite VI.

* Non

(a) Male Eduardus hic vocatur in gelehrten Zeitungen A. 1716. pag. 53. atque inde in Clariss. Falsterii cogitat. Philolog. pag. 112.

* Non opus est monere eruditos, quod commentitia est inscriptio Cæsenas obvia in Aldi Manutii Orthographia pag. 129. & Fulvii Ursini imaginibus atque apud Gruterum pag. CCCCXXXII. laudataque à Mabillonio itineris Italici pag. 42. *M. Lucretii Historici ac Poetæ Conditoris verissimi, cui ob excellentiam ingenii statua condonata, at Civitati Cæsenæ Roman. Coloniæ deductæ in hoc sacro monte dedicata.*

Claudant præsens de Lucretio caput hi versus Marulliani:

Amor Tibulle, Mars tibi Maro debet,
Terentio soccus levis.
Cothurnus olim nemini satis multum,
Horatio satirā & chelys.
Natura magni versibus Lucretii
Lepore musco illitis.
Epigramma cultum, teste Rhallo, adhuc nulli.
Docto Catullo syllaba.
Hos si quis inter cæteros locat vates,
Onerat quam honorat verius.

CAPUT V.

C. VALLERIUS CATULLUS.

Catulli ætas. 1. *Carmina* 2. *reperta à Francisco quodam Veronensi.* 3. *Divisio in libros.* 4. *Editiones una cum Tibullo & Propertio sine notis.* 5. *cum notis.* 6. *Editiones Catulli separatim illustrati.* 7. *Alia scripta Catullo lucem afferentia.* 8. *Male ad Catullum referuntur Ciris & pervigilium Veneris.* 9. *Catulli carmina deperdita.* 10.

I. C. VALERIUS CATULLUS (*a*) natus Anno U. C. DCLXVIII. claro genere in peninsula Sirmione lacus Benaci in agro Veronensi, Poeta lepidus & prisca suavitate venustus, at salibus admistis passim, quod merito fugias, obscœnis. Hinc veluti à nequitiis, *docti* nomen tulisse Barthio visus lib. LII. cap. 16. Adversar. Sapphonis non infelix imitator. Obiit Romæ, cum jam Julii Cæsaris magna esset in Rep. auctoritas, cir- (*b*)

(a) *Quintum* pro *Cajo* vocant nonnulli Catulli Codices & Plinii XXXVII. 6. atque cum his Josephus Scaliger. Sed *Cajum* cum Apulejo in Apologia & S. Hieronymo in Chron. Is. Vossius. Alius certe *Q. Catullus* fuit, cujus integrum nomen *Q. Lucatius Catullus*, mimographus, de quo videndus Scholiastes ad Juvenal. VIII. 185. ad verba:

(*a*) circa Annum U. C. DCCV. quo bellum civile Pompejo ac Reip. funestum cœpit anno ante natum CHRISTUM XLIX. * Catullus carmine LIII. meminit Consulatus Vatinii, quem gessit ille suffectus Anno U. C. 707.

Per Consulatum pejerat Vatinius,
Quid est, Catulle, quod moraris emori?

Itaque ad illud saltim tempus Catullus supervixit. Jo. Massono (*b*) autem non absurde videtur liber carminum non editus ante Cæsaris mortem, hoc est post Annum U. C. 710. licet nonnulla ex illis jam quindecim annis ante composuit.

Catullus Romam perductus fuit à Manlio, ad quem plura Catulli epigrammata directa exstant. Gellio *elegantissimus Poetarum* VII. 20. ubi verborum collocationem in eo commendat. Laudant & Nepos in vita Attici, Vellejus II. 36. Martialis X. 78. &c. Appellationem vero *docti* unde tulerit ab Ovidio III. amori elegia 9. Tibullo III. 6. Martiali I. 62. VII. 98. VIII. 73. &c. non debuerat dubitare & se nescire fateri in hypercritico Jul. Cæsar Scaliger, cum docti Poetæ proprie à Latinis dicti sint qui non tantum proprio ingenio valebant, & intacti carminis auctores erant, sed qui se ad imitationem Græcorum componebant. Ita dicitur Ennius doctus à Claudiano III. præf. de laude Stiliconis, Lucretius à Statio 2. silv. 7. vers. 76. Pacuvius ab Horatio lib. 2. Epist. 1. 55. Vide & Propertium lib. 2. eleg. 25. vers. 89. & eleg. 28. Sveton. Caligula pag. 34. & ita usos Latinos ea voce docet Cicero 1. de Offic. cap. 1. & de claris Oratoribus cap. 45. & 30. de Rutilio. *Hæc erudite vir clarissimus Petrus Burmannus.*

Lesbiam.

ba: *clamosum ageres ut phasma Catulli* & ad XIII. 109. Q. Catulli Epigramma è Callimachi Epigr. XLIII. suaviter expressum refert Gellius XIX. 9. quod incipit: *Aufugit mi animus, credo, ut solet, ad Theotimum*. Omitto Cinam Catullum Stoicum, quem audivit M. Antoninus Imperator teste Capitolino in Marci vita c. 3. Nam & illius verum nomen Catullus erat, ut constat ex M. Antonini lib. I. sect. 13.

(a) Quod Catullus Cæsarem quoque supervixerit, contendit Josephus Scaliger ad Eusebii num. MDCCCCLX. assentiente Is. Casaubono ad Svetonii Cæsarem cap. 73. Sed vide quæso, quæ contra illam sententiam disputat Is. Vossius ad Catullum p. 35. 72. 81. seq. & 317. Petrus item Bælius in Lexico. Quod vero Martialis IV. 14. scripsit.

Sic forsan tener ausus est Catullus
Magno mittere passerem Maroni,

hoc non ita potest intelligi, ac si revera ad Virgilium carmina sua vel carmen de passere miserit Catullus, nam alioqui non dixisset Martialis, *sic forsan*: sed quod Martialis sua voluerit Epigrammata cum Catullianis, & Silium ad quem scribit, comparare cum Marone; licet accurate loquendo non jam ita claruerit Virgilius cum Catullus scriberet, ut ad eum misisse carmina sua credi possit. Sed quantacunque etiam deinde fuit Virgilii fama, non dubitasset forte Catullus si tum vixisset, passerem suum illi jocosque mittere. Ita Martialis quoque Epigrammata sua ait se offerre Silio.

(b) T. V. Hist. Critic. Reip. litterar. p. 158.

Lesbiam Catulli sunt qui putant fuisse Clodiam, Metelli Celeris filiam. Passerem amicæ tribuit, avem veneream & salacem, qua Venerem vectari notavit Sappho: ἅρμ' ὑποζεύξασα καλοὶ δέ σ' ἄγον ὠκέες στρουθοὶ πτέρυγας μελαίνας πυκνὰ δινεῦντες. Turneb. XV.22. Adversar.

II. Exstat ejus *Liber Epigrammatum*, *variorumque Poematum* diverso carminis genere scriptorum, dicatus Cornelio Nepoti. In hoc libro occurrunt etiam num. LXII. LXIII. LXV. Epithalamia quædam perquam amœna & sæculare carmen, (*a*) atque nonnulla è Sapphone (*b*) versa ac (*c*) Callimacho. Tum Elegia, qua fratris Troade Bithyniæ defuncti mortem (*d*) mollissimo affectu luget. Denique Galliambi (*e*) in Atyn.

III. Catulli quæ habemus, in Gallia primùm reperta fuisse, idque eum ipsum, qui publicavit, Epigrammate scripto esse testatum, notat Josephus Scaliger. *At enim qui Epigramma conscripsit, Baptista Guarinus Veronensis est, uti patet etiam in editione Catulli quæ apud me est, ubi legitur Hexastichum Guarini Veronensis Oratoris clarissimi in libellum Valerii Catulli, ejus Concivis*:

Ad patriam venio longis de finibus exul,
    Causa mei reditus compatriota fuit.
Scilicet à calamis tribuit cui Francia nomen,
    Quique notat turbæ prætereuntis iter,
Quo licet ingenio vestrum celebrate Catullum,
    Quòvis sub modio, clausa papirus erat.

Neque vero illi versus: Scilicet à calamis tribuit cui Francia nomen, *aliam interpretationem recipit, quam à Francisco quodam repertum alicubi, & forte in horreo codicem Catulli*. Hæc Laurentius Pignorius, Epist. XVI. * Andreas Schottus lib. 2. Observationum cap. 16. pag. 53. testatur Toleti sibi ad Antonio Covarruvia JCto egregio utendum datum Codicem Catulli in membranis non contemnendæ vetustatis A. 1428. manu Matthæi Palmerii scriptum, qui & A. 1425. primum repertum Catullum, pessimeque acceptum in manus hominum venisse annotavit. Hexastichon vero quod supra exhibui, & Josephus Scaliger Guarino Veronensi tribuit, auctorem videtur habere Baptistam Guarinum filium, non patrem, quem laudatus Burmannus non potest sibi persuadere tam detestabiles versus fecisse, idque vel ex ejus discipulis T. Strozza & Jano Pannonio liquere ait. Sen-

(a) Carmen XXXV. p. 80. edit. If. Vossii, quanquam sæculare esse carmen negat Jo. Taffinus libro de ludis sæcularibus cap. 16.
(b) p. 112. carmen LII. confer. Longinum Jac. Tollii p. 76.
(c) Coma Berenices. p. 253. est carmen LXVII.
(d) Carmine LXIX. ad Manlium. p. 278. edit. If. Vossii.
(e) Carmine LXIV.

Sententiam porro illius Hexastichi ita explicant auctores Diarii Veneti, Giornale de' letterati d'Italia Tom. XII. pag. 363. ut per *compatriotam* intelligatur Guerinus Veronensis, atque adeo Catulli civis & popularis, qui ejus carmina à tenebris & ab oblivione, reperto codice MSto asseruit. *A calamis* autem est amanuensis sive librarius, qui Codicem descripsit, Franciscus quidam nomine, portæ custos.

Variis Catullis adde illum, de quo Martialis XII. 74.

IV. Catulli Poemata in *libros tres* dividi, lyricorum unum, alterum elegiarum, & tertium epigrammatum scribit Petrus Crinitus in Poetæ vita; hæc enim distinctio apparet in editione Veneta 1487. fol. cum commentariis *Antonii Parthenii Lacisii* Veronensis. Verum in MSS. antiquis codicibus, quemadmodum in eximio illo membranaceo, quem in Bibl. Gudiana inspexi, neutiquam reperitur, atque recte in reliquis fere omnibus editionibus omissa est, etiam in Veneta A. 1493. fol. apud Simeonem Bevilaquam Papiensem, in qua Tibullus primo loco cum commentariis Bernardini Cyllænii Veronensis, Catullus deinde cum Parthenii, & denique Propertius cum Phil. Beroaldi commentario exhibetur. Repetita editio cum commentariis *Palladii Fusci Patavini*, *Alex. Guarini Ferrariensis*, & emendationibus *Hieron. Avantii* in Catullum, Venet. 1500. fol.

V. * Præter indicatas editiones Catullus per Stephanum Corallum editus Parmæ 1473. fol. memoratur in V. C. Michaelis Mattaire annalibus typograph. pag. 104.

Catullus Tibullus Propertius Venet. 1475. fol. & per Joannem Renensem & Dionysium Bertochum, Vicent. 1482. fol. & eodem anno Regii per Prosperum Odoardum & Albertum Mazali, Regienses fol.

Catullus cum commentario Antonii Parthenii, Tibullus item & Propertius cum notis, Brixiæ 1486. fol. quæ editio fuit Hafniæ, in Bibliotheca Nobilissimi Viri Nicolai Benzonis.

In Veneta editione Anni 1500. fol. quam servat Bibl. Paulina Lipsiensis, habetur Tibullus cum commentario Cyllænii; Catullus cum notis Parthenii, Palladii (a) Fusci sive Nigri Patavini, & Hieron Avantii, nec non ejusdem Avantii in Priapeia castigationibus: & Propertius denique cum commentariis Philippi Beroaldi, Domitii Calderini & Joannis Cottæ, curante Hieron. Avantio.

Sæpius deinde hi amorum triumviri *Catullus, Tibullus, Propertius*

(a) Hic Palladius circa A. 1470. floruit. Vide Vossium de Historicis Latinis p. 601. & Diarium Venetum, Giornale de' letterati d'Italia T. XVII. p. 278. seq.

pertius conjunctim prodierunt, *sine notis* quidem Venetiis apud Aldum, 1502. 8, & 1515. 8. * Catulli editio Aldina collata cum MS. per Nicolaum Heinsium fuit in Bibl. Menarsiana pag. 523.

Paris. 1529. 8.

Basil. 1530. 8. 1569. 8.

Antuerpiæ 1569. 12. è recensione *G. Canteri* ap. Plantin &c.

Lugd. Bat. 1588. 12.

Lugd. 1559. 8. 1594. 12. & apud Gryph. 1546. 1551. 1573. cum *Galli* fragmentis 12.

Basil. 1592. 8.

Hanoviæ 1608. cum *Corn. Galli* poematis & indice omnium verborum, quem concinnavit *Horatius Tuscanella* Florentinus.

Amsterod. 1619. 1630. 1664. 1670. 1686. forma minore.

Parisiis è typographia Regia, typis majoribus, fol.

Cum variis Lect. Cantabrig. 1702. 4. eximia editio.

VI. *Cum notis M. Antonii Mureti* Lugd. 1559. 8. Venet. 1558. 1562. 8.

Cum commentario erudito *Josephi Scaligeri*, Paris. 1577. 8. apud Patissonium.

Heidelb. ap. Comelin. 1600. 8.

Cum notis Mureti & Scaligeri. Antvv. 1582. 8.

Cum præcidaneis *Jani Dousæ* pro Catullo & conjectaneis *Jani Dousæ filii* in Catull. Tibull. Propert. & *Patris* paralipomenis in Propertium; Lugd. Bat. 1588. & 1592. 12.

Cum notis variorum, Paris. 1604. fol. curante Fed. Morello, qua in editione exstant notæ integræ ad *Catullum* quidem Antonii Parthenii, Palladii Fusci, Achillis Statii, Mureti, Dousæ Fil. Josephi Scaligeri, & Theodori Marcilii, Roberti item Titii prælectiones in carmen LXIV. & Francisci Robortelli ac Constantini Landi, Complani Comitis, in Epithalamium Juliæ & Manlii (LXII.) Florentis quoque Christiani Metaphrasis Græca Carminis LXIII. cum notis. Præterea *ad Tibullum* Bernardini Cyllænii Veronensis, Achillis Statii, Mureti, Scaligeri, & Dousæ Fil. Denique *in Propertium* Philippi Beroaldi, Mureti, Dousæ Patris, filiique, & Josephi Scaligeri, tum Jo. Annii in Propert. IV. 2. Subjiciuntur quoque Dousæ præcidanea & succidanea in Catull. Tibull. Propert. & Hieron. Avantii Veronensis in Catullum emendationes. * Roberti Titii prælectiones ad Catulli Galliambos in editione Parisiensi Anno 1604. minus emendatæ sunt excusæ, ut apparet ex his Marci Velseri pag. 874. *Nell' editione di Catullo Parigiana non è dubbio che se le ha fatto notabil torto. Ma queste sono saccenterie di persone che presumono di correggere quello che non intendono.*

tendono. Consulenda igitur editio illarum prælectionum Bononiensis, excusa Anno 1599. 4.

Cum eximio *Jo. Passeratii* commentario, Paris. 1608. fol.

Cum *Jani Gebhardi*, qui subinde Scaligero iniquior est, notis Hanov. 1618. 8.

Cum notis Jani Gebhardi & Jo. Livineii Francof. 1621. 8. addito *Jani Meleagri* spicilegio & indice Tuscanellæ.

Cum interpretatione Gallica prosaria *Michaëlis de Marolles*. Paris. 1653. 8. 3. Vol.

Cum selectis *Variorum* commentariis, curante *Simone Abbesio Gabbema*. Trajecti 1659. 8. subjunctis elegiis, quæ Cornelio Gallo tribuuntur.

In usum Delphini, opera *Philippi Sylvii*, Paris. 1685. 4. In qua editione Sylvius exiguum operæ pretium fecit, unde passim exagitatur ab acutissimo Brœkhusio ad Propertium. Vide etiam sis illustrem Ez. Spanhemium ad Callimachum pag. 424. & Nic. Dispontini præfationem exquisitis ad Phædrum collectaneis præmissam. In hac editione ut in aliis ad Delphini usum editis scriptoribus omnibus, obscœna & lasciva ad calcem rejecta sunt, consilio non improbando, nisi hac ratione plures etiam ad ea legenda allicerentur, quorum forte oculos eadem Scriptoris corpori suo loco inserta citius latuissent. Nam πλεῖστοι κακοὶ, πλεῖστοι ἀργοί, pauci solidam eruditionem consectati integros legunt auctores: multi contrà qui eos obiter evolvunt missis utilibus, instar κανθάρων irruunt εἰς τὴν κοπρίαν, cujus gustu tenentur, quamque gaudent & gratulantur sibi ab editoribus congestam veluti in cumulum. Angli quidem quoties editiones in usum Delphini curarunt recudi, loca illa suis quæque locis restituerunt, etsi vicissim indices omnium vocabulorum minus plenos passim ab illis exhiberi dolet Tho. Crenius V. C. part. III. animadvers. p. 6.

Cum notis integris Scaligeri, Mureti, Achillis Statii, Rob. Titii, Hieron. Avantii, Jani Dousæ patris & filii, Theodorique Marcilii & selectis *Passeratii aliorumque* notis, ex recensione *Jo. Georgii Grævii*, Trajecti ad Rhen. 1680. 8.

VII. *Catullus seorsim editus* cum *A. Mureti* notis apud Aldum Pauli F. 8. 1558. non adeo emendatè, ut notavit Tho. Crenius parte X. animadvers. p. 61. Secuti deinde separatis voluminibus Tibullus & Propertius.

Cum commentario *Achillis Statii* Lusitani Venet. 1566. 8.

Cum eruditissimo *Is. Vossii* commentario Lond. 1684 4. quæ editio reliquis quidem hactenus præstat. Usus Vossius est præter alios Codices omnium vetustissimo Mediolanensi, quem laudat passim,

& reliquis uti antiquiorem ita emendatiorem quoque esse prædicat p. 215. Utinam vero politissimi vir ingenii, cui nuper Propertium debere cœpimus ac mox debebimus Tibullum, similiter etiam Catullum ingenio atque doctrina sua illustrandum sibi sumat, ita nihil erit amplius quod ad venustissimi Poëtæ lucem Studiosi poterunt desiderare. * Is. Vossii Catullo per Hadr. Beverlandum curato in quibusdam exemplaribus præfixus novus titulus Lugd. Bat. 1697. 4. Nitida Catulli Tibulli & Propertii editio ante paucos annos lucem vidit Cantabrigiæ typis Academicis, curante *D. Annesley* 4.

Præclara quoque horum triumvirorum editio Patavina non prætereunda, quæ A. 1710. 4. lucem vidit cum Nobilissimi Viri *Jo. Antonii Vulpii* annotationibus & insigni indice omnium ferme vocum, observationibus Grammaticis, Historicis, Geographicis & Mythologicis illustrato.

Catullus, Tibullus, Propertius ex recensione *Michaelis Maittaire (a)* Lond. 1715. 12. Ab eodem Corpus Poetarum post Genevenses & Lugdunenses editum, in quo Catullus similiter cum Tibullo, & Propertio exstat. Lond. 1713. fol.

Codex carminum Catulli eleganter scriptus in membrana, qui olim fuit V. C. Marquardi Gudii, una cum aliis ejusdem MSS. optimæ notæ pervenit in Bibliothecam Guelferbytanam Serenissimi Ducis Brunsvicensis. Aldinam editionem Catulli, Tibulli ac Propertii vulgatam Anno 1502. 8. habeo castigatam passim & emendatam manu viri docti.

* Codicem Catulli, Tibulli & Propertii, sylvarumque Statii ab Antonio Sinibaldo Florentiæ Anno 1484. descriptum Neapoli in Bibliotheca Olivetanorum, vidit Bernhardus de Montfaucon, ut refert ipse in Diario Italico. p. 305.

VIII. *Barnardini Realini* commentarius in nuptias Pelei & Thetidis, cum annotationibus ejus in varia scriptorum loca, vidit lucem Bononiæ 1551. 4.

Vir meritissimus *Samuel Pitiscus* in dedicatione præclari Curtii sui jam An. 1684. scripsit se *jamdudum prelo commissurum fuisse Lexicon Catullo Tibullo Propertianum, ad quod concinnandum ultra trecentos, inquit, auctores improbo labore excussseram, nisi Johannem Sommeren, Bibliopolam Amstelodamensem fatum praecepisset.* Simile fatum intercepit etiam conatus Nobilissimi Viri *Jani Broekhusii* qui ut Tibullum & Propertium ita Catullum quoque expolitum & illustratum edere instituerat. Etiam inter ineditas & affectas lucubrationes *M. Georgii Friderici Thryllitii* Roda Misnici, video memorari non contemnendum volumen observationum in Catul-

(a) Bibl. ancienne & moderne Tom. V. p. 155.

tullum, Tibullum & Propertium. Obiit Thryllitius ille in flore ætatis A. 1715. de quo Miscellanea Lipsiensia Tom. II. pag. 566. & Tom. V. pag. 398. Gelehrte Ceitungen A. 1716. pag. 398. Neue Bücher Saal LVIII. pag. 376.

Rob Titii prælectiones ad Catulli Galliambum sive Carmen LXIV. Bonon. 1599. 4. cum aliis quibusdam ejus viri scriptis prodierunt, & in Grævii editione Catulli leguntur, atque in Parisina A. 1604. fol. p. 216.

Catulli Epithalamium Græca Metaphrasi poëtica donatum à *Q. Septimio Florente Christiano*. Paris. 1587. 4. apud Morell. & in editione Parisiensi Catulli, Tibulli, Propertii, A. 1604. fol. 197. seq.

Catulli Phaselus cum annotationibus doctorum virorum per *Sixtum Octavianum*. Eboraci 1579. 8. & Lugd. 1593. 12. Idem Catulli carmen cum *Andreæ Senftlebii* commentario & parodiis amplius quinquaginta, & Græca Josephi Scaligeri Metaphrasi, è Bibliotheca Nic. Henelii. Lips. 1642. 8.

Amores Catulli ex poëmatis ipsius petito argumento Gallica prosa ingeniose descripsit, conjecturisque suis explicuit *Joannes Capellanus* Paris. 1680. & Amst. 1699. 12. duobus voluminibus, atque inter ejus opera Paris. 1700. 12. Gallum secutus Germanus est in libro cui titulus: *Joachim Meyers* von Perlenberg Durchlauchtigste Römerin Lesbia &c. Lips. 1690. 8.

Catulli casta carmina, selecta à *Raph. Eglino Iconio*, cum ejusdem vindiciis *Ciris* Catullianæ, adversus Josephum Scaligerum. Francof. 1606. 12. additis Scioppii epithetis & synonymis poëticis & notis ejusdem ad Claudii Verdierii censionem. * Qui sub *Imperialis* nomine complures fabulas Romanenses sermone vernaculo Germanico (ut *Jo. Capellanus* sive *de la Capelle* Gallico) edidit, testatur etiam prælo paratam se habere Deliam, Cynthiam & Lycoridem, sive Catulli Tibulli ac Propertii poëmata versibus Germanicis expressa sic ut fabulam eroticam illa intexuerit, & rerum Augusti Imperio Romæ gestarum non inamœnam narrationem fuerit persecutus.

Epithalamium Thetidis & Pelei redditum carmine Italico à *Ludovico Alamanno*, qui primus in Heroicis usus fuit genere versuum liberiori, quod Italis *versi sciolti* (*a*) appellatur: uti post Alamannum deinde fecere Ludovicus Martelli in Metaphrasi libri quarti, & Hippolytus de Medicis in Metaphrasi libri secundi Æneidos.

Petrus Taissand Quæstor Burgundiæ A. 1715. ætat. 72. defunctus

(a) Quasi *versus solutos* dixeris.

inter alia inedita, quæ in ejus vita memorantur, reliquit versionem Gallicam Officiorum Ciceronis & Metaphrasin Catulli. Vide Journal des Savans 1716. Sept. pag. 300.

IX. Præter rem omnino *Cirin* Catullo tribuit Eglinus, ut dicam infra in Virgilio, quem Catulli non raro imitatorem probat Leonhardus Friso libro tertio de poëmate. Neque verius alii *Carmen de Vere*, sive *Pervigilium Veneris* ad Catullum tanquam auctorem retulerunt, quorum sententiam confutat Lipsius libro I. Electorum capite V.

X. *Dubitandum vero minime est, opus Catulli ad nos lacerum pervenisse. Longe enim plura scripsisse testes sunt veteres Grammatici, qui de ejus poëmatiis ea producunt, quæ hodie non extant. Itaque apud Virgilium lib. V.* per mille coloribus arcum, *ibi Servius:* De iride arcum in genere masculino dixit. Virgilius, Catullus & alii in fœminino, referentes ad originem. *Atqui tale nihil hodie in Catullianis. Præterea ejus opus videtur in genera carminum distincta fuisse,* Hendecasyllabos, Heroica, Lyrica, Elegiaca. *Itaque Charisius citat Catullum* in Hendecasyllabis, *quod sane non fecisset, nisi ita tributum fuisset volumen. Rursus apud Virgilium legimus* -- Et quo te carmine dicam Rætica? -- *Ibi Servius refert, Virgilium quum sciret Reticum vinum summopere laudari à Catone, contra autem vituperari à Catullo, ne se in eam dissensionem interponeret, hoc modo locutum, atqui in hodiernis Catullianis nulla nota ejus rei extat. Denique Nonius ex Priapeo Catulli adducit:* de meo ligurire libido est. *Quare admodum mutilum opus Catullianum ad nos pervenisse minime dubium. Quid præterea dicam, quæ citat ex Catullo Maurus Terentianus, quæ nusquam comparent.* Hæc de carminibus Catulli perditis Josephus Scaliger, quibus inepte quidam *Phasma* & *Laureolum* è Juvenale ac Tertulliano adjungunt. Vide Sam. Petitum ad Leges Atticas p. 245. seq. & Pamelium ad Tertullian. c. XIV. contra Valentinianos. * *Phasma* Q. Lutatii Catuli, & *Laureolum* Nævii vel Laberii, neutrum vero Catulli esse, eruditis jam notatum.

Carmen Catulli *de incantamentis* citat Plinius XXVIII. 2. *Ithyphallica* memorat Terentianus Maurus.

CAPUT VI.

DE CORNELIO NEPOTE.

Corn. Nepotis ætas. 1. *Vitæ quæ exstant.* 2. *Earum auctor diversus ab Æmilio Probo.* 3. *Editiones.* 4. *Scripta deperdita.* 5. *Fragmenta,* [illegible] *Corneliæ matris Gracchorum Epistola ad C. Gracchum.* 6. *Scripta Nepoti falso tributa, liber Aurelii Victoris de Viris illustribus.* 7. *Daretis latina interpretatio duplex.* 8. *Versio latina Epistolæ Alexandri M. de mirabilibus Indiæ.* 9. *Plures Cornelii Scriptores.* 10.

I. CORNELIUS NEPOS natus fertur in Hostilia (*a*), qui vicus est Veronensium in transpadana Italiæ parte, quæ antiquis Gallia togata appellabatur. Scriptor ingenio, studio veritatis, sermonisque pura ac succincta elegantia laudatissimus, Catulli qui eidem carmina sua inscripsit civis & amicus, defunctus primis annis principatus Augusti, hoc est post annum U. C. DCCXXIV. qui fuit ante CHRISTUM natum XXX.*De Nepote extat singularis dissertatio Dan. Guilelmi Molleri, Altdorfii A. 1683. 4. Historicum elegantem nec mendacem vocat Petrus Alcyonius lib. 2. de exilio pag. 182.

Diversus ab Æmilio Probo & junior est Probus vir doctus & illustris, de quo Sirmondus ad Ennodii lib. 7. Epist. 27.

II. Exstant ejus *Vitæ Excellentium Græciæ Imperatorum sive belli ducum XX.* dicatæ Pomponio Attico: 1. *Miltiadis*, 2. *Themistoclis*, 3 *Aristidis*, 4. *Pausaniæ*, 5. *Cimonis*, 6. *Lysandri*, 7. *Alcibiadis*, 8. *Thrasybuli*, 9. *Cononis*, 10. *Dionis*, 11. *Iphicratis*, 12. *Chabriæ*, 13. *Timothei*, 14. *Datamis*, 15. *Epaminondæ*, 16. *Pelopidæ*, 17. *Agesilai*, 18. *Eumenis*, 19. *Phocionis*, & 20. *Timoleontis*. In quibusdam editionibus ut Oxoniensi A. 1675. & 1697. 8. additur Vita Aristomenis Messenii non auctore Nepote, sed Pausania, ex ejus Messeniacis, græce ac latine. Imperatorum Græcorum vitis Nepos subjecit 21. brevem *de Regibus* Persarum Græcorumque commemorationem, in cujus initio innuit omnium se res gestas separatim retulisse, qui liber hodie non exstat. Sed exstat præterea Vita 22. *Hamilcaris* Barcæ, & 23. filii ejus *Hannibalis*, Imperatorum Carthaginensium. Romanorum quoque belli ducum vitas similiter

 tra-

(a) Vide Vossium lib. 1. de Hist. latin. c. 14. Onuphrius Panvinius Veronensis in catalogo illustrium scriptorum Veronensium: *Constantissimo civitatis nostræ testimonio Cornelium Nepotem virum doctissimum & antiquitatum omnium peritissimum Veronensem fuisse traditur, cui in summa cum reliquis Veronensibus illustribus etiam statua posita est ex publica auctoritate.*

tradiderat Nepos, è quibus sola ætatem tulit vita 24. *Catonis* majoris, in cujus extremo testatur se de Catone separatim librum fecisse rogatu T. Pomponii Attici. Sed & ille pridem intercidit. Denique Nepote auctore scriptam habemus hujus ipsius 25. *Attici* (*a*) vitam, quam inter Ciceronis Epistolas ad Atticum servatam notat Vinetus ad Ausonii Idyll. VII. Ejus priora duodeviginti capita Attico vivo Nepos edidit, cetera post ejus obitum subjunxit. Capite XVIII. scripta Attici commemorat, de quibus vide si placet quæ ibi annotarunt viri docti; nihil enim eorum ætatem tulit, licet ad nos pervenisse quæ de familiis Romanis, quæ de Magistratibus scripserat Atticus, etiam atque etiam erat optandum. * Integrum nomen *Attici*, cujus vitam Nepos describit, est *T. Pomponius Atticus*, & postquam à Q. Cæcilio avunculo eum contigit adoptari, *Q. Cæcilius Pompinianus Atticus*, ut notatum Ezechieli Spanhemio T. 2. operis de usu numismatum pag. 81. Epicureum fuisse multa suadent, etsi diserte hoc videtur negare Cicero XIII. 1. Epist. ad familiar. Confer Petrum Victorium in castigationibus ad Ciceronem pag 203. Abbatis de S. Real. Cæsarionem in ejus dialogis Historicis Moralibus pag. 91. seq. Guil. Templeum in dissertat. de horto Epicuri Tom. 2. Opusculor. Gallice editorum p. 115. 117. Auctorem dissertationis insertam diario Hagensi (Journal litteraire T. V. pag. 141. seq.) denique Nic. Mongaltum Epistolarum Ciceronis ad Atticum interpretem Gallicum, & ex illo Memorias Trevoltinas A. 1714. pag. 1907. ac Jac. Bernardum in novellis Reip. litterariæ A. 1716. pag. 298. &c.

III. *Æmilium Probum*, ad quem veluti auctorem vitas Imperatorum variæ editiones male referunt, constat vixisse sub Theodosio Imperatore, cui Nepotis volumen sua & avi scriptum ac recensitum, matris manu ornatum forte & expolitum, obtulit, ut colligere licet ex ipsis illis versibus antiquo Codici præfixis, è quibus Probum auctorem harum vitarum facere viri docti voluerunt;

Vade liber noster, fato meliore memento
Cum leget hæc dominus, te sciat esse meum.
Ne timeas fulvo strictos diademate crineis
Ridenteis blandum vel pietate oculos.
Communis cunctis, hominem sed regna tenere
Se meminit, vincit hinc magis ille homines,
Ornentur steriles, facilis tectura libelli,

Theo-

(a) In codice Gifanii ante vitam Attici legebatur: *Ex libro Cornelii Nepotis de latinis Historicis*. Sane de illustribus Historicis librum se fecisse testatur Nepos in Dione, ut Vossio etiam animadversum. Vitam Attici separatim cum notis, glossario & nomenclatore edidit Henricus Ernstius Amst. 1658. 8.

Theodosio, & docti, carmina nuda placent.
Si rogat auctorem, paullatim detege nostrum,
Tunc Domini nomen, me sciat esse Probum.
Corpore in hoc manus est genetricis, avique, meaque:
Felices, Domini quæ meruere manus.

* IV. Prima Cornelii Nepotis vitarum editio sub Æmilii Probi nomine Venetiis 1471. fol. per Nicolaum Jenson, absoluta VIII. Id Martias, quam inspexit V. C. Mich. Maittaire pag. 92. annal. typograph.

Prodierunt vitæ Nepotis sub Æmilii Probi nomine Venetiis A. 1473. fol. qua editione usum se testatur Joanne Savaro.

Inde Parmæ. A. 1480.

Venetiis iterum 1499.

* Sub Æmilii Probi nomine prodiit Nepos etiam Argentorati 1506. 4. ex ædibus Schurerianis, una cum Plutarchi parallelis & libello de virtutibus mulierum.

Tertia Veneta editio, Aldina, 1522. 8. eidem Savaroni, perinde ut binæ Venetæ priores inspectæ, adjunctos habet Justini historiarum libros.

Hinc lucem vidit Coloniæ apud Gymnicum, 1543. 8. cum scholiis *Gyberti Longolii*, quæ recusa etiam sunt in editione Lugd. Bat. 1642. 12. & in Francofurtensi 1608. fol.

* Parisiis quoque edente Henrico Stephano 1560. 8. ad calcem vitarum Plutarchi ex versione Hermanni Cruserii, ut alias latinas vitarum Plutarchi editiones quasdam antiquiores, in quibus itidem Nepos habetur, omittam. Quemadmodum & vitam Attici obviam in editionibus Ciceronis ad Atticum, ut Romana 1490. fol.

Basileæ 1563. cum *Hieronymi Magii* annotationibus.

Parisiis ex emendatione *Dionysii Lambini* cum eruditis ejus commentariis. 1569. 4. De plagio quod Lambino Gifanius impegit, consulendus Jac. Thomasii liber §. 448.

Ex recensione *Nathanis Chytræi*. Bardi Pomeranor. 1594. 8.

Editus præterea Nepos Parisiis 1602. forma minore cum castigationibus & notis viri docti *Jo. Savaronis*.

Francof. 1608. fol. ap. Claud. Marnium & hæredes Jo. Aubrii, in qua præclara editione post librum Aurelii Victoris de viris illustribus, commentario A. Schotti illustratum, exhibentur Cornelii Nepotis fragmenta ab Andr. Schotto collecta cum ejus notis: Petri Nannii Alcmariani de claris Corneliis liber, vita Scipionis Æmiliani à Sigonio scripta, & notæ integræ in Cornelium Nepotem Andr. Schotti, Lambini, Longolii, Magii & Savaronis. Denique castigationes & observationes à Petro Daniele adnotatæ.

ad editionem Coloniensem, collato veteri MS. codice, qui deinde pervenit ad Obertum Gifanium. Præfigitur volumini Chronologia Imperatorum Græciæ ab Andrea Schotto per Olympiades digesta, quam in sua etiam editione servavit Courtinus.

* Savaronis & Giberti Longolii notæ subjiciuntur Cornelii Nepotis editioni, quæ minore forma lucem vidit Lug. Bat. ex officina Jo. Maire A. 1642.

Cum *Jani Gebhardi* spicilegio notarum, Amst. 1644. 12. 1662. 12.

Cum notis *Johannis Raven*, Jen. 1635. 8. Hamb. 1648. 12. 1677. 12.

Cum Commentario, notis, & luculento Indice *Jo. Henr. Bœcleri* Argentorat. 1640. 8. ac deinde sæpius, ita ut jam sexta sit editio An. 1656. Septimæ An. 1659. Lipſ. 8. *Jo. Vorstii* curæ accessere, & iterum 1669. Lipſ. 8.

Jac. Mylii, adjunctis notis Bœcleri, Gebhardi, Ernesti. Lipſ. 1653. 8.

Cum *Jo. Loccenii* notis politicis atque indice Philologico. Holmiæ 1638. 12. Amst. 1648. 8. Holm. 1654. 8. Hamburg. 1673. 12.

Cum *Jo. Andr. Bosii* commentariis Lipſ. 1657. 8. & Jenæ 1675. 8. additis Gebhardi, Bœclerique notis & indice, Henrici item Ernstii ad Nepotis Atticum.

Georg. Casparis Kirchmeieri, Professoris Wittebergensis 1665. 8.

Frid. Hildebrandi. Lipſ. 1666. 12.

* Cum commentariis notisque Jo. Andreæ Bosii, Jani Gebhardi, (a) Bœcleri, & ad Atticum Henr. Ernstii, curante *Jo. Christian. Hetzero*. Jenæ 1675. 8.

Cum notis *Variorum*, curante *Rob. Keuchenio*. Lugd. Bat. 1658. 1667. & 1675. 8. apud Hackios, & 1687. quæ locupletissima est editio.

Cum notis *Augusti Buchneri* ad tironum maxime captum comparatis. Hamburgi primum, deinde Lipsiæ 1688. 8. in qua meliori editione accessit triplex in Nepotem clavis Chronologica, Geographica & Stathmica, quæ monetæ atque mensuræ veteris convenientiam cum nostrate exhibet auctore M. P. L. S. Additus quoque index duplex, alter Bœcleri latinus, alter locutionum germanicarum.

In usum *Delphini*, illustrante *Nic. Courtino*. Parif. 1675. 4. & Lond. 1691. 8.

Editiones *Oxonienses* è MSS. recensitæ An. 1675. 12. 1687. 12. 1697. 8. addita è Pausaniæ Messeniacis vita Aristomenis Messenii

græcè

(a) Obiit Gebhardus Groningæ, ubi Professorem humaniorum litterarum gessit, 3. Octobr. A. 1632. Ejus vita adjecta est spicilegio ejus notarum in Nepotem, editæ Amst. 1644. 12.

græcè & latinè. * Editio Oxoniensis repetita A. 1709. 8.

Cum *Hermanni Essenii* animadversionibus perquam nitide excusus Nepos, Trajecti 1691. 12. Recusa editio ibid. 1705. 12.

Cum notis selectis *Davidis Hoogstratani*, V. C. Amst. 1691. 12. * & per secundas curas auctioribus Amst. 1706. 12.

Ex editione *Rutgeri Hermannidæ*, qui notas & indicem addidit è Bœcleriano contractum. Amst. 1692. 12. * & Antea Amstel. 1665. 12.

Cum perspicuis notis tabulisque Chronologicis ac Geograph. viri doctissimi *Christoph. Cellarii*. Lipsiæ 1694. 12. post editionem 1689. 12. * & Lips. 1699. 12. atque additis in tironum usus scholiis *Christiani Schœtgenii*, ibid. 1711. 12. In hac editione p. 341. legitur etiam locus inter fragmenta à Schotto & aliis prætermissus, è Freculphi Chronico Tom. 1. lib. 3. cap. 7. *Homerus Poeta in Græcia claruit, ut ait Cornelius Nepos, ante Olympiadem primam, ante urbem conditam anno centesimo vicesimo quarto.*

* Nepos Bœcleri cum *Gotfridi Wegneri* nucleo scholastico, Francof. ad Viadrum 1695. 8.

Cum *Aug. Buchneri* notis recusus Lipsiæ 1693. 8. præfixa præfatione D. Adami Rechenbergii.

Cum *Christiani Grunbergii* notis Philologicis, Historicis & Geographicis, phrasiumque elegantiorum adnotatione & variatione. Francofurti 1697. 8.

E recensione *Joachimi Heningii* ConR. Hamburgensis adjuncto indice *Hermannidis*, hinc inde locupletato. Hamburg. 1697. 8.

Ex recensione *Michaelis Maittaire*, Lond. 1715. 12.

Cum notis ad tironum captum perquam accommodatis, phrasium expositione, tabellis Geographicis, indicibusque viri præclari, cui sub nomine *Emanuelis Sinceri* latere placuit. Augustæ Vindel. 1715. & 1717. 8.

Cum notis ad modum Minelli, curante *Andrea Stubelio*. Lips. 1715. 12.

Cornelius Nepos notis selectissimis variorum illustratus. Rothomagi apud Nicolaum Alemannum, 1718. 12. Vide Memorias Trevoltinas illius anni, mense Majo p. 337.

Cum *Germanica* expositione M. Abrahami Sculteti, Rectoris Lubenensis. Norimb. 1662. 8. Dav. Garderi deutschredender Nepos, mit Anmerctungen. 1658. 8. Nepos deutsch durch den Bol giehenden. Cassellis &c. Interpretatio Martnaccii etiam sexies minimum recusa. Sed illis præferes editam Halæ Sax. 1717. 12.

Germanice expositus adnotatisque phrasibus elegantioribus ac

triplicibus imitationum exemplis ad varios usus captusque tironum accommodatus à *Dan. Hartnaccio* Hamburg. 1695. & 1698. 8. Idem imitandi studium, qui Nepoti navare voluerint, opportune utentur *Jo. Georgii WilKii* Viri eximii Nepote Saxonico, in quo exempla illustria Historiæ Saxonicæ in argumentum imitationum Cornelianarum proponuntur, Lipf. 1682. 8. Eadem ab auctore ipso deinde elaborata quoque viderunt lucem latine, quemadmodum suas in Nepotem commentationes sive imitationes latine nuper edidit V. C. *Jo. Henr. Ernesti* Professor Lipsiensis, An. 1707. 8. additis aliis ad loca nonnulla Justini, Terentii, Plauti, Curtii &c.

Belgice Roterd. 1688. 12. interprete *Joanne Hillaride*.

Gallice, ut veterem *Bernardi Girardi* versionem, Parif. 1568. 4. editam omittam, Nepos redditus à *Sarasino*; tum ab *Antonio Pineto* etiam, quem à mente auctoris sæpius aberrasse notavit Paulus Colomesius ad Gyraldum pag. 202. Nepos cum *Gallica* & *Germanica* versione, utilissimo pro tironibus instituto per commata breviora descriptus, atque ad verbum expositus à Joh. Paulo Westhofio. Hamb. 1703. 8.

Vitam Attici *Gallice* eleganter vertit Jo. Franciscus Sarasinus. Exstat in ejus opusculis editis Parif. 1656. 4. 1658. 8. Amst. 1694. 12. Idem est Sarasinus, qui sub Attici secundi nomine scripsit bellum parasiticum, sive satyram in Petrum Mommorium.

Angelice Nepos variis interpretibus vidit lucem Oxon. 1684. 8. Vitam Iphicratis etiam transtulit Andreas Allam, teste Antonio Wood, Athen. Oxon. Tom. 2. pag. 595. Vitam Attici Matthæus Hale.

Præter versiones Italicam, Hispanicam, Polonicam, quarum meminit Dan. Guil. Mollerus diff. de Nepote §. 19. *Hungarice* quoque translatum Cornelium à *Georgio Ballog*, & Semptonii in 8. typis exscriptum narrat David Czvvittingerus in Hungaria literata p. 29.

Jo. Georgii Vvilkii Nepos Saxonicus Corneliana phrasi expressus prodiit latine Lipf. 1700. 12. De Germanico pridem edito vide Acta Erud. 1682. pag. 84.

Jo. Scheferi specimen animadversionum in Nepotis Miltiadem, Hamb. 1675. 8. inter ejus prælectiones Academicas. Miltiades cum notis *Joannis Raven*. Soræ 1641. 4.

Christoph. Clausii Lubena Lusati Ethica, Politica, & Œconomica Corneliana, sive exemplis è Cornelio illustrata Lipf. 1668. 12.

Ioannis Knoll, apud Regienses Conrectoris, Vocabulario in Novum

Novum Testamentum aliisque lucubrationibus bene meriti de studiosa juventute, lexicon Cornelianum. Lipf. 1713. 8.

Io. Frid. MicKelii imitationes in Nepotem. Francof. 1712. 8. De usu particularum Curtii & Cornelii, *Io. Henricus Ernesti*, Lipf. 1719. 8.

Nepotem à Scioppio cum duobus MSS. collatum nactus Mich. Piccartus loca quædam emendat in Periculis Criticis capite X. Nonnulla etiam castigaverat Scioppius ipse in libris Verisimilium & Suspectis Lectionibus.

V. Cornelii Nepotis scripta deperdita tum ab ipso, tum ab aliis veteribus hæc memorantur:

Libellus quo distinguit litteratum ab erudito. Sveton. cap. IV. de Grammaticis.

Chronicorum libri tres (a) de quo opere Catullus.

Jam tum, quum ausus es unus Italorum
Omne ævum tribus explicare chartis.
Doctis Jupiter, & laboriosis.

Exemplorum libri, quorum *quintum* laudat Gellius VII. 18.

Illustrium Virorum libri complures, quorum *undecimum*, *decimum quintum*, & *decimum sextum* allegat Sosipater Charisius libro II. In his videntur fuisse *Vitæ Regum* Græcorum aliorumque, etiam *illustrium Romanorum*, quas Nepos ipse composuisse se testatur, & liber *de illustribus Historicis*, quem idem Nepos scripsisse se refert in Dione. Sic etiam de illustribus Poëtis scripserit, ut colligas è Svetonio in Terentii vita, & de Oratoribus illustribus &c.

Liber de vita M. Porcii Catonis separatim scriptus rogatu Attici, ut Nepos ipse auctor est in extremo brevis de Catone commemorationis, quæ hodie exstat.

Libri de Vita Ciceronis, quorum primum laudat Gellius XV. 28.

Libri Epistolarum ad Ciceronem, quorum primus citatur à Lactantio III. 15. quemadmodum & Ciceronis ad Nepotem Epistolas allegant Svetonius in Cæsare cap. 55. Macrobius, itemque alii.

* *De Historicis Græcis* scripsisse se Cornelius testatur in Dione: *Nam de Philisto*, inquit, *in eo meo libro plura sunt exposita qui de Historicis Græcis conscriptus est*.

In Catulli versibus ad Nepotem, *quum ausus es unus Italorum* omne

(a) Ausonius Epist. XVI. (Vineti edit. III.) *Nepotis Chronica quasi alios apologos, nam & ipsa instar sunt fabularum, ad nobilitatem tuam misi.* Quod nimirum non minus jucunde narrarent, afficerentque lectorem quam fabulæ. Nam fidei Nepotis nihil voluisse detrahere his verbis Ausonium, patet ex his quæ subjungit: *Gaudens atque etiam glorians fore aliquid, quod ad institutionem tuorum, sedulitatis meæ studio conferatur.*

omne ævum tribus explicare chartis, Petro Possino in notis ad Nicetæ Orationem de laudibus SS. Archangelorum p. 59. *unus*, videtur idem esse quod *primus*, perinde ut apud Hebræos interdum *echad*, & apud Græcos εἷς. Sed si primus fuit illo tempore Nepos, qui id ausus est, facile etiam cum Catullus scriberet, solus esse potuit; alloquitur enim Catullus eum ut æqualem. Magis placet præstantissimi Viri Jo. Antonii Vulpii conjectura, qui *tribus chartis* interpretatur libris non tribus præcise, sed paucis vel brevibus. Vide si placet ejus notas ad Catullum.

IV. Fragmenta Nepotis ab *Andrea Schotto* diligenter collecta, atque inde in plerisque Cornelii editionibus recusa sunt, quibus subjiciuntur etiam è veteri libro Abbatiæ Fæsulanæ & altero Britannico MSto per Ant. Augustinum & Jac. Bongarsium A. Schotto transmissa *fragmenta duo ex Epistola* CORNELIÆ, virtutibus & eloquentiæ clarissimæ fœminæ, quæ Scipionis Africani filia, *(a)* Tiberii Gracchi Censoris uxor, *Gracchorum* vero Tiberii & Caii ac decem præterea liberorum, mater fuit. Scripta est ad C. Gracchum filium, ut eum deterreret à capessenda Rep. & vindicanda nece fratris Ti. Gracchi, licet ipse quoque deinde fratre, qui ante trigesimum ætatis annum obtruncatus fuerat, novem annis minor somnio monitus rem gessit neglecta matris opportuna dehortatione, postque tribunatum occisus est Anno U. C. 633. ante CHRISTUM CXXI. Cornelia illa maluit vidua Romæ curam gerere educationis liberorum, quam cum Ptolemæo Ægypti Rege, qui nuptias ejus ambibat regnare, ut refert Plutarchus in vita Gracchorum fratrum p. 824. Caji Gracchi librum allegat idem pag. 828. Orationem pro Vestio p. 835. Ti. Gracchi eloquentiæ specimina quædam exhibet pag. 828. 831. seq. C. Gracchi pag. 836. ubi etiam de ejus in matrem veneratione, statuaque Corneliæ à filio posita, quæ tantam domus suæ cladem miserosque filiorum casus fortissimo atque invicto animo tulit, ut præter Plutarchum p. 843. celebrat Seneca consolatione ad Marciam cap. XVI.

* Ad testimonia de Gracchorum eloquentia adde hoc Mamerti Claudiani, Epistola ad Sapaudum Rhetorem: *Nævius & Plautus tibi ad elegantiam, Cato ad gravitatem, Varro ad peritiam, Gracchus ad acrimoniam, Chrysippus ad disciplinam, Fronto ad pompam, Cicero ad eloquentiam capessendam usui sint.*

VII.

(a) Quintilianus lib. 1. cap. 1. *Gracchorum eloquentia multum contulisse accepimus Corneliam matrem, cujus doctissimus sermo in posteros quoque est* Epistolis *traditus, & Lælii filia reddidisse in loquendo paternam elegantiam dicitur, & Q. Hortensii filia Oratio apud Triumviros habita legitur non tantum in sexus honorem.* De Gracchorum eloquentia vide Plutarchum pag. 825. Epistolarum Corneliæ ad filium Cajum quoque meminit p. 840.

VII. *Liber de Viris illustribus* incipiens à Proca Rege Albanorum, non est Nepotis, nec Plinii Secundi, neque Æmilii Probi, nec Svetonii, neque Asconii Pediani, nec Taciti denique, sed *Aurelii Victoris*, ut infra in Victore dicam. Sæpius tamen sub Nepotis nomine est editus, & confidentissime quidem à *Raphaële Eglino Iconio* Tiguri Anno 1600. 8. hoc titulo: *Cornelii Nepotis de Viris illustribus liber, additamento ex MSto auctus: antehac Æmilio Probo, post Svetonio Tranquillo, diutissime C. Plinio Cæcilio Secundo, nuper Sexto Aurelio Victori, nunc liberali causa Auctori asfertus*. Equidem Victorem è Nepotis opere de Viris illustribus multa in hunc suum libellum derivasse, libenter Viris doctis adsentiar, sed verum auctorem ex MSS. codicum fide & A. Schotti argumentis existimandum esse Victorem haud dubito. Sub Nepotis nomine prodiit etiam Germanice Argentorati 1535. fol. una cum Sallustio.

VIII. *Daretis* Phrygii *Historia Excidii Trojæ*, quæ latine circumfertur cum Pseudo Dictye, sive *L. Septimii* (*a*) Romani *libris VI. Ephemeridos belli Trojani* (*b*) etsi præfixam habet sub Nepotis nomine *Epistolam ad Sallustium Crispum*, qua affirmat se Daretem è Græca in latinam linguam Athenis transstulisse, communi tamen eruditorum suffragio tam eleganti ac terso scriptore indigna æstimatur. De Darete ipso ac Dictye vide si placet quæ scripta à me sunt libro primo Bibliothecæ Græcæ. * DARETEM (*c*) de bello Trojano ex perantiqua editione sine anni & loci notatione in 4. cum tribus carminibus Prudentii servat Bibl. Paulina Lipsiensis, ut me monuit Clariss. Schœtgenius, qui etiam de Dictye Casp. Barthii judicium jubet consulere ad Gratii Cynegeticum v. 21. Antiquissima editio horum scriptorum latina (Græca enim pridem periere) est Mediolanensis Anno 1477. Inde commemoranda venit Veneta Francisci Faragonii Anno 1499. Prodiere etiam

(a) Alii Quintum Septimium vocant, ut Barthius LVII. 7. LVIII. 11. Vossius de Hist. lat. p. 242. & Thom. Bartholinus de legendis libris p. 93.

(b) Auctor eas inscripsit Q. Aradio Rufino, qui sub Imp. Constantino consulatum gessit A. C. 316. atque Dictyn opus suum conscripsisse primum litteris Punicis, oratione Græca. Postea à nescio quo *Praxi* sive *Eupraxide* litteris Atticis transcriptum oblatumque esse Neroni Imp. atque inde à se versum latine. Ceterum S. Ambrosio æqualem vel supparem esse hunc scriptorem sive interpretem, verisimilis est Vossii conjectura IV. 50. de Idololatria, quanquam Scioppius & alii longe antiquiorem esse putaverint. Atenim vel propter styli nævos sequiorem redolere ætatem demonstrarunt viri doctissimi Jo. Frid. Gronovius c. XXV. Observat. Ecclesiast. & Jac. Perizonius in diss. de Dictye c. XXXVIII.

(c) De aliis Daretibus Reinesius ad Inscriptiones veteres pag. 852. Hoc loco ille innuitur scilicet, de quo Homerus Iliad. ε v. 9. [illegible] &c. Vide lib. 1. Bibl. Græcæ cap. 5. ubi etiam de Dictye.

iam cum tribus Libanii declamationibus consimilis argumenti, Lugdun. apud Gryphium 1552. 12. Praeterea editionem Daretis Dictyisque Parisiensem A. 1560. 8. & Lugdunensem Anno 1569. 8. nec minus versionem *Gallicam* Joannis de la Lande Parif. 1556. 8. & *Italicam* Tho. Porcacchio auctore excusam Venet. 1543. 8. * *Gallice* ex versione Caroli Bourgaille prodiit Dares Cadomi 1573. Dictyn Gallica veste donare molitus Bourdelinus. Vide Diarium Londinense, the history of the vvorks of the learned A. 1703. pag. 222. Dares *Germanice* ex interpretatione Marci Tatii, Augustae Vinde. 1536. fol. cum iconibus. Dictys *Germanice* redditus à Joanne Heroldo. Basil. 1554. fol. Etiam *Russice* Dictys & Dares excusus Moscuae A. 1712. 8. Vide Acta Erud. 1714. pag. 488. Prodiit etiam Dares cum Homero Spondani, adjuncta *Pseudo Pindari* (*a*), Thebani Epitoma Iliados, latino carmine Hexametro scripta Basil. 1583. fol. Dares item Dictysque subjectus Diodoro Siculo ex Poggii versione edito latine ibid. 1578. fol. Ab eo tempore *Josias Mercerus* elegantissimi vir ingenii, & exquisitae doctrinae Darete cum Dictye ad binos MSS. codices Petri Danielis & Pauli Petavii castigato, notisque illustrato emendatius in lucem dedit Parif. 1618. 12. Mercerianam editionem secuta Amstelodamensis Anno 1631. forma minore. Digni quoque hi duo scriptores habiti sunt, qui in usum *Delphini* illustrarentur, uti factum est haud infeliciter ab *Anna*, *Tan. Fabri* filia Parif. 1680. 4. Hinc cum Josiae Merceri, *Casp. Barthii*, *Ulrici Obrechti* Praetoris Regii, qui vetus MS. Argentoratense contulit, *Paulique Vindingii* ad Dictyn notis, Dares recensitus est à V. C. *Samuele Artopaeo*, cujus diligentia index etiam insignis accessit. Argentorat. 1691. 8. Denique Amstelodamenses An. 1702. in quarta & octava forma Daretem & Dictyn utinam satis emendate recuderunt ex editione in usum Delphini, cui praeter notas universas ex editione Argentoratensi repetitas adjunxere nunquam prius editam Jac. Perizonii viri eruditissimi dissertationem de Dictye, in cujus extrema parte varia hujus scriptoris loca illustrantur: cum nummos quosdam gemmasque veteres ad illustrandum Dictyn à Ludovico Smids V. C. collectas, denique *Josephi Iscani* (*a*) Devonii, Excestrensis, Poë-

(a) Allegatur à Lutatio ad Statii VI. Thebaid. v. 110. ubi vide si juvat, Lindenbrogium, itemque Barthium qui auctorem vetustum bonique ingenii appellat LVIII. 14. & LIX. 1. & 15. Adversar. ubi integrum recenset, nec dubitat Josepho Iscano Devonio praeferre. A Laurentio Valla inepte antelatus est ipsi Virgilio, ut notavit Jovianus Pontanus lib. 2. de sermone cap. 18.

(b) Josephus Iscanus poema suum de bello Trojano dicavit Thomae Balduino Archi-Episcopo Cantiorum sive Cantuariensi. De Iscani porro nugis amatoriis vide Menagii anti Bailletum Tom. 2. pag. 325. De bello ejus Antiocheno sive Antiocheide, & aliis scri-

ptis.

Poëtæ, pro ætate illa, non inelegantis poëma Heroicum in *sex libros* distinctum *de bello Trojano*, cum notis *Samuelis Dresemii* Dithmarsi, per singulas paginas substratis. Indicem quoque Dareti & Dictyi subjunxerunt, non qualem locutionum minus obviarum, usúsque vocabulorum singularis adornavit Clariss. Artopœus, sed qualis in editione Delphini occurrit Index omnium vocabulorum. Josephi quoque Iscani poëma exhiberi poterat ex emendatione & integriore *Joannis Mori* editione Londinensi A. 1675. 8. Dresemius enim qui hoc poëma recte Josepho Iscano restituit, & eruditis notis illustravit Francof. 1623. 4. nullis codicibus MStis, sed tantum tribus editionibus anterioribus (a) usus fuerat, quibus hi libri majore adhuc inscitia quam prosarius Dares *Cornelii Nepotis* tanquam auctoris nomen gerunt præfixum. In omnibus vero istis editionibus omissi sunt post lib. 1. v. 32. hi versus, quibus continetur encomium Balduini, cui Poëma hoc suum pro illa temporum suorum barbarie facundum & comtum auctor dicavit, Archi-Episcopi Cantuariensis, sub finem sæculi à nato CHRISTO duodecimi. Versus illos primus quod sciam è MSto codice produxit Tan. Faber in notis ad Longinum p. 169. edit. præclaræ Tollianæ:

In numerum jam crescit honos, te tertia poscit
Insula, jam meminit Wigornia, Cantia discit,
Romanus meditatur apex, & naufraga Petri
Ductorem in mediis exspectat cymba procellis.
Tu tamen occiduo degis contentus ovili,
Tertius à Thoma, (Cantuariensi) *Thomasque secundus & alter,*
Sol oriens, rebus successor, moribus hæres.
Felices quos non trahit ambitus &c.

* Pseu-

ptis Jo. Lelandum de scriptoribus Britannicis editum nuper ab Antonio Hall, Oxon. 1709. 8. p. 237. Alia de eo Christianus Daumius notis ad Bernardum Geystensem p. 73.

(a) Prima editio est ab Albano Torino Basil. 1541. 8. cum Pseudo Pindari epitome Iliadis, Darete prosario, & Homeri Iliade ex latina Nicolai Vallæ & Vinc. Obsopœi versione. * Tam corrupte vulgata est notante Jo. Lelando pag. 239. de scriptoribus Britannicis, *ut si pater ipse in prælum redivivus oculos converteret tam informem, cognosceret plane nunquam.* Hanc secuta est editio Henischii Basil. 1573. 8. Altera exstat ad calcem Homeri græcè & latinè editi & illustrati à Joanne Spondano Basil. 1583. & 1603. fol. Tertiam denique ab Alexandro Carolo Trognesio editam Dresemius memorat, quam non vidi. Ceterum non videtur esse dubitandum, quod Josephus Iscanus argumentum sive periocham poematis sui adsciverit Daretem latinum prosarium, unde deinde factum est, ut quemadmodum liber ipse pseudo Daretis, ita etiam Iscani poema Cornelio Nepoti tribueretur. Scripsit & alia iste Iscanus Devonius, sed quod sciam nondum edita, *Antiocheidem*, cujus in Britannia meminit Cambdenus, magni cum cum viveret inter suos habitum testatus. Vide Johannem Prince in Anglico opere de illustribus Devoniis; vel si liber ille ad manus non sit, consulantur Acta Eruditorum anni 1702. p. 289.

* Pseudo-Daretis duos Codices MSS. unum Canonicorum Lateranensium Patavii, alterum Aloysii Corradini laudat Jo. Rhodius in notis ad Scribonium Largum pag. 60. Citatur Dares à Freculfo lib. 2. Chronici cap. 17.

* Non omittendum etiam quod Dares Gallico metro adstrictus extat in Codice Sæculi XII. membranaceo Bibliothecæ Ambrosianæ Mediolanensis. Vide V. C. Bernhardi de Montfaucon Diarium Italicum pag. 19. & Palæographiam Græcam pag. 138. ubi habes versus quosdam Metaphrasi illi præmissos. Conferenda etiam Historia Trojana scripta à *Guidone de Columna*, Messanensi A. C. 1287. atque edita Argentinæ 1486. & 1489. fol. Utraque editio ad manus mihi est. Incipit: *Licet cotidie vetera recentibus obruantur*. In ejus prologo hæc verba leguntur, in quibus latinus Dictyos interpres multa Græci omisisse arguitur. *Ea quæ per Ditem* (lege *Dictym*) *Græcum & Phrygium Daretem, qui tempore Trojani belli continue in eorum exercitibus fuere præsentes, & horum quæ viderunt sunt fidelissimi relatores, & in præsentem libellum per me judicem Guidonem de Columna Messana transumta legentur, prout in duobus libris eorum inscriptum quasi una vocis consonantia inventum est Athenis. Quanquam autem hos libellos quidam Romanus*, Cornelius *nomine, Salustii magni nepos in latinum transferre curaverit, tamen dum laboraret nimium brevis esse; particularia historiæ ipsius, quæ magis possunt allicere animos auditorum, præ nimia brevitate indecenter omisit. In hac igitur serie libelli totum invenitur inscriptum, quod de tota historia universaliter & particulariter gestum fuit.* Idem scriptor ad calcem operis: *Et ego Guido de Columna judex de Messana prædictum Ditem* (Dictyn) *Græcum in omnibus sum secutus, pro eo quod ipse Dites* (Dictys) *perfectum & completum fecit in omnibus opus suum ad literarum videlicet solatium, ut veram notitiam habeant præsentis Historiæ, & ut magis delectentur in ipsa. Et ego historiam ipsam ornassem dictamine pulchriori per ampliores metaphoras & colores, & per transgressiones occurrentes, quæ ipsius dictaminis sunt picturæ. Sed territus ex magnitudine operis &c.* Non intermisit tamen Guido varia ex suo sæculique sui ingenio attexere, ut lectori attento facile patebit.

In Lucæ Dacherii spicilegio Tom. IV. pag. 485. *Historia Homeri ubi dicit & Dares*, legendum *ubi Dictys & Dares*, ut jam notatum Paulo Colomesio in Bibl. selecta pag. 168.

IX. Falso quoque uti ad *Alexandrum M.* auctorem, sic ad Cornelium Nepotem tanquam interpretem refertur commentitia *Epistola de mirabilibus Indiæ*, cum Inscriptione: *Alexander Magnus Aristoteli Praeceptori suo salutem dicit*. Græcè nunquam vidit lucem

cem

cem, latine vero præter editiones in Bibliotheca Græca lib. II. cap. X. sect. 17. à me memoratas excusa est nuper Giessæ Hassorum 1706. 8. curante *Andrea Paullino*, qui nec de auctore, nec de interprete ambigendum ratus, in schola Darmstadiensi eam prælegendam discipulis suis instituit. Quanquam vero certum est in hac Epistola legi pleraque hujuscemodi qualia de Indiæ mirabilibus vel commentati vel commenti olim sunt Onesicritus, Orthagoras, & alii rerum gestarum Alexandri scriptores, tamen hanc Epistolam ab Alexandro scriptam vel à Nepote versam minime mihi persuadeo.

X. Petrus Nannius Alcmarianus librum singularem de claris Corneliis scripsit ad Cornelium Musium Delphium, eumque suæ præclaræ Nepotis editioni inseruit A. Schottus. In illo libro caput V. est de Corneliis Scriptoribus. Sunt autem præter Nepotem nostrum hi: Cornelius Gallus & Cornelius Tacitus, de quo infra suo loco. Cornelius Calvus Orator, & Cornelius Severus, ac Cornelius Licinius Calvus Poëtæ. His addi possunt non pauciores alii, ut Cornelius Thuscus, quem in suasoriis deridet Seneca; Cornelius Alpinus apud Horat. quem cum Gallo confundunt nonnulli: Cornelius Capitolinus laudatus Trebellio Pollioni in Odenato: L. Cornelius Sylla dictator ejusque libertus Cornelius Epicadus, qui librum quem de gestis suis patronus scripserat supplevit teste Svetonio. Vide sis Vossium de Hist. latinis, apud quem habes etiam de Cornelio Boccho & Cornelio Valeriano, quos allegat Plinius. Ex Corneliani libro contra Beronicem nonnulla affert Stobæus sermone IV. Alios Cornelios præter Nannium retulit Jo. Glandorpius in Onomastico Romano, & qui de familiis Romanis scripserunt Antonius Augustinus, Rich. Streinius, & alii. * Corneliis variis adde sis T. Cornelium Nepotem Architectum, cujus Monogramma ex templo S. Vitalis Ravennensis refert idem vir doctissimus Montfauconus in Diario Italico pag. 98.

CAPUT VII.

DE M. TERENTIO VARRONE.

Varronis ætas. 1. Libri de lingua latina eorumque editiones, & fragmenta. 2. Libri de re rustica. 3. Catalogus scriptorum Varronis quæ interciderunt. 4. Alii Varrones. 5. Index Scriptorum à Terentio allegatorum. 6.

I. M. TERENTIUS (*a*) VARRO, Romæ natus est anno U. C. DCXXXVIII. Vir undecunque doctissimus, Ci-

F ceronis

(a) Terentium Sabinorum lingua notare mollem, docet Varro apud Macr. II. 14. Saturn.

ceronis & aliorum virorum clarissimorum familiaris, qui postquam tribunatu & aliis muneribus functus fuisset, & in bello civili Pompejanas partes strenue conatus esset tueri, (*a*) mature tamen Cæsari victori se permisit, & ab eo in gratiam receptus, Bibliothecisque græcis & latinis comparandis ac dirigendis præfectus in litterato otio delituit, totumque se tradidit scribendis libris. Septuagenario major ab Antonio una cum Cicerone Anno U. C. DCCX. proscriptus evasit quidem, attamen direptis bibliothecis suis gravem jacturam passus est etiam scriptorum suorum, atque in his εἰσαγωγικῷ, quem Cn. Pompejo scripserat, ut memorat Gellius XIV. 7. Reliquum vitæ tempus nulla interpellante vi totum peregit in litteris, plurimaque composuit, ita ut ipse duodecimam annorum hebdomadam, hoc est, septuagesimum & octavum ætatis annum ingressus memoret, se septuaginta hebdomades librorum (*b*) hoc est libros 490. conscripsisse. Diem obiit supremum prope nonagenarius, (anno enim octogesimo & octavo ætatis adhuc scripsisse traditur à Plinio XXIX. 4.) anno Urbis DCC. XXVII. post CHRISTUM natum XXVII. * De Varronis ætate confer Arnoldum Pontacum ad Chronicon Eusebii pag. 52.

II. E libris XXIV. de lingua latina perierunt tres primi, quos ad *P. Septimium* Quæstorem Varro miserat, in quibus disseruit περὶ τῆς ἐτυμολογικῆς 1. quæ contra eam dicerentur, 2. quæ pro ea & 3. quæ de ea denique. *Exstant liber IV. V. & VI.* in quibus origines ipsas verborum latinorum persequitur, ad *M. Tullium Ciceronem*. Tum *liber VII. VIII. & IX.* qui sunt de analogia, sed perinde ut priores, hinc inde quibusdam hiantes lacunis. Reliqui libri universi exceptis perpaucis fragmentis interciderunt, in quibus analogiam ipsam latinorum vocabulorum & anomaliam explicaverat, deinde tractaverat de syntaxi, sive quomodo vocabula inter se ratione conjuncta sententiam efferant, denique differuerat de copia verborum. Respiciens hoc Varronis opus Vitruvius in præfat. libri IX. (sive ut vulgo distinguunt IX. 3. at tractatio ipsa libri IX. demum à capite quarto incipit) *Plures*, inquit, *post nostram memoriam nascentes cum Lucretio videbuntur velut coram de rerum natura disputare: de arte vero Rhetorica cum Cicerone: multi posterorum cum Varrone conferent sermonem de lingua latina*. Fragmenta ex his libris collegit *Antonius Augustinus*, unde leguntur etiam in editione *Vertranii Mauri*. Postea additis nonnullis in Varrone *Ausonii Popmæ*, Frisii, & in *Dionysii Gothofredi* Auctoribus latinæ

(a) Vide Vertranium Maurum & Ausonium Popmam in Varronis vita, ac præcipue Martinum Hanckium V. C. libro 2. de Rom. Rerum Scriptoribus cap. 6.

(b) Gellius III. 10.

tinæ linguæ. Illi vero sex, quos utcunque habemus, libri ex *Pomponii Læti* & *Rholandelli* (a) recensione prodiere Venetiis A. 1598. 4.
* Est mihi ad manus editio Varronis de lingua latina, quæ cum Nonio ac Festo lucem vidit Venet. 1483. fol. Hac etiam antiquior Anni 1474. per Johannem de Colonia & Johannem Manthem de Gherrezen, atque Parisiensis Anno 1519. fol. memoratur in Ephemeridibus litterariis, (b) quæ laudatissimo rem literariam promovendi studio Germanicè vulgantur Lipsiæ A. 1710. pag. 881. & prior quidem in multis traditur convenire cum MSto Codice Bibliothecæ Ampliss. Senatus Lipsiensis. Illi Codici hæc verba ad calcem inscripta leguntur: *Finis ejus quod invenitur Marci Varronis, parce qui legeris, si aliqua minus polita inveneris. Nam ita omni ex parte, sive seculum fecerit sive librarii, volumen quodvis corruptum erat, ut necesse fuerit antiquari hinc inde sententias, ideo sine rubore veniam dabis & errori manum imponas. Pomponius tuus orat. Vale.* In eodem Codice liber septimus de lingua latina inscribitur *M. Terentii Varronis Analogiæ liber primus*. Illam editionem Venetam A. 1474. per Johannem de Colonia & Johannem Manthen memorat etiam Mich. Maittaire in annalibus typographiæ p. 109. nec non p. 174. Brixiensem A. 1483. fol. per Boninum de Boninis de Ragusia, & Miniatam Delfera Florentinum, socios. Extat etiam editio librorum Varronis de Lingua Latina sine loci & temporis nota in 4. recensita à Pomponio Læto, cujus Epistola ad Platinam præmittitur. Vide Diarium Venetum, Giornale de' letterati d'Italia Tom. XXII. pag. 393. seq.

Mediolanensem editionem A. 1500. laudat dignus vir vita longiore Tobias Guthberlethus libro de Saliis p. 131.

* Parisiensis prodiit An. 1519. fol. item 1528. 8. nec non altera A. 1529. 8. apud Simonem Colineum, hoc titulo: *M. Terentii Varronis quæ supersunt ex libro quem de Lingua Latina ac verborum origine conscripsit fragmenta. Ejusdem de analogia libri tres, quos nitori pristino restituendos curavit Michaël Bentius multa veterum codicum collatione.*

* Occurrit etiam Varro de Lingua Latina cum Nonio & Festo & Bentini ad Varronem ac Nonium castigationibus ad calcem Cornu-copiæ Nic. Perotti, excusi Venetiis 1492. & apud Aldum 1513. 1527. & Tusculani 1522. & Basil. 1518. 1526. fol. Præterea cum Bentini castigationibus excusi Varronis libri etiam separatim Lugd. 1535. 8. adjunctis Pseudo-Catonis Originibus, & Basil. 1536. 8.

F 2 Roma.

(a) Beughemii incunabula typographiæ p. 141.
(b) Ausführlicher Bericht von allerhand neuen Büchern und andern Dingen.

Romana A. 1557. cum castigationibus *Antonii Augustini*, qui codicibus MSS. usus est, ex quibus unum laudat Achillis Mafei. Lugdunensis A. 1563. 8. apud heredes Seb. Gryphii, cum notis eruditis *M. Vertranii Mauri*, & vita Varronis à Vertranio scripta, qui & ipse MSS. codices Florentiæ & Romæ contulisse se testatur.

Josephi Scaligeri præclara in Varronem Conjectanea lucem viderunt primum Paris. 1565. 8. In illis præter multa alia egregia, Varronem in originibus verborum frequenter falli observat vir doctissimus. * Parum credibile mihi videtur & iniquum quod Latinius T. 2. Epist. p. 121. *Vidi Josephi Scaligeri in M. Varronem de Lingua Latina adnotationum libellum, quas ut prudenter Pater Octavius existimat, Julius Cæsar pater adornarat, & fortasse non dignas suo nomine judicarat.* Varro Scaligeri lucem etiam vidit ex tertia editione apud H. Steph. 1581. 8. & Paris. 1585. 8. & *H. Stephani* appendix ad assertiones analogiæ sermonis Latini M. Terentii Varronis, 1591. 8.

Adriani Turnebi emendationes & commentarii posthumi, editi à filio Odone Turnebo Paris. apud A. Vvechelum 1566. 8. Abortivum hunc viri magni fœtum vocat Josephus Scaliger appendice ad conjectanea p. 179.

Cum notis *Dionysii Gothofredi* Varronis libri editi inter auctores latinæ linguæ, Genev. 1602. 4. & 1622. 4.

Denique è recensione *Gasp. Scioppii*. Ingolstad. 1605. 8. *Quæ enim partim per me ipsum*, inquit Scioppius, *partim* Gabrielis Faërni, *hominis ingeniosissimi & doctissimi, cujus ex veteribus Varronis Codicibus exceptas lectiones* Fulvius Ursinus *meus transcripserat, ipsius denique* Fulvii *opera adjutus in restituendis Romani hominis monumentis Romanus ipse præstiti, ea non vereor ne non ultro Civicam meruisse me vociferentur, si quis modo cum prioribus editionibus hanc nostram studiose contendere ac comparare velit &c.*

* Ut Salmasio p. 3. libri de usuris observatum, *non nisi invitus solet Varro Romanarum dictionum origines è Græco arcessere, adeo ut plerumque ineptire malit, quam veras originationes fateri.* Similiter in Platonis Cratylo multa pseudetyma deprehendunt viri docti.

* Varronis libros de Lingua Latina & scriptores de re rustica in usum Delphini illustrandos Grævio committere tentavit Huetius, & acceptæ ab eo conditionis spem facit, quam deinde aliis occupationibus ab eo neglectam oportet. Vide dissertationes & Epistolas Huetii à Tilladeto collectas T. 2. p. 238. 239.

III. Exstant præterea Varronis *de re rustica libri III.* quos natus octoginta (*a*) annos scripsit ad Fundaniam uxorem. Hi sæpius

(a) In limine Operis Varro ait sibi esse properandum, *quod, ut dicitur, si est homo*

sæpius viderunt lucem cum scriptis ejusdem argumenti, quæ composuerunt Cato, Columella, & Palladius, ut supra capite 2. in Catone dixi. Igitur in præsenti duntaxat memorabo illas horum librorum editiones, quibus utraque solius Varronis scripta continentur, ut sunt editiones *H. Stephani* A. 1569. 1573. & 1581. cum Jos. Scaligeri in libros de latina lingua conjectaneis & appendice conjectaneorum, Antonii item Augustini emendationibus notisque Turnebi, non posthumis illis, sed ex Adversariorum opere excerptis: & in libros de re rustica notis ejusdem *Scaligeri*, & qui codicibus quatuor MSS. usum se profitetur, egregii viri *Petri Victorii*. Etiam appendicem H. Stephanus ad libros de analogia edidit Anno 1591. 8. Præterea *Ausonius Popma* Frisius Varronis scripta quæ exstant recensuit, illustravitque notis collectaneis, & fragmenta scriptorum ejus deperditorum, & vitam Varronis, atque Bibliothecam Varronianam, sive commentarium de Varronis scriptis adjunxit. Lugd. Bat. Anno 1601. 8 apud Plantin. Ab eo tempore Varroniana scripta cum fragmentis emendatius & plenius descriptis addita auctorum, è quibus depromta sunt, notatione, tum animadversionibus in Varronem quæcunque in Stephani editione exstant, prætermissis Popmæ lucubrationibus, edita sunt Dordraci Anno 1619. 8. apud Jo. Berewoud, & Amstelod. 1623. apud Jo. Jansonium 8. quibus nulla hactenus locupletior Varronis editio vidit lucem. *Petri Ciacconii* ineditas ad Varronem de re rustica animadversiones habuit Is. Vossius. *Petrum* quoque *Axenium* V. C. intellexi pridem in hoc scriptore illustrando non contemnendum studium posuisse, sed ante paucos menses anno superiore MDCCVI. Slesvici exstinctus desiderium sui bonis reliquit, destituto Varrone.

IV. Jam in tabella veluti, libros hujus Scriptoris deperditos referam, quorum non ipsos etiam titulos tempus nobis eripuit: Sequar autem præter Nonium Josiæ Merceri, & optimas Gellii ac Grammaticorum veterum editiones, *Robertum* & *Henricum Stephanos*, qui fragmenta Satyrarum Varronis congesserunt in fragmentis Poetarum Annò 1564. 8. editis pag. 305-364. tum *Antonium Riccobonum*, qui in fragmentis historicorum dedit quoque fragmenta scriptorum Varronis, ad calcem libri de Historia pag. 219-401. *Ausonium* deinde *Popmam*, quem fragmenta Varronis collegisse jam dixi. Denique curatorem editionis Dordracenæ, prioribus collectionibus melioris. Fuerunt itaque

De cultu Deorum liber. S. Augustinus VII. 9. & 33. de Civ. Dei.

homo bulla, eo magis senex. Annus enim octogesimus admonet me, ut sarcinas colligam antequam proficiscar è vita.

Rerum Humanarum Antiquitates, *libri XXV.* & *divinarum XVI.* ad C. Cæsarem, de cujus utriusque operis argumento consulendus idem Augustinus VI. 3. de civitate Dei. * Libros rerum divinarum Varro, dicavit Cæsari Pontifici Max. Lactantius lib. 1. c. 6. *Varro, quo nemo unquam doctior ne apud Græcos quidem, nedum apud Latinos, in libris rerum Divinarum, quos ad C. Cæsarem Pontificem maximum scripsit, cum de Quindecimviris loqueretur, Sibyllinos libros ait non fuisse unius Sibyllæ.*

De vita Populi Rom. ad Atticum *libri*, quorum *undecimum* laudat Nonius in *paupertates*. * Libros de vita populi Rom. Janus Gebhardus II. 19. antiquar. Lect. testatur in Codice Palatino Nonii Marcelli semper citari *de vita Patrum*: iis namque libris vitam majorum executus erat Varro, ut ostenderet quantum sua tempora à frugalitate veterum descivissent.

De gente Populi Rom. libri IV. Arnob. & alii.

De initiis urbis Romæ liber. Quintil.

De Republica libri, quorum *vigesimum* Nonius allegat.

Α'ἴτια, sive *Causæ* (quales apud Græcos scripsere Callimachus, Butas, Plutarchus) Serv.

De Philosophia liber. Augustin. XII. 4. & XIX. 1. de civitate Dei. *Liber secundus de forma Philosophiæ*. Charis.

IX. Libri disciplinarum ad M. Cœlium Rufum, in quibus unum de architectura fuisse testis est Vitruvius præf. libri VII. * Ex Varronis novem voluminibus disciplinarum *librum de Arithmetica* adhuc superstitem se vidisse Romæ apud Laurentium Strozzium Cardinalem testatus est Vertranius Maurus in Varronis vita. Varronem de numeris allegat Censorinus cap. 2.

Hebdomadum sive *de imaginibus libri*, quorum ex *undecimo* profert nonnihil Charisius. In hujus operis libris singulis ni fallor, septem Virorum illustrium imagines stylo persecutus erat Varro. Imagines DCC. fuisse testis Plinius XXXV. 2. Confer. Vossium lib. 1. c. 12. de Historicis latin. * Libros suos de viris illustribus unde *hebdomadum* titulo inscripserit Varro, docet Samuel Petitus lib. IV. eclog. chronolog. p. 204.

Decem apud Athenienses sorte legebantur viri, è singulis unus tribubus, penes quos regnum esset & imperium ἡμέρας tribuum suarum intra unam Prytaniam. Distribuebatur autem Prytania in *hebdomadas* quinque (*Hebdomadas* has observatas fuisse ab Atheniensibus testis est A. Gellius XV. 2. his verbis: *In conviviis juvenum, quæ agitare Athenis* hebdomadibus Lunæ *solenne nobis fuit*. Lunæ, id est, κατὰ Σελήνην, ut loquitur Thucydides, sive τῆς πρυτανείας *hebdomadas* intelligitur.) Singulos

autem

autem dies imperabat sorte captus Ἐπιστάτης, & ita deinceps reliqui, donec *hebdomadis* orbis absolveretur; atque ita fiebat, ut è decem tres superessent, qui non imperabant. Ulpianus in Androtianam: ἀλλ' ἐπειδὴ πάλιν οἱ πεντήκοντα πολλοὶ ἦσαν εἰς τὸ ἄρχειν ἅμα, οἱ δέκα κατὰ κλῆρον μιᾶς ἡμέρας τῶν ἑπτά, ὁμοίως δὲ ἕκαστος τῶν ἄλλων ἀπὸ κλήρου ἦρχε τὴν ἑαυτοῦ ἡμέραν, ἄχρις οὗ πληρωθῶσιν αἱ ἑπτὰ ἡμέραι. καὶ συνέβαινε τοῖς ἄρχουσι, τρεῖς μὴ ἄρχειν. ἕκαστος δὲ ἄρχων ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ καλεῖται Ἐπιστάτης. Hinc explicandus est titulus Libri Varroniani. Nam ita inscriptus est, qui continebat imagines clarorum virorum, (a) simulque eorum elogia, ut colligitur è Lib. I. Epistolarum Symmachi Epist. IV. (b) quia quemadmodum singulis Πρυτανείας *hebdomadibus* regnabant οἱ Ἐπιστάται vicem & ἐφημερίαν suam; ita & in his Varronis HEBDOMADIBUS assignatus erat cuique clarorum virorum quasi regni dies in sua ipsius imagine & elogio. *Hactenus Sam. Petitus.*

De proprietate scriptorum. Nonius, in *liquidum*.

Theatrales sive *de actionibus scenicis libri*, quorum *tertium* memorat Priscianus, *quintum* Charisius.

De scenicis originibus libri, quorum *tertium* Nonius & Charisius laudant. *. Librum primum de scenicis originibus laudat Censorinus cap. 17.

De Poetis libri, quorum *primus* à Gellio citatur & Prisciano. Confer Jonsium p. 214. de scriptoribus Hist. Philosophicæ.

Libri de poematis, quorum *secundus* allegatur à Charisio: *Poeticum* Varronis librum laudat Diomedes.

De Plautinis Comœdiis liber. Gell. III. 3.

Libri de Plautinis quæstionibus, quorum *secundum* allegat Nonius.

Epistolicarum quæstionum libri, quorum *octavus* à Charisio ci-

(a) Opus genealogicum appellat vir Rev. Jac. Frid. Reimannus in Historia litteraria libror. genealogicor. pag. 44. nescio quo auctore. Nam singulos claros viros virtute rebus gestis vel ingenio sive Græcos sive Romanos illo opere celebrasse potius Varro, quam familiarum aut genealogiæ rationem habuisse videtur. Sic libro primo de imaginibus Homerum posuerat teste Gellio lib. 3. cap. 11. In alio Demetrium teste Nonio in *luces*, in aliis alios. Ejusdem tamen Varronis fuit de familiis Trojanis liber, & de gradibus necessitudinum.

(b) Primus hanc Symmachi Epist. produxit & illustravit Lud. Carrio lib. 2. emendatt. cap. 14. quem vide. Symmachi ad Patrem scribentis verba sunt: *Studium quidem Menippei Varronis imitaris, sed vincis ingenium. Nam quæ in nostrates viros nunc nuper condis epigrammata, puto hebdomadon elogiis præniteré, quod hæc aqua sobria nec tamen cassa sunt. Illa bono metallo cusa torno exigi nescierunt: & duriorem materiam nisi fallor, adulteris. Illa Pythagoram, qui animas in æternitatem primus asseruit; illa Platonem qui Deos esse persuasit; ille Aristotelem, qui naturam bene loquendi in artem redegit; ille pauperem Curium sed divitibus imperantem: ille severos Catones, gentem Fabiam, decora Scipionum, totumque illum triumphalem Senatum parca laude perstrinxit. Tu ruinam proxima ætatis illuminas.*

tatur. * Epistolicarum quæstionum libros laudat etiam Servius in 1. Georgic.

Epistolæ, ad C. Cæsarem, Fabium, M. Sulpitium Fusium, Neronem, Marullium, Ser. Sulpicium, Varronem, Oppianum &c.

De Bibliothecis librum secundum citat Charisius.

Liber de Vita sua, id.

Complexionum librum sextum citat Diomedes.

Ad Libonem librum I. memorat Macrobius II. 14. Saturn.

* *Libros Navales* laudat Jo. Saresberiensis II. 1. Policratici, & Vegetius, qui pluraque ex illis transtulit in librum ultimum suum de re militari, & nominatim eos laudat lib. 5. cap. 11. His videntur respondere *littoralia* Varronis citata à Solino cap. 11. Servio *de ora maritima*. Vide Salmas. pag. 172. edit. Paris.

* *Tubero Varronis de origine humana* laudatur à Censorino cap. 9. & falluntur qui *de origine Romana* legunt.

Annales libri, quorum *tertium* Charisius allegat.

Belli Punici Secundi librum *secundum* citat Priscianus.

Liber de familiis Trojanis. Servius etiam *de gradibus* necessitudinum scripsisse Varonem testatur.

Rhetoricorum libri, quorum *vicesimum* Nonius laudat.

Περὶ χαρακτήρων librum *tertium*, Charisius.

Libri de lingua latina ad Marcellum, *quorum* septimus laudatur à Rufino de metris Terentianis: & *libri de similitudine verborum*, quorum *secundum* citat Priscianus, fortassis pars fuere *librorum XXIV. de latina lingua*, de quibus supra §. 2.

De utilitate sermonis librum *quartum* allegat Charisius.

De compositione Satyrarum. Nonius in *Parectati*.

TITULI LIBRORUM LOGISTORICORUM

& Satyrarum (a) Varronis, quarum pleræque *Menippeæ*, h. e. prosa Menippi Cynici exemplo, carminis vario genere distincta atque expolita scripti erant, unde Varro *Menippeus* Athenæo dictus & Tertulliano, Arnobio ac Symmacho *Cynicus Romanus*. Vide Probum in Eclogam VI. Virgilii, & Josiam Mercerum p. 207. ad Nonium.

Aborigines περὶ ἀνθρώπων φύσεως.

De admirandis. Infra, *Gallus Fundanius*.

Agatho.

Age modo.

Ἀεὶ Δίβων vel περὶ αἱρέσεων.

Ajax stramentitius.

περὶ αἱρέσεων, supra ἀεὶ Δίβων.

Ἄλλος οὗτος Ἡρακλῆς.

Ἄμμον μετρεῖς, περὶ φιλαργυρίας.

An-

(a) De Satyris Varronis adeundus Is. Casaubonus lib. 2. de Satyr. poesi cap. [illegible]

De

(d) Pro *Marcopoli* Hadrianus Junius VI. 9. animadvers. legit μαργύπολιν; quasi luxuriosam civitatem dicas, Romam.

Synephebus, περὶ ἐμμονῆς.
Tanaquil.
Ταφὴ Μενίππου.
περὶ ταφῆς supra, *Cygnus*.
Testamentum, περὶ διαθηκῶν, περὶ φιλοφθονίας.
περὶ θεῶν ἀφαντήσεως. supra, *Pseudolus Apollo*:
Tithonus, περὶ γήρως.
Tricipitina.
Tribodites, *Tripylius*, περὶ ἀρετῆς κτήσεως (al. καὶ φύσεως.)
Tripallus five *Triphallus*; περὶ ἀρρενότητος.
Tubero, five *de origine humana*, (al. *Romana* male.) Logistoricus.
περὶ τύφου. supra, σκιαμαχία.
περὶ θυσιῶν. supra, *Hecatombe*.
περὶ τύχης, supra, Ἔχω σε.
Vae victis, περὶ φιλονεικίας.
De Valetudine. supra, *Messala*.
Vinalia, περὶ ἀφροδισίων.
Virgula divina.
Ὑδροχρύων.

* Casp. Barthius XV. 19. Adversar. in MSto Codice, nescio quo ait se has reperisse Varronis sententias:

M. Varro dixit: ficte referas gratias invite dante. Vix datum, ne beneficium putes, sed prædam: Semel dedit qui rogatus, bis, qui non.

Extorquere est plus quam semel rogare.

Turpissimum est in mendaciis confidere: Pulcherrimum est fœnore datam gratiam reddere.

Vis experiri amicum? calamitosus fias.

Non refert quis: sed quid dicam.

Nemo suum putet quod extra ipsum est.

Excellentissimum est docendi genus exemplorum subditio.

Studia tantum intermittantur, ne obmittantur. Gaudent varietate Musæ, non otio.

Nil magnificum docebit qui à se nihil didicit.

Non essemus pauperes, si ignorare nos pateremur quid esset paupertas. Optimus est ad summas divitias progressus, ignoscere se paupertati. Non est miser nisi qui sic se esse putat.

Nusquam perveniet, qui quot videt, sequitur calles.

Imperitiæ signum est, quod difficillimum est, exigere cito fieri.

Nulla jactura gravior est scienti quam temporum.

Viatores non vadunt ut eant: sic vita non sui causa sit, sed ut in ea præclarum aliquid fiat.

Contemnendi sunt ineruditorum contemtus.

Si vis ad summum progredi, ab infimo ordire.

Multi laudem amittunt quam ipsi de se dicunt.

* Suetonius de illustribus Grammaticis c. 23. de Remnio Palæmone: *arrogantia fuit tanta, ut Marcum Varronem porcum appellaret.* Caspar Barlæus Epistola ad Joachimum Vicofortium: *Palemon Grammairien fort satirique appellait le docte Varron le pourceau des lettres,*

lettres, parce qu'il ramassoit de toutes parts beaucoup des choses sans choix & sans jugement. Dubito an hæc fuerit Remnii sententia. Nec enim porcorum est colligere, sed rimari ac tentare rostro.

V. *Argonauticorum* libri IV. fuere alterius eodem tempore celebris *P. Terentii Varronis*, à Patria, Galliæ Narbonensis vico Atace, dicti *Atacini*, (*a*) ut observatum præter alios Gyraldo dialogo IV. de poëtis p. 202. & Vossio lib. I. de Hist. latinis c. 16. Idem Atacinus *bellum Soquanicum* carmine Heroico descripserat aliquot libris, quorum *secundus* allegatur à Prisciano lib. X. p. 877. Alii Varrones complures videantur apud Glandorpium in gentibus Ælia, Cingonia, Rubria, Terentia, Vibidia & Visellia.

VI. SCRIPTORUM ET LIBRORUM NOMINA

Quæ à Varrone in libris de Latina Lingua referuntur.

Ad paginas editionis A. 1581. 8.

(a) * Varronem Atacinum agentem annum 35. ætatis Græcas litteras didicisse scribit Hieronymus, & ex eo Prosper in Chronico.

* Tullia gens utrum à Tullo Rege Rom. ducat originem, vide Claud. Dausquejum & Nic. Heinsium notis ad Silii VIII. 407. Fuit & Tullius Cimber Rhetor, in quem scazontes in Catalectis Vett. Poëtarum. Ciceronis pater fullo, si Dioni fides, cujus inde scomma lib. 46. ubi ait Ciceronem τοὺς κρείσσονας αὐτοῦ πατεῖν καὶ πλύνειν (ut fullones solent pannos) λοιδορίαις τισὶν ἐξ ἐργαστηρίων καὶ τενόντων. &c. Mater Ciceronis Helvia, pater equestris ordinis ex Regio Volscorum genere. Vide Prosperi Chron. p. 679. ex Hieronymo. Cicero natus Arpini, Serrano & Cæpione Coss. Anno 106. ante CHristum natum. Vide Gellium XV. 28. & Pontacum ad Eusebii Chron. p. 481.

Ciceronis effigies extat in nummo Magnesiorum apud Tristanum Tom. 2. 429. & in alio apud Lambecium Tom. 2. pag. 726. atque in veteri Cyriaci Matthæi marmore ibid. nec non in gemma apud Laur. Begerum pag. 71. thesauri Palatini: & in veteri anaglypho porticus serenissimi Ducis magni Hetruriæ apud Jac. Gronovium Tom. 3. thesauri Græcar. Antiquitatum. De peregrinatione sua & studiis Cicero ipse in Bruto cap. 91. seq. cui jungendæ C. V. Jo. Georgii Walchii amœnitates historicæ de Ciceronis peregrinatione. Lips. 1715. Quis vero non miretur Ciceronem, hominem novum, primo statim quo petere eum licebat tempore, hoc est quadragesimo anno ætatis Consulatum Romæ & petiisse & impetrasse & gessisse tanta cum auctoritate. Confer Orat. contra Rullum c. 1. seq. & de Catilina à Cicerone Consule oppresso Excerpta Peiresciana pag. 797. & Orationes Catilinarias, Sallustium &c. Nummus in Ciceronis ex Cilicia triumphum apud Begerum Tom. 2. thesauri Brandenburg. Consulere etiam juvabit ejusdem Begeri examen dubiorum quorundam, ubi Ciceronem Proconsulem non Ciliciæ tantum, sed Cypri quoque & Asiæ fuisse disputat. Berolin. 1704. fol. Ex illa præfectura annua ad quingenta millia thalerorum ad eum redierunt, licet satis abstinentem. Unde colligas quantum exigere potuerint iniqui & avari locupletiorum Provinciarum Romanarum præfecti.

De Ciceronis majoribus consulendæ notæ virorum doctorum ad caput 1. Orationis pro Rullo Tom. 3. edit. Grævianæ p. 339. Uxorem ipsius Terentiam fuisse sororem Fabiæ Terentiæ virginis Vestalis, notat Plutarchus in Catone minore pag. 768. Filius Ciceronis Marcus Tullius ex paterno ingenio nihil admodum habuit præter affectationem urbanitatis sive jaciendi joci, cujus exemplum affert Seneca suasoria ultima. Non minus tamen ac pater Consulatum obtinuit, gessitque eodem quo Augustus An. U. C. 723. suffectus ex Idibus Sept. & in consulatu suo auctor fuit, ut statuæ, imagines, ornamenta M. Antonii omnia dejicerentur, sanciretur-

que

que edicto, ut ex Antoniorum familia nemo Marcus nominaretur. Vide Plinium XXII. 6. & Plutarchum in Ciceronis patris vita pag. 886. Appianum &c. Multi sunt in hujus Ciceronis filii laudibus efferendis scriptores duo recentiores, quorum unus Latine, alter Gallice vitam ejus consignarunt, & simul nonnulla attigerunt de rebus patris, fratrisque ejus Quinti, & quem hic habebat filium cognominem, Quinti Ciceronis. Uterque ad manus mihi est, & Latinus quidem, quem ex auctione Kielmannianæ Bibl. locupletissimæ nactus sum raro obvius, scriptus diligenter tersoque stilo, nec indignus qui prælo iterum subjiciatur. Titulus libri est: (a) *M. Tullii Ciceronis Vita continens rerum cum ab aliis tum ab ipso domi forisque præclare gestarum historiam*, Simone Vallamberto, *Heduo Avalonensi autore*. Paris. apud Barthol. Macæum 1587. 8. Auctor posterioris, quæ Gallice lucem vidit Hagæ 1715. 12. (b) *Histoire des quatre Cicerons*, ex Vallamberto profecit, licet vix usquam citet de nomine, nisi pag. 222. vitiose *Valember* pro Vallamberto.

De Tullia Ciceronis filia & genero Dolabella (c) eruditam observationem leges in Acerra Philologica Hallensi Germanice A. 1715. 8. edita pag. 533. seq. De fano, quod Tulliæ filiæ suæ defunctæ Cicero monumentum dedicasse se innuit XII. 25. 27. ad Atticum, Dissertatio Nicolai Mongalti inserta Memoriis Academiæ Regiæ inscriptionum, vulgatis Gallice T. 2. p. 473.

In Academiam & thermas Ciceronis, quæ oculis medebantur, argutum Epigramma Laureæ Tullii, ejus liberti servatum à Plinio XXXI. 2.

De nece Ciceronis Plutarchus pag. 884. seq. Joannes Antiochenus in excerptis Peirescianis p. 798. Valerius Max. V. 3. 4. Martialis III. 66. & quæ ex Livio & Severo Seneca suasor. VII. E recentioribus Jo. Conradus Dietericus in vita Augusti Imp. pag. 78. seq. & Theodorus Gorallus sive Jo. Clericus ad fragmentum Cornelii Severi.

Desiderii Lignaminei, Patavini ad Jo. Baptistam Privitellium Cenetensem descripta & Venetiis A. 1557. edita facies monumenti Ciceronis, reperti ut ajunt A. 1544. in Zacyntho insula cum inscriptione M. TYLLI CICERO HAVE ET TU TERTIA ANTONIA, cumque urna inscripta verbis MAR. TUL. AVE, & vasculo excipiendis lacrymis, recusa exhibetur in Ampliss. Viri

G Bur-

(a) Henr. Jo. Butemeisteri programma VViteb. 1720.

(b) Acta Erud. A. 1715. p. 155. Journal literaire Tom. V. pag. 118. Neve Bibl. XXXIX. pag. 188.

(c) Duo Dolabellæ, de quibus Grævius ad Svetonii Cæsarem pag. 776.

Burchardi Gotthelf Struvii Bibliotheca librorum variorum, theca 1. Jen. 1719. 4.

S. Hieronymus, cujus Epistolæ selectæ sub Tullii Christiani nomine à Monacho quodam Benedictino vulgatæ sunt novissime Parisiis A. 1718. 12. Eustochio suæ Epist. 22. narrat febricitanti sibi visum se coram divino tribunali vapulare, quod Ciceronianus magis esset quam Christianus. Pro re vere gesta accipiens Petrus Blæsensis Epist. 140. *B. Hieronymus*, inquit, *fere usque ad internecionem flagellatus est ab Angelo, quia rhetorici lepore sermonis illectus vanitati operam dabat*. In Corpore Canonico Can. *legimus* 7. distinct. 37. *Legimus de B. Hieronymo, quod cum libros legeret Ciceronis, ab Angelo est correptus eo quod vir Christianus paganorum figmentis intenderet*. Aliis somnium, quod ipse alibi firmat Hieronymus: aliis ut Heumanno (*a*) merum est commentum Hieronymi. Sed nihil impedit quo minus fuerit somnium ex iis, quibus videmus nobis vigilare & tamen somniamus, quod febricitantibus sæpius contingere est notissimum.

Vitam Ciceronis scriptam à *Plutarcho* præter Hermannum Cruserium (*b*) & Guil. Xylandrum Latine vertit Achilles Bochius. Cum *Christophori Preussii* Pannonii vita Ciceronis & studiorum rerumque gestarum historia ex ejus ipsius libris testimoniisque potissimum observata, prodiit Oratio de imitatione Ciceroniana quod illa sola ad genus quodcunque elocutionis sufficiat. Basil. 1555. 8. *Benedictus Herbestus* Polonus, verbis Ciceronis vitam ipsius consignavit A. 1568. de cujus aliis scriptis Simon Staravolscius in Polonorum scriptorum hecatontade cap. LIII. De *Seb. Corradi* quæstura, quo libro vita Ciceronis insigniter illustratur, conferenda Bibl. selecta Jo. Clerici Tom. XIV. pag. 143. seq.

Vita Ciceronis scripta à Francisco Fabricio occurrit etiam in editione Veneta Manutiorum commentariis illustrata in fol. & in Gronoviana adspersis quibusdam Jac. Gronovii notis.

II. Verissime prodidit Vellejus *perfectum prosæ eloquentiæ decus sub principe operis sui Tullio erupisse*: atque S. Hieronymus, *in arce tum Romanæ stetisse eloquentiæ*. Quæ enim vis, quæ suavitas, quanta copia in ejus oratione, quæ dignitas, quanta rursus abundantia rerum, honestas sententiarum: cumque familiariter agit cum amicis ac necessariis suis, quantus in simplicitate inimitabili nitor, quantus delectus verborum, ecquod porro doctrinæ genus, quæ pars, quam ille ingenio suo non dicam attigit, sed mirifice illustravit & amplificavit: quid tam abstrusum aut difficile, quod pro

(a) Anno ætatis Hieronymi XXXII. vide Tillemont. Tom. XII. memor. Hist. Eccles. pag. 24. seq.

(b) C. A. Heumannus programmate de Hieronymi ecstasi Ciceroniana.

pro illo usu rerum & doctrinæ qua abundabat ubertate non potuerit explicare facillime atque quam pulcherrimis luminibus exornare. Ex innumerabili autem multitudine eorum, quibus admirabilis semper Cicero visus est, unicum duntaxat adscribo testimonium Plinii VII. 30. Hist. *Salve primus omnium parens Patriæ appellate, primus in toga triumphum linguæque lauream merite, & facundiæ latiarumque litterarum parens: atque ut dictator Cæsar, hostis quondam tuus, de te scripsit, omnium triumphorum lauream adepte majorem, quanto plus est ingenii Romani terminos in tantum promovisse, quam Imperii.* * Antonii Schultingii erudita Oratio de *jurisprudentia* Ciceronis subjuncta est viri illius clarissimi dissertationibus editis Franequ. A. 1708. 4. & recusa ad calcem dissertationum ejus de recusatione judicis Lug. Bat. 1714. 4. Cornelius van Bynkershoek in opusculis varii argumenti, de quibus Acta Erud. A. 1720. pag. 111. & 116. seq. Nicolai Harschei diatribe de divinatione Ciceronis (Reip. mutationem præsagientis,) in exemplum divinationis civilis proposita. Marpurg. 1710. 8. Jac. Perizonii Oratio inauguralis de Ciceronis eruditione & industria, proposita in exemplum juventuti Academicæ. Franequ. 1682. Jo. Sam. Bergeri Cicero *Medicus*. Witerb. 1711. Jo. Casp. Haferungii Cicero *Theologus*. Witeb. 1701. Jo. Philippi Treuneri diss. de Theologia Tullii, Jenæ edita. Ex utroque horum, sed longe magis ex ipsa Ciceronis lectione constare puto, alienum fuisse ipsum ab errore Epicuri, quem illi impingit vir doctus Jo. Matthias Gesnerus, qui in Chrestomathia Ciceroniana, libro utilissimo alioqui & commendando adolescentibus pag. 277. providentiam Divinam ab Cicerone negatam fuisse affirmat.

Vim dictionis Tullianæ innuere videtur Ennodius Epist. 5. scribens de Avieno: *Aurum Demosthenis & ferrum Ciceronis expendit.* Idem Epistola XVI. *Adhibita, credo, adversus me fuisset Tulliani profunditas gurgitis, Chrysippi proprietas, Varronis elegantia.* Manus Ciceronis sive chirographa ejus adhuc superabant temporibus Quintiliani, quo judice X. 1. Tullius effinxit vim *Demosthenis, Platonis copiam & Isocratis jucunditatem:* atque ut ait Vellejus, effecit *ne quorum arma vicerant Romani, eorum ingenio vincerentur.* Hieronymus prologo quæstionum Hebr. *Sed & Tullius, qui in arce eloquentiæ Romanæ stetit, rex oratorum & Latinæ Linguæ illustrator, repetundarum accusatur à Græcis.* Similiter *Regem eloquentiæ* appellat Paschasius Ratbertus prologo in Evangelium Matthæi. Et Themistio Græco scriptori Oratione XIII. ad Gratianum Imp. pag. 173. audit ἰσπάνσοφος Τύλλιος, ὁ τῆς παλαιᾶς Ῥωμαίων σοφίας ἡγεμών, *qui nihil ignoraret, dux & auctor veteris Romanorum sapientiæ.*

III. Ex scriptis Ciceronis exstant:

1. *Libri II.* qui vulgo *de inventione* inscribuntur, & soli tulere ætatem è *libris quatuor*, quos fecerat adolescens *de arte Rhetorica*, Confer Vossium de natura Rhetoricæ cap. XIII. p. 91. In duos illos libros edita sunt Commentaria Rhetoris antiqui *Fabii Marii Victorini* (de quo infra libro IV.) cum variis Ciceronis scriptis, Venet. 1490. Mediolani 1498. fol. & separatim Paris. apud Rob. Stephanum 1537. 4. atque una cum variorum Commentariis in universos Rhetoricos Ciceronis libros additis *Marini Becichemi* castigationibus Basil. 1541. fol. ac denique inter antiquos Rhetores latinos collectos & editos à Francisco Pithœo. Paris. 1599. 4. Libros ipsos Ciceronis illustravit præter *Nascimbænum Nascimbænium* Ferrariensem, Vene. 1563. 4. & cum libris ad Herennium emendate edidit *Jo. Michael Brutus*. Lugd. 1570. 12. * *Libri duo de inventione*, sub titulo *Rhetoricæ veteris* prodierunt sine anni nota vel loci in fol. Eundem titulum ferunt etiam in aliis antiquis quibusdam editionibus, quemadmodum libri ad Herennium nuncupantur Rhetoricæ novæ. Itaque & à Georgio Trapezuntio per Rhetoricam veterem libri de inventione denotantur, non libri ad Herennium, ut sibi persuasit Clarissimus Gibertus, (*a*) Idque recte observatum in Diario Lipsiensi, (*b*) at verba hæc commentarii in libros ad Herennium, non sunt Marii Fabii Victorini, qui in illos non scripsit, sed recentis scriptoris: *Nova Rhetorica* (vocantur libri ad Herennium) *ad differentiam veteris, quam in adolescentia scripsit* (Cicero) *de qua in Oratore ait:* qui libri à nobis exciderunt &c. M. T. Ciceronis ad Herennium Rhetoricorum novorum libri, M. T. Ciceronis Rhetoricorum veterum libri Venetiis 1470. fol. (*c*) per Nicolaum Jenson.

Emendata manu sunt exemplaria docta
Omniboni, quem dat utraque lingua patrem.
Hæc eadem Jenson Veneta Nicolaus in urbe
Formavit, Mauro sub Duce Christoforo.

Ad Herennium & de inventione Venet. 1479. fol. per Philippum Condam Petri. Libri II. de inventione cum commentario Victorini, Venet. 1481. fol. per Baptistam de Tortis & ibid. 1483. fol. per Joannem de Forlivio & Jacobum Britannicum Brixianum. Venet. 1493. fol. Colon. 1535. 8. &c. Cum Francisci Maturantii & Antonii Mancinelli commentariis prodierunt etiam Venet. A. 1486. fol.

2. *Dialogi III. de Oratore*, ad Q. Fratrem, quos post *Omnibonum*

(a) Jugemens sur les Auteurs de la Rhetorique.
(b) Never Ducher Baal XXXIX. p. 319.
(c) Maittaire annal. typograph. p. 69. & 136.

num *Leonicenum* Venet. 1492. fol. annotationibus illustrarunt *Jacobus Ludovicus Strebæus*, *Leodegarius à Quercu* & *Philippus Melanchthon*. Paris. 1562. 4. *Audomarus Talæus* Paris. 1533. 4. Emendate edidit & ad MSS. codices recensuit *Thomas Cockmann*, Oxoniæ, An. 1696. 8. Meminit Cicero ipse lib. 1. Epistola IX. ad Lentulum: *Scripsi igitur Aristoteleo more quemadmodum quidem volui, tres libros in disputatione ac dialogo de Oratore, quos arbitror Lentulo tuo fore non inutiles. Abhorrent enim à communibus præceptis, ac omnem antiquorum & Aristoteleam, & Isocrateam rationem Oratoriam complectuntur*. Locum *de* salse dictis sive *jocis*, qui occurrit libro secundo cap. LIV. seq. erudite exposuit singulari commentario *Adrianus Turnebus*. De jocis Ciceronis, in quibus nimius interdum quibusdam visus est, tres libros scripserat olim *Tullius Tiro*, Ciceronis libertus. Vide si placet Vossium de Hist. latinis lib. I. cap. XVII. & Jonsium III. 17. de Scriptoribus Hist. Philos. Multos Tullii jocos è Plutarcho in Cic. p. 863. Quintiliano VI. 3. Macrobio II. 3. Sat. aliisque collegit Franciscus Vavassor p. 328. seq. libri elegantissimi de ludicra dictione. Vide & Jani Passeratii præfationem de ridiculis Ciceronis. * De *Dialogis III. de Oratore* ita Cicero ipse XIII. 19. ad Atticum: *Sunt etiam de Oratore nostri tres mihi vehementer probati. In eis quoque eæ personæ sunt, ut mihi tacendum fuerit. Crassus enim loquitur, Antonius, Catulus senex, C. Julius frater Catuli, Cotta, Sulpicius. Puero me hic sermo inducitur, ut nullæ esse possent partes meæ*. A. U. C. 662. Ciceronis XV. Vide Jonsium de scriptoribus Hist. Philosoph. pag. 187. *Præcepta Oratoria* vocat Cicero in Topicis cap. 25. & ad hos libros iterum provocat bis cap. 26. Primum illos (quibus laceris tantum & mutilatis usus fuerat Petrarcha) integros reperit Gasparinus Bergomas, descripsit Cosmus Cremonensis, excudit Ulricus Han de Wienna, Rom. 1468. fol. & Christophorus Valdarfer Ratisponensis Venet. 1470. fol. & Andreas Catharensis ibid. 1478. fol. Exstat etiam editio sine anni nota & loci in fol. Illustravit *Omnibonus Leonicenus* Vicentiæ 1476. fol. Venet. 1485. fol. Editio præclara *Thomæ CocKmani*, emendata ad sex Codices MSS. recusa *(a)* Oxoniæ 1706. 8. Novo deinde studio eosdem libros novissime recensuit *Zacharias Pearce (b)* Cantabrig. 1716. 8. additis etiam notis ad Voluminis calcem. Hic præter Codices tres MStos haud inspectos Cockmanno, usus est editione Veneta A. 1478. & Mediolanensi A. 1498. Ex libris Rhetoricis Ciceronis junctim in usum Delphini editis Paris. 1687. 4. à *Pacobo Proust*, S. J. hi

(a) Bibl. ancienne & moderne Tom. XI. pag. 155.
(b) Acta Eruditor. A. 1717. pag. 58. Bibl. ancienne & moderne T. XI. p. 155.

tres de Oratore separatim (*a*) cum Proustii notis excusi prodierunt Oxoniæ 1715. 8. Italica interpretatio *Ludovici Dulcis* cum paucis ejus notis, subjectis ad calcem Voluminis, lucem vidit Venetiis 1554. 12. Gallica versio Paris. 1673. 8. *Benedicti Averanii* eruditi & disertissimi scriptoris dissertationes CXII. in librum 1. de Oratore Tom. 2. Operum (*b*) excusorum Florentiæ 1716. fol.

De jocis Ciceronis præter supra laudatos à me scriptores consule Erasmum libro quarto apophthegmatum, & Andream Schottum Vindiciis Ciceronis sive in Cicerone à calumniis vindicato Antuerp. 1713. 8. c. V. & VI.

3. *Brutus* sive *liber de claris Oratoribus*, in quem *Seb. Corradi* commentarius prodiit Florentiæ 1552. fol. Ut omittam scholia *Auli Antonii Palmyreni*, *& Leodegarii à Quercu*, & *Jo. Rivii* castigationes, & commentarium *Cælii Sec. Curionis*, Basil. 1564. 8. Hunc librum dialogis de oratore subjecit ipse Cicero. Ita enim lib. 2. de divinat. c. 1. *Ita tres erunt de Oratore, quartus Brutus, quintus Orator*. * *Brutum* sive *librum de claris Oratoribus* primum ex Codice MS. descripsisse se, & in manus hominum dedisse gloriatur Blondus Flavius in Italia illustrata pag. 346. *Cum in Quintiliani Institutionibus & ad Atticum Epistolis nostrorum Italiæ adolescentium ingenia desudarent*, Gasparinus Bergomensis, *grammaticus rhetorque celeberrimus Venetiis meliori solito doctrina nonnullos erudivit, plurimos ad ea imitanda studia incitavit: florebantque jam & fama celebrabantur Petrus Paulus Vergerius, Omnibonus schola Patavinus, & natu majores Leonardus Aretinus, Robertus Rossus, Jacobus Angeli & Poggius ac Nicolaus Mediceus, quem præceptor domi assiduus erudierat Aretinus, Guarinusque Venetiis & Victorinus Feltrensis Mantuæ multos cœperant erudire, cum Philippus Mediolanensis dux tertius Gasparinum à Bergomo subditum hominem invitum Mediolanensibus edocendis Padua & Venetia evocavit. Ubi id maxime adjumenti studiis eloquentiæ attulit, quod repertus Laudæ à summo viro Gerardo Landriano tunc ibi Episcopo multis maximisque in ruderibus Codex Ciceronis pervetustus, & cujus literas vetustiores paucissimi scirent legere, ad ejus perveniens manus interitum evasit. Continebat is codex præter* rhetoricorum novos & veteres *qui habebantur*, tres *quoque* de Oratore *integerrimos*, Brutum de Oratoribus claris & Oratorem ad Brutum M. Tullii Ciceronis: *unde liberatus est bonus ipse vir Gasparinus ingenti quem assumserat labore supplendi quoad poterat*

(a) Mem. de Trevoux 1716. p. 353.

(b) Giornale de' letterati d'Italia Tom. XXIV. pag. 434. Bibl. ancienne & moderne Tom. XII. p. 184.

poterat librorum de Oratore defectus: sicut diu antea in Quintiliani institutionibus multo labore suppleverat. Et quum nullus Mediolani esset repertus, qui ejus vetusti Codicis literam sciret legere, Cosmus quidam egregii ingenii Cremonensis tres de oratore libros primus transcripsit, multiplicataque inde exempla omnem Italiam desideratissimo Codice repleverunt. Nos vero cum publicis patriæ tractandæ negotiis adolescentes Mediolanum adiissemus, Brutum de claris Oratoribus *primi omnium mirabili ardore ac celeritate transcripsimus, ex quo primum Veronam Guarino, post Leonardo Justiniano Venetias misso, omnis Italia exemplis pariter est repleta. Brutus* cum libro de perfecto Oratore, Topicis, Partitionibus, & libris de Oratore Leoniceni illustratis commentario, ac de petitione consulatus ad Q. fratrem & Æschinis ac Demosthenis Orationibus contrariis Latine versis prodiit Venetiis A. 1485. fol. apud Barthol. Alexandrinum & Andream Asulanum. Idem Brutus ex Gallica Girii versione Paris. 1670. 12.

4. *Orator* sive *de optimo genere dicendi*, ad M. Brutum illustratus à *M. Antonio Majoragio*, Venet. 1587. 4. & qui in Basileensi collectione commentariorum in libros Ciceronis Rhetoricos habentur, *Victore Pisano*, *Jac. Ludovico Strebæo*, *Phil. Melanchthone* & *Jo. Rivio Atthendoriensi*. Prodiit etiam hic liber cum notis *Leodegarii à Quercu* Paris. 1562. 4. * *Orator* sive liber de perfecto oratore (*de optimo genere dicendi* vocat ipse Cicero XII. 17. Epist. ad Cornificium) scriptus A. U. 708. cum M. Brutus Galliam cis Alpes teneret. Vide Henr. Norisium ad Cenotaphia Pisana pag. 271. Orator, de fato, topica & de universitate, cum commentario *Victoris Pisani* 1492. fol. Orator Gallice redditus à *Blasio Vigenerio*. Paris. apud Vascosan. 1575.

5. *Topica* ad C. Trebatium JCtum, in quam ætatem tulit commentarius *Severini Boethii*, Lugd. 1536. 4. Paris. 1557. 4. & inter Boethii opera junctim edita ut infra libro III. dicam, atque in editionibus Topicorum cum variorum commentariis, Paris. 1542. & 1547. 1557. 1561. 4. inter commentarios variorum in libros Ciceronis Rhetoricos universos, Basil. 1541. fol. in quibus præterea habes commentarios *Georgii Vallæ* Placentini (Venet. 1492. fol. pridem editos) tum *Jo. Visorii* Cenomani & *Barthol. Latomi*, scholiaque *Melanchthonis* & *Christophori Hegendorphini*. Postea *Achilles Statius* eruditis notis Topica illustravit, Lovan. 1552. 8. atque *Antonius Goveanus*, Paris. 1545. 8. Appendix quoque ad explanationes Statii exstat edita Antuerp. 1553. 8. * *Topica* cum commentariis *Boëthii* & scholiis *Philippi Melanchthonis*, Haganoæ 1533. 8. Cum commentariis Boethii, *Jo. Visorii* &

Barthol. Latomi. Lugd. 1541. 8. Cum commentariis *Georgii Vallæ*, ſine anno & loco fol. *Cœlii Secundi Curionis* in Topica commentarius Baſil. 1553. 8. Denique *Joannes à Reberteria* Turonenſis, JCtus Pariſienſis, dignus Duareni diſcipulus vulgavit libros quatuor Topicon juris, Pariſ. 1575. 8. Witeb. 1590. 8. quibus Ciceronis Topica illuſtrantur ſupplenturque.

6. *De partitione Oratoria* Dialogus, quo filius è patre Cicerone latine accipit, quæ eidem de ratione dicendi græce tradiderat. Hunc conjecturis quibusdam, ſed levibus judice Voſſio, Ciceronis eſſe negat Angelus Decembrius lib. I. de Politia litteraria. *Majoragii* Commentarius in Tullii partitiones lucem vidit Venetiis 1587. 4. Scripſere etiam in hunc librum *Jo. Sturmius* Rhetor ſua ætate inſignis, *Vitus Amerbachius*, *Cœlius Secundus Curio*, & qui in collectione commentariorum Baſileenſi occurrunt *Georgius Valla*, *Jac. Ludovicus Strebæus*, *Barthol. Latomus*, & *Christophorus Hegendorphinus*. Prodiere etiam partitiones cum tabulis Claudii Minois Pariſ. 1582. 4. * *Partitiones Oratoriæ* cum Topicis & Oratore Venet. 1485. fol. & cum ſcholiis Gerardi Bucoldiani Colon. 1531. 8. adjuncta Oratione pro Dejotaro & ex Livio Oratione Q. Fabii Max. de P. Scipionis in Africam trajectione.

7. *De optimo genere Oratorum* brevis diſputatio, quam Cicero *prologi* vicem (*a*) præmiſerat *Orationibus contrariis Demoſthenis atque Æſchinis* latinè à ſe converſis. Hanc translationem intercidiſſe, vehementer dolendum eſt, quoniam Cicero illas Orationes velut exemplar Atticæ ejuſque conſummatiſſimæ eloquentiæ de induſtria delegerat, ac Romanis ſuis ad imitandum propoſuerat. *Achillis Statii* Commentarius in hunc libellum editus eſt Lovanii 1552. 8. *Jo. Antonii Viperani* Antu. 1581. 8.

8. *Libri quarti Rhetoricorum ad C. Herennium* * cognatum, ac (*b*) familiarem ſuum, quos Ciceroni diſertè tribuit S. Hieronymus libro I. in Rufinum atque præfat. ad Abdiam, itemque non uno loco Priſcianus, ſed & Lupus Ferrarienſis (ut videtur) Epiſtola prima ad Eginhartum: atque Ciceroni præter Antonium Marinellum aliosque ſingularibus nuper diatribis vindicatum ivere Georgius Caſpar Kirchmaierus, & Jo. Petrus Ludovicus in Aca-

(a) Aſconius Pedianus in Orat. pro Milone tamen librum appellat: *Non tantum ex Oratione & Annalibus, ſed etiam ex libro apparet, qui Ciceronis nomine inſcribitur de optimo genere Oratorum*. Reſpicit autem hæc verba, quæ capite IV. leguntur. *Sed ſi eodem modo putant exercitu in foro, & in omnibus templis quæ circum forum ſunt collocato dici pro Milone decuiſſe, ut ſi de re privata ad unum judicem diceremus, vim eloquentiæ ſua facultate non rei natura metiuntur.*

* (b) Lib. IV. c. 69. *Nam & ſimul libenter, exercemur propter amicitiam, cujus initium cognatio fecit, cætera Philoſophia ratio confirmavit.*

Academia Hallensi haud incelebris nostra ætate Professor: * Leonardus Aretinus, Dionysius Lambinus, Marinus Becichemus Scodrensis, qui ab adolescente scriptos (a) putat in diss. quod libri ad Herennium à familia Ciceronis amoveri non debeant, & Angelus Bucinensis in defensione pro Rhetoricis ad C. Herennium Philippo Strozæ dicata. Becinchemi & Bucinensis diatribæ occurrunt in collectione Commentariorum Basileensi in libros Ciceronis Rhetoricos. Audacter etiam pro Cicerone auctore pugnat Tranquillus Tamyras in Hexasticho, quod in antiquis editionibus legitur:

Dic quibus, ò Lector, validis rationibus instes
Hoc non esse, sacri est quod Ciceronis opus?
Non hic ingenium, non spectas flumina linguæ?
Non cernis variis dicta ministeriis?
Qui negat hoc, cæli tandem reor astra vetabit,
Et maris esse undas, & gramen esse soli.

Sed viri in lectione Ciceronis versatissimi, tum avorum nostrorum memoria, tum nostra ætate, è quibus vel unum juvat honoris causa appellare Conr. Samuelem Schurtzfleischium, communibus suffragiis, Tullio hos libros abrogant, tribuuntque vel *L. Cornificio* (b) patri, ad quem Ciceronis Epistolæ exstant, vel L. Cornificio filio, qui Anno U. C. 719. Consul fuit, & de Rhetorica arte scripsisse è Quintiliano intelligitur: vel *Ciceroni* filio, (c) aut *Laureæ* Tullii Ciceronis liberto, qui & ipse Cicero vocabatur, vel *Tullio Tironi*, quem inter Rhetores memorant Plinius ac Svetonius: vel *M. Gallioni*, (d) cujus nomen in antiquissimo codice librorum ad Herennium Romano, licet ab alia manu deletum comparuisse refert Aldus Manutius Pauli F. Epistola ad A. Naugerium: vel *Virginio Rufo*, (e) quem voce & scriptis eloquentiam docuisse Neronis temporibus, tradunt Tacitus & Quintilia-

(a) Huic sententiæ repugnat quod lib. 1. cap. 20. exempli loco affertur: *Tullius hæres meus Terentia uxori mea triginta pondo vasorum det qua volet*. Atqui Tullius Ciceroni natus anno ætatis quadragesimo tertio.

(b) Ita P. Victorius, Paullus & Aldus Manutii, Adr. Turnebus, Muretus, Sigonius, Riccobonus in diss. advers. Marium Martium, Barthius in Adversar. & Glandorpius in Onomast. Vide etiam Jo. Rainoldum prælect. XX. de libris Apocryphis Tom. I. p. 166. & Vossium de natura Rhetoricæ cap. XIII. p. 92, 93. qui pro Cornificio filio librorum ad Herennium auctore disputat.

(c) Hæc sententia placuit Nascimbænio in lib. 2. Cic. de invent. ut eidem Vossio notatum.

(d) Gallionis inter Rhetores meminit Seneca & auctor Dialogi de causis corruptæ eloquentiæ. Idem forte ad quem Ovidius IV. 11. de ponto. Gallioni libros ad Herennium tribuit Jul. Cæsar. Scaliger.

(e) Hæc Raphaelis Regii conjectura est in diss. an Rhetorica falso sit inscripta ad Herennium.

tilianus: Vel *Timolao* denique uni è XXX. Tyrannis, quem ad *Herennium* fratrem scripsisse auctor est Trebellius Pollio. At enim quicunque demum sit auctor, quem uti Ciceronem esse vehementer negat, ita *non mediocriter doctum virum fuisse & Rhetorica arte diligenter scripsisse*, recte profitetur Franc. Floridus Sabinus lib. I. lectionum subcesiv. cap. IV. (pag. 1033. T. 1. facis Artium Gruterianæ) certe non longe absfuisse ab ætate Ciceronis, libenter mihi persuadeo: tametsi Herennius, ad quem scripti sunt hi libri, diversus est haud dubie non modo *ab Herennio Pontio* apud Livium IX. 3. *Q. Bebio Herennio*, tribuno pleb. id. XXII. 34. *M. Herennio* Consule Anno U. C. DCLXI. cujus meminere Plinius XIX. & Julius Obsequens cap. 112. *M. Octavio Herennio* Macrob. III. 6. sed etiam à *C. Herennio*, quem memorat Livius XXI. 25. & à *C. Herennio* tribuno plebis, cujus meminit Sallustius apud Gellium X. 20. quemque Cn. Pompejus in Epistola ad Senatum cum urbe Valentia & exercitu delevisse se scribit. At fuit etiam *C. Herennius* suffectus Consul anno urbis DCCXX. & *L. Herennius*, quem familiarem suum appellat, genereque dicendi ejus delectatos judices ait Cicero pro M. Cœlio cap. XI. Alienus autem prorsus est ab hoc loco *Herennius Timolai* frater, non minus certe quam *Herennius Pollio* Plin. IV. 9. Epist. *Herennius Severus* apud eundem IV. 18. & Svidam in Ἕρμιππος, *Herennius Philo*, *Herennius Senecio*, Stoicus: *Herennius Gallus* de quo Tacitus IV. Hist. *Herennius Modestinus* JCtus, *Herennius Rufinus* accusator Apuleji & *Herennius Dexippus*, Sophista. * *L. Cornificium* patrem, auctorem librorum illorum facit Antonius Riccobonus commentario in doctrinam Oratoriam Ciceronis p. 253. seq. & in diss. adversus Joh. Marium Mattium (a) Brixianum, quam libris XXV. de usu Rhetoricæ Aristotelis subjecit. Nec non Jacobus Proust S. J. (qui libros Ciceronis Rhetoricos in usum Delphini illustravit) in limine notarum; Andreas Dounæus ad Chrysostomum Tom. VIII. pag. 340. &c. Ambigui hærent Benedictus Averanius diss. 3. in Ciceronem Tom. 3. Opp. professus non nimis præfracte id se velle vel affirmare vel negare, Gibertus in judiciis Gallice editis de scriptis Rhetorum pag. 409. seq. Non Cicerone modo sed etiam *Cornelio Celso* & vel mediocri Celsi auditore (qui & ipse de Rhetorica scripsit) indignos esse ad Herennium libros disputat Franciscus Floridus Sabinus lib. 1. lect. subcisiv. c. 4. Tom. 1. Lampadis artium Gruterianæ pag. 1037. Quisquis vero fuit auctor, (certe non Cicero) doctore *Hermete* se usum innuit Lib. 1. cap. XI. *Causarum constitu-*

(a) Riccobono Mattius opposuit defensionem annotationis suæ, quæ recusa legitur in Tomo quarto Miscellaneorum Gaudentii Roberti p. 537. seq.

stitutiones alii quatuor fecerunt, noster doctor Hermetes tres putavit esse.
* Ad Herennium Rhetoricorum novorum (*a*) libros quatuor habeo excusos Cracoviæ 1500. 4. cum præf. *Raphaelis Regii* ad Antonium Lauredanum, in qua hæc inter alia: *quid Rhetorica ipsa ad Herennium apertius? tametsi namque opusculum illud Ciceronis non esse alibi collegi, ex perspicuis tamen illius praeceptis fert descriptum esse non ignoro*. Antonii Macinelli commentarius exstat in ejus operibus Grammaticis Basil. 1501. 1508. 4. & in elegantiæ portu Venet. 1493. 4. Cum notis Gyberti Longolii, Colon. 1535. 4. additis libris de inventione cum commentariis Victorini. Ad Herennium, de inventione, Topica, & de partitione oratoria, Paris. 1537. 12. apud Rob. Stephanum.

Hos ad Herennium libros emendavit *Jo. Michael Brutus*. Lugd. 1570 12. *Jacobus* quoque *Gronovius* V. C. in sua Ciceronis editione adhibuit Codices MSS. Florentinum & Oxoniensem. In Collectione Basileensi occurrunt annotationes *Gyberti Longolii*, *Claudii Pontani* & *Hieronymi Capiduri* Parentini, qui G. Vallæ discipulus fuit & commentarium suum magnam partem excerptum ex præceptoris sui prælectionibus edidit Venet. 1490. fol. tum *Martini Becichemi* Scodrensis castigationes. Separatim prodiere annotationes *Ulr. Zasii* Basil. 1537. 8. & *Mich. Toxitæ*. ibid. 1558. 8.
* *Rhetorici* Ciceronis *libri* editi junctim cum Commentariis Omniboni Leoniceni, Venetiis An. 1485. fol. per Barthol. Alexandrinum & Andream Asulanum, addito libello Quinti fratris ad Ciceronem de petitione consulatus, nec non Norimbergæ 1497. fol. & cum commentariis Francisci Maturantii, Antonii Mancinelli, & in libros de inventione, Marii Fabii Victorini. Venet. 1501. fol. Commentarii variorum in libros Rhetoricos, Basileæ 1541. fol. quo in volumine habes *in libros de oratore*, Strebæi & Melanchthonis scholia, & Becichemi ac Petri Victorii castigationes. In *Brutum* Auli Antonii Palmyræni scholia & castigationes Jo. Rivii ac Victorii. In *perfectum oratorem* Victoris Pisani, Strebæi, Melanchthonis, Rivii, Victorii. In *Partitiones*, scholia, G. Vallæ, Strebæi, Latomi & Hegendorphini. *In Rhetor. ad Herennium*, annotationes Gib. Longolii, Claudii Pontani, & Hieron. Capiduri Parentini, castigationesque Petri Victorii & Becichemi, cujus etiam & Nic. Angeli Bucinensis defensio, quod libri hi Ciceronem auctorem habeant, præfigitur. Denique *in libros de inventione* Victorinum, & ejusdem Becichemi in Ciceronem & Victorinum castigationes.

Rhe-

(a) Vide supra pag. 100. ubi antiquiores quoque editiones librorum ad Herennium cum Rhetorica veteri, h. e. libris de inventione vulgatorum.

Rhetorica Ciceronis scripta universa præter jam memoratas editiones junctim excusa sunt apud Aldum Venet. 1514. 4. 1533. 4. & cum Lambini notis, Genev. 1621. 8. In usum *Delphini* illustrata à *Jacobo Proust*. Paris. 1687. 4.

IV. Ex *Orationibus* Ciceronis (*a*) ad nos pervenerunt hæ LIX. quibus temporis notationem adjunxi ex A. Schotti Tullianarum quæstionum IV. 7.

1. *Pro P. Quintio* ad Aquilium Gallum Judicem, in causa privata, post Idus Martias Anni U. C. 673. ætatis sexto & vicesimo. Vide quæ viri docti ad Gellium XV. 28. Notis illustravit *Franciscus Hottomannus*, ut Franciscum Sylvium, Barthol. Latomum, Michael. Toxitam, Cœl. Secundum Curionem, aliosque, qui in Bibliotheca commentariorum ad orationes Cic. occurrunt, prætermittam. * Orationem primam, qua Cicero *P. Quintium* vigesimo sexto anno ætatis suæ (*b*) defendit, novissime in specimen cæterarum Tullii Orationum similiter illustrandarum cum notis & animadversionibus suis edidit vir ingenio præstans ac doctissimus *Jacobus Facciolatus*, (*c*) nec paucis illius locis novam & insignem lucem attulit ad calcem Orationis suæ, qua Latinæ linguæ facultatem ex usu bonorum scriptorum potius quam ex Grammaticorum præceptis comparanda. Patav. 1713. 8. & Lipsiæ curante V. C. Jo. Georgio Walchio, Jenæ 1714. 4. Eandem Tullii Orationem pridem illustrarunt *Antonius Luscus* Vincentius, & *Joach. Camerarius*.

2. *Pro Sex. Roscio Amerino* parricidii reo, dicta anno ætatis 27. Urbis 674. Notis illustravit *Franciscus Hottomannus*, Jo. Cyrenius Paraschius, Spiræ 1567. Guarinus Veronensis, Sylvius, Melanchthon, J. Saxonius, Latomus &c. In hanc Orationem quoque exstat *Scholiastes antiquus* (*d*) à VV. CC. Jacobo Gronovio & Jo. Geor-

(a) Patrocinium non semper gratuito impertiisse clientibus suis Ciceronem (ut visum Q. Corrado in Quæstura,) probat Fridericus Brummerus in commentario erudito ad Legem Cinciam cap. 7. pag. 89. seq. edit. Lipsiensis. Andreas Alciatus X. 20. parergon Juris: *Ego illud amplius arbitror, si hodie orantem Ciceronem audiremus, fore ut vix à quoquam intelligeretur, tanta pronunciationis ipsius atque accentuum mutatio facta est*.

(b) Arnoldus Pontacus ad Eusebii Chron. pag. 488.

(c) Giornale de' letterati d'Italia Tom. XV. pag. 458. & T. XVI. pag. 366. Journal litteraire T. VI. p. 494.

(d) Scholiasten istum anonymum pridem laudavit Petrus Pithœus in notis ad Mosaicarum & Romanarum Legum collationem titulo VIII. Editus est primum in edition[e] Ciceronis Gronoviana atque mox in Græviana, verbisque Ciceronis per singulas pagina[s] substratus, è Codice MS. Is. Vossii, cuius catalogum MSS. Codicum vide sis inter latino[s] num. 153. Utrum auctor sit *Volcatius Sejus* Gallicanus, non plane certum esse existimo, quanquam Volcatium in Orationes Ciceronis scripsisse testatur S. Hieronymus I. in Ruf[i]num. Ceterum commentarium anonymi hujus Scholiastæ in priorem partem Orationi[s] pro Sex Roscio, in Gronoviana editione quæres in clariss. editoris præfatione.

Georgio Grævio editus. * Ex Orationibus, quas in causa publica dixit Cicero, prima fuit illa *pro Sex. Roscio*. Vide Grævii notas ad cap. 21. Roscianam Ciceronis allegat Servius in 1. Georg. *Volcatium Sejum* Gallicanum pro auctore antiquorum in Orationes quasdam scholiorum habet Isaacus Vossius ad Catullum, pag. 318.

3. *Pro Q. Roscio Comœdo*, dicta anno ætatis 31. quo Quæstor creatus est, Urbis 678. Notis illustravit *Franciscus Hottomannus*. * Roscianam utramque *Joach. Camerarius*, & *Franciscus Sylvius*.

4.-10. *Septem libri accusationis in C. Verrem*, ita enim has orationes, quarum primam tantum & secundam habuit in foro, vocat ipse Cicero in Oratore c. 29. Harum *primus* est adversus Q. Cæcilium de accusatore in Verrem constituendo (*a*) divinatio. *Secundus* procemium veluti quoddam actionis ipsius continet. *Tertius* qui extrema parte mutilus ad nos pervenit (Actio 1.) de prætura urbana. *Quartus*, (Actio 2.) de jurisdictione Siciliensi. *Quintus*, (Actio 3.) quæ Oratio frumentaria Ausonio Epist. 22. aliisq; dicitur. *Sextus* (Actio 4.) de signis sive statuis antiquis & monumentis è Sicilia à Verre ablatis. *Septimus* denique (Actio 5.) de suppliciis. * *Pro Verre* contra Ciceronem dixit *Hortensius*, teste Quintiliano X. 1. Verrina quarta Ciceronis & cæterarum loca quædam Gallica veste induta leguntur (post editionem A. 1685.) in operibus *Francisci Malacrucii* (Mr. de Maucroix) Canonici Rhemensis, Paris. 1710. 8. Notis illustrarunt universas *Hottomannus*, quasdam *Franciscus Fabricius*, *Petrus Nannius*, Lovan. 1556. 4. & *Sebastianus Regulus*. In primum, secundum, tertium, & initium quarti sive actionis secundæ exstant Scholia *Asconii Pediani* & *Anonymi veteris* à Gronovio & Grævio editi. Gallice Verrinas vertit Les Farguesius Parif. 1640. 4. * *Verrinas* illustrarunt universas Franciscus Sylvius, Barth. Latomius, primas quatuor Christoph. Hegendorphinus, primam Mich. Toxita, ceteras Joach. Camerarius, quartam & quintam Petrus Nannius, quintam quoque Eubulus Dynaterus. Horum omnium enarrationes exstant in collectione Comment. in Cicer. Orat. Lugdunensi 1553. fol.

11. *Pro M. Fontejo* Oratio, sed quæ mutila & trunca ad nos pervenit. Dixit eam Cicero anno 38. ætatis, Urbis 685. eodem quo ædilitatem gessit. Notis illustravit *Gabriel Faernus*, *Hottomannus*, * & præter *Franc. Sylvium* & *Joach. Camerarium* etiam *Franc. Fabricius*.

12. *Pro A. Cæcina*. Dicta anno eodem. Notis illustravit *Petrus*

(a) Divinatio dicitur, quoniam in ea quæritur num recte Cicero ex defensore accusator factus sit. Vide Quintilianum VII. 5. Gellium II. 4. & Curium Fortunatianum L. Rhetor. p. 50.

trus Faber, Lugd. Bat. 1601. 8. *Hottomanus*, Jac. Omphalius: Petrus Pelletarius. Parif. 1540. 4. * Jo. præterea Tislinus, Latomus, Melanchthon, & Camerarius.

13. *Pro Lege Manilia*, de Imperatore Pompejo deligendo ad Pop. Rom. dicta à Cicerone Prætore, anno ætatis 41. Urbis 688. Notis illustravit *Franciscus Fabricius*, *Hottomannus*, *Paulus Benius*, *Rud. Agricola*, * Tom. I. Opp. 461. seqq. Colon. 1539. 4. qui potissimum ea, quæ ad inveniendi ac disponendi artificium pertinent, annotavit. *Nicolaus Agricola* Blankenburgensis, *Jac. Omphalius*, & *Joach. Camerarius*. Tum *Hermannus Nicephorus*, Westphalus, Rost. 1605. 8. *Albert. Lonicerus* Vviteb. 1573. 8. & *Antonius Luscus*. Parif. 1573. 4. *Val. Erythræus*. Argent. 1556. 8. *Jo. Piscator*. Herborn. 1587. 8. *Genestus*. A. 1699. Exstat & in hanc Orationem *antiquus Scholiastes* à Jac. Gronovio & Grævio editus.

14. *Pro A. Cluentio Avito*. Dicta anno eodem. De hâc Sidonius VIII. Epist. 10. *M. Tullius in actionibus ceteris ceteros, pro A. Cluentio ipse se vicit*. * Hanc illustrarunt *Franc. Sylvius* Ambianus, *Antonius Luscus*, *Joach. Camerarius*.

15. *Pro C. Cornelio*, Majestatis reo. Cujus Orationis fragmenta tantummodo habemus cum scholiis *Asconii Pediani*. * De Oratione *pro Cornelio* non omittendum testimonium Quintiliani VIII. 3. ubi de ornatu: *Nec fortibus modo, sed etiam fulgentibus armis præliatus in caussa est Cicero Cornelii, qui non assecutus esset docendo judicem tantum, & utiliter demum ac Latine perspicueque dicendo, ut populus Romanus admirationem suam non acclamatione tantum, sed etiam plausu confiteretur. Sublimitas profecto, & magnificentia, & nitor, & auctoritas expressit illum fragorem. Nec tam insolita laus esset prosecuta dicentem, si usitata & ceteris similis fuisset oratio. Atque ego illos credo, qui aderant, nec sensisse quid facerent, nec sponte judicioque plausisse, sed velut mente captos, & quo essent in loco ignaros, erupisse in hunc voluntatis affectum.*

16. In toga candida *contra C. Antonium & L. Catilinam* competitores consulatus. Exstant itidem fragmenta duntaxat, cum scholiis *Asconii Pediani*.

17. *De lege agraria* Kal. Jan. contra P. Servilium Rullum Tribunum pleb. dicta in Senatu à Cicerone Consule (*a*) Anno ætatis 44. Ur-

(a) Duodecim Orationes Cicero Consul habuit, ut scribit ipse ad Atticum II. Epist. I. testatus se curasse, ut quemadmodum Demosthenis Philippicæ, ita suæ quoque quæ essent Orationes, quæ *Consulares* nominarentur, *quarum una est in Senatu Cal. Jan.* altera *ad populum de lege agraria*, tertia *de Othone*, quarta *pro Rabirio*, quinta *de proscriptorum filiis*, sexta *cum provinciam in concione deposui*: septima *qua Catilinam misi*,

4 Urbis 691. * Legis a Rullo latæ, oppugnatæ à Cicerone meminit Plinius VIII. 51. Histor.

18. & 19. De eodem argumento, ad Pop. Rom. Notis illustravit has Orationes agrarias *Hadr. Turnebus*. Parisf. 1576. 4. Petrus Ramus Basil. 1580. 4. Franc. 1582. 8. Leodegarius à Quercu. Parif. 1540. 4. Eubulus Dynaterus, Joa. Cam. & Jacob. Burgelius. *Bernardi Lauredani*, sive qui sub hoc latet, *Caroli Sigonii* commentarius prodiit Ven. 1558. 4.

20. *Pro C. Rabirio* perduellionis reo, ad Quirites. Anno eodem. Notis illustravit *Hadr. Turnebus* & *Hottomannus*.

21. *In L. Catilinam*, in Senatu, Anno eodem.

22. - 23. In eundem, ad Quirites.

24. In eundem, in Senatu. Notis illustravit Catilinarias Orationes *M. Antonius Muretus*, Venet. 1557. 8. Parif. 1581. 8. Albertus Lonicerus, Vitteb. 1585. 8. Petrus Ramus, Parif. 1553. 4. In tres posteriores exstat *Scholiastes antiquus* à Jac. Gronovio & Grævio editus. * *Catilinariæ* Ciceronis cum duabus sub Catilinæ nomine adversus Ciceronem, Badii notis illustratæ occurrunt ad calcem editionis Sallustii Basiliensis cum notis Varior. 1564. fol. Additur & pag. 1098. quinta Ciceronis nomine adversus Catilinam Oratio, quæ incipit: *Non est amplius tempus otii P. C. non est amplius locus potestatum*. Exstant & Orationes in Catilinam & Sallustium cum Sallustii invectiva in Ciceronem excusæ in 4. sine anno & loco. Catilinarias Ciceronis illustrarunt Franc. Sylvius, Cælius Sec. Curio, Joach. Camerarius, & primam Xichon Polentonus. Easdem magnam partem idem, quem paulo ante dixi, *Maucrosius* non ineleganter reddidit Gallice. Et novissime universas quatuor, præclarus JCtus *Franciscus Petrus Gilletus*, cujus Actiones forenses aliaque opuscula junctim recusa (a) Gallice, Parif. 1718. 4.

25. *Pro L. Muræna* Consule designato. Huic Aonius Palearius disertissimam Orationem in L. Murænam opposuit. Notis eam illustravit *Ioach. Camerarius*. Lipsiæ 1542. 8. * Aonii Palearii oratio contraria Ciceronianæ, quam *pro L. Muræna* ille habuit, scripta est nomine Catonis minoris, qui tribunus plebis Murænam ambitus accusarat, ut narrat Plutarchus in Catonis vita pag. 769. De tempore Orationis pro Muræna dictæ consulendus Petrus Victorius lib. 6. Var. Lect. c. 18. qui non post omnes quatuor Catilinarias, sed ante patefactam Catilinæ conjurationem, com-

misi, octava *quam habui ad populum postridie quam Catilina profugit*, nona *in Concione quo die Allobroges invocarunt*, decima *in Senatu Non. Dec. Sunt præterea duæ breves, quasi ἀποσπασμάτια legis agrariæ. Hoc totum σῶμα curabo ut habeas*. Ex his interciderunt tertia, quinta, & sexta.

(a) Journal des Savans 1719. pag. 666.

comprehensosque Catilinæ socios habitam fuisse, adeoque in medio Catilinariarum collocandam esse disputat. Eam illustrarunt *Franciscus Sylvius*, *Barthol. Latomus*, *Phil. Melanchthon*, & *Ioannes Benignus*.

26. Pro L. Flacco. Notis illustravit *Gabr. Faernus*. * Romæ 1563. 8. præter *Franciscum Sylvium* Ambianum Basil. 1537. 4. *Antonium Luschum*, *Christoph. Cornerum*, & *Ioach. Camerarium*.

27. *Pro P. Cornelio Sulla*. Dicta Anno Urbis 692. ætatis 45. Notis illustravit *Claudius Minos*, Herborn. 1584. 8. * *Sylvius*, *Luschus*, *Camerarius*, & *Philippus Melanchthon*. Adversus eandem interpellationes sive responsionem Torquati nomine pro Sylla scripsit *Melchior Iunius*, quæ inter Orationes ejus Argentorati excusas legitur, parte VII.

28. *Pro A. Licinio Archia*. Anno ætatis Ciceronis 46. Urbis 693. Notis illustravit Valentinus Erythræus, Argent. 1550 8. Jo. Botticherus, Vvitteb. 1563. 8. Latomus & Melanchthon, Colon. 1563. 8. Albertus Lonicerus, Vvitteb. 1585. 8. Matthæus Dresserus (lib. IV. Rhetoricæ p. 721. seq.) (a) Jo. Laetius sive Lætius Rupellanus adhuc pæne prætextatus, Antuerp. 1560. 8. Paulus Benius, (T. VI. Opp.) *Iac. Tollius*, Lugd. Batav. 1677. 12. & *Pet. Francius* V. C. in specimine primo eloquentiæ exterioris, sive ratione actionis & pronunciationis qua usus est in hac Orat. Cicero, explicata, Amst. 1697. 8. * *Antonius Luschus*, *Latomus Melanchthon*, *Franciscus Sylvius*, *Martinus Bolerus*, *Nic. Agricola*, *Ioach. Camerarius*, & *Val. Erythræus* exstant in enarrationibus virorum doctorum in Ciceronis Orationes junctim editis Lugd. 1554. fol.

29. *Post reditum, ad Quirites*. Dicta anno ætatis 50. Urbis 697. Notis illustravit *Hottomannus*, Benedictus Herbestus. Francof. 1506. 8. * *Albertus Lonicerus*. Vviteb. 1572. 8. præter Xichonem *Polentonum*, *Io. Sturmium*, *Barthol. Latomum*, *Vitum Amerbachium* & *Ioachimum Camerarium*.

30. *Post reditum, in Senatu*. Notis illustravit *Hottomannus*. Exstant & Francisci Robortelli tabulæ Oratoriæ in hanc orationem illamque pro Milone & tertiam pro Cn. Plancio editæ una cum ejusdem libro de artificio dicendi, Bononiæ 1567. 4. * *Vuigandi Spanhemii* commentarius Analysin Logicam & Rhetoricam Orationis *post reditum in Senatu*, in tironum usum explicans prodiit Lipf. 1591. 8. In eandem Orationem *Xichon Polentonus*, *Io. Sturmius*, *Iac. Burgelius*, *Ioach. Camerarius*.

31. Pro

(a) Laudat Dresserum Th. Crenius Animadverf. Philolog. parte IV. p. 15. Prodierunt etiam Orationes Ciceronis novem, Dresseri prælectionibus illustratæ Lipf. 1602, 8. 1621. 8.

31. *Pro domo sua*, ad Pontifices. Anno eodem. Notis illustravit *Hottomannus*, Bartholomæus Nunciata Marosticensis. Vener. 1553. 8. * *Xichon Polentonus*, *Jacobus Bugelius*, *Mich. Toxita*, *Joachimus Camerarius*. *De domo* Ciceronis dixit etiam *Callidius* teste Quintiliano X. 1.

32. *De aruspicum responsis*, adversus Clodium dicta in Senatu. Anno ætatis 51. Urbis 698. Notis illustravit *Franciscus Fabricius*, *Hottomannus*, * *Xichon Polentonus*, *Jo. Saturnius*, *Joach. Cameraensis*.

33. *Pro Cn. Plancio*. Anno ætatis Cic. 53. Urbis 700. * Notis illustravit *Franciscus Sylvius* Ambianus & *Bartholomæus Datomus* Arlunensis, *Antonius Luscbus*, *Mich. Toxita*, *Joach. Camerarius*.

34. *Pro P. Sextio*. Anno æt. 51. Urbis 698. Notis illustravit Rolandus Petrejus. Parisiis 1555. 4. * *Sestianam*, hoc est Orationem pro P. Sextio allegat Servius in 1. Georgic. p. 77. 78. Illustrarunt *Xichon Polentonus*, *Iac. Bugetius*, *Vitus Amerbachius*, *Ioach. Camerarius*.

35. *In Vatinium*. Anno eodem. Notis illustravit *Antonius Goveanus* Paris. 1542. 4. *Hottomannus*. * *Polentonus*, *Latomus*, & *Camerarius*.

36. *Pro M. Cœlio*. Anno eodem. Notis illustravit *Hottomannus*; Gallicè Gilletus transtulit. * In eam præterea scripsere *Barthol. Latomus* & *Jo. Tislinus* Paris. 1534. *Xichon Polentonus*, *Phil. Melanchthon*, *Leodegarius à Quercu*, *Joach. Camerarius*.

37. *De Provinciis consularibus*. Anno eodem. Notis illustravit *Hottomannus*, *Franciscus Fabricius*, Dusseldorp. 1569. 8. * *Xichon Polentonus*, & *Jacobus Bugelius*.

38. *Pro L. Cornelio Balbo*. Anno eodem. Notis illustravit *Hottomannus*, *Vitus Amerbachius*, * *Xichon Polentonus*, *Franciscus Sylvius*, *Cœlius Secundus Curio*, *Joach. Camerarius*. Loca in Oratione *pro Balbo* c. 8. 18. & 21. de populo fundo, (quo nihil aliud denotatur quam populum fieri auctorem subscriptoremque alicujus rei, cui veluti fundo secure inniti liceat) singularibus diatribis illustrarunt Nic. Rigaltius, Ismaël Bullialdus, ac præcipue Henricus Valesius, quæ exstant Tom. 2. thesauri Antiquitatum Romanarum Græviani. Vide & Jac. Gronovium ad Gellium pag. 737. De Balbo vide, si placet, Dictionarium Historico-Criticum Petri Bælii.

39. *In L. Calpurnium Pisonem*. Anno ætatis Ciceronis 52. Urbis 699. Initio manca. Notis illustravit *Gabr. Faernus*, *Franciscus Fabricius*, *Hottomannus*, *Paulus Benius*, * *Jacobus Omphalius*, *Joach. Camerarius*. Exstant & scholia *Asconii Pediani*.

H 40. Pro-

40 *Pro M. Scauro*, cujus orationis fragmenta tantum ab *Asconio Pediano* servata exstant. * Hanc allegat Servius in 1. Georgic.

41. *Pro T. Annio Milone*. (*a*) Anno ætatis Cic. 55. Urbis 702. Notis illustravit *Janus Parrhasius* Parif. 1567. 8. & in face Artium Gruteriana T. 1. p. 827. *Franciscus Fabricius* Dusseldorp. 1569. 8. *Jo. Pellicolius*, Bergomi 1595. 4. *Iac. Cruquius*, Antvverp. 1582. 4. Erasmus Rudingerus, Franciscus Sylvius, Barthol. Latomus Parif. 1450. 8. Nic. Scævola Rom. 1549. 8. M. Bosilorus, Spir. 1586. 8. Vitus Amerbachius, Basil. 1550. 8. * *Matthæus Dresserus* Witebergæ 1596. 8. *Antonius Luscbus*, *Iac. Philomusus*, *Phil. Melanchthon*, *Cælius Secundus Curio*, *Ioach. Camerarius*, & *Claudius Baduellus*. Exstant & scholia *Asconii Pediani*. Gallice vertit Gilletus. * *Pro Milone* orationem quoque exercitationis causa scripserat M. Brutus, etiamsi egisse eum Cornelius Celsus falso existimavit, teste Quintiliano X. 1.

42. *Pro C. Rabirio Posthumo*. Anno ætat. 53. Urbis 700. Notis illustravit *Andreas Patricius*, Cracov. 1582. 4. Freder. Cerutus, Veron. 1589. 8. Jo. Tislinus, Parif. 1536. 4. * Mich. Toxita, & Joach. Camerarius.

43. *Pro M. Marcello*, Anno ætatis Cic. 61. Urbis 708. Notis illustravit *Andreas Patricius*, Paulus Benius, Claudius Minos, Claudius Baduellus, Freder. Cerutus, Veronæ 1589. Val. Erythræus. Argent. 1550. 8. *Petrus Francius* in specimine secundo eloquentiæ exterioris, Amst. 1699. 8. * *Pro M. Marcello* ad C. Cæsarem & Patres conscriptos oratio sine loci & temporis notatione excusa in 4. illustrarunt *Albertus Lenicerus* Witeb. 1580. 8. tum *Antonius Luscbus*, *Franc. Sylvius*, *Melanchthon*, *Latomus*, *Cælius Secundus Curio*, *Franciscus Iammetius Textor*, *Ioach. Camerarius*. Orationem *pro Marcello* Gallice pridem vertit Antonius Macaultus, Regis Francisci I. cubicularius. Parif. 1534. & novissime Maucroisius, quem jam semel iterumque laudavi, inter cujus opuscula postuma legitur. Ibid. 1710. 8.

44. *Pro Q. Ligario* ad C. Cæsarem. Anno eodem. In qua Oratione omnem vim eloquentiæ, omne Rhetoricum artificium, omne affectuum genus exhibere voluisse videtur Oratorum Princeps, eodem Francio judice. * Contra *Q. Ligarium*, atque adeo Ciceronem dixit Q. Tubero, ut partim ex Cicerone ipso constat, & narrat Quintilianus X. 1. Notis illustravit *Andreas Patricius*, *Franciscus*

(a) Hanc orationem aliter habuit Cicero, aliter ac diligentius deinde scripsit, ita ut Milo negaret, se tantos mullos in exsilio pransurum fuisse Massiliæ, si eam ita dixisset in judicio Tullius, qualem deinde edidit, & ad Milonem misit. Vide Dionem Lib. XL. p. 146. Robortellum in limine tabularum Oratoriarum ad Orat. pro Milone & Scipionem Gentilem ad Apologiam Apuleji p. 8.

ciscus Fabricius, *Ioach. Camerarius*, Vitus Amerbachius, * *Georgius Trapezuntius*, qui commentarium suum dicavit Victorino Feltrensi: *Georgius Merula*, Tarvisii 1478. fol. cum notis in Juvenalem adversus Domitium Calderinum, & argumentis Epistolarum Ciceronis ad Lentulum; *Antonius Luscbus*, *Franc. Sylvius*, *Barthol. Latomus*, *Xystus Betulejus*, *Philippus Melanchthon*, *Caelius Sec. Curio*; Trapezuntii, Merulae, caeterorumque omnium lucubrationes exstant in commentariis variorum in Orationes Tullii junctim editis Lugd. 1554. fol. Est mihi editio antiqua hujus Orationis excusa Cracoviae in 4. cujus fronti post Petri Conarii hexastichon, quod ait Ciceronem ut in aliis alios, ita hac in oratione seipsum vicisse, subjiciuntur hi phalaeci Michaelis Vrancii Dalmatae:

Ista ut Cicero actione vincit
Quinti Ligarii Charoitta ab ipso
Divini eloquii tuba evocavit;
Sic nos, o juvenes, labore multo
Saevam barbariem jugo prementes
Hoc Marci auxilio evocemus orco
Musasque eloquiumque Tullianum.

Deinde afferuntur testimonia de hac Oratione, Pomponii de origine juris, Quintiliani, & Plutarchi.

45. *Pro Rege Dejotaro* Tetrarcha Galatarum, ad C. Caesarem, Anno aetat. 62, Urbis 709. Notis illustravit *Andreas Patricius*, *Muretus*, Matthaeus Cardenus, Albertus Lonicerus, Witteb. 1582. 8. * In Orationem *pro Dejotaro*, Antonius Luscus, Franc. Jametius Textor, Franc. Sylvius, Jac. Bugellius, Barthol. Latomus, Gerardus Bucoldianus, Vitus Amerbachius, & Caelius Secundus Curio, in eadem collectione Lugdunensi. Praeterea cum Analysi *Io. Piscatoris* Argentinensis, prodiit Spirae Nemetum 1583. 4. Notae *Ioachimi Hagemeyeri* ad calcem ejus libri primi Variarum Lectionum. Rostoch. 1638. 8.

46.-59. *Orationes XIV. in M. Antonium*, quas Demosthenis exemplo *Philippicas* Cicero ipse appellavit. Prima habita in Senatu, caeterae vel scriptae, post Caesarem interfectum, Anno aetatis Cic. 63. Urbis 710. Optima ex his secunda, eademque maxima, ut Plinio lib. 1. Epist. 20. notatum, sed quae vita auctori suo stetit:

--- --- conspicuae divina Philippica famae
Volveris à prima quae proxima --- Juvenal. X. 125.

* Prima Philippicarum editio Romana in fol. sine anni nota cum praefat. Jo. Antonii Campani, apud Udalricum Hahn sive Gallum, in quem hoc in calce libri legitur ejusdem Campani hexastichon:

Anser Tarpeji custos Iovis, unde quod alis

Constreperes, Gallus decidit, ultor adest
Uldricus Gallus: ne quem poscantur in usum,
Edocuit pennis nil opus esse tuis.
Imprimit ille die, quantum non scribitur anno,
Ingenio, haud noceas, omnia vincit homo.

Hæ Philippicæ post editionem Florentinam A. 1515. 8. apud Juntas, & Paris. cum variorum commentariis 1529. 4. 1544. 4. à *Gabr. Faerno* emendatæ è MS. Vaticano cum ejus scholiis excusæ sunt Rom. 1563. 8. & cum scholiis *Mureti*, Colon. 1561. 8. Paris. 1562. 1573. 4. & cum *Hieron. Ferrarii* emendationibus, Venet. 1542. 8. Lugd. 1552. 8. quæ sunt etiam obviæ in Bibliotheca Commentariorum ad Orationes Cic. ubi præterea invenies, quæ in Philippicas scripta sunt à Francisco Maturantio, Vicentiæ 1488. fol. G. Trapezuntio, Phil. Beroaldo, Barthol. Latomo, Cœlio Secundo Curione, aliisque. Exstat & Gallica Macaulti translatio, fol. * *Philippicas* Tullii illustrarunt universas præter Georg. Trapezuntium, Maturantium, Beroaldum Paris. 1509. fol. Latomum, & Jo. Sturmium, Cælius Secundus Curio, Basil. 1551. fol. Tres primores Christoph. Hegendorphinus, primam, secundam & septimam Mich. Toxita, secundam & septimam Joach. Camerarius; quorum omnium lucubrationes habes in Bibliotheca commentariorum ad Orationes Ciceronis, in qua occurrunt etiam, quæ ad Ciceroni adversus Sallustium tributam Orationem scripsere Franciscus Sylvius & Andreas Helmontanus, & in Sallustii contra Ciceronem, iidem duumviri, atque Nichol. Pellentonus. A Ciceronis Philippicis totus ductus proverbium est, ut Philippicæ dicerentur pro invectivis. Vide Sirmondum ad Godfridi Viterbiensis lib. I. Epist. 15. Hinc & Jo. Cochlæus quatuor acerbas suas in Philippum Melanchthonem & Apologiam Augustanæ Confessionis ab illo scriptam invectivas, *Philippicas* inscripsit. Lipsiæ 1534. 4. Ut Cicero autem Steleteuticas suas Demosthenis exemplo, sic & Justinus historias suas ad imitationem Theopompi Philippicas, sed alio quam Tullius sensu appellavit, de quibus infra lib. 2. suo loco. Ad secundam Ciceronis Philippicam responsio *Q. Fulvii Caleni* exhibetur à Dione Cassio libro XLVI. pag. 295-310. qui idem summa capita secundæ Philippicæ tradiderat libro XLV. pag. 279-294. Dignum Cicerone elogium & facinoris Antonii, qui Augustum ut Ciceronem proscriberet adegit, justa detestatio exstat apud Vellejum II. 66.

* *Orationes* Ciceronis editæ sunt per Conr. Swweynheym & Arnoldum Pannartz Rom. 1471. fol. cum præfatione Jo. Andreæ Aleriensis ad Paulum II. (*a*) Et eodem anno Venetiis fol. per

Chri-

(a) Maittaire annal. typograph. pag. 90.

Christophorum Balderser Ratisponensem. Hæ ambæ igitur præcesserunt illam Anni 1472. fol. per Adamum de Ambergau, quam antiquissimam dixi.

Editio antiquissima Orationum Ciceronis A. 1472. fol. sine loci notatione, sed adscripto in calce hoc disticho:

Hoc ingens Ciceronis opus, causasque forenses,
Quas inter Patres dixit & in populo,
Tu quicunque leges. Ambergau natus ab ovis
Impressit formis. Ecce magister Adam:

Eam excepit Veneta A. 1477. fol. cum commentario *Asconii Pediani* & *Antonii Lusci* Vincentini. Tum Mediolanensis A. 1498. fol. Florentina Nic. Angelii A. 1515. Veneta A. 1518. 8. tribus Vol. * Prima *Asconii Pediani* editio Veneta 1477. fol. per Johannem de Colonia & Manthen de Ghertzen. Hanc Bibliothecæ Leidensi legavit clarissimus Perizonius.

* Orationes Ciceronis excusæ etiam Venetiis 1480. 1483. fol. & per Phil. Beroaldum recognitæ ibid. 1506. fol. Paris. 1511. fol. Antonii Lusci inquisitio super XI. Orationes & Xichonis Polentoni argumenta super Orationes XII. fol. sine anni notatione & loci. De Francisci Robortelli in tres Orationes lucubratione dixi superius. Orationes Ciceronis Argentorat. 1524. 8. tribus Vol. & per Jo. Sturmium. Ibid. 1544. 8. tribus Vol.

Francisci Hottomanni Commentarii in plerasque Ciceronis Orationes Paris. apud Rob. Stephanum 1554. fol. * Recusi sunt in Tomo 3. Operum *Hottomanni* Lugd. 1600. fol. 7. Gregorii Bersmanni in Orationes XXXI. Servestæ 1611. 8. 2. Volum. Steph. Riccii, Lipsiæ 1568. 1574. 8. * Per Cælium Secundum Curionem. Basil. 1562. 8. tribus Vol. Alphonsi Alvaradi Analyses & enarrationes in aliquot Orationes, Basil. 1604. fol. * Lucubrationum in Orationes Ciceronis partes duæ, quæ continent Francisci Sylvii, Phil. Melanchthonis, Barthol. Latomi, Jac. Omphalii, Martini Boleri, Jo. Sturmii, Georg. Trapezuntii, Jo. Tislini annotationes, curante Jac. Bedroto. Basil. 1536. 1537. 4. duobus Vol. Bibliotheca Commentariorum & notarum omnis generis in Orationes Ciceronis, Basil. 1539. Venet. 1547. fol. & Basil. 1553. Lugd. 1554. fol. duobus Vol. & curante Joh. Beato Helio, Basil. 1594. fol.

Orationes Ciceronis ex recensione *Io. Michaelis Bruti*, Lugd. 1570. & Antvv. 1584. tribus Vol. 8. Emendatæ à *Io. Sturmio*, Argentor. 1540. 8. Cum Analysi Logica & Rhetorica notisque *Io. Thomæ* (a) *Frei-*

(a) * *Orationum* Ciceronis à Thoma Freigio illustratarum prima editio Basil. 1583. 8. Prodierunt etiam cum commentario Pauli Manutii, Colon. 1581. 8. tribus Vol.

gii. 3. Voluminibus, 8. Francof. 1592. Hanov. 1602. 1614. Francof. 1624. & 1646. & 1654. * Editio Orationum Tullii ad Manutianam & Brutinam conformata cùm annotationibus & castigationibus selectis ad Voluminis calcem. Hanov. typis VVechel. 1630. 8. Martini du Cygne explanatio & Analysis Rhetorica, Colon. 1670. 8. Melch. Junii resolutio, Argentorat. 1594. 8. A. VVilckii, Erfurt. 1602. 8. Selecta Variorum Commentaria in Orationes Ciceronis, Colon. 1521. 8. tribus Vol. curante Andrea Schotto. Tomus tertius Orationum Ciceronis, (qui ab illa 34. pro P. Sextio incipit) cum commentariis copiosis atque eruditis *Nic. Abrami* è Soc. Jesu, Paris. 1631. fol. 2. Voluminibus, apud Cramoisium. Orationes Ciceronis cum interpretatione & notis in usum *Delphini*, auctore *Carolo de Merouville*, Paris. 1684. 4. tribus Vol. Selectæ quædam Ciceronis Orationes cum Merovillii notis recusæ Cantabrig. 1692. 8. * Editio Orationum Cic. Veneta 1694. 12. Deinde à *Jo. Georgio Grævio* (*a*) viro doctissimo ad MStos Codices, & antiquas melioresque editiones recensitæ cum ejusdem animadversionibus & scholiis Q. Asconii Pediani ad MSS. emendatis, & Anonymi Veteris Scholiastæ, notisque integris Francisci Hottomanni, Dionysii Lambini, Fulvii Ursini, Paulli Manutii & selectis tum aliorum ut Faërni, Mureti, Lauredani sive Sigonii, tum Nicolai Abrami, Amstelod. 1699. 8. sex Voluminibus, quæ luculenta & præstantissima facile omnium editio exhibet etiam notas præclaras antea ineditas *Iac. Menardi* in sex primas Orationes, & è *Io. Passeratii* prælectionibus in nonnullas Orationes excerpta: nec non fragmenta ex Orationibus Ciceronis deperditis, à Sigonio & Andrea Patricio collecta atque illustrata. * *Jo. Gezelii* Orationes selectæ Ciceronis X. cum dispositionibus. Aboæ 1669. 4. 1686. 8. Ciceronis Orationes selectæ cum notis *Eduardi à ZarcK*, Roterd. 1694. 8. & *Christophori Cellarii*, Jenæ 1692. 8. * *Selectæ Orationes* (*b*) cum præmissa vita & additis commentariis *Caroli de Merouville*, ex editione in usum Delphini adornata, & in tres notis excerptis ex Asconio, Manutioque, & Abramo: recusæ sunt Cantabrigiæ 1699. & 1707. 8. & 1710. 8. quibus editionibus accedunt Tullii Cato ac Lælius. Cum *Christophori Cellarii* notis selectæ orationes XII. Jenæ 1678. 1699. 8.

Cum

(*a*) * Editionem Orationum luculentam Grævianam cum Variorum notis, mendosissimam appellare non dubitat Tho. Crenius XVI. animadvers. Philologico Histor. pag. 141. quod iniquius quam verius ab eo pronunciatum testor.

(*b*) Sunt illæ 1.) Divinatio in Verrem, 2.) pro lege Manilia, 3.) pro C. Rabirio, 4. 7.) in Catilinam, 8.) pro Muræna. 9.) pro Archia. 10.) pro M. Cœlio. 11.) in L. Pisonem. 12.) pro Milone. 13.) pro M. Marcello. 14.) pro Q. Ligario. 15. 16. 17.) Philippica I. II. & IX.

Cum notis *Christiani Junckeri*, ad modum Minelli. Lipf. 1701. 12. *Melchioris Iunii* loci communes ex Orationibus Ciceronis explicati, Argent. 1594. 8.

Gallica Orationum Ciceronis versio jam ab A. 1715. promissa auctore *Barrieresio de Robigny*. Vide Jo. Massoni Hist. Criticam Reip. literariæ editam Gallice Tom. IX. pag. 330. seq. *Malerucii* & *Gilleti* interpretationem elegantem quarundam orationum jam supra suo loco memorare me memini. Malerucius Catilinarias, & aliarum quarundam loca nonnulla: Gilletus illam pro Milone, nec non pro Cœlio & secundam Philippicam vertit, addiditque notis illustravit in Volumine cui titulus: *plaidoyers & autres oeuvres de Mr. Gillet Advocat au Parlement*. Paris. 1696. 4. quibus novissime etiam Catilinarias ex nova versione sua adjunxit in editione Paris. 1718. 4. *Belgice*, Orationes X. *Petro Francio*, si recte memini, interprete, Amst. 1702. 8.

V. 1. *Epistolarum ad diversos* (a) *libri XVI*. quos Franciscus Petrarcha reperit Vercellis. * Harum tabellas quasdam αὐτογράφους *Epistolarum* Ciceronis adhuc superesse in Bibliotheca Thorunienfi scripsit Simon Starawolscius in Polonia sua. Verum tantam illis tabellis antiquitatem tribuere non audeo. Christophorus Hartknochius in Historia Ecclesiastica Borussiæ, Germanice edita p. 923. Editæ sunt primum Romæ, an. 1467. fol. quam editionem memorat Labbeus, * In qua editione (b) ad calcem libri hos leges versiculos:

Hoc Conradus *opus* Sweynheimius *ordine miro*
Arnoldusque *simul* Pannartz *una æde colendi*
Gente Theotonica Romæ expediere sodales
In domo Petri de Maximo.

Secutæ sunt editiones Venet. 1469. fol. per Joannem de Spira, & alia A. 1470. sine loci nota & typographi, & quarta sine loci & anni signatione per Emilianum Fulginatem & Joan. Numeister, fol. cum bellulis hisce ad calcem versiculis:

Emilianus *auctor* Fulginas *& fratres una*
Ingenio præstante viri. Numeister *& Auctor*
Johannes Almanus *recte qui plura peregit*
Tullii ducentes super pressera volumina recte,

(a) Vulgo *ad familiares* inscribuntur, sed citra veterum Codicum Scriptorumque auctoritatem, ut annotatum P. Victorio & aliis viris doctissimis. *Liber VIII.* non complectitur Epistolas Ciceronis, sed *M. Cœlii Rufi* ad Ciceronem. Hic est Cælius, quem Vossius in præfat. ad libros de vitiis sermonis adjungere non dubitat Ciceroni, Cæsari, aliisque scriptoribus primæ caveæ, qui vigorem ac maturitatem in latina dictione sunt consecuti.

(b) Maittaire annal. typograph. p. 64. 171. 90.

Quae viserat probus Episcopus Aleriensis.
Fulginei acta vides ex laribus Emiliani.

Ex his versibus disces recensitas Epistolas Tullii & castigatas à *Ioanne Andrea*, Aleriæ in Cypro insula Episcopo, & Pauli II. tempore Bibliothecario Vaticano, (a) cui renascentes literæ plurium optimorum scriptorum editionem debent. Tres deinde A. 1471. fol. Venetiis successere editiones, una apud Nicolaum Jenson, cæteræ sine loci & typographi nomine. Romana iterum A. 1472. fol. apud Conr. Svveynheim & Arnold. Pannartz. Editiones A. 1475. 1477 & antiqua Mediolanensis fol. fuere apud Cl. Grævium. Nescio sitne ab his diversa, quæ in Heinsii Catalogo memoratur Anni 1473. Parisiensis A. 1477. fol. & ejusdem anni Veneta per Jacobum de Fivizano, fol.

Sæpissime deinde recusæ sunt variis in locis, * & cum commentario *Hubertini Clerici*, Crescinatis. Venet. 1480. & 1482. fol. per Baptistam de Tortis & 1483. fol. impensis Andreæ de Asula, Bartholomeique Alexandrini sociorum, nec non 1487. fol. Cum commentario Hubertini Clerici, Martini Philetici, & in Epistolas ad Lentulum Spintherem argumentis Georgii Merulæ. Venet. 1498. fol. Cum Jo. Baptistæ Egnatii &c. Venet. 1509. fol. Epistolarum ad familiares liber XIV. & XVI. Lips. 1504. fol. Cum commentario *Hubertini Crescentinatis*, & alior. Paris. 1534. fol. Cum notis *Seb. Corradi*, *Bernh. Rutilii*, *Phil. Melanchthonis*, *P. Victorii* &c. Basil. 1540. 8. * & Parisiis 1556. fol. ex Officina Ambrosii à Porta. *. sine notis Lugd. 1543. 1561. 12. &c.

Cum *Paauli Manutii* scholiis Venet. 1544. 8. & Francof. apud Vvechel. 1600. 8. duobus Vol.

Cum scholiis *Melanchthonis*, *Camerarii*, *Longolii*, Francof. 1570. 8. Cum commentario *Jodoci Badii Ascensii*, notis *Io. Baptistæ Egnatii*, *Francisci Robortelli*, *Luc. Ioannis Scopæ* & aliorum, atque argumentis *Christophori Hegendorphini*, & lemmatibus *Giberti Longolii*. Venet. 1554. fol. Paris. 1556. fol. Ven. 1565. 1586. fol. * Cum explicatione & emendatione locorum quorundam à *Guil. Cantero* Antu. 1568. & cum castigationibus *Titi Popmæ*, ibid. 1572. Notæ *Hieron. Ragazoni*, sine præclari viri *Caroli Sigonii* prodierunt Venet. 1555. 8. *Hieron. Arlotini* notæ in librum primum. Venet. 1549. 8. *Francisci Priscianensis* observationes ibid. Enarrationes *Viti Amerbachii* Basil. 1553. 8. *Io. Fabri*. Lips. 1561. 8. Notæ eruditæ *Io. Glanderpii* post auctoris mortem editæ à Reinero Reineccio. Basil. 1580. 8.

Henrici Stephani editio cum * notis Pauli Manutii & Lambini atque

(a) Andr. Chevillier origine de l'imprimerie de Paris pag. 199. Maittaire p. 43. seq.

atque *Hieron. Ragazoni* sive *Sigonii*: additis *Guil. Canteri* explicationibus aliquot locorum & emendationibus, ipsiusque Stephani commentario de variis generibus Epistolarum Ciceronis, variaque earum scriptione. A. 1577. 8.

Ordine chronologico ex Sigonii & Manutii observationibus digestæ & argumentis novis illustratæ ab *Adamo Theodoro Sibero* Adami F. cum notis *Iusti à Dransfeld*, Lipf. 1697. 8.

Cum notis succinctis *Christoph. Cellarii* V. C. Lipf. 1698. 8. *Iohannis Minelli*, qui notis in librum undecimum est immortuus. Eas deinde rogatu Leersii nescio quis continuavit. Roterd. 1704. 8.* recusæ Lipf. 1705. 12. *Iac. Friderici Reimmanni*. Lip. 1703. 8. * & *Christiani IuncKeri* Lipf. 1704. 8.

In usum *Delphini* explanatæ à *Philippo Quartier* è Societate Jesu, Parif. 1685. 4. præmisso charactere Historico singulorum, ad quos Tullius scripsit. Sed hujus editionis non magna est apud eruditos auctoritas. Ex recensione *Io. Georgii Grævii* cum ejusd. animadversionibus & notis integris P. Victorii, Paulli Manutii, Hieron. Ragazonii, Dionysii Lambini, Fulvii Ursini, nec non selectis Jo. Frid. Gronovii, Bernhardi Rutilii, Jani Gebhardi aliorumque, & ineditis Mureti atque H. Valesii. Amstelod. 1677. 8. duobus voluminibus. Repetita editio hæc luculenta est A. 1693. ut Epistolas Cic. cum solis Grævii notis Amst. 1689. 12. recusas prætereaın. Ordine Chronologico digestæ & argumentis novis illustratæ sunt ab *Adamo Theodoro Sibero* A. 1611 8. atque deinde iterum 1636. 8. Brunsvigæ, & 1649. Goslariæ 8. * Cum Chronologia perpetua, Rhetorica dispositione, & notis Germanicis *Iac. Friderici Reimanni*. Lipf. 1709. 8.

Gallice post antiquam versionem Steph. Doleti & Francisci de Belleforest, Lugd. 1569. 12. eleganter redditæ ex nova interpretatione. Abbatis de S. Real. & aliorum, cum notis eruditis, & ad Epistolas intelligendas apprime idoneis. Hagæ Com. 1709. 12. quatuor Volum. Selectas Epistolas Gallice vulgaverat Jo. Corderius Lugd. 1556. 8.

Exstant etiam *Italice* cum commentariis non contemnendis Joannis Fabrini, & *Hungarice* Georgio Balogio interprete.

Epistolæ selectæ ex editione *Io. Sturmii* sæpius prodiere; Epistolæ selectæ cum notis *Io. Casparis Schrodieri*, Medioburg. 1709. 12. Epistolæ selectæ in tres descriptæ libros, & notis illustratæ ab *Isaaco VolcKnaer*, Rectore Scholæ Leovardiensis, præmissa diss. de vera ratione informandæ pueritiæ ad castitatem latini sermonis Leovardiæ 1719. 8. Epistolarum libri tres à Sturmio selecti, & liber quartus à *Io. Bittnero* additus cum argumentis,

variis

variis lect. & notulis ex recensione *Christiani Daumii*. Hamb. 1712. Lipf. 1715. 8. Cum interpretatione phrasium Germanica & observationibus, tironum captui eadem lingua accommodatis selectæ primum, Hal. 1716. 12. deinde universæ ad familiares 1720. 8. utili instituto illustratæ prodierunt nescio quo auctore. Ut omittam selectas Epistolas excusas Aboæ 1670. 12. Novissime singulari studio Epistolas ad familiares recensuit illustravitque *Io. Albertus Bengelius*. Stutgard. 1719. 8.

2. *Epistolarum ad T. Pomp. Atticum* (a) *libri XVI.* ab consulatu Ciceronis usque ad extremum vitæ tempus ad illum missarum, *quæ volumina qui legat*, inquit Nepos in Attici vita cap. XVI. *non multum desideret historiam contextam eorum temporum*. Has Epistolas primus itidem Petrarcha reperit, illisque inventis exclamavit *se tandem Ciceronem agnoscere, præcipitem ac calamitosum senem*.

* In D. Lucæ Langermanni Itinerario MS. notatum legi in Bibl. Lauretiana Florentiæ haberi Ciceronis *Epistolas ad Atticum*, manu Francisci Petrarchæ scriptas; item Epistolas ad familiares, quas idem ille vir doctus, cum in loco quodam, ubi minime putaret, invenisset, sicut in Epistola quadam sua docet, primus in manus hominum dedit; ante Petrarchæ enim ætatem Ciceronis Epistolæ per plures annorum centurias desideratæ fuerunt, ac nisi ipsius studio ac opera in lucem prolatæ fuissent, fortassis ad hæc usque tempora iis careremus. Epistolæ ad Atticum, M. Brutum & Quintum fratrem bis excusæ uno eodemque A. 1470. (b) Romæ & Venetiis in fol. Romæ apud Conradum Svveynheim & Arnoldum Pannartz, cum Joannis Andreæ Aleriensis Episcopi Epistola ad Paulum II. Et Venetiis, per Nicolaum Jenson in cujus editionis calce hoc exstat Hexastichon.

Attice, nunc totus Veneta diffunderis urbe,
Cum quondam fuerit copia rara tui.
Gallicus hoc Ienson Nicolaus muneris Orbi
Attulit ingenio Dædalicaque manu.
Christophorus Mauro plenus bonitate fideque
Dux erat. Auctorem, Lector, opusque tenes.

Neapoli in Bibliotheca Nobilissimi Viri Josephi Valletæ exstat editio Romana Epistolarum ad Brutum, Q. Fratrem, Octavium & Atticum cum vita Attici scripta à Nepote, Rom. 1490. fol. per Magi-

(a) Liber de consulatu Ciceronis quem Græce Atticus teste Nepote scripserat, intercidit. Sed de Tullii ad eum Epistolis recte Seneca Epist. XXI. *Nomen Attici perire Ciceronis Epistolæ non sinunt. Nihil illi profuisset gener Agrippa & Tiberius progener, & Drusus Cæsar pronepos. Inter tam magna nomina taceretur, nisi Cicero illum applicuisset.* (b) Maittaire Annal. typograph. pag. 69.

Magistrum Eucharium Silber, alias Frank, cum notis MSS. Jani Parrhasii. Omitto editiones alias, ut Venetam 1513. 8. & 1521. 8. apud Aldum.

Cum notis *Jo. Baptistæ Pii* Bononiensis quas *beotinas*, quia mane elucubratas, inscripsit, prodiere Bononiæ 1527. fol. Paris. 1531. fol. E *Jo. Bovillerii* castigatione. Lugd. 1562. 8. *Leonhardi Malespinæ* Florentini notæ Venet. 1563. 8. merito laudatæ H. Stephano in Pseudo Cicerone p. 108. Cum scholiis *Sebast. Corradi*. Venet. 1544. fol. Prodiere etiam Corradi notæ ibid. 1549. 8. Cum notis *Jo. Mich. Bruti*. Lugd. 1571. 12. Cum notis *Lambini* & *Fancisci Junii*. ap. Commelin. 1549. 8. In libros I. & II. *Antonii Goveani* notas laudat Caspar Sagittarius libro de Cicerone p. 156. Libri XVI. cum notis *Simeonis Bosii* Prætoris Lemovicensis, qui ex optimis Codd. plura emendavit, Ratiasti Lemovicum 1580. 8. Antvv. 1585. 8. Vide de Bosio Carrionem lib. 1. emendationum c. 15. Junctim prodiere notæ *Paulli Manutii* & *Sim. Bosii*. Francof. 1580. 8. apud Vvechel. Manutii commentarium *Jano Parrhasio* deberi, legas in Pithœanis & Patinianis. Sane præclarissimus est, & ad Ciceronem intelligendum utilissimus, neque Manutii ingenio abjudicandus, licet Parrhasium prælectionibus has Epistolas illustrasse constat, quibus præmissam orationem Gruterus inseruit tomo primo facis artium p. 820. * Editionem Pauli Manutii Venet. 1540. 8. habeo notatam manu Josiæ Merceri. Epistolæ ad Atticum cum notis Ausonii Popmæ. Antvv. 1607. 12. Franequ. 1619. 8. Ex recensione *Jo. Georgii Grævii* cum notis integris P. Victorii, Paulli Manutii, Malæspinæ, Lambini, Fulvii Ursini, Sim. Bosii ex chirographo ejus auctoribus, Francisci Junii & Popmæ, ineditis item If. Casauboni, Mureti & J. Frid. Gronovii, selectisque Corradi atque aliorum. Amstelod. 1684. 8. duobus voluminibus: accuratissima & elegantissima editio: de qua vide Acta Erudd. A. 1684. p. 397. * *Epistolarum ad Atticum* librum 1. & 2. à se translatos addita Epistola secunda libri primi ad Quintum fratrem *Gallice* edidit paulò ante obitum Abbas de S. Real. Paris. 1691. 12. intra sex annos inde secundo tertioque recusos. Libri quatuor ad Atticum primores cum notis Historicis eadem lingua prodierunt Hagæ Com. 1709. 12. Universos demum XVI. Libros similiter versos illustratosque debemus Clarissimo Viro L. Mongault, Paris. 1714. sex Voluminibus. Vide Memor. de Trevoux 1714. pag. 1906. Journal des Savans 1715. pag. 363. & Nouvelles de la Rep. des lettres 1716. pag. 295. *Italice* Epistolas ad Atticum pridem convertit Matthæus Senarega, Venet. apud Paulum Manutium 1552.

3. *Epistolarum ad Q. Fratrem libri III.* cum Epistolis ad Atticum

cum sæpissime editæ, à Grævio tamen, quod dolendum est, nimiam voluminis molem metuente omissæ. Illustrarunt has Epistolas præter Victorium, Lambinumque & Manutium, Christophorumque Cornerum, Malæspina, Brutus & Junius, quos paulò ante laudavi. Castigavit etiam Bovillerius. *Io. Tissini* collectanea lucem viderunt. Lugd. 1543. 8. Præterea Epistolam primam libri primi, quæ est de ratione bene gerendæ provinciæ, peculiaribus commentariis explicarunt Rol. Petrejus Parif. 1564. 4. Marcus Baumlerus Tiguri, 1587. 8. & Zacharias Schæferus Tubing. 1628. 8. * Epistolam *ad Q. Fratrem*, Asiæ proprætorem *de ratione bene gerendæ provinciæ*, illustravit Franciscus Hottomannus Lugd. 1564. 4. atque T. 3. Opp. p. 1417. & commentario postumo Nathan Chytræus.

4. *Epistolarum ad M. Brutum liber*. Rom. 1470. fol. Has quoque à Grævio prætermissas iidem viri docti cura sua & lucubrationibus dignas habuerunt. Exstant etiam cum notis *Io. Baptistæ Pii*. Bononiæ 1527. fol. Parif. 1531. fol. Epistolas ad diversos *Italice* vertit Aldus Manutius. Venet. 1573. 8. *Gallica* versio cum argumentis notisque & latino contextu ex editione Græviana. Parif. 1704. 12. quatuor voluminibus. Vide si placet Jacobi Bernardi V. C. novellas relationes Reip. literariæ A. 1705. mense Novembri pag. 483. Prodierunt etiam selectæ Ciceronis Epistolæ cum Gallica nova interpretatione, plus simplici vice Argentorati in 12. Epistolæ ad Atticum *Italice* translatæ sunt à Matthæo Senarega circa medium sæculi XVI. *Gallica* versio non inelegans prodiit Parif. 1691. 12. duobus vol. Liber tertius & quartus de integro Gallice redditus, cum notis. Parif. 1701. 12.

VI. Reliquum est ut referam scripta Ciceronis Philosophica, quibus componendis per postremos maxime annos vitæ operam dedit.

1. Ex *Libris Academicis*, sive ut vulgo inscribuntur, *Academicarum quæstionum* libris quatuor, quos ad M. Varronem scripserat, exstant *primus* & *quartus*. Nisi quartum malimus esse potius *secundum primæ editionis*, ab auctore inscriptum *Lucullum*. Duos enim libros Academicos prius scripserat Cicero Catulum, & Lucullum. Hos deinde contulit in libros quatuor & ad Varronem misit. Postea duos quoque illos edidit præmissis novis procemiis, quibus Catulus & Lucullus laudantur. Vide Epistolas ad diversos IX. 8. & ad Atticum XIII. 13. & 32. Meminit etiam Plinius XXXI. 2. & Plutarchus Lucullo pag 520. Cicero ipse 2. Tusc. *Pro Academia autem quæ dicenda erant, satis accurate in Academicis quatuor libris explicata arbitramur*. Ciceronis argumenta confutavit *S. Augustinus*

gestinxit libris III. contra Academicos, & confutavit certissima ratione, ut ipse quidem scribit lib. 1. retractationum. *Io. Castellani* disputatio adversus Academicas Ciceronis quæstiones, Bonon. 1558. 8. In librum primum Commentarius *Hadriani Turnebi* sæpius excusus est & separatim, & inter viri illius doctissimi opera. In librum quartum annotationes *P. Fabri* prodierant Lugd. Batav. 1601. 8. Paris. 1611. 8. *Jo. Rosa*, Prof. Ienensis, Francof. 1571. 8. * De *Academicis* Tullii libris Quintilianus III. 6. & Plinius XXXI. 2. ubi etiam de Ciceronis Academia, & Laureæ Tullii in eam Epigramma. Quando Cicero 2. Tusc. ait se pro Academia satis accurate dixisse, Carneadis Academiam intellige. Academici libri primum editi Rom. 1471. fol. per Conr. Swweynheim & Arnoldum Pannartz, una cum aliis Tullii scriptis Philosophicis; deinde Venetiis 1494. fol.

2. *De Finibus bonorum & malorum*, sive de summo bono ac malo, *libri V.* ad M. Brutum. Quorum *primo* Epicuri sententia exponitur, quam refellit *secundus*: *tertius* Stoicorum dogma explicat, quod confutatur in *quarto*; *quintus* denique Peripateticam expendit doctrinam. Scripti sunt Anno Urbis 709. sequ. vide Sam. Petiti librum I. Observ. cap. XII. pag. 119. Prodierunt primum Romæ A. 1471. fol. Eodemque anno Venetiis fol. viderunt lucem sumptu Joannis de Colonia Agrippinensi, ex recensione Georgii Merulæ (a) Alexandrini, qui illos dicavit Ludovico Foscarino Doctori Legum & Procuratori S. Marci. Editiones illas secutæ Paris. 1477. fol. cum Tusculanis quæst. & Venetæ 1480. 1494. fol. Ab eo tempore *Olivarii* commentarius lucem vidit A. 1545. Colon. 8. Hinc cum *Guil. Morelli* sive (cui illas Pithœana tribuunt) Hadriani Turnebi eruditis observationibus editi fuere Paris. 1546. 4. *M. Antonii Mureti* notæ Ingolstad. 1602. 8. *Io. Rosæ* in Academicas Quæstiones & libros de finibus Frf. 1571. 8. * Postremo luculenter ac nitide excusos & diligenter castigatos hosce libros una cum Paradoxis ex Anglia accepimus cum notis *Thomæ Bentlei*, (b) Cantabrig. 1715. 8. qui præfationis ad lectorem loco observationem Mureti ex XIV. 20. Var. Lect. præmisit. Germanicè una cum Ciceronis Paradoxis An. 1936. 4. Anglicè, una cum viri doctiss. *H. Dodvvelli* Apologia pro scriptis Ciceronis Philosophicis A. 1702. 8. * Hanc versionem debemus *Samuele ParKero* multis aliis scriptis celebri. De Henr. Dodvvelli, quæ illi versioni adjuncta legitur apologia pro scriptis Ciceronis Philosophicis, vide vitam Dod-

(a) Giornale de' letterati d'Italia Tom. XVII. pag. 303.

(b) Præter rem Richardo Bentlejo tribuuntur in Memoriis Trevoltinis A. 1717. pag. 1924.

Dodwelli scriptam à Francisco Brokesby, Lond. 1715. & editam pag. 325. seq. Emendatione loci Ciceroniani, quæ affertur in Obs. Hallensibus VII. 11. nihil esse opus, lectori attento facile existimo patere.

3. *Tusculanarum quæstionum*, sive ut cl. Darisius malit, *Disputationum libri V.* ad eundem Brutum. *Primus* disputat de contemnenda morte, *secundus* de dolore tolerando, *tertius* de lenienda ægritudine, *quartus* de reliquis animi perturbationibus: *quintus* denique è scitis Stoicorum docet virtutem ad bene vivendum seipsa esse contentam. Hos libros publicis scholis explicuit Romæ 4. 1475. *Franciscus Philelphus*, qui recte observavit Ciceronem cum has quæstiones rerum potito Cæsare scriberet, conventum suæ domi habuisse studiosorum hominum, & quendam veluti ludum litterarium aperuisse. Vide Alexandri Alexandrei dies Geniales lib. I. cap. XXIII. atque ibi Tiraquellum, & Giornale de' Letterati d' Italia Tom. XIV. p. 325. Claudius Salmasius prolegomenis ad Solinum testatur in Bibl. Regis Christianissimi exstare MStum codicem magnæ vetustatis, in quo Tusculanæ (a) quæstiones non ordine continuo, sicut in aliis oralitium est, sed στιχηρῶς per inæquales κῶλα & commata libri descripti sequuntur, eo modo quo Biblia Sacra videmus. * Atque ita olim fuisse descripta Ciceronis monumenta auctor est S. Hieronymus præfatione in Esaiam: *Nemo cum Prophetas versibus viderit descriptos, metro eos existimet apud Hebræos ligari, & aliquid simile habere de Psalmis & operibus Salomonis. Sed quod in Demosthene & Tullio solet fieri, ut per cola scribantur & commata, qui utique prosa & non versibus conscripserunt, nos quoque utilitati legentium providentes, interpretationem novam novo scribendi genere distinximus.* Nactus sum è Bibliotheca Gudiana editionem Tusculanarum Gryphianam A. 1535. 8. cum MSto isto Regio diligenter collatam, notatis lineola ubique Codicis illius Regii minorum sectionum sive versuum (ut appellat Salmasius Epist. ad Sarravium pag. 187. edit. Ultraject.) distinctionibus

* *Tusculanæ quæstiones* primum viderunt lucem Romæ per Ulricum Han de Wienna 1469. fol. deinde apud Swweynheim & Pannartz 1571. ibid. & Venet. 1472. per Nic. Jenson. & cum Libris de finibus Paris. 1477. fol. Deinde Venet. 1480. fol. & sine loco & anno in fol. & cum commentario nescio cujus ibid. 1482. & 1491 fol. Mediol. 1494. fol. Tusculanæ cum commentario Phil. Beroaldi & Omniboni Vicentini Venet. 1499. 1502. & 1516. fol. Paris 1509.

(a) De Tusculano Ciceronis videquæ Steph. Vinandus Pighius in Hercule Prodicio & in Latio suo Athanasius Kirchenis part. a. c. 2. & ex hoc Rev. Reimannus in systemate antiquitatis literariæ p. 496. 517. seq.

1509. 4. Et per Erasmum Basil. 1523. 4. Confer Epistolas XXVIII. 18. edit. Lond. Cum notis Georgii Vallæ, Beroaldi, Camerarii, Erasmi, Pauli Minutii & Petri Victorii. Paris. 1549. & 1562. 4. Sine notis Paris. 1537. 8. apud Robertum Stephanum. *Joach. Camerarii* eruditus commentarius Basil. 1543. 4. *Francisci Fabricii* annotationes Dusseldorp. & Colon. 1569. 1583. 8. *Jo. Saturnii* scholia in lib. I. Argent. 1575. 8. *Hier. Wolfii* notæ & Aphorismi Basil. 1580. 8. *Victorinus Strigelius* in librum primum Lipsiæ, 1590. 8. *Mureti* notæ in librum I. Tusculanarum. Ingolstad 1602. 8. * Cornelii Dieterici Koch Conclusiones CCCXCII. è Tusculanarum libris selectæ, Helmstad. 1703. 4. Jo. Conradi Schwartzii emendationes nonnullæ leguntur in Bibliotheca novissima Hallensi 1720. 4. sectione X. p. 477. seq. Novissime præstantissima Tusculanarum editio lucem vidit Cantabrigiæ 1709. 8. cum commentario insigni *Jo. Davisii*, & variis lectionibus è MSS. Norvolsciensi & Petrensi sive Collegii S. Petri (cujus veram scripturam nefario Raphaelis de Marcatellis scalpello sexcenties obliteratam queritur pag. 224.) aliisque, & ex editione Veneta 1491. Frobeniana &c. subjunctis ad calcem Voluminis animadversionibus & castigationibus sane doctis & acutis *Richardi Bentleii* V. C. Emendationes quasdam Bentleii reprehendit acerbe nimis Jac. Gronovius in scripto, quod sine nomine edidit adversus Jo. Clericum de locis quibusdam Minutii Felicis. Lugd. Bat. 1712. 8. *Anglice*, nescio quo auctore, Oxon. 1714. *by a gentleman of Christ Church*. *Gallicè* quoque Lugduni prodierunt hi Ciceronis libri interprete *Steph. Doleto*. 8. postea transtulit *Ryerus* Paris. 1643. 12.

4. *De natura Deorum libri III.* ad M. Brutum, in quibus *nullam veritus impietatis invidiam, ingenue, constanter, & libere* Cicero superstitionem gentium refellit, ita ut fuerint etiam teste Arnobio lib. III. pag. 103. 104. qui judicarent *oportere statui per Senatum* Rom. *aboleantur ut hæc scripta, quibus Christiana religio* (quatenus Idolorum cultui illa adversa est) *comprobetur, & vetustatis opprimatur auctoritas*.

* *Libros de natura Deorum* non memini vulgatos ante editionem Philosophicorum Tullii Romanam 1471. fol. Exstat & Veneta Anni 1494. fol. cum libris de divinatione, de legibus, Academicis quæst. de finibus, de petitione Consulatus, de fato & de Universitate. Est mihi etiam editio eorundem scriptorum Florentina 1516. 8. apud Philippum Juntam ex Nicolai Angelii Bucinensis castigatione, ubi adjunctum quoque Somnium Scipionis, & quod sub Ciceronis nomine ambulat breve scriptum de re militari. Bononiensem Anni 1494. fol. evolvit Clarissimus Davisius.

sius, Christianus Schœtgenius Venetam 1507. fol. De divina natura, & de divinatione, cum commentario Petri Marsi, ejusque Orationibus in D. Stephanum, Augustinum, & in funere Pomponii Læti. Aliam item in fol. sine loco & anno. Cum *Petri Marsi* exiguo commentario, quem senex Ludovico XII. Galliæ Regi dicavit, editi sunt Paris. *Xysti Betulejî* Augustani notæ viderunt lucem Basil. A. 1550. 8. *Aldi Manutii* Paulli F. A. 1558. *Jac. Schalleri* quoque animadversiones vidi memorari, sed præ ceteris omnibus celebranda editio horum librorum cum commentariis copiosis atque eruditis *Petri Lescalopenii* Parisini è Soc. Jesu, in quibus & Cicero perspicue illustratur, & omnis veterum gentium ac Philosophorum Theologia excutitur. Parif. 1660. apud Cramoisium fol. *Matthæi Dresseri* editio lucem vidit Lips. 1572. 8. * Novissime libros de natura Deorum ad quatuor MSS. castigatos, atque eruditis notis suis & Jo. Walkeri aliorumque selectis, integris etiam Paulli Manutii, Petri Victorii, Joach. Camerarii, Dionys. Lambini & Fulvii Ursini illustratos eleganter excudi fecit laudatus *Jo. Davisius*, (a) Cantabrig. 1718. 8. additis etiam libri tertii ex Lactantio, Arnobio, Nonioque Marcello fragmentis. *Libri III. de natura Deorum*, Anglice cum Analysi & brevibus notis. Lond. 1683. 8. Habetur & Gallica versio *Bodeviani* Paris. 1580. 4. atque altera melior *Petri Dureri* A. 1658. quam tamen & ipsam subinde Lescaloperius castigat.

5. *De Divinatione libri II.* editi à Cicerone, post Cæsaris (b) necem. Et priore quidem libro Quintus Ciceronis frater pro divinatione disputans inducitur, posteriore Cicero divinationis genus fere omne tollit atque evertit, & contra illam quidem, quæ arte fit, pugnat usque ad caput XLVII. contra somnia vero atque Enthusiasmum in ceteris libri capitibus. * *Librorum de divinatione*, fato, legibus prima editio per Vindelinum Spiram (c) Venet. 1470. fol. cum hoc epigrammate:

Ra-

(a) Acta Erud. 1719. pag. 506. Bibl. Angloise Tom. III. pag. 63. Journal des savans A. 1718. pag. 594. Bibl. ancienne & moderne de Mr le Clerc Tom. XI. pag. 125.

(b) Lib. 2. de divinat. cap. 9. *Quid vero Cæsarem putamus, si divinasset fore, ut in eo Senatu quem majore ex parte ipse cooptasset, in curia Pompejana, ante ipsius Pompeji simulacrum, tot centurionibus suis inspectantibus, à nobilissimis civibus, partim etiam à se omnibus rebus ornatis, trucidatus ita jaceret, ut ad ejus corpus non modo amicorum, sed ne servorum quidem quisquam accederet, quo cruciatu animi vitam acturum fuisse?* In limine ejusdem libri secundi testatur Cicero hos se libros scripsisse post Hortensium, libros IV. Academicos, libros V. de finibus, totidem Tusculanarum disputationum, libros III. de natura Deorum, sex de Rep. Consolationem, librum de senectute, & III. de Oratore, quintum Brutum & quintum Oratorem. Horum enim omnium ibi meminit.

(c) Maittaire annal. typograph. [illegible].

Raphael Zovenvozius Ister P. Aluisio Donato, patricio Veneto S. S.

Spira, tuum nomen toto celebrabitur orbe,
Quæ Vindelini diceris esse parens.
Ordine qui tanto Ciceronis opuscula magni
Imprimit, ut fabrum Palladis esse putes.
Tu quoque Donatæ stirpis Venetique Senatus
Gloria Aluisi, tu quoque dicis idem?

Hanc secutæ editiones Rom. 1471. fol. Veneta Beroaldi A. 1487. & 1494. fol. Mediolanensis A. 1498. fol. Veneta Petri Marsi ibid. 1507. fol. Florentina 1516. 8. apud Phil. Juntam &c. Ad illustrationem horum librorum conferri possunt, quæ de divinationibus commentati sunt Caspar Peucerus, Georg. Ragusejus, Jo. Antonius Venerius, Julius Cæsar Bulengerus, Jo. Jacobus Boissardus, & ne alios in præsenti memorem, Josephus Maria Maraviglia in Pseudomantia veterum ac recentiorum explosa Venet. 1662. fol. * *Libros II. de divinatione* Gallice transtulit additis notis Regnerus Desmarais sive Maresius Paris. 1709. & Amst. 1711. 8. (*a*) qua in editione addita Isocratis Oratio ad Demonicum ab eodem Regnerio Gallice versa & separatim antea vulgata A. 1700.

6 *De Fato* libros (ad minimum duos) videtur scripsisse Cicero, cum Hirtius Consul designatus esset. Prima enim oratione assensiones quatenus illæ fato obnoxiæ essent tractasse se testatur cap. 17. Ex illa prima Oratione præter exordium nihil superesse videtur; liber secundus vero ad nos pervenisse mancus. * *De fato* jam dixi primum editum Venet. 1470. fol. Deinde cum commentario Georgii Vallæ, sine anno & loco, fol. & cum commentariis Victoris Pisani Venet. 1492. fol. ut editionem Venetam 1494. fol. aliasque prætoream. *Petri Rami* prælectionibus explicatus liber Tullii de fato prodiit Parisiis apud Vascosan. 1550. 4. & cum commentario *D. Salomonis Gesneri* Theologi VViteb. 1594. 8. *Achillis Statii* notæ. Lovan. 1551. 8. & *Hadr. Turnebi*. Paris. 1452. 4. Atque apud Commelin. 1594 8.

7. *De Legibus libri III.* quos paulò ante mortem post absolutos libros de Rep. scripsit, non etiam recognovit Cicero. * *De legibus* sex libros scripsisse Ciceronem suspicatur Morabinus, certe liber quintus citatus à Macrobio, unde duos saltim periisse existimabat Bernardus Moneta notis ad Menagiana Tom. IV. pag. 85. Continet autem pulcherrimum hocce opus dialogum velut à Cicerone habitum cum Quinto fratre atque Attico, Arpini in Tullii patria. In exordio libri primi horum trium primorum, qui soli ad nos pervenerunt, exstat acris censura & judicium admodum

(a) Memoir. de Trevoux 1711. p. 838.

finistrum de Historicis Latinis, qui ante Ciceronem scripserunt, & è quibus ne unus quidem ætatem tulit. *Nam post* annales Pontificum Max. *quibus nihil potest esse (a) jejunius, si aut ad* Fabium, *aut ad eum qui tibi semper in ore est* Catonem, *aut* Pisonem, *aut ad* Fannium, *aut ad* Venonium *venias, quanquam ex his alius alio plus habet virium, tamen quid tam exile quam isti omnes? Fannio autem ætate conjunctus* Antipater, *paullo inflavit vehementius, habuitque vires agrestes ille quidem atque horridas, sine nitore ac palæstra, (b) sed tamen admonere reliquos potuit, ut accuratius scriberent. Ecce autem successere huic belli,* Clodius, Asellio: *nihil ad* Cælium, *sed potius ad antiquorum languorem & inscitiam. Nam quid* Accium (c) *numerem? cujus loquacitas habet aliquid argutiarum, nec id tamen ex illa erudita Græcorum copia, sed ex librariolis Latinis: in orationibus autem multus & ineptus, elatio summa, impudentia:* Sisenna *ejus amicus omnes adhuc nostros scriptores, nisi forte qui nondum ediderunt, de quibus existimare non possumus, facile superavit. Is tamen neque orator in numero nostro unquam est habitus, & in historia puerile quiddam consectatur, ut unum Clitarchum, neque quenquam præterea de Græcis legisse videatur, cum tamen velle duntaxat imitari: quem si assequi posset, aliquantum ab optimo tamen abesset; Quare tuum* (Ciceronis) *est munus, hoc à te exspectatur.* Libri III. de legibus jam editi cum aliis Ciceronis scriptis Philosophicis Rom. 1471. fol. & Venet. 1494. fol. nec non Lipsiæ 1509. fol. atque iterum separatim in eadem civitate 1514. fol. in regione fœni, typis Melchioris Lottheri. Cum commentariis *Hadr. Turnebi* & *Antonii Goveani*. Paris. 1552. 4. Ejusdem Turnebi Apologia adversus quorundam calumnias ad librum primum Cic. de legibus prodiit tum alibi tum apud Commelin. 1594. 8. *Petri Rami* prælectiones excusæ sunt Basil. 1580. 4. *Jo. Schæferi*, in lectionibus ejus Academicis p. 195. seq. Hamb. 1675. 8. * Gallice pridem vertit notasque adjunxit Joannes Colinus Paris. 1541. Sed nova atque eleganti veste Gallica indutos proxime vidimus à Morabino, qui illustri Bignonio dicavit ediditque Parisiis 1719. 12. Adi Diarium Parisiense, Journal des Savans 1719. pag. 683. & Hagense, Europe savante, T. XI. Sept. p. 191.

8. *De officiis* ad Marcum Filium, qui tum Athenis in disciplina

(a) Ita Salmasius legit in Codice, quem ejus manu notatum habeo, pro *jucundius*, vel *injucundius*.

(b) Sic apud Philostratum icon. I. 28. p. 804. *καὶ ὁ μὲν παλαίςρας τι ἐπιδηλοῖ τῇ χρυσῇ, ὁ δὲ χάρτης, ὁ δὲ ἀςεϊσμῷ.*

(c) MS. If. Vossii *Acrum*.

plinâ Cratippi versabatur, *libri III.* opus ex Panætio (*a*) præcipue & Hecatone Græcis Stoicis Philosophis expressum, sed ita temperatum, suppletum, ornatumque Ciceronis ingenio, ut pulcherrimum corpus præceptorum Juris naturalis & moralis disciplinæ exstet.. * In Codice membranaceo Gudiano *librorum de Officiis* adscriptos legas in calce Voluminis hos versiculos:

Excellunt libros cunctorum Philosophorum
Isti quos fecit tres Tullius Officiorum.

Iidem versus exstant in Codice MS. Bibl. Gothanæ, quem Venetiis A. 1430. Joannes Constantiensis exaravit. In aliis duobus eos reperit V. C. Michael Maittaire in annalibus typograph. pag. 61. ubi memorat primam editionem Officiorum, & Paradoxorum Moguntinam 1465. fol. per Joannem Fust & Petrum Scheffer, à multis celebratam, (*b*) qua usus etiam clarissimus Grævius est. * Docetque eandem plane esse cum illa, quæ in nonnullis exemplis subsignationem habet Anni 1466. Moguntinam editionem expressam in charta vidi Lubecæ in Bibl. publica. Excusa in membranis fuit Berolini in Seideliana. Vide Catalogum ejus Bibl. pag. 184. n. 489. De illa editione etiam Bern. Henricus Reinoldus in notis ad Jo. Merceri Conciliatorem, recusum Duisburgi 1712. 8. pag. 21. Petrus Ramus exemplum habuit hujus editionis in membrana excusum (ut in vita Jo. Fausti & Jo. Guttenbergii Melchior Adamus refert) quæ in calce hanc continebat adscriptionem: *Præsens M. Tullii clarissimum opus Joannes Faust Moguntinus civis, non atramento plumali, canna neque area, sed arte quadam perpulcra, manu Petri de Gernsheim, pueri mei, feliciter effeci. Finitum anno MCCCCLXVI. quarta die mensis Februarii.* * Officia, Paradoxa, Lælius & Cato Romæ 1469. fol. per Svveynheim & Pannartz: & Venet. 1470. & per Vindelinum Spiram 1472. fol. & 1474. fol. per Jo. de Colonia & Jo. Manthen de Gheretsem, & Mediolani 1474. Neapoli 1474. 1483. fol. & cum aliis scriptis Tullii Philophicis Rom. 1471. fol. per Svveynheim & Pannartz, & per Eucharion Archirion diœcesis Herbipolensis, Rom. 1481.

I 2 nec

(a) Panætii librum περὶ καθήκοντος præter Ciceronem & S. Ambrosium 1. de officiis memorat Apostolius procemio proverbior. Hecatonis quoque Rhodii (qui Panætium audivit) libri de officiis à Cicerone lib. 3. laudantur. Aristotelem præterea de officio disputasse refert Ambrosius lib. 1. cap. 10. Sed libros ejus Ethicos respicit qui exstant, nullum vero alium singularem περὶ τοῦ καθήκοντος librum, quo titulo primus librum proscripsisse videtur Zeno Citicus, Laert. VII. 4. & 25. Zenonem secutus Chrysippus, & Cleanthes, ut notatum Menagio ad Luciani Hermotinum T. 1. p. 568. ubi mentio disputationis περὶ καθηκόντων. M. Bruti librum περὶ καθήκοντος citat Seneca Epist. 95. Charisius ac Priscianus. Ciceroni autem magis placuit inscriptio plenior *de officiis*, quam *de officio*, ut Atticum suum monet XVI. Epist. 11.

(b) Vide Chevillierium de origine typographiæ Parisiensis p. 57.

nec non 1494. per Martinum Herbipolim, & Lipsiæ sine anni notatione in fol. & 1507. fol. Cum *Petri Marsi* commentariis Venet. 1481. fol. per Baptistam de Tortis, & 1484. fol. per Bernardinum de Novaria & cum commentariis Marsi, *Omniboni* & *Martini Philetici*, Venet. apud de Tortis 1481. 1486. 1488. fol. & 1506. fol. ex editione *Ben. Brugnoli* cum commentariis *D. Marsi*, & *Francisci Maturantii*. *Jodoci Badii Ascensii* A. 1509. Paris 4. & 1514. Lugd. fol. *Bartholomæi* item *Latomi* Colon. 1534. 4. * Cum Marsi, *Francisci Maturantii*, *Badii Ascensii* commentariis. Lugd 1514. 4. & 1516. fol. Sine commentariis Lipsiæ 1510. fol. & Venet. apud Aldum 1519. 8. subjunctis Catone & Somnio Scipionis Græce, interprete Theodoro Gaza. Ex *Erasmi* recensione Basil. 1519. Confer Erasmi Epistolas XXVIII. 17. edit. Lond. Parif. 1523. 4. Per *Conradum Goclenium*. Basil. 1527. 4. & cum scholiis *Philippi Melanchthonis*. Colon. 1533. 8. Cum Marsi, Maturantii, Ascensii & Philetici notis ex recensione Julii Feretti Ravennatis. Venet. 1540. fol. *Xysti Betulcji* Commentarius, Basil. 1544. 4. Cum annotationibus *Erasmi*, *Melanchthonis*, *Vitique Amerbachii* & *Cælii Calcagnini* disquisitionibus, Parif. 1550. 1556. 4. Lug. 1556. fol. Calcagnini disquisitionibus respondit *Jac. Grifolus* Lugd. 1552. 8. Venet. 1542. 8. Julii Cæsaris Scaligeri commentarios edere voluit Maussacus, ut legas in Epistolis Claudii Sarravii p. 56. editionis primæ, sed nunquam illi quod sciam typis exscripti prodierunt in lucem. E recensione *Jo. Boulierii* Cicero de officiis editus est Lugd. 1560. 8. * *Jo. Rivii* tabulæ in Officia Ciceronis Basil. 1561. fol. Officia Ciceronis in tabulas redacta à Jo. Martino Kuslinensi. VViteb. 1580. fol. *Paulum Magnolum* magnæ hominem doctrinæ, diligentia etiam admirabili, Ciceronis libros de officiis accuratissime cum antiquis exemplaribus contulisse scribit Muretus notis ad Terentium pag. 192. Cum eruditis *Caroli Langii* notis & castigationibus ex antiquis MSS. Antvv. 1563. 1567. 8. Eædem Langii notæ recusæ sunt ad calcem observationum Humanarum A. Schotti, Hannov. 1615. 4 Cum annotationibus *Suffridi Petri*. A. 1568. 8. *Hieron. Wolffii*, Basil 1569. 1579 1584. fol. *Joach. Camerarii*, Lips. 1577. 1589. 1597. 8. *Fulvii Ursini*, Antvverp. 1579. 8. *Martini Henrici* Saganensis, Witteb. 1582. 8. cujus commentarios laudat C. S. Schurtzfleischius V. C. Epistola LV. *Francisci Fabricii*, Colon. 1581. 8. *Guil. Canteri*, *Corn. Valerii* &c. 1576. 8 *Steph. Riccii*, VVitteb. 1585. 8. *Victorini Strigelii*, VVitteb. 1588. 8. *Matthæi Dresseri*, Francof. 1587. 8. *Jo. Piscatoris* Analysis dialectica, Spiræ 1582. 4. 1596. 8. Cum *Sam. Rachelii* commentario eximio * Philosophico Juridico, & prolegomenis,

quibus

quibus natura Honesti, aliaque ad Jus Naturæ spectantia explicantur, Francof. 1668. 8. & Amstelod. 1686. 8. apud Henr. Wetstenium. Cum notis *Frid. Hildebrandi*, Lipf. 1669. 12. atque inde sæpius. Cum parallelis Philosophicis & rudimentis Officiorum *Jo. Henrici Bœcleri*, Argent. 1680. 8. * Quæ utraque recusa etiam sunt Tomo tertio ejus dissertationum Academicarum, junctim editarum Argentorat. 1712. 4. Ex recensione & cum notis *Jo. Georgii Grævii* (a) integrisque animadversionibus Lambini, Fulvii Ursini, Car. Langii, quem præ ceteris in contextu editor est secutus, Francisciquе Fabricii, & qui Wolffio ac Betulejo plurima debet Aldi Manuti: tum selectis aliorum Mureti, Rachelii &c. Amstelodami 1688. 8. Huic præclaræ editioni subjiciuntur integræ *Cœlii Calcagnini* disquisitiones in de officiis libros, *Ant. Majoragii* decisiones contra Calcagninum, & *Jacobi Griffoli* Lucinianensis defensiones Ciceronis contra eundem. *Marius* quoque *Nizolius* defensiones aliquot Ciceronis locorum scripserat, quæ & separatim vulgatæ, & editioni Venetæ officiorum A. 1554. subjectæ sunt. In his Calcagninum reprehendit quod Ciceronem impugnarat, nec minus perstringit Majoragium, quod Ciceronem, Platone, & Aristotele putaret posse in disputando fuisse inferiorem. *Majoragii* libris duobus reprehensionum Mediolan. 1549. 4. excusis & multo felle illitis respondit *Nizolius* in libris quatuor Antibarbari Philosophici, quos post editionem primam Parmensem 1553. 4. cum luculenta præfatione sua recudi curavit Illustris G. G. Leibnitius, Francof. 1674. 4. * *Cœlii Calcagnini* disputationes sex & viginti in de officiis libros prodierunt inter Calcagnini Opera pag. 253. Basil. 1544. fol. *Jacobi vero Griffoli* defensiones contra Calcagninum, Venet. 1546. apud Aldum. *Marius Nizolius* præter Antapologiam (Apologiæ Majoragii quam pro Antiparadoxis suis scripserat oppositam) defensiones aliquot locorum Ciceronis edidit, quæ subjiciuntur etiam editioni Officiorum Venetæ A. 1568. fol. cum commentariis Marsi, Maturantii, Omniboni Leonigeni, Philetici, Badii & aliorum. Cum notis *Dav. Constantii*, A. 1688. 8. Ex recensione & cum notis *J. Georgii Grævii*, Amstelod. 1691. 1699. 8. Cum notis *M. Alberti Christiani Rhotii*, Lipsiæ 1692. 8. * Magni Danielis Omeisii dissertationes XXVI. in Officia. Altdorf. 1695. ad 1702. Joannis Schultze Rectoris Scholæ Hamb. Anatome Philosophica librorum de officiis & parado-

 xorum.

(a) Testatur vir doctissimus editionem Moguntinam A. 1465. licet primam, non esse ex meliore descriptam exemplari. Idem usus est præter MSS. Codices binos, editione Gryphiana minore A. 1550. & Argentoratensi Lambini, quas P. Pithœus cum duobus manu exaratis Codicibus contulerat.

xorum. Hamb. 1700. & 1702. 12. Novissime Officia notis tam Philologicis, quàm Philosophicis, tabulisque & indicibus illustrata edidit *Joh. Mich. Weinrichius*. Coburg. 1720. 8. Ex recensione *Thomæ Cockman*, qui ad decem MSS. Codices de integro recensuit, Oxon. 1695. 8. & (a) 1716. 8. * Cum notis *Thomæ Tooly* (b) Oxon. 1717. 8. Cum explanationibus notisque Germanicis in tironum usum: Halæ Sax. 1718. 12. *Italice* Venet. 1544. 8. *Belgice* A. 1589. 8. auctore Dieterico Coornhart. * *Anglice* ex Thomæ Cokmanni versione jam tertium prodierunt Lond. 1715. ut Arthuri Maynvvaringii interpretationem prætercam. *Hispanice* post Joannem de Jarava Antvverp. 1549. transtulit Franc. Tamara, Salmant. 1582. 8. * *Lusitanice* reddidit Petrus, Dux Conimbricensis, idem qui Vegetium eadem lingua expressit. *Gallice* post versiones antiquiores, ut quæ Lugduni A. 1496. fol. prodiit & A. 1502. Paris. 4. per Davidem Missant, & ex versione Bernardi Girardi Blæsis 1560. perquam eleganter hi libri redditi sunt à Duboisio, Paris. 1691. & Hagæ Com. A. 1692. 8. *Germanice* post interpretationem, quæ cum iconibus ligno descriptis lucem vidit auspiciis liberi Baronis Joannis de Schvvartzenberg Augustæ Vindel. 1532. fol. * prodiit Augustæ Vindel. 1545. fol. & Francof. 1550. fol. hoc titulo: Ciceronis 3. Bucher von gebuhrlichen Mercten, tum Lipsiæ ex interpretatione Jo. Rhenii. 1628. 8. Sed exstat quoque recens interpretatio vernacula longe accuratior puriorque, licet Latinis pressius adhærens, in tironum usum etiam latinis phrasibus annotatis à præclaro viro *Casp. Gottschlingio*, Silesio, Lycæi Neobrandenburgensis Rectore & Bibliothecario. Hal. 1719. 12. *Jo. Georgii* vero *Wilkii*, Rectoris meritissimi Misenensis (A. 1691. defuncti) paraphrasis Germanica Officiorum Ciceronis Lipsiæ 1696. 8. prodiit sub hoc titulo: Einleitung fum nuklichen Ochul, Brauch der dreii Bucher Ciceronis de officiis. Joannes Hackmannus ad calcem Ethices suæ curante filio Frid. Augusto Hackmanno recusæ Helmst. 1710. 8. compendium librorum de officiis (c) repræsentat sub titulo Evangelii Gentilium. Ad Ciceronis imitationem *libros tres de officiis* Christianorum scripsit *S. Ambrosius*, quos separatim ediderunt *Jo. Henr. Bæclerus* Argent. 1644. 12. & non ita pridem *Michael Fortschius*

(a) Bibl. ancienne & moderne de Mr. le Clerc Tom. XI. pag. 162.

(b) Acta Erud. A. 1717. pag. 473.

(c) *De officiis* maluit inscribere Cicero quam *de officio*. Confer Andream Alciatum lib. 10. parergon Juris cap. 16. Nec male tamen nostra etiam memoria Vir illustris Sam. Pufendorfius, qui brevi & concinno complexus compendio munera omnia ac partes, quæ vel in naturali statu vel in civili impleri à singulis debent, libros duos *de officio hominis & civis* inscripsit, Græcos secutus, quorum περὶ καθήκοντος lucubrationes laudantur, de quibus mentionem feci superius.

ſchius Stutgard. 1688. 8. * *S. Ambroſii* libros tres *de Officiis Miniſtrorum* ſive Diaconorum (hanc enim genuinam eſſe illius operis inſcriptionem, è Codd. MSS. docent Benedictini in notis Tom. 2. Opp. S. Ambroſii) Moguntina editio A. 1602. 8. ita cum totidem Ciceronis libris excuſos exhibet, ut verba Ambroſiana Ciceronianis per ſingulas paginas è regione poſita ſint, parum utili inſtituto, cum in iiſdem paginis raro legatur aliquid utrinque argumento ſimile vel reſpondens. Idem dixeris de Johanne Marcianæo, qui hunc in modum Hieronymi & Rufini ſcripta contraria in iiſdem paginis deſcribi curavit in nova ſua Hieronymi editione. Præfatio Jo. Henr. Bœcleri περὶ τῶν καθηκόντων ad S. Ambroſium de officiis legitur etiam in ejus diſſ. Academicis Tom. 3. pag. 486. * Baſnagius Bellovallius in Hiſtoria operum eruditorum Gallice edita Amſt. 1695. menſe Auguſto pag. 555. *Il paroit à Paris un in 12. que les Savans ſeront peut-être curieux de parcourir: il eſt intitulé* le diſcernement de la vraye & de la fauſſe morale, *ou l'on fait voir le faux des offices de Ciceron, des livres de l'Amitié, de la Vieilleſſe & des Paradoxes*. Auctor hujus ſcripti Leleveltus, quod deinde recuſum evolvi in ejus Tomo quarto operis Pariſ. 1698. 12. vulgati ſub titulo: *la Philoſophie moderne par demandes & réponſes*. Non dubito eundem ſcriptorem ſi voluiſſet ingenue ingenium intendere, meliora etiam ſcribere potuiſſe pro Cicerone defendendo, quam hæc quæ in litteras miſit ut ejus doctrinæ detraheret. Atque idem non dubito affirmare etiam de clariſſimo Viro, qui in Actis Philoſophorum Germanice editis parte IX. p. 441. ſeq. ſingillatim Ciceronis officia nuper reprehendenda ſibi ſumſit. Quid ni vero reprehendit ille potius muſteos ſcriptores, qui inter Germanos noſtros & medios Chriſtianos longe deterius quam Cicero aliquis vel Plato philoſophantur, & nulla facta mentione humanitatis, communiſque juris, ad quod divinitus conditos nos eſſe pulchre profitetur Cicero, nullam aliam legem naturalem actionum humanarum agnoſcunt, quam jubentem facere quæ conditionem tuam perficiant, & omittere quæ deteriorem reddant, finguntque ad eam nos obligari etiam ſepoſita Majeſtate Numinis: quibus poſitis principiis quale ſcelus ſit, quod ſtrenue committi non poſſit, haud video; nam etiam qui ſibi vel qui alteri conſciſcit necem, judicat ſe amplificare conditionem ſuam, & qui ambitioni litat aut avaritiæ, vel qui indulget voluptatibus, qui vindicta animum ſuum paſcit, egregie ſic obſequi præcepto naturæ videbitur. Lex autem naturæ non quærenda eſt in eo, ut felicitatem nobis ſectandam præcipiat, nam in hoc nullus poteſt eſſe error, nulla tranſgreſſio, neque lege ad hoc opus: ſed quo pacto illa ab omnibus

desiderata felicitas recte quæri, certissimeque obtineri debeat: Hoc si amore in Deum, & in homines charitate unice assequi nos posse, CHristo crederemus docenti, nec à lege Naturæ aberraremus, nec infra Ethnicos saperemus, aliosque sapere doceremus. Gauderemus etiam potius in Cicerone & aliis à Christo licet alienis scriptoribus tam vere & late patentis legis deprehendere nos altè & pulcherrime impressa vestigia, inque his monstrandis, illustrandis, & commendandis potius, quam in contemtum adducendis, laudem ingenii quæreremus.

9. *Cato Major*, sive *de Senectute*, ad T. Pomponium Atticum. Hujus libri *Græca* versio, sed paulò indiligentius facta à *Theodoro Gaza*, occurrit in quibusdam Ciceronis editionibus, ut Argentoratensi Jo. Sturmii, & Jo. Baptistæ Egnatii Aldina, qui primus vulgavit A. 1523. 8. separatim quoque vidit lucem græce & latine, Ingolstad. 1596. 8. Jo. Metzleri scholia prodiere Hagan. 1531. 8. M. Beumleri analysis Lælii & Catonis, Spiræ 1583. 8. * Ciceronis *Cato Major* & *Lælius* jam A. 1469. fol. Romæ viderunt lucem una cum Officiis: & cum aliis insuper libris ejus Philosophicis 1471. fol. deinde frequentissime una cum iisdem recusi. Cato major etiam per Jo. Lutitensem emendatus Lipsiæ 1507. fol. & cum commentario Martini Philetici, sine anno & loco. fol. Prodiit etiam Lips. 1514. cum libris de legibus. Lælius, Cato, Paradoxa Argentorat. 1513. 4. ex officina Schureriana. De Græca libri de senectute versione quam *Theodoro Gazæ* debemus, magnificum encomium Laur. Ingevvaldi Elingii in Historia Græcæ linguæ pag. 335. de quo nescio an alii sint eidem assensuri: *tanta porro felicitate librum M. Tullii de Senectute Græce expressit ac reddidit Gaza, ut in eo ipsam Ciceronis vim dicendi, tam quod ad gravitatem sententiarum, quam quod verborum pondus, non sine doctorum admiratione assecutus sit*. De veteri Gallica versione & ex ea facta Anglica excusa A. 1481. fol. à Guil. Coxoduno (Caxton) primo in Anglia typographo, meminit Mich. Maittaire pag. 163. annal. typograph. de Anglica etiam Jo. Lelandus libro de scriptoribus Britannicis pag. 481. In usum scholarum hunc libellum Ciceronis explicatum & applicatum separato volumine edidit Doctor quondam meus Rev. Lic. *Dan. Otto Kegelius*, tunc Conrector, & ab eo tempore Ecclesiastes Quedlinburgensis, Witeb. 1690. 8. Cato, Lælius, & Paradoxa, Gallice per Duboisium, Paris. 1692. 8.

10. *Lælius* sive *de Amicitia*, ad eundem Atticum. Hunc librum *græce* reddidit *Dionysius Petavius*, Paris. 1652. 8. Cato, Lælius, Paradoxa, & somnium Scipionis *Anglice* per Sam. Parkerum, Lond. 1704. 12. * *Lælius* præter antiquiores cum Catone editiones

nes etiam Lipsiæ lucem vidit A. 1504. 1507. fol. 1511. & 1518. 4. una cum paradoxis, & Venet. 1498. cum expositione Omniboni Leoniceni. Et cum eadem expositione sine anno & loco. Anglice vertit diu ante Sam. Parkerum sæculo decimo quinto Johannes Tipetotus teste Lelando pag. 480. Germanica libri de senectute & hujus de amicitia versio auctore Johanne de Schwartzenberg cum iconibus ligno incisis prodiit Augustæ Vindel. 1540. fol. Platonis Lysidem, Ciceronis Lælium & Toxarin Luciani Gallice vertit & junctim edidit Blasius Vigenerius Paris. 1579. 4.

11. Sex *Paradoxa* Stoicorum ad M. Brutum. Hæc quoque post *Gazam*, cujus versio nescio an edita est, *Græce* verterunt *Joh. Morisotus*, Basil. 1547. *Hadr. Turnebus* Tom. 2. Opp. & *Dionys. Petavius* Paris. 1649. 8. His Anti-Paradoxa opposuere Vitus Amerbachius, Argentor. 1541. & Antonius Majoragius Lugd. 1546. 8. quo nomine vehementer Majoragium quidem reprehendit Marius Nizolius in Epistola ad eum data, quæ legitur post Gudianas p. 132. Caspar vero Scioppius in elementis Philosophiæ moralis pag. 77. contendit quarti Ciceronis paradoxi solum hodie superesse initium, quia post primam periodum Cicero aliud atque adeo quintum in ordine probare nititur, hoc nempe: solum sapientem esse civem, omnes autem stultos esse exsules. Xysti Betuleji notæ in Paradoxa prodiere, Basil. 1550. 8. Matthæi Dresseri, Francof. 1597. 8. Alios editores & Interpretes annotare nihil attinet, quia omnes sciunt hæc paradoxa Læliumque & Catonem, Somniumque Scipionis semper fere libris de Officiis subjungi, & cum illis explicari. * Adversus *paradoxa* Ciceronis, sive ut idem in Lucullo vocat, *mirabilia* Majoragius Antiparadoxa edidit, ludibundum se hoc scribendi genus suscepisse deinde libenter testatus lib. 1. reprehensionum contra Nizolium cap. 2. ubi refert se commentarios in eadem Ciceronis paradoxa composuisse, quibus ostendit ea vere admirabilia esse & Socratica ac vera, atque illis responderit quæ posuerat ipse in suis antiparadoxis. Tertium paradoxon de peccatorum æqualitate oppugnat Horatius lib. 1. Satira 3. vers. 115. seq. & cætera perstringit vers. 124. seq. Universa ridet & explodit ipse Cicero Oratione pro Muræna c. 29. Eorundem meminit Plutarchus in Catone minore pag. 769. & 792. *Paradoxa* Ciceronis primum edita cum officiis Romæ sunt A. 1465. 1471. fol. De aliis quæ insecutæ sunt editionibus, & quas passim jam commemoravi, dicere, nihil est necesse. Loca quædam illorum è MS. emendat illustratque Jacobus Tollius in fortuitis cap. XVII. p. 134. seq. Paradoxa & Somnium Latine & Germanice à Jo. Friderico illustrata edidit Jo. Rhenius, Lipsiæ 1630. 8. Postremo Paradoxa à *Thomæ*

Bent-

Bentleio recensita & illustrata habemus ad calcem librorum de finibus, Cantabrig. 1718. 8. Ciceronis exemplo Matthæus Jorna commentarium suum Belgice editum in octo μακαρισμοὺς, Matthæi VI. inscripsit paradoxa Christiana. Amst. 1696. 8. Omitto paradoxa Christiana Lippi Aurelii Brandolini, Jani Nicii Erythræi &c.

VII. *Fragmenta* ex operibus Ciceronis deperditis nobiliora supersunt hæc tria:

1. *Somnium Scipionis* ex ultimo sive sexto libro Tulii de Rep. (*a*) sive de optimo Reip. statu excerptum. Illud servavit ac duobus libris copiose illustravit *Macrobius*, de quo infra: *Favonii* vero *Eulogii* (*b*) Rhetoris Carthaginensis disputatio in somnium Scipionis ad V. C. Superium Cos. Provinciæ Byzacenæ scripta lucem debet viro & hoc & multis aliis nominibus egregie de litteris ac de Cicerone etiam promerito A. Schotto, qui è vetusto Codice Gemblacensi primus illam eruit subjunxitque libro quinto quæstionum Tollianarum, Antvv. 1613. 8. Deinde Grævius suæ officiorum editioni An. 1688. 8. subjunxit. * *Favonii Eulogii* in somnium Scipionis editio Antvverpiensis 1562. 8. est nulla, & in Bibl. Kielmanniana parte 2. pag. 1127. per errorem memoratur, nam inspectus à me Codex erat Schotti A. 1613. *Græca* somnii translatio composita à *Theodoro Gaza*, exstat in editione Ciceronis Aldina, & in Sturmiana Argentoratensi in 8. * Etiam à *Planude* versum Græce

(a) Ciceronis opus de Rep. quod vestigiis Platonis insistens composuerat, laudatum Gellio, Lactantio, Augustino aliisque exstitit adhuc tempore Gerberti, ut ex ejus Epist. LXXXVII. colligitur, & Petri Pictaviensis, ut notatum Barthio XXXII. 5. & 18. Adversar. Johannes Mabillonius T. 1. Musei Italici p. 79. refert se in Catalogo quodam MSS. cum observasset Ciceronem de Rep. lætatum ad Codicem ipsum properasse, sed inspecto volumine designato primam Ciceronis Philippicam deprehendisse, cujus prima sunt verba: *Antequam de Republica*. Vana quoque spes fuit hoc opus in Polonia recuperandi, quam in rem Cardinalis Bessario dicitur insumsisse aureos amplius mille. Atque adeo sapit fabulam, quod in vita Joannis Zamoscii refert Isaacus Bullartius, T. I. Academiæ scientiarum & artium p. 87. post annum 1576. durante obsidione Plescoviæ nobiles quosdam Polonos otii pertæsos ulterius in interiora Mosciæ excurrisse, comite Voinuskio, viro Hebraice, Græce & latine erudito, neque longo itinere incidisse in locum, ubi præclara antiquitatis monumenta reperissent, inter alia *Ciceronis libros de Republica ad Atticum, aureis descriptos litteris.* Svetonius olim adversus Didymi Ciceromastigem scripserat librum περὶ τῆς Κικέρωνος πολιτείας Svida teste. Sed nec ille ad nos pervenit. Locum in Ciceronis πολιτικοῖς quo Musica disciplina vituperabatur, ab aliena manu intrusum fuisse demonstravit Aristides Quintilianus libro II. de Musica pag. 70.

(b) Haud diversus hic mihi videtur ab Eulogio S. Augustini discipulo, de quo adscribam locum ex hujus lib. de cura pro mortuis cap. XI. *Carthaginis Rhetor Eulogius qui meus in eadem arte discipulus fuit, sicut mihi ipse, posteaquam in Africam remeavimus retulit, cum Rhetoricos Ciceronis libros discipulis suis traderet, recensens lectionem quam postridie fuerat traditurus, quendam locum offendit obscurum: Quo non intellecto, vix potuit dormire, sollicitus, qua nocte somnianti ego illi quod non intelligebat, exposui, imo non ego, sed imago mea nesciente me, &c.*

Græce somnium Scipionis suspicatur Lambecius V. pag. 153. ubi in Græco quodam Codice MS. Juliani Cardinalis S. Angeli citatur ὁ ὄνειρος τοῦ Σκιπίωνος. E recentioribus præter Pet. Jo. Olivarium, Pet. Ramum, Bartholomæum Barrientum, aliosque hoc somnium illustrarunt Ludov. Vives, T. 2. Opp. Matthæus Dresserus Francof. 1597. 8. Jo. Sambucus, Antvv. 1573. 8. Gerardus Vossius, Tungrensis, Rom. 1575. 8. Elias Vinetus, qui reliquis à Schotto præfertur, & Ulricus Obrechtus. Argentorat. 1666. 12. atque in eis Academicis ibid. 1704. 4. pag. 561. seq. * *Antonii Mancinelli* sermo in Scipionis somnium cum Xenocratis libello de morte per Ficinum verso prodiit Daventriæ in 4. circa A. 1510. ut videtur, licet nota diserta temporis abest. *Ludovici Vivis* somnium & vigilia h. e. somnium Scipionis cum enarratione lucem vidit Basil. 1521. 4. Somnium Scipionis Officiis Ciceronis jam subjicitur in editione Veneta 1472. fol. apud Vindelinum Spiram, atque deinceps in reliquis infinitis. In *Somnium Scipionis*, libri VI. de Rep. apospasmation, consideratio Latini Latinii prodiit Antvverp. 1631. 8. * Fides esto apud autorem, Casparum Barthium, qui Daumio narravit *sex libros* Ciceronis *de Rep.* extitisse ante bellum tricennale in Bibliotheca Fuldensi in aliquot voluminibus membranaceis, sed à militum petulantia discerptos & equis substratos fuisse; ut ex Christiani Daumii ore refert Rev. Christianus Feustelius in Miscellaneis p. 47. Verum & Joanni Sturmio spes facta fuit thesauri hujus, cui consequendo Cardinalis Polus duo millia aureorum incassum impendisse traditur. Sed bene Bernardus Moneta in Epistola ad Bouhierium præsidem Parlamenti Divionensis eruditissimum inserta Tomo IV. Menagianorum pag. 395. *Il y a des gens qui pour se mettre en reputation, supposent avoir vu, ou même avoir par devers eux certains livres rares, singuliers, & qu'on croit perdus. Témoin ce Francesco Veneto, qui fit accroire à un Grammairien de Fano, (a) commentateur des six premiers livres qui nous restent des* Fastes d'Ovide, *que* les six derniers *etoient dans la Bibliotheque du Roi de France, ou il les avoit vus & lus. Témoin sans aller plus loin, celui (b) qui en* 1690. *se vanta d'avoir retrouvé le* Petrone *entier, & qui eut le front de faire imprimer un pretendus supplement, non seulement indigne de cet auteur, mais même du plus mediocre. On avoit promis à Jean Sturme (c) les* six livres de la

(a) Anton. Constantinus Fanensis in fine commentar. ad fastos Ovidii. Obiit A. 1490.
(b) Franciscus Nodotus.
(c) Jo. Sturnius Epistola ad Rogerum Aschamum 30. Jan. 1552. *Ecce Aschame, quidam in hac vicinia mihi promisit libros Ciceronis de repub. sexies misi ad eum: si adferantur, me quid poterit esse beatius? Senatoriam pro me gravitatem feram ex antiqua disciplina,*

la Republique de Ciceron, *à la recherche des quels le Cardinal Polus* (a) *depensa deux mille ècus d'or, envoyant exprès un homme en Pologne, ou on lui avoit fait esperer que se trouveroit le manuscrit. On avoit promis de mème à Vives* (b) les Anticatons de Cæsar. *Quelles fables n'a-t-on pas crues touchant* le Tite Live? *Il y a plus de vint-cinq ans qu'on l'attendoit entier* (c) *de Chio. Quelques* (d) *uns ont dit qu'il ètoit complet en Arabe dans la Goulette. D'autres*, (e) *qu'il s'en voyant un exemplaire en cette mème langue dans la Bibliotheque de l'Escurial. Libros* Ciceronis *de Rep.* simul ac editi ab illo fuissent avide lectos innuit Cœlius Epistola ad ipsum scripta VIII. 1. *Tui politici libri omnibus vigent.* Eorundem meminit Tullius & ad eos respicit libris de legibas non uno in loco.

2. Pars interpretationis *Timæi*, Dialogi Platonici, *de universitate*, quæ una cum Chalcidio separatim vulgata est, Paris. 1563. 4. & cum Græcis Platonis ex adverso positis collata à Joachimo Perionio, Paris. 1540. 4. Basil. 1542. 8. atque ab H. Stephano in Lexico Ciceroniano, Anno 1557. 8. *Neque vero novum est*, inquit Yvo Villiomarus sive Josephus Scaliger animadverf. in locos controversos Rob. Titii p. 22. *Ciceronis diligentiam & fidem in reddendis Græcis desiderari, siquidem Ciceroniana cum Græcis contendantur.* * In Ephemeridibus litterariis Germanicis Lipsiensibus (f) jam supra à me laudatis pag. 879. legas multa è Ciceronis monumentis manu exarata occurrere Uratislaviæ in Bibl. Rhedigerana, præ cæteris quæ in editionibus Tullii non occurrant *librum de essentia mundi*, & aliud scriptum *ad Hortensium*. Sed librum de essentia mundi suspicor nihil aliud esse quam partem interpretationis Timæi Platonici,

plina, si obtinebo. Sed ut nunc homines sunt, valde metuo, ne sit nihil: sed si verum sit, mittam etiam tibi ut mecum sapias Romanam curiam, & forum & nostra: verum particulatim, ut si sapientia te superare non possum: tempore antecedam. Quam vereor non sit nihil? verum tamen in Epistola quam ad me scripsit, attingit loca quadam & eorum argumenta, qua non puto esse de nihilo.

(a) Aschamus ad Sturmium 14. Sept. 1555. lib. 1. Epist. pag. 99. *Ajebat Cardinalis Polaus se semel 2000. aureorum consumsisse mittendo certo quodam homine in Poloniam, qui libros Ciceronis de Rep. perquireret, quorum illic inveniendorum spem quidam ei fecerat. Ego statim narravi qua tu ad me olim de illis libris. Et rogavit, ut ad te scriberem, ut sciremus ecquidne certi de illis libris.*

(b) Jo. Lud. Vives ad 1. Augustini de Civ. DEI cap. 23. *Casaris anticatones duos vir clarissimus Cardinalis Leodiensis confirmavit se in antiqua quadam Bibliotheca Leodii vidisse, & curaturum ut ad me mitterentur. Quod si fecerit, non invidebo studiosis hominibus lectionem eorum.*

(c) Baudelot utilitè de voyages pag. 401.

(d) Antonius Fajus præf. ad versionem Gallicam Livii.

(e) Abraham Ecchellensis in dedicatione libri ex Arabico versi, cui titulus *semita sapientia.*

(f) Ausfuhrlicher Berich: von Buchern A. 1719. 8.

tonici, quæ inter Ciceronis scripta legitur sub titulo *de universitate*, atque primum lucem vidit cum aliis Philosophicis Ciceronis scriptis Romæ 1471. fol. per Conr. Svveynheim & Arnoldum Pannartz. Deinde sine loci nota & anni in fol. Et cum *Georgii Vallæ* commentario, Venetiis 1485. fol. & *Victoris Pisani* ibid. 1492. fol. Hinc post Perionii & H. Stephani curas locis quibusdam castigata & illustrata est à Paulo Leopardo, Isenbergensi lib. VIII. emendationum, cap. 20. seq. & nuper cum Græcis Platonis & altera Chalcidii Latina interpretatione commentario Chalcidii præmissa à me est ad calcem tomi secundi operum S. Hippolyti, Hamb. 1718. fol. De libro *ad Hortensium* (nisi Brutus intelligitur, in cujus exordio obitum Hortensii multis deplorat Cicero) videant quibus est occasio, atque si quid dignum luce adhuc ibi delitescat, bono publico ne invideant.

3. *Pars Metaphraseos* Phænomenon ac Diosemion *Arati*, Heroico Carmine. Nam poëtam quoque non omnino malum fuisse (*a*) Ciceronem, & quædam illius λείψανα poëtica fidem faciunt, & contendit Plutarchus in vita pag. 861. Hanc Arati Metaphrasin admodum adolescentulum se composuisse testatur Cicero II. de natura Deor. cap. 41. & videtur integrum adhuc habuisse Lupus Ferrariensis (*b*) Epistola LXIX. Fragmenta quæ sola hodie supersunt cum Græcis comparavit præter Perionium & H. Stephanum in libris modò laudatis, Carolus Sigonius in sua fragmentorum Ciceronis collectione, quibus addendæ observationes eruditissimorum virorum Pauli Leopardi XVI. 14. & XVIII. 16. seq. emendationum & Hadr. Turnebi VIII. 17. Adversar. Petri item Lescaloperii notæ ad Ciceronem de natura Deor. pag. 408. seq. & Hugonis Grotii viri summi Aratea, in quibus non modo fragmenta Ciceronis eo ordine quo Arato respondent exhibet, sed & alio litterarum charactere versus qui deerant ex suo ingenio suppletos interserit atque adjungit, Lugdun. Bat. 1600. 4. Johannis denique Cochanovii editio neutiquam prætereunda, qui Aratum Ciceronis recensuit & illustravit Cracov. 1579. 4. & quæ ad Aratea Tullii annotavit Janus Gruterus. * Reliquias *Metaphraseos Arateæ* recensuit etiam inter fragmenta Ciceronis Andreas Patricius, quas è Gudiana Bibl. accepi emendatas ex MSS. Fragmenta cæterorum scriptorum Ciceronis subjiciuntur etiam editioni Officiorum Lipsiensi 1611. 8.

4. Ce-

(*a*) * Ciceronem non malum fuisse Poetam notavit etiam nuper Regnerius Desmerais ad Gallicam suam librorum de Divinatione versionem.

(*b*) * Lupus Ferrariensis Epistola LXIX. ad Ansbaldum: *Tu autem huic nostro cursori Tullium in Arato trade, ut ex eo quem me impetraturum credo, quæ deesse ille Egil noster aperuit, suppleantur.*

4. Cetera scripta Ciceronis deperdita hæc fere sunt, quorum fragmenta ex veterum monumentis post *Rob. Stephanum*, collegit *Carolus Sigonius*, Venet. 1559. 8. & horum vincens industriam *Andreas Patricius*, Striceco-Polonus., ibid. 1650. 8. 1565. 4. & 1578. 4. suis vero Ciceronis editionibus (sed sine Patricii commentariis & Sigonii notis) subjecere Dionys. Gothofredus & Janus Gruterus, inde in alias etiam nonnullas editiones recepta, ut Londinensem ac Gronovianam.

1. *Orationes* (*a*) 1. pro M. Tullio, 2. pro L. Vareno, 3. Cum Quæstor Lilybæo decederet: 4. Pro P. Oppio, 5. Pro C. Manilio. 6. Pro M. Fundanio. 7. & 8. Pro (*b*) C. Cornelio. 9. In toga candida adversus competitores consulatus C. Antonium & L. Catilinam. 10. Pro Q. (*c*) Gallio. 11. De L. Otthone. 12. De proscriptorum liberis. 13. Contra concionem Q. Metelli. 14. De consulatu suo. 15. In Clodium & Curionem. 16. De Rege Ptolomæo (Auleta.) 17. Pro P. Vatinio. 18. Pro M. Æmilio Scauro. 19. Pro A. Gabinio. Præterea de quarum titulis solum constat. 20. Pro L. Corvino. 21. In deponenda provincia. 22. De L. Bestia. 23. In Gabinium. 24. Pro Crispio. 25. Pro Q. Mucio, & 26. De lege agraria, brevis. Subjecit etiam Patricius fragmenta orationum quæ exstant sed non integræ pro P. Quinctio, pro M. Fontejo, de lege agraria Kal. Jan. & in L. Pisonem.

2. *Commentarii causarum*, quarum liber XIII. allegatur à Diomede. Asconius quoque & Quintilianus memorant commentarios defensionum Ciceronis, in quibus indicem & initia orationum suarum exposuerat.

3. *Epistolæ* ad M. Titinnium. Ad Cornelium Nepotem libri II. Ad C. Cæsarem libri III. Ad Cæsarem juniorem libri III. Ad C. Pansam libri totidem. Ad A. Hircium libri IX. ad M. Brutum libri VIII. Ad M. filium libri II. Ad Licinium Calvum. Ad Q. Axium. Ad Catonem. Ad Cereliam. Ad L. Plancum. His addi Græcas Epistolas, quarum meminit Plutarchus in Cic. pag. 873. ad Herodem, ad Gorgiam Rhetorem., ad Pelopem Byzantium.

4. *Libri II. de gloria*, quorum meminit ipse Cicero cum alibi

cum

(a) Fragmenta ex orationibus Cic. deperditis, una cum notis Sigonii & Patric. Grævius præclaræ suæ orationum editioni tomo postremo subjunxit.

(b) Has pro Cornelio & tertiam in toga candida illamque, quæ est pro M. Scau. jam supra §. IV. num. 15. 16. & 40. retuli inter Orationes Ciceronis quæ exstant, quoniam earum paulò copiosiora fragmenta ad nos pervenere, in quæ Asconii Pediani commentarios habemus.

(c) * Orationis *pro Q. Gallio* meminit S. Hieronymus Epistola ad Nepotianum. Duarum pro *P. Vatinio* Valerius Max. IV. 2. 4. ubi etiam laudatur Oratio *pro A. Gabinio*.

cum lib. 2. de Officiis. Equidem hos ex illo tot egregiorum scriptorum naufragio evasisse atque tulisse ætatem varia, sed parum certa hactenus fama fuit. Sunt enim, qui Franciscum Petrarcham ejus cimelii possessorem fuisse affirmant. At Beatus Rhenanus An. 1531. ita scripsit ad Bilibaldum Pirckhaimerum: *Exspectamus aliquid veterum librorum à te, Ciceronem de gloria, eundem de vita beata, quasdam ejusdem Orationes hactenus non visas, Medeam Ovidii, Fontinnum Poetam,* (num Fontanum quem Najadas à Satyris adamatas cecinisse refert Ovidius IV. 16. de Ponto?) *qui Provincias Romanas eleganti carmine descripsit, nisi tanto thesauro solus frui vis*. Rhenani Epistola ejus libri rerum Germanicarum subjicitur, & prodiit præterea in Centuria Epistolarum Philologicarum è Bibl. Goldasti, Lipf. 1674. 8. p. 212. Pirckhaimerii Bibliotheca in varias deinde manus pervenit (vide Georg. Richteri Epistolas pag. 232.) sed nemo fuit repertus, qui libros illos proferret in lucem. Ab aliis arguitur Franciscus Philelphus libros Ciceronis de gloria habuisse, & pleraque ex illis suo cuidam inseruisse operi, atque deinde ne plagium pateret, igne eosdem abolevisse. Ita præter Varillasium in historia Ludovici XI. Menagius in Menagianis T. 2. p. 95. *Le traitè de la gloire de Ciceron fut trouvè tout entier par Philelphe. Il regarda cette heureuse decouverte comme un moyen de se faire valoir dans le monde & acquerir une grande reputation. C'est pourquoi il songea d'abord à le faire paroitre comme son propre ouvrage; mais craignant que ce mensonge ne fuit decouvert, par la suite de temps, il fit un traitè* de contemtu mundi, *qu'il ne composa que des lambeaux du livre de Ciceron, qu'il attacha ensemble du mieux qu'il put, après quoy il jetta au feu le traitè de la Gloire, & fit perdre à la Rep. des lettres par cette action odieuse un ouvrage ou il est à presumer que Ciceron n'ètoit pas moins admirable ni moins èloquent que dans ses autres ouvrages*. Liber de contemtu mundi sub *Philothei Rogerii* nomine ab A. Schotto vulgatus est Colon. 1619. 12. & aureolus vocatur à Caspare Barthio p. 2729. & 2820. Adverf. ubi negat se assentire doctissimo Cambdeno, qui scriptorem illius suspicabatur esse Britannum. Plurimi idem crimen abolitorum Ciceronis de gloria librorum impingunt *Petro Alcyonio*, qui ex illis pleraque in suos *de exsilio* libros duos transtulerit. Ita scribunt Paulus Jovius in elogiis c. 123. Cristophorus Longolius p. 367. & 387. Epist. Lil. Gyraldus de Poëtis sui temporis p. 45. Petrus Victorius præf. in Commentar. ad Aristotelis Poëticam, Antonius Verderius præf. ad Bibliothecam, ut recentiores, Paul. Colomesium cap. 15. Opusc. Nic. Antonium in limine operis de jure exsulum, Ant. Varillasium

sium in anecdotis Florentinis, Dav. Abercrombium in fure Academico &c. prætereream. Sed unius adscribam verba Paulli Manutii è commentario in XV.27. Epist. ad Atticum. *Libros duos significat, quos de gloria scripsit, qui usque ad patrum nostrorum ætatem pervenerunt. Nam Bernardus Justinianus in indice librorum suorum nominat Ciceronem de gloria. Is liber postea, cum universam bibliothecam Bernardus monachorum monasterio legasset, magna conquisitus cura neutiquam est inventus. Nemini dubium fuit quin Petrus Alcyonius, cui monacho Medico suo ejus tractandæ Bibliothecæ potestatem fecerant, homo improbus furto averterit. Et sane in ejus opusculo de exsilio adspersa nonnulla deprehenduntur, quæ non olere Alcyonium auctorem, sed aliquanto præstantiorem artificem videantur.* Equidem lubens assentior Nobilissimo Viro Jo. Burchardo Menckenio, qui in præfatione ad Alcyonium de exsilio, quem Lipsiæ anno præsenti 1707.12. recudi curavit, ab hoc eum crimine absolvendum, & ab æmulis ista oneratum esse calumnia existimat. Neque audet criminationis præstare veritatem Petrus Bælius in Lexico suo, ubi de Alcyonio differit. Miror vero quales sint Critici in quos Morlierius in libro Gallico quem inscripsit. *Essais de litterature pour la connoissance des livres* A. 1702.12. T. I. p.22. invehitur his verbis: *Certains Critiques -- ont osè avancer que le traitè de gloria qu'on sçait que Ciceron a fait & qui s'est perdu malheureusement, n'est autre que celui d'Osorio, qu'ils pretendent qu'un plagiaire du XVI. siecle publia sous le nom de cet Eveque, ayant decouvert le Manuscrit de Ciceron, qui avoit ètè ègarè durant près de XVIII. siecles. Quelle illusion?* * *Libros duos* Ciceronis *de gloria* à Raimundo Superantio, JCto Siculo donatos Franciscus Petrarcha acceperat, (*a*) sed quos ipse libro XVI. senilium Epist. 1. pag. 1046. edit. Basil. amissos queritur, cum præceptor ejus mutuo illos acceptos à Petrarcha propter rem angustam domi oppignorasset, nec luendi iterum daretur potestas. Petrum vero Alcyonium, Venetum, nescio quomodo æqualium sinistræ criminationes, suppressorum librorum arguunt, nam & Pierius Valerianus libro 2. de infelicitate literatorum pag. 362. scribit *Petri Marcelli libros quatuor exactissimæ interpretationis in Mathematicas disciplinas, cum in Alcyonii manus incidissent, ita suppressos fuisse, ut nusquam amplius apparuerint.* Tamen de libris Ciceronis de gloria interceptis ab Alcyonio non persuaserunt Clarissimo Sacyo, ubi hujus ut putat calumniæ facit mentionem in præfatione ad libros tres, quos de gloria diserte & eleganter Gallico stylo consignavit. Atque operæ pretium est videre, quæ de Alcyonio

(a) Confer Papyrii Massoni elogia Tom.2. pag.77. seq. Menagiana Tom.IV. p.86.

cyonio notarunt Diarii Veneti auctores, Giornale de' letterati d' Italia Tom. III. pag. 26. seq. & Antonius Magliabechius in Epistola ad nobilissimum Menckenium Act. Erud. 1707. pag. 279.

5. *Oeconomica* ex Xenophonte, lib. III. * *Oeconomicorum* liber primus præcepta habebat quomodo debeat mater familias domi agere: secundus quemadmodum foris pater familias, & tertius denique agriculturam, teste Servio in 1. Georgic. Fragmentis ex illo opere Benedictini monent addendum locum S. Ambrosii III. 6. de officiis. Tom. 2. p. 117. Fragmenta Oeconomicorum Tullii subjecta sunt editioni nitide Oeconomici Xenophontis Græco latinæ Oxon. 1703. 8.

6. *Protagoras*, ex Platonis dialogo translatus.

7. *Demosthenis & Æschinis Orationes contrariæ de Corona*, cujus interpretationis prooemium habemus sub titulo libri de optimo genere Oratorum.

8. *Laus M. Catonis*, quam impugnavit C. Cæsar.

9. *De Philosophia* liber, sive *Hortensius*. * *Hortensii* Ciceroniani lectione ad sapientiæ studium se accensum scribit S. Augustinus prooemio de Vita beata & lib. 1. cap. 10. de Ordine & lib. 3. Confess. c. 4. Ille Ciceronis Hortensius sive ad Philosophiam exhortatio citatur etiam ab auctore dialogi de causis corruptæ eloquentiæ c. 16. Franciscus Petrarcha lib. XV. senilium Epist. 1. narrat se incidisse in librum Ciceronis, qui de laude Philosophiæ inscribebatur, sed deceptum falso titulo, postea deprehendisse libros Academicos illo volumine contineri. Avorum nostrorum memoria jacturam Hortensii Ciceroniani levare instituit Jacobus Sadoletus Phædro suo, sive de laudibus Philosophiæ libris duobus, quorum priore studium Philosophiæ rejicit, altero commendat ac tuetur. Prodiit Lugduni apud Gryphium 1538. 4. atque inter disertissimi illius Cardinalis opera junctim excusa Moguntiæ 1607. 8. pag. 558.

10. *Catulus*, Academicus liber I. editionis primæ. Editionis secundæ liber II. III. IV.

11. *De jure Civili*. Gell. & Charis.

12. *Liber de suis consiliis*, sive expositio consiliorum suorum, ἀπολογισμὸς τῶν ἰδίων βουλευμάτων. Boëth. lib. I. c. 1. de Musica. Asconius ad Orat. in toga candida. Dio XXXIX. p. 96. Vide infra, Ἀνέκδοτα.

13. *De Auguriis*. Charis.

14. *Consolatio* sive *de luctu minuendo*, cum Tulliola ejus obiisset, liber ex Crantore maximam partem expressus.

15. *Chorographia*, Priscian.

16. Poëmata Heroica, *Alcyones*, *Limon*, *Marius*, & *de Con-*

sulatu suo, sive *de suis temporibus libri III.* * *Poematis de Consulatu suo* meminit Cicero ipse II. 3. ad Attic. atque respicit illud Servius ad VIII. Eclog. vers. 106. Similiter de consulatu suo scripserat *Cato*, nec non *Q. Catulus* de consulatu suo ac rebus gestis, & *Scaurus* de vita sua, & *Gracchus* de legibus à se promulgatis. Nam ut Tacitus cap. 1. Agricolæ, *plerique suam ipsi vitam narrare fiduciam potius morum, quam arrogantiam arbitrati sunt.* Cæterum Cicero magnis etiam precibus postulaverat à *L. Lucejo*, scriptore belli Marsici, ut res eventusque Cicerone Consule gestos scriberet, lib. V. Epist. 12. sed non videtur illi hoc ut faceret persuasisse. Una etiam Luceji Epistola ætatem tulit, quæ legitur inter Ciceronianas V. 14. Magnis hic Tullii amicus laudibus effertur ab auctore dissertationis, quæ inserta est Ephemeridibus litterariis Hagensibus (Journal literaire) Tom. V. pag. 137. seq. ubi disputatur de studio quo conatus fuit Cicero Lucejum Attico suo reconciliare. Ciceroni autem nimis gravis dica dicitur propter hæc verba lib. 1. Epist. 10. ad Atticum: *Sed hæc sanabuntur cum veneris, aut ei molesta erunt in utro culpa erit.* Postremorum enim verborum non est sententia, Lucejo creandam molestiam, uter etiam ex illis auctor exstiterit culpæ & offensæ, sive injuriam alteri fecerit: sed vero hic, ni fallunt me omnia, est sensus, molestiam fore imponendam illi, in quo futura sit culpa, quo minus iterum possint redire invicem in gratiam.

17. Elegia *Tamelastis*. Serv. in 1. Æneid.

18. Jocularis quidam libellus è quo Quintilianus VIII. ult. hosce duos versus producit:

Fundum Varro vocat, quem possim mittere funda,
Ni tamen exciderit qua cava funda patet.

19. His adde poëma Jambicum ab adolescentulo compositum, quod inscripserat *Pontius Glaucus*. Plutarch. Cic. p. 861.

20. Videtur etiam nonnulla loca insignia & forte libros integros *Homeri* latinis reddidisse versibus. Vide A. Patricii notas ad sectionem quartam fragmentorum p. 38. seq. * De *Epigrammate* Ciceronis *in Tironem suum* videndus Plinius junior VII. 4. Epist.

Ἀνέκδοτα sua memorat Cicero II. 6. & XIV. 17. ad Atticum, qui forte idem liber ἀπόρρητος de quo Dio Cassius, Ciceroni iniquior, XXXIX. p. 96. Consule Vavassorem de ludicra dictione pag. 370. seq. & Loënsem lib. I. Epiphyllidum c. 6. Non igitur primus Anecdota scripsit Procopius, sed ante eum Cicero, qui in illo suo volumine multa in Cæsarem, & Crassum acerba posuit. Ante Ciceronem Theopompus. * De *Anecdotis* (libri hæc est inscriptio) videndus Malaspina & alii ad II. 6. & XIV. 17. ad Atticum.

Sta-

Statilii Maximi de ſingularibus apud Ciceronem, Chariſio (*a*) laudatus liber, pariter intercidit; * quod eo magis dolendum, quod Plinius major & Quintilianus non pauca eum inveniſſe vocabula, & iis linguam auxiſſe Latinam teſtentur. Inſigniora quæ hodie in ſcriptis Ciceronis exſtant de vocibus rarioribus habes collecta in indice quinto penoris Tulliani, quod Georgio Ludovico Frobenio auctore prodiit Hamb. 1619. fol. Conſulendus etiam Rev. præſulis Hildeſienſis Jac. Frid. Reimanni liber editus Halæ 1718. 8. *introductio in hiſtoriam vocabulorum linguæ Latinæ*, p. 24. ſeq.

VIII. Supereſt ut dubia vel ſuppoſita (*b*) Ciceroni ſcripta paucis perſequar. Sunt vero:

1. *Libri IV. Rhetoricorum ad Herennium*, de quibus jam dictum eſt ſupra § III.

2. *Reſponſio ad invectivam C. Salluſtii Criſpi*, quæ in Salluſtii etiam editionibus quibuſdam legitur. Ciceronem illius auctorem eſſe negat Seb. Corradus in quæſtura p. 151. ſeq. qui *M. Porcio Latroni* (*c*) tribuendam conjicit. Vide præterea, ſi placet, P. Victorium XV. 3. Var. lect. Voſſii Inſtitut. Orator. lib. 1. p. 60. & Jo. Rainoldi prælect. XV. de libris Apocryphis T. 1. p. 167. * *Reſponſio ad invectivam Salluſtii*, quæ Ciceroni ab aliis, ab aliis M. Porcio Latroni tribuitur, incipit; *Ea demum magna voluptas eſt, Criſpe Salluſti, æqualem ac parem verbis vitam agere*. Altera Porcii Oratio in Catilinam legitur in Salluſtii editionibus pleriſque, etiam noviſſima Cantabrigienſi Joſephi Waſſe V. C. ſecuti Pariſienſem adjunxit. Hic Porcius Latro, ut ex Euſebii Chronico colligas, anno Auguſti Imp. quadrageſimo ſibi ipſi mortem attulit tædio du-

(a) Citat Chariſius lib. 2. pag. 175. & 193. Libros plures an unum ex Chariſio non conſtat. Libros vocat Daumius de cauſis amiſſarum Latinæ linguæ radicum cap. 18. pag. 59. Librum Morhofius cap. 6. de Patavinitate Liv. pag. 82.

(b) Adhuc ſuperſtite Cicerone jam tum erant qui aliena ipſi ſupponerent, qua de re conqueritur Orat. pro Plancio: *Ego ſi quid eſt, quod mihi ſcitum eſſe videatur, non adſpernor. ſtomachor vero cum aliorum non me digna in me conferuntur*: Præcipue joci, ſales, & dicta aliorum Ciceroni tribuebantur, quod ſibi minus jucundum accidiſſe ſcribit VII. Epiſt. 33. ad Volumnium. Deinde ut ex M. Seneca apparet, fuere illis temporibus declamatores, qui ut de aliis argumentis, ita etiam pro Cicerone & contra Ciceronem orationes ſcriberent.

(c) Plurimas hic declamationes compoſuit, interdum etiam extempore dicere ſolitus. Neque enim diſcipulos ſuos audivit declamantes, ſed uti apud Græcos Nicetas declamavit ipſe tantum, profeſſus ſe non eſſe magiſtrum, ſed exemplum. Unde contumeliæ primum cauſa à deridentibus eius diſcipuli dicti ſunt *auditores*, quod verbum deinde promiſcue in uſu eſſe cœpit. Vide Senecam controverſ. 25. Apud eundem Senecam plurima hujus Porcii referuntur, qui eum reliquis fere omnibus præfert declamatoribus: interdum reprehendit, ſed raro. Ex illo diſces præterea, ſub Auguſto Imp. Latronem claruiſſe. Huic Porcio Latroni tribuitur & altera Oratio in Catilinam, quam exhibent pleræque Salluſtii editiones.

plicis quartanæ. Plura de illo collegit Nic. Antonius lib. I. Bibliothecæ Hispanæ veteris cap. 3.

3. *Oratio ad populum & equites, antequam iret in exsilium*. Conficta vel à veteri quodam Sophista, vel certe ab aliquo, qui commentis suis nonnulla vere Ciceroniana inseruit, ut notat H. Dodvvellus diss. I. ad S. Irenæum p. 53. Lambino judice *inelegans, inconcinnaque est, insulsa atque inepta, denique vix latina*. * *Orationem ad populum & equites* Ciceroni adscriptam commentario illustravit Albertus Lenicerus. Witeb. 1572. 8.

4. *Epistola* sive *declamatio* potius *ad Octavium*, qua Remp. oppressam ipsi exprobrat. * *Epistolam* sive *declamationem ad Octavium*, sive ut habet Lambecius II. pag. 936. *ad Octavianum* Paulus Manutius subjunxit Epistolis ad Q. Fratrem, additque ἐκ τοῦ χαρακτῆρος intelligere se quod alium quam Ciceronem habeat auctorem. Vide & Petrum Victorium ad calcem castigationum in Ciceronis Epistolas ad diversos. Gallice vertit Bartholomæus Annulus A. 1542. Incipit: *Si per tuas legiones mihi licitum fuisset*. Male apud Lambecium per tuas *legationes*.

5. *Oratio de Pace*, edita à Carolo Merovillio in editione Orationum Cic. in usum Delphini. Sane ex Dionis libro XLIV. constat hujuscemodi orationem dictam esse à M. Tullio, sed genus loquendi non est Ciceronis, verum alicujus qui ex Dione utcunque sententiam & argumenta ejus expressit. * Hanc separatim edidit, & Ciceronis haud esse demonstravit Henr. Leonardus Schurtzfleischius. Witeb. 1712. 4.

6. *Oratio pro M. Valerio*, scatens solœcismis, tantum abest ut Ciceronis haberi possit: in editionibus itaque operum Tullii recte prætermissa.

7. *Consolationem* super Tulliæ Filiæ obitu scripsisse Ciceronem, quæ prægnans à Dolabella dimissa non diu à partu obierat, ex multis Ciceronis (a) ipsius locis constat: sed quæ sub ejus nomine edita est sub initium Anni 1583. primum Venetiis à Francisco Vianello Veneto, Ciceronem neutiquam auctorem agnoscit, licet Carolus Sigonius tribus Orationibus eam conatus fuit Ciceroni vindicare. Scripta igitur creditur vel à *Carolo Vianello*, ut contendit Jo. Rhodius de scriptoribus pseudonymis p. 17. seq. vel à *Carolo Sigonio* potius, ut ipsum denique confessum esse sunt qui tradant. Vide Latini Latinii lucubrationes T. 2. p. 188. Sigonio etiam

(a) Confer si placet Sigonii & Andreæ Patricii notas ad fragmenta è consolatione Ciceronis, quæ cum illa Pseudo-Tullii consolatione & A. Riccoboni judicio ad Hieron. Mercurialem quo illam Ciceronis haud esse ostendit, & Sigonii binis pro illa Orationibus prodierunt Bononiæ 1583. 8. Oratio tertia Sigonii prodiit ibid. 1600. 8.

etiam tribuit Benedictus Menzinus de literatorum hominum invidia cap. IX. Ciceronis non esse acriter pugnat præter A. Riccobonum Janus Guilelmius in assertione adversus Sigonium Parif. 1584. 8. & Justus Lipsius Epist. 35. 66. 75. & 91. Centuriæ I. Misc. & Epist. 14. Centuriæ ad Italos & Hispanos: Eleganter scriptam lectuque dignam nemo qui evolverit diffitebitur. Occurrit in editionibus quibusdam Ciceronis; ut Gruteriana: Separatim vero excusa est in variis locis non modo Italiæ, sed Germaniæ quoque, ut Erfordiæ 1585. 8. Norimb. 1598. 8. & translata in linguam Gallicam à Benedicto du Troncy Lugd. 1584. 8. & alio nescio quo auctore Parif. 1644. 12. Anglicam quoque versionem Catalogus memorat Bodlejanus. * *Consolatio* Ciceroni supposita eo ipso anno 1583. statim recusa Bononiæ apud Jo. Rossium, in 8. cum fragmentis à Sigonio & Andrea Patricio collectis judicioque Riccoboni (a) qui illam Ciceronis esse negat, & duabus Sigonii, quibus Ciceronem auctorem esse contendit, Orationibus. Prodiit etiam Norimbergæ A. 1584. & in Cicerone Dionysii Gothofredi, nec non in Justi Lipsii operibus Criticis cum ejus censura; & genuinæ quæ intercedit consolationis Tullianæ fragmentis.

8. *Liber de Synonymis ad L. Victurium* sive Veturium, ut vocat Morhofius libro de dilatione Oratoria p. 10. Sub nomine *Ciceronis Victurii* editum Venetiis 1587. 8. memorat Lambecius lib. 2. de Bibl. Vindob. p. 935. Mihi quidem ad manus est editio Augustana Anni 1488. cum inscriptione: *Ciceronis de proprietatibus terminorum*. Incipit: *Inter polliceri & promittere hoc interest, quod promittimus rogati, pollicemur ultro*. Catalogus Heinsianus refert Ciceronis Synonyma Victurii & Steph. Flisci Venet. 1515. 4. * *Synonyma* sub Ciceronis nomine primum excusa Paduæ, sive Patavii 1482. 4. per Matthæum Cerdonis: deinde sine loci notatione 1483. 4. sub titulo *de dictionum proprietatibus*. Et Augustæ 1488. 4. *de proprietatibus terminorum*. Est etiam in manibus editio Parisiensis apud Ascensium sine anni nota in 8. præmittitur Epistola: *Cicero Lucio Venturio salutem: Collegi en quæ pluribus modis synonyma dicerentur* &c. Erasmo judice est tumultuaria non adeo multarum vocum collectio ab aliquo Ciceronis studioso utcunque facta ex ejus scriptis.

9. *De re militari* fragmentum sub Ciceronis nomine editum in recentioribus editionibus Vegetii, & minori editioni Officiorum Ciceronis subjectum Amstelod. 1625. apud Guil. J. Cæsium. An-

 gelo

(a) Antonii Riccoboni Epistola ad Hieron. Mercurialem. Confer Diarium Venetum, Giornale de' letterati d'Italia Tom. XXIV. pag. 37. & Gottfridi Balthasaris Scharfii exercitationem de auctore Consolationis Ciceroni tributæ, in Miscellaneis Lipsiensibus à Car. Frid. Pexoldo vulgatis 1717. 8. Volum. VI. pag. 119. seq.

gelo quidem Decembrio judice parte X. politiæ literar. lib 2. p.56. *plenum ineptiis, & præsentis ævi vulgaritati congruens potius quam Ciceronis dignitati*. * *De re militari fragmentum* ad calcem scriptorum quorundam Ciceronis, ex castigatione Nicolai Angelii Bucinensis vulgatum Florentiæ apud Philippum Juntam 1516. 8. hac inscriptione: *Inter alia Ciceronis opera & hoc ipsum de re militari repertum est, quod cum non plane probaverimus, tum dicendi figura, cum plurimus mendis, ideo à ceteris secrevimus*. Judice Casellio lib. 1. Var. Lect. cap.16. *Modesti* sive alterius libellus est, inter M. Tullii monumenta ineptissime relatus.

10. *Orpheus*, sive *de adolescente studioso*, ad Marcum filium Athenis versantem, post Venetam editionem vulgante Friderico Monavio. Regiomonte 1643. 8. *. *Orpheus* sub Ciceronis nomine post Venetam editionem Anni 1593. 8. apud Jo. Baptistam Gottum, à Julio Cæsare Glusiano Squarcia JCto curatam, prodiit separatim vulgante Friderico Monavio, Elbingæ Borussor. 1643. 8. Scribit Squarcia in præfat. ad Jo. Petrum Ayroldum Marcellanum, Medicum ac Philosophum, in gaza D. Marci Venetiis extare non modo Codices editorum scriptorum vulgatis meliores, sed & non editos: *in his Ausonii Poetæ de aurifica Philosophia, quam Alchymiam vocant, parva Isagoge satis erudita & minime obscura: item fragmenta quædam ex libris ut mihi quidem videtur de Rep. Marci Tullii, & libellus de Orphei moribus & vita, Ciceroni inscriptus. Mitto igitur ad te Orpheum, quem vel ipsius esse Ciceronis, vel ex officina alicujus prodiisse qui proximus ætati Ciceronis vixit, tute qui mihi instar es omnium Manutiorum, testis esse poteris. Ausonium commendavi perillustri Viro Caspari Soromano, Patricio Mediolanensi*.

11. *De memoria*, quod nonnulli crediderunt *Tironis* esse, liberti Cic. vel potius interpolatam particulam è libro IV: Rhetoricorum. *Jacobus Lectius JCtus cultissimus in oratione VIII. quæ est de memoria, meminit aliorum fide exstare apud Florentinos Ciceronis opus de memoria artificiali inscriptum, quod ipsi tamen fabulosum videtur*. Morhof. 1. Polyhist. p. 364. * *De memoria* nonnulli habent pro interpolata particula è libro III. Rhetor. ad Herennium, cap. 16. seq. & de Oratore lib. 2. c. 86. seq.

12. *Notæ* tachygraphicæ sive *siglæ*, quas in Steganographia sua Trithemius tribuit Ciceroni, Tironem ejus libertum auctorem habent, ut dicam infra in Seneca Philosopho.

Denique *libellus de petitione Consulatus*, qui in editionibus Ciceronis exstat, non M. Tullii est, sed ad eum scriptus à Q. Cicerone fratre, & lectione haud indignus, nec injucundus, quamvis H. Stephanus in Pseudo-Cicerone p.180. scripsit *dictionem ejus*

cum

cum fratris sermone collatam, non minus radere delicatas aures, quam filii Ciceronis & Cœlii & Asinii Pollionis, aliorumque Tullii æqualium, quorum ad illum Epistolæ exstant. * *Q. Fratris* liber *de petitione Consulatus* in editione Ciceronis Veneta commentariis Manutiorum illustrata occurrit tomo nono, cum commentario *Valerii Palermi*, Veronensis. Libris etiam Tullii Rhetoricis subjicitur in editione Asulani & Barthol. Alexandrini Venet. 1485. fol. Separatim nuper edidit V. C. *Christianus Gottlieb Schwartzius* Altdorfii 1719. 8. una cum versibus viginti hexametris, qui sub Quinti hujus Ciceronis nomine exstant pridem editi *de signis cælestibus*, quo tempore quodque illustre sit, in Eclogario Ausonii pag. 558. edit. Tollianæ, & inter poëmata vetera à Viris doctis collecta. Ab eodem doctissimo Schwartzio aliam editionem earundem Quinti reliquiarum expectamus, ipsius & aliorum notis diligenter illustratam.

IX. Jam *editiones* Operum Ciceronis videamus: Ægidius Menagius in Originibus Gallicis p. 198. affirmat editionem Ciceronis Romanam apud Ubertum Gallium A. 1458. nomen dedisse generi litterarum quod vulgo à typographorum filiis vocatur *Cicero*, ab Italis *antico commune*, quoniam nimirum Ciceronis scripta charactere illiusmodi excusa fuerint. Sed numerus 1458. haud dubie est corruptus, & legendum 1468. 8. quo anno non totus Cicero, sed libri ejus tres de Oratore in urbe Roma prodierunt, uti Tusculanæ quæstiones A. 1469. & alia scripta quædam A. 1471. Nihil enim Ciceronis exscriptum typis est ante editionem Moguntinam librorum de officiis, quam supra notavi prodiisse A. 1465. Plura deinde scripta Ciceronis junctim prodiere Venetiis, Neapoli, & Mediolani: ut Labbeus, Beughemius, & alii jam annotarunt. * Ciceronis officia, Paradoxa, Lælius, Cato de natura Deorum, de divinatione, Tusculanæ, libri de finibus, de fato, de petitione Consulatus: pars libelli de Philosophia, Timæus, Academicæ quæst. & de Legibus, Rom. 1471. fol. per Conr. Swenheim & Arnoldum Pannartz. Cicero de natura Deorum, de divinatione, de fato, de legibus, Academicæ quæstiones; libri de finibus, Q. Cicero de petitione consulatus, M. Cicero de universitate, Somnium Scipionis, & de re militari, ex *Nicolai Angelii* Bucinensis castigatione, cujus Epistola ad Bernardum Divitium Bibiensem Cardinalem præmittitur, Florent. apud Philippum Juntam 1516. 8. At enim omnium quæ exstant Ciceronis scriptorum prima ni fallor est * Mediolanensis 1498. fol. 2. Volum. quam clarissimus Perizonius legavit Bibliothecæ Leidensi. *Aldina*, A. 1519.-1522. 8. novem voluminibus. Hujus

paginas editionis secutus est in thesauro suo *Nizolius*, itaque eas in margine servarunt laudabili studio Argentoratenses, & quædam aliæ. Post hanc occurrunt Parisiensis A. 1522. fol. 2. Vol. apud *Badium Ascensium*. Basileensis Cratandri, & altera Hervagiana A. 1534. fol. 2. Vol. Veneta A. 1537. fol IV. Vol. ex officina *Juntæ*, editio nitidissima & castigatissima ad fidem MSS. Codicum, Medicei præsertim, sed nec minus rarissima, curante edita *Petro Victorio* (a) cujus singularis viri industriæ ac solertiæ dici non potest quantum Cicero debeat. * Parisiensis nitidissima 1539. fol. 2. Volum. cum *Petri Victorii* explicationibus suarum in Ciceronem castigationum, quæ deinde sunt recusæ in editione Ciceronis Lugd. ap. Seb. Gryphium, A. 1540 8. & separatim 1552. 8. in qua editione accesserunt posteriores Victorii in Epistolas ad diversos castigationes. In his pag. 676. purgat se à plagii crimine, quod *Paulus Manutius* ei impegerat tum alibi tum ad lib. XIII. Epist. 8. Hos duumviros de Cicerone & latinis literis præclarissime meritos Victorium & Manutium conferens inter se Janus Gruterus, neutro vel meritis vel eruditione minor, *notis in lib. IX. ad familiar. Epist. 16. *Ita edidit Victorius, cui licet repugnet Manutius, moneo tamen lectorem ne attendat: nam ille bonus vir non satis ingenii ad emendationem Tullii attulit; neque (libere loquor) satis judicii, soleoque Petri Victorii operam multis parasangis præferre*. Victorio etiam plurimum tribuit elegantissimus Grævius præfat. in easdem Epistolas, quo judice illi uni plus Cicero debet quam reliquis omnibus qui in eo perpoliendo tempus studiumque posuerunt. Ex recognitione *Joach. Camerarii*, cum P. Victorii castigationibus, Basil. 1540. fol. 2. Vol. Lugdunenses ap. *Seb.* & *Antonium Gryphios*. A. 1540. 8. & 1548. 1559. 1571. 12. ex recensione *Jo. Mich. Bruti*, novem voluminibus. Argentoratensis, *à Jo. Sturmio* post Naugerianam & Victorianam correctionem emendatæ. A. 1540. 1557. 1564. 1574. 8. novem Voluminibus. Rob. Stephani, Paris. 1543. seq. octo Voluminibus. 8. *Caroli Stephani* Paris. 1555. fol. 2. vol. nitida & luculenta editio. Venetæ A. 1540. seq. 1550. seq. & 1564. 8. decem voluminibus ex emendatione *Paulli Manutii*. Ex recensione *Dionysii Lambini*, una cum ejus notis, Paris. 1566. & 1584. Lugd. 1577. fol. 2. vol. Paris. 1573. 8. novem voluminibus. Argent. 1581. 8. totidem vol. * Lugduni 1588. fol. 2. vol. & Genevæ 1594. 8. & cum notis Lambini & *Fulvii Ursini* Genev. 1584. fol. 2. vol. Nonnunquam, ingenio

(a) Victorii explicationes suarum in Ciceronem castigationum sunt excusæ etiam separatim, ut Lugduni apud Seb. Gryphium 1540. 8.

nio plus nimium indulsisse (*a*) & contra MSS. Codicum fidem mutasse quædam vir doctus arguitur. * Lambinus licet contra fidem MSS. nonnulla minus feliciter mutavit (ut arguitur etiam à Mureto XVIII. 7. var. lect.) atque ut ipse loquitur *invitis & repugnantibus libris omnibus*, tamen judice Bentlejo, audaciore etiam sed doctissimo Critico, *acute interdum cernit, ubi cæteri cæcutiunt.* pag. 719. emendatt. ad Tusculanas. Cum commentariis exquisitis, & elaboratissimis *Paulli* (*b*) & *Aldi Manutiorum*, Venet. 1578. (*c*) 1583. fol. quatuor voluminibus. Præclara neque ubique obvia editio. * *Aldum Manutium* (Pauli F.) exactissimum Ciceronis interpretem, qui Codices MSS. Ciceronis ex illustrissimis Bibliothecis conquisitos ad triginta vidit, contulit & διορθώματα curiose adnotavit, laudat Reinesius p. 326. Var. lect. Ex *Dionysii Gothofredi* recensione, cum ejus notis, Genev. 1596. 4. charactere typorum minuto. Francofurtensis ad Manutianam & Brutinam conformata, A. 1609. 8. decem vol. Genevenses 1608. 8. 2. vol. ex edit. Lambini, minutis typis. Iterum 1624. 8.

Præter editiones minores Tullii ut Lugdunensem in 12. apud Frelonium, ex recensione Jo. Boulierii, novem voluminibus, & Hanov. 1603. 12. & Augustæ Mantuanæ 1620. 12. extat & haut contemnenda Wecheliana Hanoviensis 1609. 8. decem vol. & *Dionysii Gothofredi*, Genev. 1606. 4. & Ciceronis opera in sectiones apparatui (*d*) latinæ locutionis respondentes distincta & simul paginas Aldinæ edit. annotatas habens, cum notis Lambini & Dionysii Gothofredi in ora cujuslibet paginæ, statim adscriptis, Coloniæ Allobrogum sive Genevæ 1616. fol. typis majoribus IV. Volum. sed quæ duobus non incommode compingi possunt. Et minori charactere ibid. 1633. 4. &c. *Suffridus Petri* paratas in totum Ciceronem castigationes habere se scripsit litteris ad Lambinum datis Lovanii 4. Kal. Dec. 1571. in Epistolis à Sim.

(a) Vide H. Stephani Pseudo-Ciceronem p. 24. seq. p. 23. 57. 107. 185. 205. seq. Thuanum extremo libri LXXX. Hist. Lipsium in Satyra Menippea & A. Schottum in Caroli Langii vita. Pro Dionysio Lambino male Lampadius legitur in ejusdem Schotti Tullianis quæstionibus IV. 4. 282.

(b) Manutium etiam quandoque lectiones consensu veterum librorum destitutas in textum recipere aliasque probas exturbare observat H. Stephanus in Pseudo-Cicerone p. 59. seq. 211. 216. Idem tamen scholia & notas doctissime atque accuratissime scriptas fatetur p. 119. 226. quanquam & in his quasdam sibi non ostendit probari tum eo ipso in libro, tum in commentariolo de variis generibus Epistolarum Ciceronis deque varia earum scriptione.

(c) * Editio Veneta Manutiorum 1578. decem distincta tomis est, sed qui voluminibus quatuor in fol. commode possunt compingi. Dolendum quod vitiis typographicis passim deturpata offenditur.

(d) Apparatus latinæ locutionis post Nizolii principia ex Cicerone ab Alexandro Scoto collectus prodiit, ut alias editiones mittam, Paris. 1652. 4.

Sim. Abbesio Gabbema editis pag. 249. & 247. ad Tho. Guarinum typographum Basileensem. *Carolus Langius* A. 1570. 3 Kal. Octobr. ad eundem Suffridum misit tomum posteriorem operum Tullii, cujus aliquot libros cum vetustis aliquot manu exaratis exemplaribus bona fide recognovit. Vide ibid. p 246. ubi etiam alterum priorem tomum alio se tempore missurum pollicetur; sed quod morte præventus (pag. 254.) facere non potuit.

Hamburgensis ex recognitione & cum notis *Jani Guilelmii* (a) (qui 27. vix annorum cum esset, Ciceroni ad MStos Codices recensendo A. 1584. immortuus est) & *Jani Gruteri*. Hamb. 1618. fol. 2. vol. Editio luculenta & capitibus distincta, emendataque diligenter, quamque adeo reliquis quæ exstant universis præferre non dubito. Ad ejus paginas aptatum pen`s Tullianum sive Indices copiosissimi in Ciceronem à Georgio Ludovico Frobenio ibidem in folio editum. Editio Gruteri recusa est Londini 1681. fol. sed capitum distinctione omissa, quod merito dolet Tho. Crenius V. C. parte 1. animadverf. Philolog. p. 8. Leidenses, Amstelodamenses, eandem secuti sunt minoribus typis plus semel, ac novissime Basileenses, (sive Genevenses potius) A. 1687. 4. * Ante Gruterum *Jo. Wouverius* notas quasdam *Jani Guilelmii* in Ciceronem nactus, novam eloquentissimi scriptoris ἔκδοσιν mediatus est, ut constat ex Petri Scriverii Epistola, in sylloge Antonii Matthæi p. 405. *Cornelii Schrevelii* editio Lugd. Bat. 1661. 4. cum notis. *Elzeviriana*, Lugd. Bat. 1642. 12. decem voluminibus, perquam nitida & emendata editio. *Blaeviana*, Amst. 1658. 12. decem voluminibus, nitida & ipsa. Ex *Jacobi Gronovii* V. C. recensione editio duplex Ciceronis lucem vidit Lugd. Bat. 1692. duobus vol. 4. & quinque voluminibus in 12. Præter nonnullos libros ad MSta de integro collatos, notasque editoris hoc habet eximium, quod Asconii Pediani, & Anonymi Veteris, licet cum Asconio neutiquam comparandi, scholia Orationibus statim per singulas paginas, quod fecit etiam præstantissimus Grævius, substrata exhibet. * *Jacobi Gronovii* Cicero præter ea quæ ab Clariss. editore accesserunt, habet integras notas Jani Guilelmi, Janique Gruteri, & appositos in margine ad lectorum usum numeros non tantum capitum Gruterianos, sed etiam sectiones apparatui latinæ locutionis Nizoliano respondentes, licet illas contra

auctoris

(a) Andreas Schottus in litteris ad Eliam Putschium datis 15. Nov. A. 1605. *Janus Guilelmus Lubecensis quos Ciceronis scriptos Codices viderit, facile divino. Caroli Langii notas à Suffrido Petri descriptas.* Gruterum præterea in conferendis MSS. Ciceronis Codicibus adjuverunt Janus Gebhardus & David Clericus, ut Gruterus ipse testatur in præf. quam in Elzeviriana edit. omissam ægre fert Joannes Clericus V. C. T. 14. Bibl. universal. p. 506. & T. 1. Bibl. selectæ p. 358.

auctoris mentem aliquando in media sententia initium figere notat Thomas Bentlejus notis ad lib. 2 de finibus cap. 13. Novam Tullii editionem ad MSS. & vetustas editt. studiose collatam ab aliquo jam tempore in Anglia moliti sunt eruditi Oxonienses, qui Livium cura sua recensitum nobis dedere *Joannes Hudson* & *Thomas Hearne*. Ex his jam superior Annus 1719. Hudsonum bonis litteris abstulit, & præstantissimi viri desiderium nobis reliquit. In Germania Ciceronem recensitum à se illustratumque notis exspectare jussit celebris hodie in Academia Salana Professor *Jo. Georgius Walchius*. Vide Memorias Trevoltinas A. 1714. p. 2023. & Diarium Lipsiense Neven Bucher. Baal XIX. pag. 526. Proxime autem exspectationi eruditorum facturum confidimus satis eruditissimum virum *Isaacum Verburgium*, (a) qui nitidis Wetstenianis typis expolitum à se Ciceronem cum notis dabit Amstelodami in fol. 4. & 8.

Gallice An. 1670. 12. duodecim voluminibus, auctore *Petro Ryero*, inter cujus versiones hæc Ciceronis, licet & ipsa nonnullis (præcipue in Orationibus) tamen quam reliquæ ejus paucioribus observata est scatere hallucinationibus.

Fulvii Ursini in omnia opera Ciceronis notæ lucem viderunt Antvv. 1581. 8. cujus viri doctissimi & antiquo Codice MS. usi ingenio & industria multis locis lux egregia affertur, loca multa male prius habita, quæ aliorum oculos facile fugissent, integritati suæ restituuntur. *Henr. Stephani* in Ciceronis quam plurimos locos castigationes partim ex ingenio, partim ex vetustissimo & emendatiss. exemplari MS. An. 1557. 8. *Andreæ Schotti* nodorum Ciceronis enodatorum libri IV. unà cum ejus observatt. humanarum libris V. editi Hanov. 1615. 4.

X. Sunt & adhuc scripta quædam commemoranda virorum eruditorum, quibus vel Tullio lux affertur, vel ejus scripta in usum vertenda proponuntur ac commendantur. Vitæ scriptores jam supra §. 1. & eos, qui de jocis Ciceronis commentati sunt §. 3. retuli. Ciceronem cum Demosthene olim contulerat Cæcilius Siculus de quo Svidas. Idem postea fecit Plutarchus & nostra ætate libello Gallice scripto Nic. Rapinus è Soc Jesu, ut Perraultum & alios prætercam. Sed Plutarchus vitam, non eloquentiam utriusque inter se contulit, ingenue professus se ad hoc non satis callere latine, exprobrata etiam Cæcilio temeritate, quod rem supra vires in sese suscepisset. Ex idonei autem judicis Quintiliani sententia X. 1. Inst. *M. Tullius cum se totum ad imitationem Græcorum contulisset, effinxit vim Demosthenis, copiam Platonis, jucunditatem* Iso-

(a) * Verburgii editio Operum Ciceronis prodiit Amstelod. 1724.

Isocratis -- Hunc igitur spectemus, hoc propositum nobis sit exemplum: Ille se profecisse sciat, cui Cicero valde placebit. Imago Ciceronis in plurimis editionibus obvia, occurrit etiam apud Fulvium Ursinum in imaginibus, & è Rubenio apud Clariss. Grævium ad Flori IV. 1. *Lexicon* Ciceronianum, ne de Caroli Stephani indice & Antonii Schori phrasibus dicam, magno studio elaboravit *Marius Nizolius*, cujus thesaurum A. 1535. editum locupletarunt Basilius Zanchius, Cælius Secundus Curio, Marcellus Squarcialupus & Jacobus Cellarius Augustanus, Francofurt. 1613 fol. in qua editione notatæ etiam sunt si quæ inemendata lectione deceptus Nizolius Cicerone indigna receperat, qualia reprehendit H. Stephanus in suo Pseudo-Cicerone A. 1567. 8. & in Nizoliodidascalo A. 1578. 8. Lexicon Ciceronianum Græco latinum debemus eidem *H. Stephano*, qui subjunxit locos Græcorum scriptorum cum Ciceronis versione, è quibus illud ipsum dictionarium suum laudabili industria & ad interpretandos Græcos scriptores haud inutili concinnavit A. 1557. 8. * Plenius & perfectius Nizoliano (quod etiam ab Aldo juniore A. 1570. recusum est) *Ciceronianum Lexicon* adornandum in se suscepit *D. Georgius Petrus Schultze*, Professor in Academia Francofurtensi Viadrina. *Dionysius* quoque *Gaulterius*, ille cujus præcepta linguæ Latinæ & Gallicæ viderunt lucem Parisiis 1716. & 1718. 12. tribus Volumin. spem fecit vulgandarum à se Concordantiarum Ciceronianarum. Vide Ephemerides Parisienses, Journal des Savans A. 1718. mense Dec. pag. 697. & A. 1719. Maj. pag. 595. Utile quoque institutum est viri docti, qui sub *Plexiaci* nomine Hagæ Com. 1716. 4. vulgavit Lexicon Philosophicum in duas tributum partes, quarum prior materiam Philosophicam ex Cicerone, servato rerum ordine exhibet: posterior vocabula scholastica & barbara ordine literarum exposita puris Latinis ac Ciceronianis permutat. De *H. Stephani* Lexico Ciceroniano Græco latino, ejusque præclaro usu ad interpretandos Latine scriptores Græcos, adire juvabit Rich. Simonis Bibl. selectam Gallice editam T. 1. c. 7. *Christofori Uladeracci* Ducissylvii polyonyma Ciceroniana sub Gallicis vocabulis literarum ordine positis digesta Antuerp. & Rothomagi 1620 12. *Synonyma* è Cicerone congessit *Stephanus Ubelius*, * qui integras φράσεις è Cicerone congessit subjecto ad calcem indice; *Jo. Serranus* * Pastor Rosfeldensis. A. 1551 & Witeb. 1587. 8. & *Stephanus Fliscus*, qui sub certis titulis illa digessit. Confer Morhofii librum de Dilatione p. 10. De Synonymis ad Veturium sub Ciceronis nomine dixi supra 149. Non ex solo Cicerone, sed & ex aliis probatis Latinis Scriptoribus collecta *M. Sebastiani Figuli* Grandaviensis Rhenani Epithetorum Ora

torio-

toriorum farrago, Francof. 1588. 8. *Jo. Benzii* Thesaurus Latinitatis puræ compendium alterum, Synonyma, affinia, cognata & conjuncta exhibens; *Wolfgangi Schoensléderi* S. J. apparatus eloquentiæ atque promptuarium: *Francisci Serræ* Synonymorum, Epithetorum, phrasium, historiarum, fabularum apparatus. Viennæ 1701. 4. *Francisci Wagneri* S. J. corpus phraseologiæ Latinæ Aug. Vindel. 1718. 8. *Epitheta* & *Adjuncta* Jac. Cellarius Basil. 1589. 8. Jo. Petrus Nunnesius Barcinone 1588. 12. Antonius Jolius, Herm. Figulus, & Horatius Tuscanella * Basil. apud Lud. Kænigium 8. & ad calcem elegantiarum Georgii Vægelmanni Magdeb. 1619. 8. & post Dictionarium Latino-Græco-Gallicum Jacobi Vaultier Genev. 1626. 8. *Antitheta* Augustinus Gambarellus * Mediolanensis Mediolani 1619. 4. *Antonius Schorus*, qui in elocutionis Latinæ thesauro non modo antitheta, sed synonyma quoque & differentia & translata ex Cicerone congessit. *Formulas Epistolicas* Christophorus Vladeraccus, *Oratorias*, *figurasque Rhetoricas* Nicasius Baxius Morhofii cura Kiloniæ an. 1685. 8. recusus. * *Huberti Susannæi* connubium adverbiorũ Ciceronianorũ A. 1545. & ad calcem phrasium Steph. Doleti, cum præf. Jo. Sturmii. Argentorat. 1585. 8. *Francisci Clementis* organum Ciceronis epirrhematicum &c. *Mich. Meisneri* hortulus Romanus, sive historiæ, ritus & apophthegmata Ciceronis cum notis philologico politicis. Jen. 1649. 12 *Magni Danielis Omeisii* Hortus Ciceronianus, sive flores *Apophthegmatum & Historiarum* è scriptis Tullii excerpti. Altdorf. 1699. 12. *Georgii Crauseri* scintillæ sive *elegantiæ Tullianæ* viderunt lucem Rudolstadii A. 1664. 8. *Martini Hayneccii* medulla Tulliana in locos communes libris VI. digesta, continens *sententias*, *apophthegmata*, *similitudines*, *pie dicta* &c. Lips. 1594. 8. Ciceronis *insigniores sententiæ*, selectæ à Petro Lagnerio. Colon. 1652. 8.

De imitatione Ciceronis præter Christoph. Mylæum, Henricum Farnesium, & Jo. Sturmium, Joach. Camerarius ad primum Tusculanarum librum, Jo. Sambucus tribus dialogis de imitatione à Cicerone petenda, A. Schottus in libris quæstionum Tullianarum, Caspar item Sagittarius & multi alii. Nimis superstitiosos Tullii imitatores false perstrinxit magnus Erasmus in Ciceroniano, adversus quem scripsere Julius Cæsar Scaliger, sed quem consilii sui deinde puduit, & Stephanus Doletus. Vide si placet clarissimi Bælii Dictionarium in Erasmo & Doleto. Jo. Brantii Antvverpiani J.Cti *elogia Ciceroniana* Romanorum domi militiæque illustrium lucem viderunt Antvverp. 1612. 4. Post Brantium *Elogia* è Cicerone à se collecta exhibet Johannes Papyrius Massonius

nius parte priore elogiorum pag. 3.-- 92. Parif. 1638. 8. Hæc utili instituto separatim in usum scholę Ilfeldensis recudi curavit Georg. Nicolaus Kriegk. Northusæ 1711. 8. Antonii Buscheri *Ethica Ciceroniana*. Hamburg. 1610. 8. Jo. Thomæ Freigii Ciceronianus in decem libros distributus docet *locos communes* è scripris Tullii digerere, subjuncto *Desiderii Jacotii* libello *de Philosophorum doctrina* ex eodem Cicerone, qui à Jacobo Gronovio V. C. insertus est tomo decimo thesauri Antiquitatum Græcarum. Utinam ibidem recudi fecisset etiam præclarum opus *Adami Bursii* Poloni raro certe obvium, quod inscribitur *Ciceronis Dialectica*, quam ex Stoicorum maxime sententia inscriptis disperse reliquit. Samoscii 1604. 4. Jasonis Denores Nobilis Cyprii in universam Ciceronis *Philosophiam de vita & moribus* brevis & distincta institutio, post Patavinam editionem prælo data est Ambergæ A. 1597. 12. * *Jo. Matthæi Gesneri* chrestomathia Ciceroniana, sive loca ex Tullii scriptis selecta cum notis & vita Ciceronis, Vinariæ 1717. 8. *Antonii Possevini* S. J. Cicero collatus cum Ethnicis & sacris scriptoribus. Patav. apud Paulum Meretum 1593. 4. tractat de ratione scribendi Epistolas & de arte dicendi etiam pro Concione Ecclesiastica. *Benedicti Averanii* dissertationes XCII. in varia Ciceronis loca, Florentiæ inter alias ejus viri docti lucubrationes 1716. fol. Vide Diarium Venetum, Giornale de' letterati d'Italia T. 24. p. 434.

Ciceroni, veluti Homero non defuere etiam sui Zoili, nam & dictionem improbatam à Calvo & Bruto refert auctor dialogi de causis corruptæ eloquentiæ. * Infestissimus famæ Ciceronis quoad vixit permansit Asinius Pollio, teste Seneca Suasoria sexta. Hujus filii Galli Asinii *libros de comparatione Patris & Ciceronis*, quibus patri de Cicerone palmam dare non dubitavit, memorat Plinius lib. VII. Epist. 4. *Ciceromastigen* Gellius XVII. 1. Ciceronis defensionem adversus Asinii Galli libros satis eruditam compositam ab Imperatore Claudio, Svetonius cap. 41. Cestium Rhetorem Ciceroni infestum, ut quem negaret literas scisse, tradit Seneca suasoria ultima. De Didymo Grammatico Græco Ciceromastige merentur adscribi verba Ammiani Marcellini XII. ult. inter plurimos enim Alexandrinos scriptores, multorum in litteris nobilium studiorum cum dixisset Chalcenterum emicuisse Didymum, multiplicis scientiæ scriptis memorabilem, *qui in illis sex libris*, inquit, *ubi nonnunquam imperfecte Tullium reprehendit, sillographos imitatus scriptores maledicos, judicio doctarum aurium incusatur, ut immania frementem leonem putidulis vocibus canis catulus circumlatrans*. Ciceroni etiam, perinde ut Senecæ, iniquior in Historia sua Romana

Græ-

Græcus scriptor Dio Cassius. Ad *Apri* censuram & sinistrum de Cicerone judicium (*a*) quod refert auctor dialogi de caussis corruptæ eloquentiæ cap. 18. responsionem si placet inde in Memoriis literariis Trevoltinis A. 1718. pag. 552. & in Ephemeridibus Paris. 1718. mense Novembr. p. 559. Andreæ Julii Dornmeieri A. 1717. extincti dissertatio de vitioso Ciceronis imitatore, una cum alterius scriptoris, Hortensii ut volunt Landi (*b*), dialogo Lipsiæ pridem vulgato A. 1534. de Cicerone relegato & revocato, quo accusatio ejus & Apologia subfrigida continetur, subjecta est Jo. Vorstii libro postumo de Latinitate selecta & vulgo neglecta. Berolin. 1718. 8. Sed à Lando videtur auctorem dialogi distinguere Jo. Angelus Odonus (*c*) in Epistola ad Gilbertum Cognatum data A. 1535. (in Cognati operibus Basil. 1562. fol. editis Tom. 1. pag. 313.) cum Orationes nescio cujus Galli Erasmo detrahentes memorasset, *audies hic*, inquit, *alterum æque Ciceronianum*, *hoc est pietatis*, *Græcæ linguæ ac disciplinarum contemptorem*: *qui edidit dialogos revocati ac relegati Ciceronis*: *ipse vere relegatus*, *at non revocatus in Italiam*, *in qua tota*, *nedum in patria sua metuit agnosci*: *ideoque sibi conscius*, *nomen in frontispicio suppressit*. *Sed nobis Bononiæ intus & in cute cognitus est*. *Lugduni vero hoc nobis repetebat apophthegma*, *alii alios legunt*, *mihi solus Christus & Tullius placet*, *Christus & Tullius solus satis est*, *sed interim Christum nec in manibus habebat*, *nec in libris*: *an in corde haberet*, *DEus scit*. *Hoc nos ex ejus ore scimus*, *illum cum in Galliam confugeret*, *neque vetus neque novum Testamentum secum tulisse pro itineris ac miseriæ solatio*, *sed familiares Epistolas M. Tullii*. *Hujus & fortunam tali vita dignam* (*quam tamen Dei revocantis plagam Phryx nondum sentit*, *utinam tandem sentiat*) *& levitatem & molliciem & mores minime religiosos paucis descripturi fueramus*, *nisi eadem improbitate ac petulantia esse sciremus omnes*, *quotquot hujusmodi propius nosse contigit ex istis simiis Ciceronis*. *Hic igitur nos deduxit ad inauspicatam avem*. (Auctorem Gallum Orationum, quibus Erasmus perstringitur.) *Ante cubiculum strepitus ac pedor puerorum*, *alphabetaria opinor discentium*. *Hinc*, *ut scis*, *ejecti victum tyranni quæritare solent*. *Intus non memini*, *quid librorum esset exuli*. *Inter loquendum protulit locum ex orationibus suis*: *ubi de Erasmo nescio*

(a) Gallice in Memoriis Trevoltinis A. 1717. pag. 1899. ex Anonymi dialogo in quo inter se conferuntur Cicero & Seneca, Ciceronem tuente Mureto, Senecam Quevedo à
(b) Vide Vinc. Placcii Theatrum Anonymorum num 1440. De aliis hujus Landi scriptis Italice editis Donius in Bibl. & Gaddius de scriptoribus non Ecclesf. T. pag. 273.
(c) Dubitat hinc de Lando auctore dialogi non sine causa scriptor novellarum literariarum Lipsiensium (Gelehrte Zeitungen) A. 1718. pag. 812.

mo nescio quid agebat, non admodum acerbe, ut visum est. Atque hunc recitari voluit ab Hortensio Lando, ne videlicet pronunciatione Gallica offenderemur. Nec ulla mentio de rabioso dialogo, quem esset editurus. Tantum obnixe rogabat Landum, ut in suas orationes præfaretur, easque cuicunque libitum esset, dicaret: id quod facere Landus renuit. Nam neque Gryphius videbatur editionem recepturus: quippe qui nobiscum etiam conquerebatur, importunissime se à nescio quibus ut imprimeret, urgeri. Mox nobis exeuntibus, obtulit Caruaiali & Scaligeri virulentias, quas nunquam in Italia videramus. His nimirum libellis exilium Tolosanum consolatur miser, ac lassum conviciis animum redaccendit. Jul. Cæsaris Scaligeri Orationem pro Cicerone contra Erasmum etiam cum notis suis edidit Melchior Adamus. Jac. Gorscii Poloni dialecticam A. 1653. vulgatam eo nomine laudat Janus Vincentius Gravina in Orationibus p. 26. quod & rerum delectum habuit, & vocabulorum, quæ de Tullianis fontibus hausit, una cum exemplis ad singulas Dialecticæ regulas accomodatis. S. Hieronymus Epistola ad Nepotianum hoc probat dictum de Cicerone: *Demosthenes tibi præripuit ne esses primus orator: tu illi, ne solus*. Tullium cum Demosthene contulit præter laudatos à me supra pag. 156. Franciscus Maucroisius præf. ad Demosthenis & Ciceronis quædam Gallice à se versa Parif. 1685. nec non illustris Fenelonius qui A. 1712. Dialogos mortuorum Gallica lingua edidit, in quibus ita Demosthenem inducit loquentem ad Ciceronem: *vous faisiez dire, qu'il parle bien? & moi, je faisois dire, allez, marchons contre Philippe. On vous louvit: on étoit trop hors de soi pour me lover*. Vide sis etiam Andream Schottum in vitis comparatis Aristotelis ac Demosthenis pag. 413. seq. De salute Ciceronis Probus apud Lupum Ferrariensem Epistola XX. audacius quam par est adstruit *Ciceronem & Virgilium cæterosque opinione ejus probatissimos viros in electorum admittere collegium, ne frustra Dominus sanguinem fuderit & in inferno otium triverit, si verum sit illud Propheticum: Ero mors tua o mors, morsus tuus ero o inferne*. Erasmus item præf. in libr. Tusculan. quæst. ad Joannem Ulattenum: *Quid aliis accidat, nescio: me legentem sic afficere solet M. Tullius, præsertim ubi de bene vivendo disserit, ut dubitare non possim, quin illud pectus, unde ista prodierunt, aliqua divinitas occuparit. Atque hoc meum judicium mihi magis blanditur, quoties animo reputo quam immensa sit quamque inæstimabilis æterni Numinis benignitas, quam quidam ex ingenio opinor suo nimis in angustum contrahere conantur. Ubi nunc agat anima Ciceronis, fortasse non est humani judicii pronunciare. Me certe non admodum*

adversum

adversam habituri sint in ferendis calculis, qui sperant apud superos illum quietam vitam agere. Nulli dubium esse potest quin crediderit aliquod esse Numen, quo nihil esse potest neque majus, neque melius. Porro quid senserit de animorum immortalitate, quid de diversa sorte præmiisque vitæ futuræ, tum quanta fuerit sinceræ conscientiæ fiducia, si non satis declarant tot ejus libri, certe vel illa una Epistola satis arguit, quæ ad Octavium (a) *scribit jam ut apparet destinata morte. Si Judæis ante proditum Evangelium sufficiebat ad salutem rudis quædam & confusa de rebus divinis credulitas, quid vetat quo minus Ethnico, cui ne Mosis quidem lex erat cognita, rudior etiam cognitio profuerit ad salutem, præsertim quum vita fuerit integra, nec integra solum, verum etiam sancta? Perpauci Judæi ante lucem exortam Evangelii noverant exacte Filium ac Spiritum sanctum: multi non credebant resurrectionem corporum, nec tamen ideo de illorum salute desperatum est à majoribus. Quid si Ethnicus tantum hoc credat, DEum, quem persuasum habet esse omnipotentem, sapientissimum, & optimum, aliqua ratione subventurum bonis, & ulturum malos, quæ ipsi videatur quam maxime accommoda? Quod si quis objiciat vitæ maculas, equidem arbitror nec Job, nec Melchisedech omnibus omnino vitiis caruisse per omnem vitam. Sed excusandum non est, quod immolavit idolis. Id fortasse fecit, sed non ex suo judicio, verum ex consuetudine publica: quæ quoniam legibus etiam erat confirmata, non poterat convelli. Nam esse conficta quæ de diis ferebantur, vel ex Ennii sacra historia poterat cognoscere. Sed oportebat vel vitæ jactura populi stultitiam coarguere. Tantum roboris nec ipsis aderat Apostolis, priusquam hauserant cœlestem spiritum, ut impudens sit hoc exigere à M Tullio. Verum hac de re liberum esto suum cuique judicium.* Minus etiam audiendus Latomus, qui scripsit non fuisse aliam fidem in Abrahamo, quam in Xenophonte & Cicerone, ut refert Vossius Hist. Pelagian. III. 3. p. 383.

Hæc de Cicerone dicta sufficiant, quem ad omnium ornandi sermonis virtutum exempla, vel solum sufficere judicavit Quintilianus VIII. 3. p. 702. Effigiem ejus habes etiam in Jac. Gronovii thesauro Antiqu. Græcar. T. III. n. 42.

L. XI. IN-

(a) Hæc est quæ incipit: *Si per tuas legiones mihi licitum fuisset*, Ciceroni supposita, de qua dixi supra p. 148.

XI. INDICULUS SCRIPTORUM,

Quorum EPISTOLÆ cum Epistolis Ciceronis ad familiares leguntur,

nec non eorum ad quos Cicero scripsit.

CAPUT IX.

DE C. SALLUSTIO CRISPO.

Sallustii ætas. 1. *Scripta.* 2. *Interpretes antiqui deperditi.* 3. *Editiones.* 4.

I. C. SALLUSTIUS CRISPUS (*a*) natus Amiterni, oppido Sabinorum, à Cæsare Dictatore Senatoriæ dignitati restitutus (*b*) evectusque ad præturam, & præfectus (sive potius expilator) Numidiæ, vitæ ipse profligatæ, quantumvis in scriptis veritatis Studiosus & alienorum vitiorum Catonis ac Thucydidis exemplo acerbissimus insectator, obiit quadriennio ante pugnam Actiacam, quæ commissa est anno urbis DCCXXIII. ante CHISTUM XXXI. * Nummum ornatum Sallustii effigie edidit pri-

(a) Alius Sallustius Crispus nostri sororis filius inventor æris, quod ab eo Sallustianum est appellatum. Plin. XXXIV. 2. Ad hunc Horatius libro II. Oda. 2. Vide & Lipsium ad 1. Taciti Annal. nu. 35. Fuit præterea Crispus quidam Sallustius, qui Apuleji Milesiarum libros & Apologeticum recensuit, ut notatum est in antiquo Codice Florentino. De aliis Sallustiis vide si placet Svidam & Onomasticon Glandorpii.

(b) Adi Hanckium V. C. de Rom. rerum scriptoribus lib. 1. c. VI. quod est de Sallustii vita. Sallustii effigiem è nummo Reginæ Christinæ habes in tomo tertio thesauri Antiquitatum Græcarum Gronoviani.

primum Fulvius Ursinus cum inscriptione SALLUSTIUS AUTOR. Annotat porro Jo. Faber nummum illum fuisse contorniatum, *autoris* vero vocabulum observat in illo aliter accipi quam ab ipso Sallustio, qui cap. 3. Catilinar. auctorem rerum à scriptore distinguit. Inscriptiones etiam antiquiores & ætati Sallustii vicinæ nomen illud non cum simplici, sed geminata litera LL. efferunt, unde concludit Faber illum nummum diu post Sallustii ætatem cusum esse, & fortasse tunc quum aliorum quoque illustrium virorum nummi eadem forma sunt percussi. Constat autem ejuscemodi nummos, quibus memoria veterum clarorum virorum conservabatur, cœpisse cudi post Constantinum Magnum, & maxime sub Honorio. Dolebat illustris Vir Gisbertus Cuperus non proditam ab Ursino partem nummi aversam, nisi nudam fortasse reperit. Etiam Carolus Patinus edidit nummum, in quo circa caput viri barbatum & nudum legitur SALLUSTIUS AUTOR. Illum vero neutiquam referendum putat ad scriptorem belli Jugurthini, sed putat pertinere ad Sallustium, qui cum Leontio Consul fuit Anno U. C. MXCVI. CHRISTI CCCXLIV. imperantibus Constantino juniore, Constantio & Constante, qui consul certe à Zabarella Sallustius Autor cognominatur. Fuit & Crispus Sallustius junior, de quo intelligendum quod in priscis Taciti & Apuleji codicibus ajunt reperiri: *Ego Crispus Sallustius legi & emendavi Romæ Fœlix Olybrio & Probino COSS. in foro Martis controversias declamans Oratori Endelechio.* Non plane intelligo quid hæc verba sibi velint, nec quo tempore Olybrius cum Probino consulatum gesserit: licet Olybrium Consulem fuisse constat A. C. 526. ante Mavortium, quem in emendando Horatio Felix (a) Orator urbis Romæ adjuvit. De Sallustio veteri Historico conferre licebit Dan. Guil. Molleri dissertationem editam Altdorfii 1684. & orationem Christophori Coleri, Norimb. 1598. 8. Citatur Sallustius à Græco scriptore Jo. Antiocheno in excerptis Peirescianis pag. 393. Καὶ Σαλλύστιος ὁ Ρ'ωμαῖος συγγραφεὺς ἔφη καλῶς αὐτὸν (τὸν Σύλλαν) ἐγχειρήμασι κάκιστον ἐπιτετυχηκέναι τὸ τέλος. Codicem MScum Sallustii repertum in cœnobio Benedictinorum Martisburgensi Jo. Rivius utendum se accepisse testatus est à Georgio Fabricio discipulo suo. MSti sui Codicis, qui Reinesii olim fuit, meminit Conradus Samuel Schurzfleischius præfat. ad Orthographiam latinam. Habeo & ipse binos Sallustii Codices non contemnendos descriptos in membrana, atque in his unum antiquissimum. Ambos nactus sum è Bibliotheca V. C. Marquardi Gudii. Ex eadem ad me pervenerunt quoque lectiones duorum

(a) Vide Petri Relandi fastos Consulares pag. 696.

Codicum membranaceorum Cathedralis Ecclesiæ Remensis, quiae enotavit idem vir doctissimus, testatus priorem forma oblongiore ut quartam paullo excederet scriptum Anno M. C. sexagesimo octavo, indictione prima. Librarius nomen suum prodidit his verbis: *Omnes qui lecturi estis orate pro Matthæum scriptorem, ut DEum semper habeat propitiatorem*. Alter membranaceus in quarto, annorum amplius septingentorum. Laudat Quintilianus X. 1. pag. 886. *Sallustianam brevitatem*, qua nihil apud aures vacuas atque eruditas possit esse perfectius: & pag. 914. *immortalem Sallustii velocitatem*, quam diversis virtutibus Livius sit assecutus: tamen Conciones à Crispo frequentiores longioresque, atque ut ipsi quidem videtur insipidiores Historiæ inspersas moleste fert V. C. Nicolaus Hieronymus Gundlingius præfat. ad Nic. Burgundi Hist. Belgicam. Fuit hoc ab aliis etiam reprehensum, licet notum itidem sit, quid excusando illi mori eloquentiam in historia ostentandi, lectoremque delectandi vel morandi ab aliis responsum fuerit. Sane licebit properanti tetrico & fastidioso lectori illas orationes veluti scopulos præternavigare, dum interim aliis quibus lectu dignæ & insignium documentorum plenæ videntur, ex iisdem voluptatem capere & fructum permiserint. De Catilinæ indole & moribus consulendus etiam Cicero Orat. 3. in Catilinam cap. 7. & Sallustius ipse cap. V. Catilinar.

II. Exstant Thucydidea gravitate & acuta brevitate styli Catonianæque colore orationis ab eo descripta

1. *Bellum Jugurthinum* contra Jugurtham Numidiæ Regem anno urbis DCXLIII. seq. gestum, de quo consulendi sunt viri docti ad Florum III. 1. ubi in editione Græviana Jugurthæ quoque imaginem in nummo Syllæ contemplari poteris. * Ex libris Punicis *Hiempsalis* nonnulla de situ Africæ tradit Sallustius belli Jugurthini c. XVII. seq.

2. *Bellum Catilinarium* sive *de conjuratione Catilinæ* liber, quæ incidit in annum Urbis DCXCI. quo Cicero Consul fuit, qui de Catilinæ ingenio videndus in Oratione pro Cœlio cap. V. seq. Hunc librum, quem separatim cum commentario suo edidit *Theodorus* J. F. *Grasvvinkelius* Lugd. Bat. 1642. 12. prius scripsisse Sallustius videtur, sed Jugurthinum, quia prius gestum est, præmittere placuit.

3. E *Sex* (a) *libris Historiarum* Populi Romani, à morte Syllæ, quæ contigit M. Lepido & Q. Catulo Coss. Anno Urbis DCLXXVI. usque ad Catilinæ conjurationem, *fragmenta* collecta à *Lud. Carrione* in sua Sallustii editione, & ab *Antonio Riccobono* ad calcem libri

(a) Male alii libros XI. vel IX. computant.

libri de Historia, Venet. 1568. 8. & Basil. 1579. 8. pag. 163.-216. & ab Aldo Manutio Pauli F. Sed Carrionis praestat industria quam fere editores Operum Sallustii sequuntur. Ob hoc potissimum opus Lucullo inscriptum. Sallustius Martiali XIV. 191. audit *Romana primus in historia*.

4. *Duae Orationes* (sive *Epistolae* potius) *de Rep. ordinanda* ad Caesarem missae cum in Hispanias proficisceretur contra Petrejum & Afranium victo Cn. Pompejo. Has Sallustii esse citra causam negavit Carrio, ceterum tam de Sallustio meritus haud male, quam non bene Julius Pomponius Laetus. Quicquid enim ferme adversus Codicum fidem in Sallustio immutatum est, id Pomponio huic tribui debere notat Vossius de Hist. Latinis lib. III. p. 615. Duas hasce Orationes separatim notis illustravit *Christophorus Colerus*, Ambergae 1599. 8. *Jo. Leovenius*, Lips. 1673. 8. * & cum Oratione *in Ciceronem* Gallice vertit Petrus Saliat, Paris. 1537. apud Simonem Colineum. Hanc in Ciceronem, quam cum declamatione in Catilinam Porcio Latroni vel Vibio Crispo alii tribuunt (confer Petrum Victorium XV. 3. Var. Lect.) ad Sallustium auctorem ex Quintiliani IV. 1. Institut. Orator. refert Paulus Colomesius.

5. *Declamatio in Catilinam*, & alia *in Ciceronem*, Porcii Latronis potius, aut Vibii Crispi, vel alterius non insulsi Rhetoris antiqui quam Sallustii esse creditur à viris doctis. Vide Vossium lib. III. de vitiis sermonis cap. VI. * Veterem interpretem in Sallustii Catilinariam ex membranis Pauli Stephani, laudat Goldastus notis ad Eginhardum p. 175.

III. Sallustii Historias è veteribus Grammaticis illustraverat *Asper* & *Statilius Maximus*, laudati à Charisio. Historiarum pariter libros & bellorum Jugurthini & Catilinarii (ita enim intelligo vocabulum ἐμφυλῶν) *Graece* interpretatus erat *Zenobius* Suida teste. Sed haec omnia hodie desiderantur perinde ut Asinii Pollionis liber, quo Sallustii scripta ut nimis priscorum verborum affectatione oblita reprehendit teste *Suetonio* in Grammaticis cap. 20. * *Junium Maximum* Sallustii Historias in *compendium* misisse innuit Statius IV. 4. Silvarum. Graeca Sallustii versione usus Stephanus Byzan. in ἄξιλα. *Vitam* Sallustii scriptam ab *Asconio Pediano* laudat vetus Horatii Scholiastes ad lib. 1. Sat. 2.

Princeps Sallustii editio est Veneta A. 1470. fol. per Vindelinum Spiram, cum hoc ad calcem tetrasticho, ex quo numerus impressorum voluminum cognoscitur:

Quadringenta dedit formata volumina Crispi
Nunc, lector, quinis Spira Vindelinus.

Et calamo libros audes spectare notatos
Ære magis quando littera ducta nitet.

Sallustius Parisiis in 4. sine anni nota, & Venetiis apud Jo. de Colonia & Jo. Menthen. 1474. fol. & Parisiis A. 1474. 4. quam in membrana excusam memorat Chevillierius de orig. typographiæ. Parisf. p. 36. Valentiæ Anno 1475. 4. excusus occurrit Romæ in Bibl. Barberina. Sallustius opera & impensa Philippi Petri, sine loci notatione 1478 fol. & Venet. 1481. fol. per Baptistam de Tortis, & Mediolani 1482. fol. per Leonardum Pachel & Udalricum Scinzenzeler. Editionibus Venetis A. 1470. 1478. & 1490. usum se testatur V. C. Josephus Wasse. Editio Sallustii Romana 1490. per Magistrum Eucharium Silber, alias Franck, fuit Neapoli in Bibl. Josephi Valletæ. Exstat & Lipsiensis in fol. sine anni nota. Habeo & Catilinarium Sallustii ex perantiqua editione in 4. sine loci significatione & temporis. Hinc memoranda illa Anni 1492. per Theodorum Ragazonum. *Ex Laeti* recognitione cum Laur. Vallę commentario in Catilinarium & Jo. Chrysostomi Soldi in Jugurthinum Venet 1491. 1493. & 1496. fol. per Philippum Pincium. Tho. Reinesius Epist. 50. ad Rupertum pag. 457. *Quicquid in Sallustio contra veterum Codicum fidem immutatum est, id Laeti importunæ diligentiæ tribuunt docti.* At Jo. Cuspinianus in Epistola præmissa Floro a se emendato Viennæ 1511. 4. diserte testatur typographos Crispi Sallustii opuscula à Pomponio Læto correcta ementiros. Confer Diarium Venetum, Giornale de' letterati d' Italia, Tom. XXII. p. 391. seq. Lugd. 1496. 4. litteris Gothicis. Venetiis 1500. fol. cum commentario Laur. Vallæ in Catilinarium, & Omniboni Leoniceni: & Jo. Chrysostomi Soldi in Jugurthinum. Cum notis *Badii*, Parisf. 1504. fol. Lugd. 1506. fol. parvo 1508. 4. 1514. 4. Editiones *Aldinæ* A. 1509. & 1521. 8. Antvverpienses A. 1522. 4. 1543. 8. Argentoratensis A. 1524. 4. * Venetiis 1521. per Bernardum Viani Vercellensem. Cum Melanchthonis & Jac. Bononiensis notis, Colon 1536. 8. Lugd. 1538. 8. 1549. 8. & 1556. 12. * Henrici Loriti Glareani. Basil. 1538. 8. Lugd. 1545. 12. Cum Jo. Rivii castigationibus, Lipsiæ 1539. 8. 1542. 8. Cum variis lect. edente *Rob. Stephano*, Parisiis 1544. 8. Editio Romana A. 1550. fol. Sallustius ap. Seb. Gryphium, Lugd. 1551. 12. * In Catilinam Sallustianum *Barthol. Zanchii* commentarius. Venet. 1554. 8. Sallustius Venetiis 1559. fol. cum explanatione Ascensii & variorum notis. Sallustius *Aldi Manutii* P. Filii, qui fragmenta à se collecta addidit. Venet. 1557. 1567. 1588. 8. Rom. 1563. Antvverp. 1564. 8. apud Plantin. Editioni Basileensi Anno 1564. fol. cum variorum commentariis adjunctus

junctus *Constantii Felicii Durantini* JCti liber de conjuratione Catilinæ ad Leonem X. Cum notis Vallæ, Badii, Soldi, Marliani, Rivii & Glareani, Venet. 1565. fol. 1590. fol. Cum notis Vallæ, Omniboni Leoniceni, Badii Ascensii, Barthol. Zanchii, Soldi, Vincentii Castilionei, Jacobi Bononiensis, Rivii & Glareani, Basil. 1564. fol. Cum notis Cypriani à Popma, Lovan. 1572. 12. E MS. Bibl. Mediceæ recensitus à *Petro Victorio*, Florent. 1576. 8. ap. Juntas.

Præ ceteris de Sallustio præclare promeritus *Ludovicus Carrio* est, nam is fragmenta è libris sex historiarum diligenter collegit, ac deinde Sallustii scripta, quæ supersunt, multis millibus, ut ipse profitetur, locis meliora edidit illustravitque notis, Antvv. 1573. & 1579. 8. apud C. Plantinum, qui præter Rivii, Manutii, Popmæ ac Carrionis scholia addidit etiam notas *Jani Dousæ* cum luculenta fragmentorum accessione hactenus non editorum, A. 1580. 8. Cum notis Glareani, Carrionis & Jac. Bononiensis, & Ulr. Hutteni flosculis, Basil. 1590. 8. 1606. 8. Cum scholiis Aldi Manutii, Cypriani à Popma & Lud Carrionis, Paris. 1574. 8. & Lugd. 1576. 12. apud Ant. Gryphium, & 1601. 12. apud Jacobum Stær. *Fulvii Ursini* notæ ad Sallustium, Cæsarem &c. Antvv. 1595. 8. ap. Plantin. Cum notis Cristoph. Coleri, Norimb. 1599. 8. Cum notis Eliæ Putschii & Petri Ciacconii. Lugd. Bat. 1602 apud Plantin. Prodierat etiam cum notis Ciacconii, apud Rapheleng. Lugd. Bat. 1594. 8. *M. Antonii Mureti* notæ una cum animadv. ad Tacitum Ingolstad. 1604. 8. Leidensis editio A. 1612. 4. quę cum Metaphrasi (Belgica credo) MS. fuit in Bibl. P. Francii V. C. Sallustius & L. Cornelii Sisennæ fragmenta cum notis Ausonii Popmæ, Franequ. 1619. 8. Ex recensione Jo. Philippi Parei, Francof. 1622. 8. cum notis. Cum commentariis Pauli Benii Eugubini. Venet. 1624. 4. Cum vita Sallustii à Chrysost. Soldo & Pomponio Læto scripta, Monitis politicis, ethicis, militaribus, aliisque; Ciceronis Catilinariis orationibus, & Historicorum veterum fragmentis (a) ab Ausonio Popma collectis, Lugd. Bat. 1634. & 1645. Amst. 1658. 1665. 1669. & 1675. 12. Sallustius cum notis *Dan. Parei*, Francof. 1649. 12. * Cum veterum Historicorum fragmentis excusus Sallustius Venet. 1649. apud Juntas & Babam. 12. Ex Jo. Isaaci Pontani recensione, Amst. 1649. forma minore. Jo. Georgii Bessereri electa, sive florilegium Sallustianum, Francof. 1656. 12. Sallustius è recensione Rutgeri Hermannidæ, Amst. 1661. 12. 1666. 12. * In Sallustii primordia commentatio *Ludovici Liebhardi*. Beruthi 1664. 4. Sallustius cum varior. notis ex edit. *Antonii Thysii* Lugd. B. 1654. 8. Christophori Adami Ruperti Observationes

(a) De his fragmentis dicetur infra libro IV.

tiones in Sallustium civiles, morales, philologicæ, Norimberg. 1671. 8. * Sallustius Salmur. 1673. 12. curante, ut suspicor, *Tan. Fabro*. Cum notis Jo. Minelli, Roterd. 1653 8. Hagæ-Com 1685. 12. Roterd. 1699. 12. Dan. Hartnaccii, Dresd. 1676. 12. Jo. Vorstii, Lips. 1677. 12. Samuelis Grosseri, Dresd. 1699. 12. Cum notis Christiani Junckeri ad modum Minelli, Lips. 1706. 12.

Inter editiones Sallustii præstant *Gruteriana* Francof. 1607. 8. cum Jo. Rivii, Henr. Loriti Glareani, Aldi Manutii, Lud. Carrionis, Cypriani à Popma, Jani, Mellerii Palmerii, Petri Ciacconii, Fulvii Ursini, Eliæ Putschii, Jani Dousæ, & Jani Gruteri castigationibus & notis integris. *Thysiana*, cum selectis variorum atque Antonii Thysii observationibus, Lugd. Bat. 1649. & 1659. 8. *Gronoviana* è recensione Jo. Frid. Gronovii cum ejusdem & variorum notis ibid. 1665. 1677. 8. & *Amstelodamensis* 1686. A. 1690. 8. cum integris notis Rivii, Manutii, P. Ciacconii, Fulv. Ursini & Eliæ Putschii, ac selectis Gruteri, Glareani, Cypriani à Popma, Carrionis, Dousæ & aliorum, Melleriique Palmerii spicilegiis. *Parisiensis* in usum Delphini adornante *Daniele Crispino*, A. 1674. 4. recusa Lond. 1697. & 1715. 8.

* Cum notis integris Glareani, Rivii, Ciacconii, Gruteri, Carrionis, Manutii, Putschii, Dousæ & selectis Castalionæi, Cornelii & Ausonii Popmæ, Jani Mellerii Palmerii, Fulvii Ursini, J. Frid. Gronovii, Petri Victorii, &c. ex recensione & cum indicibus locupletibus (imprimis dictionum & phrasium) notisque eruditis perpetuis *Josephi Wasse*, Collegii Reginæ apud Cantabrigienses Socii, & illustrissimi Ducis de Kent à sacris domesticis. Editio præ cæteris insignis atque luculenta, Cantabrig. 1710. 4. cui præmissa est vita Sallustii scripta à Joanne Clerico, (a) & adjuncta *fragmenta Vett. Historicorum*, notis Ausonii Popmæ illustrata, Julii item Exsuperantii libellus, & declamatio in Catilinam, quam Porcio Latroni tribui supra jam dictum est. Sallustius ex *Michaelis Maittaire* recensione (b) Lond. 1713. 12. Et cum selectis variorum annotationibus, Rothomag. 1717. 12. & cum expositione notisque Germanicis in usum tironum, Gabriele Schumanno ni fallor auctore, vel Leonhardo Christophoro Kuhl, Conrectore Scholæ Ascaniensis. Hall. 1717. 12. *Jac. Tollii* Sallustius, quem promisit notis ad fortuita, non vidit lucem. *Caspparis Pansa à Rangenburg*, Consiliarii regiminis Austriæ superioris, observationes & notæ ad Sallustium ineditæ memorantur à Lambecio lib 2. de Bibl. Vindobonens. pag. 998. Sallustium illustrare etiam consitue-

(a) Confer ejus Bibliothecam selectam T. 21. p. 339.
(b) Bibl. ancienne & moderne T. V. p. 212.

stituerat *Theophilus Horgesius*, primo Professor Historiarum deinde Consul Daventriensis: quo morte prævento hanc provinciam in se suscepit *Jo. Bouwersius*, in ejusdem Urbis celeberrimæ Gymnasio Histor. Professor, adhibito Codice MS. bonæ notæ, qui in illa urbe asservatur, ut ad me scripsit illustris Vir Gisbertus Cuperus, testatus simul scholia & observationes Hogersii ad se pervenisse, & se quoque notas in Sallustium atque in his nonnullas uberiores concinnasse. Inter libros *Joachi Borghesii*, quos ad prælum paratos Groeningæ A. 1666. moriens reliquit, (a) est quoque Index Philologico politicus in Sallustium. *Reineri Neuhusii* electa Senecana & Sallustiana. Amst. 1646. 12.

Anglice Sallustium vertit Elisabetha Angliæ Regina teste Guil. Cambdeno, & in præf. ad Opera Regis Jacobi I. Richardo Montacutio. *Gallice* Jo. Bauduinus, Paris. 1617. 4. post Ambrosium Giraldum Paris. 1539. 8. & Petrum Meigretum, ibid. fol. & Lugd. 1556. 12. Ne dicam de Orationibus ad Cæsarem & adversus Cic. quas interpretatus est Petrus Saliat. Paris. 1537. 8. & Steph. le Blanc. ib. 1545. 12. * In Crucimannii Bibliotheca Gallica video *Gallicos* Sallustii interpretes memorari Andream Bovivum, Antonium Divinum & p. 295. Ludovicum Maigretum. Jo. Baudnini sive Balduini Gallica interpretatio prodiit etiam Paris. 1629. 1663. 12. Exstant & recentiores Sallustii versiones Gallicæ tres, una Teilii, altera Cassagnii Academiæ Regiæ Gallicæ Socii, & tertia bis jam excusa Abbatis Massoni. Paris. 1716. 12. Vide Ephemerides Parisienses A. 1716. mense Junio pag. 670. & Memorias Trevoltinas A. 1717. pag. 665. *Germanice* Balthasar Kindermann, Witteberg. 1662. 8. Versiones *Germanicæ* (b) Wilhelmi de Chalcum Lohausenii, Bremæ 1629. 4. cum notis & Danielis Albini, Hamb. 1663. 8. *Belgice*, Roterd. 1657. 12. *Hispanice* Emmanuel Sveiro, Antvverp. 1554. 8. & 1615. 4. *Italice* Augustinus Ortica, Venet. 1518. 1523. & 1545. 8. * *Græce* etiam Sallustium vertisse & Celsum traditur eruditus vir Benedictus Avenanius Florentinus A. 1707. defunctus.

CA-

(a) Bibl. choisie de Mr. le Clerc. T. XXXIV. p. 232. seq.

(b) Sallustius Germanicus Colon. 1654. 12. editus non versionem Germanicam Sallustii, sed descriptionem belli Sveco-Gallico Germanici ab Anno 1618. ad 1654. gesti continet.

CAPUT X.

DE C. JULIO CÆSARE.

Julii Cæsaris ætas. 1. *De bello Gallico libro VII.* 2. *Liber VIII. ab A. Hirtio additus* 3. *Libri III. Cæsaris de bello civili* 4. *Liber de bello Alexandrino, alius de Africano, & tertius de Hispalensi; auctore Hirtio vel C. Oppio.* 5. *De Julio Celso & commentariis de vita Cæsaris quæ ad Celsum vulgo referuntur, e quibus petitum longius fragmentum quod libro de bello Hisp. subjecit Jungermannus.* 6. *Cæsaris editiones.* 7. *Scripta deperdita.* 8. *Emendatio Calendarii.* 9. *Cosmographia.* 10. *Diplomata quæ Austriæ concessa à Cæsare nonnulli jactarunt, & alia quædam Cæsari ridicule supposita.* 11.

I. C. JULIUS CÆSAR (*a*) Dictator, eloquentia doctrinaque non minus quam incredibili animi vigore (*b*) rerumque gestarum magnitudine clarissimus, post victum Cn. Pompejum & oppressam Remp. cum summa potestate paullo ultra quadriennium moderatæ fatis usus fuisset, in curia à conjuratis confossus periit Idibus Martiis Anno Urbis DCCX. ante CHRISTUM XLIV. ætatis LVI. * Vitam Cæsaris à *Stephano Ambrosio Schiappalaria* scriptam Italice, editamque Antvverp. 1578. laudat Gisb. Cuperus (*c*) exerc. 2. de elephantis in nummis pag. 164. & pag. 167. Anonymi Itali volumen dissertationum XX. in nummos ineditarum, quæ historiam Cæsaris & alias antiquitates docte illustrant, MSS. in Bibl. Guelpherbytana. Ex nummis vitam Cæsaris præterea illustrant Hub. Goltzius Lud. Nonii commentariis illustratus Antvverp. 1620. fol. Laur. Begerus in thesauro Palatino pag. 73. & 290. seq. & in thesauro Brandenb. Tom. 2. pag. 600. seq. & Tom.

(a) Alius C. Julius Cæsar Strabo Lucii F. Orator suavissimus, cujus genus eloquentiæ secutus est Cæsar dictator cum adhuc adolescens esset. Vide Pitiscum V. C. ad Svetonii Calig. c. ult. Cæsaris Dictatoris vitam è veteribus tradunt Plutarchus, Svetonius, & de quo infra §. VI. dicam, Julius Celsus. Longe plures interciderunt. Sidonius Apollinaris ad Burgundionem (qui laudem Cæsaris Julii scripserat) lib. IX. Epist. 14. *Nam si omittantur quæ de titulis Dictatoris invicti scripta Patavinis sunt voluminibus* (in T. Livii libris Historiarum deperditis) *quis opera Svetonii, quis Juvenci Martialis Historiam, quisve ad extremum Balbi Ephemeridem fando adæquaverit?* Hunc Balbum haud diversum esse Balbo Cornelio Theophane, cujus meminit Capitolinus, adversus præclari Vossii in Hist. lat. sententiam recte observatum est Bælio in Lex. ubi de Cæsare. Inter recentiores qui de Cæsaris rebus scripserunt, sane infinitos, unum in præsenti laudabo Hubertum Goltzium, qui Cæsaris genealogiam vitamque composuit atque è nummis veteribus illustravit. Brugis 1563. fol.

(b) Confer Plinium VII. 25. Hist.

(c) Tom. 3. thesauri novi Antiquitatum Rom. Sallengriani.

& Tom. 3. p. 86. Jo. Geobaldus Fabricius in Cæsare nummismatico, Lond. 1678. 8. Steph. Souciet S. J. in diss. ad nummum singularem Cæsaris cum victoria alata, in memoriis Trevoltinis A. 1713. Dec. p. 2145. Carolus Patinus ad Cæsarem Svetonii, & qui nummos Imperatorum enarrarunt Tristanus, Mediobarbus, Pedrusius, aliique, quos laudavi ad V. C. Anselmi Bandurii Bibliothecam nummismaticam p. 237. seq. Evolvi etiam vitam Cæsaris Italico stylo scriptam ab Antonio Francisco Doni, Rom. 1637. 12. *la felicità & infelicità di Cesare*. In Bibl. Menarsiana pag. 66. memoratur inter libros in folio, *il Cesariano, dove si narrano li fatti di Giulio Cæsare*. in Venet. 1492. Alexandrum cum Cæsare contulit Plutarchus, Poggius Scipionem, quem non dubitavit illi etiam præferre, indignante Jo. Guarino & Cæsari primas tribuente. Vide Poggiana p. 259. seq. Sed in eminentibus viris & ingeniis si inter se componantur semper aliqua utrinque quibus invicem præstent, alia quibus inferiores sint, offendes. Dignum Cæsaris elogium reperi in Guil. Templei variis Opusculis Gallice ex Anglico editis Tom. 2. pag. 115. seq.

II. Exstant ipsius *de bello quod cum Gallis gessit commentariorum* (a) *libri VII.* quorum singuli singulorum annorum res complectuntur. Unde Hirtius VIII. 48. *Scio Cæsarem singulorum annorum singulos commentarios fecisse, quod ego non existimavi mihi esse faciendum.* Græce transtulit Maximus Planudes, sive quis alius, quæ versio primum edita est A. 1606. ex Codice Pauli Petavii à Godofredo Jungermanno. De ea illustris Huetius libro de claris interpretibus p. 219. *Dubito equidem Gazæne an Planudæ an alteri ejusdem ævi cuipiam commentariorum de bello Gallico conversionem Græcam, quæ in Petaviana Bibl. habetur, adscribam. Cæsarem illa nonnunquam ducem deserit, & breves tentat excursus, raro tamen & verecunde, ceterum non impura ea, nec invenusta.* David Hœschelius Epistola ad Jungermannum 4. Cal. April. A. 1606. *Interpretationem Planudis potius qui & Ovidiana vertit quædam non infeliciter, quam Gazæ crediderim, quod è phrasium similitudine facile conjecerim.* Petrus

(a) Hirtius, *Commentarios rerum gestarum Galliæ*, *ὑπομνήματα* vocant Strabo & Appianus. Sunt enim veluti quædam *ὕλην ἱστορίας*, ut Nicephori Bryennii vocabulo utar, non perfecta Historia, sed memoriæ quædam, *unde sumerent qui vellent scribere Historiam*, ut loquitur Cicero in Bruto c. 75. Sic etiam Augustus commentarios rerum suarum scripserat, quæ *ὑπομνήματα* appellat Plutarchus Antonio p. 925. Idem Plutarchus Cæsare & Svetonius, Symmachus item atque Sidonius, cum Servius in XI. Æneid. Julii Cæsaris commentarios vocant *Ephemerides*, quia tempus utcumque observant. Neque enim aliud opus Cæsaris Ephemerides putaverim, licet quæ à Servio ex illis proferantur, hodie desideramus. Sunt certe quædam ut norunt eruditi in his libris de bello Gallico lacunæ. Neque aliud existimo esse Julii Cæsaris *Chronica*, quæ MSS. memorantur in Catalogo Bibl. Is. Vossii. Græcus interpres inscripsit *ὑπομνημονεύματα τοῦ ἐν τῷ [...]ικῷ πολέμῳ*.

Petrus Scriverius litteris ad eundem Jungermannum: *Belli Gallici interpres ille Græcus non est quidem contemnendus, sed tamen haud ita magno litterarum emolumento legitur, ut absque ulla studiosorum fraude poterat obliterari quisquis est. Sed legatur, si quis tamen hæc quoque si quis captus amore leget*. Occurrit in editione utraque scriptorum Cæsaris Jungermanniana latinis ex adverso per singulas paginas posita, uti versiones latinæ scriptorum Græcorum solent: sed in editione nupera clariss. Davisii separatim ad calcem voluminis rejecta legitur. Gallice transtulere (partem saltem) hos libros Reges Christianissimi Henricus IV. teste Is. Casaubono præf. ad Polybium, & Ludovicus XIV. cujus etiam typis exscripta est interpretatio. *Traduction du livre I. de Jules Cesar par Louis XIV*. à Paris MDCLXI. fol. de l'imprimerie Royale. De portu *Itio* sive *Iccio*, è quo Cæsar è Gallia in Britanniam solvit V. 2. de bello Gallico, exstant dissertationes Jo. Jacobi Chiffletii, Antvverp. 1627. & Guil. Somneri, Caroli du Fresne atque Edmundi Gibsoni Oxon. 1694. 8. * De Asinii Pollionis censura, qui Cæsaris commentarios ut parum diligentes, neque integra veritate scriptos reprehendit teste Svetonio in Cæsare c. 56. adeundus Morhofius libro de Patavinitate Liviana capite 4. & Joach. Christophorus Nemeita de modestia historica in censuris principum observanda §. 14. Prodiit Londini Scanorum 1709. 8. Commentarii sunt quod Olympiodorus vocat ὕλην συγγραφῆς apud Photium Cod. 80. Gallis *memoires*, cujusmodi commentarios historicos à recentibus scriptoribus compositos bene multos cum laude vel censura commemorat celeberr. Jo. Burchardus Menckenius in schediasmate de commentariis historicis, Lipsiæ 1708. 4. & Jacobus le Long in admirandæ industriæ opere Bibl. historica Gallica p. 1098. Portum Iccium Cæsaris *Mardicum* esse persuasit sibi Jo. Jac. Chiffletius: Sam. Clark *Caletum*, sive cum Carolo du Fresne *Wissantum*. Pro *Bononia* sive *Boloniensi* portu *Gessoriaco* pugnant Guilelmus Cambdenus, Phil. Cluverius & Guilelmus Somnerus, quorum sententiæ præter Grævium p. 808. ad Sveton. accedit Joannes Battely in Antiquitatibus Rutupinis (Richburrough in comitatu Cantii) Oxoniæ 1711. 4. editis. Hadrianus Valesius malit *Quentavicum* sive *Stapulas*, quam opinionem erudite nuper tuendam suscepit vir celeberrimus Jo. Georgius Eccardus in diss. inserta Tomo octavo Miscellaneorum Lipsiensium pag. 268. seq. 278. seq. Mihi verisimillima videtur Caroli du Fresne sententia, cui videtur suffragari (*a*) Guilelmus Pictaviensis.

III. *Li-*

(a) Vide Guil. Somnerum pag. XXXVII. Christoph. Cellarium Geograph. antiquæ T. 1. p. 378. seq.

III. *Liber VIII. de bello Gallico* ad Cornelium Balbum Gaditanum, non ab ipso Cæsare scriptus, sed ab A. HIRTIO (*a*) additus, historiam à Cæsare cœptam ad ejus è Gallia in Italiam reditum perducit. Hic est Hirtius Cæsaris familiaris, qui anno proximo post Cæsarem interfectum Consul in acie (*b*) periit. Ab eo novissimum Gallici belli imperfectumque librum suppletum fuisse scribit etiam Svetonius in Julio cap. LVI. Lupus Ferrariensis Epistola XXXVII. ad Heriboldum Episcopum: *Commentarii belli Gallici tantum exstant, nec quantum ad historiam quod compertum habeam Cæsaris quicquam aliud. Nam ceterarum ejus rerum gestarum postquam idem Julius totius pæne orbis causarum molibus est oppressus, Hirtius ejus notarius in commentarios seriem referendam suscepit*. Capite 15. hujus libri verba Hirtii hæc sunt: *nam in acie sedere Gallos consuesse, superioribus libris declaratum est*. At nihil tale legitur in Cæsaris, quales hodie exstant, commentariis. *Quare si quid judico*, inquit Dionys. Vossius ad hunc Hirtii locum, *vel periit hic locus, vel alicubi corruptus legitur*. Adde quæ magnus Seldenus in mari clauso lib. 2. cap. 1. & hæc verba Ethelvverdi *Hiberniam petunt, Britannidem olim à Julio magno Cæsare vocatam*.

IV. *De bello Civili Pompejano libri III.* quos Cæsaris esse testatur quoque diserte Svetonius in Julio cap. LVI. Utrosque de bello civili ac Gallico commentarios simplici, eleganti & emendata dictione venustos Cæsari perperam adjudicarunt Ludovicus Carrio, Floridusque Sabinus (*c*) & Ludovicus Caduceus libros de bello Gallico ad Svetonium auctorem referre haud veritus: quorum sententia mihi fere æque absurda videtur, atque illius quem Isaacus Vossius in responsionibus primis ad objecta Rich. Simonis narrat dissertationem conscripsisse, qua falsa convinceret quæcunque in libris de bello Gallico continerentur, & copiose insuper ostenderet, Cæsarem nunquam transivisse Alpes, & ne vidisse quidem Galliam. Justus quoque Lipsius aliquando putavit alium esse, qui de bello Gallico & qui de civili scripsisset, vel saltim libros de bello Gallico à Julio Celso interpolatos ad nos pervenisse, ut contendit II. 7. Elector. & II. Epistolicar. quæst. & in extremo Analectorum ad lib. 2. de militia Romana. Certe unum eundemque Cæsarem esse, qui de bello Gallico libros VII. & III. de civili scripsit, facile credimus & veterum testimoniis & styli emendati ac simplicis mirificæ similitudini. * Libros *de bello civili* disser-

(a) In quibusdam editionibus inepte appellatur *A. Hirtius Pansa*, notum enim est Pansam Hirtii fuisse in Consulatu, quo ambo Anno U. C. 711. Perierunt, Collegam.
(b) Sveton. Augusto c. XI. Xiphilin. p. 33. seq. Hanckius de Rom. rer. scriptoribus lib. I. c. IV.
(c) Vide Vossium lib. 1. de Hist. lat. c. XIII.

dissertationibus Philologicis A. 1641. illustrare cœpit Joannes Raven Professor Soranæ Academiæ, sed vix ultra binas adspexere lucem, quarum prima illustrando Floro IV. 2. (ubi de Cæsare disserit) impenditur.

V. Subjungi his solent. 1. *Liber de bello Cæsaris Alexandrino*, qui Hirtium, ut videtur, habet auctorem, certe eundem qui librum VIII. de bello Gallico addidit. 2. *De bello Africano*, quod cum Juba Numidarum Rege Cæsar gessit, *liber* omnium, judice Lipsio, elegantissimus, atque illi ipsi qui superiorem scripsit tribuendus. Plura tamen interpolatoris recentioris vestigia in illo visus est sibi nuper deprehendere eruditissimus Dodvvellus in diss. de Julio Celso, sect. VIII. * cujus argumenta confutanda sibi sumpsit Jo. Clericus tom. 26. Bibl. Select. p. 132. seq. Bellum Africanum Cæsar confecit A. U. C. 708. & Hispaniense 709. Et 3. *Liber de bello Hispaniensi*, quem ad Cornelium Balbum, cui librum VIII. de bello Gallico Hirtius dicavit, vel ad C. Oppium refert vir insignis judicii G. J. Vossius. At Svetonius quidem de Balbo silens *Alexandrini*, inquit *Africique & Hispaniensis incertus auctor est. Alii enim Oppium (a) putant, alii Hirtium, qui etiam Gallici belli novissimum imperfectumque librum supplevit*. Hunc librum de bello Hispaniensi (alterius, quam duo superiores, auctoris) totum militari quodam & horrido compositum esse stylo, etsi bene latino, præter Lipsium II. 22. electorum, monuit Josephus Scaliger prolegom. ad Manilium. A. Julio Celso interpolatum ad nos pervenisse multis argumentis, non æqualis omnibus ponderis disputat Dodvvellus in laudatæ diss. sectione XI. * Liber *de bello Hispaniensi* extrema parte mutilus extat, atque ex Martini quoque Bladenii, Anglici interpretis, sententia passim corruptus est, & junioris auctoris quam ut Cæsaris tempora attigerit, quod tamen Svetonio minime visum, qui alii quidem quam Cæsari sed uni ex ejus familiaribus Oppio vel Hirtio tributum scripsit. Bellum porro Hispaniense pro eo quod in Hispania gestum est ita dicitur, ut liber Hispaniensis, qui scriptus est in Hispania. Martialis præfat. libri XII. *non Hispaniensem librum mittamus, sed Hispanum*.

VI. *Fragmentum*, extrema belli civilis à Cesare in Hispania gesti, referens, Jungermannus libro de bello Hispaniensi subjecit ex MS. Pauli Petavii per Jacobum Bongarsium ipsi communicato, è quo etiam Græcam versionem librorum VII. de bello Gallico edidit. Illud Vossius petitum esse observat è Commentariis

(a) C. Oppium intellig: Cæsaris familiarem, de quo idem Vossius p. 67. Huic librum de bello Hispaniensi tribui: etiam Volaterranus.

tariis de vita Cæsaris quæ tribuunt *Julio Celso*, atque sane legitur in editione horum commentariorum (a) Græviana pag. 185. - 191. Jungermannus vero notat in Cujaciano codice illud occurrisse sine nomine: in Petaviano, sub nomine *Petrarchæ*. Primæ Commentariorum illorum editioni Anni 1473. nullum nomen auctoris est adscriptum. At Julium Celsum appellat non modo Vossius lib. I. de Hist. lat. cap. 13. & lib. V. Institut. Or. c. 3. tmemate 10. sed & ante Vossium Jo. Sarisberiensis, (b) Vincentius Bellovacensis libro VII. Speculi hist. & auctor incertus operis de vitis Philosophorum, quod litteris Logobardicis excusum est folii forma, non longe post repertam Typographiam; capite CIV. enim Julii Celsi Historiographi mentione facta cum dixisset eum diligenter de bello Cæsaris *libros quinque* exarasse; *in quibus multa doctrinalia mirabilia continentur*, quasdam ex eo sententias excerpit, quæ in his commentariis leguntur. Sed librorum tantummodo trium in his distinctio occurrit, libri secundi initium in editione Græviana est p. 28. libri tertii p. 37. Neque de bello tantum Cæsaris tradunt, sed universum illius vitæ cursum persequuntur. At pagina 118. legitur hujuscemodi scholium: *Hic incipit octavus commentariorum liber, quem fecit Julius Celsus. Septem autem primos & usque ad hunc passum fecit ipse Cæsar, quamvis hic auctor aliquot in locis contradicit & male Cicerone teste & ipso Celso in prologo suo*. Nimirum post istud scholion referuntur ea, de quibus agitur in libro octavo de bello Gallico, cujus libri octavi auctorem esse Celsum falso scholii auctor affirmat. Sed neque horum Commentariorum de vita Cæsaris auctor est Celsus, nam ipse allegatur in iisdem pag. 68. *Suetonius auctor certissimus Germanorum hoc in finibus accidisse ait, Julius autem Celsus comes, & qui rebus interfuit, Eburorum in finibus factum refert*. Hæc non leguntur libro VIII. de bello Gallico: itaque aliud de rebus Cæsaris opus sub Julii Celsi nomine ab hoc scriptore lectum esse oportet quod hodie non exstat: Vel potius libros ipsos septem Cæsaris (c) Julio Celso imperite tribuit auctor quisquis fuit, quoniam Julius Celsus quidam Constantinopolitanus V. C. sexentos circiter post CHRISTUM natum annos Cæsaris scripta, recensuerat, nomenque

M suum

(a) Jo. Georgius Grævius V. C. Commentarios, qui Julii Celsi vulgo dicuntur, ex editione unica & rarissima Anni 1473. subjecit cum quibusdam suis castigationibus editioni Julii Cæsaris cum Dionysii Vossii animadversionibus in lucem datæ Amstelod. 1697. 8. Eodem anno separatim prælis subjecti sunt in Anglia, addito indice & præmissis virorum doctorum de illo testimoniis, Londini, 8.

(b) Vide testimonia editioni Londinensis præmissa.

(c) In Eburonum finibus hæc accidisse innuit Cæsar VI. 32. [illegible]

suum illis ut Terentio Calliopius subsignaverat, quod etiamnum in variis Cæsaris Codicibus MSS. deprehenditur, ut præter alios Godvvinus præf. in Cæsarem annotavit, testatus in codice quodam MS. Thuano in margine libri II. de bello Gallico sub principium hæc verba exstare: *Julius Celsus Constantinus V. C. legi*. In margine vero libri III. *Flavius Licerius Firminus Lupicinus legi*. At commentariorum auctor à Celso, ut vidimus, diversus longe est recentior, ut observatum viris doctissimis Grævio in præfatione & H. Dodvvello, qui Italum patria suspicatur, in diss. de Julio Celso ad Grævium, quæ Annalibus ejus Quintilianeis & Statianis subjicitur Oxon. 1698. 8. sectione XI. Sed Grævii verba adscribere juvat: *Fuit Anonymus hic Christianus. Laudat testimonium sancti Augustini de morte voluntaria Catonis, & non raro damnat & irridet gentilium, Romanorum præcipue in auspiciis & sacris, superstitionem. Nulla in illo antiquitatis sunt vestigia. Quin vix quadringentorum, summum quingentorum annorum ætatem fert. Nam ut omittam alia, Morinos dicit suo tempore Flandros appellari, & Reges Germaniæ Cæsares*. (His Dodvvellus adjungit, quod apud hunc scriptorem memorantur Basilea & Constantia urbes, urbs famosa Parisius, Flandria & Hannonia). *Neque tamen indignus est Anonymus hic lectione, cum multas graves sententias adspergat, quæ lectorem possunt erudire, ut non est in cognoscendis caussis cur quæque gesta sint obtusus, nec inutilis aut legentibus aut edentibus Cæsarem. Non fuit enim imperitus rerum humanarum, nec pro captu illius ætatis indoctus, quippe qui in scriptis Tullianis præcipue in Epistolis ad Atticum minime fuerit hospes, ex quibus non pauca excerpsit, quæ faciunt ad Julium Cæsarem defendendum, quem admiratur unice, & ad refellenda quæcunque in illo criminabantur*. Hæc ille. * Jac. Sirmondus in notis ad Ennodium p. 78. testatur ad calcem Codicis Vaticani quoque Cæsaris librorum adscriptum: *Julius Celsus Constantinus V. C. legi. Flavius Licerius Firminus Lupicinus legi*. Observatque Lupicinum hunc fuisse Euprepiæ sororis Ennodii Episcopi Ticinensis filium, clarum sub initia sexti à CHRISTO nato sæculi. Nec Joannes Sarisberiensis (*a*), nec Polydorus Virgilius, nec Lipsius, Cæsaris commentarios Julio Celso attribuerunt tanquam auctori, ut traditur in Menagianis Tom. 2 pag. 99. Priores duo ne quidem Celsi mentionem fecerunt de nomine. Lipsius saltim II. 7 elector. testatus est se in Commentariis Cæsaris sæpe quærere Cæsarem, & multos in illam purpuram pannos insutos se videre, nec in dictione ipsa spirare ubique naribus

(a) Bernardus Moneta notis ad Menagiana T. IV. p. 80.

naribus suis auram illam, & ut sic dicam flatam puræ antiquitatis. *Lege, relege, multa otiosa reperies, disjuncta, intricata, interpolata, repetita: ut omnino non absit, quin ad hanc prisci operis statuam novella aliqua accesserit, & imperita manus.* Tantum autem abest, ut idem Lipsius Celsum habuerit pro auctore Cæsaris commentariorum, quod illi etiam tribuitur in Scaligeranis per Vassanos collectis: ut potius lib. 2. Epistolicar. quæstionum capite 2. refutet Lud. Carrionem ita sentientem: licet constet à Vincentio Bellov. in speculo Hist. nec non à Galtero Bulley in vitis Philosophorum, Jacobo Mangno in Sophologio, & Alberto Eybio margaritæ poëticæ auctore, Cæsaris subinde verba sub Celsi nomine citari. *Quin Julius aliquis Celsus manus attulerit Cæsari, quædam reciderit, addiderit, quædam interpolarit, nunquam infitebor: ut Cæsarem totum immutarit sic quasi Justinus Trogum, ignosce, ne tua quidem caussa possum credere. De stilo quod ais, si verum quærimus, hi de bello Gallico discrepant aliquantum ab illis de Civili, stilo orationis, & fieri potest ut interpolati sint, ut dixi: non tamen ita ut similitudo oris prorsus evanuerit, & quamvis gemini sint, fratres tamen esse ex ipsa ratione scribendi agnoscas.* Hæc ad Carrionem Lipsius. Error autem non exinde natus est, ut citato Menagianorum loco traditur, quod Julius Celsus vitam Cæsaris scripsit, sed quod Grammaticus Julius Celsus Constantinus nomine, qui Cæsaris recensuit & castigavit commentarios, in rei testimonium ad calcem voluminis adscripsit hæc verba: *Julius Celsus Costantinus (a) V. C. legi*, sive ut in quibusdam Codicibus exstat: *Julius Celsus Vir Clariss. & Comes recensui.* Cum itaque exempla ad hanc recensionem exacta pro emendatioribus haberentur, factum est ut librarii quo majorem auctoritatem suis adderent codicibus, eis hanc præfixerint inscriptionem, quæ etiamnum in nonnullis MSS. legitur: *C. Julii Cæsaris per Julium Celsum commentarii.* Libri tres de vita Cæsaris sine nomine auctoris, charactere antiquo minuto & compendiis scripturarum difficili excusi sunt A. 1473. fol. sine loci vel typographi notatione ante libros Cæsaris ipsius de bello Gallico. Licet vero auctorem Vossius audacter *Julium Celsum* appellavit, & Celsi nomen etiam præfert Grævii editio, eamque secuta Londinensis, tamen Celsum auctorem esse recte negavit tam Grævius in præf. quam in diss. de Celso Dodwellus, cum Julius Celsus etiam ab ipso hoc anonymo allegetur pag. 68. *Suetonius Tranquillus, auctor certissimus, Germanorum hoc in finibus accidisse ait, Julius Celsus comes, & qui rebus interfuit, Eburonum in finibus factum refert*, ubi respicit ad ea quæ Cæsar ipse tradit

(a) Hinc Celsum aliqui fecere CPolitanum. Menagiana Tom. IV. pag. 84.

dit lib. V. de bello Gallico capite 24. Cæsarisque commentarios per errorem tribuit Celso, perinde ut alii non multum antiqui scriptores supra memorati, quoniam Celsus eos recensuit atque emendavit: Celsumque novo errore facit comitem Cæsaris, cum Comes sit nomen dignitatis, quando in MS. codicibus legitur: *Julius Celsus Vir clariss & Comes recensui*. Fortasse non erraverit qui cum erudito viro Bernardo Moneta sibi persuaserit libros hosce tres de vita Cæsaris auctorem habere *Franciscum Petrarcham*: certe fragmentum de bello Hispanico, quod Jungermannus ex codice Petaviano edidit, Petrarchæ diserte in illo MS. tribuitur, idque ex libro tertio p. 185. --- 191. edit. Grævianæ ad verbum est repetitum. Citat autor quisquis est præterea Julium Cæsarem pag. 9. & ex ejus libris rerum suarum pleraque hausisse se non diffitetur pag 194. Sed & adducit Cæsaris Epistolas 139. 140. & memorat iterum pag. 195. allegat etiam Ciceronem pag. 3. 118. 130. 133 139. 194. 202. Epistolas ad Atticum pag. 129. 202. Orationem Milonianam pag. 85. pro Marcello 202. Sallustium pag. 4. Virgilium p. 204. Senecam p. 157. 180. Valerium Max p. 6 Plinium Sec. p. 157. Florum p. 78. 62. 79. 118 115. 144. 189. Svetonium p. 8. 126. 127. 202. & Orosium pag. --- & Augustinum pag. 180. è Græcis Xenophontem p. 202. & Platonis Phædonem p. 180. Socratem pag. 127.

VII. Editiones Cæsaris primas Romanas A. 1469. 1472. per Conrad. Svveinheim & Arnoldum Pannartz fol. curavit Joannes Andreas Episcopus Aleriensis. Prior teste Labbeo extitit in Bibl. Card. Mazarini Posterior fuit in Bibl. Menarsiana pag. 66. eaque e Bibl. illustris viri Episcopi Norvicensis usum se testatur Jo. Davisius. Utramque habuit & Nicolaus Heinsius. Hinc commemorandæ Veneta A. 1471. fol. apud Nic. Jenson Gallicum; Romana 1476. fol. quæ fuit apud cl. Grævium; & Mediolanenses per Antonium Zarotum Parmensem, 1477. fol. & 1478. fol. per Philippum de Lavagnia Mediolanensem: & Tarvisina 1480. fol. per Mich. Manzolinum Parmensem, & Venetæ 1482. fol. per Octavianum Scotum Modoentiensem, quam ibidem Davisius inspexit, & 1490. cum indice Geographico Raymundi Marliani; & 1494. fol. per Philippum de Pinciis Mantuanum, & 1499. fol. apud Benedictum Fontanam a Beughemio memorata, & Rom. 1499. fol. in domo Petri de Maximis. Philippi Beroaldi Bonon. 1504. & 1508. fol. Aldina A. 1513. 8. Florent. 1514. 8. Veneta per Augustinum de Zannis de Portesio 1517. fol. * quam Perizonius legavit Bibl. Leidensi. Fuit etiam in Bibl. Menarsiana pag. 69. prima ni fallor ex iis, quæ iconibus illustratæ fuerunt. Aldina A. 1519. 8. * Florentina

A. 1520.

A. 1520. 8. apud Juntas in Bibl. Barbarina; Basileenses An. 1521. 8. apud Tho. Wolfium, & 1535. apud Hervag. atque iterum apud Brylingerum; Parisiensis A. 1522. 4. curante Petro Danesio. Florentina A. 1523. apud Junt. *Jo. Rhellicani* Tigurini notæ sive prælectiones Bernenses in Cæsarem prodierunt Basil. 1543. 8. Cæsaris commentarii collatis vetustis exemplaribus tam scriptis quam impressis accurate emendati Paris. 1543. fol. apud Michaëlem Vascosanum. Cum notis *H. Glareani*. Paris. apud. Rob. Steph. 1544. 8. * una cum Marliani descriptione Galliæ. Basil. 1566. 8. Illæ Glareani notæ separatim prodierunt Friburgi Brisgojæ 1538. 8. Lugd. 1546. 8. Lugdunenses, à Seb. Gryphio 1536. 1540. 8. & forma minore 1555. ex antiquiss. exemplari excusa, cum Joannis Jucundi Veronensis expositionibus. Exstant & editiones Gryphianæ admodum emendatæ A. 1538. 1549. * Lugdunensis 1558. 12. apud Frellonium, & apud Gryph. 1560. 12. Cum scholiis *Jo. Mich. Bruti*. Venet. 1564. 8. Argent. 1596. forma minore. Cum fragmentis & emendationibus, ex Bibl. *Fulvii Ursini*, Antverp. apud Plantin. 1570. 8. additis Bruti scholiis. Lausannensis editio A. 1571. fol. * ex Jo. Roseti recognitione. Cum fragmentis & scholiis *Aldi Manutii*, Paulii F. & Fulvii Ursini emendatt. Venet. 1571. 8. 1575. 8. 1590. 8. Lugdunensis A. 1574. fol. cum Manutii scholiis Ursini emendatt. & commentario *Francisci Hottomanni*. Cum notis Glareani, Hottomanni, Ursini, & Manutii ex museo Jac. Stradæ Francof. 1575. fol. 1589. fol. Ursini notæ in Cæsarem & alios prodierunt etiam Antverp. 1595. 8. Exstat & editio Cæsaris Plantiniana cum notis & castigatt. Jucundi, Bruti, Manutii, Fulvii Ursini, & spicilegio *Jo. Sambuci*. 1574. 8. * Jac. Stradæ editionibus junctæ sunt Inscriptiones Urbium Hispanicarum. *Jo. Glandorpii* notæ à Reinero Reineccio A. 1551. excerptæ & A. 1574. editæ. Lips. 8. Cum Fulvii Ursini & aliorum emendationibus & Francisci Hottomanni commentario, veterumque Galliæ locorum Alphabetica commemoratione, auctore Raym. Marliano. Frf. apud Jo. Wechelum 1584. 8. Plantiniana. Antverp. 1586. 8. * Raphelengiana Anno 1593. ex recensione *Justi Lipsii* 8. & 1606. 8. Ex recognitione *Josephi Scaligeri*, Lugd. Bat. apud Raphelengium 1606. 8. atque variis deinde locis sæpissime: * Insignis & accurata editio Jungermanniana Francof. 1606. 4. prodiit ex officina Claudii Marnii & hæredum Jo. Aubrii, *capitum sectionibus* primum à Jungermanno distincta. Cum notis Rhellicani, Glareani, Glandorpii, *Ioach Camerarii*, Bruti, Manutii, Fulvii Ursini, *Petri Ciacconii* & Hottomanni. Lugd. 1613. 8. quam editionem Grutero deberi suspicatur Reinesius

 Epist.

Epist. ad Hoffmannum p. 677. * In Bibliotheca Anonymiana, Lugd. Bat. 1716. 8. edita pag. 113. inter libros in fol. memorantur Cæsaris quæ exstant cum notis Variorum ex recensione *M. Zuerii Boxhornii* Lugd. Bat. 1635. E Bibliotheca Jo. Henr. Bœcleri Argent. 1658. 8. Cæsaris quæ exstant, Patavii 1695. 12. nitida editio.

Præ cæteris commendandæ sunt editiones 1. *Iungermannianæ*, prima præsertim Anni 1606. 4. (altera enim Anni 1699. 4. & minus emendata & alioqui longe inferior est) in quibus Græca versio adjuncta occurrit libris septem de bello Gallico, & ad calcem voluminis leguntur notæ integræ Rhellicani, Glareani, Glandorpii, Joach. Camerarii, Bruti, Manutii, Sambuci, F. Ursini, P. Ciacconii, Hottomanni, *Joannis Brantii* Antverpiani; *Gothofredi* quoque *Iungermanni* notæ ad Græcum interpretem, & quæ de ponte Cæsaris commentati sunt Jo. Jucundus, Hieron. Magius & Adr. Turnebus. Denique Raym. Marliani & alius ex Ortelio fere petitus nomenclator Geographicus. 2. *Arnoldi Montani* cum notis selectis variorum. Lugd. Bat. 1651. 1658. 1665. 1670. 1686. 8. 3. *Io. Godvvini* Professoris Regii, in usum Delphini, Paris. 1678. 4. & Lond. 1693. 1697. 8. & A. 1706. 4. etsi malus aliquando & cœcus dux audit Clarissimo viro *Ioanni Davisio*, cujus luculentæ Cæsaris editioni adscriptas servo ex libris Gudianis lectiones Codicum MSS. plus quam decem. 4. *Io. Georgii Grævii*, cum animadversionibus *Dionysii Vossii* G. J. Filii, additis Cæsaris fragmentis, Jos. Scaligeri notitia Galliæ & notis super appellationibus locorum aliquot & gentium apud Cæsarem, quæ è Scaligeri autographo castigatiores & auctiores hic vulgantur, Amstelod. 1697. 8. Editionem hanc nitidam, quamvis ut Jo. Clericus III. Bibl. selectæ p. 365. annotavit non usquequaque emendatissimam, figuris quoque eleganter in æs incisis indicibusque instructam, non mediocriter commendant subjuncti de vita Cæsaris commentarii, *Julio Celso* perperam à nonnullis tributi, ut paulo ante dixi. * Editioni Cæsaris Grævianæ, *Dionysii Vossii* notis illustratæ, in secunda editione Amst. 1713. 8. additæ sunt etiam notæ laudati *Davisii*, quæ A. 1697. quando prior vidit lucem, necdum prodierant. De perpaucis locis puto verum esse, quod eruditiss. Perizonius notis ad Casp. Sanctii Minervam pag. 213. edit. noviss. eum notat satis proclivem ad miranda aliena in sequiorem partem. 5. *Christophori Cellarii* V. C. cum novis tabulis Geographicis & brevibus notis, Lips. 1705. 8. 6. *Io. Davisii* Colleg. Reginæ in Acad. Cantabrig. Socii præstantissimi, qui Cæsarem ad antiquissimas editiones & MS. codicem illustris Episcopi Norvicensis recensuit,

censuit, notisque suis & selectis variorum, quæ paginis singulis substratæ sunt, Ciaconii præcipue, Hotomanni, Brantii & Dionys. Vossii egregie illustravit, adjecta ad calcem voluminis Græca librorum VII. de bello Gallico Metaphrasi, cujus, *quicunque demum*, inquit, *sit auctor, vitiosis sane Codicibus est usus, & linguam latinam minus calluit, unde factum, ut à Cæsaris mente passim aberrarit & ineptum sensum procuderit. Ideoque non meæ voluntati sed aliorum votis sum obsecutus, cum eam interpretationem hic repræsentandam jusserim*. Prodiit eximia hæc editio Cantabrigiæ 1706. 4. *. Cæsar cum tabulis Geographicis & indice verborum ac phrasium, curante *Io. Valentino Merbitzio*. Francof. & Lips. 1703. 8. Splendidissimam editionem Cæsaris, Duci fortissimo Joanni Marlborughio dicatam typis Jacobi Tonsoni, forma majoris folii in lucem dedit V. C. *Samuel ClarKe* Lond. 1712. fol. (a) typis luculentis, charta regia, adjunctisque amplis tabulis æneis, præter effigiem Cæsaris atque Marlborughii ultra octoginta, quibus variarum rerum Cæsari memoratarum, & præliorum atque obsidionum, & triumphi icones exhibentur. Cæsar ipse cum argumentis & variis lectionibus, notatis in margine, excusus perquam emendate, ad calcem vero voluminis post Cæsaris fragmenta, notæ editoris Criticæ magno studio collatis editionibus & Codicibus MSS. licet alia in illa se editione desiderare scripsit Jo. Georgius Eccardus diss. de portu Iccio Tom. VIII. Misc. Lipsiens. pag. 269. Indices bini subjuncti, Geographicus alter, alter rerum, admodum accurati & locupletes. Pulcherrimo hoc Cæsare donavit me, Academiam & peregrinas oras petiturus nobilissimus vir D. Gerardus Dunte, Hamburgensis, qui ut propediem feliciter ad nos redeat, & patriæ redditus diu sit decori, & ornamento, DEum precor. Julius Cæsar ex recensione *Mich. Maittaire*, Lond. 1716. 12. prodiit apud Jac. Tonsonum: editio non minus nitida quam Elzeviriana A. 1635. Utilissima Germanis nostris tironibus ἔκδοσις non scio quo auctore lucem vidit, Halæ Sax. 1718. 8. cum vita Cæsaris, moralibus notata observationibus, sex tabulis Geographicis, & duplici indice vocum phrasiumque Latino & Germanico, & notis quibus per singulas paginas singula perspicue Germanicis notis explicantur atque illustrantur. *Johannes Raven*, Professor Soranæ Academiæ Cæsaris libros de bello civili dissertationibus Philologicis illustrare cœpit A. 1641. sed vix ultra

(a) Memoirs of literature (auctore V. C. Mich. de la Roche) Tom. III. pag. 1. & 54. Bibl. choisie de Mr. le Clerc. Tom. XXVI. pag. 112. Acta eruditor. A. 1714. pag. 46. Journal des Savans A. 1713. Novembr. p. 483. Mem. de Trevoux A. 1712. p. 1293. & A. 1713. p. 1846.

binas ex illis aspexere lucem, quarum prima Flori lib. IV. cap. 2. ubi de Cæsare ille disserit, impenditur. *Christophori Prætorii*, Professoris in Gymnasio Stetinensi, digressiones ad lib. 1. de bello Gallico Stetin. 1656. 4. Phraseologia Cæsareana per Rothium, Ulmæ 1702. & per M. Christianum Frid. Kocherum ibid. 1720. 8. Casp. Svevi elegantiæ Latinitatis Cæsareanæ. Witeb. 1586. 8. Roberti Titii uberes ac perpetui commentarii ad Cæsarem, quarum spem fecit in litteris ad Velserum datis Bononiæ A. 1602. lucem haud viderunt. Nec Pauli Merulæ Chronologia in Cæsarem de Bello Civili, cujus in Vita ejus mentio fit. De Cæsaris scriptis è supellectile nummaria illustratis ab Henrico von der Borcht, vide quæ notavi infra. Qui non ita pridem prælo exiit liber commentarius Clarissimi Witebergensium Doctoris *Jo. Guilelmi Bergeri*, de naturali pulchritudine Orationis ad excelsam Longini disciplinam illustri continentique Julii Cæsaris exemplo exacta, Lipsiæ A. 1720. 4. tam accurate atque eleganter est conscriptus, & quam sectandam aliis commendat veterum eloquentiam doctrinamque, tam feliciter repræsentat & exprimit, auctorem dignum Schurzfleischii ἐπαδὸν ac successorem facile in illo agnoscas. * Cæsaris Codicem Gottorpiensem memorat & satis exactum vocat Clariss. Drakenburgius ad Silium pag. 748. Codices binos membranaceos, antiquissimum alterum, alterum A. 1385. scriptum servavit Bibl. Menarsiana pag. 63.

Gallice Rob. Gaguino (a) Interprete ad Regem Carolum VIII. A. 1488. 1539. fol. * & ex recensione Antonii Molini, Lugd. 1545. 12. Ex versione Stephani Aquæi Paris. 1531. fol.

Blasii Vigenerii, Paris. 1576. 4. 1589. fol. 1625. 4. & Genev. 1602. 4. cum eruditis commentariis. * Blasii Vigenerii interpretationi addita comparatio Cæsaris & Henrici quarti, auctore Antonio Bandalo. Paris. 1609. 4. 1617. fol. Ducis quoque Rohanii liber, qui inscribitur *le parfait Capitaine*, Paris. 1636. 4. Cæsaris commentariorum Epitomen cum observationibus quibusdam strategicis, & tractatu de bello complectitur. Ut Stephani Ambrosii Schiappalariæ observationes politicas in vitam Cæsaris, Italice A. 1600. 4. Veronæ editas prætercam. * Perroti Ablancurtii versio Paris. 1650. 1658. 4. 1665. 12. Amst. 1678. 8. & 1708. 12. edita licet elegantior prioribus, tamen ut parum fidelis à Bladenio, Anglico interprete perstringitur, quod alia perperam reddat, trajiciat & omittat alia, alia adjiciat. De versione libri I. de bello Gallico, quæ Rege Galliæ Ludovico XIV. auctore prodiit Paris. 1661. fol. facta supra mentio est. Ducis Rohanii ex Cæsarea expressus liber Gal-

(a) Obiit Gaguinus A. 1501. 12. Maii.

Gallicus, *le parfait Capitaine*, autrement *l'abregé des Commentaires de Cesar*, cum auctario, recusus exstat (*a*) Amst. 1692. 12. Conjecture sur quelques difficultez qui se trouvent dans les premiers chapitres des Commentaires de Cesar (de bello Gallico) Vide Memorias Trevoltinas A. 1717. pag. 1230. seq. Memoirs of literature T. 3. p. 234.

Hispanice, 8. Toleti 1570. 8. auctore *Petro Garsia Oliva* & *Didaco Lopesio* interprete Madrit. 1621. 4. ut Anonymi versionem omittam, editam Compluti 1529. fol. * quam haud diversam ab illa Garsiæ vel Lopesii Toletani suspicatur Nic. Antonius T. 2. Bibl. Hispani p. 272. * *Italice* Cæsar excusus Augustino Urtica della Porta interprete, Mediolan. 1518. 4. Venet. 1541. 8. & ex Francisci Baldelli interpretatione 1572. 12. & curante Andrea Palladio ibid. 1575. 1619. 1635. 4. cum haud contemnendis iconibus. Ineditam Petri Candidi Decembris versionem memorant auctores Diarii Veneti, Giornale de'letterati d'Italia T. XII. p. 347. Eadem lingua de arte militari in Cæsarem commentatus est Brancatius, Venet. 1585. 4. *Belgice*, Delphis 1614. 8. per *Io. Fenacolium*, * & ex recenti interpretatione Abrahami Bogaert. Amst 1709. 8. duobus Voluminibus. * *Germanica* versio M. Ringmanni Philesii, Maximiliano I. Imp. inscripta lucem vidit Argentorat. 1507. Augustæ Vindel. 1531 apud Henr. Steiner & Moguntiæ 1532. apud Ivonem Schoffer, fol. Post Ringmannum vertit Christoph. Feyerabend, Francof. 1565. 1588. fol. Utinam vero pro hisce & recentiore interprete, qui sub *derelicti* nomine latere voluit, Lips. 1682. 8. & quem frequenter nimis vera Cæsaris sententia deserit, propediem Germanis nostris detur evolvere & absolutam videre accuratissimam versionem, quam affectam in scriniis habet clariss. amicus & collega noster *Mich. Richey*, Historiarum & Græcæ Linguæ Professor dignissimus in Gymnasio hujus Urbis Hamb. *Anglice* Georgio Chapmanno interprete, & cum Clementis Edmondi non indignis lectu observationibus (*b*) Lond. 1609. 1677. fol. Alia recentior & melior interpretatio Martini Bladenii, (ejusdem qui Trajani Boccalini scripta Anglicis auribus dedit) ibid. 1705. 8. cum iconibus ære descriptis. Arabicam versionem (*c*) cum voluptate dicitur lectitasse Turcarum Imperator Solimannus. * Vide Dan. Guil. Molleri diss. de Julio Cæsare Altdorf. 1687. p. 47.

VIII. Scripta Cæsaris deperdita, è quibus fragmenta quædam

(a) Bocksaal van Europa A. 1693. p. 474.
(b) Ant. Vvood. Antiq. Oxon. p. 181.
(c) Mottanus Vayerus T. 1. Opp. p. 366. edit. in fol.

dam in plerisque editionibus à Fulv. Ursino & Petro Scriverio collecta ac recognita leguntur, hæc sunt:

Orationes, 1. Divinatio. 2. qua Cn. Dolabellam annos natus unum & viginti insecutus est, quam cum admiratione lectam scribit auctor de causis corruptæ eloqu. c. 34. 3. Pro Decio Samnite, id. c. 21. 4. pro Bithynis, 5. pro lege Plautia, 6. pro Sextilio, 7. de conjuratis, 8. in funere Juliæ, 9. in funere Corneliæ uxoris &c. Nonnullas ab actuariis excerptas male subsequentibus verba dicentis, vel plane Cæsari suppositas notavit Svetonius in Julio cap. 55. ut illam pro Q. Metello & duas ad milites in Hispania.

Epistolarum libri ad Ciceronem, ad C. Oppium & Balbum Cornelium, ad Q. Pedium, ad Pisonem, ad M. Antonium. Epistolæ ad Senatum (quas primum ad paginas & formam memorialis libelli convertit, sive opistographas fecit confer J. Mabillonium de re diplomatica p. 41.) Ad familiares domesticis de rebus &c. Quod vero Plinius VII. 25. Hist. narrat Cæsarem scribere & legere simul, dictare & audire solitum, epistolas vero tantarum rerum quaternas pariter, aut si nihil aliud ageret, septenas dictasse librario; Simile quid de Cardinali Granvellio referri memini. Vide sis Morerii Lexicon in *Perrenot*. * Petrus Blesensis Epistola XCII. *Vidit quandoque Dominus Cantuariensis, & vos ipsi cum eo, multique alii, me de diversis materiis, tribus dictare scriptoribus, & uniuscujusque calamo festinanti satisfacere: meque quod de solo Iulio Cæsare scribitur, quartam Epistolam dictare & scribere. Quod si alicui res ista in dubium venit, facti quæso experientia faciat dicti fidem.*

De Analogia libri duo, ad M. Tull. Ciceronem. Horum librorum, quos Τέχνην γραμματικὴν videtur vocare Svidas in Γάϊος Ἰούλιος, jacturam resarcire utcunque conatus est Jacobus Operarius in Analogiis linguæ latinæ, sive 20000. circiter vocabulis latinæ linguæ per classes analogorum dispositis Parif. 1698. & Amst. 1700. 8. * Librorum Cæsaris de Analogia meminit idem Petrus Blesensis Epist. 101.

Dicta collectanea sive *Apophthegmatum volumina*, quæ Augustus vetuit publicari. Sveton. Julio c. 56. Cic. IX. 16. Epist. ad Pætum.

Anti-Catones sive Orationes duæ prolixæ, quibus veluti ad judices accusavit Cæsar Catonem Uticensem, adversus Ciceronis librum, quo eundem laudibus ad cœlum extulerat. Cæsari videtur respondisse Brutus, Bruto Augustus Imp. Vide quæ viri docti ad Svetonii Augustum cap. LXXXV. * In *Anticationibus* suis, quorum mentio etiam apud Ciceronem in Topicis cap. 25. Cæsar quandoque Catonem ita reprehendit ut laudaret, quemadmodum

notat

notat Plinius III. 12. Epist. Confer Petrum Crinitum VII. 7. de honesta disciplina. Atque Augustus Imp. non negavit & ut bonum civem & ut virum bonum egisse Catonem. Vide Macrobium lib. 2. Saturnal. cap. 4. Anticatones Cæsaris, quos in Bibliotheca quadam Leodiensi exstare Jo. Lud. Vivi (*a*) affirmavit Cardinalis Leodiensis, nemo adhuc in lucem protulit.

Libri auspiciorum, quorum *decimus sextus* laudatur à Macrobio lib. I. Saturnal. c. XVI.

Auguralia, Priscian.

Poëmata, de quibus auctor de causis corruptæ eloquentiæ cap. XXI. *Fecerunt & carmina* (Cæsar ac Brutus) *& in Bibliothecas retulerunt, non melius quam Cicero, at felicius, quia illos fecisse pauciores sciunt*. Ex his Poëma *Iter* memorat Svetonius in Julio c. 56. & *tragœdiam Oedipum*, quam perinde ut *laudes Herculis* ab adolescentulo scriptas publicari Augustus vetuit. Asconius in Orat. pro M. Scauro tragœdiam Cæsaris *Julios* memorat his verbis: *Idem inter primos temporis sui Oratores & tragicus Poëta admodum habitus est. Hujus sunt enim tragœdiæ quæ inscribuntur Julii.* Alia etiam versu scripsisse constat è Plinii XIX. 8. & Donato in Terentii vita. Sed Tragœdiam Tecmessam male Cæsari tribuit Lescaloperius ad Ciceronem de natura Deor. p. 624.

IX. Utrum *Arati* Phænomena latino carmine verterit Cæsar, dubito, licet hoc affirmant Firmicus libri 2. procemio & lib. 8. cap. 5. ac Svidas in Γάϊος Ἰούλιος. Vereor enim ne Cæsarem Dictatorem cum Cæsare confuderint Germanico, de quo infra suo loco. Priscianus quoque Cæsarem laudat in Arateo carmine, sed versus quos inde producit, Germanici sunt. At *de siderum motu* libros (*b*) scripsisse Cæsarem, Sosigene perito illius scientiæ adhibito, certissimum est: latine, an quod Plinius in indice libri XVIII. videtur innuere, græce, non omnino exploratum. Magis tamen mihi placet eorum sententia; qui latine ut cætera sua scripsisse suspicantur. Plinius enim veluti excipiens L. Arruntium, addit: *qui græce de astris scripsit*, ut adeo non sit repetendum de Cæsare dictatore, *qui item*, quod scripserit græce, sed tantum quod de astris scripserit, quia alioqui nomen ejus facilius potuisset Arruntio statim adjungere. Aliud tamen videtur præstantissimo Vossio, quem si placet vide lib. de

(a) Vide Vivem ad lib. 1. Augustini de Civ. DEI cap. 23.

(b) Cæsaris *libros de siderum motu*, quos Sosigene adhibito composuit, laudat Plinius XVIII. 25. qui ex Sosigene aliquid affert II. 8. de Mercurii stellæ periodo. De hoc Sosigene Ægyptio, Peripatetico, Alexandri Ægæi præceptore dixi lib. 3. Bibliothecæ Græcæ c. 5. §. 21. Sosigenem Alexandri doctorem ὁ ἐν τῷ τριτῳ περὶ τῆς ὄψεως laudat Themistius in 2. Aristotelis de anima pag. 79.

de ſcientiis Mathemat. capite XXXIV. Ejus ſententiæ videtur ſuffragari, quod Cæſaris opere non tantum uſi ſunt latini ſcriptores, ut Plinius XVIII. 25. ſeq. & Macrobius lib. I. Saturnal. cap. 16. ſed quoque Græci, ut Claudius Ptolemæus in φάσεσι ἀπλανῶν. Singularis porro Cæſaris laus eſt, quod ſiderum cognitione uſus eſt ad annum emendandum, *(a)* cujus ratio ante eum apud Romanos perturbatiſſima fuerat. Hinc *Calendarium Iulianum*, (*b*), de cujus Hiſtoria præter Scaligerum, Petavium ac Gaſſendum conſulendus peculiari libro Gallice edito Franciſcus Blondellus. *Hiſtoire du Calandrier Romain*, Pariſ. 1682. 4. Hagæ Com. 1684. 12. Rationem vero literarum A B C D E F G H in Calendario Juliano, non ut Scaligero & aliis viſum nundinas, ſed Cyclis lunaris rationes reſpicere, acute nuper demonſtravit eruditiſſimus & ingenioſiſſimus vir Franciſcus Bianchinus in diſſertatione de Calendario & Cyclo Cæſaris. Rom. 1703. fol. * Non primus *modum anni ſolaris* invenit Cæſar, ſed ab Ægyptiis pridem inventum primus, Soſigenis maxime Aſtrologi opera uſus, in civilem & publicum uſum induxit. Vide Ægidii Bucherii doctrinam temporum p. 325. ſeq. Sam. Petitum libro V. Eclog. Chronolog. De anni emendatione à Cæſare facta mentionem faciunt Dio lib. XLIII. Solinus cap. 3. Cenſorinus cap. 8. Plutarchus Cæſare & Macrobius I. Saturnal c. 14. qui *Flavium* ſcribam adnotaſſe dies ſingulos, Cæſarique retuliſſe commemorat. Honorius Auguſtodunenſis II. 71. de imagine mundi: *biſſextum Iulius Cæſar interpoſuit, & totius computi errorem per hunc correxit*. Utrum Cyclum Lunarem ediderit Cæſar, diſputat illuſtriſſ. H. Noris, qui omnino conſulendus in diſſ. de Cyclo paſchali Ravennate cap. IV. Aſtronomicis Cæſaris obſervationibus uſus etiam cognoſcitur Claudius Ptolemæus libro de apparentiis fixarum.

V. Juſſit etiam Cæſar omnem orbem Romani nominis admetiri per viros peritos, & hanc *deſcriptionem Coſmographicam* in literas referri, ut auctor eſt Æthicus ſcriptor Chriſtianus, qui poſt Conſtantini M. tempora vixit in præf. teſtatus argumentum & ordinem in Coſmographia ſua eſſe eundem, quem menſores orbis ſub *Iulio Cæſare* & *M. Antonio*, atque ſub Imp. *Auguſto*, Zenodoxus (Xenodoxus) in Oriente, Theodotus ad Septentriones, Polyclitus ad meridiem obſervarint. Unde non abſurde colligunt viri docti hoc

(a) Cæſar ipſe apud Lucanum X. 185. ſeq. —— *media inter prælia ſemper ſtellarum cælique plagis ſuperiſque vacavi, nec meus Eudoxi vincetur faſtibus annus*. Alanus in anti-Claudiano p. 49. —— *Speculatur ut Argus, temporis excurſus ut Cæſar cogit, ut Atlas ſidera perquirit* ———

(b) In theſauro Antiquitatum Rom. Tom. VIII. exſtat vetus Calendarium Julianum, quod cum aliis antiquis Calendariis recenſeo infra libro IV.

hoc ipsum opus esse *Cosmographiæ* & *Itinerarii*, quod Julio Cæsari à Baldrico & aliis adscribitur, sed à variis postea interpolatum, immutatum, truncatum, auctum, qua Ethnicis qua Christianis, ad nos pervenit sæpe numeroque editum est (*a*) sub nomine *Æthici* Istri & *Antonini Augusti*. In aliis quibusdam Codd. MSS. *Antonio Augustulo* vel *Augustali*, in aliis *Iulio Honorio* Oratori (*b*) tribuitur, sub cujus nomine librum hujuscemodi laudat etiam Cassiodorus de divinis lectionibus cap. XXV. Consule Vossium libro de Philologia p. 59. & de Hist. lat. p 64. atque Cangium in CPoli Christiana parte I. p. 62. Barthius in suo codice *Antonini Æthici* nomen reperisse testatur, cujus rei apud ipsum fides esto. Nicolaus vero Bergierius in præclaro opere de publicis & militaribus Romanorum viis lib. III. c. 6. non dubitat descriptionem orbis factam scriptoque signatam esse sub Cæsaris jam & Augusti principatu, sed auctam deinde sub Antoninis, denique ab Æthico recensitam & pro sui ingenii ac temporum modo auctam styloque suo & tempori aptatam. * *Æthici Cosmographia* MS. interprete Hieronymo, liber fictitius & nullius frugis, ex Bibl. D. Hautini allegatur à Cangio appendice ad glossarium Græcum pag. 109. Rabanus Maurus de inventione linguarum pag. 66. (T. VI. Opp. p. 333.) *Litteras etiam Æthici Philosophi Cosmographi natione Scythica nobili prosapia invenimus, quos venerabilis Hieronymus Presbyter ad nos usque cum suis dictis explanando perduxit, quia magnifice ipsius scientiam atque industriam duxit, ideo & ejus litteras maluit promulgare*. Adscribit deinde insolens & ignotum alphabetum, præmonens: *in istis adhuc literis fallimur, & si in aliquibus vitium agemus, vos emendate*. * Cosmographiam Æthici pluribus locis illustrat Bergierius opere de viis publicis Romanorum: Neque exigua est illius apud viros plerosque eruditos auctoritas, ut M. Velserum 3. Rerum Augustanarum p. 214.

XI. Feruntur denique bina diplomata, (*c*) quæ velut à Julio Cæsare ac Nerone Impp. *concessa Austriæ*, pridem commentus est nescio quis: sed merito explosit Franciscus Petrarcha libro IV. Epistolarum senilium Epistola ad Carolum IV. Æneas Sylvius in Histo-

(a) Editiones refero infra libro II. ubi de Pomponio Mela Geographo.

(b) *Julium Oratorem* Cassiodoro memoratum Sirmondus ad lib. 1. Sidonii Epist. 12 Tom. 1. Opp. pag. 838. putat esse *Julium Titianum*, cujus *libros provinciarum* seu *Cosmographia* Capitolinus etiam & Servius laudant, *fabulas Æsopias* Ausonius, *libros de agricultura* Diomedes, *Artis Rhetoricæ præcepta* Isidorus, *themata Virgiliana* (de quibus infra) Servius, *Epistolas* denique illustrium fœminarum nomine fictas Sidonius.

(c) Ista diplomata lector reperiet in nobiliss. Viri Jo. Christiani Lunigii Archivo Imperii, partis specialis contin. 1. Lips. 1711. fol.

Historia rerum Friderici III. & Jo. Cuspinianus in descriptione Austriæ, primoque intuitu futilia, insulsa & ridicula apparere affirmat Petrus Lambecius lib. 2. de Bibl. Vindobonensi pag. 962. Vide etiam Bœclerum ad Æneæ Sylvii Historiam p. 126. seq. Sane his qui habeat fidem, idem sibi persuaserit quoque *Leubusiense* sive *Lubense* in Silesia cœnobium Julio Cæsari origines debere, ut visum inepto cuidam versificatori, quem deridet Clariss. Christianus Stiesius in Epistola (*a*) de urnis in Silesia Lignicensibus & Pilgramsdorfiensibus. Versus si quis forte desideret, hi sunt:

Est locus iste Lubens Julio *de Cæsare dictus*
Sclavonisando loquens consuevit dicere vulgus
Lubens *pro* Julius, *qui primus castra metatus*
Isthic, & populus ejus phanum veneratus.

Epigrammata insuper duo elegantia sane illa, sed falso ad Cæsarem auctorem relata: * quæ sub Cæsaris nomine exstant etiam in Jacobi Hommey supplemento Patrum pag. 549. seq. qui Marbodeo Redonensi Episcopo illa tribuit parum verisimili conjectura: & *decretum* sive *exemplum fidei publicæ*, Viterbii ut ajunt inventum, quod dederit Cæsar *Ciceroni*, tanquam spurium rejiciunt, qui fragmenta Julii Cæsaris collegerunt. Nullum quoque exstat genuinum ejusmodi C. Julii Cæsaris *testamentum*, quod *L. Pisone socere recitatum in domo, idibus Septembris* refert titulus adscriptus in instrumento plenariæ securitatis, quod in cortice seu papyro Ægyptiaca scriptum A. C. 564. (*b*) servatur in Bibliotheca Regis Christianissimi. Vide Jo. Mabillonium in Opere admirandæ industriæ

(a) De Stiesii Epistola consule Acta Erudit. A. 1704. p. 223.

(b) Hoc *Instrumentum plenariæ securitatis* An. 38. Justiniani Imp. scriptum * à *Gratiano* quodam in caussa hæreditatis ad fidem dandam compositum est A. C. 564. qua ætat[e] lingua latina jam in Italicam desciscere incipiebat, ut notatum Salmasio observ. ad ju[s] Atticum pag. 174. & de Hellenistica pag. 23. 38. vulgavit Gabriel Naudæus Romæ 163[?] 1641. 4. & ante Naudæum (quod ipsum fugiebat) Barnabas Brissonius A. 1582. libro V[I] de formulis antiquis Romanorum p. 581. qui illud accepit à Gosselino Bibliothecæ R[e]giæ præfecto. Brissonii Apographum emendatius esse testatur Paulus Colomesius [in] Miscellaneis Historicis p. 23. *Ayant conferè à Paris ces deux copies, je trouve que ce[lle] du President Brisson est un peu meilleure que l'autre qui vient pourtant du même lieu, ma[is] qui n'a pas èté faite avec tant de soin, bien que c'ait èstè par l'Ordre du Cardinal [de] Bagny.* * Ante Brissonium etiam illud ediderat Petrus Hamo A. 1566. Novissime id[em] instrumentum ad autographum expressum accurato studio iterum vulgavit explicavitq[ue] Jo. Mabillonius V. C. in supplemento ad opus de re diplomatica cap. XII. Paris. 17[04] fol. capite XII. pag. 73. & 90. Vide etiam pag. 55. seq. & Barthol. Germonium S. J[.] [de] hæreticis Codicum Ecclesiæ corruptoribus pag. 449. Character idem litterarum, qui [oc]currit in *Instrumento venditionis fundorum* scripto Ravennæ temporibus Justini ju[nio]ris A. C. 572. quod in papyro sive cortice Ægyptio exstat apud illustrem virum Ju[stum] Fontaninum, & cujus specimen vulgavit Philippus à Turre eruditissimus Episc[opus] nuper Adriensis, in diss. Apologetica de annis Imperii M. Aurelii Antonini Elag[abali] Patav. 1713. 4. pag. 142.

ſtriæ & eruditionis, de re diplomatica p. 344. & 460. & dignum Mabillonii hyperaſpiſten Juſtum Fontanini in Vindiciis diplomatum antiquorum p. 98. * Lutetiam Pariſiorum conditam à Cæſare, vel Juliacum ſive Juliam Auguſtam, Volgaſtum Pomeraniæ, vel caſtrum Luneburgicum, vel turrim Deæ Veſtæ Magdeburgi, incerta fide à nonnullis traditum. Vide Caſp. Barthii notas ad Guil. Britonem p. 28. & Jo. Henrici Ackeri analecta hiſtoriæ Cæſareæ pag. X. XI. * Dictum Cæſaris, *miſerum eſſe ἐφόδιον ſenectuti, recordationem crudelitatis*, laudat Ammianus Marcellinus XXIX. 2. De Cæſaris ſtratagematibus Polyænus VIII. 23. * Recenti ætate haud infrequens Julii Cæſaris appellatio inter prænomina etiam privatorum, ut Julius Cæſar Scaliger, vir maximi ingenii & doctrinæ: Julius Cæſar Vaninus, miſera impietate celebris: Julius Cæſar Dalmare vir in pauperes liberaliſſimus, de quo Tho. Fullerus libro de viris illuſtribus Angliæ Tom. 2. pag. 173. Julius Cæſar Bulengerus, aliique innumeri. Imperatores autem Cæſaris exemplo non modo Cæſares, ſed etiam Julios dictos eſſe notavit Paulus Colomeſius in cimeliis litterariis cap. 32.

CAPUT XI.

DE T. LIVIO.

Livii ætas. 1. Hiſtoriæ Romanæ libri CXLII. 2. Ex his qui ſuperſunt XXXV. 3. Eorum editiones. 4. Epitome, Supplementa & alia ſcripta virorum doctorum ad Livium ſpectantia. 5. Deperditorum Livii Hiſtoriæ librorum recuperandorum vana hactenus ſpes. 6. Alia ejus ſcripta deperdita. 7. Livii alii ſcriptis celebres. 8.

I. T. LIVIUS Anno Urbis Romæ DCXCV. (*a*) natus Patavii (*b*) oppido vetuſtiſſimo Italiæ ad Timavum fluvium, Romæ

(a) Si Euſebio fides in Chronico.

(b) Hinc Aſinius Pollio teſte Quintiliano l. 1. c. 5. & l. 8. c. 1. ajebat ſe in Livii ſcriptis *Patavinitatem* quandam, hoc eſt dictiones nonnullas Patavinis proprias & Romanis auribus inſolentes obſervare, quarum tamen nulla in ſcriptis ejus, quæ hodie ſuperſunt veſtigia ſupereſſe contendit Salmaſius in funere linguæ Helleniſticæ p. 236. & Dan. Georgius Morhofius in libro ſingulari de Patavinitate Liviana Kilon. 1685. & inter alias ejus diſſ. Hamb. 1699. 4. In hujus libri capite III. Morhofius diſſerit etiam de ſepulchro ac monumento Livii, quod Patavini hodieque oſtentant, ac pluribus celebravit Jac. Philippus Thomaſinus in T. Livii vita (Patav. 1630. 4. Amſterd. 1670. 12.) capite IX. Confer ſi placet Sertorii Urſati marmora erudita Epiſt. VIII. Trevvenſchrœderi faſtos Livianos p. 304. & Joannem Mabillonium T. 1. Muſei Italici pag. 30. Marquardus vero Gudius V. C. obſervavit monumentum hoc non eſſe T. Livii, ſed cujuſdam ejus Liberti,

cui

Romæ posteà Claudii Imperatoris studia moderatus, ut colligas è Svetonii Claud. c. XLI. Scriptor sublimi & lactea sermonis ubertate unus res Romanas æquare feliciter ausus, obiit in patria septuagenario major, quarto anno Tiberii Imp. Urbis DCCLXX. post CHRISTUM natum XVII. * T. Livium obiisse anno LXXVI. ætatis, notavit Jo. Conradus Dietericus in vita Augusti Imp. pag. 221. Ab eodem Augusto Livius dictus est *Pompejanus*, quod tantis laudibus extulisset Magnum Pompejum: neque id tamen amicitiæ eorum offecisse testatur Tacitus IV. 34. Annal. Cum viveret paucis probatum, sed post fata demum meritos honores consecutum affirmat vetus auctor apud Svidam in Κορνοῦτος. Tamen nec vivi exiguam famam fuisse fidem facit Gaditanus (*a*) ille, qui Livii nomine gloriaque excitatus ad visendum eum ab ultimo terrarum orbe venit, statimque ut viderat, abiit. Nec mortuo impetum (*b*) quorundam, aut criticorum (*c*) rigorem constat pepercisse. *Candidissimum omnium magnorum ingeniorum æstimatorem* vocat M. Seneca suasoria VII. & Tacitus IV. 34. Annal. *eloquentiæ ac fidei præclarum inprimis*, magno & vero elogio. * Livii lectione à morbo convaluisse narrant Ferdinandum Catholicum, perinde ut Curtii Alphonsum Arragoniæ Regem. Buchananus vero ut Livium nobis alterum exhiberet, libros ejus superstites à capite usque ad calcem traditur perlegisse non minus vigesies, (*d*) atque ita ad opus Historiæ Scoticæ componendæ se accinxisse. Alia in Livii laudem Augustus Buchnerus diss. Academica CCC. XCIII.

cui T. Livius Halys nomen erat, filiæ. * De Liviana Patavinitate Ptolemæus Flavius Anconitanus cap. 45. conjectaneor. editorum Anconæ 1522. 8. & in Tomo I. Lampadis artium Gruterianæ p. 972. & D. Balthasar Stolbergius de barbarismis & solecismis N. T. objectis cap. 20. Nonnulla nuper in dictione Livii reprehendere ausus est Schurzfleischius præfatione ad dissertationes Academicas. De monumento sepulchrali, quod T. Livii esse volunt, adeunda præter Thomasinum, Scardeonium, aliosque, etiam Sertorii Ursati monumenta Patavina pag. 27. seq. & 202.

(a) Refert Plinius II. 3. Epist. & S. Hieronymus Epist. 103. ad Paulinum.

(b) Caligulam de scriptis T. Livii abolendis cogitasse narrat Sveton. cap. 34. Idem de Gregorio I. Pontifice infra referam. Caligula vero Livium reprehendit ut verbosum in historia negligentemque, Gregorius ut prodigiorum nimis frequentem prædicatorem. Mentitum in quibusdam notavit etiam Vopiscus Aureliano c. 2.

(c) Jo. Brodæus ad III. 23. Antholog. p. 379. *Livium citare quid attinet, sempiternum Gallorum adversarium (sicuti recte collegit Glareanus) cujus fides merito infamatur, atque ut invidia plena ab Antonino Pio* (respicit locum in Antonini Itinerario) *ut gloria à Plinio* (præfat. Hist. nat.) *ut mendacii ab Augusto, Liviomastige scilicet Pompejanum eum appellante* (Tacit. IV. 34. Annal.) *ut perperam cum Halicarnasseo Diodoro, Polybio, à multis, ut secum pugnans, à Laurentio Valla; ut fabulosa velut de Caco & Evandro liquet, notatur lactea illa ubertas &c.* Jac. Palmerius in Exerc. ad optimos auctores Græcos pag. 188. seq. carpit, ut aretalogum & Romanorum mancipium, plagiarium Polybii, Galli nominis inimicum &c.

(d) Elias Francus præfatione programmatum, editorum Islebiæ 1699. 8.

XCIII. Citatur à Livio *Fabius Pictor*, scriptorum antiquissimus I. 44. II. 40. VIII. 30. X. 37. Tum *Valerius Antias* IV. 23. XXV. 39. XXVI. 49. XXIX. 35. XXX. 19. 29. XXXII. 6. XXXIII. 10. 30. 36. XXXIV. 15. XXXVI. 19. 38. XXXVIII. 23. & *Macer Licinius* IV. 7. 20. 23. atque *Q. Tubero* IV. 23. X. 9. Ex Græcis scriptoribus *Polybius*, quem non incertum auctorem appellat XXXIII. 10. XXXIV. 10. XXXVI. 19. XXXIX. 52. Sæpe etiam mentionem facit *librorum linteorum*, quorum fide tanquam auctoritate actorum publicorum scriptores antiquissimi sunt usi, sed de illis dictum infra lib. 4. c. 5. n. x. De defectu fide dignorum monimentorum (*a*) antiquioribus temporibus caliginem offundente queritur tum alibi, tum VIII. 40. *Et singulorum gesta & publica monumenta rerum confusa, nec quisquam æqualis temporis illius scriptor exstat, quo satis certo auctore stetur.*

II. *Historiam Romanam*, sive ut ipse XLIII. 13. & Julius Firmicus (*b*) appellat *Annales* ab Urbe condita ad bellum Germanicum mortemque Drusi h. e. ad Annum DCCXLIV. persecutus est libris CXLII. (*c*) quos scripsit aliquot & forte pluribus ut videtur (*d*) annis post clausum ab Augusto Imp. prima vice templum Jani, cum ille Anno Urbis DCCXXV. in pugna Actiaca M. Antonium vicisset. Ex his non exstant plures hodie quam XXXV. in quorum secundi capite 21. queritur haud facile fuisse etiam illis temporibus certi quid & explorati de antiquioribus Romanorum ætatibus tradere. *Tanti*, inquit, *errores implicant temporum, aliter apud alios ordinatis magistratibus, ut nec qui Consules secundum quosdam, nec quid quoque anno actum sit, in tanta vetustate non rerum modo sed etiam auctorum dicere possis.* * In temporum notatione Livius perinde ut Dionysius Halicarnass. secutus est rationes Catonianas, quæ æram Urbis Varroniana biennio faciunt recentiorem. Vide H. Dodvvelli diss. X. de

(a) Hinc *frequentissime dubitare* Livium scribit Quintilian. lib. 2. c. 4.

(b) Vide Jo. Friderici Gronovii Monobiblon Observationum in scriptores ecclesiasticos p. 95.

(c) *Epitomæ* habemus librorum tantummodo CXL. Sed libri CXXXVI. & CXXXVII. epitome desideratur, ut observatum Sigonio, qui in MS. Codice vacuum intervallum deprehendit, adeoque assentitur Petrarchæ libros non CXL. sed CXLII. à Livio scriptos esse testanti. Vide Tomum tertium editionis Gronovianæ p. 1076.

(d) Lipsius lib. 1. c. 20. Electorum, Vossius de Hist. lat. & Hanckius V. C. lib. 1. de scriptoribus rer. Rom. cap. IX. ante Cantabros A. U. C. 729. domitos scriptum librum saltim primum Historiarum Livii non dubitant. Sed Joannes Masson Historiæ & Chronologiæ veteris peritissimus lib. de Jani templo Christo nascente reserato p. 51. seq. & 165. serius Livium in Historiam scribendam incubuisse non absurdis contendit argumentis. Anno Urbis 725. cœpisse scribere Livium, & A. 745. ultimam Historiæ suæ manum imposuisse, H. Dodvvelli conjectura est in Annalibus Vellejanis. p. 65.

Cyclis §. 59. 80. 87. & ad initium Tab. XIII. & appendice ad prælect. Cambdenian. atque in Apparatu ad Dionysii Halicarnassei Chronologiam, & in Chronologia ipsa, quæ Dionysio in editione Oxoniensi subjicitur, Liviique singulis paginis editionis à Tho. Hearne curatæ est adscripta. In re militari Romana peccasse aliquando Livium, confundentem tempora ac diversas ætates, notavit Salmasius lib. de re militari Rom. p. 1295. 1300. 1302. 1310. 1319. seq. 1416. &c. T. 10. thesauri Antiquitatt. Rom. Græviani.

III. Ex illis XXXV. (*a*) libris, quos dixi exstare, sunt *primi decem*, qui origines Urbis historiamque usque ad annum CCCCLX. complectuntur. Deinde *vicesimus primus*, & qui sequuntur, *usque ad quadragesimum quintum*, quibus historia ab initiis belli Punici secundi, quod Anno DXXXVI. cœpit ad An. 586. perducitur. * Livii *Macedonica*, quæ laudat Angelus Decembrius libro VII. politiæ literariæ pag. 552. non alia sunt quam quæ editis historiarum libris continentur XXXIX. seqq. Dolendum est lucem non vidisse Lambecii, quam lib. 2. pag. 944. 977. promisit, dissertationem de XII. Codicibus MStis Livii, qui una cum duabus & triginta ejusdem Historici præcipuis editionibus in Bibl. Cæsarea Vindobonensi asservantur.

IV. In antiquioribus (*b*) Livii editionibus, libri tantummodo XXIX. neque illi integri occurrunt, ut in Principe Romana An. 1470. fol. curante Jo. Andrea Aleriensi Episcopo, ex Codice præceptoris sui Victorini Feltrensi: & in altera itidem Romana A. 1471. & 1472. per Udalricum Gallum ex emendatione ad MS. Cod. facta Jo. Antonii Campani Interamnensis Episcopi, cujus videsis epistolas Lipsiæ nuper iterum editas p. 548. cum omnium librorum *Epitomatis*. * Editionis principis Romanæ A. 1470. grandi fol. inscriptæ, Paulo II. Pontifici & Marco S. Marci Cardinali, vix 272. exempla excusa traduntur. Ad extremum voluminis hoc octastichon comparet, quod in aliis quoque nonnullis ibi circa idem tempus impressis scriptis legitur:

Aspicis illustres, lector, quicumque libellos,
Si cupis artificum nomina nosse, lege.

Aspera

(a) Ita malui Libros quam Decadas numerare, quia Livium in Decadas non ipse qui scripsit, sed legentium ignavia scidit, ut pridem monitum Francisco Petrarchæ in Epistola ad Boccacium. Vide Petrum Crinitum XII. 7. de honesta disciplina & Sigonium in limine notar. Vossium arte Historica p. 131. * Ut Livius in Decadas, sic Olympiodori Historiarum libri in [illegible] dividuntur apud Photium Cod. LXXX. Liber CXXXVI. allegatur a Censorino cap. 17. Librum CXIII. bis citat Priscianus.

(b) Harum editionum notitiam fateor me magnam partem debere viro de his litteris ac de Livio immortaliter merito Jo. Frid. Gronovio prolegom. ad Livium.

Aspera ridebis cognomina Teutona forsan,
Mitiget ars Musis inscia verba virum.
CONRADUS SWEINHEIM, ARNOLDUS PANNARTZque magistri
Romæ impresserunt talia multa simul.
PETRUS cum fratre FRANCISCO MAXIMUS, ambo
Huic operi optatam contribuere domum.

Veneta ejusdem anni fuit in Bibl. Eliensis Episcopi Joannis Mori, & in calce adscriptum habet hoc distichon:

Et Vindelino debebis tu quoque formis
Egregie impressit hos modo qui Deoadat.

Nec non hoc tetrastichon:

Adde quod & perpulchra effinxit & optima cunctis
Hoc etiam ut placeant hæc monumenta tua.
Atque tot impressit, totum his jam possit in orbem
Diffundi, atque ævum nomen in omne tuum.

Eodem anno repetita est Augustæ Vindelicor. quæ Augustana etiam occurrit Lipsiæ in Bibl. Amplissimi Senatus. Postea Livium à *Pomponio Læto* emendatum memorant Gesnerus, Vossiusque.

Andreæ editionem secuta in plerisque Mediolanensis est A. 1478. fol. arte & impensis Philippi Lavagniæ: & 1480. fol. ibid. ex recensione Petri Justini Philelphi, apud Antonium Zarottum. Parmensis Anni 1480. (Beughemio memorata) apud Melchiorem Svessam. * Per Michaëlem Manzolinum Parmensem A. 1480. fol. sine loci nota Livius editus memoratur à V. C. Michaële Maittaire pag. 156. Annal. typograph. Tarvisina editio recensente Luca Porro A. 1482. fol. fuit in Bibl. Marq. Gudii. * & 1485. fol. prodiit opera Joannis Vercellii. Veneta Anni 1491. cum Sabellici annotationibus fol. altera * A. 1495. fol. fuit in Bibl. Menarsiana; tertia A. 1498. per Bartholomæum de Zanis à Portesio; quarta A. 1501. per Georgium de Ruscomibus Mediolanensem fol. quinta Anni 1506. fol. quæ fuit apud clarissimum Grævium; sexta 1511. in Bibl. publica Amstelodamensi. * Mediolanensis A. 1495. fol. obvia est Lipsiæ in jam laudata Senatoria Bibliotheca; & Anni 1501. fol. Bibl. Leidensi legata fuit a clariss. Perizonio. A. 1505. fol. passim notata manu Jani Parrhasii exstat Neapoli in Bibl. Nobilissimi Viri Josephi Vallettæ. Parisiensis A. 1511. 8. ex Sabellici recognitione cum Augustini Backarii alloquio ad studiosos, apud Bad. Ascensium. Parisienses cum Sabellici notis apud eundem Ascensium An. 1513. & 1516. fol. ex decem exemplaribus collatis per Gerh. Vercellensem Burgundum. *Liber XXXIII.* (sed prioribus 17. fere capitibus truncatus) & *pars posterior*

libri XL. à capite 37. primum prodiit in editione Livii Moguntina An. 1518. fol. è codice antiquo Longobardicis litteris scripto ædis S. Martini illius urbis, ex officina Jo. Schefferi, qui Jo. Fausti nepos fuit, curantibus Nic. Carbachio & Wolfg. Augusto, cum præfationibus Hutteni & Erasmi, & variis lect. ex eodem codice librorum septem posteriorum de bello Macedonico.

Aldinæ A. 1518. 1519. 1520. tribus vol. 8. cura Francisci Asulani è variis codd. & Moguntina editione castigata. * Epitomas excudit Aldus A. 1521. 8. Thomas Hearne & Henricus Wetstenius memorant præterea editionem Livii Aldinam A. 1521. fol. cum Floro, quæ fuit etiam in Bibl. Menarsiana pag. 69. in qua pag. 68. memoratur quoque Veneta 1532. fol. apud L. A. Juntam. Præfatio Erasmi ad Livium legitur in ejus Epistolis 21. 15. edit. Lond. Hanc secuti sunt heredes Philippi Juntæ, Florent. 1522. 8. Heredes vero Aldi Manutii A. 1533. ex Grynæi editione addiderunt tomum quartum. Basileensis ex castigatione Jac. Sobii. Basil. 1525. fol. Coloniensis, Eucharii Cervicorni A. 1528. fol. Parisiensis A. 1529. edente Andrea Levescatio.

Librum XLI. & quatuor proximos, sed hinc inde lacunosos, primus in editione Basileensi A. 1531. fol. cum præfat. Erasmi ad Car. Montiojum edidit Simon Grynæus ex codice antiquissimo majusculis litteris sine ulla vocum distinctione exarato, qui fuit in Monasterio Vvormatiæ Laurisseno, & hodieque occurrit in Bibl. Augustissimi Imp. teste Lambecio libro II. commentar. de Bibl. Vindob. p. 943. seq. ubi specimine insigni ostendit ex diligentiori inspectione illius MSti non pauca posse in Livio restitui, summaque industria & fide hoc se facturum pollicetur in *dissertatione de XII. Codicibus MSS. Historiæ Romanæ T. Livii*, qui unà cum XXXII. ejusdem Historiæ primariis editionibus impressis in Augustissima Bibliotheca Cæsarea asservantur. Sed dissertatio illa nunquam lucem adspexit. Huic porro Livii editioni Chronologia adjecta est, auctore Henrico Glareano. * Decadis tertiæ libri sex Parisf. 1534. 4. apud Franciscum Gryphium, & deinde variis annis editi fuere in Bibl. Menarsiana pag. 236.

Basileensis editio eximia cum *Sigismundi Gelenii* & *Beati Rhenani* notis atque Erasmi præfatione A. 1535. fol. apud Frobenium. Decimo libro subnotata leguntur hæc verba, quæ & alii (*a*) viri docti in scriptis Livii codicibus deprehenderunt: *Nicomachus Dexter V. C. emendavi ad exemplum parentis mei Clementiani. Victorianus V. C. emendabam Domnis Symmachis.* Iterum editus cum Rhenani & Gelenii notis Livius Lugd. ex Trechseliorum officina 1537. 8. &

Basil.

(a) Vide Sirmondum ad Sidonium VIII. 3. Epist.

Basil. 1539. & 1543. fol. *Henr. Loriti Glareani* notæ in Livium Carolo V. Imp. inscriptæ sunt cum Chronologia Historiæ Romanæ recognita. A. 1540. fol. Lugd. * Chronologia Glareani jam prodierat in edit. Basil. 1535. fol.

Veneta Livii editio A. 1541. apud hæredes Lucæ Antonii. Lugduni A. 1542. 8. 1548. 1554. 12. Livius prodiit apud Gryphium, qui etiam Glareani notas A. 1542. excudit, & A. 1555. 8. notas Rhenani, Gelenii, Sabellici, Jo. Velcurionis, & Jo. Saxonii cum Chronologia Glareani. * Parisiensis 1543. fol. apud Vascosan. fuit in Bibl. Menarsiana p. 68. *Joannis Saxonii* ad librum XXI. & XXII. Basil. 1547. apud Oporin. De hoc Saxonio Suffridus Petri de scriptoribus Frisiæ p. 104. Livius partim *Cœlii Secundi Curionis* industria, partim collatione meliorum Codicum integritati restitutus, cum ejusdem Curionis præfatione de mensuris, ponderibus reque nummaria Romanorum & Græcorum, notisque Rhenani & Gelenii, & Chronologia Glareani. Basil. 1549. fol. apud Jo. Hervagium. Livius Basileæ excusus apud Hervag. 1543. fol. cum notis Rhenani, Gelenii & Glareani, hujusque Chronologia. Decadis primæ *liber I.* Paris. 1549. 4. apud Vascosan. cum Glareani notis & Colon. 1579. 8. ad varias editt. & vetusta exemplaria recognitus, & Antvverp. 1579. 8. ex recensione *Justi Lipsii. Lib. II.* Paris. 1574. 4. *Lib. IV.* Antvverp. 1590. 8. apud Christoph. Plantin.

Francofurti A. 1551. 8. cum notis haud contemnendis *Guil. Godelevæi*. Paris. 1552. fol. cum Laur. Vallæ emendationibus, & Epistola Apologetica de duobus Tarquiniis ad Alphonsum Siciliæ Regem, Sabellici item, Rhenani & Gelenii notis. Lugduni apud Jo. Frellonium 1553. fol. additis præterea notis Velcurionis, Glareani, & emendationibus Theodorici Morelli. Notæ Jo. Velcurionis in librum I. & II. prodierunt Argentorati 1544. 8. Petri Nannii in lib. III. Lovan. 1545. 4. Basileæ ap. Hervagium Livius editus cum castigationibus & notis Laur. Vallæ, Coccii Sabellici, & Cœlii Secundi Curionis, qui ad ducentos se locos restituisse testatur, A. 1554. 8. & 1555. fol. Editiones à *Carolo Sigonio* (a) emendatæ cum præclaris ejus scholiis in Livium & Epitomas, novaque Chronologia, Venetiis 1555. fol. ex officina Paulli Manutii, atque iterum 1566. fol. 1572. fol. & apud Aldum Nepotem cum scholiis Sigonii auctis eorumque aliquot defensione adversus Henr. Glareanum & Franciscum Robortellum A. 1592. fol. * Livius Paris. 1562. apud Vascosan. cum Laur. Vallæ &c. fol. Francofurtensis A. 1568. fol. cum Laur. Vallæ emendationibus, notisque Sabellici, Velcurio-

 nis,

(a) Laudat ex merito Turnebus XI. 18. Adversar. cujus verba J. F. Gronovius adscripsit. Sigonii Scholia separatim etiam prodiere Basil. 1556. 8.

nis, Rhenani, Gelenii, Glareani & Sigonii, Joannis item Saxonii commentariolo & Godelevei observationibus. Repetita editio A. 1578. & 1588. fol. apud Sigismundum Feyerabendium ex recensione *Francisci Modii*, qui Sigonii scholiis interposuit objecta *Robortelli* (*a*) & *Glareani* defensiones. * Franciscus Modius Livium recensuit ad MSS. Codices, Fuldensem, Moguntinum & Coloniensem, addiditque *Laur. Vallæ* disputationem adversus Livium de L. Tarquinio, Tarquinii Prisci non filio sed nepote, emendationesque in sex libros de secundo bello Punico: *M. Antonii Sabellici* annotationes in quædam Livii loca: *Jo. Velcurionis* in lib. I. & II. & *Jo. Saxonii* in librum XXI. & XXII. notasque in Livium suas & Rhenani, Gelenii, Glareani, Sigonii & Guil. Godelevæi, & ex scriptis Lipsii, Brissonii, aliorumque eruditorum excerptas: nec non *Historicorum veterum Latinorum* ex Anton. Riccoboni (*b*) collectione *fragmenta*, Catonis, Claudii Quadrigarii, L. Sisennæ, C. Sallustii Crispi, M. Varronis, Fabii Pictoris, L. Calpurnii Pisonis Frugi, L. Cassii Heminæ, Cn. Gellii, L. Cœlii Antipatri, C. Fannii, Valerii Antiatis, Cornelii Nepotis, L. Cornelii Syllæ, C. Licinii Macri, Massurii Sabini, Atteji Capitonis, Tuditani, Sammonii Sereni, & L. Cincii Alimenti, M. Valerii Messalæ Auguris, P. Nigidii Figuli, C. Oppii & Julii Hygini. Paris. 1573. fol. cum Sigonii Chronologia, Variorumque notis ad loca difficiliora, & scriptis quibusdam Pomponii Læti, curante Jacobo Gohorio. * Liber primus Livii in gratiam juventutis, quæ in schola Hamburgensi eruditur seorsim excusus Hamburg. 1586. 8. Francofurtensis A. 1588. 8. & Lugdunensis A. 1589. 8. cum Chronologia * ad fastos Capitolinos Verrii Flaccii accommodata, notisque Robortelli & Guil. Godelevæi. Londinensis editio ejusdem Anni 1589. 8. memoratur in Catalogo Bibl. Bodlejanæ, sed videtur error esse pro Lugdunensi. Prodiit etiam Francofurti Livius A. 1588. 12. & Genevæ 1622. forma minore. *Fulvii Ursini* notæ in Livium & alios scriptores, Antwerp. 1595. 8. Marcelli Donati dilucidationes in Livium, Tacitum, Sveton. Ammianum & scriptores Hist. Augustæ, Francof. 1612. 8. in face Artium Gruteriana, sive thesauro Critico Tomo VI. *Latini Latinii* castigationes in Livium, T. 2. Bibl. sacroprofanæ pag. 4. seq. Rom. 1677. fol.

Gruterianæ Livii editiones ad MSS. codices recensitæ. * Harum prima est Francofurtensis A. 1608. fol. capitibus tunc primum ab Gru-

(a) Robortellus Sigonium perstrinxit in scripto de convenientia annorum supputationis Livianæ cum marmoribus Capitolinis, Basil. 1557.
(b) Vide infra lib. IV, cap. 4. n. I.

Grutero distincta, additis ad calcem Voluminis annotationibus Laur. Vallæ, Sabellici, Beati Rhenani, Gelenii, Glareani, Godelevæi, Modii, Fulvii Ursini & Marcelli Donati, admixtis Gruteri & aliorum virorum doctorum observationibus, & subjecto locuplete ad Livium indice. Altera Francof. 1619. 8. & tertia cui cum ultimam manum imposuisset, non integrum mensem supervixit 20. Sept. 1627. defunctus. Lucem vidit hæc tertia editio, parum alioqui, ut clariss. Gronovio animadversum, emendata A. 1628. fol. cum notis Godelevæi, & Gruteri observationibus maximam partem politicis (quæ cum ejus dissertationibus in Tacitum excusæ etiam sunt separatim cura Christiani Friderici Franckensteinii. Lipsf. 1679. 4.) adjectis fragmentis Historicorum veterum latinorum Antonio Riccobono collectore. Prodiit præterea Livius Genevæ 1609. fol. inter scriptores latinos veteres Historiæ Romanæ, & separatim Lugd. 1614. 8. * Tho. Hearne & H. Wetstenius memorant etiam editionem Livii Lugdunensem A. 1621. 4. cum Chronologia & indicibus. Item Parisiensem A. 1625. cum Gruteri & aliorum notis, fol. In editione Parisiensi A. 1625. fol. præterea quæ in editione Francofurtensi A. 1588. fol. cum notis Francisci Modii & variorum occurrunt, habes Sigonii contra Glareanum & Robortellum defensiones, Fulvii Ursini notas, Marcelli Donati dilucidationes, & Fed. Morelli excerpta è Livio Politica & Historica.

Liber XXXIII. priore parte sive prioribus capitibus 17. auctior è MS. Codice Bibl. Ecclesiæ Cathedralis Bambergensis primum editus est Romæ apud Barthol. Zannettum A. 1616. 8. mox Venetiis apud Jo. Baptistam Ciottum & Parisiis eodem anno 8. recusus. Vulgavit autem Caspar Lusignanus, descriptum à Francisco Bartholino Urbinate, & ab ipso atque Antonio Quærengo castigatum. At male quidem in fronte atque per omnes paginas inscribitur liber XLIII. Tam incassum etiam à Vossio aliisque tanquam hypobolimæa illa hic primum edita traducuntur, licet Græce fere eadem occurrunt apud Polybium, quam à Jo. Frid. Gronovio recte vindicantur. Emendatius hunc librum suppresso nomine suo A. 1617. Paderbonæ edidit, qui Bartholino eum communicaverat Joannes Horrion è Soc. Jesu. Denique ex Veneta editione eundem Livio suo è Gruteri editione recuso subjecit Jo. Gerardus Arnoldus Francof. 1696. 8. Gallice interpretatus est Franciscus Malherbe, cum cujus Epistolis & aliis opusculis sæpius præla subiit. Ex recensione *Danielis Heinsii* Livius vulgatus est admodum nitide Lugd. Bat. 1634. 12. ex officina Elzeviriana, tribus voluminibus. Francofurtenses editiones A. 1609. A. 1612. 8. A. 1634. 8.

1659. 8. ad Gruterianam excusæ sunt, additis notis Godelevæi. Idem dicendum de illa Anni 1696. 8. apud Frid. Knochium, quam à Jo. Gerardo Arnoldo Gymnasii Francof. Rectore curatam jam memoravi. In hac capitum quoque distinctio & Anni Urbis in ora libri notati comparent, præmissa editoris dissertatione de Livii vita & scriptis. Ex recensione *Jo. Frid. Gronovii*, Lugd. Batav. 1645. 12. tribus vol. apud Elzevirium emendata & nitidissima editio, capitibus etiam, quod in Heinsiana desideratur, distincta. Eodem anno notæ Gronovii separato volumine similiter prodierunt, atque recusus iterum Livius A. 1654. 3. vol. & 1661. 12. & 1678. Amstelodami unico parvo volumine typis minutissimis. In quarto quoque observationum I. F. Gronovii libro Daventriæ 1652. 12. vulgato promissi in notis ad Livium quorundam locorum uberiores tractatus repræsentantur.

Præ ceteris Livii editionibus eminent, quæ cum Car. Sigonii & Jo. Frid. Gronovii notis viderunt lucem Amstelod. 1665. 8. & 1679. 8. apud Danielem Elzevirium, sed è quibus posterior non uno nomine est præferenda, cui Jac. Gronovii V. C. & Henr. Valesii aliorumque notæ accesserunt. Ad calcem tomi primi legitur Sigonii Chronologia ad Livium cum scholiis & adversus Glareanum ac Robortellum defensionibus. Ad calcem tomi secundi, Epistolæ Jac. Gronovii (*a*) separatim antea Lugd. Batav. 1678. 8. editæ, in quibus loca quædam Livii Geographica emendantur. Ad calcem tomi tertii denique, Ismaëlis Bullialdi erudita ad J. F. Gronovium Epistola de anachronismo defectûs solis, cujus meminit Livius XXXVII. 4. Laudat eam diatribam Sarravius Epistola XLIX. * In editione notarum Gronovii Patris ad Livium Lugd. Bat. 1645. 12. exstant nonnulla, quæ in posterioribus Liviis An. 1665. & 1679. cum notis Variorum frustra quæras. Exempli loco esto, quod de formula *per ego te formam tuam rogo* notavit Gronovius in prima editione ad lib. XXIX. 18. *nam in posterioribus nescio quare eruditissima illa observatio sit resecta*, inquit Clariss. Burmannus pag. 607. ad Petron.

In usum Delphini prodiit Livius cum notis *Jo. Doujatii*, & XCV. præclaris supplementorum libris *Jo. Freinshemio* auctore, Paris. 1679. 1682. sex voluminibus. Doujatius ipse ex ingenio supplevit lacunas sedecim, quæ in libro XLI. XLIII. XLIV. & XLV. adhuc occur-

(a) In his pag. 25 — 28. contendit inter alia apud Livium XXVI. 9. non legendum *Algido Tusculum petiit*, sed *ab Pedo Tusculum petiit*. Hanc emendationem rejicit Raph. Fabretti diss. 3. de aquis & aquæductoribus Rom. 1680. 4. p. 183. seq. Hinc Gronovius Lugd. Bat. 1684. 8. edidit responsionem ad cavillationes Fabretti, quibus hic sub nomine Jasithei opposuit ad Gronovium Apologema in ejusque Titivilitia sive somnia de Tito Livio animadversiones. 4.

occurrebant. * Editio Livii *in uſum Delphini* Doujatiana recuſa eſt ad Pariſienſem Anni 1679. 1682. Venetiis curante *Carolo Bonarrigo*, ſex voluminibus in 4. Venetiis 1715. ſeq. In calce additæ etiam breves notæ Joannis Clerici: indexque locupletiſſimus Wetſtenianus: Ad Freinshemii vero ſupplementa, ſcriptorum veterum loci diligentius (*a*) allegati quam in Pariſienſi editione. Tomus porro ſeptimus, quem additurum editor promiſit (*b*) vocum omnium Livianarum phraſiumque, necdum vidit lucem. * Cantabrigiæ 1679. 8. duobus vol. ad editionem Gronov. * Patavii Livius typis ſeminarii impreſſus eſt An. 1694. 12. quinque Vol. recenſente ad optima exemplaria *Jacobo Giacometto*, qui capitum argumenta chartaſque Geographicas, & Analyſin Rhetoricam Concionum, M. Antonii Feraccii ſtudio compoſitam, indiceſque Legum, Magiſtratuum ac Sacerdotiorum Romanorum adjunxit. Londini 1703. 8. 2. vol. ad editionem Gronovianam recenſitus, cum lemmatibus hiſtoricis ad paginarum oras notatis tabuliſque Geographicis. * Eximias duas Livii editiones noviſſime Oxonia & Amſtelodamo accepimus. Atque Oxoniæ quidem ἐργοδιώκτῃ clariſſimo *Jo. Hudſonio* vir doctiſſimus & admirandæ induſtriæ *Tho. Hearne* Anno 1708. 8. ſex Volum. ſed quæ tribus commode compingi poſſunt, ita Romanæ principem Hiſtoriæ diligentiſſimo ſtudio à ſe recenſitum edidit, ut ſingulis paginis ſubjectæ ſint variæ lectiones è Codicibus MSS. ſex recens & aliis pridem collatis atque ex impreſſis, tum in ſuprema paginæ parte ſemper notatur Annus U. C & ante CHRISTUM, denique Tomo VI. ſubjunctæ præter novas ſatiſque locupletes atque accuratos indices, lacunarum in libris quinque poſtremis ſupplementa à Jo. Doujatio compoſita, & novæ editorum in Livium notæ, in quibus præter alia pag. 210. occurrit *Henr. Dodvvelli* diſſertatio (*c*) contra γνησιότητα *fragmenta* Liviani (*d*) membranis Laudinis reperto & in hac editione primum edito in Variis Lect. ad lib. XXII. c. 18. T. 2. p. 386.

Nec

(a) Journal. literaire Tom. 6. pag. 223.
(b) Giornale de' letterati d'Italia T. XV. p. 62. T. XIX. p. 479.
(c) Confer Acta Eruditor. 1709. pag. 247. & Jo. Clerici Bibl. ſelectam Tom. 19.
(d) Quoniam perbreve eſt, illud etiam hoc loco lector haud illibenter recognoſcet. Nimirum poſt verba: *Alliſas loco alto munito conſedit:* Et reparando ſubgreſſu manu haud magna Alliſæ mœnia quaſi palans perveniens ex oppido bellum conſtructa armamentis erupit, quam Conſul vi captam trucidatis, qui in ea conſtiterant, reſervat ad pugnam. Sed oppidani, ſicut quibus curæ puſillum inerat, in diem alterum umbonibus belluatis paucos fugaces invadunt, elephantemque omine meliori receptant, & Alliſas, Ruffium quondam vocitatas, ab dextro ſequente ſiniſtrum augurio nomen imponunt accolæ. *Tum per Samnium Romam ſe petere ſimulans Annibal* &c. lib. XXII. c. 18. Hoc fragmentum velut ſpurium rejicit etiam Giſb. Cuperus Exerc. 2. de elephantis in nummis c. 4. p. 142. T. 3. theſauri antiquitatum Nobiliſſimi Viri Alb. Henrici de Sallengre.

Nec non T. 6. p. 226. icon parmæ equestris cum gemma Woodvvardiana idem factum nobile Scipionis celebrante. Parmæ iconem ediderat Sponius pag. 152. Misc. & novissime singulari dissertatione (a) idem Dodvvellus illustravit Oxon. 1713. 8. Cæterum Freinshemii supplementa librorum XCV. spissum opus & magnæ diligentiæ, separatim edere Hearnius pollicetur, quod consilium fortasse abjecit, postquam adjuncta ab illo tempore sunt nitidæ Livii editioni, quam Amstelodami decem Voluminibus A. 1710. 8. dedit qui tot pulcherrimis & emendatissimis bonorum scriptorum editionibus nostram exornat ætatem *Henricus Wetstenius*. In hac, capita etiam distincta primum sunt in minores sectiones, additis præter novum ac locupletissimum rerum indicem Chartis Geographicis elegantibus, atque in pagina quavis non modo uti à Doujatio quoque & Oxoniensibus factum, notatis annis Urbis conditæ & ante Christum natum, sed & nominibus Regum, Consulum vel Tribunorum Militum, atque argumentis in margine, adspersisque hinc inde in paginarum calce notis brevibus V. C. *Joannis Clerici*. Supplementa Freinshemii paullo minoribus litteris, emendatius quam in Doujatiana excusa sunt, sed, quod multi credo factum nollent, omissa loca auctorum, quæ in marginibus Doujatianis annotata ubique leguntur, è quibus Freinshemius sua repetiit. Vir clarus sæpeque laudatus mihi *Mich. Maittaire* Livio suo, quem tribus voluminibus in 12. edere instituit Londini, non ipsa Freinshemii adjunget supplementa, sed eorum loco accuratas citationes locorum in antiquis scriptoribus, è quibus Freinshemius sua digessit. Illustris viri Ulrici Obrechti & eruditissimi Schurtzfleischii notæ in Livium nondum viderunt lucem.

Prodiit & T. Livius *Gallice* per Blasium de Vigenere, qui notas quoque in primam decadem scripsit, Paris. 1583. 1606. 1617. fol. 2. vol. atque ex versione Gallica Petri Ryeri, qui supplementorum itidem Freinshemii libros sexaginta transtulit, Paris. 1653. fol. 2. vol. Lugd. 1653. 12. quatuordecim volum. & Roterd. 1700. 12. octo vol. * Franciscus à Cruce Cænomana in Bibliotheca sua Gallica complures memorat Livii versiones ineditas *Gallicas*, ut *Petri de Clinchamp*, aliasque *Andreæ Bouvi*, *Hieronymi de la Vairie* & *Petri Berchorii* sive *Berthorii*, (b) qui Livium jussu Regis Johannis interpretatus est, obiitque A. C. 1362. in Bibl. Menarsiana pag. 63. fol. n. 775. *Tite Live en vieux François MS. sur velin.* & n. 778. *Les Decades de Tite Live, MS. tres ancien, & tres bien* con-

(a) Acta Erudit. 1715. pag. 13.
(b) Vide Trithemium de Script. Eccles. cap. 642. & Arnoldum Pontacum in Chronographia ad A. C. 1371.

conservé, *sur velin*, *avec miniatures*, *folio magno*, & n. 779. *la troisieme Decade de Tite Live*, *MS*. *sur velin*. Et pag. 69. *Les grands Decades du T. Live translatées de plusiers Historiegraphes*. Paris. 1515. fol. Primæ Decadis liber secundus *Henrico Sallenovano* interprete prodiit Pictavii, & ex versione *Jacobi Gohorrii*, Lugd. 1553. & Livius *Claudio Guichardo* interprete Paris. 1562. & *Antonio Fayo* 1582. 1583. 1584. tribus Vol. Librum XXXIII. vertit *Franciscus Malherba*, cujus interpretationem pro insigni exemplo commendat Sorellus in Bibl. Gallica. *Belgice* Antvverp. 1541. apud Jo. Gymnicum, A. 1562. fol. & 1571. fol. *Anglice* &c. *Italice* pridem vertit præter Christoph. Landinum Rugerus Ferrarius, ut notatum Lambecio lib. 2. de Bibl. Vindob. p. 947. Prodiit ejus Livius Romæ A. 1476. fol. 3. vol. atque exinde Venet. 1478. 1481. fol. * per Antonium de Bononia, & 1481. fol. per Octavianum Scotum: nec non 1490. & 1511. apud Barthol. de Zanis, una cum Leonhardo Aretino de bello Punico, qui ex Italica Donati Acciajoli versione prodierat Venet. 1476. fol. Recentior Livii versio Italica auctore *Jacobo Nardi* Florentino Venet. 1544. 1547. fol. apud Juntas & 1554. 1562. fol. laudatur à Latino Latinio Tom. I. Epist. pag. 382. ubi locum Livii de salis venditione lib. 2. cap. 9. illustrat. * *Germanice* prodiit primum Moguntiæ A. 1505. fol. dicatus Maximiliano Imperatori, & exempla quædam excusa in membrana. Secutæ editiones 1541. 1546. & Argentorat. 1574. 1594. 1616. fol. Livius & Florus Germanice per *Zachariam Muntzerum*, Francof. 1568. fol. *Suecice*, Erico Benedicto Schrodero, Nycopensi interprete, Holmiæ 1626. fol. *Hispanice* ad Philippum Principem. Colon. apud Arnoldum Byrkmannum 1553. fol. * Livium *Græca* lingua vulgari transtulit Mancordatus de Scarlati, interpres & Consiliarius Portæ Ottomanicæ, qui A. C. 1712. diem obiit. Sed necdum edita est illa interpretatio. De *Arabica* versione dixi infra num. VII.

V. *Epitome* librorum Livianorum, sive *breviarium T. Livii*, quod notis Sigonii, Martini Antonii Delrii (*a*) Jo. Doujatii & J. F. Gronovii illustratum habemus, etiam eorum librorum qui interciderunt (duobus forte 136. & 137. ut supra dixi exceptis) à *L. Annæo Floro* scriptum esse communiter existimatur, cum cujus libris quatuor epitomes rerum Romanarum sæpissime prodiit: etsi vel ideo quod in his subinde à Livio dissentit, nonnulli duos diversos voluerunt Floros comminisci, ut Balthasar Bonifacius XV. 5. Hist. ludicræ: alii vero ut Dionysium Gothofredum

fredum

(a) Brevia Delrii in Epitomen Livii scholia prodierunt cum ejus notis in Solinum Antvverp. 1571. 8. Edita est etiam Epitome illa cum Sigonii & Delrii notis, Genev. 1606. 8.

ſtedum facere memini, ſuſpicati ſunt Livium ipſum ex more veterum epitomas illas veluti indices præfixiſſe ſingulis libris, quæ deinde cum altera epitome rerum Romanarum confundi, atque adeo ad Florum auctorem referri facile potuerunt. *Junium* quoque *Maximum* æqualem Statii Poëtæ, Hiſtorias Salluſtii Liviique in epitomen contraxiſſe viri docti obſervant ex his verbis IV. ſilvar. 4.

Omne queis mundi ſenium remenſus
Orſa Salluſti brevis & Timavi
reddit alumnum.

Notum præterea eſt ex Servio ad Æneid. X. 388. quod *Rufus Feſtus Avienus* totum Livium Jambis olim expreſſerat. Sed & illa Avieni metaphraſis pridem intercidit. * *Epitomę Livii* cum *Floro* ſæpius editæ prodierunt etiam ſeparatim Venet. 1521. 8. ap. Aldum, & Baſil. 1590. 8. & cum Car. Sigonii atque Antonii Delrii notis Genev. 1606. 8. quam editionem SanGervaſienſem vocat Thomas Hearne, qui in Livio ſuo Oxoniæ edito breviarium iſtud Livii ſummo ſtudio ad Codices MSS. & impreſſos exegit, collatis etiam quæ Petrus Pithœus ad illud annotaverat: Ac non ſine ratione vir eruditiſſ. Janus Vincentius Gravina Orat. 1. de inſtauratione ſtudiorum pag. 12. Romanorum res geſtas initio per compendium petere ſuadet ab hac Epitome Liviana, utpote quæ longe ſimplicior & candidior eſt Floro & Vellejo, reſque exprimit propriis & convenientibus verbis, abſque fuco & argutiis, quibus non ſatis uterque illorum abſtinuerunt, è quibus periculum fuerit ne puerorum animi fallacibus illis & meretriciis orationis ornamentis à nervoſa & civili ſcribendi conſuetudine abducantur. Non ita pridem præclarus Vir *Johannes Jenſius* conſulturus juvenum ſtudioſorum tempori, quorum plerique mole Livii deterriti ultra primam decadem legendo haud progrediuntur, atque adeo delibatis modo adoleſcentis populi Romani rebus, maturum adulti ejusdem populi vigorem intactum relinquunt, Epitomen novam hiſtoriæ Rom. totius Livii, verbis ejus contextam, neque multo grandiorem una Livii decade compoſuit, inſcripſitque *T. Livii Patavini Hiſtoriarum corpus concinnius*, ex Gymnaſio Dordraceno, typis Bramiis luculentis Anno 1711. 8. Bene interim eſt, quod Livium ipſum evolvere cupientibus hoc compendio ſuo neutiquam è manibus excutere voluit florentiſſimum ſcriptorem, ſed tantum iis qui magnitudine operis removeri ſe ab ejus lectione patiuntur ſuccurrere, ut Hiſtoriam Romanam Livianam totam intra brevius ſpatium abſolvere poſſint.

Perditos

Perditos Livii libros ex ingenio supplevit vir doctus *Jo. Freinshemius*; argumento ex epitomis petito, & adhibitis græcis & latinis antiquis quæ exstant monumentis, tanta industria ut ipse non dubitet profiteri, *se neutiquam metuere ne quis ex omnibus his scriptoribus, qui sunt in hominum manu, aliquid efficiat in hoc genere concinnius, copiosius, verius*. Primi decem libri Reginæ Christianæ dicati viderunt lucem, Holmiæ 1649. 12. Libri sexaginta deinde Argentorati An. 1654. 4. quos Gallice etiam reddidit ut jam dixi Petrus Ryerus. Denique adjunctis XXXV. posthumis, quos ab heredibus Galli redemerunt, universi libri XCV. supplementorum vulgati sunt à Jo. Doujatio in editione Livii ad usum Delphini, sed vulgati sunt parum emendate, ut dolet Jo. Clericus V. C. Tomo 3. Bibl. selectæ p. 366. *Il seroit à souhaiter qu' on les fit imprimer in 8. comme le Tite Live de J. Frid. Gronovius, & qu' on eut soin de les bien revoir. C' est un ouvrage tres bon & tres agreable à lire, & qu' on ne peut voir gâté par tant de fautes sans chagrin.*

Supersunt & alia quædam scripta recentiorum nondum à me commemorata, quibus Livio vel ejus rebus aut scriptis lux nonnulla affertur. Nic. Machiavelli in Decadem primam Livii dissertationes tribus libris distributæ, & Italice primum, deinde latine, Gallice Amstel. 1691. 12. atque in aliis forte linguis editæ, deque Republica & religione Romanorum veterum acutissime disputantes. Casparis Facii *Politica Liviana*, quibus artibus comparatum auctumque, & quibus erroribus ac vitiis amissum Imperium veteris Romæ fuerit, Altenburg. 1617. 4. Ant. Cicarelli de Foligno dissertationes in Livium, Rom. 1589. 4. Italicè. Jo. Schefferi in Librum I. Livii Exercitationes VII. Upsal. 1665. 4. Nic. Belli sive Bellermontani (*a*) dissertationes in optimos veteris ac novæ Historiæ scriptores imprimis Curtium, Svetonium, Tacitum, Livium &c. Francof. 1626. Jo. Gilleyus in laudem Hannibalis apud Livium, Basil. 1550. 8. Georgii Martini Dorn specimen Institutionis Politicæ Livianæ, Giessæ 1657. 8. Justi Reifsenbergii monita, exempla, consilia Politica Liviana, Francof. 1629. 8. Philippi Loniceri Icones Livianæ versibus illustratæ, ibid. 1573. 8. Sebastiani Maccii de Historia Liviana volumen satis amplum laudat Erythræus pinacotheca I. p. 277.

Livium cum *Thucydide*, ut Tullium cum Demosthene, contulit vir ingenio & doctrina præstantissimus Renatus Rapinus è Soc. Jesu, singulari diatriba Gallice plus semel excusa post editionem

(a) Nomen ut videtur fictitium. Vide Thomas. de plagio §. 238. Liber ipse utique corrasus, nec magnæ adeo rei.

telligentissimus eruditorum hujusmodi cimeliorum ruspator D. Zacharias Conradus ab Uffenbach, ut præsens mihi ipse narravit, cum in hac urbe Hamburgensi ante aliquot annos versaretur. Puteanorum MStum Livii Codicem litteris uncialibus, & nulla ferme vocum distinctione exaratum memorat Salmasius Epistola ad Sarravium pag. 188. edit. Ultraject. post Epistolas Gudianas. *Jani Gebhardi* varias lectiones Codicum trium MSS. Livii Palatinorum ex auctione Bibl. Gudianæ nactus vir Nobiliss. *Henricus Leonhardus Schurtzfleischius* (*a*) specimen illarum in librum primum vulgavit Halæ Sax. 1712. 4. Idem ut fratris celeberrimi *Conradi Samuelis Schurtzfleischii* lucubrationes in Livium publico ne invideat orandus est, atque quas habet explanationes Livianas MSS. *Augusti Buchneri*, de quibus in Epistolis, quas appellat arcanis fratris T. 2. Epist. cccxxxIII. legas ad usum juventutis idoneas esse, licet Criticæ artis subsidia non habent, quoniam Codices MSti virum optimum eruditissimumque destituebant. In iisdem Epistolis pag. 279. mentio notarum in Livium ineditarum illustris viri *Ulrici Obrechti*. Notas MSS. quas in marginibus Livii sui adscripserat *Curtius Pichena*, communicandas cum Jo. Frid. Gronovio ad amicum A. 1662. Casalio misit Carolus Dati, ut constat ex Epistolis post Gudianas p. 63. *Gabrielis Faerni* industriam in Livio emaculando laudat *Latinus Latinius* Tom. 2. Epist. pag. 40. 43. *Petri Nannii* Castigationes in librum tertium MSS in Bibl. Leidensi. In Dania asservantur uberrimæ viri præstantissimi *Stephani Stephanii* in Livium prælectiones MSS. Neque ex *Joannis Raven* observatis ad Livium quicquam lucem vidit præter duas dissertationes excusas Soræ A. 1641. 4. *Benedicti Averanii* (*b*) Florentini dissertationes XXXI. ad quædam Livii loca prodierunt in Tomo secundo ejus operum, Florent. 1716. fol.

VI. Perditorum ex Livii historia librorum sæpe vana spes facta, vani sumptus impensi, qua de re legendus doctiss. Morhofius libro de Livii Patavinitate capite 1. Apud Arabes quidem universos exstare pridem affirmavit Tho. Erpenius Orat. 2. de lingua Arabica. Et in CPolitana Bibliotheca integrum fuisse Livium Arabice, non dubitavit Petrus de Valle, part. 1. Itinerar. Epist. IX. sed oblatis à magno Duce Florentino 5000. piastrorum & à legato Regis Christianissimi decies mille thaleris inveniri nusquam potuit longe majore etiam 50000. scutatorum proposito præmio, vanus promissor Justinianus Chius. Alii in Fessana Bibliotheca asser-

(a) Acta Erud. A. 1717. p. 406.

(b) Giornale de' letterati d'Italia Tom. XXIV. pag. 430. seq. Bibl. ancienne & moderne de Mr. le Clerc T. XII. 175.

servari scripserunt. *Utinam ex Fessanis tenebris*, inquit Abr. Hinkelmannus præfat. ad Coranum Arabice editum lit. k. *incomparabilis Livius integer erueretur, & vel rudi versione in lucem ederetur! sane qua felicitate Curtium Freinshemius, eadem & forte majore Livium illustris Gronovius nobis facile restitueret.* Richardus Montacutius præf. in Apparatum ad Origines Ecclesiasticas negat *Decades Livii unquam restaurandas, nisi forsitan, ut splendide mentitur Hispanus quidam* παντοτοράψωδος, *apud ultimos hominum Æthiopes in montis Amaræ* Βιβλιοταρίῳ. Latina ipsa Livii traditur habuisse & ex Bibliotheca Drunthemensi in Norvvegia accepisse Martinus Grœningius Cantor Bremensis Capituli A. C. 1521. denatus. Aliud librorum Livii deperditorum exemplar scriptum in membranis fertur fuisse in Gallia in Abbatia fontis Ebraldi, quod ab Abbatissa thesauri ignara concessum pharmacopolæ cuidam, ab hoc venditum est homini, qui membranis illis reticula sphærulis sive pilis volantibus mittendis & accipiendis obducebat, quod à viro aliquo docto forte observatum tunc demum est, cum membranæ illæ ad unam omnes essent consumtæ, ut ex ore Joannis Capellani accepit Colomesius in Opusculis p. 105. & in Bibl. selecta p. 31. seq. ubi etiam Epistolam ejusdem Capellani profert de hoc argumento. Idem relatum memini in Pithœanis, & in parte II. Menagianorum p. 97. Quod autem in Catalogo MSS. Bibl. Bodlejanæ p. 60. inter libros Guil. Laudi num. 127. memoratur *T. Livii Decas secunda*, error est, nam tertiam legi debere in præfatione Voluminis annotatur. Porro Gregorio I. Pontifici Livianorum librorum jacturam tribuere non dubitat Rich. Montacutius præf. ad Analecta, quoniam in Antonini summa legitur Gregorium M. (ita Imp. Caligula olim cogitavit de Virgilii, Liviique scriptis abolendis teste Svetonio) quoscunque nancisci potuit Livii codices combussisse, quod nempe ab eo multa prodigia (*a*) narra-

O ren-

(a) Tot prodigia Livio commemorata, quibus integrum librum Julius Obsequens implevit, ita defensitavit homo minime superstitiosus è Gallis Mottanus Vayerus: *Ce n'est pas dire qu'il ait ù intention de faire croire ce dont il n'estoit pas lui même persuadè, au contraire il debite tous ces prodiges de telle sorte, qu'on void bien qu'il n'a ù autre but que faire comprendre de quelles erreurs le peuple estoit alors abusè, les loix de l'Histoire l'obligeant à cela.* T. 1. Opp. p. 117. edit. in fol. adde p. 227. & 371. Idem dicere liceat de Dione, Appiano, & Pausania Historicis Græcis, qui superstitione populari abrepti vulgo arguuntur. Uti è contrario palam prodigia illa floccipendens Polybius contemtæ propterea religionis reus audit, mediam sententiam probante Plutarcho, quo judice τοῖς τοιούτοις καὶ πιστεύειν σφόδρα καὶ τὸ λίαν ἀπιστεῖν, æque durum & periculosum est, in Camillo f. 132. Confer, si placet, Jo. Rualdum in Plutarchi vita c. XXIX. Neque omnibus fidem habuisse se Livius ipse pluribus locis testatur, ut XXIV. 10. *Prodigia eo anno multa nunciata sunt, quæ quo magis credebant simplices ac religiosi homines, eo plura nunciabantur.* Sic Tacitus III. 55. Hist. post prodigia quædam memorata, *Sed præcipuum*, inquit, *ipse Vitellius ostentum erat, ignarus militiæ, improvidus consilii.*

rentur, quæ facerent ad idolorum superstitionem probandam. Hanc Antonini narrationem in dubium vocat Jacobus Gretserus lib. 1. de jure prohibendi libros malos c. XXX. Librorum Livii qui exstant exemplum eleganter scriptum ut A. 1455. à Poggio Florentino sibi compararet, agrum, quem habebat, vendere non dubitavit Antonius Beccatellus, Panormitanus, ut ex ejus Epistola ad Arragoniæ Regem Alfonsum refert Gallæsius libro de Biliothecis p. 186. * In Leibnitzianis, sive Otio Hanoverano nobilissimi Viri Jo. Frid. Felleri pag. 156. legas Patrem Zvvenbruckium sancte affirmasse Patri Gamansio, se in manibus habuisse Bremæ MStum Livii plenius, sed cum mercator justo carius vendere vellet, tum neglexit. Cum rursus quæreret, post mercatoris mortem amplius non comparuit. His adde quæ ex Jo. Renneri Chronico Bremensi ad A. 1521. de Martino Groningo, qui deperditos Livii libros habuerit narratur in Bibliotheca Bremensi Historico Theologica Tomo sive classe 2. fasciculo 1. pag. 143. seq. Adde etiam si placet quæ notavi supra p. 140.

VII. Scripta Livii etiam alia apud veteres memorantur, ut: *Dialogi*, quos non magis Philosophiæ quam Historiæ annumerari potuisse ait Seneca Epistola centesima. *Libri Philosophici* sive ex professo Philosophiam continentes, id. *Epistola ad filium*, qua Demosthenem atque Ciceronem illi legendos unice suasit, brevissima & tutissima ad eloquentiam via. Quintil. X. 1. Fragmenta duo insignia Livii de Cicerone, quæ exstant apud M. Senecam suasoria sexta, ex historiarum libro CXX. petita sunt. Etiam Livii filii scriptis usum se profitetur Plinius libro V. Hist. natural. *nisi locus mendosus est*, inquit Harduinus, *& ex præpostera Livii repetitione Livii filii conficta vox*. * Si Henr. Dodvvellum audimus, desunt hodie in Livio præter tot libros integros, & quæ in quinque, qui exstant postremis à Jo. Doujatio ex ingenio suppletæ sunt lacunæ, etiam hinc inde quædam ubi nulla sunt in editis Codicibus neque in MSS. hiatuum vestigia: *Desunt in rebus Coriolani bina Consulum paria è Dionysio Halicarnasseo supplenda, Livii ipsius rationibus plane necessaria. Et anni quoque U. C. Catoniani 179. tribunos militares consulari potestate omissos ex ipso Livio evicimus. Et in Censorum successione multa supponit Livius, frustra plane in hodiernis Livii exemplaribus quærenda. Deest etiam in eodem locus quo tertii inierint decemviri, quum tamen tertium illius Magistratus annum supponant ejus rationes. Sic etiam in tribunorum plebejorum decennali seditione & Magistratuum Curulium Anarchia deest annus, quem tamen non agnoscunt modo, verum etiam exigunt ejus calculi recte & pro ipsius mente positi.* Hæc Dodvvellus diss 10. de Cyclis & in

Chronologia Dionysii Halicarnassei, & in diss. de fragmento Livii, quod è MS. Laudino primum esse editum paulò ante dixi. De reliquiis corporis T. Livii nostri, si Diis placet, inventis Patavii, ad animum lectoris recreandum juvat adscribere hæc ex paralipomenis ad propylæum Papebrochianum Actis Sanctorum Maji præmissum p. 145. *Abhinc duobus circiter seculis* (a) *nescio quo casu in quodam angulo nobilis monasterii S. Justinæ Patavii detecta est plumbea sandapila, ossa quædam servans. Additum erat Epitaphium T. Livii nomen præferens. Mox desiderium honorandi memoriam scriptoris tam clari impulit Patavinos, ut depositum tam carum in Curiæ atrium transferrent, ubi magnificum erexere monumentum. Andreas Dandulus Senator Venetus, tresque simul aut quatuor Equites læti humeros feretro subjicere; Zacharias Trevisanus, & Leonardus Mocenigus duo Reip. Magistratus funus inclitum prosequebantur, solenni cum pompa per nobiliores Urbis vicos circumductum. Alphonsus Rex Arragonum, litteratorum amator insignis & æstimator, simul atque thesaurum hunc erutum agnovit, transmitti sibi brachium postulavit per Antonium Panormitanum* (b) *inclytum Poetam, qui legatione pro Rege ordinaria apud Remp. fungebatur. Datum id precibus Regis, missum brachium, cui longo post temporis intervallo monumentum statui curavit Jovianus Pontanus erepto rebus humanis Alfonso, priusquam Neapolim navis appelleret tanto insignis munere, quod avide Princeps erat præstolatus.*

Ridetur Livius à Lancelloto, quod scripsit saxis pluisse. Et tamen lapides de cœlo subinde cadere testatissimum est, & multis exemplis comprobatum ab Antonio Vallisnerio, in Diario Veneto, Giornale de'letterati d'Italia T. V. pag. 201. & T. XXVII. p. 173. seq. Alienum Livium fuisse à credulitate superstitiosa facile etiam testantur hæc loca lib. V. cap. 21. *Hæc ad ostentationem scenæ gaudentis miraculis aptiora quam ad fidem, neque affirmare neque refellere operæ pretium est.* Et VIII. 6. *nam & vera esse, & apte ad repræsentandum iram Deûm ficta possunt.* Male de religione ac pietate, pessime de Livio meritus est Jo. Tolandus, qui ut illum à superstitionis culpa, quod multi jam ante illum fecere, absolveret, adstrinxit invitum irreligiositatis & ἀθεότητος crimine, veluti nihil possit esse medium inter modestum contemtorem anilium, quales erant pleræque Romanæ, superstitionum, & impuden-

(a) A. 1541. Giornale de'letterati d'Italia T. XIV. p. 358.

(b) Idem Panormitanus ad eundem Alphonsum p. 118. Epist. *Sed & illud à prudentia tua scire desidero, uter ego, an Poggius melius fecerit: is ut villam Florentiæ emeret, Livium vendidit, quem sua manu pulcherrime scripserat: ego ut Livium* (120. aureis) *emam, fundum proscripsi.*

pudentem atque impium conculcatorem Numinis & omnis in universum religionis. Tolandi liber inscribitur, *Livius ἀδεισιδαίμων, sive de superstitionis culpa Livio falsa impacta dissertatio*, Hagæ Comitis A. 1708. 8. Scripsit adversus eum D. Jacobus Fayus Ultraj. 1709. 8. Scripsit & Elias Benedictus, Gallice, Delphis 1712. 8. Scripsere item alii. Sed non opus puto multis cum eo contendere, cui ita periit frons, ut non erubescat Moysen venditare pro assertore Spinosismi.

VIII. Alius ab utroque fuit Livius patria Pœnus, quem Valerius quidam in Epistola ad Rufinum de non ducenda uxore, quæ legitur inter Opera S. Hieronymi, *gravem & uxoratum Historiographum* vocat (forte confundens eum cum T. Livio) refertque his verbis reprehendisse Cannium à Gadibus Herculis Poëtam facundiæ lenis & jucundæ, (Martialis, qui ejus sæpe meminit æqualem) quod multarum gauderet amoribus: *Nostram Philosophiam participare non poteris, dum à tot participaris. Non enim eo jecore Junonem amat Titius, quod multi vultures in multa divellunt*. Hujus Livii nullam fieri mentionem in præclaro Vossii opere de Historicis latinis, miratur Colomesius notis ad Gyraldum de Poëtis p. 235. Alius Livius Poëta Christianus sæculo post natum CHRISTUM quinto clarus, cujus meminit Honoratus in vita Hilarii Arelatensis. Vide Casp. Barthii Adversaria XLVIII. 16. Prætereo Livium Andronicum Tragicum latinum antiquissimum, de quo infra libro IV. & de quorum scriptis nihil constat, ut Livium Augusti tabularium Atalianum in veteri inscriptione apud Laur. Begerum V. C. in spicilegio Antiquitatis p. 78. vel denique recentiores, ut Titum Livium Burattinum Regis Poloniarum Architectum, cujus litteras ad se scriptas exhibet Athanasius Kircherus T. 2. Oedipi Ægypt. parte 2. p. 303. * De M. Livio Tho. Reinesius in Epistolis ad Casp. Hofmannum pag. 407. T. Livii Forojuliensis librum de vita Henrici V. Angliæ Regis ad Henricum VI. ejus filium, non ita pridem vulgavit V. C. Thomas Hearne Oxon. 1716. 8. Ut Flav. Josephus à pluribus dictus *Judæorum Livius*, sic Baronium, *Livium Ecclesiasticum* appellare non dubitavit Secundus Lancellotus. (*a*) Tabari, *Arabum Livii* (*b*) Turcicam versionem in Bibl. publica servant Cantabrigienses. Hieronymi Suritæ Epitaphium:

Livius Arragonum jacet hoc Surita sepulchro,
Nil magis hoc dignus nomine notus erit.
Historicum studiis, annales nomine vicit
Ipse suum nomen, seque, suosque libros.

Tito

(a) Oggidi T. 2. p. 568.
(b) Bibl. Angloise T. 3. p. 384.

Tito Livio Burattino adde M. Livium Sanutum cujus Geographia in septem tributa libros prodiit Italice Venetiis A. 1588. cum duodecim tabulis Geographicis descriptis ære & Africam illustrantibus.

CAPUT XII.

DE P. VIRGILIO MARONE.

Virgilii ætas. 1. *Bucolica.* 2. *Georgica.* 3. *Æneis.* 4. *Editiones cum commentariis veterum, ubi de Servio, Probo, Tib. Donato, Junio Philargyrio & Fulgentio Planciade.* 5. *Editiones sine commentariis vel cum notis ac commentariis virorum doctorum recentis ætatis.* 6. *Codices quidam MSti ac perdita veterum scripta in Virgilium & de Virgilio nonnulla.* 7. *Virgilii Ciris, Culex & alia Catalecta in Appendice Virgilii.* 8. *Virgilius Græcorum imitator. Virgiliocentones, & Zoili Virgilii. Scripta nonnulla ad Virgilium spectantia.* 9. *Sortes Virgilianæ, & alia quædam.* 10. *Virgilii alii.* 11.

I. P. VIRGILIUS MARO, natus in agro Mantuano, (quæ civitas Tassum quoque postea, Poëtarum Italicorum Principem protulit) Anno U. C. DCLXXXIV. Idibus Octobris: non Eusebii (*a*) tantum, sed omnium facile judicio ἐξοχώτατος τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν ποιητῶν, *princeps Poetarum latinorum*. Augusto Imp. & Mæcenati charissimus obiit Brundusii Anno Urbis DCCXXXV. ante CHRISTUM natum XIX. ætatis LI. (*b*) X. Cal. Octobr. Epitaphium ejus hoc refertur apud Jo. Mabillonium V. C. T. 1. Musei Ital. p. 113. SISTITE. VIATORES. QUÆSO. PAUCA. LEGITE. HIC. MARO. SITUS. EST. Vide etiam, quæ idem vir doctus p. 207. narrat de statua Virgilii à Carolo de Malatestis Mantuæ eversa. Præter alias virtutes & artificium carminis in Virgilio proprietatem sermonis latini admiratos etiam veteres accepimus, unde Ausonius Epistola XVII. ad Symmachum: *quis ita ad opulentiam Tullianam, aut proprietatem nostri Maronis accedat?* * *Vergilium* (potius Suidæ Οὐεργίλιον Malalæ Βεργίλλιον) quam *Virgilium* scribendum esse, antiquis quibusdam monumentis & Codicibus persuasi contendunt Politianus

(*a*) Cap. 19. Orat. Constantini in Sanctor. cœtum.

(*b*) Confer præter alios vitæ Virgilii scriptores Carolum Rueum in vita Poetæ per Consules digesta, quæ exstat in editione ad usum Sereniss. Delphini, & hinc in illa quam V. C. Christianus Junckerus amicus noster cum notis suis edidit.

tianus lib. V. Epist. pag. 165. 171. seq. & Miscellaneorum capite LXXVII. atque Cœlius Rhodiginus lib. VII. antiqu. Lect. c. 4. quibus assentitur Jo. Faber de Vverde in carmine de litteratura nominis Vergilii, quod Lipsiæ in 4. sine anni notatione excusum evolvit vir clariss. Christianus Shœtgenius. His à *verendo*, quasi Partheniæ, vel à *vergiliis* stellis nomen Poetæ derivatur. Vide Arnoldum Pontacum ad Eusebii Chron. p. 492. & Josephi Castalionis Varias lect. cap. 50. T. 1. miscellaneor. Gaudentii Roberti. Sed longe plura sunt & potiora, quæ permoverunt Pierium Valerianum in IV. ult. Georgic. Sebastianum Corradum in Virgilii vita, Taubmanni etiam Virgilio præmissa, Aldum Manutium in Orthographia pag. 783. seq. aliosque ut *Virgilium*, (Claudiano & Steph. Byz. Βιργίλιον) dicendum esse sicut communis & receptus usus fert, non dubitarent, sive nomen illud pluribus etiam ante Poetam commune à *virore*, sive à *virginitate* (unde idem Parthenias) sive à *virga laurea* (*a*) denique petitum ponamus ex sententia Calvi veteris poetæ: *& vates cui denique memorabiles nomen laurea*. Nullarum porro frequentior permutatio literarum quam E & I in Latinis monumentis observatur: cujus rei exempla complura vide si placet apud Gudium ad Phędri lib. 1. fab. 26. Sirmondum Tom 1. pag. 873. seq. 881. 889. & Tom. IV. p. 589. Sponium Misc. p. 88. 91. Norisii Cenotaph. Pisan. 475. &c. Virgilius natus est Pompejo & Crasso COSS. ante CHRISTUM LXIX. Andibus prope Mincium in agro Mantuano, unde Mantuanus passim & Andinus vates, atque Juvenco in prologo v. 10. Minciades dicitur. Idibus Octobris in lucem editum esse innuit Martialis XII. 68. Diem obiit Sentio Saturnino & Lucretio Cinna COSS. ante CHRISTUM XIX. Olaus Wormius in Museo Amst. 1655. fol. p. 162. *In agro Neapolitano mons celebris exstat Pausilipus, ad cujus ferme radicem qua urbem spectat Neapolitanam, sacellum visitur D. Virginii sacrum, juxta quod, sepulchrum Virgilii Maronis, Poetæ istius incomparabilis, hac inscriptione* (*b*) *insigne:*

Mantua me genuit, Calabri rapuere, tenet nunc
Parthenope: cecini pascua, rura, Duces.

Hunc ejus tumulum inumbrat annosa Laurus, cujus cum tria teneam folia, hic prætereunda minime videntur: ita tamen, ut cum vulgaribus Lauri foliis nihil discrepent, de iis uberior non instituatur discursus. Nathan vero Chytræus in deliciis itinerum, Her-

(a) Laureum ramum enixum se somniavit Maja mater.

(b) Eadem est quæ refertur à Probo & Donato in Poetæ vita & ab S. Hieronymo in Chronico.

Herbornæ primum A. 1594. editis & 1599. 8. recusis pag. 70. *Virgilii sepulcbrum supra aditum sive introitum cryptæ Puteolanæ, per montem Pausilypum itineris gratia actæ olim conspiciebatur: nunc hi versiculi recens candido marmori insculpti ibidem leguntur:*

Qui cineres? tumuli hæc vestigia; conditur olim
Ille hoc, qui cecinit pascua, rura, duces.

Vitam Virgilii scripsit præter *Phocam* Grammaticum in Catalectis Poetarum, & *Probum Ti. Claudius Donatus* (*a*) ad filium Ti. Claudium Maximum Donatianum, cui merito plurimum tribuit P. Catrovius S. I. qui eam metaphrasi Gallicæ eclogarum nuper subjunxit. E recentioribus non omittendus *Seb. Conradus*. Rusticus (Episcopus Narbonensis an alius) Epistola ad Eucherium Lugdunensem, quam edidit Sirmondus ad Sidonium T. 1. Opp. pag. 900. refert in Bibliotheca quadam inter variorum Oratorum & Poetarum imagines, Epigrammatis ornatas, Virgilio *præjudicati eloquii Poetæ* hos versus subjectos:

Virgilium vatem melius sua carmina laudant,
In freta dum fluvii current, dum montibus umbræ
Lustrabunt convexa, polus dum sidera pascet,
Semper honos nomenque tuum laudesque manebunt.

Ennodio lib. 1. Epist. 18. ad Avienum: *Doctorum radix Maro, vestri formator eloquii*. Augustino X. 1. de Civitate DEI, *Latini eloquii magnus auctor*. Hildeberto Cenomanensi lib. 1. Epist. 12. ad Henricum I. Angliæ Regem, *Poetarum doctissimus*. Alexandro Severo Imp. apud Spartian. c. 31. *Plato Poetarum*. Quintiliano denique VIII. 3. *acerrimi judicii*.

II. Exstant ejus *Bucolica* sive *Eclogæ X*. scriptæ intra an. V. C. 713. ad 716. de quibus credat qui volet Ti. Donato ita scribenti: *Cur non plures quam decem Eclogas conscripserit Virgilius, nequaquam mirandum videbitur ei, qui consideraverit varietatem scenarum pastoralium, quæ ultra hunc numerum proferri non potest.* Nomina Eclogarum hæc sunt: 1. *Tityrus*. 2. *Alexis*, * nomen pueri Virgilio à Mæcenate donati. Martial. V. 16. 3. *Palæmon*. 4. *Pollio*, quæ Ecloga scripta est Anno U. C. 713. cum filius Asinius Gallus C. Asinio Pollioni Consuli jam designato natus esset. Itaque de Consulatu tanquam futuro loquitur:

Teque adeo decus hoc ævi, Te Consule inibit,
Pollio, & incipient *magni procedere menses*
Te duce, si qua manent &c.

Asconius quoque Pedianus apud Servium refert ex ipso Asinio Gallo Salonini fratre, filio Pollionis se audiisse, quod hanc

(a) Cum Jo. Frid. Gronovii notis præmittitur Virgilio Clariss. Masvicii.

Eclogam in ipsius laudem Poeta scripsisset. Unde apparet à Virgili sententia alienam esse utcunque doctam atque ingeniosam viri egregii conjecturam, qui in Memoriis litterariis Trivultinis sive Dombensibus Anno 1703. mense Januario p. 8. seq. Virgilium existimat hanc Eclogam composuisse in honorem Drusi Tiberii F. * Pollionem Maronis Badius Ascensius accepit de Marcello Octavio Augusti sororis filio, nato Anno U.C.714. Neque minus à Poetæ sententia aberrarunt Eusebius lib. 1. præparat. Evangel. & Orat. ad Sanctorum cœtum c. 19. S. Augustinus X. 27. de C. D. & in Rom. 1. & Epist. 258. S. Prosper 3. de promissionibus, & auctor Homiliæ ad Catechumenos contra Judæos Paganos & Arianos aliique hos insecuti, (*a*) qui de CHRISTI saluti-

(a) Marsilius Ficinus cap. 24. de veritate religionis Christianæ, Rich. Montacutius p. 130. seq. Apparatus ad Origines Ecclesiasticas, Isaacus Vossius de Sibyllinis Oraculis c. 5. Beveregius Codice canonum vindicato p. 145. Dan. Heinsius proleg. ad Aristarch. sacrum pag. 670. edit. in fol. multique alii. Paulus Sherlogus in dioptra antiquitatum Hebraicarum lib. 1. diss. 4. p. 175. *Hoc Virgilii metrum cum Marcellianus Orator eloquentissimus Secundiano & Veriano interpretatus fuisset de Salvatoris ortu ex immaculata genitrice, & germanam hanc esse constructionem probasset, à paganismo ad fidem conversi cum eodem Marcelliano fortiter pro Christo martyrium subiere, ut habet Calendarium Romanum nona Augusti die*. Hæc ille e Vincentii speculo hist. XI. 50. cui miror tanquam narrationem seriam adjungi à Theodoro Zvvingero T. 1. theatri Vitæ hum. p. 1143. & Balth. Bonifacio XV. 7. hist. ludicræ, quod in poemate de purgatorio carm. 21. seq. commentus est Dantes, Statium poetam ad Christi sacra amplectenda permotum esse his Maronis verbis: *Jam redit & Virgo, redeunt Saturnia regna*. * De Marcelliano Oratore per lectionem Eclogæ hujus Virgilianæ ad Christianam fidem converso vide Acta Sanctor. Junii Tom. 1. pag. 37. Vide etiam, si placet, rhythmos veteres Germanicos, quos refert Jo. Conradus Dietericus in prolegomenis ad Antiquitates Biblicas V. T. pag. 21. * & Dietericus von Stade in Specimine Otfridiano p. 34. additis notis. Porro Virgilium in hac Ecloga de CHRISTO non loqui, jam observarunt Jo. Henricus Boeclerus * in exercitatione de vero sensu illius Eclogæ, quæ legitur tom. 2. dissert. ejus Academ. junctim nuper recusarum Argentor. p. 387. seq. & amplissimus Frid. Benedictus Carpzovius, tum admodum adolescens, singularibus Exercitationibus, Augustus item Buchnerus in Oratione de hoc argumento, ut alios omittam. Per *Cumaum carmen* Hesiodum potius quam Sibyllina respici à Poeta, recte notavit Probus, ut disputavi lib. 1. Bibl Græcæ cap. 30. num. 14. * Sane qui Virgilium de Salvatore nostro illa cecinisse sibi persuaserit, idem fidem quoque habeat Lucæ Tudensi qui l. 1. contra Albingenses (T. 25. Bibl. Patrum edit. Lugd. pag. 210.) miratur in Virgilio etiam legi de precibus & meritis Sanctorum quibus defunctos adjuvant, quoniam nempe Poeta scripserat VI. Æneid. 664. *quique sui memores alios fecere merendo*. Vel ut recentioris scriptoris hariolationes in medium afferam, idem assentiatur Abbati Faydito, qui in Observationibus in Virgilium & Homerum ac de stylo Scripturæ S. Gallice editis pag. 152. seq. contendit dogma de SS. Trinitate à Virgilio tradi Ecloga VIII. 73. seq.

Terna tibi hac primum triplici diversa colore
Licia circumdo, terque hac altaria circum
Effigiem duco, numero Deus impare gaudet.

haustum scilicet è scriptis Platonis; & mortem CHRISTI, obscuratumque illo mortuo Solem.

Sol tibi

ſalutificatoris noſtri adventu præclara ceciniſſe Poetam, & è Sibyllino carmine hauſiſſe ſibi perſuadent. Græce verſiculos quosdam ex hac Ecloga Euſebius dicto loco profert p. 993. edit. H. Valeſii. Integram græca metaphraſi donatam edidit Fed. Morellus Pariſ. 1580. 4. Alia Danielis Halſvvorthi Angli exſtat apud Poſſevinum XVII. 16. Bibl. ſelect. 5. *Daphnis*. 6. *Silenus*, quam perinde ut Pollionem ac Gallum bucolicas eclogas proprie eſſe negat Servius. Hanc Eclogam à Cicerone auditam narrat Ti. Donatus, illumque admirabundum exclamaſſe: *Magnæ ſpes altera Romæ*. Sed videtur Cicero jam interfectus eſſe antequam hanc Eclogam ſcriberet Virgilius. Vide, ſi lubet, Vavaſſorem de ludicra dictione, p. 122. ſeq. 7. *Melibœus*. 8. *Pharmaceutria*, ex qua anſam petiere nugi venduli ridicula quædam de Magia Virgilii comminiſcendi. Vide, ſi placet, Naudæum in Apologia pro Magis, Gallice plus ſimplici vice & nuper Germanice vulgata, cap. XVII. & Bælii Lexicon in *Virgile*, nota (E.) Bergierium de viis Rom. T. 10. Antiqu. Rom. p. 164. 689. De Theocriti, quam imitatus Virgilius eſt, Pharmaceutria dixi Bibl. Græc. III. 17. p. 431. * De Magiæ crimine quod Virgilio ob Pharmaceutriæ luſum, nugivenduli quidam impegerunt, vide vitam S. Guilelmi (*a*) in Actis Sanctor. T. V. Jun. 25. nec non Naudæana p. 89. ubi mentio montis Pauſilypi quem Magica arte ſua diviſiſſe medium, Virgilium nugantur. Petrarcham quoque detulere ut Magum aliqui apud Innocentium VI. Papam, (*b*) adjunxeruntque cauſam criminationis, quod Maronis carmina diligenter lectitaret. 9. *Mœris*. 10. *Gallus*, quam Dorico carmine reddiderunt Joſephus Scaliger & Dan. Heinſius. Utraque Metaphraſis occurrit in Theocrito Heinſii. Antibucolica obſcuri cujuſdam Poetæ Virgilio oppoſita, quæ auctor vitæ memorat, interciderunt. * Sunt mihi in manibus Bucolica Virgilii; Daventriæ excuſa 1488. 4. Ludovici Vivis in Bucolica notæ, quibus allegorias removet & ſenſum poetæ Hiſtoricum rimatur, recuſæ ſunt Tomo I. Operum eruditiſſimi illius Hiſpani pag. 640. ſeq. Lectu

etiam

Sol tibi ſigna dabit. Solem qui dicere falſum
Audeat? ille etiam cæcos inſtare tumultus
Sæpe monet, fraudemque & operta tumeſcere bella,
Ille etiam extincto miſeratus Cæſare Romam
Cum caput obſcura nitidum ferrugine texit,
Impiaque æternam timuerunt ſecula noctem.

deſcribit Georgic. I. 463. ſeq. Vide Rich. Simonis Bibliothecam Criticam Tom. 2. cap. 32. & T. 1. cap. 31. Virgilii Eclogam pro teſtimonio veritatis Chriſtianæ laudavit etiam Henricus Nevvtonus Epiſt. XXXIX. Vide ſis etiam Surium ad IX. Auguſt. pag. 605.

(a) Mem. de Trevoux 1711. pag. 380.

(b) Papyrius Maſſonus in Petrarchæ vita, Tom. 2. elogior. pag. 124.

etiam dignæ Galli ſcriptoris diſſertationes quatuor non ita pridem editæ hoc titulo: *Diſſertations ſur la Poeſie Paſtorale ou de l'Idylle & de l'Eglogue par Mr. l'Abbé Geneſt*. Pariſ. 1707. 12. Et acutiſſimi Fontenelli *diſſertation ſur l'Eglogue*: ſcriptum plus ſimplici vice cum ejus aliis lucubrationibus excuſum, in quo nonnulla in Theocrito notat & Virgilio. Antibucolica ſcripſerat obſcurus quidam Virgilio maſtix, hoc eſt duas Eclogas Virgilii inſulſiſſime παρῳδήσαντα, cujus utriuſque initium Donatus auctor vitæ memorat.

III. *Georgica* C. Cilnio Mæcenati inſcripta *libris IV*. quibus, ut ait Columella, *agricolationem fecit carmine potentem*. Græco carmine Epico donaverat *Arrianus* quidem Poëta, Svida teſte, ſed quod pridem intercidit. Argumentum de hortorum cultura, quod Virgilius prætermiſit (confer, ſi placet, Plinium præfat. libri XIV.) occupavit poſtea *Columella*, de quo infra ſuo loco: & noſtra memoria *Renatus Rapinus* libris IV. hortorum, atque *Jacobus Vanierius* in prædio ruſtico, non ſane infeliciter. Ineditus Antonii Majoragii in Georgica Commentarius fuit in Bibl. Marqu. Gudii. Gnifonis & aliorum veterum commentarii non tulerunt ætatem. * Georgicorum ſcriptores veteres deperditos bene multos, qui Græce maxime de re ruſtica ſcripſerunt, referunt Varro, Columella, Plinius, Athenæus, & Geoponicon auctor: plures collegit Fulvius Urſinus in Virgilio cum Græcis ſcriptoribus collato pag. 82. ſeq. è quo illos hoc loco commemorare juvat. Fuerunt itaque *Æſchrion*, *Agathocles* Chius, *Amphilochius* Athenienſis, *Anaxipolis* Thaſius, *Androtion* cujus meminit Theophraſtus lib. περὶ φυτῶν ἱστορίας, & Athenæus lib. 3. *Antigonus* Cymæus ſive Cumanus, *Apollodorus* Lemnius, cujus fit mentio apud Ariſtotelem in Politicis & Plinium lib. 8. *Apollonius* Pergamenus, *Archytas* Tarentinus Pythagoreus, quamvis alium Archytam Diogenes Laërtius refert Georgica ſcripſiſſe, non Tarentinum illum qui Pythagoram ſecutus eſt: *Ariſtomenes*, *Ariſtophanes* Mallotes, ſive ut eſt apud Plinium, Mileſius: *Ariſtander* Athenienſis, *Ariſtoteles* Peripateticus, *Athenagoras*, *Attalus* Philometor, *Bacchius* Mileſius, *Bion* Soleus, *Chæreas* Athenienſis, *Chæreſteus* Athenienſis vel *Chæriſtus*, ſi Plinium ſequamur, quem tamen *Chreſtum Euphronis* appellare videtur Columella lib. 1. *Crates*, *Democritus* Abderites Phyſicus, quem περὶ γεωργίας librum edidiſſe teſtatur etiam Laërtius: *Diodorus* Prienæus, *Dion* Colophonius, *Dionyſius* περὶ φυτῶν, ſive ut Petrus Victorius emendavit *Euphyton*, *Diophanes* Nicæenſis, *Diophanes* Bithynicus, cujus epitomen Georgicorum *Dionyſii* Uticenſis citat etiam Plinius. *Epicharmus* Siculus, *Epigenes*

nes Rhodius, *Evagon* Thasius, quem Plinius alibi Evagoram nominat: *Eubolus* qui Columellæ & Plinio *Cleobolus*, ego vero *Eubulus* malim; *Euphorion*, *Euphron*, *Euphonius* Atheniensis, *Euphronius* Amphipolites, *Hegesias* Maronites, mendose enim legitur apud Varronem *Ægesias*; *Hieron* Siculus, *Hostilii Sasernæ* Pater & filius, *Incertus auctor* περὶ βυγονίας, *Lysimachus*, *Mago* Carthaginiensis à *Dionysio* Uticensi conversus Græce, *Menander* Prienæus, *Menander* Heracleotes, *Menecrates* Ephesius Poëta, quem de apibus scripsisse intelligere possumus ex Varrone lib. 3. cujus etiam meminit Nicandri interpres; *Menestratus*, *Mnaseas* Milesius, *Nicesius* Maronites, vel ut ego puto, *Hicesius*, cujus fit mentio apud Athenæum & Plinium lib. XV. *Oades* qui *Dadis* appellatur à Columella, eamque scripturam probat Petrus Victorius: *Persis*, vel ut alii, *Perseus*, mihi tamen placeret *Perses*: *Pleutiphanes*, *Pythion* Rhodius, *Xenophon* Socraticus, & (latinus scriptor) *Tremellius Scrofa*. Hæc ex M. Varrone, & Columella. *Orpheum* etiam τὰ γεωρικὰ cecinisse, eumque libellum ἔργα & ἡμέρας inscriptum fuisse, auctor est Isaacus Zetzes in suis in Hesiodum commentariis, qui nonnullos etiam ex eo opere versus profert. Sed alibi idem eruditus Grammaticus Orphei Georgicorum meminit. Videant autem docti, sit nec ne opus illud Orpheo tribuendum, cum nullum fuisse Orpheum Aristoteles & eum secutus M. Tullius existimarint. *Nicandrum* quoque Colophonium de rebus rusticis non rustica præclare scripsisse testatur Cicero de Oratore libro I. & Athenæus libro III. qui ejusdem τὰ μελισσουργικὰ lib. II. adducit, quæ fortasse Virgilius expressit in IV. Georgicorum. *Phaniam* etiam Eresium ἐν τῷ περὶ φυτῶν, *Antiphontem*, *Dorionem* & *Æschylidem* ἐν τοῖς γεωργικοῖς idem Athenæus citat libro III. XII. & XIV. *Neoptolemi* præterea, *Aristomachi* & *Philisti* ἐν τοῖς μελισσουργικοῖς meminit Plinius. *Pythoclis* Samii ἐν τρίτῳ γεωργικῶν Plutarchus; *Chrysippi*, *Pamphili* & *Paxami*, ἐν γεωργικοῖς Laërtius & Svidas: & *Oppii* (latini scriptoris) *de silvestribus arboribus*, Macrobius. Quem igitur è tot Georgicorum scriptoribus sit potissimum imitatus Virgilius, quærendum non est, cum ipse Hesiodum se Ascræum secutum esse fateatur, cum cecinit:

Ascræumque cano Romana per oppida carmen.

Quin tamen ex aliis quoque auctoribus, præsertim iis qui desiderantur, nonnulla sit mutuatus, nullo modo dubitari potest, nam & res ipsa loquitur, & à Plinio, Quintiliano, ac Macrobio traditum est. Servius etiam optimus inprimis Grammaticus multa Virgilium è Magone Afro, Xenophontis & Ciceronis Oeconomicis

sum-

(*a*) sumpsisse tradit. *Hactenus Fulvius Ursinus*. Præter Columellæ, Rapini & Vanierii poëmata ad rem hortensem ornandam & supplenda Maronis Georgica faciunt *Cossartii* & *Spinelli* de palma, atque ejusdem Spinelli de olea & cedro: nec non *Thomæ Ravasini* Parmensis carmina de pratis, fico & vite. Libri Georgicorum Virgilii, prodierunt separatim Lipsiæ 1494. 4. Troili Sabini prælectiones in Georgica Rom. 1526. 4. Petri Rami, Francof. apud Wechel. 1584. 8. Germanica prosa interpretatus est Steph. Riccius. Lips. 1571. 8. Polonico carmine Valerianus Otrinovius. A. 1614.

IV. *Æneidos libri XII.* (*b*) Poëma illud Heroicum elegantissimum atque incomparabile, cui Virgilius duodecim annos (uti Georgicis annos septem, & Bucolicis tres) impendisse traditur, tametsi nec sic auctoris à quo paulò ante obitum flammis pæne traditum fuisset, ultimam manum (*c*) est expertum. Imperfectum quoque Poëma nonnullis est visum, atque extremum librum desiderari, unde *decimum tertium librum* conscripsit haud absurda vena (*d*) *Mapheus Vegius* Laudensis, qui in Pulmannianis, & in editionibus Nic. Erythræi, atque aliis quibusdam legitur, sed & nuper admodum *C. S. de Novavilla* Ducis Aurelianensis Archi-tricliniarcha Paris. 1698. 8. librum supplementi in Æneidem edere ausus est cum interpretatione sua, paraphrasi & notis, nec dubitavit nomen suum carmini ipsi intexere vers. 215.

Villanovas quondam meritum affectabit honorem.

Versus imperfectos in Æneide additis hemistichiis supplevit Joannes de Peyrarede, nobilis Aquitanus: Argumenta singulorum librorum Georgicorum & Æneidos, versibus olim scripsit *Modestinus* JCtus, quæ in pluribus editionibus ante singulos libros præmittuntur. De Æneidos parte in Græcum versa mentio apud Hug. Grotium Epist. 576. ad Voisinium. Commentarii Annæi Cornuti & aliorum veterum in Æneidem, uti quoque Carbilii Pictoris Æneomastix diu est, quod perierunt. * Versus quatuor primi Æneidos, qui præcedunt, *Arma virumque cano*, à Vario sublati sunt, teste Donato in vita Virgilii, & in antiquissimo Codice Mediceo

(a) Probus etiam è *Varrone*.

(b) Servius in VI. Æneid. p. 457. *Qui bene considerant, inveniunt omnem Romanam historiam ab Ænea adventu usque ad sua tempora celebrasse Virgilium, quod ideo latet, quia confusus est ordo --- Unde etiam in antiquis invenimus opus hoc appellatum esse non Æneidem, sed* gesta populi Rom. *quod ideo mutatum est, quia nomen non à parte, sed à toto debet dari.*

(c) Abbas Urspergensis in Chron. p. 51. *Varius & Tucca Virgilii & Horatii contubernalis poetæ habentur illustres, qui libros Æneidum postea emendandos susceperunt ab Augusto, ea lege, ut nihil de suo adderent.*

(d) De hoc Mapheo Vegio consulendæ Additiones ad Naudæana p. 194. seq. Diem obiit supremum A. C. 1458.

diceo desiderantur, neque videntur lecti olim Ovidio II. Trist. 543.

Et tamen ille tuæ felix Æneidos auctor
Contulit in Tyrios arma virumque toros.

Uti enim Lucretii opus à primis verbis eidem Nasoni dicitur *Æneadum genetrix*, ita hoc loco per *arma virumque* Æneidem ab initio primi versiculi denotavit. Plinius VII. 30. Hist. *Divus Augustus carmina* (Æneidem) *Virgilii cremari contra testamenti ejus verecundiam vetuit*. Confer Donatum in Poëtæ vita, Macrobium lib. 1. Saturnal. cap. 24. & versus sub Augusti nomine ferri solitos quorum initium:

Ergone supremis potuit vox improba verbis
Tam dirum mandare nefas --- --- ---

Jo. Henricus Bœclerus in calce notarum ad Æneidem pag. 166. *Et sic absolutum est opus Virgilianum, cui nihil addi, nec demi potest. Unde magnam famæ suæ fecit jacturam* Maffeus Vegius *Laudunensis, qui librum unum adhuc ei adjunxit de sepultura Turni & nuptiis Æneæ. Decore enim finivit opus suum Virgilius cæde Turni, requirente id πραγματεία operis Epici, quod admodum Tragœdiæ debet confici. Alterum autem fœdius crimen commisit idem Maffeus Italus, quod non veritus est comparare versus suos cum Virgilianis. Utut enim non sint aspernendi, ipseque diligenter Virgilium imitetur, imo tota hemistichia sublegat, genius tamen contextus est humillimi ingenii si cum Virgilio conferas -- -- Sic etiam ineptus ille, qui Argenidem Barclaji continuare est ausus*. Decimus tertius liber Æneidi additus à *Maphco Vegio*, non modo legitur in variis Virgilii editionibus antiquis, ut Argentoratensi Anni 1502. fol. sed etiam, ubi fateor eum neutiquam à me quæsitum, in Tomo XXVI. Bibliothecæ Patrum edit. Lugdunensis pag. 759. intra alia Maphei opera, quibus vide si placet, quæ pag. 632. de auctore ipso præmittuntur, de quo consuli etiam possunt Pauli Jovii elogia. Inter scripta Maphei inprimis placuerunt mihi libri VI. prosa scripti de educatione liberorum & claris eorum moribus. Vita S. Bernardini Senensis à Vegio composita prodiit in Actis Sanctor. ad diem XX. Maji Tomo V. pag. 287. Josephi Seizii clavis anterioris Æneidos, itinera Æneæ notis & tabulis reserans, lucem vidit Halæ Svevor. 1657. 4. Christophori Landini Allegoriæ in libros Æneidos. Basil. 1577. fol. Virgilius defensus, sive apologia Virgiliani certaminis Æneæ cum Turno, Leodii 1685. 8. *Fulgentius*, qui *de continentia* seu argumento *Virgiliani poematis* moraliter sive allegorice expositi libellum scripsit, Chalcidii æqualis fuit, adeoque sub initia quarti à CRISTO nato sæculi vixit, Cordubæ an alibi, Christianus; (ut videtur) an alienus à nostris sacris non plane exploratum. Cæterum titulo libelli sui imita-

imitatus est L. CALPURNII PISONIS *libros duos de continentia Veterum Poetarum*, necdum, quod mirum, dolendumque est, in lucem editos, ex quibus fragmenta quædam affert Paulus Merula in Commentario ad Ennii fragmenta: de ipso autem Pisone hæc scribit in Ennii vita p. 15. seq. quæ hoc loco apponam, si forte possim aliquem permovere ad Codicem illum MS. perquirendum & in dias luminis auras protrahendum: *L. Calpurnius Piso V. C. Sic enim exaratum erat ejus nomen in scripto exemplari, fuit forte, si conjecturæ locus, nepos istius Calpurnii L. F. L. N. Pisonis, qui cum Nerone Claudio Cæsare Augusto secundum Consulatum gessit Anno ab U. C. DCCCX. Vixit sub Trajano, coætaneus C. Plinio Cæcilio Secundo, M. Valerio Messala, Ser. Sulpicio Camerino, C. Bellicio Torquato & Poetis aliis, qui id temporis in Rep. Romana clari & magni. Consul videtur fuisse ordinarius cum Vettio Rustico Bolano, Anno ab U. C. DCCCLXIII. Hic præter* ἐρωτοπαίγνιον *quod mire extollit Plinius lib. 1. Epist. 17. scripsit* Veterum Poëtarum continentiam, *quem postea imitatus* Fulgentius Planciades *fecit* continentiam Virgilianam. *Hic paulò attentius Virgilium describere conatus est quam Calpurnius, cui cum Virgilio plures erant discutiendi. Calpurnii certe elegantior & succinctior stilus quam Fulgentii, & majus quid ille quam hic dare mihi visus. Hæc ejus Continentia, vox hæc* συνέχεια *Græcis:* Parisiis, *ubi esse indicarat mihi olim N. V. Wolfgangus Zindelinus, quo Germanorum Principum nomine Venetiis agente familiariter sum usus,* servatur in Bibliotheca S. Victoris, *utinam religiosius, timeo enim illi à plagio, novi quorundam Criticorum mores. Conjuncta erat cum Lucano MS. cui suæ ad marginem adjectæ notæ, rei non magnæ. Ego admittente armariis præfecto, homine perhumano vidi triduum, amplius non poteram propter subitum ex Galliis in Angliam, vocante vento, discessum, ejus lectioni impendi, & enotavi quæ in H. Stephani editione desiderabantur nonnullorum Poetarum fragmenta, multa quæ jam edita supplens & emendans. Inscriptio erat:* L. Calpurnii L. F. Pisonis V. C. de Continentia Veterum Poëtarum ad Trajanum Principem liber I. feliciter incipit, *rei, ut mihi visum, quam moliebatur auctor, parum conveniens, & nescio an ab ipso auctore. Calpurnius enim ibi erudite notabat quæ in Poetis notanda, quæ minus: id est digito quasi indicabat, præmissis, quibus universim Poetarum commendabat imitationem, nominans quosdam sui ævi Poetas,* libro primo virtutes, secundo vitia. *Ut brevibus dicam, & priore & posteriore libro committebat, quasi is illi fuisset scopus, magno judicio inter se modo Poetas veteres, modo novos* (Caninium, Octavium, Sulpicium, Secundum, Scantinium, Sextilium, Gallonium, Fabianum) *nunc novos cum veteribus, nunc hos cum illis, interdum Poe-*

tas cum Oratoribus. Aliquando bis, illis nonunquam, sæpe utriusque prætoriam illam mappam mittens, præcipue ut subodorabar ἐν τοῖς σχήμασι καὶ λέξεως καὶ διανοίας, *quod cuivis facile est videre, si lucem videre contingat aliquando scriptori doctissimo & lectionis multæ*. Hæc Merula. Affertur etiam locus ex isthoc Calpurnii libro MS. in Jani Dousæ notis ad fragmenta Lucilii pag. 106.

Argumenti loco singulis *Georgicorum* libris tetrastichon, sive quatuor versus hexametros præmisit *Modestinus JCtus*. Mæcenatis jussu suscepisse se hoc opus testatur Poeta III. 40.

Interea Dryadum silvas saltusque sequamur
Intactos tua, Mæcenas, haud mollia jusso.

INDICULUS SCRIPTORUM

à PHILARGYRIO in Eclogas & Georgica citatorum.

Epi-

(a) Ut L. Crassitius Pansa, C. Julius Hyginus.

G. II.

INDEX SCRIPTORUM

qui à PROBO in Eclogas & Georgica (a) laudantur.

(a) Probus in Æneidem etiam à Servio laudatur, sed illi commentarii interciderunt.

Vita

Vita Virgilii, quam *Donato* scriptore habemus, videtur præmissa ab eo fuisse commentariis in Bucolica, qui interciderunt. In Servii commentariis citantur ex Donato, quæ etiamnum in ejus commentariis in AEneidem leguntur, qui soli ætatem tulerunt. Ti. Donatus hic ab AElio Donato S. Hieronymi præceptore diversus, in præfat. ait AEneidem non à Grammaticis, sed ab Oratoribus præcipue tradi & illustrari debuisse: itaque & in universis commentariis suis id agit potissimum ut vim dicendi & artificium rhetoricum in singulis explanet, & simul proprietatem vocum, delectum atque consilium & motus, affectusque & pondus & τὰ πρέπον morum, sive ut Donatus appellat moralitatem accurate servatam à poeta demonstret, atque egregiam inventionem à principio per totum opus decurrentem in AEneæ laudibus ad Turni usque necem perducendis. Scriptores laudat perraro & paucissimos, quos infra habes. Libri quarti & octavi partes extremæ desiderantur, & initium libri sexti in versus primores centum & duodesexaginta. Et in libro duodecimo à vers. 619. ad 664. & à vers. 689. ad 756. & à vers. 780. ad 847. Expositionem suam divisit in libros duodecim, eisque tertium decimum voluit subjungere, de quo ad lib. VII. 641. Pandite nunc Helicona, Deæ, cantusque movete (Qui belli excito Reges &c.) *Catalogus iste huic interpretationum libro non fuerat inserendus, nihil enim habet quod artificiose (ῥητορικῶς) posset exponi -- tamen ne quid libro decerpi videatur, dicemus aliqua ejus uno libro, qui tertius decimus erit, cum totius operis complexione dicturi, ut historiæ per duodecim libros sparsæ & cætera, quæ supra dicta non sunt, possent evidenter apparere*. In Epistola vero, quæ libro duodecimo subjicitur, testatur se illum monobiblon necdum scripsisse, atque incertum vitæ dum senex metuit, cursim interim absolvisse AEneidos interpretationem. Si suppetat longior vita, se ex commentariis veterum collecturum descriptiones singularum personarum, locorum, herbarum etiam lignorumque. Hunc si in usum filii sui deinde elaboravit, liber ille ad nos haud pervenit.

INDEX SCRIPTORUM
in Ti. Donatum.

M. Vipſanius. *in vita.*

Virgilius geſta quæ ſæculis omnibus ab Aenea uſque ad Cæſaris Auguſti tempora, & Auguſti ipſius, ſcribere diſpoſuerat. Sed hæc in ipſius carmine idcirco perquiri non debent, quia ſine vivendi concluſus, propoſita nequivit implere. I. 264. 289. Georgica citantur VI. 576. Catalogus ſeptimi libri X. 187. defenditur contra criminantes quod Triumphum de Troja actum præſentibus ponit Trojanis VIII. 291. Bucolica & Georgica emendavit, Æneidem velut inemendatam cremare voluit. *in vita.* In Baliſtam latronem Epigramma. *id.* Catalecton, Moretum, Priapeia & Epigrammata & Diræ & Culex quem annorum quindecim ſcripſit. *id.* Epitaphium. *id.* Thyeſtes tragœdia quam Varius pro ſua edidit. *id.* Dimidiatos verſus Aeneidis ſupplere multi conati parum feliciter. *id.* Virgilius à Scirone audivit quidem præcepta Epicuri, ſed Academicus fuit & Platonis ſententias aliis omnibus prætulit. *id.*

Servius in Virgilium allegatur à Græco ſcriptore Joanne Malála pag. 206. & 229. *καθὰ Βεργίλλιος, ὁ σοφὸς Ῥωμαίων ποιητὴς συνεγράψατο. ὁ δὲ σοφώτατος Σέρβιος ὁ Ῥωμαῖος ἐν τοῖς αὐτοῦ συγγράμμασιν ἐξέθετο, εἰπὼν ὅτι μετὰ τὸ τελευτῆσαι τὸν Αἰνείαν κ. τ. λ.* Commentarios in Virgilium reſpicit etiam Servium laudans Lupus Ferrarienſis Epiſtola XV. Servius *Magiſter Urbis* dicitur ab Acrone ad Horatii lib. 1. Sat. IX. 78. Valentiniani Imp. temporibus ſcripſiſſe notat Jo. Andreas Boſius (*a*) de Pontifice maximo Romæ veteris cap. IX. §. 9. atque patet è Macrobio, qui ſub Honorio & Theodoſio Præpoſitus ſacri cubiculi fuit, & Servium in Saturnalibus ſuis inter confabulatores convivaſque Prætextati, ætate provectiores inducit quaſi literatorum omnium longe maximum doctiſſimumque doctorem. Et lib. VI. cap. 6. *quotidie enim Romanæ indoli enarrando eundem vatem* (Virgilium) *neceſſe eſt habeat hujus annotationis ſententiam promtiorem.*

Prima editio Servii eſt Romana apud Udalricum Gallum in fol. ſine anni nota, (*b*) ſed non multo junior Virgilio quem Venetiis 1470. fol. excudit Vindelinus Spira, adjunctis hiſce ad calcem verſibus.

Progenitus Spira formis monumenta Maronis
Hæc Vindelinus ſcripſit apud Venetos.
Laudent ergo alii Polycletos, Parrhaſioſve

P 3 *Et quoſ-*

(a) Tomo V. theſauri Antiqu. Rom. Græviani.
(b) Maittaire Annal. typograph. p. 72. 92. 115.

Et quosvis alios id genus artifices.
Ingenuas quosvis Musarum diligit artes.
In primis illum laudibus afficiet.
Nec vero tantum quia multa volumina, quantum
Quod perpulchra simul optimaque exbibeat.

Mox in eadem Veneta urbe 1471. fol. Servius excussus per Christophorum Baldarfer Ratisponensem, adscripto hoc octosticho:

In commune bonum mandasti plurima formis
Ratisponensis gloria Christopbore.
Nunc etiam docti das commentaria Servi
In quibus exponit carmina Virgilii.
Divulgasque librum qui rarior esse solebat
Ut parvo pretio quisque parare queat.
Hunc emite, o juvenes, opera Carbonis *ad unguem*
Correctus vestris serviet ingeniis.

Præter editionem vero Virgilii Venetam cum Servii commentariis excusam per Jacobum Rubeum Gallicum 1475. fol. prodiit etiam Servius eodem anno Mediolani fol. & Virgilius cum Servio, Venet. 1480. fol. arte Petri Pinsii Cremonensis, Barthol. Blavii Alexandrini & Andreæ Toresani de Ausula. & 1482. fol. per Reynoldum de Novimagio, & 1486. fol. per Antonium Bartholomei. In Parisiensi editione Ascensiana, quæ primum A. 1505. mox 1512. prodiit, in Lugdunensi A. 1529. & aliis, nec non in Basileensi, quæ post Georgii Fabricii recensionem curante Lud. Lucio 1613. vidit lucem, *Servius Maurus Honoratus* dicitur: in opusculis ejus à Putschio editis *Servius Marius Honoratus*: in aliis editionibus simpliciter *Marius Servius Grammaticus*: in Roberti Stephani, Paris. 1532. & Junctina Venet. 1542. & Petri Danielis Paris. 1600. *Maurus Servius Honoratus*; in MS. Cod. Parisiensi simpliciter *Servius Honoratus*. Hinc Clarissimo Masvicio placet *Maurus Servius Honoratus*. Servium editis locupletiorem inter MSta Isaaci Vossii memorat Colomesius pag. 139. Opusc. Sed nec in illo vel integrum vel sincerum Servium exstare crediderim. Iste Codex hodie exstat in Bibl. publica Leidensi, dignus qui ab aliquo viro docto accurate cum editis conferatur, quemadmodum & Codex alter insignis membranaceus Virgilii cum Servii commentariis, quem ex MStis D. Abrahami Hinckelmanni servat Rev. Joachimus Morgenvveg, Pastor Orphanotrophii Hamburgensis. Jac. Bongarsius in Epistola, quam edidit Clariss. Struvius fasciculo sexto miscellaneorum p. 10. *Servium post* (Petrum) *Danielem emendandum suscepit noster* (Carolus) *Labbeus: nam alteram editionem morte præventus dare Daniel non potuit, cum in ea, quam babemus, negligentissime versa-*

tus

tus esset typographus, & correctore usus esset ineptissimo, ipso Daniele negotiis domesticis & litibus molestissimis occupato. Oudinum S. I. Divione præclaro MS. Servii usum novam ejus editionem meditari didici è memoriis Trevoltinis A. 1714. pag. 2034. Præstantissimæ editiones commentariorum Servii sunt præter duas, quas jam memoravi, perquam nitidas Parisiensem 1532. fol. Rob. Stephani, cui additæ etiam Pierii in Virgilium castigationes: & Junctinam 1542. nec non quam ex MSto Fuldensi locupletavit novis accessionibus A. 1600. Petrus Daniel, Basileenses ex Georgii Fabricii recensione 1547. 1551. 1561. 1575. 1586. cum Servio in totum Virgilium, Probo, (*a*) in Eclogas & Georgica, & Donato (*b*) in AEneidem atque recentiorum scriptorum in Poetam observationibus Pomponii, Sabini, Phil. Beroaldi, Joannis Hartungi, Jod. Willichii, G. Fabricii, Bonfinis, Jo. Lud. Vivis, Cœlii Rhodigini, Hadr. Barlandi aliorumque, præcipue quam magno studio expolivit M. Lud. Lucius Basil. 1613. fol. præfixo indice scriptorum à Servio laudatorum. Ne de aliis in præsenti dicam ut Parisiensi A. 1500. Veneta 1558. fol. & Commeliniana A. 1603. quam expressit qui Virgilium cum Servii & variorum commentariis dedit Lugd. Bat. 1680. 8. tribus voluminibus Jacobus Emmenessius, & cum hunc in medio opere fatum rapuisset, Pancratius Masvicius. Sed omnium qui in Servio emendando & expoliendo studium posuere & operam, longe idem hic quem dixi Masvicius, Gymnasii Hagensis Rector celeberrimus vicit ac supergressus est in præclarissima editione nova Virgilii, quam Leovardiæ excudit Franciscus Halma 1717. 4. In hâc Poëta ipse typis majoribus & luculentis excusus est accurate emendatus ad Codicem optimum Parisiensem, nec non illos quos Pierius & quos Nic. Heinsius inspexerant, Florentinum, Romanum, Longobardicum, & ad codicem membranaceum nobilissimi viri Henr. Adriani Marckii. Poëtæ verbis per singulas paginas subjiciuntur commentarii Servii & Jo. Pierii Valerii castigationes. In Eclogas & Georgica, etiam notæ breves sed doctæ Philargyrii, scriptoris veteris à Petro Daniele primum publicati. Servius emendatus & suppletus potissimum ex Codice Pa-

P 4 risiensi,

(a) Apud Macrobium VI. 6. Servius locum Virgilii eclog. VI 76. *Dulichias vexasserates*, ex *Probi* sententia interpretatur, sed in Probi quos habemus commentariis, nihil simile legas. Igitur vel alius Probus, quod non crediderim, vel Servius ex Probo coram, non ex ejus commentariis scriptis hæc accepit, vel illi minus integri ad nos pervenerunt.

(b) Pierius passim integriores laudat Donati commentarios, quos mirificis modis conspurcatos queritur Barthius ad Statii IV. Thebaid 445. Supposititium Donatum, sic ac caussa ut opinor appellat Merula pag. LVI. ad Ennii fragmenta.

risiensi, tum etiam ex Daventriensi & ex collationibus MSS. variorum doctissimorum virorum, & editionibus præstantioribus, etiam antiquissima Uldarici Galli typis excusa. Additamenta Codicis Fuldensis ex Petri Danielis editione, uncis ubique inclusit Masvicius: quoniam licet Servio non indigna, ab ipso tamen Servio profecta esse haud sibi persuasit, sed ex Græcis Latinisque scholiis à viro quodam docto collecta & addita, atque ita vel per errorem deinde, vel dedita quoque opera Servio adscripta suspicatur. Plane integrum vel sincerum se nobis dare Servium vel ita affirmare doctissimus Masvicius non audet, meliorem tamen quam in aliis quæ exstant editionibus quibuscunque, sine dubio dedit, locupletissimisque indicibus instruxit, è quibus indicem scriptorum, ut instituto meo congruentem infra ab eodem mutuabor. Indicem etiam Erythræi in Virgilium addidit, sed in numeris libri primi Aeneidos propter neglectos ab auctore indicis quatuor primores versiculos semper quaternarius est addendus, nisi in inveniendo frustra esse velis. Editum passim Servium multi viri docti jam notarunt farraginem esse non modo ex antiquioribus commentariis Alexandro, Aspro, Capro, Carminio, Celso, Hygino aliisque: sed etiam ex Cornuto, Donato & Probo, qui nominetenus in illis allegantur. Quandoque etiam Commentarii citantur, nullo addito nomine auctoris, ut in 1. Georg. 147. *superfluam enim quæstionem movent quidam commentarii*. Etiam Servius ipse allegatur ad Eclog. IX. 1. *& hæc ecloga continuum ut ait Servius non habet carmen, sed de diversis locis Theocriti aliqua ad eam contulit*. Sic enim legas in editione Petri Danielis. Sed in illa Rob. Stephani & aliis sincerioribus, quas Masvvicius (a) secutus est, Servii nomen est omissum.

INDEX SCRIPTORUM

in Servii Commentariis (b) ad VIRGILIUM citatorum

Ex editione Masvviciana.

(a) Per lapsum typographi *Vvasfevvickius* appellatur in Actis Erud. 1714. p. 47. Rectius A. 1717. pag. 390.

(b) In Indice editionis Leovardiensis nonnulli etiam scriptores ex Philargyrii scholiis adjuncti erant quos omisi, quoniam indicem in Philargyrium integriorem supra & separatim exhibui.

(a) Idem, ut videtur, cum Accio.

CA-

Tuscu-

HE-

V. Editiones Virgilii jam referre animus est non sane omnes, sed potiores, atque initio eas, quæ commentaria veterum adjuncta habent. Princeps editio cum *Mauri Servii Honorati* (a) Gram-

(a) Inter editiones Servii dici non potest quanta sit varietas: cæteris vero facile præstant duæ Parisienses, una Rob. Stephani, atque altera Petri Danielis. Quamquam neque in his ut ut minus contaminatis, neque in Francisci Modii neque in alio, qui hodie exstant, quocunque, vel integrum vel sincerum se Servium legere persuasi sunt viri docti, sed jam truncatos ejus commentarios, jam recentiorum Grammaticorum observationibus interpolatos. Vide Tan. Fabri lib. 1. Epist. 62 Illustris Gisb. Cuperi Observationes p. 202. Jo. Clerici V. C. artem Criticam T. 1. p 37. Barthii ad Statium T. 1. p. 1386. Hic porro est Servius, qui in Macrobii Saturnalibus colloquens inducitur, & de cujus aliis quibusdm scriptis dicam infra libri IV. inter Grammaticos. Lapsus quosdam Servii annotarunt Philippus Beroaldus in sto

Grammatici commentariis prodiit Venetiis 1475. fol. memorata Labbeo Bibl. nov. MSS. pag. 340. qui pag. 342. etiam veterem Servii editionem sine contextu Virgilii commemorat, eam credo innuens, quæ vulgata Ratisbonæ est A. 1471. fol. Hinc Virgilius una cum Servio excusus Venet. 1482. fol. Venetiis 1492. in secundam, ut habet titulus, Donati editionem, & 1497. fol. Norimb. 1492. fol. Argentorat. 1502. fol. Parif. 1507. & 1515. fol. apud Badium Ascensium & Lugd. 1517. fol. Venet. 1507. 1520. 4. additis Tib. Donati, Christoph. Landini & Domitii Calderini notis, itemque Mancinelli, Augustini Dathi, &c. Cum Servii commentariis, antiquorum exemplarium ope integritati suæ restitutis, Parif. apud Rob. Stephanum 1532. fol. perquam nitida editio, castigationes & notas Jo. Pierii Valeriani eruditissimas in Virgilium habens adjunctas, quæ separatim prodierunt Rom. 1521. & apud Rob. Steph. 1529. fol. Ex recensione Jo. Baptistæ Egnatii Veneti, Virgilius, Servii commentariis illustratus, apud Jo. Walderum, Basil. 1534. 4. qui vetusto præterea exemplari usum se esse significat. Cum Probo & Servio, Venet. 1534. 8. apud Alex. Vellutellum. Editio Parisiensis 1541. 4. cum Servii commentar. Cum Servii & *Tiberii Claudii Donati* (a) commentariis, ex recensione Georgii Fabricii, additis Jo. Hartungi in Æneidem annotationibus, Basil. 1551. fol. Idem Fabricius Indicem scriptorum à Servio allegatorum præfixit. Editio Veneta A. 1562. fol. 1574. fol. cum notis Servii & varior. Cum Commentariis Servii & Donati ex editione G. Fabricii, *Probi* (b) præterea Grammatici antiqui in Bucolica & Georgica, notis item recentiorum Pomponii Sabini, Phil. Beroaldi, Jo. Hartungi, Jodoci Willichii, G. Fabricii, Bonfinis, Jo. Lud. Vivis, Cœlii Rhodigini, Adriani Barlandi, Scoppæ, Constantii, Campani, Crucii & aliorum Basil. 1561. 1575. 1586. fol. & curante Ludovico Lucio, ibid. 1613. fol. Virgilius & in ea Servii Commentarii ex antiquissimis exemplaribus longe meliores & auctiores è Bibliotheca *Petri Danielis:* accessit *Fabii Planciadis Fulgentii* libri de continentia

sto ferme opusculo (dum pæne adhuc puer esset, ut notat Hieron. Magius lib. 1. Misc. cap. 2.) & Bochartus parte 2. Geographiæ sacræ lib. 2. c. 10. ubi Punica Servii ad examen revocat. Nonnulla ejus loca emendavit ac restituit laudatus Cuperus libro secundo Observationum & Tho. Munkerus ad Mythographos latinos.

(a) Hic Donatus (Aelio Donato junior) commentarios istos scripsit senex in usum filii sui Tiberii Claudii Maximi Donatiani. Idem auctor est vitæ Virgilii, qui ut Vossio VI. 2. Inst. Or. videtur, vix Lucilianum illud meritus est elogium: *Sarcinatorem esse summum, suere centonem optime.*

(b) Non videntur scholia hæc esse M. Valerii Probi qui sub Nerone vixit, licet neutiquam sint pro illa brevitate contemnenda; sed vel Probi illius, quem lau-

tinentia (*a*) Virgiliana, Chalcidio Grammatico dicatus, auctior è MSS. Codd. item *Junii Philargyrii* (*b*) commentariolus in Bucolica & Georgica Virgilii ad Valentinianum. Parif. 1600. fol. Præter vitam Virgilii brevem prosa scriptam à Servio, & alteram prolixiorem auctore, ut creditur, *Donato*, præmittitur & tertia à *Foca* (*c*) Grammatico urbis Romæ scripta versibus Hexametris, sed mutila. Subjiciuntur denique loca multa Servii in 1. & 2. Æneidos restituta & locupletata ex insigni MS. Codice Fuldensi. Repetita hæc editio Genevæ 1610. 1620 & 1636. 4. Cum commentariis Servii (ex Salmasii & Nic. Heinsii Codd. castigati, sed haud sane integri) & variorum, curante Cornelio Schrevelio, Amst. 1646. 4. Cum notis integris Servii, Philargyrii, nec non Pierii variis lectionibus, & selectis annotationibus Donati, Probi, Nannii, Sabini, Germani, Cerdæ, Taubmanni aliorumque, quibus accedunt Observationes Jacobi Emenessii, & index luculentus Valerii Erythræi per Anton. Mariam Bassum Cremonensem libris & versibus accomodatus, insertis quos Bassus omiserat Erythræi notis, Lugd. Bat. & Amst. 1680. tribus vol. contextu Virgilii ex edit. Nic. Heinsii castigato.

VI. Editiones præcipuæ sine commentaris veterum, per recentis ætatis viros doctos recensitæ atque illustratæ hæ fere sunt: * Venetæ 1470., & 1472. fol. cui catalecta primum accessere,

laudat Lupus Ferrariensis Epist. 20. & 34. vel ex M. Val. Probo aliisque excerpta: Confer quæ de Commentariis in alios Poetas Probo tributis Barthius p. 514. seq. Adversar.

(a) *Continentia Virgiliana* hoc loco nota: περιοχὴ sive argumentum Virgiliani poematis si moraliter vel allegorice exponas. In Vaticano Codice viri docti testantur hanc se reperisse inscriptionem: *Fabius Placius de Fulgentio Moralis expositio Virgiliana continentia*. Prima editio hujus libelli est, quam A. 1589. Hieron. Commelinus dedit ex officina Sant. Andreana in 8. subjecto *Junii Philargyrii* veteris Grammatici in Bucolica & Georgica Virgilii commentariolo, *Fulvii Ursini* castigationibus in *Servium* ad Virgil. Velio Longo de Orthographia & Cassiodori de Orthographia libro, cum castigationibus Commelini, qui in Longo emendando fatetur se adjutum opera Francisci Junii. Fulgentii libellum eodem anno cum Hygino aliisque Fulgentii (de quibus infra lib. IV.) scriptis & Albrico iterum edidit Commelinus in 8. Denique Tho. Munckerus V. C. notis suis illustratum recudi fecit inter Mythographos latinos Amstelodami 1681. 8.

(b) Barthius XIX. 2. Adversar. verum hujus nomen fuisse contendit *Pilargurum*, occurrens inter servilia in tesseris vulgatis ab Aldo & illustratis à Pignorio lib. de servis & Thomasino de tesseris hospitalitatis. Mentio tamen etiam Persannii Philargyrii apud Isidorum Hispal. lib. 1. Orig. cap. 21. Itaque nolo nomen auctoris sollicitare, cujus brevia & erudita scholia neminem legisse pœnitebit. At in Jo. Hallervordi Bibliotheca curiosa p. 224. ubi Junii Philargyrii notæ ad Catonem Varronem & Columellam de re rustica memorantur excusæ Rom. 1587. 8. pro Junio Philargyrio Fulvii Ursini nomen reponendum.

(c) Hujus Focæ sive Phocæ artem inter Grammaticos edidit Putschius p. 1683. seq.

cessere, repetita etiam in Virgilio excuso Venetiis 1475. fol. & 1473. fol. *in alma urbe Roma -- -- non atramento, plumali calamo neque stylo æreo, sed artificiosa quadam adinventione imprimendi seu characterizandi opus sic effigiatum est ad Dei laudem industrieque est consummatum per Udalricum Gallum & Simonem de Luca, M.CCCC.LXXIII. die IIII. Novemb. Sixti quarti tertio*: Tum Mediolanensis 1474. fol. per Philippum de Lavagna. Hujus & Venetæ A. 1472. (quæ ambæ asservantur in Bibl. illustrissimi Comitis Sunderlandiæ) Varias lectiones nuper V.C. Mich. Maittaire, subjunxit Virgilio, quem Londini 1715. 12. à se recensitum edidit. Exstat quoque editio Veneta 1474. fol. per Nicolaum Jenson, Gallicum. Virgilii Maronis Partheniæ opera omnia diligenter emendata & accurate impressa ab Antonio Zaroto Parmensi Mediolan. 1476. fol. fuere cum notis MSS. *Jani Parrhasii*, Neapoli in Bibl. Josephi Valettæ. Parisiis 1478. fol. per Udalricum Gering. & Parmæ 1479. fol. impensa & opera Andreæ Portiliæ. Editio Aldina 1501. 8. primus liber eorum quos typis ut vocant Italicis currentibus Aldus impressit. Vide Novellas Reip. litterariæ præstantissimi viri Jacobi Bernhardi, A. 1704. mense Majo p. 521 * Literas sculpsit Franciscus Bononiensis. * Virgilius cum argumentis *Philippi Beroaldi*, Lips. 1503. fol. *Georgii Merulæ* in Virgilium opusculum lectitatum à se laudat Franciscus Philelphus lib. XIX. Epist. pag. 128. De ineditis *Petrarchæ* in Poetam notis vide Diarium Venetum, Giornale de' letterati d'Italia Tom. IX. 143. Codex Maronis, respersus annotatis manus Petrarchæ, servatur in Bibl. Ambrosiana, Mediolani: teste celeberr. Montfaucono p. 20. Diarii Italici. Virgilii Æneis excusa Lipsiæ A. 1505. apud Jacobum Thanner sive Abiegnum, Herbipolensem, commendatur hoc tetrasticho Gregorii Laticephali de Konitz:

Hoc opus Abiegenus vir doctus in arte Jacobus
Absolvit nitidum, Lips ubi pulcra nitet.
Lips urbes vincit studiis doctissima cunctas,
Hic totas sedes diva Minerva tenet.

Editiones Aldinæ A. 1505. 1514. 1527. 8. * Hæ Catalecta etiam habent adjuncta, ut monuit me V.C. Christianus Schœtgenius. Georgica, excusa Daventriæ 1514. 4. cum commentario Hermanni Torrentini. Virgilius Venetiis apud Bernhardum Stagnium, 1531. 12. editio Parisina 1539. 4. Rob. Stephani 1540. 8. & 1549. forma minore. Ex castigatione Antonii Goveani, Lugd. 1542. 8. apud Seb. Gryphium. * Cum notis Melanchthonis & Christoph. Hegendorphini. Mogunt. 1554. 8. Virgilius innumeris locis ad veterum P. Bembi & A. Naugerii exemplarium fidem castigatus, Venet.

Venet. 1552. fol. Editio Paulli Manutii, 1558. 8. Cum scholiis Melanchthonis, & Culice ex P. Bembi recognitione, Lugd. 1537. 8. Jul. Pomponii Sabini commentar. in Virgilium, Basil. 1544. 8. Lamberti Hortensii Montfortii, Basil. 1559. 1577. 1596. fol. cum Nascimbæno Nascimbænio in sex libros Æneidos priores. * Cum notis Melanchthonis & aliorum, Tiguri, 1564. 1570. 8. *Nic. Frischlini* Commentarius in Virgilium, *Ioannisque Pricæi* notæ, quas prælo paratas habuit, & *Petri Petiti* in Georgica, non viderunt lucem. *Joachimi Camerarii* prælectiones MSS. in Virgilium latent Norimbergæ apud V. C. Godfridum Thomasium. *Achillis Statii* notas in Virgilium, sed itidem ineditas adhuc, memorat Andreas Schottus in Bibil. Hispaniæ pag. 484. P. Gabiæ variæ lectiones, Brixiæ 1565. 8. Sebast. Corradus in lib. 1. Æneidos, Florent. 1555. 8. Bonon. 1563. 8. Franciscus Robortellus edente J. Baptista Busdrago, Lugd. 1543. 8. Florent. 1548. 8. In librum tertium Hadr. Junius, in librum IV. Petrus Nannius Lovanii 1544. 4. * *Francisci Robortelli* in librum I. Æneidos, *Hadr. Junii* in tertium, *Petri Nannii* in quartum, *Hadr. Barlandi* in alios laudantur in Hadr. Junii Epistolis p. 7. Petrus Nannius in Bucolica, Basil. 1559. 8. Mich. Barthius, id. 1570. 8. Lud. Vives, 1509. 8. Rich. Gorræus, Lugd. 1554. 8. L. Kulmannus & Eobanus Hessus, Colon. 8. Joach. Camerarius, Argent. 1555. 8. Melanchthon & Steph. Riccius, 1568. 8. Jod. Willichius, Basil. 1539. 8. Jo. Stigelius, Mulhus. 1574. 8. Herm. Torrentinus Antverp. 1548. 8. & Seb. Macer, Lesnæ 1642. 8. Petrus Ramus in Bucolica & Georgica, Paris. 1572. 8. Francof. 1578. 8. Eobanus Hessus, Hagenoæ 1529. 8. In Georgica Herm. Torrentinus, Colon. 1500. Benedictus Cerutus, Veron. 1598. 8.

Virgilius è *Theodori Pulmanni* emendatione Antverp. 1561. 8. & 1564. 12. addito *Maphæi Vegii* Laudensis libro, quem veluti *decimum tertium* Æneidi subjunxit, & appendice variorum Poematum & carminum veterum Virgilio à nonnullis tributorum. * *Chistophori Landini* commentarius sive allegoriæ in Virgilium exstat in editionibus Basil. fol. Virgilius *Germani Valentis Guellii*, Antvv. 1575. fol. una cum commentario & appendice Virgiliana Jos. Scaligeri notis illustrata. * *Germani Valentis Guellii*, Præsulis Pimpontini notas ad Virgilium passim laudat Cerda, & summi judicii Virum vocat ad Eclog. VIII. 85. laudat etiam Jo. Robertus in animadversionibus juris civilis lib. 2. c. 1. pag. 138. Cum scholiis *Joannis à Meyen*, Bergizomii Belgæ ad Vinc. Gonzagam Principem Mantuanum, Venet. 1580. 8. apud Aldum Paulli F. & Francof. 1629. 1664. 8. Cum notis Georgii Beramanni, Lips. 1581.

Serve-

Servestæ 1586. Lipf. 1596. 1616. 8. Ex castigatione G. Fabricii, Lipf. 1591. 8. Virgilius à Pulmanno correctus, una cum Paulli Manutii notis ad Homeri loca, quæ Virgilius imitatus est, & G. Fabricii observationibus, Antvv. 1566. 1580. apud Plantin. & Lugdun. Bat. 1596. ap. Rapheleng. 8. Cum *H. Stephani* scholiis 8. atque iterum 1583. & 1599. 8. tertia editio apud Paullum Stephanum, addita H. Stephani diatriba de delectu in diversis apud Virgilium lectionibus adhibendo. Vide etiam ejusdem H. Stephani diss. de Criticis, Paris. 1587. 4. Virgilius è MS. Carpensi recensitus cum notis Paulli Manutii, Venet. 1583. 8. Steph. Riccii in libros AEneidos, Witteb. 1588. 1593. 8. in Bucolica, Germanica interpretatio, 1589. 8. Nic. Frischlini paraphrasis Bucolicorum, Georg. & AEneidos Virgilii, Francof. 1602. 8. Editio Virgilii Commeliniana, A. 1603. 8. ex antiquissimo *MS. Palatino*, sed haud optima fide vulgata, ut notat Allatius p. 58. ad antiquitates Hetruscas. * Eam tamen correctissimo indice ornatam laudat Barthius ad Statium T. 1. p. 258. Alberici Gentilis lectiones Virgilianæ in Bucolica, Hanov. 1603. 8. Tarquinii Gallutii Virgilianæ vindicationes, Romæ 1621. 4. Virgilius cum argumentis, paraphrasi sive explicatione & commentario luculento *Jo. Ludovici de la Cerda* è Soc. Jesu, fol. tribus vol. Lugd. 1619. atque iterum Coloniæ 1628. & 1647. * Bucolica & Georgica cum *Cerdæ* commentario lucem primum viderunt Madrit. 1608. fol. & in sex priores AEneidos libros 1612. & in sex posteriores 1617. fol. Cum commentario eximio *Jac. Pontani*, ex eadem Soc. Aug. Vindel. 1599. fol. & Lugd. 1604. fol. qui in calce voluminis adjunxit paraphrasin librorum trium primorum & trium postremorum AEneidos. Cum *Nic. Erythræi* Veneti scholiis, & indice præstantissimo omnium verborum rerumque & diatriba de licentia ac diligentia carminis Virgiliani, Francof. 1583. 8. 1613. 8. editio à plurimis nævis per Jo. Obsopœum, & Frid. Sylburgium perpurgata. * Sed ante prodierat Venet. 1555. 8. deinde Hanov. 1608. 8. Index ille ad paginas editionis accommodatus est in Erythræi editionibus. Sed ad numeros librorum versuumque, adeoque ad quamcunque editionem aptatum separatim edidit *Antonius Maria Bassa* (non Bassus, ut excusum est in Ephemeridibus literariis Germanicis editis Lipsiæ A. 1710. p. 886.) Cremonensis Venet. 1586. 8. & apud Commelin. 1601. 8. atque ad calcem Virgilii cum notis Servii, Farnabii & Variorum Lugd. Bat. 1680. 3. Vol. 8. & ad calcem editionis in usum Delphini. Sed observationes ab Erythræo passim indici insertas Bassa malo consilio omisit; sunt enim lectu dignæ & eruditissimæ, ut adeo Octavius Ferrarius vir & ipse eruditissimus in Epistolis p. 132. vere

scri-

ſcripſerit, Indicem illum Virgilianum plus doctrinæ in receſſu habere, quam in fronte pollicetur. Integer itaque index ille iterum exhibetur in præclara editione Virgilii Maſviciana. Cum commentario inſigni *Frider. Tubmanni* Francof. 1618. 4. in qua editione Culicem etiam & Cirin doctis annotationibus illuſtratos habes, quæ duo poemata à plerisque aliis omittuntur.

Pauli Benii Eugubini in Virgilii AEneidem commentarius, Venet. 1623. fol. *Nic. Abramì* è Soc. Jeſu commentarius in AEneidem, Muſſiponti 1632. 8. Toloſæ 1633. Rothomagi 1637. Toloſæ 1644. Rothomagi 1648. 8. *Jo. Weitzii*, Francof. 1647. 8. * *Bartbol. Moraviæ* Lucullianæ quæſtiones. Baſil. 1659. Joſephi Seitzii clavis AEneidos, itinera AEneæ tabulis referans, Halæ Svevor. 1657. 4. Jod. Willichii Chronologia in AEneidem, Francof. 1551. 8. Melch. Laubani Analyſis AEneidos, laudata M. Frid. Wendelino in inſtitutionibus Logicis. Vide Tho. Crenii partem IV. animadverſ. p. 10. Seb. de Matienzo commentationes ſelectæ in AEneidem Lugd. 1662. 4. Virgilius ex *Dan. Heinſii* recenſione perquam nitide apud Elzevir. Lugd. Bat. 1636. Amſt. 1652. & *Nic. Nic. Heinſii* 1664. 1671. 12. Et majoribus typis Pariſ. 1641. fol: è typographia Regia. * Nicolaus Heinſius *elegantiſſimus Muſarum amaſius in ſua Virgilii editione* (Anni 1676. Amſt. recuſa 1688. 12.) *Medicei Codicis orthographiam in accuſativis tertiæ declinationis modo per IS, modo per ES locupletiſſime expreſſit* (nam per EIS (*a*) non videtur Auguſteæ ætatis) *quamvis ut verum fatear, frequentes eoſdem accuſativos ſecus ac in laudato MS. leguntur extulerit, quod tamen amanuenſis incuriæ deputandum cenſeo*. Hæc illuſtriſſimus Noriſius Cenotaph. Piſan. diſſ. IV. §. 2. pag. 459. Similiter in Horatio circa eandem orthographiam, licet plerumque diligentius obſervatam, etiam peccatum aliquando ab eruditiſſimo Bentleio notavit Clariſſimus Burmannus præfat. ad Horatium A. 1713. minori forma editum. Hoc laudato Burmanno curante Nic. Heinſii Virgilius prælo iterum ſubjectus eſt A. 1704. 12. Commentarios vero, quos in Maronem parabat idem Heinſius Poetarum Latinorum, ut Bentleio (*b*) audit, ſoſpitator unicus, non vidiſſe lucem, dolebunt mecum omnes harum litterarum ſtudioſi. Cum notis poſthumis, *Jo. Henrici Bœcleri*, qui Virgilium è *Codice Argentoratenſi* recenſuit, Ulm. 1698. 8. Cum notis eruditis *Tan. Fabri*, Salmur. 1675. 12. Cum ſcholiis brevibus ſed perquam utilibus *Tho. Farnabii*, Lond. 1634. 8. Amſt.

1642.

(a) Idem Noriſius pag. 460. 463.
(b) Pag. 52. ad Horatium.

1642. 12. Lipſ. 1702. 12. &c. Cum ſcholiis *Jo. Minellii* Roterd. 1674. 1697. 12. Haſn. 1698. 8. Herborn. 1700. 8. Et *Chriſtiani Junckeri* V. C. Lipſ. 1703. 8. Præmiſit vitam Virgilii à Donato ſcriptam, cum caſtigationibus J. Fr. Gronovii, & alteram *Poetæ vitam deſcriptam per Conſules* à Carolo Rueo. Cum notis integris Farnabii & variorum, opera & ſtudio Cornelii Schrevelii, Lugd. Bat. 1652. 1666. 8. In uſum *Delphini*, curante *Carolo Rueo S. J.* Pariſ. 1675. 4. Lond. 1686. 8. Amſtel. 1690. 4. & ſecundis curis A. 1692. 4. textu etiam è Nic. Heinſii caſtigatione emendato. Hæc ſecunda editio recuſa eſt Lond. 1695. 1707. 8. * & Venetiis (*a*) 1713. 4. & cum indice emendatiore Pariſ. 1714. 4. & quatuor tomis in 12. Rueus perinde ut in aliis Poetis ac ſcriptoribus Galli fecerunt, præter notas & indicem omnium verborum, utiliſſimo inſtituto *interpretationem paraphraſticam* adjecit, qualem expoſitionem in omnia Virgilii pridem confecit Nicod. Friſchlinus, & in tres primos totidemque ultimos, AEneidos libros Jac. Pontanus è Soc. Jeſu.

Denique è Codd. MSS. pæne triginta iiſque antiquiſſimis Virgilium de integro recenſuit *Nic. Heinſius*, Amſt. 1676. 12. quæ caſtigatiſſima eſt editio viri de Poetis latinis eorumque principe præclariſſime promeriti. Dicata eſt Reginæ Suecorum Chriſtinæ. Sed exemplo quod Regi Chriſtianiſſimo editor obtulit, hoc præfixit tetraſtichon:

Grandiloquum tueare precor Rex Maxime Vatem;
Cui nihil æquandum Roma canore tulit.
Tangere ſi dias fas eſt mortalia laudes
Carmina, debuerant bis tua bella cani.

Editio Virgilii luculenta Cantabrigienſis ad optimor. exemplarium fidem A. 1701. 4. cum diſſertatione Critica * debetur *Henrico Laugthono*, Bibl. publicæ Cantabrigienſis præfecto. Pariſiis A. 1707. minore forma apud Muſierium Virgilius ſingulari ſtudio emendatus. Rothomagi A. 1711. apud Lallemantium (*b*) cum notis ſelectis Abrami, Farnabii, Juvencii, & aliorum, omniumque verborum indice. Ex *Michaelis Maittaire* recenſione (*c*) Lond. 1715. 12. *Guil. Binaldi* editio cum vocum differentiis ad faciliorem intelligentiam (*d*) per accentus notatis, Dublini & Amſt. 1716. 12. *Benedicti Averanii* diſſertationes XLV. in varia Virgilii loca, (*e*) Tomo ſecundo Operum Averanii junctim excuſorum Florentiæ 1716. fol.

Gal-

(a) Giornale de' letterati d'Italia T. XV. p. 471.
(b) Mem. de Trevoux 1711. pag. 1678. & 1707. pag. 1488.
(c) Bibl. ancienne & moderne de Mr. le Clerc. Tom. IX. pag. 208.
(d) Id. T. V. pag. 159. & Nouvell. de la Rep. des lettres A. 1716 pag. 458.
(e) Giornale de' letterati d'Italia T. XXIV. p. 433. Bibl. ancienne & moderne T. XII. p. 181.

Gallicis versibus Virgilium pridem, atque Crucimanio pag. 296. Bibl. Gall. judice non infeliciter (a) reddidit *Ludovicus Masurius* Nervius, quæ ejus Metaphrasis excusa Parisiis, & Lugduni 4. &c. *Octavianus* item *de Sancto Gelasio* Paris. id. 364. Gallica versio *Roberti* & *Antonii Cevalieriorum* (b) fratrum lucem vidit Paris. 1582. 4. Liber IV. & VI. AEneidos ex metaphrasi *Joachimi de Bellay* Paris. 1561. 4. cum Didonis querela ad AEneam ex Ovidio, & morte Palinuri ex V. AEneidos, & vale Musis dicto ex Buchanano. *Michaelis Marollesii* Virgilius gallica prosa primum prodiit ibid. 1649. fol. cum commentariis, indice Geographico & compendio Originum & Historiæ Romanæ à regno Jani usque ad Augusti tempora, libris tribus. Deinde Parisiis 1662. 8. tribus vol. *Æneis* Gallicis donata versibus & observationibus illustrata à Perrino. Paris. 1658. 4. & 1634. 8. 2. vol. *Jo. Renaldi Segræsii* poetica Metaphrasis AEneidos, quæ insignem præfationem præmissam habet, ac edita est Paris. 1668. 4. Amsterod. 1700. 2. vol. omnibus aliis præfertur ab Evremonio Tom. 3. Operum Misc. edit. Amstelod. pag. 191. Ex ejusdem Segræsii tum adhuc inedita Metaphrasi Georgicorum, quam vivus in lucem edere ausus non fuit, (c) specimen productum est in Memoriis literariis Trevoltinis A. 1708. pag. 1776. laus vitæ rusticæ, in extremo libri 2. Deinde tota illa metaphrasi postuma vidit lucem A. 1711. de qua in iisdem memoriis A. 1711. pag. 1474. Librum IV. AEneidos Gallica prosa vertit *Tertræus*, in quam hoc exstat tetrastichon Nic. Borbonii pag. 116. poematum:

Ridebam quæ sunt de me mentita Maronis
Carmina, carminibus jure neganda fides.
En alius nostrum renovat sermone pedestri
Dedecus, & Gallis somnia blanda refert.
Heu vereor graviora meo ne damna pudori
Historiæ similis jam ferat ille labor.

Georgica Gallico carmine pereleganti transtulit post Segræsium & *P. de la Rue*, Voiturii propinquus *Martinius*, quæ post auctoris fata vidit lucem Paris. 1708. 8. Eodem anno Eclogas Virgilii prosa Gallica eleganti cum notis Criticis & Historicis, ingeniosis certe, si non usquequaque scopum ferientibus, emisit in lucem *P. F. Catrou* S. J. Paris. 1708. 12. subjecta vita Poetæ scripta latine à Ti. Claudio Donato ad filium Tiberium Claudium Maximum Dona-

tia-

(a) Fort heureusement.

(b) Robert & Antoine Chevaliers, Sieurs d'Aigneaux *traduisirent en François avec assez d'elegance pour leurs temps les oeuvres d'Horace & de Virgile*. Melanges Historiques Amst. 1718. 12. p. 74.

(c) Mem. de Trev. 1708. pag. 1776.

tianum, cui merito plurimum tribuit. Idem Catrovius deinde eundem in modum metaphrasi Gallica prosaria notisque ac dissertationibus illustravit Paris. 1716. 12. sex voluminibus. *Histoire Critique de la Rep. des lettres Tom. X. pag.* 383. *Journal des Savans* 1708. *Avril. pag* 92. & *A.* 1716. *Aout pag.* 196. & *Sept. pag.* 261. *Memoires de Trevoux A.* 1708. *pag.* 841. & A. 1716. *pag.* 1297. & 1428. Eclogæ versibus Gallicis *Richerio* auctore, prodierunt Rothomagi A. 1717. *Mem de Trevoux* 1717. *pag.* 814. *Europe savante A.* 1718. *Martio pag.* 70. Scarronii *Virgile travesti* sive AEneidos libri VII. versibus Gallicis ludicris expositi Paris. 1655. 1667. Amst. 1668. 12 Postremos quinque libros simili genere carminis nuper supplevit Jacobus Morellus Braseus (Messire Jaques Moreau Chevalier Seigneur de Brasey Capitaine de Cavallerie dans le Regiment de Cuirassiers Espagnols du Comte de Louvigni) Amsterd. 1706. 12. Hoc institutum indigne ferunt Menagius in Originibus Gallicis p. 141. & Franciscus Vavassor libro elegantissimo de ludicra dictione p. 180. &c. Prætereo versiones Malingrei, Martigniaci &c. Andreæ vero Dacerii interpretis felicissimi translatio nondum credo ad umbilicum perducta est. Voiturii Mataphrasin Georgicorum ineditam, versibus compositam Gallicis memorat Vignolius Marvillius personatus scriptor parte 1. Miscell. Historico litterar. p. 44.

Italice, variis auctoribus, Hippoliti Medicei, Piccolominei, Jo. Pollionis Polastrini &c. Venet. 1568. 8. & cum commentariis B. Danielis, Venet. 1549. 4. * Bucolica versibus *Italicis* reddidit *Evangelista* Fossa Cremonensis: AEneidos librum primum *Andreas d'Anguillara*, à quo optes cæteros libros similiter expressos videre: librum secundum *Hippolytus Medices* Cardinalis, quartum *Lud. Martellus* & *Sertorius Quatromanus* Neapoli 1624. & cum aliis ejus scriptis 1714. 8. Octavum *Joannes Justinianus* Cretensis, de quo Diarium Venetum Tom. XI. pag. 278. Metaphrasis Æneidos *Hercule Udino* interprete edita est Venet. 1600. 12. Alia variis auctoribus, cum commentariis haud contemnendis *Jo. Fabrini*, (a) *Caroli Malatestæ* & *Philippi Venuti*. Venet. 1623. fol. Præclara *Annibalis Cari* interpretatio versibus solutis (b) sive ad homœotoleutorum observatione liberis lucem vidit etiam Romę 1608. Patavii 1609. 1631. 12. *Theodori Angelucii*, (c) Neapoli 1649. 12. Barthol. Beverini, in Lucca 1680. 12. Omitto antiquam translationē Thomæ Cambiatoris Regiensis, quem Hetruscarum interpretationum,

(a) Laudat Rich. Simon T. i. Bibl. selectæ p. 345.
(b) Versi sciolti.
(c) Giornale de'letterati d'Italia T. XII. p. 282. T. XXII. p. 311. T. XXIV. p. 440.

tionum primum auctorem celebrat Jo. Maria Crescimbenus in historia poeseos Hetruscæ patrio idiomate edita Rom. 1668. 4. p. 528. * Æneis octostichis Italicis donata ab *Alexandro Marchetti* viro præstantissimo, adhuc MSta delitescit, cujus specimen exstat in Diario Veneto T. XXI: p. 248. Versibus Italicis ludicra & maccaronica dictione AEneidem prodidit *Jo. Baptista Lallus*, Rom. 1634. Venet. 1635. 1651. 12. unde Paulus Scarronius ansam sumsit Gallicis versibus maccaronicis idem tentandi, & meliori etiam, ut urbanis & doctis videtur, cum successu. Vide Menagiana Tom. 3. pag. 145. & Naudæi dialogum Mascurati & S. Angeli &c. Hispanice quoque Toleti 1648. 4. prodiit *Virgilio deguisato, o l' Eneido burlesco en langue Guasconne del Sr. de Valles de Mountech*. Et carmine Belgico ludicro per W. V. Fockenbrog. Hujusmodi dictione ludicra sive maccaronica, ut obiter id attingam, primus apud Italos usus est Theophilus Folengus sub Merlini Coccaji nomine: nam perinde ut Fidentianus phrasin latinam vocesque per jocum immiscuit idiomati Italico, sic ille verba Italica & phrases Hetruscas latinæ inseruit compositioni, quod deinde Galli, Belgæ, & aliæ nationes sunt imitatæ. Illud scribendi genus aspernatur Boilæus in Arte Poetica carmine 1. & multis reprehendit Franciscus Vavassor in libro politissimo ac pereruditio de ludrica dictione. Verum si otiosis hominibus placet ridere, ita etiam moveri risum quid vetat?

Polonico carmine Nicolaus Cochanovius.

Hispanice Las obras de Virgilio traducidas en prosa Castellana por Didaco Lopez de Alcantara. Pinciæ 1601. 4. Madriti 1614. 4. & cum notis Ulyssipone 1627. 1650. 4. Valentiæ 1698. 4. Æneis à Gregorio Ferdinando de Velasco, Toleti 1574. 4. & Compluti 1585. 8. A Christoph. de Mesa, Madrit. 1615. 8. Eclogæ & Georgica eodem auctore, id. 1618. 8. Eclogæ à Jo. Ferdinando Idiaquesio prosa Castellana, Barcinone 1574. 8. Georgica à Joanne de Guzmann, Salmanticæ 1586. 12.

Anglice. Carmine per J. Ogilby Equitem, cum notis, Lond. 1649. 8. & 1654. 1668. 1673. fol. * Æneis ex metaphrasi egregia Joannis Drydenii Lond. 1709. 8. Nec hos tamen, nec ullos ut videtur alios satis dignos Virgilii interpretes habere nos judicat Guilelmus Nicols, quotquot vernaculis linguis feruntur, ita enim ille in poemate de literis inventis lib. V. pag. 324.

Dii probibete boni, ne tanta inscitia linguæ
Græcæ & Romanæ regnet in orbe diu,
Quanta per bos annos centum regnavit in illis &c.
Qui pro vatibus ipsis Virgilium Drydeni,

Mæonidemve legunt, pessime Ogylbe, tuum.
Quorum scripta legens quoties puer ipse viderem
Quam male ab his vates esset uterque habitus,
Sæpe, Maro, dixi, quantum mutatus ab illo es,
Romani quondam qui stupor orbis eras.
Si te sic tantum voluisset vivere Cæsar,
Quam satius flammis te periisse foret.
Tu quoque, Mæonides, cujus dedit inclyta Musa
Antiquis ducibus, non potuisse mori,
Si sic scripsisses, potuisses forte videri
Non tam luminibus quam ratione carens.
Te nec Alexander tanto cumulasset honore,
Sed te jussisset rex bonus ire foras.

Idem libro V. p. 220. fastidium suum nimis delicatum fortasse & ἀρχαιόφιλον his etiam verbis testatur:

Carmina quæ veteres Græci aut scripsere Latini
Barbaricis rhythmis reddita nulla probo.

Georgica à Tho. Majo, Lond. 1628. 8. Scaronides, sive libri duo primores AEneidos, carmine Anglico ludicro, Lond. 1664. 8. nescio quo auctore. * *Scotica* interpretatio, facta circa A. C. 1512. ab Gavino Duglas, Episcopo Dunkeldensi, vetustiori illius regni dialecto cum glossario scholiisque verba ab usu præsenti remotiora explanantibus, (*a*) prælo iterum subjecta est Edimburgi A. 1710.

Germanice præter Henricum von Veldeck Virgilius D. Murnero interprete, Argentorat. 1515. fol. AEneis ex illa veteri versione, sed passim interpolata, Jen. 1606. 8. Ex prosaria Bernhardi Melethræi, Conrectoris Hamburgensis versione, Hamb. 1644. 8. Ex interpretatione Jo. Valentini, Francof. 1660. 1697. 8. Georgica interpretatus prosa Germanica est Steph. Riccius, Lipsf. 1571. 8. Carmine, Jo. Sprengerus, Augustæ Vindel. 1610. Francof. 1630. 4. Bucolica Fr. Calemus, Hall. 1648. 8.

* *Belgice*, ut veterem AEneidos versionem Antwerp. 1589. 8. vulgatam prætercam, Virgilius ex Jo. Vondelli Metaphrasi, Amst. 1646. 4. & editio quarta A. 1659. 12. Bucolica à Jo. Vondello & W. van Foquenbrocht. Amst. 1679. 8. & carmine ludicro W. U. Fockenbrog. Bucolica, & Georgica *Danico* reddidit carmine A. 1680. 8. Petrus Barous Ripensis.

VII. Tempore Gellii adhuc Idiographum Virgilii ostentabatur, ad quod provocat IX. 14. * Ad Autographum Virgilii provocat Valerius Probus apud Gellium XIII. 19. *Nam in primo*

(a) Journal literaire T. 1. p. 470.

Georgicon, quem ego librum manu ipsius Virgilii correctum legi. Superest & hodie præclarus Virgilii Codex MS. in Bibliotheca magni Hetruriæ Ducis, correctus manu Turcii Rufi Asterii Aproniani, qui Consul fuit A. C. 494. Confer H. Noris ad Cenotaph. Pisan. diss. iv. cap. 2. & Jo. Mabillonium de re diplomatica p. 354. ubi specimen ejusdem & inscriptionem integram exhibet. * De Asterio Aproniano, qui Codicem Virgilii Mediceum emendasse dicitur, vide Tillemontium in Historia Imperatorum, in vita Juliani cap. 18. Tom. IV. pag. 981. Cum Codice illo præstantissimo Virgilii Mediceo, litteris scripto uncialibus sive majoribus Romanis forma quadrata minori, ante mille ac trecentos amplius annos in membrana, Marquardus Gudius V.C. A. 1662. contulit Bucolica (incipit ab Eclog. VI. 47.) Georgica & partem AEneidos. Ex Codice Gudiano lectiones diligenter annotatas habeo; & hoc Achillis Statii Lusitani Epigramma ad Rudolphum Cardinalem Carpensem, cujus ille Codex fuit, antequam in Bibliothecam Mediceam ad templum S. Laurentii inferretur:

Purpureos sparge in frontem atque in cornua flores,
Albaque ter plenis lilia da manibus.
Namque vides sacli monumentum insigne prioris,
Quo neque nobilius nec prius exstat opus.
Felix sorte sua & vita Maro dignior, unum
Hoc superest de tot millibus archetypum.
Mæcenas ne tu cum re simul ipse perires,
Arma feri jussit militis esse procul.
Et tua, Rudolphi, quæ non oblitterat ætas
Ulla, piæ servant hæc monumenta manus.

Aliud MStum Virgilii volumen, quod mille annorum esse creditur, exstat in Bibl. Vaticana, licet illius characteres ad Gothicos ductus accedentes, juniorem ætatem prodere videntur Maximiliano Missono in itinere Italico p. 463. editionis Lipsiensis. * Alius Codex Virgilii, minus antiquus quidem, sed tamen & ipse eximiæ vetustatis, atque iconibus amœnis ornatus exstat in Bibl. Vaticana, quas diligenter delineatas æri incidi edique curare voluit humanissimus & doctissimus Vir Jo. Carolus Schottus, (a) Serenissimi Regis Prussiæ ab Antiquitatibus & Bibliotheca, à quo Virgilium nummis & veteribus monumentis illustratum, sed eheu incassum (b) exspectavimus.

Ex antiquis Grammaticis Virgilium illustraverat Alexander quidam artigraphus, Arusianus Messus, AEmilius Asper, L. Annæus

(a) Journal des Savans 1708. Octobr. pag. 117.
(b) Obiit vir clarissimus Berolini 12. Dec. 1717.

Annæus Cornutus, Carminius, Aruntius Celsus, Flavius Caper, Grillius, Julius Hyginus, Martius Salutaris, Octavius Avitus, Q. Asconius Pedianus, Pius, M. Valerius Probus, Rufus Apronianus, Scaurus & Velius Longus. In Georgica scripserat etiam M. Antonius Gnipho. Sed horum omnium lucubrationes perierunt, perinde ut Calvi & Julii Titiani Rhetorum, qui controversiarum materias è Virgilio petierant, vel Avieni qui Virgilium versibus Jambicis latinis reddidit. Vide Catalogum scriptorum quem Servio suo Georgius Fabricius præmisit, & Barthium LXVII. 14. Adversar.

Perierunt etiam Virgilii ipsius nonnulla, sed his non accensendum *Scylla* poëma, quod laudat Seneca Epist. XCII. Illud ipsum enim est quod Ciris inscribitur, ut statim dicam infra cum ad illud pervenero. * Servius in Eclog. III. 20. rem nusquam lectam incerta fide à quibusdam tradi narrat, quod Varus (Donato in vita Virgilii *Varius*) tragœdiarum scriptor tragœdiam (*Thyesten* idem Donatus (*a*) appellat) pro sua recitaverit, quam uxor, quam habebat Varius literatissimam, marito tanquam à se scriptam dedit scilicet, sed à Virgilio illa acceperat.

VIII. Refertur præterea ad Virgilium veluti auctorem *Culex*, dicatus Octavio Augusto Imp. Poëma Heroicum venustum & jucundum, quod senem Virgilium lusisse putabat Josephus Scaliger, etsi Papinius in Epistola ad Stellam adolescentis potius proludium fuisse innuit, cui sententiæ favet etiam Martialis VIII. 56. Emendavit Culicem Virgilii P. Bembus laudatus P. Victorio XXV. 5. var. Lect. Post Bembum P. Pithœus in Poëmatum veterum editione. Notis illustrarunt Jos. Scaliger & Frid. Lindebrogius in appendice Virgilii, & in Virgilio suo Frid. Taubmannus. * *Culex* Virgilio tribuitur à Martiali XIV. 185.

Accipe facundi Culicem, studiose, Maronis,
Ne nugis positis arma virumque canas.

Statius Genethliaco Lucani v. 74. lib. 2. Silv. 7. à juvene scriptum innuit:

Hæc primo juvenis canes sub ævo
Ante annos Culicis Maroniani.

Confer Barthii notas Tom. 1. pag. 259. Culex, quod poëma admodum inquinatum & vitiosum ad nos pervenisse notant viri docti, cum Petri Bembi castigationibus prodiit Lugd. 1537. Veterem editionem Lipsiensem in 4. sine anni nota evolvit clarissimus Schœtgenius.

Ciris quoque Val. Messalæ inscriptus, sive ut à Seneca Epist. XCII.

(*a*) Supra pag. 251. ubi & de aliis Virgilii deperditis lucubrationibus.

XCII. vocatur *Scylla*, continet enim fabulam de Scylla Nisi F. in Egrettam mutata, videtur recte ad Maronem referri, quanquam Gifanius & III. 21. Adversar. Barthius, Cornelio Gallo, Raphaël Eglinus in vindiciis Ciris Catullianæ adversus Scaligerum Francof. 1606. 12. & alii Catullo maluerunt tribuere. Virgilio asserere non dubitaverat etiam Barthius, cum hoc poëma separatim cum commentario suo ederet natus annos duodeviginti, Ambergæ 1608. Cirin quoque inter poëma antiqua P. Pithœus recensuit, Jos. Scaliger, Frid. Leindebrogius in appendice Virgilii, & Taubmannus in Virgilio suo notis illustrarunt. * *Cirin* Virgilii esse negat elegantissimus Broukusius ad Propertium pag. 90. & Raphaëlis Eglini vindicias, quibus poëma istud contendit tribuendum esse Catullo, (qui vix nato Messala diem obiit supremum) Philippus Sylvius in sua Catulli editione ad usum Delphini illustrata pag. 191. recudi curavit: Virgilio adscribit Barthius ad Claudian. 1. in Rufin. v. 253. & commentario in hoc poëma: licet Cornelio Gallo malit tribuere ad Statii lib. 1. Thebaid. 335. 617. & lib. 6. 693. Cirin aliquot locis illustrat Reinesius lib. V. cap. 7. Var. lect. ad calcem epistolarum ad Bosium pag. 332. fol.

His reliqua subjecere animus est, quæ leguntur in *Virgilii Catalectis* Venet. 1472. 1484. fol. Paris. 1500. fol. apud Jo. Parrum & Jo. de Confluentia, & apud Aldum A. 1517. 8. atque ad calcem editionum Virgilii Antvverp. 1561. & 1575. fol & Lugd. 1555. 1581. 12. & sub titulo appendicis Virgilii cum notis Jos. Scaligeri & Frid. Lindenbrogii prodierunt Lugd. Bat. 1595. & 1617. 8. * & cum prædictorum notis leguntur etiam in luculenta edit. Virgilii Masviciana Leovard. 1717. 4. licet pauca genuina Virgilii poëmata continent, & pleraque ex iis fere constat non esse tanti auctoris.

1. *Ætna*, quod Poëma *Cornelio Severo* tribuendum esse observavit Josephus Scaliger ex hoc loco Senecæ Epist. LXXIX. ad Lucilium: *donec Ætnam describas tuo carmine, & hunc solennem omnibus Poëtis locum attingas, quem quo minus Ovidius* (Lib. XV. Metamorph.) *tractaret, nihil obstitit, quod jam Virgilius* (lib. III. Æneid.) *impleverat, ne Severum quidem Cornelium uterque deterruit*. Quintiliano Varo adscribit Julius Cæsar Scaliger Pater in Hipercritico p. 786. Manilio Barthius pag. 1044. ad Claudianum & Statium X. Theb. pag. 911. Eidem plane in mentem venit Christiano scriptori vindicare XLIX. 6. Adversar. Jam olim esse de auctore dubitatum scribit Tiberius Donatus in Virgilii vita: *Poeticam puer adhuc auspicatus in Balistam ludimagistrum ob infa-*

infamiam latrociniorum coopertum lapidibus distichon fecit. Deinde Catalecton, & Priapeja, & Epigrammata & diras, item Cirim & Culicem, cum esset annorum XVI. Scripsit etiam de qua ambigitur Ætnam. * Fulvius Ursinus in Virgilio cum Græcis scriptoribus collato p. 272. memorat Codicem manu Pomponii Læti scriptum, quo *Ætnæ* poema *Cornelio Severo* diserte tribuitur. Præter rem tamen in Diario Veneto Tom. X. pag. 266. traditur illud excusum esse jam sub Galli, jam sub Manilii nomine. Theodori Goralli sive Jo. Clerici editio recusa Amst. 1715. 8. Valde corruptum hoc carmen ad nos pervenisse queritur Petrus Burmannus V. Cl. (*a*) qui illud in editione quam parat Catalecton ac poematum Veterum, quamque avide harum literarum studiosi mecum exspectant, nova atque insigni luce perfundet. De Severo videndus Nic. Faber ad suasoriam secundam Senecæ. Quintilianus X. 1. magno ingenio & facili in versibus scribendis eum fuisse professus, addit morte præmatura impeditum non potuisse quæ inchoaverat consummare. Ovidius IV. 16. è Ponto: *Quique dedit Latio carmen regale Severus*.

2. *Cornelii Severi* carmen sive fragmentum *in necem M Tullii Ciceronis*, ex M. Annæi Senecæ Suasoria VII. Hoc & superius Severi carmen cum perspicua interpretatione & eruditis notis Scaligeri, Lindenbrogii, suisque, & indice separatim edidit, & alia quædam Severi fragmenta, Petri item Bembi Ætnam prosa latina scriptam adjunxit Theodorus Gorallus, sive qui hoc sub nomine latet Jo. Clericus V. C. Amstelodami 1702. 8.

3. *Moretum*, quod Virgilio ipsi adscribere aliqui cum Is. Vossio non dubitant, & Parthenium Nicænum poetam Græcum in illo imitatum esse observant. Sub *Suevii* nomine laudat Salmasius in Solin. *A. Septimo Severo* post Scaligerum, Barthium, aliosque tribuit Jo. Weitzius, qui notis illustravit Francof. 1642. 8. ad calcem Copæ. Græca Metaphrasis Jos. Scaligeri inter ejus Poemata occurrit, ab auctore oblata Petro Ronsardo A. 1563. * *Moretum* idyllium *Suevii* Poetę, quem virum longe doctissimum vocat, & versiculos quosdam ex eo affert Macrobius lib. 2. Saturnal. cap. 9. emendatos à Salmasio ad Solin. p. 598. edit. Paris. diversum est à Moreto, quod poema legitur inter Virgilii Catalecta, quodque Scaliger tribuit *A. Septimo Sereno* Poetæ Falisco, qui Vespasianorum ætate vixit, & à Terentiano subinde laudatur auctor *ruris opusculorum*. De illo videndus Sirmondus ad Sidonii Epistolam carmini XIV. præmissam Tom. I. Opp. pag. 1249. *Jo. Ruellii* scholia viderunt lucem Paris. 1542. 8. apud Si-

(a) Libro *le Gazettier menteur* pag. 212.

monem Colineum. *Simylum* in Moreto allegat Casaubonus pag. 162. ad Theophrasti characteres.

4. *Diræ* Valerii Catonis in Battarum fluvium, quas copioso neque inerudito commentario illustratas separatim edidit Christophorus Arnoldus, Lugd. Bat. 1652. 12. Num ob agros suos inter creditores divisos in has exsecrationes se effuderit, vide, si placet, disputantem Boxhornium p. 41. seq. Epist.

5. *Priapeia* sive lusus atque epigrammata in Priapum LXXX. VII. obscœna maximam partem, & cum Scaligeri & Lindenbrogii, Casparisque Scioppii (*a*) notis, & verborum phrasiumque indice separatim edita (*b*) Amstelod. (licet titulus Patavium præfert) A. 1664. 8. Hæc *Virgilio* tribuit Jo. Maria Catanæus ad Plinii v. Epist. 3. *Ovidio* Politianus, c. 59. Misc. alii, ut Franciscus Guietus (*c*), *Domitio Marso*. Alii denique existimant Poetarum Mæcenatem accedentium unumquemque versiculos aliquot jocosos in parietibus sacelli Priapei adscripsisse, postea à Poeta quodam in unum fasciculum collectos, qui & carmen ad lectorem præfixit. Ita sentit Scioppius & Jac. Maria Cennus in vita Mæcenatis Italice scripta. *Catullo* deberi quædam ex illis notavit P. Victorius XII. 3. & XXV. 12. Var. lect. Bernardini Veronensis, (cujus in Tibullum commentarii prodiere Romæ 1475.) Commentum MS. in Priapeia fuit in Bibl. Gabrielis Naudæi teste Labbeo p. 236. Bibl. nov. MS. * *Priapeia* cum Scioppii & aliorum notis prodiere Francof. 1606. 12. & subjecta leguntur Petronio Mich. Hadrianidis, Amstelod. 1669. & 1687. 8. Exstant etiam cum *Hieronymi Avantii* Veronensis castigationibus in editione Veneta Catulli, Tibulli & Propertii 1500. fol. *Marsum* vel *Calvum*, *Cinnamve*, aut *Anserem* (quem Cinna procaciorem vocat Ovidius 2. Trist. v. 435.) Priapeorum carminum auctorem potius esse quam Virgilium putat Mapheus Vegius II. 18. de educatione liberorum, T. 26. Bibl. Patrum pag. 657. Vide & Broukhusium ad Tibullum pag. 406. A Plinio tamen lib. V. Epist. 3. Virgilius quoque diserte numeratur inter eos, quorum exemplo ait & se nonnunquam versiculos parum severos lusisse. *An ego verear*,

(a) Annos XVII. tum natus fuit Scioppius cum Anno 1595; commentarium illum componeret, quem postea scripsisse se negavit & Goldasto tribuit. Vide Baelii Lex. in Scioppio nota B.

(b) Subjicitur in eadem editione Apuleji ἀνεχόμενος cum Scioppii notis, & commentitiæ Epistolæ latinæ Heraclii Imp. ad Sophoclem Sophistam, Sophoclis ad Heraclium. C. Antonii ad Q. Soranum, Cleopatræ Reginæ ad eundem. Q. Sorani ad M. Antonium & Cleopatram, de priapismo Cleopatræ Reginæ ejusve remediis, è Bibliotheca Goldasti.

(c) Vide Antonium Periandrum in Guieti vita, b. 5.

rear, inquit, (*neminem viventium, ne quam in speciem adulationis incidam nominabo,*) *sed ego verear, ne me non satis deceat quod decuit M. Tullium, C. Calvum, Asinium Pollionem, M. Messalam, Q. Hortensium, M. Brutum, L. Sullam, Q. Catulum, Q. Scævolam, Ser. Sulpicium, Varronem, Torquatum imo Torquatos, C. Memmium, Lentulum, Gætulicum, Annæum Senecam, Luccejum, & proxime Virginium Rufum, & si non sufficiunt exempla privata, divum Julium, divum Augustum, divum Nervam, Titum Cæsarem? Neronem enim transeo, quamvis sciam non corrumpi in deterius quæ aliquando etiam à malis, sed honesta manere quæ sæpius à bonis fiant, inter quos vel præcipue numerandus est P. Virgilius, Cornelius Nepos, & prius Ennius, Acciusque, non quidem Senatores, sed sanctitas morum non distat Ordinibus.*

6. *Copa* sive Cupa (καπηλίς) quod Carmen Virgilio ex Charisii testimonio tribuunt Scaliger, Casaubonus, & alii, quorum loca editioni suæ præfixit J. Weitzius, qui separatim vulgavit cum notis Francof. 1642. 8. * Occasione *Copæ* Virgilio (*a*) tributi poematis noto paucis visum iri verisimile, quod Clariss. Vir Baudelotus de Dairval in libro amœnissimæ eruditionis pleno, quem Gallice de fructu ex itineribus capiendo edidit pag. 645. (676.) Copæ sive Syriscæ imaginem reperisse sibi visus est in veteri nummo, in quo exstat caput fœminæ cum litteris C. S.

7. *C. Pedonis Albinovani elegia in obitum C. Mæcenatis*, quam Pedonis esse negat Vossius p. 32. de Poetis latinis, & II. 27. de arte Grammatica, Pedoni vindicat post Scaligerum Henricus Meibomius, qui notis illustratam commentario suo de vita Mæcenatis inseruit, Lugd. Bat. 1653. 4. & Theodorus Gorallus, de cujus editione mox dicam. * *Elegiam in obitum Mæcenatis* Pedoni Ovidii æquali (*b*) tribuendam negant Caspar Barthius in Claudianum pag. 163. Jo. Masson in Vita Horatii pag. 143. seq. & Petrus Burmannus præfat. ad Petron. in notis pag. 520. & in libro Gallice adversus Jo. Clericum edito p. 212. & p. 117. *en effet, la latinité, la versification, les expressions peu poëtiques, & tout le systeme de cette elegie font voir clairement, que c'est le fade & miserable production d'un esprit scholastique des derniers siecles. Ultima verba*

(a) Virgilio adscribit etiam Barthius: Dubitat Salmasius ad Vopiscum. Est autem *copa* auctori poematis mulier cauponaria, *καπηλίς*, licet recentioribus sæculis *copa* denotat poculum, Gallis *coupe*. Vide Felicem Osium notis ad Othonis Morenæ & Acerbi Historiam rerum Laudensium, Tom. 3. thesauri Antiquitatum Italiæ pag. 1054. Cangii glossar.

(b) Ad hunc Pedonem Ovidius IV. 10. è Ponto:

At tu, non dubito, quum carmine Thesea laudes,
Materiæ titulos quin tueare tuæ.

Mæcenatis, quæ incipiunt à versu: *Sic est Mæcenas*, atque in anterioribus editionibus cum elegia in obitum Mæcenatis post versum 144, cohærebant. Sed divellenda ex Scaligeri judicio statuit Theod. Gorallus.

8. Ejusdem *Pedonis elegia* perquam elegans ad Liviam Augustam *de morte Drusi* Neronis, & *de navigatione Drusi Germanici* per Oceanum septentrionalem, A. U. C. 769. CHRISTI 16. suscepta fragmentum ex Senecæ suasoria I. Has Pedonis reliquias universas recensuit, ac seorsim cum interpretatione notisque & suis & Scaligeri ac Lindenbrogii, atque in Elegiam de morte Drusi annotationibus Nic. Heinsii, & utili indice edidit Theodorus Gorallus, sive quem supra latere sub hoc nomine dixi, vir doctissimus Jo. Clericus, Amstelod. 1703. 8. In codicibus antiquis Ovidio tribui Elegiam de morte Drusi Nic. Heinsius affirmat, quod tamen ipsi nullo modo videtur verisimile, licet nec Pedoni eam certò adscribere velit. Recensuit tamen illam atque illustravit in Ovidio suo. Confer. T. 1. edit. Cnippingianæ p. 761. seq. Vide etiam Lipsium lib. III. Epist. quæst. 3. ac de Pedone ipso Gaddium T. 1. de scriptoribus non Ecclesiasticis p. 253. * In *Elegiam de morte Drusi*, haud indignam *Pedone*, commentarium suum memorat Barthius p. 209. ad Claudianum. Janus Passeratius in præfationibus p. 286. veterum editt. & quorundam Codicum fidei obsecutus consolationem hanc ad Liviam *Ovidium* habere auctorem sibi persuasit, & Senecam in suis ad Polybium, Martiam Elbiamque sive Helviam consolationibus ex isthoc poemate profecisse. De Pedone ipso vide Nic. Fabrum ad Senecæ suasoriam I. De editione Goralli quæ Amst. 1715. 8. recusa est, Acta Erud. 1703. p. 494. & Bibl. selectam Joannis Clerici, qui sub Goralli illius nomine latet, T. XIV. pag. 236.

9. *M. Annæi Lucani* Panegyricum Carmen *ad Calpurnium Pisonem*, quod Virgilio vel Ovidio contra temporum rationem adscriptum à quibusdam, rectius Lucano ex auctoritate MSti Codicis vindicavit Josephus Scaliger & Hadr. Junius, à quo emendatum est lib. VI. c. 1. Animadvers. Equidem Tho. Dempsterus ad Rosinum p. 99. objicit, quod v. 241. seq. paupertatem suam auctor carminis deflet, Lucanum verò marmoreis in hortis jacere scripsit Juvenalis Sat. VII. 79. Possit forte responderi, divitiis, quarum Tacitus quoque meminit, auctum demum esse Lucanum Pisonis, Neronisque beneficio, post carmen hoc scriptum, quo admodum adolescens se Pisoni commendat:

Est mihi, crede, meis animus constantior annis.
Quamvis nunc juvenile decus mihi pingere malas

Cœperit, & nondum vicesima venerit æstas.

Verum (*a*) *humilis* quoque *domus* objicitur, quæ Lucano quadrare minus videtur.

--- --- superest animosa voluntas,
Ipsaque nescio quid mens excellentius audet.
Tu nanti protende manum. Tu, Piso, latentem
Exsere, nos humilis domus & sincera parentum,
Sed tenuis fortuna sua caligine celat.

Igitur adhuc duxerim de auctore dubitandum, præcipue cum Inscriptio ipsa, quam Scaliger reperit, hoc jubere videatur; fuit enim hæc: *Lucani catalecton de laude Pisonis*. * De *Carmine ad Pisonem* adeundus etiam Barthius ad Statium Tom. 1. p. 254. ad 456. ubi non dubitat illud ad Papinium tanquam auctorem referre: & lib. XLIX. Adversar. cap. 7. ubi ἀτέλεστον ad nos pervenisse, & in libros aliquot ab auctore fuisse tributum putat, cultum alioquin & eruditum.

10. *C. Petronii Arbitri de mutatione Reip. Romanæ.*

11. *Vita Virgilii* versibus edita à *Foca* Grammatico.

12. Ejusdem *Focæ*, *Modestini* JCti, & *C. Sulpitii Apollinaris*, aliorumque Scholasticorum Poetarum *in Virgilium*, & *librorum Virgilianorum argumenta*. * *Argumentorum* in libros Virgilii auctorem non *Modestinum* JCtum esse, sed *Ovidium* Poetam, ex plurium MSS. Codicum testimonio contendit Hercules Ciofanus notis ad librum sextum Metamorphoseon p. 110. seq.

13. Duodecim Poetarum Scholasticorum, *Volmani*, *Euphorbi*, *Juliani*, *Hilasii*, *Palladii*, *Asclepiadii*, *Eusthenii*, *Pompejani*, *Maximiani*, *Vitalis*, *Basilii* & *Asmeni* argumenta in Æneidem, aliique lusus Poetici. * *Sulpicii Apollinaris* Hexastichon in Maronis Æneidem flammis jussu Augusti subtractam legitur integrum in vita Poetæ à Donato scripta, licet Brietius & Bælius pro deperdito habuerunt, ut jam notatum reperi in Historia Critica Reip. litterariæ Gallice edita T. VII. p. 325. De Pompejano Scholastico poeta, & aliis Pompejanis Reinesius Epistola 50. ad Rupertum pag. 466. 469. seq.

Denique Josephus Scaliger in Appendice Virgilii exhibuit etiam una cum castigationibus suis *Catalecta* (*b*) *veterum poetarum* in *duos* à se digesta *libros*, in quibus præter plurima innominatorum, occurrunt Epigrammata latina aliaque poematia minuta vel fragmenta

(a) Vide Nic. Antonii Bibl. Veterem Hispanam p. 47. & Illustris Viri Gisberti Cuperi Observationes lib. III. c. 1.

(a) Catalecta dicuntur quasi *καταλεγόμενα*, de quorum auctoribus ambigitur: sed quandoque etiam scriptum reperias *cata dicta*, h. est, dicta catè, argute, sapienter, qui sensus plerisque horum melius congruit.

menta. *Q. Ennii, M. Terentii Varronis, P. Terentii Varronis Atacini, Puppii, M. Actii Plauti Sarsinatis, C. Nævii, M. Pacuvii, Domitii Marsi, C. Cæsaris Germanici, M. Tullii Ciceronis, Q. Ciceronis, P. Virgilii Maronis, Furii Bibaculi, C. Petronii Arbitri, Afranii, C. Laberii, Porphyrii Poetæ, Porcii Licinii, Q. Catuli, L. Apuleji, Gallieni Imp. Val. Æditui, C. Plinii Cæcilii Secundi, C. Cæsaris Octaviani Augusti, Laureæ Tullii, M. Val. Martialis, C. Helvii* (a) *Cinnæ, P. Syri, L. Pomponii, L. Manilii, Ablabii Cos. Julii Flori, Hadriani Imp. C. Julii Cæsaris dictatoris, C. Silonis Poetæ C. Cassii Severi Parmensis, C. Val. Catulli, A. Septimii Severi* (b) *Falisci, C. Volcatii Sedigiti, Sentii Augurini, Pollucis, Citerii Sidonii Syracusani, Sulpitii Servasti junioris, C. Julii Solini* & Romanæ Sapphus *Sulpiciæ*. Similes collectiones veterum Epigrammatum & Poematiorum latinorum à P. Pithœo & aliis editas recenseo infra libro IV.

IX. Assiduus Græcorum imitator Virgilius fuit, Theocriti præsertim in Eclogis, in Georgicis Hesiodi, & in AEneide (c) Homeri. Vide Gellium, Macrobium, & è recentioribus H. Stephanum, (d) Julium Cæsarem Scaligerum (e) & singularem librum Fulvii Ursini, quo Virgilium collatione Græcorum Scriptorum illustravit, Antvverp. 1568. 8. Exstat & præclara dissertatio Renati Rapini, qua Virgilium contendit cum Homero, quæ Gallice primum, tum latine reddita (V. C. Jano Broukhusio, ni fallor, interprete) lucem adspexit sub titulo: Observationes in Poemata Homeri & Virgilii, Traject. ad Rhen. 1684. 12. Prætereo, quæ ex Rapino & aliis differit Bailletus parte 2. judiciorum de poetis. Quam longe reliquis latinis Poetis Maro præferendus sit, ostendit Alexander Rossæus in Virgilio triumphante. Roterdam. 1661. 12. Virgilii versus in Jure civili laudatos illustrat Scipio Gentilis lib. 2. parergon. c. 16. 17. 18. * De imitatione Virgilii Homerica præter alios legendus Vincentius Gravina vir acutissimus scripto de ratione poetica, quod Italice ante paucos annos edidit lib. 1. pag. 96. seq. Cl. Franc. Fragvierii differ-

(a) Hic Cinna citatur ab Isidoro VI. 12. Originum.

(b) * Pro A. Septimio Severo Sevini nomen reponendum supra dixi.

(c) Quod Homeri Virgilius nusquam meminerit, *ingratissimus erga eum cui nihil non debebat* vocatur ab If. Casaubono ad XIV. Strabonis p. 236. Virgilium ab hoc crimine excusat, quod non imposuit Poemati suo ultimam manum.

(d) H. Stephani observationes in Virgilianas & Nasonianas f. Ovidianas imitationes Theocriti exstat ad calcem Theocriti ab eodem Stephano vulgati A. 1579. 12.

(e) Jo. Dunæi carmen Scazonticum, quo vindiciæ Virgilianæ pro Jul. Cæsare Scaligero Virgilium Homero præferente adversus Justum Lipsium continentur, exhibet Georgius Hackvvill Anglus in Apologia pro providentia DEI p. 288. seq.

dissertationem insertam Tomo tertio memoriarum Academiæ Gallicæ elegantiorum litterarum pag. 184. seq. *sur la maniere dont Virgile a imitè Homere*. Non ab re *græcissimus* dictus Pontico Virunnio in declarationibus ad Guarini erotemata Græcæ linguæ, sic ut eruditorum judicio Maro sit.

Ascræo major, Siculo (a) minor, æquet Homerum.

Homero etiam præfert Andreas Baccius lib. IV. de vinis antiquorum c. ult. & Claudius Peraultus in comparatione veterum ingeniorum cum recentibus, Gallice edita, atque ante utrosque Angelus Politianus in Nutricia:

Proximus huic (Homero) *autem, vel ni veneranda vetustas*
Obstiterit, fortasse prior, canit arma virumque
Virgilius, cui rure suo, cui gramine sacro
Ascræus, Siculusque simul cessere volentes.

Centones Virgilianos memorat Tertullianus de præscript. cap. 39. *Vides hodie ex Virgilio fabulam in totum aliam componi, materia secundum versus, versibus secundum materiam concinnatis. Denique Hosidius Geta (b) Medeam tragœdiam (c) ex Virgilio plenissime exsuxit. Meus quidem propinquus ex eodem Poeta inter cetera stili sui otia Pinacem Cebetis explicuit*. * Medea *Hosidii Getæ*, cujus fragmentum Scriverius edidit, versibus scripta est Heroicis, adeoque ab Ovidii Medea, quæ Jambicis composita erat, certe diversa. Ab eo tempore *Valeria Faltonia Proba* uxor Adelfii Procos. (quam ab Anicia Falconia trium Consulum matre Proba pulchre distinguit (*d*) Tho. de Simeonibus V.C.) circa A.C. 400. centonem ex Virgilio de fabrica mundi & Evangeliis plenissime expressit. * *Centonum Virgilianorum* Poetriam, *Falconiam Probam*, civem Hortanam, non *Falconiam* appellandam esse, & nec cum Anicia Faltonia Proba (de qua Baltellus (*e*) in dissde sarcophago marmoreo Probi Anicii & Probæ Faltoniæ in templo Vaticano Rom. 1705. 8.) nec cum Valeria Proba uxore Adelfii ProCos. quicquam habere commune docet Vir eruditissimus Justus Fontanini libro 2. de Antiquitatibus Hortæ Coloniæ, (*f*) Rom. 1708. 4. oppugnans virum itidem præ-

(a) Theocrito. Confer Menagiana Tom. IV. pag. 166.

(b) Cn. Hosidius Geta qui cum L. Vagellio Consul fuit imperante Claudio A. U. C. 800. Vide Reinesii Inscript. p. 475. 477. Mentio hujus Hosidii apud Dionem, ubi male ὁ Σίδιος pro Ὁσίδιος ut Rigaltio notatum.

(c) Fragmentum insigne hujus tragœdiæ edidit P. Scriverius in fragmentis Vett. Tragicorum latinorum p. 187. 190. testatus integram fuisse apud Salmasium, qui ex vetustissimis membranis vulgare voluit.

(d) Confer Ephemerides Paris. A. 1694. p. 249. seq. & Pagium ac Sam. Basnagium ad A. C. 395.

(e) Memoires de Trevoux 1608. p. 876.

(f) Acta Erud. 1709. pag. 6. Memoir. de Trevoux. 1708. pag. 1904. Giornale de' letterati d'Italia. T. XXIV. p. 140. seq.

præſtantiſſimum Thomam de Simeonibus, qui Valeriam Faltoniam Probam Adelfii (*a*) uxorem centones illos compoſuiſſe contendit. Scripti ſunt poſt A. C. 393. cum Honorius jam Auguſtus atque Imperator eſſet, editique poſt Venetam editionem (*b*) 1472. fol. & Romanam A. 1481. 4. in Bibl. Barberina obviam ab Aldo una cum Sulpicio Severo, Homerocentonibus, Juvenco, &c. Venet. 1501. 4. à qua ἐκδόσει plurimum differt altera itidem in quarto circa idem ut videtur tempus ſine loci & anni notatione vulgata. Præterea prodierunt Pariſ. 1509. 4. apud Joannem Petitum, & Lugd. 1516. cum Mantuano & aliis, Oppenheimii Anno 1517. Francof. 1541. 8. curante Petro Brubachio, una cum Homerocentonibus & Nonno. Tum Pariſ. apud Franciſcum Stephanum A. 1543. 8. & apud Henricum Stephanum 1578. 12. & curante Julio Roſcio Rom. 1588. 12. nec non cum aliis Virgiliocentonibus ab Henr. Meibomio recenſitis Helmſtad. 1597. 4. Omitto editiones alias, ut Colonienſem 1601. 8. & quæ in Bibliothecis Patrum occurrunt. Sed præ cæteris laudandum ſtudium *Jo. Henrici Kromayeri*, qui centones hos notis & indice ornatos vulgavit Halæ 1719. 8. ſignatis ad ſingulos verſus locis Virgilii, quibus centones illi conſtant. Novam editionem exſpectare nuper à ſe juſſit in Ephemeridibus literariis Germanice editis Lipſiæ A. 1710. pag. 1010. atque iterato in novis literariis A. 1719. pag. 33. præclarus Vir *Jo. Gottlieb Krauſe*. Jampridem Probæ centones una cum Tancredo Philippi Beroaldi, Gallice convertit Richardus le Blanc Pariſ. 1553. apud Robertum Meſſalinum, teſte Crucimanio pag. 440. Bibl. Gallicæ. Sic quoque & quidam *Pomponius* ex eodem poeta inter cetera ſtyli ſui otia Tityrum (carmen bucolicum) in honorem CHRISTI compoſuit, ut refert Iſidorus lib. 1. Originum c. 38. Pomponii carmen non tulit ætatem, at Probæ centones Honorio Imp. dicati ſæpius

(a) Iſidorus Hiſp. de ſcriptoribus Eccleſ. cap. 5. *Proba uxor Adelfii ProCos. fœmina inter viros Eccleſiaſticos idcirco poſita ſola, pro eo quod in laude CHRISTI verſata eſt, componens centonem de CHRISTO Virgilianis coaptatum verſiculis. Cujus quidem non miramur ſtudium, ſed laudamus ingenium. Quod tamen opuſculum legitur inter Apocryphas ſcripturas inſertum.* Gelaſ. diſt. 15. c. 3. *Centimetrum de CHRISTO Virgilianis compaginatum verſibus, Apocryphum.* His adde quod ad calcem codicis MS. Centonum ſæculo X. exarati, qui extat in Bibl. Monaſterii S. Benedicti Padoliconenſis non procul à Mutina, hæc leguntur teſte Bernardo de Montfaucon Diarii Itahci pag. 36. *Proba uxor Adelphi mater Olibrii & Aliepii* (Alypii) *cum Conſtantii* (Conſtantini) *bellum adverſus Magnentium conſcripſiſſet, conſcripſit & hunc librum.*

(b) Illius primæ editionis titulus ita refertur à C. V. Michaele Maittaire in Annalibus typograph. pag. 98. *Auſonii Peonii Poeta diſertiſſimi Epigrammaton libri*: Probæ Centonæ clariſſimæ fœminæ excerptum è Maronis Carminibus ad teſtimonium Veteris Novique Teſt. *Ovidii Conſolatio ad Liviam: Calphurnii Bucolicum carmen: Publ. Greg. Tiferni hymni & alia Poemata*, Venet. 1472. fol.

pius lucem viderunt, ut dicam infra libro IV. editi primum sunt ab Aldo A. 1501. 4.

Ausonii Cento nuptialis itidem è Virgilio est expressus. Recentiores vero in hoc genere elaborarunt multi, ut *Lelius Capilupus* Mantuanus in Virgiliocentonibus de vita monachorum; * quos recudi curavit nuper Nobilissimus Vir Albertus Henricus de Sallengre in libro Gallico, memoires de literature Tom. 2. pag. 191. seq. Exstant etiam ejusdem Lælii Virgiliocentones de lue, quam Hispanicam alii, alii Gallicam appellant, Fracastorius poemate pulcherrimo Syphilidem. *Julius Capilupus*, qui superioris nepos fuit, in sex Centonibus varii argumenti ad Vincentium Gonzagam Mantuæ ducem. * *Julii Capilupi* centonibus ab Antonio Possevino ad editionem paratis Romæ A. 1550. *Fulvius Ursinus* tunc admodum juvenis adjunxit Virgiliocentonem in laudes Benedicti AEgii Spoletini. Vide Menagiana Tom. IV. pag. 231. *Saulus Mercerus* sive qui transpositis litteris sub hoc nomine latet (*a*) *Marcus Velserus* in Proteo Virgiliano, *Henricus Meibomius* avus in Virgiliocentonibus quos cum hactenus laudatis junctim edidit, subjunctis Jul. Roscii Hortini contexendorum centonum præceptis, Helmstad. 1597. 4. His addere licebit Ottonis Gryphii vitam CHRISTI Virgilianis versibus scriptam Ratisbonæ 1594. 4. & Alexandri Rossæi libros XIII. ejusd. argumenti, sub titulo Virgilii Evangelici editos, Christophori Dieterici Steinmanni Jerxheimensis centonem de Nativitate Servatoris, Helmst. 1670. 4. Joannis Czernoviceni Pragensis centonem de Imperatoribus Austriacis: Menapii Centonem Virgilianum & Ovidianum de fratribus roseæ Crucis, Alexandri Rossæi Psychomachiam Virgilianam &c. Laurentius vero le Brun è Soc. Jesu, in Virgilio suo Christiano Dilingæ 1696. edito Virgilii scitum imitatorem, non centonum συῤῥαπτάδων se profitetur: * *Joannes Baptista Spadius*, Placentinus, ordinis Dominicani sive Prædicatorum Monachus varios centones Virgilianos concinnavit, Placentiæ & alibi editos. (*b*) Laudatur inprimis vita S. Raymundi Pennafortii, Ordinis Prædicatorum Magistri generalis, Virgilianis versibus ab eodem conscripta, & Papiæ 1606. fol. edita. Ex Quintiliano constat Rhetores olim *declamationum* argumenta depromsisse è Virgilio & in scholiis suis proposuisse. Sic *Tirianus & Catulinus* themata ex Marone elicuerant & adformaverant ad dicendi usum & in exempla controversiarum diduxerant, ut refert Servius in X. AEneidos, v. 18 qui ad

(a) In Velseri operibus editus est hic Proteus Norimb. 1682. fol. curante Christoph. Arnoldo. * In hoc Proteo inter alias habes etiam argumenta librorum Æneidos singulis versibus Virgilii expressa.

(b) Aub. Miræus de Scriptoribus sæculi XVII. pag. 275. edit. à me curatæ.

ad *Avieno* jambis etiam scriptas Virgilii fabulas auctor est X. 272.

Neque Zoilos suos Virgilio defuisse constat, de quibus, ne recentioribus exemplis insistam, consulenda Virgilii vita lectu inprimis digna, quæ Tiberio Donato tribuitur. In ea memoratur etiam Asconii Pediani liber adversus Virgilii obtrectatores scriptus, quorum unus Carbilius Pictor scripto suo titulum præfixerat, *Æneidomastix*. * De Zoilis Virgilii Servius ad Eclogam VII. *Multi volunt in hac Ecloga esse allegoriam, ut Daphnis sit Cæsar, Corydon Virgilius, Thyrsis qui vincitur Virgilii obtrectator scilicet, aut* Bavius, *aut* Anser, *aut* Mævius, *pessimi Poetæ*. Item in Georgic. I. *Sane reprehensus Virgilius dicitur à Bavio & Mævio hoc versu: Hordea qui dixit superest ut critica* (lege *crithina*) *dicat*. In vita Virgilii à Ti. Donato scripta inter ejus obtrectatores etiam refertur *Cornificius*, qui ut Zoilus Homeri in proverbium abiisse videtur. Petrus Blesensis Epist. 92. *Scio*, inquit, *unde spiritum elationis conceperit, & quare vester Cornificius intumescat*. In Clariss. Hesselii Epistola de celebrando Natali Maronis, male audit *C. de Malatestis*, quod statuam Poetæ Mantuani deturbandam Mantuæ curare non dubitaverit.

X. Alii vicissim Virgilium coluere ad superstitionem usque, uti rarus solet esse in plerisque mortalibus vel amoris & admirationis vel vicissim odii modus. Quis vero non miretur ex ejus poematis velut ex oraculis sortes lectas in rebus maximi momenti, cujus rei plura exempla collegit Antonius Vandale libro erudito de Oraculis p. 301. seq. edit. secundæ. Sed omnem admirationem superant recentia Christianorum hominum exempla, quæ leguntur in Memoriis Jacobi Welvvoodi. Nam illud quidem fabulis adscripserim, quod Lojola dicitur malum dæmonem ab homine expulisse pronunciato versu Virgilii IV. Æneid. 165.

Speluncam Dido, Dux & Trojanus eandem
Deveniunt --- --- ---

In præfatione ad Scaligerana A. 1667. edita legas: *Virgilii speculum, & quidem inter sacra monumenta, Dionysiani in agro Parisiensi Monachi non sine risu visendum præbent. Sic Italos Petrarchæ si non modo tumulum, ædesque, sed & urceum & sedile, imo & domestici felis sceleton cadaver aliasque nescio quas ejusdem farinæ quisquilias magna pompa peregrinantibus ostentare refert Jac. Philippus Thomasinus libro, quem de divini Poetæ rebus composuit*. * E recentioribus Virgilium adversus insectatores defensitavit Jovianus Pontanus. Penitus edidicisse ejus poema Adamus Sasbouthus traditur, ita ut totos XII. AEneidos libros à capite ad calcem posset citra hæsitationem è memoria reddere. Sic Tacitum sæpius lectitando familiarem sibi reddidit Lipsius, T. Livium Buchananus, de quo s

pra

pra p. 205. Natalium Virgilii, recentiore memoria celebratorum vestigia ne de Sannazario, A. Naugerio (*a*), Lotichio & C. Kinschotio jam memorem, exstant in poematibus Eobani Hessi p. 468. & 497. & in Nic. Heinsii adoptivis p. 114. nec non in poematibus Davidis Hoogstratani pag. 249. qui A. 1707. cum Francisco Hesselio & Cornelio van Arckel Latino carmine, ut Belgico J. Sudermannus & J. de Haes genethliacon Maronis condecoravit. De veterum Poetarum studio consimili testantur hæc Martialis XII. 68. *quæ magni celebras Maronis idus*, & illa Plinii 3. Epist. 7. ubi de Silio: *Virgilii natalem religiosius quam suum celebrabat*.

XI. Fuit & Virgilius quidam Tragœdus sub Nerone Imp. cujus meminit Scholiastes Persii ad Sat. V. 9. Sed & Virginius Romanus Poeta Comicus, sub Trajani Imperio clarus, cujus apud Plinium lib. VII. Epist. 21. mentio occurrit, à Lilio Gyraldo, Petro Crinito, Glandorpio & Vossio Virgilius appellatur. * Virgilii *Arelatensis* Episcopi meminit Hincmarus Remensis Tom. 2. p. 731. De illo Acta Sanctorum V. Martii Tom. 1. pag. 398. seq. Virgilii Episcopi *Salesburgensis* Epitaphium habes apud Mabillonium Tom. IV. Analect. pag. 527. De illo Carinthiæ Apostolo plura apud H. Canisium Tom. 2. Antiquar. Lect. p. 257. seq. Jac. Usserium in Epistolis Hibernicis ad Epist. XVI. Bælii Lexicon Tom. 3. pag. 2977. Thomasische Bibliothec Tom. 1. pag. 944. &c.

CAPUT XIII.

DE Q. HORATIO FLACCO.

Horatii ætas. 1. Poemata. 2. Editiones cum veterum commentariis, ubi de Acrone, Porphyrione &c. 3. Editiones sine commentariis, & cum notis atque commentariis virorum doctorum recentioris ætatis. 4. Versiones & scripta quædam Horatium spectantia. 5.

I. Q. HORATIUS FLACCUS (*b*) Venusii Apuliæ natus est VI. Id. Decembr. (*c*) L. Cotta & L. Torquato Coss. Anno U. C. 689. ante CHRISTUM 65. *Lyricorum fere solus legi dignus* judice jam olim Quintiliano, cum plures hujus generis Poetæ (*d*) exstarent Titius, Cæsius, Bassus & alii, quorum scripta quod abolita sint huic Quintiliani censuræ tribuendum sen-

(a) Naugerius decitur recurrenti Virgilii natali, velut ejus manibus inferias inficetorum quorundam Poetarum carmina infelicibus ustulanda flammis immolasse.

(b) Φλάκκος ὁ ποιητὴς Plutarcho in Lucullo, p. 518. ubi respicit hæc Horatii I. Ep. VI ——— ——— ——— *chlamydes Lucullus, ut ajunt, si posset centum cœna prabere.*

(c) Vide antiquum vitæ Horatii scriptorem, quæ ad Svetonium auctorem vulgo refertur.

(d) De his aliisque Lyricis latinis Vossius III. 15. Institut. Poetic.

ſentiunt Barthius LVI. 11. Adverſ. ejuſque familiaris Chriſtianus Daumius libro erudito de amiſſione latinarum radicum p. 61. Vita deceſſit Horatius Epicuri favens (*a*) dogmatis, at non ineptus morum ſcriptorumve Cenſor, Mæcenati atque inde Auguſto mire probatus, eodem quo Mæcenas Anno U.C. 746. C.Martio Cenſorino & C. Aſinio Gallo Coss. anno ætatis LVII. ante CHRISTUM VIII. viginti ante mortem Auguſti Imp. Sed de univerſis Poëtæ rebus carminumque plerorumque, quo ſcripta ſunt tempore, accuratiorem notitiam lector petet ex Horatii vita Chronologica, quam nuper in lucem dedit antiquitatis ac rei Chronologicæ, ut inſignibus jam ſpeciminibus demonſtravit, haud vulgariter peritus *Joannes Maſſon*. * Vitam Horatii quę *Suetonio* auctori tribuitur, ex Codice MS. vulgavit *Petrus Nannius* cum caſtigationibus ſuis libro tertio Miſcellaneor. cap. 2. (Tom. 1. Lampadis Artium Gruterianæ p. 1261.) In cæteris ejusdem libri Miſcellaneorum capitibus multa Horatii idem Nannius emendat illuſtratque. Vita Horatii à *Joanne Maſſon* (*b*) ſcripta prodiit Lugd. Bat. 1708. 8. Ejus objectionibus reſpondit *Andreas Dacerius* in novis ad Horatium explanationibus Pariſ. 1708. 12. Videndus etiam de Horatio Tan. Faber. lib. 2. Epiſt. 47. Idem Maſſonus in Hiſtoria Critica Reip. litterar. quam Gallice edidit Tom. V. p. 51. ſeq. probat carmina in libris Odarum, Satyras & Epiſtolas ſingulas ab Horatio, prout ferret occaſio, fuiſſe ſcriptas vario tempore ſeparatim, & deinde ab eodem in libros redactas: neque adeo videri credibile, quod eruditiſſimo Bentleio perſuaſum, nihil niſi tantum ſatyras primo libro comprehenſas ſcripſiſſe Horatium anno 26. 27. 28. aut librum ſecundum ſatyrarum anno 31. 32. 33. Epodon librum anno 34. 35. librum primum Odarum An. ætatis 36. 37. 38. ſecundum 40. & 41. Tertium anno 42. 43. Epiſtolarum librum primum, Anno 46. 47. Librum quartum Odarum Carmenque ſæculare 49. 50. & 51. Librum ſecundum Epiſtolarum & artem Poeticam nulli certo tempori idem Bentleius aſſignavit. De Philoſophia Horatiana evolvi diatribas *Jo. Guil. Bergeri*, Witeb. 1704. 4. & *Henningi Forelii*, Upſal. 1706. 8. *Dan. Heinſii* de Satyra Horatiana librum ſæpius editum, nec minus dignas lectu & amœnas ampliſſimi viri *Jo. Jacobi Maſcov* exercitationes binas ad Satyras Horatii, Lipſ. 1714. 1716. 4. Ad locum vero Odæ 34. libri I. ubi Epicuro videtur renunciare & retrorſum vela dare ab inſanientis illius ſapientiæ

(a) Addictus nolui dicere, quia lib. 1. Epiſt. 1. ſe ipſe dicit Nullius addictus jurare in verba Magiſtri. Confer D. Rappoltum in Horat. p. 27. 36. &c.

(b) History of the works of the learned A. 1708. p. 280. Bibl. choiſie de Mr. le Clerc Tom. XIV. p. 223.

tiæ erroribus, conferre licebit dissertationem Georgii R. JCti adversus Massonum, insertam Novæ Bibliothecæ librorum, quæ Halæ Saxonum excuditur Germanice parte 19. pag. 789. seq. Horatius Pindari (a) imitator, unde *Pindaricum* appellat Venantius Fortunatus lib. 5. carminum cap. 6. Tom. X. Bibl. Patrum edit. Lugd. pag. 555. Idem IX. 7. *Pindarus Grajus mons, inde Flaccus*: Julius vero Cæsar Scaliger VI. Poetic. p. 811. 812. Horatium præfert Pindaro, & aliquas illius Odas (ut lib. 4. Od. 3. (b) & libri 3. 9.) ita miratur, ut malit tales à se compositas, quam Pythionicarum multas Pindari & Nemeonicarum, *quarumque similes*, inquit, *malim composuisse, quam esse totius Tarraconensis Rex*. Confer Menagii anti-Bailletum cap. 27. & Petri Francii Orationes pag. 601. ubi Horatium *Juvenali* præfert. Is. Casauboni liber *de Persiana Horatii imitatione*, commentario ejus in Persium subjicitur. Paris. 1605. 1615. 8. Franciscus Petrarcha (c) vir sui seculi doctissimus dicere solitus est se ex nullo Poeta Latino evasisse meliorem, quam ex Horatio.

Horace (d) nous istruit comme un ami commode
Sans trop s'assujettir à l'art, à la methode.
Son tour vif & naif enchante ses lecteurs,
Et leur fait mepriser ses fades traducteurs.
Qu'Horace (e) connut bien l'elegance Romaine!
Il met le vrai dans tout son jour,
Et l'admiration est toujours incertaine
Entre la pensee & le tour.
Sublime, familier, solide, enjouée, tendre
Aisé, profond, naif & fin,
Digne de l'Univers, l'Univers pour l'entendre
Aime à redevenir latin.

Horatii (f) carminum lectione delectati sunt duo Imperatores sapientissimi, Augustus & Severus. Est vero, in Odis præsertim elaboratissimus, sublimis, suavis, emendatissimus, & in epithetis deligendis curiosus ac felix: præcipuus in satyra, doctor in poetica arte unice audiendus: eximius philosophus in

S Episto-

(a) Vide Volum. infra, ubi de Francisci Blondelli & Hurtadi de la Motte scriptis, quibus Pindarum cum Horatio conferunt.

(b) In libri IV. Oda 3. sonus mutis piscibus dandus intelligendus est de testudine, ut probe observavit Tho. Molyneux, Medicus Dublinensis, Novell. Reip. literar. A. 1703. mense Sept. pag. 256. seq.

(c) Georg. Fabricius præf. ad Horat.

(d) Essais sur la Critique, chant 3.

(e) Poesies de Mr. Houdart de la Motte, Tom. 2. p. 82.

(f) Bibl. Schraderiana n. 1885. in fol.

Epistolis. In carmine elegantiam & peritiam numerorum ei tribuit Ovidius, in argumentis sapientiam & calliditatem Persius, diligentiam elucubratam Juvenalis, sublimitatem auctor vetus sed non nominatus, jucunditatem, gratiam, varietatem Quintilianus, sollertiam Apulejus, in sermone puritatem & nitorem idem Quintilianus: in Satyris eum esse emendatissimum Lactantius. Imitatus est in Odis potissimum cum Pindaro Alcæum & Sapphonem: epitheta sumsit ab Homero & Sophocle. In libro Epodon secutus est Archilochum, in Satyris Romanos illos Ennium & Lucilium. Sed Horatio (*a*) nihil hoc in genere præstantius est, qui ut omnes vitæ rationes in Satyris suis complexus est, ita flosculos suppeditat, quibus mirum in modum ornare sermonem nostrum possumus. Ego certe Satyras ejus omnes memoriæ mandari velim, tum in vitâ ipsâ, tum in sermone usui futuras. Elegantissima omnia sunt, dictio nitida, &, si numeros tollas, sermoni soluto apta. Urbanitas in eo mira, sales candidi, ex abdito erutæ sententiæ, argutiæ non coactæ, meræ Charites, omni occasioni aptæ. Summum in illo Viro ingenium fuit, nec immerito Augusto & Mæcenati in deliciis, cujus genium satyricum nemo ex antiquis, nemo è recentioribus, ullâ imitatione assecutus est. Vide quæ in ejus laudes scribat Caselius in Nεῷ suo, eum vitæ magistrum commendans: *Affirmare non dubitem*, inquit ille, *qui in hoc Poeta multum operę posuerit, eumque ita perdidicerit, ut ejus versus non in ore natos aut extemporales ut putatur, non memoria teneat (nec vero non sunt, qui hoc præstiterint,) sed probe intellectos ad usus vitæ transferat: hunc posse rebus suis suorumque recte in omnibus aliquid boni consilii invenire: nec minus idem patriæ recte consulat, præsertim si & ad historiam se conferat, spectans id, quod potissimum ostendimus*. Clariss. Bentleio in notis pag. 64. Horatius dicitur *magnus novator*, quod ex Græcis in Latinam linguam felici audacia alia transtulit, alia ut *maleferiati* vocabulum ipse primus effinxit. Confer Jac. Frid. Reimanni Historiam vocabulorum Latinæ Linguæ pag. 43. seq. Alius Horatius, de quo Martialis IV. 2. Sed longe plures hoc nomine commemorat Jo. Glandorpius in Onomastico Romano p. 402. seq. De *Titio* Poeta Lyrico Brockhusius ad Tibullum pag. 92. seq. De *Cæsio Basso* Scholiastes Persii ad Sat. VI. 1.

II. Scripta Horatii ita recenset Sidonius Apollinaris Carmine IX. v. 218.

Non

(a) Morhofius Polyhist. lib. 3. c. 6. pag. 634. Tom. 1.

Non quod per Satyras Epistolarum
Sermonumque sales, novumque Epodon,
Libros carminis ac Poeticam artem
Phœbi laudibus & vagæ Dianæ
Conscriptis voluit sonare Flaccus.

Hæc universa Horatii etiamnum hodie exstant.

Carminum sive Odarum libri IV. ad C. Cilnium Mæcenatem; licet primam Odam libri primi (uti non paucos Virgilii versus) pro spuria habuit Franciscus Guietus, doctus, sed nimis delicati fastidii Aristarchus. Librum quartum ex longo intervallo addere jussit Augustus, ut in vita Horatii Svetonius memoriæ prodidit.

Epodon liber unus, perinde ut libri carminum vario genere versuum proodico & epodico scriptus, de quibus consulendus Aldi Manutii tractatus de XIX. generibus metrorum Horatii.

Epodon libro subjicitur *Carmen sæculare*, quod Horatio componendum injunxit Augustus Anno U. C. 736. ætatis Horatii XL. Meminit auctor vitæ, & Sidonius innuit per *Phœbi laudes & vagæ Dianæ conscriptas*. Sunt quibus carmen sæculare videtur etiam lib. I. Oda 21. & libri IV. Oda 6. Vide Petri Taffini lib. I. de ludis sæcularibus cap. 16. & 17. in Tomo 8. thesauri Antiquitatt. Romanar.

Sermonum libri IV. ad eundem Mæcenatem, Epico carmine conscripti, quorum duo priores complectuntur *Satyras* (a) sive Eclogas ut Cruquius appellat: posteriores duo ad docendum & instruendum facti, *Epistolarum* vulgo veniunt nomine, quorum in altera Ethicum Philosophum, in altero Criticum profitetur. Alter constat Epistolis viginti, alter vero tribus, una ad Augustum (b) de Poetis, præcipue Romanis: secunda ad Julium Florum, tertia ad Pisones patrem & filios à Charisio diserte Epistolæ nomine memorata, quæ vulgo, ut Sidonii etiam ætate factum, sejuncta à reliquis, Fabii auctoritate III. 8 Inst. Or. inscribitur *Liber de arte Poetica*, in quem Porphyrio observat Horatium congessisse præcepta Neoptolemi Pariani de arte poetica, non quidem omnia, sed eminentissima. Hæc Epistola si cum duabus prioribus jungatur, mole & versuum numero fere æquabunt priorem Epistolarum librum, aut certe parum in-

(a) Nonnullas Satyras ante Carmina quædam in Epodon libro, scriptas ab Horatio esse disputat Samuel Petitus lib. I. Observationum capite IX.

(b) Svetonius in Horatii vita: *Post Sermones vero lectos quosdam nullam sui mentionem factam ita est questus Augustus*: Iratum me tibi scito, quod non in plerisque ejusmodi scriptis mecum potissimum loquaris. An vereris ne apud posteros infame tibi sit, quod videaris familiaris nobis esse. *Expressitque eclogam, cujus initium est*: Cum tot sustineas & tanta negotia solus.

ter se uterque different, ut pridem notavit Dan. Heinsius. * Horatii *Satyras* Fulvius Ursinus in Virgilio cum Græcis scriptoribus collato pag. 3. veteris Codicis Vaticani fidem secutus *Eclogas* appellat. Sic quoque Cruquius, haud improbante Barthio ad Statium T. I. pag. 351. Liber satyrarum secundus Trebatio in quibusdam Codd. inscribitur. Compositæ sunt carmine epico, sed sermoni propiore, ut ipse lib. I. Sat. IV. 41.

------ ----- neque si quis scribat uti nos

Sermoni propiora, putes hunc esse poetam.

Ab his Satyris *mordacem* vocat Flaccum Sidonius: Petrus Blesensis subinde *Ethicum*, ut Epist. 150. & alibi. Quid ecloga, quid satyra exigat, eleganter tradit Jo. Antonius Campanus lib. V. Epistola 24. Versus quatuor & quinquaginta ex Epistola ad Florum à versu 87. ad 140. in alteram ad Augustum transferendos non post v. 219. ut Dan. Heinsius, sed post 117. collocandos esse singulari diss. in Academia Inscriptionum Parisiensi A. 1702. 15. Nov. probatum ivit Vir Clariss. Joannes Boivinus. Sermonum libros, Horatii exemplo præter alios scripsit Petrus Scholirius eques & senator Antuerpiensis A. 1635. defunctus, quos commentariis etiam illustravit Albertus le Roy, (*a*) Eremita Augustinianus, Herbipoli 1683. 4. Ars Poetica scripta ad Pisones Patrem & filios, hos enim alloquitur versu 24.

------ ----- Pater, & juvenes patre digni.

Versus octo in quibusdam Codd. & editionibus præfixi lib. I. Satyræ X. & à Gyraldo dialog. IV. de poetis, Guil. Cantero aliisque pro Horatianis habiti: *Lucili quam sis mendosus teste Catone* &c. tanquam spurii à Criticis rejiciuntur. Vide H. Stephanum, Lævinum Torrentium, alios.

Svetonius in vita testatur, venisse in manus suas & *elegos* sub Horatii titulo, & *Epistolam* prosa oratione, quasi commendantis se Mæcenati. *Sed utraque*, inquit, *falsa puto. Nam elegi vulgares, Epistola autem obscura, quo vitio minime tenebatur.* Auctor libri de Orthographia, qui Bedæ vulgo tribuitur p. 2800. edit. Putschii: *Nonnulli veterum ipsa carmina soles nominare, sicut Horatius in principio cujusdam voluminis quod ita exorsus est:* Soles meos omni Ecclesiæ (Barthius LII. 4. legit *Etesia*) vestræ commendo. Et *Maro*: sæpe ego longos cantando puerum memini me condere soles.

III. Inter editiones Horatii eas primo loco referam, quæ commentarios veterum adjunctos habent. Cum commentariis *Helenii*

(a) Acta Erud. 1684. p. 263.

nii *Acronis* (*a*) & *Pomponii Porphyrionis* (*b*) * ex emendatione Raphaelis Regii fol. ſine loci nota lucem vidit Horatius A. 1481. & per Antonium Zarotum Parmenſem, impenſis Auguſtini Mariæ Conagi, Mediolan. 1485. fol. atque additis etiam Antonii Mancinelli & Chriſtoph. Landini ſcholiis Venet. 1492. fol. per Petrum Joannem de Quarengis, & 1495. fol. nec non Brixiæ 1501. fol. & Venet. 1514. fol. Cum commentariis Acronis, Porphyrionis, Mancinelli, & Jodoci Badii Aſcenſii, recenſente eodem Badio Pariſ. 1519. fol. Cum commentariis Acronis, ad voluminis calcem, Baſil. 1527. 8. Cum Acronis & Porphyrionis commentariis, Baſil. 1545. 8. Cum commentariis Acronis & Porphyrionis, admixtis *C. Æmilii*, *Julii*, *Modeſti*, & *Terentii Scauri* annotatiunculis, emendante G. Fabricio, Baſil. 1555. fol. Cum enarrationibus *commentatoris veteris* (*c*) è MSto recenſiti auctique ac Jacobi Cruquii Meſſenii commentario, atque notis & ſuccidanea appendice Jani Douſæ, Patris, Antuerp. apud Plantin. 1578. 4. & 1611. 4. Cum commentariis vel notis XL. Grammaticorum, in quibus familiam ducunt veteres Acro, & Porphyrio, Baſil. 1580. fol. Cum ſcholiis perpetuis veteribus (ſelectis quidem illis, & paſſim emendatis atque ab interpolatione purgatis) notiſque accuratis Wilelmi Baxter. Lond. 1701. 8. Inſignis hæc eſt & ad uſum legentium perquam accommodata & emendata editio.

INDEX SCRIPTORUM

In commentariis veteribus ad Horatium citatorum
ad paginas editionis Jac. Cruquii A. 1611. 4.

ACcius ingenio præcelluit Euripidem. 594. in Accio tragœdiographo nonnulla reprehendit Lucilius. 399. b.

Helenius Acro. 691. Helenius 434. b.

S 3 Ælius

(a) Acron interpretandi laude quam Porphyrion inferior eſt judice Vavaſſore in libello pereleganti de vi & uſu quorundam verborum latinorum. Ætatem utriuſque qua vixerint non poſſum exacte definire.

(b) Inter doctos fere conſtat Commentaria Acronis pariter & Porphyrionis ſi non auctores mentiri, ſaltem miſere truncata & interpolata ad nos perveniſſe. Vide Jani Parrhaſii Epiſt. 5. Thomam Reineſium in defenſione Var. Lect. p. 107. Porphyrionem multo pleniorem & integriorem ſe habere, & cum notis editurum ſe ſcripſit Lud. Carrio lib. 1. emendationum cap. 14. Scholia MSta vetera in Horatium quæ exſtant in Codice Bibl. Franequeranæ allegantur à Guthberleto in libro erudito de Saliis p. 9. E ſcholiaſte ſuo inedito locum quoque profert Grævius in lectionibus Heſiodeis cap. 17.

(c) Imperfecta & mutilata vetera ſcholia à Cruquio edita eſſe, ita ut aliis editionibus ſimul opus ſit, queritur Barthius XLII. 22. Adverſar. Multa tamen habet hic enarrator Cruquianus, quæ in vulgato Acrone ac Porphyrione non leguntur. De Cruquii ipſius commentariis minus præclare ſentit Tan. Faber lib. I. Epiſt. 2. & libri II. Epiſtola 54.

A. Ca-

C..

IV. Ceteræ editiones sine veterum commentariis hæ fere sunt præcipuæ. * Pro editione Horatii antiquissima habet vir egregius Mich. Maittaire, quam in 4. sine loci & temporis aut typographi nota impressam memorat p. 72. Annal. typograph. putatque curante Antonio Zaroto Parmensi impressam Mediolani circa A. 1470. cum his in calce versiculis:

Hoc quicunque dedit Venusini carmen Horati,
Et studio formis correctum effinxit in istis,
Vivat, & æterno sic nomine sæcula vincat
Omnia, ceu nunquam numeris adolebitur auctor.

Præterea memorat pag. 108. editionem Mediolanensem 1474. fol. ejusdem Zaroti impressam cura, & Ferrariensem ejusdem anni in 8. cum hoc tetrasticho:

Ferrariæ impressit regnante sub Hercule divo
Regia quo gaudet nunc Leonora viro.
Carnerius puer Augustinus, cui dedit almam
Bernardus lucem Bibliopola bonus.

Has secutæ Mediolanenses 1476. & 1477. fol. per Philippum de Lavagnia: & Tarvisina ejusdem anni fol. quæ omnes præcesserunt Venetam (*a*) Anni 1477. fol. per Philippum Condam Petri, quam pro prima omnium laudat Bentlejus p. 8. 58. 73. 87. 101. &c. Cum *Christophori Landini* interpretationibus, * vidit primum lucem Horatius Florentiæ 1482. fol. apud Antonium Miscomianum, cum hac bella Angeli Politiani oda:

Vates Threicio blandior Orpheo
Seu malis fidibus sistere lubricos
Amnes, seu tremulo ducere pollice
Ipsis cum latebris feras.
Vates Æolii pectinis arbiter:
Qui princeps Latiam sollicitas chelyn,
Nec segnis titulos addere noxiis
Nigro carmine frontibus:
Quis te à barbarica compede vendicat?
Quis frontis nebulam dispulit: Et situ
Deterso levibus restituit choris
Curata juvenem cute?
O quam nuper eras nubilus: & malo

Obdu-

(a) Una eademque videtur esse quæ p. 127. & 133. à Maittairio memoratur Horatii editio Veneta A. 1477. & 1478. utraque apud Philippum Condam Petri, utraque die XV. Septembris finita. Nec fortasse diversa quam pag. 137. refert Venetam ex ejusdem Philippi officina A. 1479. finitam tamen die XVIII. Sept. Notus est typographorum dolus, qui eorundem librorum, ut recentes appareant, exemplis quibusdam licet ante excusorum numeros aliis proximi, aliis secundi, aut tertii post anni inscribunt.

Obductus senio! quam nitidos ades
Nunc vultus referens docta fragrantibus
Cinctus tempora frondibus!
Talem purpureis reddere solibus
Lætum pube nova post gelidas nives
Serpentem positis exuviis solet
Verni temperies poli.
Talem de choreis reddidit & Lyræ
Landinus Veterum laudibus æmulus,
Qualis tu solitus Tibur ad uvidum
Blandam tendere barbiton.
Nunc te deliciis, nunc decet & levi
Lascivire joco, nunc puerilibus
Insertum thyasis aut fide garrula
Inter ludere virgines.

Horatius cum Landini commentario Venet. 1483. fol. per Joannem de Forlivio & socios, & 1486. fol. per Bernardinum de Tridino ex Monteferrato; & cum commentariis *Joannis Arriabeni*, Venetiis An. 1490. fol. Horatii Epistolæ impressæ Cadomi Anno 1480: cujus editionis exemplar membranæ impressum habuit V. C. Tho. Galeus. * Horatius ex editione *Jacobi Locheri* (*a*) Poetæ laureati & Professoris in Gymnasio Friburgensi cum argumentis, scholiis, glossa interlineari & iconibus ligno mira simplicitate incisis, Argentorat. 1498. fol. apud Joannem Reinhardum cognomento Gurninger, opus dicatum Carolo Marchiani Badensi. Horatii Odæ cum argumentis & tabula legum carminis, Paris. 1498. 4. Fuit in Bibl. Bigotiana; & in Bibl. Menarsiana p. 352. *Aldina* editio litteris quas vocant Italicis sive currentibus An. 1501. 8. atque iterum emendatius & ratione metrorum demonstrata An. 1509. 8. ad Iafredum Carolum Regii Senatus in urbe Mediolano moderatorem, & 1519. 1527. 1559. 8. * Cum commentariis *Antonii Mancinelli*, & *Badii Ascensii* Paris. 1503. 1516. fol. Cum notis Badii Ascensii, Paris. 1506. 4. cum *Antonii Bosinii* commentariis, Rom. 4. & in editione Ascensiana, Paris. A. 1519. fol. * Epistolarum libri II. prodierunt separatim Lipsiæ apud Jacobum Thanner 1517. 4. in fronte libri legas hos versus:

Jam censura gravis me castigavit ad unguem:
Crispantes nasos tutus adire queo.

Ars poetica quibusdam locis, ut habet titulus, emendata, Daventriæ in 4. ex officina Jacobi de Breda, sine anni notatione. Est mihi

(a) *Lescherus* hic typographi vitio vocatur in notis Bentleii pag. 8. 25. 29. 31. &c. atque in prioribus editionibus Bibl. meæ Latinæ *Locherus*.

mihi & alia editio vetus in 4. sine notatione anni, locique. Prodiit præterea Lipsiæ in 4 1498. & alia antiqua editio ibidem in 4. sine anno Clariss. Schœtgenio inspecta: qui etiam notavit Epistolas Horatii separatim editas Lipsiæ 1498. fol. & 1512. 4. atque iterum anno non addito in 4. Satyras itidem Lipsiæ in 4. sine anno, & additis Epistolis, cum commentario Acronis & Ascensii, Paris. 1499. 4. Carmina sive Odæ Lipsiæ in 4. sine anno. Epodon liber, ibid. 1488. 4. & 1498. 4. Carmina & Epodos Lips. 1492. 4. Carmen seculare cum Jo. Sentini de quibusdam Lyricis carminibus tractatulo Lips. 4. sine anno & ibid. 1498. 4.

Friburgensis editio 1533. 8. cum notis *Henrici Glareani* & A. 1540. 8. cum Nic. Perotti libello de metris Odarum Horatii, qui exstat etiam in edit. Aldina A. 1519. 8. *Rob. Stephani* editio Paris. 1539. & 1544. 8. cum Perotti libello de metris Horatianis; & 1545. 12. exstat & altera cum scholiis & argumentis *H. Stephani*, & diatribe duplici sine notatione anni, 8. & secunda editio A. 1588. 8. tertia Genev. 1600. 8. * cui additæ pag. 151. seq. emendationes & accessiones ex veteri MS. ad *Porphyrionis* in Poetam commentarios. Testatur Stephanus Grammaticum illum in Codice MS. *Pomponium Porphyrionem* appellari. Lugdunenses editiones apud Gryph. An. 1535. 1542. 1559. 1567. 8. &c. * Editionem Parisiensem nitidam ex officina Vascosani, Odarum quidem & Epodon Anni 1545. Epistolarum Anni 1549. Satyrarum & de Arte Poetica Anni 1551. 4. cum Codice MS. Jo. Jacobi Mentelii 600. annorum, qui olim Lambini fuit (licet Lambinus ad lib. 1. Sat. 10. perperam scribit nullum fere exstare librum MS. qui annos 400. superet) collatam habuit Marqu. Gudius, è qua lectiones descriptas servo. Codicem Horatii MS. optimæ notæ laudat Barthius Adversar. XXXV. 2. Reginensem Bentlejus pag. 13. 16 ex prima manu pag. 10. 23. & ex secunda manu pag. 25. Codicem Leidensem plus quam octingentorum annorum pag. 89. Cantabrigiensi item sexcentorum & Tho. Galei Codice ac notis usum se testatur pag. 18. 21. 82. &c. * Horatius Basil. 1545. fol. cum Variorum Commentariis: & cum enarratore vetere Cruquiano notisque Cruquii, (*a*) Antuerp. 1597. 4. Cæterum editio Basileensis, quæ A. 1580. fol. prodiit apud Sebast. Henricum Petri *cum commentariis & notis*, ut promittit titulus, *quadraginta Grammaticorum*, non tot commentarios in totum Horatium exhibet, siquidem plerique ex illis tantum loca quædam Horatii sparsim illustrarunt, ut facile patebit erudito lectori ex elencho illorum quadraginta, quorum lucubrationes, vel ex illis excerpta, in hac editione exstant; sunt

(a) * In Cruquio ut modestiam & probitatem nunquam, ita judicium & eruditionem sæpe desideraveris judice Bentlejo pag. 19.

sunt autem hi: Acro, Porphyrio, Terentius Scaurus, C. Æmilius, Julius (a) Modestus, Christoph. Landinus, Erasmus, Aldi Manutii scholia, & de metris Horatianis, Lud. Cœlius Rhodiginus, Angelus Politianus, M. Antonius Coccius Sabellicus, Jo. Baptista Pius Bononiensis, Jacobus à Cruce Bononiensis, Petrus Crinitus, Benedictus Philologus, Jo. Hartungus, Henr. Glareanus, Theodorus Pulmannus, M. Antonius Muretus, G. Fabricius, Jodocus Badius Ascensius, Polydorus Virgilius, Gilbertus Cognatus, Philippus Beroaldus, Servius Marius Honoratus. Tum argumenta incerti auctoris *in Odas*. Diomedes de metris Horatianis. Atque in Odas Philippus Engentinus, Hermannus Figulus Hirsfeldianus, Jo. Thomas Freigius, & Antonius Mancinellus. *In artem Poeticam* vero Franciscus Luisinus Utinensis, (ejusdem cujus parergon libri in thesauro Critico Gruteri exstant) Jacobi Grifoli Lucianensis commentarius multo auctior, quam antehac editus, Jasonis & Gabrielis de Nores Cyprii, A. Jani Parthasii, Viti Amerbachii, & Joh. Thomæ Freigii. *In primam & secundam satyram libri primi* paraphrasis, & observationes Juliani Aurelii Lessigniensis, & *in libros Epistolarum*, additamenta Guidonis Morilloni. Cum commentariis, & observationibus Erasmi, Politiani, Sabellici, Rhodigini, Pii, Criniti, Aldi Manutii &c. Venet. 1553. fol.

Cum *M. Antonii Mureti* commentariis, Venet. apud Aldum jun. 1552. 1555. 8. additis scholiis *Jo. Mich. Bruti* ad libros Odarum & Epod. id. 1561. 1564. 1570. & 1582. 8. Cum notis *Joannis Hartungi*, Basil. 1555. fol. *Francisci Irenici*, Lugd. 1567. 8. & Dillingæ 1585. *Antonii Sebastiani Minturni* commentarius in Horatium, Venetiis editus. Horatius è decem codicibus emendatus cum commentariis eximiis *Dionysii Lambini*, Lugduni 1561. 4. & Venetiis 1566. 4. (b) apud Paulum Manutium, tum magnis accessionibus locupletatus, Parif. 1568. 1579. 1587. fol. Francof. 1577 fol. apud Wechel. & 1596 4. & cum indice omnium verborum Treteriano 1600. 8. Genev. 1605. 4. Francof 1612. 4. & Parif. 1605. fol. in qua editione accedunt notæ Turnebi & *Theod. Marcilii*. Ex castigatione *Theodori Pulmanni*. A. 1566. apud Plantin. minore forma, & 1577. & 1580. cum Pulmanni & Manutii notis. Notæ *Jani Dousæ* patris, & ejus appendix ad commentariolum Horatianum 1582. 12. * Cum *Adr. Turnebi* in lib. 1. Carminum & in loca obscuriora

(a) Julium Modestum Hygini libertum fuisse testatur Svetonius de Grammaticis cap. 20. Ejus *librum quæstionum confusianearum* laudat Gellius III. 9. Ejusdem *de feriis* Macrobius lib. I. cap. 4. Saturnal. & alibi. Citatur & Julius Modestus à Charisio &c.

(b) In hac nitida nec ubique obvia editione adjunctæ sunt doctæ *Jo. Mich. Bruti* ad IV libros carminum & Epodon librum notæ.

scuriora Paris. 1577. 8. cum Mureti & Manutii in Horat. notis. *Georgii Fabricii*, Lips. 1578. 8. 1588. 8. 1605. 8. * cum castigationibus *Georgii Fabricii*, & indice adagiorum, quibus Horatius usus, aut ad quæ allusit, vel quæ deinde in proverbii formam abierunt, mille & quadringentorum. Hunc indicem, in quo multa, quæ proverbia non sunt, castigatum & interpolatum in haud paucis H. Stephanus suo Horatio subjunxit.

Horatius *Petri Gualterii Chabotii* Pictonis Sanlupensis Paris. 1582. 8. & Basil. 1589. 8. & cum ejusdem uberioribus commentariis Dialectico, Grammatico & Rhetorico, absoluto An. 1587. & edito Basileæ 1594. fol. ac post auctoris fata iterum (circa A. C. 1597. enim è vivis excessit) recensente Jac. Grassero anno 1615. fol. quæ locupletior est editio, non emendatior. Absurde quibusdam Chabotius Torrentii commentaria compilasse dicitur, cum Torrentio longe prior scripserit, ut probe animadversum Bælio est T. 1. Lexici p. 888. * Chabotium laudat Bentlejus pag. 13. Cum notis *Guil. Xylandri*, Neostad. 1590. 8. Heidelb. 1575. 8. * Epistolarum libri duo, & in eas præfationes, Paris. 1585. 4. Cum erudito commentario *Lævini Torrentii*, Episcopi Antuerpiensis bonis Codd. MSS. usi ex officina Plantin. apud Jo. Muretum A. 1608. 4. Additæ sunt & *Petri Nannii* Alcmariani in artem Poeticam notæ.

Federici Ceruti Medici Veronensis paraphrasis totius Horatii, Veronæ 1585. 4. Paraphrasis *Eilbardi Lubini*, Rostoch. 1599. 4. Francof. 1612. 4.

Horatius cum scholiis *Greg. Bersmanni* 1602. Lipsiæ 8. Cum notis Dan. Heinsii (*a*) ap. Rapheleng. 1610. 8. & 1612. 8. addito libro ejusdem Heinsii de satyra Horatiana, una cum fragmentis satyrarum *Lucilii*, qui primus, ut ait Plinius, condidit styli nasum, qualia Rob. Stephanus in fragmentis latinor. Poetarum dederat, & fragmentis Græci Sillographi *Timonis*, petitis è Poesi Philosophica H. Stephani. Tertia Heinsii editio, Lugd. Bat. 1629. 12. & quarta sine notis Amstelod. 1676. forma minore. Cum notis *Jani Rutgersii*, Paris. 1613. 12. * Rutgersium ut ingeniosissimum laudat Bentlejus pag. 11.

Horatius ab omni obscœnitate Romæ expurgatus, Colon. 1616. 8. *Jodoci Desmarez* Antuerpiensis, è Soc. Jesu brevis commentarius ad Horatium ab omni obscœnitate purgatum, Duaci 1636. 8. Cum notis brevibus & perspicuis *Joannis Bond*. Hanov. 1621. 8. Amst. 1630. 12. 1636. 1643. 1650. 12. & sæpius deinde alibi.

Horatius

(a) Bentlejus solitam Dan. Heinsii infeliciter corrigentis ἐπιφυλίαν & loca incrustantis sincera arguit pag. 22.

Horatius è typographia Regia; Parif. 1642. fol. typis luculentis. Cum commentariis selectis *Variorum* & scholiis integris Joannis Bond. curante *Cornelio Schrevelio*, Lugd. Bat. 1653. 1658. (*a*) 1668. & 1670. 8. in qua editione præfatio promittit Rutgersii Venusianas lectiones in Horatium, sed has postea demum integras è Bibliotheca Nic. Heinsii edidit Clariss. Burmannus. Cum notis *Jo. Minelli*, Roterd. 1668. 1673. 12. Cum castigationibus *Tan. Fabri*, Salmur. 1671. 12. Cum Minelli notis commentarioque eximio D. *Frid. Rappolti*, & supplemento *Joachimi Felleri*, Lipf. 1675. 8. duobus volum.

In usum Delphini, at privato ausu Horatium non integrum (quæ moribus enim nocere vita sunt, omissa) sed insigniter, & eleganter illustratum edidit *Petrus Rodellius* è Soc. Jesu, cum paraphrasi ac notis, Tolosæ 1683. 8. Parif. 1686. 8. & Lond. 1690. 8. Postea auspiciis Regiis idem præstit *Ludovicus Desprez*, Parif. 1691. 4. in qua editione exstat etiam, omissus à Rodello index omnium verborum. Recuderunt Desprezii Horatium Londinenses An. 1694. 8. & omissa adulatoria præfatione adjecere vitam Horatii, Andreæ Dacerii notis illustratam, ejusdem Chronologiam Horatianam & dissertationem de origine ac progressu satyræ Romanæ, ex Gallico idiomate latine versam. In Amstelodamensi editione A. 1695. 8. ad Londinensem expressa omissus est index omnium verborum.

Horatii carmina expurgata, cum notis eruditis & eleganti interpretatione *Josephi Juventii* S. I. Parif. 1696. 8. & Rothomagi 1711. *Quod spectat*, inquit, *ad rationem, quam in interpretando secutus sum, nolui eam esse nimis exsanguem & jejunam, qualem cernere est in iis commentariis, quæ haud ita pridem exierunt, in quibus interpretatio fere est horrida, & hirsuta, dum verbum verbo religiose ac putide potius reddit: amœnitatem quandam sectatus sum in explicando amœnissimo poeta, & malui ut ubertas quam inopia culparetur.*

Horatius cum scholiis eruditis *Eduardi à Zurck*, scholæ Harlemensis Rectoris, Harlem. 1697. 8. Lond. 1702. 8. * de quo vide Diarium Belgicum, boeksaal van Europe A. 1629. pag. 277. Cum lectionibus Venusinis *Jani Rutgersii*, edente Petro Burmanno V. C. Trajecti Batavor. 1699. 12. * Horatium *Ludovici Desprez*, Londinenses jam quartum A. 1706. & quintum recuderunt Ao. 1711. 8. *Wilhelmum Buxterum* qui A. 1701. Horatium Lond.

(a) Editionem variorum Lugd. Bat. A. 1658. 8. pluribus MSS. notis *Phil. Munkeri*, & alteram A. 1663. 8. non paucioribus Thomæ Munkeri refertam servare se testatur Thomas Crenius XVI. animadverf. Philolog. pag. 243.

Lond. 8. illustravit, virum reconditæ eruditionis appellat Bentlejus pag. 9. not. ad Horat.

Horatius perquam nitide ad optimorum exemplarium fidem excusus, cum castigationibus quibusdam & variis lectionibus notatu dignioribus. *Cantabrigiæ* typis majoribus Academicis An. 1699. 4. atque iterum minoribus typis A. 1701. 12. curante potissimum viro doctissimo *Rich. Bentlejo*, à quo aliam adhuc editionem, hujus Poetæ, aliquot centenis locis restitutam & notis illustratam eruditi exspectant. Horatium Cantabrigiæ typis luculentis A. 1699. 4. & 1701. 12. nitide editum debemus *D. Jacobo Talbotio* è Collegio SS. Trinitatis, quem dignis laudibus effert Bentlejus pag. 28. 53. &c. * Horatius cum notis eruditis & emendationibus novis (ad 800.) ingeniosis sane & doctis, sed ubi MStos Codices deserit præfidentioribus plerumque & audacioribus, præclari Viri *Richardi Bentleii*, S. T. P. Regiæ Maj. à Sacris Domesticis, Bibliothecarum Regiarum custodis, Archidiaconi Eliensis & Collegio SS. Trinitatis apud Cantabrigienses præfecti, Cantabrig. 1711. 4. editio splendida & elegans, dicata (*a*) Roberto Harlejo, Oxonii Comiti, nec diu post recusa, haud minus pulchris ac nitidis typis Wetstenianis (*b*) Amstelod. 1713. 4. sed ita ut ad usum longe præstet hæc posterior editio, perinde etiam emendata: nam & notas Bentleii singulis paginis statim substratas offert, non ut Cantabrigiensis, ad Voluminis subjectas calcem: deinde qui in hac desiderabatur locupletissimum exhibet indicem omnium Horatii verborum, Tretero-Avemannianum, sed observationibus variis ad latinitatem pertinentibus, & locis plus quam mille & quingentis auctum atque emendatum ab *Isaaco Verburgio*, insertis etiam variis lectionibus Bentlejanis. Cantabrigiæ 1713. 8. Horatius recusus ex Rich. Bentleii editione cum notis ejus, sed in compendium missis à fratris filio *Thoma Bentlejo*, Collegii SS. Trinitatis Cantabrig. socio. Eodem anno 1713. 12. Amstelodami apud Guilelmum van de Water (*c*) Horatius minoribus typis prodiit curante *Petro Burmanno*, castigatus ad Codices MSS. & ad Bentleii editionem,

(a) Dedicatio Bentleii separatim lucem vidit cum Anglica versione Lond. 1712. 8. præmisso ejusdem Dodecasticho ad Carolum Halifaxiæ Baronem. Oppositum etiam Bentlejo scriptum: *Aristarchus ampullans in curis Horatianis*, sive querimonia Epistolaris, Philargyrii Cantabrigiensis ad censorem Britannicum de intempestiva ista corrigendi libidine. Lond. 1712. 8. Et alterum multis non contemnendis observationibus refertum: *Richardi Johnsoni* Aristarchus anti-Bentlejanus, Nottinghamiæ 1717. 8. de quo videsis Acta Erud. 1717 p. 497. Bibl. Angloise de Mr. de la Roche, T. 1. p. 281. Bibl. ancienne & moderne de M. le Clerc. T. VII. pag. 63.

(b) Acta Erud. 1713. pag. 393. Bibl. choisie de Mr. le Clerc. T. 26. p. 260. Mem. de Trev. 1718. Fevr.

(c) Acta Erud. T. VI. supplem. p. 30.

tionem, à qua tamen subinde recedere non dubitat, quando ille non ex Codicum auctoritate, sed suopte ingenio nonnulla proruptiore ausu immutavit. A nevv edition of the Odes, Epodes aud Carmen seculare of Horace, in Latin and English, vvith a translation of all Dr. Bentley's notes, to vvich are added notes upon notes, Dr. Bentley's dedication and preface finely translated. Lond. 1714. 12. duobus Voluminibus. Horatius ad modum Minellii illustratus. Roterd. 1714. 12. Horatius ex recensione *Michaelis Maittaire*, (a) Lond. 1715. 12. apud Jac. Tonsonum. Novam editionem hujus Poetæ, Hagæ Comitis novis *Alexandri Coninghami* curis expolitam & illustratam exspectare jussit Pancratius Masvicius præfat. ad Virgilium A. 1717. editum. Etiam Berolini ab aliquo tempore *Rosellus de Baumon* in Horatio nova luce perfundendo & ad examen revocandis Bentleji emendationibus operam ponit, de quo vide sis Diarium Hagense, Journal literaire Tom. 2. pag. 232. & Jo. Massoni Hist. Criticam Reip. litterariæ, editam Gallice Tom. 8. pag. 118. 215. T. 9. p. 64. 187. 269. T. 14. p. 84. seq. 211. seq. & Tom. 15. p. 111. seq. ubi observationum ejus specimina, quemadmodum multis ante Bentleji editionem luci datam annis in Diario Berolinensi, Journal de Berlin A. 1697. p. 219. seq. Non omittendum etiam, quod vir cum magna literarum jactura nuper denatus *Lambertus Bos* in specimine animadversionum ad scriptores Latinos Franeq. 1714. 8. editis nonnulla Horatii loca adversus Bentlejum vindicat illuminatque, laudans passim Codicem MS. insignem Bibl. publicæ Franequeranæ, & pag. 38. 39. 43. 44. & 47. Commentatorem veterem ineditum, & ubi explicationes quæ habentur inter lineas, sæpe sunt vocum lectionis diversæ ab iis, quæ ibidem occurrunt in textu. id. pag. 49. Oppugnatur etiam Bentlei Horatius in Memoriis Trevoltinis A. 1718. Febr. p. 290. seq. Præterea video in Novellis Reip. literariæ An. 1709. T. 1. pag. 340. ab Oxoniensibus etiam spem factam editionis emittendæ hoc titulo: *Horatii opera juxta exemplar Regium Parisiense. Præmittitur Dissertatio Historico Critica, Editorum aliquot incuriam perstringens*, & Horatii fragmenta complura, *è Bibliothecarum forulis, ubi delituerant, in hac editione in lucem prolata recensens*.

In *Artem Poeticam* separatim scripsere plurimi, quorum nonnullos annotavit etiam Adrianus Bailletus in judiciis eruditorum de scriptoribus hujus argumenti, singulari volumine recensitis. Vitus Amerbachius, Argent. 1543. 8. Franciscus de Cascales, Valentiæ 1659. 8. Nic. Colonii expositio, Bergomi 1587. 8. Tho. Co-

(a) Bibl. ancienne & moderne de Mr. le Clerc Tom. V. pag. 162. Never Bucher B. LII. pag. 316.

ræus Lusitanus, Venet. 1587. 8. Tryphonis Gabrielii, Parif. 1544. 8 Henricus Glareanus, Parif. 1533. 4. apud Rob. Steph. Jac. Grifoli Florent. 1550. Parif. 1552. & Venet. 1562. 8. cum apologia adversus Jasonem de Nores. Sigismundi Julii Paraphrasis, Laugingæ A. 1600. Andreæ Kragii Analysis dialectica & Rhetorica, Basil. 8. Francisci Luisini commentarius, Venet. 1554. 4. apud Ald. Manut. Vicentii Madii Brixiani, Venet. 1550. Aldi Manutii junioris, id. 1576. 4. Herculis Manzonii, Bergomi 1604. 4. Petri Nannii, ad calcem edit. Horatii cum Torrentii commentario, Antvv. 1608. 4. Jasonis de Nores, Cyprii, Parif. 1544. 8. Ven. 1553. Jani Parrhasii, Neap. 1531. 4. Parif. 1553. Lugd. 1536. Venet. 1553. Fr. Philippi Pedimontii Ecphrasis, Venetiis 1546. 4. Jo. Piscatoris, Spiræ 1595. 8. Lamberti Ludolphi Pithopœi Paraphrasis, Heidelb. 1595. 8. Francisci Robortelli commentaria cum ejus explicationibus de Satyra, Epigrammate, Comœdia, salibus & Elegia, Florent. 1548. fol. Jo. Sambuci Paraphrasis, Antvv. 1564. 8. Francisci Sanchez annotationes, Salmanticæ, 1591. 8. Antvv. 1592. 8. Achillis Statii notæ, Antvv. 1553. 4. Jo. Sturmii commentarius, Argentorat. 1576. 8. * quem Jo. Henr. Ackerus iterum subjici prælis curavit Rudolstad. 1716. 8. Jod. Willichii, Francof. 1539. 8. * Jo. Bapt. Pignæ Poetica Horatiana Venet. 1561. fol.

In *Epistolas* Claudius Minos, Parif. 1584. 4. Jo. Amarito, ibid. 1553. 12. Nicod. Frischlini paraphrasis, Francof. 1586. 1596. 8. & Jo. Piscatoris Analysis Logica Epistolarum, artis poeticæ & selectarum aliquot Odarum, Spiræ 1595. 8.

In *Satyras*, Jacobi Cruquii notæ excusæ separatim 8. apud Plantin. Sigismundi Julii Mynsingii paraphrasis in lib. 1. Satyrarum 1602. 4. Julii Aurelii Haurechi commentarius in satyras duas primores, Antvverp. 1541. 8. * P. Oudini in Satyram VI. libri I. &c.

In *Odas* & *Epodon librum*. Jo. Mich. Brutus de quo supra; Hermannus Figulus, Francof. 1546. Bernhardinus Parthenius Spielenbergius, Venet. 1584. 4. Philippus Eugentinus, Jo. Tho. Freigius &c. In librum I. Odarum Adr. Turnebus, Parif. 1577. & 1586. 8. una cum animadversionibus ex ejusdem Adversariis in varia Horatii loca, notisque Mureti & Manutii in Horatium. Pauli Franci commentarii Horatiani præmetium in I. & II. librum Odarum, Francof. ad Viadrum 1521. 8. Joannes Cæsarius in Odas triginta duas libri primi, Rom. 1566. Hugolinus Marcellus, Episcopus, in Odam 2. libri IV. de Pindari laudibus, Florent. apud Juntas 1579. 4. Joannis Piscatoris Analysis in Odas selectas, Spiræ 1595. 8. Julianus Aurelius Lessignienfis Belga in Odam 1. & 2. cum paraphrasi in easdem, Antvverp. 1541. Blasius Bernardus de laudibus

vitæ rusticæ ad Horatii 2. Epodon. Florent. 1613.4. Aldus Manutius de eodem argumento, Venet. & Jo. Weitzius, Francof. 1625. 8. Jac. Cruquii notæ in Epodon librum excusæ separatim apud Plantin. Philippi Bebii è Soc. Jesu commentarius in Lyrica Horatii ab obscœnitate expurgata, Colon. 1633. fol. * Lettre à un jeune Seigneur sur les œuvres de Horace, (a) avec une Critique de la premiere Ode. Paris. 1710. 12. * M. *Joannis Theil*, Naumburgensis epidorpidum, sive observationum quarundam Philologicarum (non magnæ rei) in Horatium πρόγευσις lucem vidit Lipsiæ 1636. 4. *Christoph. Augusti Heumanni* quædam in Horatium observationes, insertæ Miscellaneis Lipsiensibus cura Caroli Frid. Pezoldi vulgatis leguntur Tomo IV. pag. 137. seq. His junge ejus parerga Critica pag. 138. seq. & audaces Galli cujusdam emendationes in Horatium, quas habes in Memoriis Trevoltinis A. 1715. pag. 968. & in Ephemeridibus literariis Paris. A. 1716. pag. 515. seq.

Ineditum *Zachariæ Lundii* commentarium copiosum in Artem Horatii, una cum aliis viri illius docti lipsanis servat Hafniæ Vir Nobilissimus Fridericus Rostgaard. In Odas quoque & Epistolas Commentarius ejusdem Lundii venit una cum aliis quibusdam illius monumentis in Bibliothecam Johannis Moth, potentiss. Regis Daniæ à Consiliis. *Jo. Ulrici* commentationes in Horatium memorat Jo. Frid. Gronovius Epistola ad Casp. Hofmannum A. 1633. inter Epistolas G. Richteri pag. 563. Commentarios suos ipsius *Hadrianus Junius* IV. 6. animadversionum. Vide sis & ejusdem Junii Epistolas p. 3. seq. & 280. quem si audimus *Bonfinio* (b) nullus ineptit magis, & dum ab aliis dissentire studiose gestit, Siculis gerris vaniora comminiscitur: *Badius* suo more ἐπιπολαίως βαδίζει corticem verborum solum delibans, ad ipsam rerum medullam nunquam penetrans. Plus aliquanto cæteris vidit *Glareanus*: & præstitit.

V. Horatii versiones Vernaculæ.

Gallice Ars Poetica per Jacobum Pelleterium, Paris. 1540. 8. * & 1545. apud Vascosan. Idem Pelleterius & ipse artem Poeticam condidit ex ingenio suo duobus libris distinctam & excusam Lugd. 1555. Satyræ, & Epistolæ quædam Francisco Haberto interprete. Paris. 1551. 8. quinque libri Odarum versibus Gallicis redditi à Jacobo Mandoto. ibid. 1579. Martignaci versio cum notis, Pari-

(a) History of the works of the learned A. 1711. p. 116.

(b) Matthæi Bonfinis, sive Bonfinii commentarium in Horatium memorat Gesnerus appendice ad Bibl. suam, & ab Henrico Petri editum ait cum aliorum in Horatium lucubrationibus. Sed Antonii Bonfinii in Horatium commentationes Paris. 1519. excusas refert Hendreichius pag. 644. pandect. Brandenburg.

Parisiis 1596. & 1678. 2. volum. Adde Mercurii elegantis A. 1678. p. 159. 260. Portæsi (de la porte) id. 1584. 12. Fratrum Roberti, & Antonii Chevallerii Agnelli (de Chevallier d'Agneaux) id. 1588. 8. Beneventani (Bienvenu) Paris. 1633. 8. Michaelis de Morolles, id. 1652. 8. duobus vol. & 1660. * Dubito an edita sit Metaphrasis Odarum Horatii Gallica, de qua non adeo præclare sentit Bernhardus Moneta, *(a)* qui communicanti eam secum amico, auctoris propinquo, reddidit cum hocce tetrasticho:

Il faudroit, soit dit entre nous
à deux Divinitez offrir ces deux Horaces:
le Latin à Venus la maitresse des Graces,
& le François à son epoux.

Sed edita est Metaphrasis ~~Epistolarum~~ & libri de arte poëtica auctore du *Mey*, Lugdunensi. Horatius cum luculenta *Andreæ Dacerii (b)* Gallica versione sermone soluto, & animadversionibus doctissimis, quibus & sensus Poetæ, & qua occasione, quove tempore, quæque scripserit diligenter & copiose exponuntur, Paris. 1681. & Amstel. 1691. 12. decem voluminibus. * *Andreæ Dacerii (c)* ad Horatium notæ reprehenduntur subinde à Johanne Masson in vita Horatii, & à Petro Burmanno ad Petron. p. 605. 614. &c. Massono respondit Dacerius in libro cui titulus: nouveaux eclaircissemens sur les oeuvres d'Horace *(d)* Paris. 1708. 12. Dacerio Massonus, Hist. Critique de la Rep. des lettres T. 2. p. 167. seq. Sub idem etiam tempus Horatium suum Dacerius curavit recudi, Paris. decem Voluminibus, qua nova editione & interpretationis suæ Gallicæ loca non pauca emendavit, & animadversiones auxit correxitque. Satyras, Epistolas, artemque Poëticam ad exemplum editionis latinæ Josephi Juvencii rescissis locis, quæ pudori obesse videbantur, Gallica prosa scite etiam transtulit *Tarteronus* S. I. Paris. 1685. 12. Odarum enim versionem dignam prosariam dari posse vix ac ne vix quidem tunc sibi persuasit. Interjecto tempore tamen manum admovit operi, atque Odas quoque & Epodon librum vertit, ediditque A. 1705. Epistula secunda Tarteronus Odis in editione secunda emendatiore Odarum (satyrarum quinta) Paris. A. 1709 *(e)* præmissa & Costeo haud visa,

 inter-

(a) Tom. IV. Menagianorum p. 336.
(b) Hæc editio omnium optima esset judice Jo. Clerico part. 1. Artis Criticæ p. 81. si notæ latinè exstarent, firmarenturque veterum testimoniis plurima, quæ sine argumentis proferuntur: & inutilia circumciderentur.
(c) Hist. des ouvrages des Savans A. 1687. pag. 203.
(d) Journal des Savans 1709. Fevr. pag. 195. Bibl. choisie de Mr. le Clerc T. 17. p. 417. seq.
(e) Mem. de Trevoux 1708. p. 1544.

interpretationem locisquibusdam corrigit. Hinc Amstelodami A. 1710. 12. Horatius latine excusus est posita è regione Tarteroni versione, substratisque passim eruditis *Petri Costei* ad versionem animadversionibus, de quibus Epistola Tarteroni inserta est Ephemeridibus literariis Parisiensibus An. 1711. pag. 145. Denique An. 1713. 12. Parisiis Tarteronus paraphrasin Horatii novo à se recensitam studio, & singulis fere paginis emendatam publicavit. Confer easdem Ephemerides An. 1713. Novemb. pag. 504. Odas & Epodon librum *Bellegardeus*, quæ interpretatio & ipsa male ad Tarteronum refertur in edit. Paris. A. 1704. * Ars Poëtica & lib. 1. Sat. 4. & 10. atque Epist. 1. libri 2. una cum selectis Poetarum locis Gallico reddita carmine à Præpetito de Grammont Eloquentiæ Professore (*a*) Paris. 1711. 12. cum notis & diss. de scriptoribus antiquis &. recentibus & de Gallica ~~poësi~~. Odæ versibus Gallicis ab Abbate Pellegrino (*b*) expressæ felici vena & elegante, additis notis & dissertatione de Horatii poesi, aliisque auctoribus poematibus. Paris. 1715. 8. Professorem Parisiensem Rhetorices clarissimum (*Rollinum*) præter Commentarios in Horatium etiam Metaphrasin Gallicam odarum edere novissime instituisse accepimus.

Italice prodiit Horatius cum commentario Jo. Fabrini, Venet: 1573. 1584. 4. merito laudatur à Rich. Simone T. 1. Bibl. selectæ Gallice editæ p. 345. Odæ & Epodon liber ex paraphrasi Friderici Nomi, Florent. 1672. 1675. 12. Ars Poetica præter Ludovici Dulcis & Antonii Mariæ Calvini metaphrases versibus Italicis reddita (*c*) à Julio Cæsare Grazzini, Academiæ intrepidorum, quæ Ferrariæ est à secretis. Ferrar. 1698. 4. & à Pandulpho Spannocchii. Senæ 1715. 8. Prosa & versibus solutis, cum notis Criticis à Sertorio Quatrimani, Neapolitano. Neap. 1714. 8. Vide Diarium Venetum Giornale de'letterati d'Italia Tom. 7. pag. 474. Tom. 14. pag. 133. T. 19. pag. 425. & T. 26. p. 280.

Hispanice Villeno de Bidma interprete, Granat. 1599. fol. * Urbano Campo, Legione 1682. 8.

Anglice Odas versibus reddiderunt Tho. Havvkinus & H. Riderus, Lond. 1635. 1638. 8. * Artem Poeticam carmine reddidit Benjamin Johnson, & prosa Roscommonius Comes, Lond. 1695. 8. Odæ & satyræ quædam Anglico carmine à viris illustribus redditæ, Rocestrio, Rosocommonio, Coul[illegible]o, Otvvæo, Congrevio,

(a) Journal des Savans A. 1712. p. 312. & A. 1714. Novembr. p. 597. Mem. de Trevoux A. 1712. p. 291.

(b) Journal. des Savans 1715. Novembr. pag. 493.

(c) Galleria de Minerva T. 3. p. 52.

vio, Priore, Maynvvaringo & aliis, ars item Poetica à Roscommio Lond. 1715. Satyræ & Epistolæ prosa Anglica redditæ una cum Arte Poetica, auctore S. Dunstero (*a*) Lond. 1712. 8. Latinis è regione positis, obscœnisque rescissis: secunda editio. De Odarum Epodon & carminis sæcularis versione Anglica mentionem feci supra pag. 290. Oldhamum quoque interpretibus Horatii Anglicis accensent Acta Eruditor. A. 1713. p. 369.

Græce pari tum numero carminum, tum metro Horatii Odas reddidit Joannes Benedictus, ob quam Metaphrasin, sed hactenus quod sciam ἀνέκδοτον, ab If. Casaubono commendatus Philippo Mornæo du Plessis, Cathedram Salmuriensem obtinuit, ut refert Tho. Bartholinus p. 135. libri de Medicis Poetis.

Belgice prodiit Horatius, latinis è regione positis, interprete Jo. van Vondel. Amst. 1654. 12. Artem Poeticam Versibus reddidit Adrianus Pels, Amst. 1677. 8. & tertia editione Amst. 1705.

Germanice Jacobus Rhotius Poeseos Prof. in Academia Basil. (A. 1703. denatus) 1671. 8. * *Germanica* Metaphrasis lib. I. Odarum Artisque Poeticæ, auctore Andrea Henrico Buchholtzio, Rintel. 1639. 8. Odarum vero omnium, Gothelf Flaminio Weidnero interprete, Lipf. 1690. 8. quam tersam atque elegantem celebrat Christianus Junckerus. Quatuor quoque Odarum libros carmine Germanico pridem transtulit Johannes Bohemus, Scholæ Dresdensis Rector A. 1656. 8. Antonii Guerneri Cunonis Metaphrasis lucem an viderit dubito. Horatius Germanice expositus, additis à Jo. Reimanno phrasibus in gratiam tironum, Lipf. 1707. 8.

Denique in *Russorum* idioma nuper Horatium convertisse ac typis mandasse traditur Elias Kopyevvitz. in Memoriis liter. Trevoltinis A. 1711. pag. 1658.

Scripta varia Horatium illustrantia.

Tho. Treteri Posnanensis index omnium vocabulorum in Horatio, Antuerp. 1576. 8. & Francof. 1600. 8. * Treterum Romæ A. 1573. in adornando Horatiano indice adjuverat Polonum Polonus Stanislaus Drozinius in ædibus Hosii R. E. Cardinalis. Ille index ad paginas editionis Lugd. 1576. adornatus primum prodiit Antuerp. 1567. 8. Ant. Tanii Index in Horatium & Boethium, Mediolan. 1610. 8. * Dan. Avemanni Brunopolitani Hodegeta Horatianus non ad paginas singularis cujusdam editionis, ut Treteri & Desprezii, sed ad libros & versiculos, atque adeo quascunque Horatii editiones accomodatum omnium vocabulorum *Indicem* exhibet. Brunsvv. 1667. 8. Jodoci Desmarez Horatius in usu, sive Horatianæ Phrasis puritas, copia, elegantia, Colon.

(a) Acta Erud. 1713. pag. 369.

1648. 12. * *Andreæ Crameri* praxis Horatiana laudatur à Christiano Daumio in Epist. ad Græsium Rectorem Scholæ Altenburg. *Jo. Baptistæ Masculi* Lyrica sive Odæ cum argumentis odarum, & ideis Horatianis. Duaci 1635. 12. In locos communes Horatium utili poeseos studiosis consilio digessit Josephus Langius, Lugd. 1604. 12. uti Virgilium Mich. Coissardus è Soc. Jesu, Paris. 1683. 12. Emblemata Horatiana cum elegantissimis iconibus ære descriptis edidit Otto Vænius pictor, frequenter recusa, nec latine modo, sed Gallice quoque & Germanice edita. Cum *Pindaro* Horatium contulit Franciscus Blondellus singulari dissertatione vulgata Gallice, Paris. 1673. 12. atque inde Amstelodami, docetque Horatium magis usum judicio, Pindarum Enthusiasmo poetico plus indulsisse. Vide etiam, si placet, egregii Poetæ de la Motte, dissertationem eodem idiomate nuper editam de ratione & virtutibus Odarum.

Parodias Horatianas ediderunt Casp. Cunradus, Jo. Otto Mariana, Melch. Adamus, H Meibomius, Tho. Sagittarius, & novissime Joachimus Henningius. E veteribus huc spectat aliquo modo *Metellus* Tegersensis seu Tegerensis Monachus in Bavaria, qui circa A. C. 1060. metris Horatianis scripsit Quirinalia in laudem S. Quirini martyris, Philippi Imp. filii, Episcopi Laureacensis: edita ab Henrico Canisio appendice Tomi I. lectionum antiquarum. Laudat hunc scriptorem pro sæculi quo vixit barbarie non inelegantem, & Odas nonnullas ex eo refert Petrus Taffinus de anno Sæculari part. I. cap. VIII. & part. 2. cap. ult. * *Parodias* Horatianas vulgarunt etiam *Jo. Morellus*, Musei Rhemensis Parisini Gymnasiarcha, Paris. 1608. 8. *Justinus Bertrucchius*, Gymnasii Portensis Rector, & *Dav. Hoppius* Scholæ Regiomontanæ Prorector, Brunsvig. 1690. 8. ne dicam de ineditis *Jo. Frid. Jungeri*, quas præceptoris quondam sui servare se laudatus Junckerus testatur. In *Jo. Jacobi Hofmanni* Poematibus excusis Basileæ 1684. 12. liber primus integer Proteum Horatianum complectitur, sive Odas Horatii selectas, quas exhibet redditas vario carminis genere Alcaico, Anacreontico, anapæstico, Asclepiadeo, choriambico, elegiaco, epico, jambico, Phalæcio, Sapphico. Paraphrasin heroicam aliquot odarum Horatii habes etiam in poematis præclaris *Jacobi Wallii* S. J. Antuerp. 1656. 8. P. *Aloysii Hardevuyst* S. J. Paraphrasis heroica odarum XXIV. libri primi Horatii Antuerp. 1711. 8. Omitto Caroli Ruæi, aliorumque similes venæ poeticæ exercitationes. Italice *Laurentii Matthæi*, Riettini, Metamorfosi lirica d' Oratio trasportato & moralizato in tutte le sue Odi & Epödi, con discorso proemia-

le di

le di quanto sia difficultosa & altretanto profitevole l'imitation Oratiana à Rieti, 1679.

Metrorum Horatianorum rationem explicarunt ex antiquis Diomedes III. artis Grammat. p. 517. - 528. è recentioribus Nic. Perottus & Aldus Manutius quos jam supra memoravi, tum Franciscus Patricius qui MSS. fuit in Bibl. Heinsiana, ut Dan. Bambergium aliosque omittam.

Horatium à Jul. Cæsaris Scaligeri censuris defendit Bernhardus Parthenius Spielenbergius commentario ad Odas. * Novo Censori Anglico Horatii, qui dissertationes suas Poetæ ille parum æquas & quæ vocat scrutinia opposuit, respondit alius nescio quis eodem idiomate, an ansvver to the scrutiny &c. Lond. 1708. 8. Vide Ephemerides Paris. Anni 1709. mense Febr. pag. 256. seq. Consulenda etiam Poetæ Galli insignis, Mottii (de la Motte) dissertatio Odis ipsius præmissa de Poesi Lyrica, Paris. 1709. 12. & quam laudabam supra, exercitatio Jo. Guil. Bergeri, Professoris Witeb. de Philosophia Horatii, A. 1704. edita, qua Eclecticum eum fuisse, & ab quorumcunque Philosophorum disciplina quæ ipsi probarentur, cum judicio delibasse disputat.

CAPUT XIV.

DE CORNELIO GALLO, Albio Tibullo, & Sexto Aurelio Propertio.

Cornelii Galli nomen & ætas. 1. *Sex. elegiæ Maximiani falso illi tributæ.* 2. *Alia sub ejus edita nomine.* 3. *Scripta deperdita* 4. *Ciris Virgilii à quibusdam relata ad hunc Gallum veluti auctorem.* 5. *De Tibullo.* 6. *Ejus editiones.* 7. *De Propertio.* 8. *Ejus editiones.* 9.

I. CORNELIUS GALLUS Forojuliensis, Orator & Poeta clarissimus, cui Virgilius Eclogam X. & Parthenius Græcus scriptor Eroica sua inscripsit à Strabone Lib. XVI. p. 780. vocatur Ælius Gallus, ad quem locum vir summus Is. Casaubonus: *Hic est Gallus ille Poëta egregius, qui Euphorionem latinis versibus expresserat, Virgilio apprime charus, ut testatur ecloga postrema, & ibi Servius. Fuit & Augusto aliquando charissimus, à quo primus omnium constitutus est* ὕπαρχος Αἰγύπτου *qui vocatur præfectus Augustalis, ejusdemque jussu suscepit expeditionem, quæ hic à Stra-*

à Strabone describitur. Postea in odium Augusti ita venit, ut coactus sit ipse suis manibus se interficere (a) *ut testatur Eusebius in Chron. & Suetonius ac Dio, qui modo eum Gallum Cornelium appellat, ut Suetonius Cornelium Gallum, modo Ælium Gallam, ut Strabo & Iosephus. Eusebio dicitur Cajus Cornelius Gallus, aliis ut Eutropio Cnejus Cornelius Gallus. Historiam hujus expeditionis refert Dio libro LIII.* Alia de hoc Gallo lectorem docebit doctissimus & humanissimus vir Justus Fontanini in libro de Scriptoribus Forojuliensibus.

II. Præsenti quidem loco memorandus nobis venit Gallus iste propter *Elegias VI.* sub ejus nomine editas, & in quibusdam Catulli Tibulli ac Propertii editionibus, & in poematis veteribus à P. Pithœo collectis, atque inter Catalecta Ovidii à Goldasto vulgata obvias, sed in quibus nihil observarunt viri docti antiquo illo Poeta illustri dignum. *Miratus sum quorundam impudentiam*, inquit Gyraldus, *ne dicam amentiam, qui tralatitios quosdam & ementitos versus sub Galli Poetæ nomine ediderunt, cum in iis neque phrasis nec tempus Gallo conveniant, qui tertio & quadragesimo ætatis suæ anno sua sibimet manu mortem sibi accersit, in iis autem se senem describit. Sec nec in plerisque versibus purus & sincerus est sermo latinus, quin & syllabarum moræ & tempora, metri leges nonnunquam excedunt.* Maximiani (b) *vero nugatoris cujusdam & nebulonis potius eorum versus plurimi sunt. Et si hoc avetis nosse, & vestutioribus adhuc quibusdam exemplaribus* (c) *est videre, in quibus Maximiani ipsius nomen legitur, illius inquam Maximiani, cujus & insignis Grammaticæ nugator Alexander nugas irridet: quod nomen in editis, & excusis nuper libellis per fraudem est prætermissum.*

III. Addit Gyraldus: *Unam vero vel alteram elegiam ipsius Galli esse non abnuerim.* Quibus verbis respexit forte ad Elegiam à prioribus diversam, quam sub Galli nomine cum tribus Epigrammatibus separatim deinde Florentiæ vulgavit Aldus Manutius Pauli F. cujus hoc est initium:

Non fuit

(a) Hoc factum est Anno U.C. 728. ante CHRISTUM 26. Vide Dionem lib. LIII. p. 512.

(b) Cornelium Maximianum Gallum Etruscum intellige, qui sub Anastasio Imp. floruit, & cujus nomine sæpius deinde editæ sunt hæ sex Elegiæ. Ejus carmina super senectute, regulam metricam, carmen de virtute & invidia, ira & patientia atque avaritia memorat Labbeus Bibl. nova MS. p. 63.

(c) MStum ejusmodi memorat etiam Aldus, & Vossius p. 25. de Poetis latinis. Adde plurium virorum doctorum testimonia apud Bailletum judic. de Poetis parte 2. pag. 126.

Non fuit Arsacidum tanti expugnare Seleucen,
Italaque ultori signa referri Iovi.

Sed & hanc elegiam Gallo abjudicant P. Pithœus, & alii viri docti, quemadmodum & carmen Lyricum, quod incipit: *Lydia bella puella candida;* & decastichon ad Augustum de morte Virgilii, cujus hic primus est versus: *Temporibus lætis tristamur maxime Cæsar.* Omnia hæc leguntur in collectionibus P. Pithœi & Goldasti, & in editionibus quibusdam Catulli, Tibulli, Propertii, ut illa, quam Simon Abbes Gabbena adornavit.

IV. Allegatur Gallus à Vibio Sequestre libello de fluminibus p. 333. *Hypanis Scythiæ, qui ut ait Gallus,*
Ut tellures dividit amne duas.

Asiam enim ab Europa separat. Fugiebat hic locus elegantissimum Brouckusium, cum in præclaris illis suis ad Propertium notis p. 209. scriberet ne unum quidem Galli fragmentum exstare hodie apud Grammaticum ullum. Ita enim ille ad hæc Propertii II. 25. v. 91.

Et modo formosa qui multa Lycoride Gallus
Mortuus inferna vulnera lavit aqua.

Ex Euphorione Chalcidico expressum notat eruditissimus Schottus lib. 2. Observ. Human. c. 26. cujus Poetæ scripta omnia interciderunt, quamvis eum latinum (a) *fecisset bic ipse Gallus, qui nec in suis quidem carminibus mitiorem babuit sortem. Adeo enim funditus perierunt omnes viri eximii lucubrationes, (nam præter Euphorionem latio donatum quatuor Amorum libros laudat Servius ad Eclog. 10.) ut ne unum quidem inde fragmentum exstet bodie apud Grammaticorum ullum. Quod valde mirum videri potest, quum in magno pretio fuerit, etiam post mortem. Nam ne famæ ejus obfuisse putes indignationem Augusti, satis superque evincunt luculenta testimonia magnorum bominum, qui cum Augusto vixerunt. Itaque nibil nobis restat de Cornelio Gallo præter solam memoriam. Nam libellus ille, qui vulgo sub ejus nomine circumfertur, auctorem babet nescio quem Maximianum, scriptorem barbarum, lutulentum, ac tantum non stercoreum. Primus fucum studiosis bominibus facere ausus est sub nomine tam bono Pomponius Gauricus, & successit ei mangonium, quanquam contra starent viri eruditissimi, applaudentibus inficeti vulgi suffragiis. Verum quum lucem claram ferre non posset fœtus bic nocturnus, prodiit paulò post alia elegia auctorem,*

(a) Servius in Eclog. VI. *Hoc autem Euphorionis continent carmina, quæ Gallus transtulit in sermonem latinum.* Et in Eclog. X. *Hic est Cajus Asinius Gallus Orator, Asinii Pollionis filius, qui ante omnes primus Ægypti præfectus fuit, eximius poeta: nam & Euphorionem, ut supra diximus, transtulit in latinum sermonem, & amorum suorum de Cytheride libros scripsit quatuor.* Probus Grammaticus: *Euphorion elegiarum scriptor Chalcidensis fuit, cujus in scribendo colorem secutus videtur Cornelius Gallus,*

rem ementita Asinium Gallum, cujus hoc est initium: Non fuit Arsacidum &c. *Edita autem fuit Florentiæ ab Aldo Manutio P. F. De ea quid senserit jam tum Iosephus Scaliger, notum est, & plus quam verum. Quid igitur sibi voluit homo multi nominis Renatus Rapinus, qui post composita nescio quam feliciter tot paria summorum ex antiquitate virorum, præferre ausus est Cornelium Gallum (in elegia ne erres) Catullo ac Mæcenati? Ecce ejus verba:* Il nous est resté quelques Elegies de Catulle, de Mecenas, de Cornelius Gallus, qui sont d'une grande pureté, & d'une grande delicatesse: mais le vers de Catulle & de Mecenas est d'une trop grande molesse, & d'une negligence trop affectée: celui de Cornelius Gallus est plus rond, & il soutient mieux. *O judicium! & tamen hæc qui libenter legunt, multum sibi proficere videntur.* Quintilianus lib. I. Instit. Or. c. 5. *In Oratione Labieni sive illa Cornelii Galli est in Pollionem casnar assectator è Gallia ductum est.* * Servius ad Eclog. X. testatur Virgilium multos versus de GALLI translatos carminibus Eclogæ illi inseruisse. Donatus vero in Virgilii vita, cum *Euphorionem* à Gallo redditum latino carmine, & *libros quatuor amorum de Cytheride* (quæ ipsi Lycoris (a) scriptos ab eo narrasset, subjungit eum valde dilectum à Virgilio, ut liber quartus Georgicon à medio usque ad finem laudes ejus continuerit: sed illo apud Augustum postea adducto in suspicionem conjurationis (b) & occiso, Virgilius jubente Cæsare Galli laudes in Aristæi fabulam commutavit. Galli *commentarios de expeditione Arabica* memorat Plinius VI. 28. Hist. *Cornelianam chartam* à Cornelio Gallo Ægypti præfecto primum confectam Isidorus VI. 19. Originum. In versibus Propertio, Ovidioque duriorem jam olim judicavit Quintilianus lib. X. cap. 1. Dionysius Nestor in dictionario edito Argentorati A. 1507. fol. 113. hoc Galli citat: *Praxitelis manibus vivo iterum Niobe*, cum quo Bernardus Moneta confert hoc Epigramma Græcum lib. 4. Antholog. c. 9.

Ἐκ ζωῆς με θεοὶ τεῦξαν λίθον, ἐκ δὲ λίθοιο
Ζωὴν Πραξιτέλης ἔμπαλιν εἰργάσατο.

In eodem libro 4. Anthologiæ c. 8. pag. 447. exstat epigramma Galli græcum in Tantalum, sed is alius à nostro Gallus, quem in Anthologia inedita video Justum Gallum appellari. Laudantur & Galli quædam à veteri interprete, qui commentarium in Ovidii

(a) Ovidius lib. 1. amor. elegia 15.
Gallus & Hesperiis, & Gallus notus Eois;
Et sua cum Gallo nota Lycoris erit.

(b) Confer Jo. Conradum Dietericum in vita Augusti Imp. p. 125. Petrum Crinitum de Poetis latinis c. 42.

Ovidii Ibin scripsit à Boessio editum. Sed nescio quid illi Grammatico venerit in mentem, ut tot versiculos ineptos sub clarissimis nominibus non Galli modo, sed Lucretii, Tibulli, Propertii, aliorumque sive commini sceretur ipse, sive à nescio quo effictos commentariis suis insereret. Elegiam quæ incipit, *Non fuit Arsacidum* &c. Gallo esse suppositam contendit etiam Barthius ad Statium Tom. 1. pag. 449. Eam A. 1590. primum, duodequadragesimo post Gyraldi mortem Aldus nepos publicavit. Illum ad quem Galli Elegiæ VI. tanquam auctorem referri solent, Janus Brouckhusius p. 29. ad Tibullum vocat *Longinum Maximianum, malorum temporum haud omnino pessimum nugatorem*. Primus ejus meminit Alexander de Villa Dei in Grammatica versibus scripta leoninis: *jamque legent pueri pro nugis Maximiani*. Plura de hoc Maximiano, ut monuit me clariss. Schœtgenius, notata exstant in Reinesii Eponymologico MS. quod donec luci datur, consuli de eodem poterunt Daumius ad Reinesium Epist. 80. Barthius ad Claudianum pag. 1053. & ad Statium silv. 1. 2. 3. 4. & præcipue Bernardus Moneta observationibus ad Menagiana Tom. 3. p. 242. seq. & Polycarpus Leyserus in historia Poetarum medii ævi. Elegiæ sex sub Galli nomine primum editæ sunt à Pomponio Gaurico Venet. 1501. 4. inde Argentorati 1509. 4. cum Georgii Tiphernatis & aliorum carminibus & Paris. 1523. 4. De alia editione Parisiensi in 4. sine anni nota meminit Bernardus Moneta Tom. 3. Menagianor. pag. 245. Franciscus à Cruce Cenomana p. 216. Bibl. Gallicæ: *Jean de Chevigny, natif de Beaune en Bourgogne, Poete Latin & François a traduit de Latin en François la Vie de Cornelius Gallus excellent Poete latin, la quelle n' est encore en lumiere.*

V. Cirin Virgilianam ad Cornelium Gallum veluti auctorem referre non dubitat Barthius ad Statii 2. Thebaid. p. 527. levi conjectura ductus, quam ipse rectius ad Maronem retulerat. Vide, si placet, quæ notavi de hoc poëmate supra c. XII. §. 8.

VI. ALBIUS TIBULLUS (*a*) Eques Romanus miræ suavitatis tersæque elegantiæ Poëta, qui triginta minimum annis Ovidio ætate anteceßit, non multo post Virgilium tempore ereptus è vivis. * TIBULLUS, si Joannem Maßonum V. C. in Ovidii vita pag. 83. seq. audimus, excessit è vivis Anno ab U. C. 735. cum Ovidius vix 24. annos natus esset. De vita Tibulli & Messalæ, lucubratio Cristophori Friderici Ayrmanni prodiit Witebergæ 1719. 8. Ho-

(a) Huic scripsit Horatius libri I. Odam. 33. & libri I. Epist. 4. De ætate Tibulli consulendus Janus Dousa in schediasmate succidaneo ad Tibullum, quod suæ editioni subjunxit Clariss. Broukhusius.

8. Horatii, à quo sæpius laudatus fuerat, in iis quidam quæ exstant nusquam facit Tibullus mentionem, *temporum opinor injuria*, inquit cultissimus Tibulli interpres Brouckhusius p. 242. *non negligentia aut tepore amoris Albiani*. *Epistolas amatorias* prosa à Tibullo scriptas idem vir doctissimus sibi persuadebat, licet non Poëtis etiam, & iis quibus negavit natura, amor versiculos dictare soleat. Et versiculis magis duci Glyceram suam vel Neæram sperabat Tibullus.

Ad Dominam faciles aditus per carmina quæro,
Ite procul, Musæ, si nibil ista valent.

Idem Brouckhusius non dubitat in libro III. eleg. 5. 17. *Natale nostrum primum videre parentes*, pentametri loci qui in veteribus libris excidit, librarios laciniosum Codicem vendere desperantes male ingessisse supplevisseque alienum huncce ex Ovidio: *Quum cecidit fato Consul uterque pari*. Exstant ejus *Elegiarum libri IV*. In quibus *panegyricus ad Messalam*, qui est in limine libri ultimi, Heroico carmine decurrit. Librum quartum excepto jam dicto in Messalam Panegyrico Barthius LIX. 16. suspicatur esse non Tibulli, sed *Sulpiciæ*, ejusque mariti *Caleni*. Sulpiciæ etiam tribuit doctissimus Broukhusius. Verum nulla ex parte tribui debere *Sulpiciæ*, probat egregius vir *Jo. Antonius Vulpius*, qui Catullum, Tibullum & Propertium insigniter illustratos edidit Venet. 1710. 4. p. 306. seq. Amores Deliæ suæ (sive Planiæ libertinæ) vel Nemesis, vel Neæræ denique ubique spirat hic poeta, unde Antonius Possevinus ad ejus lectionem accessurus flexis genibus orabat Deum, ne suavitate versuum ipsius ad libidinem moveretur, ut refert Menagius in Anti-Bailleto T. 2. p. 333. Charisius è Tibullo duobus locis affert hemistichion: *implicuitque femur femini*, quod in elegiis quas habemus, non legitur, etsi simile quid lib. 1. IX. 26. occurrit. Forte exstitit in Epistolis ejus brevibus amatoriis, quas auctor vitæ ejus commemorat.

VII. Sæpissime Tibullus una cum Catullo ac Propertio editus, & à variis hominibus eruditis illustratus est, uti supra cap. V. dixi, neque habeo in præsenti, quas editionibus ibidem laudatis adjungam, præter usurpatas novissimo editori principem editionem Venetam 1475. * quæ adjunctos habet Bernardini Cyllenii Veronensis commentarios, quos eodem anno excusos etiam Romæ in 4. memorat Mich. Maittaire pag. 114. Annal. typograph. & alteram, quæ Regii Lepidi prodiit 1481. tertiamque Brixiensem 1486. Denique hanc ipsam perquam emendatam nitidamque, quæ novissime lucem vidit cum commentario *Iani BrouKbusii*, paulò post defuncti, Poetæ non minus quam Critici & interpretis Poetarum felicissimi Amstelod. apud H. Wetsten. 1707. 4. ex pluribus

Codd.

Codd. MSS. castigata additis præter Variar. lect. libellum notis Nic. Heinsii & indice omnium vocabulorum. * *Petri Francisci Toccoli* annotationes in Tibullum, quarum spem facit Federicus Cerutus præfat. commentarii in M. Æmilii Lepidi COS. Orationem ex Sallustio petitam, & *Georgii Frid. Thryllitii* in Catullum Tibullum Propertium, de quibus in Diario Lipsiensi (Neven Ducher Baal LVIII. pag. 737.) non viderunt lucem. Tibullus Anglice versus à Creechio memoratur in Diario Londinensi, compleat library, A. 1694. p. 43. Les amours de Tibulle, par Mr. de la Chapelle. Paris 1713. 12. & Amst. 1616. 12. tribus Voluminibus. Journal des Savans 1713. Mars p. 269. & Octobr. p. 443. Quanto apparatu instructus ad eum Poetam expoliendum accesserit laudatus Broukhusius, ipsius verbis liceat commemorare: *Neque erant nulla in mundo, quæ salebrosum iter emollirent, nam & interpretes Poetæ omnes evolveram, & si quid in aliis scriptis suis, vel illustrandis vel emendandis his carminibus, salutiferæ opis adtulissent Viri alii eruditi, haud indiligenter sua quæque sede enotaveram. Tres quoque libros possidebam manu exaratos, nec non varias lectiones ex Codicibus Romanis à Justo Lipsio conlectas, & manu Iani Dousæ Patris descriptas ad marginem editionis Plantinianæ* A. 1569. *quem mihi libellum dono olim dedit Caspar Brantius vir doctus, & probus ac pius. Accedebat princeps editio, Venetiis procurata, A.* 1475. *Nec parum profuerant variantis scripturæ excerpta, præcipue ab Achille Statio & Iano Gebhardo prodita. Sed plura majora nobis suppeditavit amicorum propensa benignitas, suis his laudibus haudquaquam defraudanda. Binos Codices mihi tale nihil expetenti ultro obtulit Vir Amplissimus Ioannes de Witt, urbi Dordracenæ nuper à Tabulario, ex illis suis immensis thesauris, quorum usum qua erat morum comitate atque officiosa humanitate omnibus Musarum cultoribus quasi communem reddiderat. Heinsiana omnia, non minimum decus hujus editionis, è Bibliotheca Viri Amplissimi Caroli Crucii, Consulis Lugdunensis, deprompta sunt, ad quæ etiam pertinent Recognitiones Antonii Perreji, loco non suo positæ in indiculo veterum librorum. Illa vero cum bona fratris sui venia nobiscum communicavit Clarissimus Vir Petrus Burmannus, egregius ille pereuntium literarum stator ac vindex, quem ego in germani fratris loco non solum diligo, verum etiam amo. Colbertini Codicis variantes lectiones Lutetiæ diligentissime excerpsit Vir Reverendus castissimo studiorum cultu insignis, Iacobus Gallæus, Campensis Ecclesiæ Pastor disertissimus ac vigilantissimus. Beneficio ejusdem Gallæi debemus excerpta ab Antonio Clementio conlecta ex editione, quæ Regii Lepidi prodiit A.* 1481. *itemque ex editione Brixiensi A.* 1486. *ad cujus posterioris oras adleverat docta manus, sed nobis parum nota, diversas lectio-*

lectiones ex Codice manuscripto excerptas. Ioannes Ulricus Meurerus Vir doctissimus, atque officiosissimus misit ad nos Oxonio usque Varias lectiones è Codice Guil. Laudi, ArchiEpiscopi Cantuariensis descriptas, nec non variantes in Tibullo lectiones è libris scriptis excerptas ab M. Antonio Pocebo. Non diu post editum Tibullum extinctus Brouckhusius eodem Anno 1708. est singulari elegantiorum literarum jactura, cujus obitum deplorat Burmannus pag. 320. ad Petron. & memoriam disertissima est oratione persecutus, quæ separatim edita est: quo ipso tempore David Hoogstratanus poetica & ipse laude insignis & florens Poemata BroucKhusii cultissima, & elegantissima luculentis & nitidis typis descripta in lucem edidit Amstelod. 1711. 4.

VIII. SEXTUS AURELIUS PROPERTIUS (*a*) Umber, non minorem laudem scriptis elegis apud Latinos consecutus, quam apud Græcos Callimachus, Cousque Philetas, quos æmulatum esse se ipse prædicat; uti Propertium à quo genus ducebat Passienus Paulus, cujus elegos (sed pridem deperditos,) opus tersum, molle, jucundum, & plane in Propertii domo scriptum laudat Plinius lib. 6. Epist. 15. & 9. Epist. 22. ad Severum. Floruit post Tibullum eodem quo Ovidius tempore; ante Ovidium sodalem suum defunctus, ut hic testatur lib. IV. Tristium Elegia 9.

Successor fuit hic (Tibullus) *tibi, Galle: Propertius illi.*
Quartus ab his serie temporis ipse fui.

Exstant Propertii quoque *libri* (*b*) *IV. Elegiarum*, lascivi passim, quibus (*c*) cœlebs ipse Cynthiæ sive Hostiæ nuptæ blanditur, ceterum Tibullianis non concedentes lepore & elegantia, eruditione vero illos etiam antevertentes. Loca, quæ è Propertio affert

(a) In MSS. Beroaldus & post eum alii offenderunt Propertii nomini additum alterum cognomen *Nauta*, pro quo *Natta* malit Lipsius Lib. III. Var. Lect. c. 23. Sed uti Martialis *coquus*, Plautus *Asinius* quibusdam librariis audit, (vide Barthii lib. VI. c. 1. Adversar.) ita etiam Propertius *nauta* dictus est ex male lecto versu 24. Elegiæ 19. libri II. *quamvis navita dives eras*, pro quo Scaliger & ante eum Beroaldus, & apud Alexandrum Alexandrinum lib. 2. dier. genial. c. 1. Sannazarius docuere legendum *non ita dives eras*. Umbrum se testatur ipse Propertius IV. c. 64. *Umbria Romani patria Callimachi*. Fallitur enim Blondus, qui de alio quodam loqui Propertium existimavit. At num Mevania, at vero Assisium, vel Am·lia Propertium protulerit, vide Scaligerum ad IV. 1. Thaddæi Donnolæ JCti Hispellatis divinationem editam Fulginiæ 1629. 4. Rufini Bini Assisiatis dissertatio, qua Propertium Assisiatem fuisse adversus Menavanates disputavit, memoratur a Labbeo Bibl. nov. MSS. p. 68.

(b) Apud Martialem in Apophoretis Epigr. 189. Codices MSti exhibent tituli loco *Propertii Monobiblon*, quem libro primo Scaliger, Lipsius lib. I. c. 16. Var. lect. contendit competere libro quarto, ut de tribus prioribus accipiatur hoc Propertii II. 10. 25. *Sat sit magna mei si tres sint pompa libelli, quos ego Persephonæ maxima dona feram.*

(c) Vide Broukhusium ad II. 6.

affert Fulgentius in *dividias*, *dividias mentis conficit omnis amor*; & in *cantillare*, *cantillata geris vadimonia*, in libris quos habemus incassum quæres. * Felicis Ciatti paradoxon de *Perusia* patria PROPERTII, editum Perusiæ A. 1628. memorat Augustinus in Athenæo Augusto sive Perusino pag. 100. qui de Propertio etiam videndus pag. 306. Cumque *Umbrum* se ipse prodat Poëta lib. I. elegia ultima, & lib. IV. 1. 64. sunt tamen qui ex Umbriæ civitatibus præferant *Fulginiam*, *Trebiam* alii, vel *Montefalchium*; *Vectonium*, *Assisium*, *Ameliam*, *Cannarium*. Pro *Hispello* pugnat Thaddæus Donnola, cujus divinationem de patria Propertii recudi curavit Henricus Leonhardus Schurzfleischius, Witeberg. 1712. 8. Amicam Propertii male *Hostilam* pro *Hostia* appellat Passeratius, ut notatum Bentleio p. 73. ad Horatium: ubi notat Poëtas nomina amasiarum suarum eodem numero eademque quantitate litterarum permutasse, ut Horatius pro Terentia dixit Licymniam, Catullus pro Clodia Lesbiam, Ticidas pro Metella Perillam, Tibullus pro Plania Deliam: sic Propertius pro Hostia Cynthiam, Gallus pro Lycoride Cytheridem. Ad hanc Cynthiam est Monobiblos Propertii, quam Martialis memorat, quamq; cum Scaligero ac Jo. Antonio Vulpio libenter de libro primo intellexerim. Itaque ad eundem respicit libro 2. eleg. XVIII. 81.

Tu loqueris, cum sis jam noto fabula libro,
Et tua sit toto Cynthia lecta foro.

Sed parum mihi videtur credibile, quod eidem nobilissimo Vulpio persuasum, quod Propertius ab Horatio perstringitur sub importuni & garruli persona lib. 1. Satyra IX. *Propertium* obiisse anno ætatis Ovidii XXXI. ab U. C. DCCXLII. conjicit Joannes Masson in Nasonis vita p. 99. De Propertio ac Tibullo, quos erudite inter se confert elegantissimus Muretus præfat. in Propertium, hoc exstat judicium Vincentii Gravinæ lib. 1. de ratione poetica pag. 101. *Properzio ha novità d' espressione, fantasia veramente lirica, ed è atto non meno alle cose grandi, che agli amori: ma in Tibullo per avventura è naturalezza maggiore.*

IX. Jovianus Pontanus apud Alexandrum de Alexandro lib. II. Genial. dier. c. 2. refert Propertii elegias se adolescentulo primum in lucem prodiisse, cum antea inscitia temporum incompertæ forent & incognitæ, opusque oblitteratum & longissimo ævo absumtum corrosis & labentibus litteris in cella vinaria sub doliis inventum apparuisse, & cum libelli vetustate verbis & nominibus absumtis longo situ & senio, quod in diuturna obscuritate latuerat, veram lectionem assequi nequirent, effectum ut mendosi inde codices prodirent, paulatimque discuti errores & corrigi

cœptos, nec tamen effici quisse, ut posteris omnino integri inoffensique darentur. Editus fuit Propertius primum An. 1474. deinde Venetiis A. 1475. quam nihilo inferiorem MStis laudat BrouKhusius. Inde Regii Lepidi An. 1481. quam pro principe editione perperam habebat Vossius pater in Aristarcho. Tum ab Antonio Volsco, sed conjecturis suis nimium passim tribuente * Rom. 1482. 4. apud Eucharium Silber; & cum Volsci, ac Calderini commentario Venet. 1485. fol. illustratus à Domitio Calderino & Jo. Cotta Veronensi, recensitusque ad exemplaria emendata Hieron. Avantii, Venet. 1500. fol. per Joannem Tridinum de Cereto, aliis Tacuinum. Evolvi quoque eximiam Propertii editionem vulgatam Parisiis 1499. 4. apud Mich. Tolosam. Alias editiones in Catullo supra videbis ac Tibullo, quibus Propertium jungi solere etiam pueris est notissimum. Itaque hoc loco tantum addam eum separatim exstare, excusum è recognitione *Guil. Canteri* in officina Plantiniana Anno 1569. & luculentis commentariis illustratum à *Joanne Passeratio*. Paris. 1608. fol. Novam vero eximiam hujus Poetæ editionem è MSS. emendatam diligenter, & animadversionibus eruditis atque ingeniosis illustratam publico nuper dedit, qui omnes ejus Veneres imbibit elegantissimus *Janus BrouKhusius*, Amst. 1702. 4. ex officina Henr. Wetstenii, subjuncto indice omnium vocabulorum. Nic. Heinsii notæ in Propertium, quæ vulgandæ promittuntur p. 162. nondum lucem viderunt. * Trajectiones, quas in Propertio observasse sibi visus est Josephus Scaliger, nolim veras præstare, & subscribo Salmasii judicio in Observationibus ad jus Atticum ita scribentis pag. 408. *Nihil mutandum est in scriptis auctorum, nec transponendum sine magna caussa, præcipue si Veterum librorum auctoritas non suffragetur. Vidi multas Criticorum pares transpositiones in aliis auctoribus similiter bariolantium, quos omnes falsos esse mihi constat, in Horatio, in Manilio, in Propertio & aliis.* Idem Salmasius de Hellenistica pag. 142. *Propertius totus scatet Hellenismis. Præter infinita dicendi genera ex Græco expressa, non dubitavit dicere Dryasin pro Dryadibus, Thyniasin pro Thyniacis, Hamadryasin pro Hamadryadibus. Nec Ovidius timuit Troasin dicere pro Troadibus in Epistola quadam:* Troasin invideo. *Gallica* versio Propertii prosaria auctore Michele de Marolles prodiit Paris. 1655. 8. Georgii Treptæ Chemniciensis phrases è Tibullo ac Propertio collectæ tribus libris. Lips. 1588. 8.

CAPUT XV.

DE P. OVIDIO NASONE.

Ovidii ætas & vita . 1. *Scripta quæ exstant* . 2. *Deperdita* . 3. *Supposititia* . 4. *Editiones* . 5.

I. P. OVIDIUS NASO (*a*) ex Ordine Equestri natus Sulmone in Pelignis A. U. C. 711. Vitam suam ipse describit IV. 10. Tristium. Propter ingenium mirumque versus suavissimos, elegiacos (*b*) præsertim effundendi facilitatem universis gratus & acceptus, soli Imp. Augusto invisus, qui de sollicitata sub Corinnæ nomine lascivis versibus Julia sua suspectum, & alio præterea nomine (*c*) exosum Tomos in exsilium misit, ubi decessit Tiberio imperante, annum agens sexagesimum. Quæ de calamo (*d*) ejus argenteo & sepulchro in Moscia reperto se-

(a) Ex hujus Nasonis posteris fuit Nasonius Ambrosius, qui sepulchrum Nasoniorum in via Flamminia Romæ exstrui curavit, si credimus Joanni Petro Bellorio in descriptione ejus sepulchri à Petro Sancto Bartholo delineati T. XII. thesauri Antiqu. Roman. p. 1041. M. Actorii Nasonis mentio apud Sveton. Cæsare c. 9. Axii Nasonis apud Carolum Patinum in nummo p. 44. famil. Rom. Alius Q. Ovidius, ad quem Martialis X. 44. At in versione veteri Josephi initio libro XII. Antiqu. & apud Freculphum pro Ovidio Sabatareide legendum Cnidius Agatharchides, ut Meursio in Bibl. Græc. p. 1200. observatum. Ovidii vita scripta à Bono Accursio fuit in Bibl. If. Vossii.

(b) Ovidius de se lib. I. de remedio amoris extrem.

Tantum se nobis elegi debere fatentur,
Quantum Virgilio nobile debet opus.

Poemata illius ipso etiamnum superstite decantari solita observat Salmasius ad Solin. p. 601. Versus unus Ovidii omnium durissimus & judice Francisco Vavassore p. 38. libri de Epigrammate vix excusandus hic est: *Vix excusari posse mihi videor.*

(c) Ovidius 2. Trist. v. 207.

Perdiderint cum me duo crimina, carmen & error,
Alterius facti culpa silenda mihi est.

Idem alibi: *Inscia quod crimen viderunt lumina, plector.*
Peccatumque oculos est habuisse meum.

Confer Savaronem ad Sidonium Apollinar. lib. 2. Epist. 10. p. 155. & ad carmen 23. p. 186. seq. & Belii Lexicon in *Ovide* nota A. Ab illo exilio autem Ovidius *Geta* quandoque cognominatur à librariis.

(d) De calamo Ovidii hæc Hercules Ciofanus in Ovidii vita: *Isabella Pannoniæ Regina circiter annum MDXL. Ovidii calamum ex argento Taurumi quæ est urbs inferioris Pannoniæ, ostendit Petro Angelo Bargæo, qui hoc ipsum mihi narravit, cum hac inscriptione*: Ovidii Nasonis calamus, *qui non multo ante id tempus sub quibusdam antiquis ruinis fuerat repertus. Eum Regina ipsa plurimi faciebat, & veluti rem sacram carum habebat. De eodem calamo Cœlius Calcagninus qui & ipse in Sarmatia fuit in elegia qua Scytharum mores describit* &c. Tumulum Poetæ post inven-

nos

to feruntur, ea fabulis per me lector adscribet. * Jo. Antonius Campanus, Aprutinus Episcopus, libro septimo Carminum p. 176. edit. Lipf. Sulmonem Ovidii patriam ita de hoc cive suo gloriantem inducit:

Sim licet annorum tot millibus inclyta Sulmo,
Et Pelignorum gloria prima ferar,
Nil habui Ovidio majus Nasone Poeta,
Solus is immensas vel mihi præstat opes.
Ætates abeunt, labuntur regna, sed unus
Durat & in pretio est posteritatis honos.

Hercules Ciofanus, Sulmonensis, cujus exstant eruditæ in Ovidium gentilem suum notæ, descriptionem Sulmonis, vitæ Ovidii præmisit. Aquilæ 1578. 8. Confer Petrum Antonium Corsignanum de viris illustribus Marsorum cap. 2. Ovidii effigies (nisi Vedii Pollionis potius, ut ΝΑΣΩΝ legerint viri eruditi pro postremis litteris nominis ΚΑΙΣΑΡΕΩΝ in nummo apud illustrem Spanhemium diss. 1. de usu numismatum pag. 54. T. 1. edit. Londinens. Vide & p. 719. Natus A. U.C. 711. Hirtio & Pansa COSS. (ante CHRISTUM 43.) 21. Martii: Tomos in exilium missus esse creditur anno ætatis 51. in eoque decessisse anno 60. qui fuerit CHRISTI decimus septimus. Ita quidem Johannes Masson in vita Ovidii ordine Chronologico delineata, editaque Amstelod. 1708. 8. Ipse de se Poëta lib. 2. Trist. elegia 1.

Cur aliquid vidi? cur noxia lumina feci?
Cur imprudenti cognita culpa mihi est?

Unde incestum Juliæ cognitum Ovidio causam veram exilii ejus fuisse conjiciunt Antonius Mancinellus lib. 1. serm. 14. & Lezeau in Ovidii vita. Getam ab illo exilio vocat se ipse IV. 13. è Ponto:

Carmina quæ faciam pæne Poeta Getes.

Et lib. I. 1.

Naso Tomitanæ jam non novus incola terræ &c. Adde III. 9. Trist. Τομιτῶν Ovidiano exilio celebris civitatis nummum exhibet Hœschelius ad Photii Bibl. pag. 962. Alios memorat Harduinus in nummis Urbium illustratis. Neque vero ex eo, quod nulli exstant Tomitani nummi Augustorum honori percussi ante Tra-

tos scilicet Ciceronis de Rep. libros, de quibus supra p. 127. in media Moscia repertum narrat Isaacus Bullartus in Academia scientiarum & artium T. 1. p. 87. in vita Joannis Zamoscii, tumuloque inscriptum carmen:

Hic situs est vates, quem Divi Cæsaris ira
Augusti Latia cedere jussit humo.
Sæpe miser voluit patriis occumbere terris,
Sed frustra: hunc illi fata dedere locum.

te Trajanum, recte colligas Tomitanos non paruisse Imperio Romano Augusti tempore, cum ablegatum illo ab Augusto Ovidium ipse Poeta non patiatur nos dubitare. Exilium vero ipsum indignius fert Baudius (a) in farragine carminum pag. 631. quam ipse tulit Ovidius; eo enim judice

Nulla potest tantam feritatem obvolvere causa,
Nullus patricia fictus ab arte color.
Seu quod amare doces, summotus ab Urbe Quirini es,
Sive quod arcanum videris horribile:
Nam quod te memorant sobolem temerasse Tyranni,
Suspicio in mores non cadit ista tuos.
Nec reor: esto tamen, fuerit tibi Iulia cordi,
Iulia tam multis nobilitata procis, &c.
Idcircone Tomos transmitti Romula Siren
Debuit, & Latios deseruisse lares?
Nec venia dignus fuit inter probra tot, unus,
Et vates, & amans, & generosus eques? &c.

Aliud visum auctori hexastichi quod infra adscripsi:

Tu qui virgineos temerasti carmine vultus,
Deme tuis lauros serta pudica comis.
Ista decent castos Heliconia signa Poetas,
Sarmatis herba caput cingat amara tuum.
Cedat Pegasidis Ponti mittendus ad undas,
Ingenio periit qui malus ipse suo.

De mira Ovidii facultate quæcunque vellet inimitabili felicitate & pari perspicuitate eloquendi carmine, adi Dan. Heinsium lib. de tragœdiæ constitutione cap. 13. De commentitio Poetæ tumulo, in media Moscia ut ajunt reperto, vide & Jo. Petrum Bellorium in descriptione sepulchri Nasoniorum Tom. 12. thesauri Græviani pag. 1038. nec non Franc. Christiani Khevenhulleri annales Ferdinandeos ad A. 1581. pag. 150. Primam in Ovidii nomine producit Guilelmus Brito, sed antiquiores Poetæ corripiunt, ut notatum Barthio in notis pag. 73. Ovidii filia *Perilla*, ipsa quoque à Patre edocta carmen componere, qui raras ejus dotes & ingenium celebrat III. 7. Tristium. Alius fuit Q. Ovidius (b) ad quem Martialis X. 44. Ex illo confictum Roderici de Cunha Hispani S. Ovidium, tertium Braccarensem si Diis placet Episcopum explodit Daniel Papebrochius in Actis Sanctor. T. 1. Junii p. 290.

(a) Baudio jungendus Gallus scriptor M. Deslandes in libro Parisiis & Amst. 1715. 12. edito, *l'art de ne point s'ennuyer* cap. 5.
(b) Adde Jo. Glandorpii Onomasticon pag. 651.

II. Exstant ejus *Heroides* sive *Epistolæ XXI.* *Elegis versibus*: 1. *Penelope Ulyssi* (*a*). 2. *Phyllis Demophoonti*. 3. Briseis Achilli. 4. *Phædra Hippolyto*. 5. Oenone Paridi. 6. *Hypsipile Iasoni*. 7. *Dido Æneæ*. 8. Hermione Orestæ. 9. Dejanira Herculi. 10. *Ariadne Theseo*. 11. *Canace Macareo*. 12. Medea Jasoni. 13. Laodamia Protesilao. 14. Hypermnestra Lynceo. 15. *Sappho Phaoni* (*b*). 16. Paris Helenæ. 17. Helena Paridi. 18. Leander Heroni. 19. Hero Leandro. 20. Acontius Cydippæ. 21. Cydippo. Acontio. Hoc scribendi genus (*c*) tenerum, solers, eruditum primus invenit Ovidius, atque ut ipse ait III. artis amatoriæ v. 346.

Ignotum hoc aliis ille novavit opus.

Penelopes ad Ulyssem, reliquasque, quas simili charactere exprimi curavi, ipse agnoscit, lib. 2. Amorum elegia 18. Ex ceteris quædam forte Epistolæ auctorem habent *Aulum Sabinum*, quem eodem loco Naso laudat, & sub cujus nomine tres Epistolas habemus Ovidianis respondentes & inter Ovidii poemata post edition. Venet. 1485. & Parmensem 1489. sæpius vulgatas. 1. *Ulyssis ad Penelopen* (*d*). 2. *Demophoontis ad Phyllidem*. 3. *Paridis ad Oenonen*. Non me fugit Vossium patrem in lib. de Poetis latinis eas Sabino indignas judicare. Sed malo sententiæ aliorum virorum doctorum subscribere, quibus genuinæ Sabini videntur: in his Nicolai Heinsii, qui etiam notis illustravit. * *Heroides* Ovidii, quarum MS. Codex non contemnendus exstat in Bibl. Gothana, prodierunt primum Romæ cum aliis poetæ 1471. fol. curante Jo. Andrea Episcopo Aleriensi apud Conradum Sveinheim & Arnoldum Pannartz. Cum commentariis *Antonii Volsci*, & in Epistolam Sapphonis, notis *Georgii Merulæ* Alexandrini Venet. 1481. fol. additis de pulice, de remedio amoris, de medicamine faciei & de nuce. Cum commentariis *Domitii Calderini* Venet. 1483. fol. ad calcem Statii. Heroides & Ibis cum commentario Volsci &c. Venet. 1487. fol. Ovidii & Sabini Epistolæ He-

(a) Hanc Epistolam Græca elegia expressit Carolus Utenhovius in calce libri I. allusionum p. 126.

(b) Vide Fulvii Ursini carmina IX. fœminarum, ubi hæc elegia cum variis lect. exhibetur.

(c) Imitati sunt istud Epistolarum Heroicarum genus, è recentioribus multi, ut *latine* Jo. Meursius, *Germanice* Hofmannus ab Hofmannsvvaldau, Poetarum nostrorum Princeps. *Anglice* auctor libri nuper editi cui titulus: *Ovidius Britannicus*, or love Epistles in imitation of Ovid being an intrigue betvveen tuo persons of quality, to vhich are added Phaon's ansvver to Sappho, and Theseus ansvver to Ariadne, vhich are vvanting in Ovid's Epistles, Lond. A. 1703.

(d) Hanc Epistolam è MSto, in quo sine nomine auctoris Ovidianis adjuncta erat, recenset & illustrat Eustachius Svvartius libro primo Analectorum capite undecimo.

læ Heroides Lipſ. 1499. 1501. 4. Cum commentariis Ant. Volſci & Domitii Calderini, curante Antonio Lucenſi, Venet. 1502. fol. Cum commentariis Volſci & *Ubertini Clerici* Creſcentinatis, aliorumque Venet. 1543. fol. Exſtant & notæ *Iani Parrhaſii* Romani, *Io. Scapæ*, *Aaronis Batalei*, *Baptiſtæ Egnatii*, *Iodoci Badii*, ne dicam illorum qui totum Ovidium illuſtrarunt, ut *Greg. Berſmanni*, *Iac. Micylli*, *Herculis Ciofani* &c. Cum Morilloni ſcholiis & argumentis Ovidii & Sabini Epiſtolæ prodierunt Lugd. 1535. 8. Colon. 1560. 8. & Lugd. 1567. 8. additis Nizolii & Egnatii annotationibus. Exſtat & editio Pariſ. 1536. 8. 1580. 12. & cum Jo. Thomæ Freigii argumentis & annotationibus, Baſil. 8. Epiſtolæ XII. cum interpretationibus Cæſ. Ferrarii, latine editis Rom. 1552. 4. * Cum *Dan. Criſpini* interpretatione & notis in uſum Delphini recuſæ ſeparatim ſunt Londini. 8. Cum notis *Io. Henrici Kromayeri* ad modum Minellii Lipſ. 1719. 12. Cum Franciſci Dini (a) reſponſionibus ad Heroides Ovidii Venet. 1704. 8. Sic Didonis ad Æneam Epiſtolæ reſpondit Nic. Heinſius p. 211. poematum: Phædræ ad Hippolytum Sidronius S. I. *Epiſtola Ulyſſis ad Penelopen* præter rem pro inedita venditatur in Catalogo Bibl. lectiſſimæ Sarrazianæ n. 1770. in quarto p. 175. *Græca* Maximi Planude verſio proſaria Heroidum Ovidii adhuc inedita memoratur ab illuſtri Huetio, lib. de claris interpretibus. *Gallica* Octavii Gelaſii (de Saint Gelais) Pariſ. in 4. & minore forma A. 1541. prodiit. Magdalenam inde Albaſpinam Ovidii Epiſtolas carmine Gallico reddidiſſe, teſtatur Crucimanius Bibl. Gallicæ pag. 497. Primas decem Epiſtolas A. 1556. interpretatus eſt Carolus Fontanus Pariſienſis. Paridis & Helenæ, Leandri ac Heronis, Mr. de S. Ambroi & Mr. de S. Romat. Heroides Ovidii (quas in duobus libros diſtinctas fuiſſe refert auctor vitæ, quam è Codice Farneſiano Heinſius edidit,) & Sabini Gallicis verſibus reddidit, atque erudito commentario illuſtravit, *Caſpar Bachetus Meziriacus*, Burgis 1626. 8. * Excuſæ etiam Heroides Ovidii cum nova Gallica Metaphraſi Pariſ. 1702. 8. & Caſparis Bacheti Meziriaci Metaphraſis, cum erudito ejus commentario (b) aliiſque lucubrationibus recuſa Hagæ Comitis 1716. 8. Video etiam laudari verſionem, quam Gallicis verſibus adornavit Franciſcus Thomas Cornelius, Petri frater, & Dni. de la Mare, & præſidis pridem Carnotenſis Nicolii, ineditas. Ne dicam de ſingulis Epiſtolis, quas interpretati ſunt

(a) Galleria di Minerva Tom. V. p. 27. 88.
(b) Acta Erud. 1716. p. 447. Nouvell. rep. lettr. pag. 327. Journal des Savans 1716. Novembr. pag. 552. & Decembr. pag. 609. Hiſt. Critique de la Rep. des lettres Tom. 1. pag. 94. Quintam Epiſtolam tranſtulit frater Caſparis natu major Guil. Bachetus.

Cardinalis Perronius, Ogerius, Nic. Remonardus, Philippus Portæsius, Brosseus, Coletetus, Delingendes, Hedelinus, Bellosflorus Percheronius &c. ad calcem amorum Ovidii A. 1621. Ovidii & Sabini Epistolæ *Anglicis* versibus auctore W. S. (*a*) qui veniam pro laude petere se profitetur, editio secunda Lond. 1636. 8. cum figuris in æs incisis. Per Franciscum Quarles Lond. 1673. 8. Alia Metaphrasis Anglica vidit lucem Lond. 1680. non memini quo auctore. *Germanico* carmine reddidit Caspar Abelius. Exstat & *Italica* metaphrasis duplex, versibus solutis altera, altera strictiore lege rhythmorum. Nec non *Hispanica*, & *Belgica* auctore (*b*) Jo. Vondel Amst. 1716. 4. cum Epistolis Sabini Belgico redditis carmine à Davide Hoogstratano. *Danica* Christiani Rose, totidem versibus Danicis, additis notis summariisque, Hafniæ 1704. 8. Epistolas Heroidum, Ovidii exemplo effinxere præter eos quos Supra memoravi, *Latino* quidem carmine Eobanus Hessus, Balduinus Cabiliavius S. J. & in sacrarum Heroidum libris Claudius Espencæus pag. 991. seq. Operum: *Gallico* Croisillius, Malvillius, aliique in Epistola Caroli Ogerii, versioni prosariæ Gallicæ Epistolarum Ovidii Marollesianæ præmissa laudati, *Anglico* Ovidii Britannici auctor David Craufordus: *Belgico* P. van Haps, brieven van minnars en minnaaressen. Amst. 1705. 8. Bœksaal van Europe 1705. Tom. II. p. 168. Leandri ac Heronis Epistolas mutuas nuper suis & clarissimi Heumanni notis illustravit Jo. Henricus Kromayerus ad calcem poematis Græci poetæ Musæi, Halæ 1720. 8.

2. *Amorum libri III.* memorati Ovidio lib. III. artis v. 343.

Deve tribus libris titulus quos signat amorum
Elige quod docili molliter ore legas.

Hinc patet falli Hermolaum Barbarum, qui illos libros laudat sub titulo *Corinnæ* Ovidii: vel auctorem glossarum veterum, quas servo MSS. & Jeremiam de Montagnano, qui in Epitoma Sapientiæ Venet. 1505. 4. edita vocat *Ovidium sine titulo*. Quinque primum libros Naso illius argumenti scripserat, sed duos sustulit, ut apparet ex hoc epigrammate ipsius præfixo:

Qui modo Nasonis fueramus quinque libelli,
Tres summus, hoc illi prætulit auctor opus,
Ut jam nulla tibi nos sit legisse voluptas
At levior demtis pœna duobus erit.

De iisdem videtur intelligendus auctor vitæ, quam è Codice Farnesiano edidit Nic. Heinsius: *Scripsit inde Epistolas quasdam ad Tiberii filiam sub falso nomine ac ficto Corinnæ inscriptas, quæ*

propter

(a) Vvye Saltonstall. (b) Mem. de Trevoux 1716. p. 317.

propter crimen læsæ majestatis combustæ fuerunt. Inde & exsilium meruit. Hos jussu Alberti III. Archiducis Austriæ in prosam Germanicam conversos servat Bibliotheca Cæsarea Vindobonensis; Vide Lambecium lib. II. p. 985. * Post editionem Romanam 1471. & Venetam 1474. Bononiensemque & Vicentinam 1480. inter cætera Ovidii opera sæpissime excusos illustrarunt Bartholomæus Merula & Domitius Marius Niger, Jac. Micyllus &c Morollesius, qui Gallica prosa vertit totum Metamorphosi excepta Ovidium, notisque illustravit A. 1661. memorat prosariam interpretationem Gallicam Belleflori Percheronis Paris. 1621. 8. & Nicolii præsidis Carnotensis metaphrasin XVII. elegiarum ex XLIX. quibus libri tres amorum constant, carmine Gallico Paris. 1657.

3. *Artis amatoriæ libri totidem*, sic enim vetustissima exemplaria inscribunt hos libros teste Salmasio de usuris p. 280. * *Libros III. amatoriæ artis* anno ætatis XLI. scripsit Ovidius, ob quos exilio damnatum ab Augusto legas apud Aurelium Victorem in vita Augusti & Freculfum VIII. 10. Chronici. Prodierunt separatim cum Catulli Epithalamio Lips. 1492. 4. & 1500. 1503. 4. & Bartholomæi Merulæ commentariis illustrati una cum libro de remediis amoris, Venet. 1494. 1506. 1516. fol. & Lugd. 1497. 4. Mediolan. 1510. fol. &c. Eosdem Gallice vertit teste H. Stephano Octavius Gelasius, Episcopus Angelumensis, licet id commentum esse videtur Bernhardo Monetę Tom. 3. Menagianor. p. 318. De hoc Gelasio vide si placet Franciscum à Cruce Cenomana pag. 364. & Anton. Verderium pag. 928. Bibl. Gallicæ. Artem amandi Anglico carmine, Nasonis imitatione scripsit D. Kingius Lond. 1714. Carmine autem Latino elegiaco Tho. Ravasinus (a) Parmensis libros duos de arte amandi S. Mariam Mutinæ 1706. 4.

4. *Remedia amoris liber I.* singula genere carminis elegiaco. Cum commentario Barthol. Merulæ Lugdun. 1497. 4. & Guil. Ramusæi, 1526. 4. * *Librum de remediis amoris* Codices quidam MSS. & antiquæ editiones, ut Argentinensis, Schureriana 1520. 4. dividunt in libros duos, ita ut secundus incipiat à versu 397. Prodiit etiam separatim Lipsiæ 1488. 1498. 1503. 4. apud Jacobum Thanner sive Abiegnum Herbipolensem, & cum Barthol. Merulæ commentariis additis libris amatoriæ artis: & cum commentario Guil. Ramusæi, Lugd. 1526. 4. Gallico carmine reddit Carolus Fontanus, qui circa A. C. 1550. floruit.

5. *Metamorphoseon (b) libri XV.* carmine Heroico, quod opus merito

(a) Memoires de Trevoux 1707. p. 59.
(b) Metamorphoseon Scriptores Græcos retuli lib. III. Bibl. Græcæ c. 27. § ult.

merito præclarissimum vocat Lactantius, licet ultimam illi manum auctor haud imposuit, ut ipse refert 2. Tristium v. 555. Confer I. Trist. Eleg. 6. & III. 14. * Illos à se scriptos esse testatur ipse Ovidius 1. Trist. v. 117.

Sunt quoque mutatæ ter quinque volumina formæ.

Difficile vero aliquis accredat, quod in mentem venisse video ingeniosissimo Viro Roberto Hoockio, (*a*) qui in operibus postumis Lond. 1705. fol. vulgatis Ovidium contendit in Metamorphosi sua sub fabulis illis describendas sibi proposuisse varii generis mutationes, quæ telluri contigerunt, & systema quoddam Historiæ Naturalis tradere voluisse. Non magis ad liquidum perduci poterit quod V. C. Hermannus ab Hardt in ranis Ovidii lib. VI. Metamorph. detectis ac demonstratis Helmst. 1711. 8. vetustissimam Græcorum historiam in fabulis Nasonis latere sibi persuasit, licet Græcos potissimum poetas & scriptores metamorphoseon secutum in illis fuisse Nasonem non est dubium. Græca prosa reddidit *Maximus Planudes*, sed quæ lucem non adspexit exceptis paucis locis, quæ ex ea produxit in præclaris notis suis *Nic. Heinsius*; * ejus tamen interpretationis meminit Volaterranus l. 17. Comment. Urban. Scripsit præterea in hoc opus commentaria *Jac. Pontanus* è Societate Jesu Antvv. 1618. fol. tum brevia & docta scholia *Tho. Farnabius*, Amstel. 1630. 1639. 1649. in 12. qui editis etiam in Terentium, Virgilium, Lucanum, Senecæ tragœdias, Martialem, Juvenalem & Persium similibus notis optime promeritus est de bonis litteris & studiosa juventute. Similiter Metamorphosin & Tristium libros utili opera in Scholarum usum illustravit *Joannes* (*b*) *Minellius*, Roterd. 1686. 1710. 12. uti Sallustium quoque & Terentium, Horatiumque & Virgilium, Valerium Maximum & Florum, quamvis eruditionis palmam concedit Farnabio, quem passim etiam sequitur: & licet Farnabium pariter ac Minellium multa omisisse necessaria & non in paucis errasse vere notavit vir doctus in arte Critica part. I. p. 64. * Metamorphosis cum libris fastorum, consolatione Liviæ, in Ibin & Philomelam, edit. antiqua sine loco & anno, in fol. Deinde cum commentariis *Raphaelis Regii* Venet. 1493. 1497. 1517. & 1553. fol. apud Hieron. Scotum additis observationibus *Jacobi Micylli*. Prodiit & sæpius Metamorphosis Ovidii cum figuris in æs eleganter incisis ut Paris. 1637. fol. & cum indice omnium vocabulorum, auctore Pompejo Pasqualino, Rom. 1614. 8. Exstat & editio Argentoratensis 1519. 4. atque Veneta 1509. fol. & 1530. 12. apud Stagni-

(a) Vide Acta Erudi A. 1707. p. 155.
(b) Notas Minellii in Metamorphosin supplevit Petrus Rabus.

guinum, & 1534. 8. Florentina 1522. 8. Aldina 1525. & 1534. 8. Parisiensis 1536. 8. & Lugdunenses apud Gryph. 1536. 8. 1547. 12. 1559. 1563. 8. * Coloniensis 1546. 8. & 1551. 8. cum Donati argumentis atque *Gisb. Longolii* & *Henrici Glareani* notis: & ex Jac. Micylli recognitione, Francof. 1582. 8. tum Plantiniana 1561. 12. & quæ notas variorum adjunctas habet Lavinii, Raph. Regii, Phil. Beroaldi, Jo. Baptistæ Pii, Jani Parrhasii, Cœlii Rhodigini, Jacobi Bononiensis, Baptistæ Egnatii &c. Lugd. 1527. 4. Venet. 1586. fol. & cum H. Glareani notis, Colon. 1534. 1556. 8. Georgii Sabini interpretatio fabularum Ovidii, Regiomonte 1559. 8. Cantabrig. 1584. 8. * *Hercules Ciofanus* in suis ad Metamorphosin notis consuluit XVIII. primum, deinde MStos Codices XXIII. Viderunt primum lucem notæ illæ Venetiis 1575. 8. Cum interpretatione *Dan. Crispini* in usum Delphini separatim recusi Metamorphoseon libri Oxoniæ, 1696. 8. recensente Joanne Friend. Cum notis *Jo. Georgii Walchii*, ad modum Minellii. Lipf. 1714. 12. Cum *Josephi Juvencii* (a) S. I. notis Romæ primum & deinde vulgatis Rothomagi 1717. 8. editione auctiore & emendatiore. Utrique juncta est appendix de Diis & Heroibus Poeticis. Excerpta ex Metamorphosi Fastisque Ovidii cum notis *Tho. Johnsoni*. Lond. 1714. Laudanda etiam *Pompeji Pasqualini* industria, quam concinnato indice omnium vocabulorum in Metamorphosin Ovidii studiosis hominibus probavit. Rom. 1614. 8. Argumenta antiqui Grammatici *Lactantii Placidi* nomine occurrunt in editione Veneta A. 1553. 8. aliisque. *Donato* tribuuntur in edit. Coloniensi: & Nic. Heinsius testatus est se in Bibl. Laurentiana vidisse MStum chartaceum hujus scripti, cujus titulus erat: *Donati abbreviatio fabularum Ovidii*. Forte referri debet ad *Tiberium Donatum*, à quo Maronis vitam descriptam habemus: Prodierunt etiam separatim, * sub *Donati* (b) nomine prodierunt primum Viennæ 1513. 4. edente Joach. Vadiano. In aliis editionibus ut Lugd. 1510. fol. cum Petri Lavini notis & Raph. Regii, & Basil. 1543. cum ejusdem Regii & Jac. Micylli notis, habentur sub nomine *Lactantii Placidi*. In antiquis Codicibus MStis & editione Veneta Anni 1486. argumenta libri XV. desiderantur. Joannes itaque Rænerius uti multa alia addidit, ita libri XV. argumenta supplevit ex Regii commentariis, quo nomine laudatur à Barthio VIII 17. Adversar. quia putabat Regium sua ex integrioribus Lutatii exemplaribus hausisse.

Sed

(a) Mem. de Trevoux 1717. pag. 1915.
(b) Confer Vossium de Poetis Latinis pag. 45. 46.

Sed Victor Giselinus & Tho. Munckerus Rænerium reprehendunt, quod aliena Lutatianis admiscuerit. Idem MuncKerus collatis Giseliniana, Hervagii, Birckmannorum, Rænerii & Coloniensi editionibus, sed inprimis secutus primæ Venetæ & Florentini Codicis fidem, argumenta librorum XIV. emendavit, notisque illustravit, & librum XV. ex editione Ræneriana addidit in tomo posteriore Mythographorum latinorum, Amst. 1681. 8. Exstant quoque *Bolognini* & *Nigri* Epitome Elegiaca & *Quintiani Stoæ* disticha, Basil. 1544. 8. & *Visiti Mauritii Piceni* de monte Florum Epitome in Ovidii Metamorphosin per singulas fabulas carmine Hexametro & Pentametro descripta, Arimin. 1562. 8. *Jo. Posthii* tetrasticha & *Virgilii Solis* icones in Metamorphosin, Francof. 1596. 4. Icones à *Cypriano Passæo* cum epigrammatibus Latinis, & Germanicis *Antonii Guilelmi Salsmanni*. Arnhem. 4. Ovidii Metamorphosis per *Hubertum Goltzium* quinquaginta duabus tabulis iconum illustrata, folio oblongo, fuit in Bibl. Menarsiana p. 52. Cum scholiis *Thomæ Farnabii* & iconibus in æs incisis, Paris. 1637. fol. sumtu Ægidii Morelli, typis minoribus parumque nitidis. Etiam Metamorphosin imaginibus ære descriptis illustravit illustriss. Baro *Jo. Weichard de Valvasor*, additis quavis pagina epigrammatis, Wagenspergi 1580. fol. Ejusdem Ovidius Setyricus MS. pluribus quam CLXX. iconibus ornatus memoratur in præclaro ejus opere vernaculo Chre des Derkogthums Crain, lib. VI. pag. 369. Locum lib. VII. Metamorph. cum Apollonio Rhodio confert Jac. Tollius in gustu Criticarum animadversionum ad Longinum pag. 354. seq. Locus de Phœnicis reparatione ex libro XV. cum notis G. B. Speltini, exstat in hujus poematum variorum collectione, edita Erfurti 1501. 4. Fabularum Ovidii expositio tradita in Academia Regiomontana à *Georgio Sabino*, Witeb. 1555. 8. 1559. 8. *Nic. Triveti*, Dominicani commentarios in Senecam Tragicum, transformationes Ovidii, Boethium de Consolatione Philosophiæ, Augustinum de civitate DEI, & in Valerium de non ducenda uxore memorat Jo. Lelandus de scriptoribus Britannicis pag. 327. *Joannem* item *Guallensem* in fabulas Ovidii pag. 307. Habuit etiam in Ovidii Metamorphoses *antiqua scholia* Casp. Barthius, quæ editurum se recepit Tom. 2. in Statium pag. 654. In memoriis litterariis Dombensibus, sive Trevoltinis A. 1705. mense Majo pag. 381. traditur cultissimus Poeta Johannes Commirius S. I. cum Nicolao Heinsio emendationes suas in Nasonis Metamorphoses communicasse. " Feu Mr. Bigot a dit à des person„ nes dignes de foi, qu' il avoit communiqué à Nicolaus Hein„ sius des corrections de ce Pere sur ses Metamorphoses d' Ovi-

„ de:

„ de : celle-ci entre autres dant l' onzieme livre des Metamor-
„ phoses v. 764.

--- *Alexirhoe Granico nata bicorni*.

„ On lisoit dans toutes les editions: *Alexithoe gracili conata bi-*
„ *corni*. *Latino* sermone soluto orationes Ajacis & Ulyssis ex libro XIII. Metamorph. expressit Vitus Amerbachius 1545. 8. ad calcem enarrationis libror. Tristium. *Gallica* versione multi hoc opus Ovidii donarunt, prosa quidem * Thomas VValeys, Brugis 1484. fol. apud Colartum Mansionem; Nic. Renouard, Paris. 1614. 8. Rothomag. 1626. 8. & Petrus Ryerus & novissime Bellegardeus, Paris. & Amst. 1693. 12. Nam à Marollesio, qui integrum præterea Ovidium Gallica prosa donavit, metamorphosis, ne toties actum ageret, fuit omissa. Versibus Cyclicis (Rondeaux) Benseradeus: * cujus metaphrasis plus simplici vice prodiit, recusa etiam anno superiore cum iconibus, Amstelod. 8. De illa vide si placet Menagiana Tom. 2. pag. 196. Ludicris Carolus (*a*) Coypellus (Charles Coypeau Sieur d'Assouci); optimis Franc. Th. Cornelius, Paris. 1697. 12. triplici Vol. Caroli Massaci versionem cum observationibus moralibus Joannis Balduini, editam plus simplici vice, laudat Nic. Borbonius p. 142. poematum. * *Italice*, le Metamorfosi d'Ovidio con le sue allegorie. Mediolani 1533. 4. additis iconibus. Metaphrasis Francisci Turchi, 1584. 4. & Jo. Andreæ Anguillaræ Venet. 1614. 12. 1561. 1543. fol. cum iconibus, & cum notis Josephi Horologgi 1563. 4. 1613. 4. Et epigrammatibus abbreviatum à Gabriele Simeone, Lugd. 1559. 4. * Vidi etiam memorari Metaphrasin Ovidianam Italico carmine, interprete Marreto Senense, & libros duos primores Italicis versibus donatos à Clariss. viro (*b*) Antonio Maria Salvini. *Hispanica* metaphrasis excusa Vallisoleti 1589. 4. *Polonica*, Valeriano Otvinovio interprete 1639. Exstat & *Anglica* Metaphrasis Lond. 1632. fol. & Anglico carmine per Georgium Sandys una cum commentariis. Lond. 1640. fol. 1673. 8. *Suecica* Reenstiernii, additis iconibus, Holmiæ 1709. 4. *Germanicis* rhythmis A. 1210. in gratiam Hermanni Landgravii Thuringiæ reddidit Albertus Halberstadiensis, excusis Moguntiæ 1545. fol. postea circa A. 1600. Joannes Sprengius. * Germanica Metaphrasis Georgii VVickram Colmariensis, Francof. 1631. 1641. 4. Prodierunt etiam Ovidii Metamorphoseon libri Germanica prosa, versibus passim interpositis

per

(a) Metaphrasis Dassouciana perstringitur à Nic. Boleo (Boileau Despreaux) in Arte poetica pag. 160.

Le plus mauvais plaisant eut ses approbateurs,
Et jus qu' à Dassouci, tout trouva des lecteurs.

(b) Giornale de' letterati d'Italia Tom. 4. pag. 133.

per J. G. S. (*a*) JCtum Argentor. 1711. 8. Etiam Latine, addita Metaphrasi Germanicis versibus, Norim. 1688. fol. quæ editio tabulis æneis est exornata, uti *Belgice* prodiit Amst. 1588. 8. & per Carolum Manderum pictorem, Harlem. 1604. 4. & Amst. 1642. 12. denique Metaphraste P. C. Hooft. ibid. 1662. 12. * Ex Metaphrasi Jo. Vondelli, Antvverp. 1650. 8. & adjuncta habens P. Ryeri commentaria ex Gallico versa, Amstelod. 1703. fol.

6. *Fastorum* (*b*) *libri sex priores* (totidem mensium festa & rationes è commentariis Pontificum repetitas complexi) qui soli ex duodecim ætatem tulerunt, inscripti Germanico Cæsari, versibus elegis. Meminit Ovidius ipse 2. Tristium v. 549. atque in exsilio à Nasone recensitos notavit illustris Ez. Spanhemius libro de usu numismatum p. 608. Nicolaum quidem Heinsium monuit J. Frid. Gronovius inspectam sibi fuisse in Norico vetustam Nasonis editionem, cui Celtes Protacius, qui primus post renatas litteras poesin in Germania restauravit, manu sua adscripsisset, reliquos sex fastorum libros servari apud Presbyterum in pago prope Ulmam, principiumque septimi libri in illo Codice tale exaratum fuisse.

Tu quoque mutati causas & nomina mensis,
A te qui sequitur, maxime Cæsar habes.

Sed Heinsio videtur Celtes ab aliquo deceptus, qui visum sibi atque inspectum hujuscemodi codicem affirmasset. Nam Lactantius & alii veteres cum multa è fastis Ovidii proferant in medium, è libris deperditis nihil prorsus producunt, ut certum sit reliquam fastorum partem jam ante multa sæcula intercidisse. * *Fastorum libros* posteriores sex in Bibl. Regis Galliæ exstare falso scripsit Antonius Constantius de Fano. Atque eos ne intercidisse quidem, sed nunquam esse scriptos ab Ovidio, Joannes Masson in ejus vita pag. 172. contendit ex his ejus versibus 2. Trist. 549.

Sex ego fastorum (scil. menses) *scripsi, totidemque libellos,*
Cumque suo finem mense volumen habet.
Idque tuo nuper scriptum sub nomine, Cæsar,
Et tibi sacratum sors mea rupit (ne scil. absolverem) *opus.*

Certe nemo veterum est, qui ex posterioribus libris ullum se vidisse testetur, vel verbulum ex illis referat. Fallitur Rabanus Maurus

(a) Jo. Georg. Schmidium.
(b) Vignolius Marvillius T. 2. Misc. Hist. & litterat. p. 306. *Les fastes d'Ovide renferment plus d'erudition qu'aucun autre Ouvrage de l'antiquité. C'est le chef de œuvre de Poete, & une espece de devotion Paienne.* Scriptor XIII. Sæculi de mirabilibus Romæ quem nuper edidit Bernhardus de Montfaucon in Diario Italico cap. XX. p. 293. appell. *Martyrologium Ovidii de fastis.*

rus lib. V. de universo cap. 5. Tom. 1. Opp. p. 99 & Vincentius Bellovac. lib. I. speculi doctrinalis, qui secuti Isidorum lib. VI. cap. 8. Originum, ajunt Ovidii *libros fastorum* dici, *quod de Regibus & Consulibus editi sint*. Ex Bibliotheca Gudiana cum pars Codicum MSS. (*a*) per auctionem Hamburgi. A. 1706. distraheretur, nactus sum parvum volumen in fol. minori charactere & frequentibus compendiis litterarum in membrana exaratum ante annos trecentos, in quo continentur glossulæ super Ovidii Metamorphosin, de Tristibus, Epistolas, libros de fastis, de Ponto, & super Ovidium sine titulo, hoc est (ut supra monui) Amorum libros, nec non in Statii Thebaidem & Achilleidem, Claudianum & Avianum. Glossis in fastos, subjicitur Calendarium quale editiones exhibent. Auctor quisquis est glossularum, monet Ovidium de fastis & nefastis diebus agere, ortus & occasus notare signorum: & Germanicum illius anni summum Pontificem instruere in sacrificiis. Vincentius Gravina V. C. libro I. de ratione Poetica pag. 101. *Ovidio se non si fosse lasciato portare dalla pienezza della sua vena, sfuggito avrebbe ogni emenda, siccome la sfugge ne i Fasti, ove non manca nulla di purità e di esattezza*. Libri fastorum sunt mihi ex vetusta editione in 4. cum argumentis tetrastichis *Petri Æolici*, sine loco & anno. Prodierunt etiam Lipsiæ in 4. sine anni notatione. Et cum commentariis *Pauli Marsi*, Piscinatis, Venet. 1485. fol. curante Antonio Bactibove, Alexandrino; & 1492. 1520. fol. & cum *Antonii Constantii* de Fano sive Fanensis, & Marsi, Constantio doctioris commentariis, Venet. 1502. 1508. fol. Mediolani 1510. fol. Prodierunt etiam separatim sine notis Paris. 1528. 4. per M. Guichardum Soquand. Et 1554. 4. apud Vascason. Ne dicam de scholiis brevibus *Melanchthonis*, *Micylli*, *Bersmanni*, *Ciofani*. Italica Metaphrasi donati à Vincentio Cartaro. Venet. 1551. 8. Commentariis eximiis illustravit *Carolus Neapolis*, (*b*) qui Resuttanii in Sicilia principis frater fuit, & anno ætatis 21. illos absolvit, ac post auctorem anno 22. defunctum edidit Erycius Puteanus. Antverp. 1639. fol. sub titulo Anaptyxeos ad fastos Ovidii Nasonis, præmissis antiquis Calendariis, quæ una cum aliis recensui infra libro IV. Quòd enim in plerisque editionibus Ovidio præfigi solet Calendarium vetus Romanum, è Nasone ipso & aliis Calendariis antiquis aliisque monumentis suppleri & emendari desiderat non paucis in locis. * Libri fastorum, Tristium & de Ponto, cum notis *Petri Bimanni* ad Far-

nabii

(a) Reliqua & major pars asservatur in Bibliotheca Guelferbytana.

(b) Laudatur ex merito in Sorberianis p. 242. Morhofio hic commentarius visus est sapere officinam Erycii Puteani.

nabii modum: Enchusæ 1653. 12. atque additis notis *Anonymi Dalmatæ* prodierunt Venet. 1704. apud Laurentium Basilium. *D. Antonii Matthiæ Sevii* (*a*) notas in fastos Ovidianos, Venetiis ut ajunt excusas, non vidi. *Gallice* primus vertit Marollesius, qui notis etiam illustravit, addita Dan. Heinsii elegia in Natalem Ovidii 13. Cal. April. Novam interpretationem prosariam cum notis Criticis & Historicis exspectare jubemur (*b*) à Lezæo, (Mr. Lezeau) qui librum primum cum præmissa Ovidii vita jam vulgavit Paris. 1714. 12. Supplementum horum fastorum sive sex libros posteriores ex ingenio addidit (*c*) *Claudius Barth. Morisotus* (*d*) Divinione 1649. 4. Burgignonum Fastorum Ovidii continuatorem laudat Marollesius. Ambrosius quoque *Novidius Fraccus* (*e*) similiter libros XII. sacrorum fastorum dicavit Paulo III. Pontifici, & vulgavit Romæ 1547. 4. Denique *Hugo Vaillantus* Ord. Benedicti Monachus libris XII. fastorum memoriam sanctorum per totum annum Epigrammatis celebravit, Paris. 1674. Inter scripta Baptistæ Guarini video etiam memorari commentarium in fastos Ovidii, sed nescio an editum. * Baptistæ Mantuani fastorum sacrorum libri XII. quos Ovidii imitatione composuit, sæpius editi sunt, ut Paris. 1513. fol. Argentor. 1520. 4. Mediolan. 1540. Antvverp. 1576. 8. Tom. 2. Opp. Nicolai Andarti fastos sacros his verbis inter alia laudat Justus Lipsius:

Macte operis, laudisque: olim Sulmone Poetam
Carmine qui æquiparas, materie exsuperas.

Volumen noctium Tusculanarum & Ravennatensium Jo. Matthæi Caryophili Rom. 1621. 8. & Petri Justi Sautelii S. J. annus sacer Poeticus, Epigrammata in Sanctos per singulos Anni dies complectitur. Lugd. 1679. 8.

7. *Tristia* sive *Tristium Elegiarum libri V.* Josephus Scaliger sub Yvonis Villiomari nomine latens in locos controversos Rob. Titii p. 105. *Aristoteles, Titi, nunquam scripsit libros* περὶ τῶν ἠθικῶν, περὶ τῶν πολιτικῶν, *sed scripsit* ἠθικὰ καὶ πολιτικὰ, ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν *libros. Eodem genio duce & Ovidii titulos corruperunt majores nostri*

Nam

(a) Galleria di Minerva Tom. V. p. 27.

(b) Journal des Sçav. 1715. p. 134. Memoir. de Trevoux 1714. pag. 2078.

(c) Nihil in Morisoto Poetici spiritus se observasse profitetur Morhofius I. Polyhist. c. 24. p. 293.

(d) De Morisoti supplemento Jo. Ludovicus Praschius Satyra in poetastros:

— — aut simili Morisotum reddere facto
Qui fastos Ovidi supplevit dispare versu.

Suorum in librum primum Commentariorum meminit Morisotus Centuria prima Epistolarum editarum Divione 1656. 4. Epistola 8. & 9.

(e) Hic Fraccus dies hebdomadis à septem sacramentis, menses à duodecim Apostolis nuncupat. Confer Gisb. Voetium III. Select. p. 433.

Nam Tristitia de tristibus, & Pontum de Ponto inscripserunt. Hanc veram observationem ita perstrinxit Jacobus Duportus pag. 187. Poëm.

Nasonis libros dici de Tristibus, ægre
Fert Criticus, tristem hoc Scaligerumque facit.
Nempe elegi tristes titulus foret aptior, ergo
Litis Juste sat hæc justane causa tibi est?
Qui tamen auctoris tot tristia fata recensent,
Tristium an hoc nequeas jure vocare libros?
An sunt hæc potius Criticorum tristia fata,
Quod tempus tricis sic apinisque terunt.

In hos libros habemus commentaria *Jac. Pontani*, Ingolstad. A. 1610. fol. Collectanea *Jo. Weitzii*, Erfurt 1606. 8. & brevia *Jo. Minellii* scholia, Hagæ Com. 1684. 12. * *Quinque libri Tristium* (a) Lipsiæ in 4. sine anno. Libri Tristium & è Ponto cum commentariis *Barthol. Merulæ*. Venet. 1489. fol. Mediolan. 1507. 1511. fol. *Viti Amerbachii* enarratio Basil. 1548. 8. Tristium libri cum notis *Andreæ Naugerii*. Lond. 1583. 12. Notæ Merulæ, Amerbachii, *Micylli*, *Bersmanni*, *Ciofani* in edit. Francof. 1601. fol. Tristia & de Ponto, præmissa Ovidii vita, Ingolstad. 1607. 8. Cum *Dan. Crispini* interpretatione & notis in usum Delphini, indiceque vocabulorum recusi sunt Cantabrigiæ 1705. 8. Cum notis ad modum Minellii nuper edidit *M. Erdmannus Uhse*. Lips. 1711. 12. Libros Tristium & de Ponto cum erudita præfatione, Scholiis perspicuis, tabula Geographica, vita Ovidii & Chronologia Epistolarum in his libris comprehensarum, indiceque copioso emendate editi à *Philippo Theodoro Verpoortenio*. Coburg. 1712. 8. Libri Tristium ex præclara recensione *Isaaci Verburgii* (b) cum notis dictionem maxime illustrantibus. Amst. 1713. 12. Denique cum notis Germanicis, Halæ Sax. in tironum usum, auctore, ni fallor, Gabriele Schumanno. *Gallica* versio Binardi vidit lucem Paris. 1625. *des regrets d'Ovide*. Exstat & altera Marollesii, cum notis, *les tristes*. Tertia Francisci Thomæ Cornelii, qui Gallico carmine (c) reddere instituit, desideratur. *Germanica* Metaphrasi donavit Jo. Henricus Seypius, cum notis, Darmstad. 1664. 8. *Danico* carmine reddidit V. C. Christianus Falsterus. A. 1719. *Belgico* Daniel Havart (d) A. 1696. cum Epistola consolatoria ad Liviam de morte Drusi. Anglica Metaphrasis Zach. Catlini

X prodiit

(a) Tristia potius quam de tristibus inscribendos esse hosce libros notaverat etiam Jul. Cæsar Scaliger lib. 3. cap. 126. sive ult. Poetices.

(b) Journal des Savans 1713. Aout, p. 220.

(c) History of the works of the learned A. 1703. p. 222.

(d) Boekzaal van Europe 1696. T. 2. p. 548. Nova literaria Lips. An. 1719. p. 85.

prodiit Lond. 1639. 8. Jacobus Pontanus commentariis in hos libros suis subjecit etiam *hortulos*, quos appellat, *Ovidianos*, sive sententias ac proverbia ex Ovidio collecta, in locos redacta communes & commentationibus illustrata.

8. *Epistolarum Ponticarum* sive *è Ponto* libri IV. versibus elegis. In hos quoque libros exstant collectanea *Joannis Weitzii* viri docti & diligentis 8. & commentarii *Jacobi Pontani* è Soc. Jesu, A. 1610. fol. * *Libri quatuor è Ponto* A. 1508. 4. sine loci notatione. De commentario Bartholomæi Merulæ & Phil. Theodori Verpoortenii notis aliorumque scholiis supra in libris Tristium jam dictum. Cum notis *Jo. Henr. Kromayeri* ad modum Minellii libri è Ponto & Ibis prodierunt Lips. 1719. 12. Metaphrasis Danielis Havartii. Med. D. *Belgicis* versibus, Ultraject. 1702. 8.

9. *Ibis* sive *Diræ in Ibin* carmine Elegiaco versuum amplius sexcentorum. Cœlius Rhodiginus XIII. 1. Antiquar. Lect. *Cæcilius. Minutianus Apulejus ait Corvinum* (Boëssius & alii malunt Hyginum) *ab Ovidio Ibin appellatum esse ex avis fœditate, cui ventrem (a) rostro purgare insitum sit, & hoc ex Callimachi imitatione.* Ovidius ipse v. 449.

Et quibus exiguo volucris devota libello est,
Corpora projecta quæ sua purgat aqua.

De Callimachi poemate adversus Apollonium Rhodium, cujus titulus erat Ibis, & quod pridem intercidit, dixi lib. III. Bibl. Græcæ c. 19. p. 486. In Ibin Ovidii exstat *vetus interpres (b)* Gyraldo & aliis laudatus, cum *Christ. Zarotti*, Venet. 1515. fol. *Val. Andreæ Dressolii* & *Francisci Sanctii* Brecensis notæ cum Jac. Pontani commentatio in Metamorphos. editæ Antvv. 1618. fol. denique eruditus *Dionysii Salvagnii Boessii* Equitis Delphinatis commentarius. Lugd. 1633. 4. atque iterum 1661. 8. addito veteri interprete, qui in priore edit. desideratur. Anglica Metaphrasis hujus poematis nescio quo auctore lucem vidit Lond. 1577. 8. * *Carmina in Iben (c)* cum Metamorphosi & libris fastorum, editio antiqua sine anno & loco in fol. & Venetiis 1484. fol. nec non separatim Lipsiæ sine anno in 4. & cum remediis amoris, nuce,

publice

(a) Auctor Isagoges Galeno adscriptæ c. 1. & Plinius VIII. 27. Hist. notant inde hanc avem ad clysteris usum inveniendum hominibus ansam præbuisse. Effigiem ejus habes in thesauro Graviano Antiquitatum Rom. Tom. V. p. 796.

(b) Labbeus Bibl. nova MSS. p. 46. memorat Berardi Moretti, qui Rhetoricam Bononiæ docuit sub A. 1459. expositionem in Poema Ovidi adversus Ibin.

(c) Ibis avis Ægypt a [illegible], de qua Plutarchus de solertia animal. p. 974. auctor isagoges Galeno adscriptæ cap. 1. Tom. 4. p. 371. & Galenus de venæ sectione contra Erasistratum cap. 6. Tom. 10. edit. Paris. pag. 399. Confer Alciati emblema 87. & Aldrovandi Ornithologiam Tom. 3. lib. 20. c. 3. p. 129.

pulice & philomela, Argentorati ex ædibus Schurerianis. 1520.4. Veterem interpretem alium ab edito evolvit Cœlius Rhodiginus, atque Turnebus dolet luci non datum lib. IX. 25. Adversar. *quod & annotatum à veteri interprete fuerat, cujus scrinia alii interpretes compilarunt, & scripta etsi mendosa, unde tamen utilia odorari poteramus, suppresserunt*. Fragmenta quædam Grammatici veteris in Ibin prodierunt Parif. 1581. typis Dionysii Pratensis, sed integriora scholia ex duobus MSS. Codicibus vulgavit Boessius in iterata commentarii sui eruditi in Iben editione Lugd. 1661. 8. Ibis Ovidii cum *Domitii Calderini* Veronensis commentario, & qui hunc sequitur *Jodoci Badii Ascensii* scholiis, Mediolan. 1517. fol. Ac ne Andreæ Naugerii, Baptistæ Egnatii, Jac. Micylli, Herculis Ciofani & Guid. Morilloni notas memorem, Ovidii Ibis & Ausonii griphus de ternario cum annotationibus *Francisci Sanctii* Brocensis prodiit Salmanticæ 1598. 8. Novissime cum libris e Ponto illustravit Jo. Henr. Kromayerus. Lipf. 1719. 12. Gallicam Abelis Foulonii metaphrasin memorat in Bibl. Gallica Crucimanius. Vertit & Marollesius prosa Gallica, & amplum commentarium, ex Boessio magnam partem mutuatus, subjunxit.

INDICULUS SCRIPTORUM

à veteri interprete Boessiano in Iben laudatorum.

10. *Halieuticon* sive de piscibus liber acephalos, carmine Epico. Hujus poematis meminit Plinius XXX. 11. *His adjiciemus ab Ovidio posita nomina, quæ apud neminem alium reperiuntur, sed fortassis in Ponto nascuntur, ubi id volumen supremis suis temporibus inchoavit*. Idem c. 2. *Mihi videntur mira, quæ Ovidius prodit piscium ingenia in eo volumine, quod Halieuticon inscribitur*. Primus hujus libri fragmentum vulgavit è Sannazarii Codice *Georgius Logus* Silesius una cum Gratio & aliis Venet. 1534. 8. Emendavit & notis illustravit cum eodem Gratio Nemesiano & Calpurnio *Janus Ulitius*, Lugd. Bat. 1645. 12. Exstat quoque in Poematis antiquis P. Pithœi. Vide & Vossii IV. 7. & 14. operis præclari de Idololatria, ubi locis quibusdam Halieuticon lucem affert. Fallitur Barthius, qui Olympio Nemesiano hoc poema adscripsit XLIX. 7. Adversar. nec minus fallitur Ulitius, qui Gratio. Initium vero Halieuticon, quod à Sertorio Quadrimano tanquam è vetustissimo codice descriptum accepit Hieron. Columna, & in doctissimis commentariis ad Ennii fragmenta p. 247. seq. edidit, merus est fucus. * *Halieuticon* fragmentum præterea illustravit Hercules Ciofanus A. 1580. Vide sis etiam Eustathii Svartii ana-

(a) Nescio unde hic scriptor acceperit versus, quos sub Lucretii & aliorum celebrium autorum nominibus citat, qui longe recentiorem & ignobiliorem sapiunt officinam, ut jam supra p. 347. notare me memini.

tii analecta lib. 1. cap. 5. Idem Gallica prosa vertit & cum notis edidit Mich. Marollesius ad calcem librorum de arte amandi, una cum fragmento *de medicamine faciei*, *nuce*, *philomela*, *pulice*, *somnio*, & *duobus epigrammatis*. Paris. 1660. 8.

11. *De medicamine faciei* fragmentum elegiaco carminis genere, quod citra causam, Nasonis non esse videtur doctis quibusdam viris. Meminit Ovidius ipse III. artis amatoriæ v. 205.

Est mihi quo dixi vestræ medicamina formæ
Parvus, sed cura grande libellus opus.

12. *Nux* elegia utrum Ovidii sit nec ne, dubitant quidam eruditorum: Non tamen est cujus Ovidium merito pudere possit. Hoc poema post Dominicum Marium Nigrum illustravit Erasmus, apud Gryph. 1546. 8. & T. 1. Opp. * In *Nucem* Ovidianam Erasmi præfatio legitur inter ejus Epistolas XXIX. 26. qui poemation illud Joanni Moro Thomæ filio dicatum illustravit Basil. 1524. 8. Observationes Herculis Ciofani prodierunt Sulmone 1593. 4. Belgico carmine una cum libris de Ponto donavit Daniel Havartus. Ultrajecti 1702. 8. *de Klagende nooteboom*.

III. *Deperdita* Ovidii scripta diligenter enumerat Gyraldus. In his sex libros postremos fastorum, de quibus supra, & *Medeam Tragœdiam* Quintiliano X. 1. & dialogo de Oratoribus c. 12. laudatam. Ovidius ipse 2. Trist. 553.

Et dedimus Tragicis scriptum regale cothurnis;
Quæque gravis debet verba cothurnus habet.

Versum hunc ex illa affert Quintilianus VIII. 5.

Servare potui, perdere an possim rogas?

quod Petrus Burmannus observat expressum ex hoc Virgilii in Ciri, vers. 275.

Ut me, si servare potes, ne perdere malis.

Seneca Pater suasoria tertia: *Hoc autem dicebat Gallio Nasoni suo valde placuisse, itaque fecisse quod in multis aliis versibus Virgilii fecerat, non surripiendi causa, sed palam imitandi, hoc animo ut vellet agnosci. Esse autem in tragœdia ejus: feror huc illuc ut plena Deo*. Quoniam diserte Seneca, iterumque affirmat *plenam Deo* dictam esse imitatione Virgilii, non occurrit alius Maronis locus, qui huc faciat quam tritus ille in Eclogis, *Jovis omnia plena*, quorum verborum non alia est sententia, quam hæc, totus Deo plenus sum, illi mea carmina curæ. Ex his ipsis porro Fabii & Senecæ locis patet aliam longe esse *Medeam Ovidii*, de qua Tertullianus, carmine scriptam *Heroico*, & ex meris Virgilianis versibus contextam, quam habuit Pirckhaimerus & Salmasius, à quo acceptum initium illius edidit P. Scriverius in fragmentis Tragico-

rum; aliam vero *Medeam Ovidii*, versu scriptam *Jambico*, & uno vel altero fortasse loco ad Virgilii dicta alludentem, pridemque deperditam. De eadem Ovidii Medea Auctor de caussis corruptæ eloquentiæ cap. 12. *Nec ullus Asinii aut Messalæ liber tam illustris est quam Medea Ovidii aut Varii Thyestes*. Aliorum, quæ scripserat Ovidius hic est index: *Declamationes* Controversiæ ac suasoriæ, quibus valuisse Nasonem testatur Seneca Controvers. 10. discipulum rhetoris Arellii Fusci, & Porcii Latronis admiratorem. *Metaphrasis Phænomenon Arati* Lactant. II. 5. & Probus in Georgica Virgilii. *Epigrammata*, de quibus vide Politianum cap. 59. Misc. & fragmenta Ovidii à Nic. Heinsio collecta. *Liber in malos Poetas*. Quintilianus VI. 3. *Adjuvant urbanitatem & versus commode positi, seu toti ut sunt, quod adeo facile est, ut Ovidius ex tetrastichis Macri carmine* (i. e. Poemate tetrastichis constante) *librum in malos poetas composuerit*. *Triumphus Cæsaris* Tiberii de Illyriis. III. 4. è Ponto. *Carmen de laudibus Augusti jam defuncti*, sermone Getico, Ovidius ipse IV. 13. è Ponto. *De bello Actiaco* ad Tiberium libri II. *Vaticiniorum liber*.

IV. *Supposita Ovidio*. 1. *Consolatio ad Liviam Augustam* de morte Drusi Neronis, * quæ sub Ovidii nomine prodiit Venetiis 1472. fol. cum Probæ Virgiliocentonibus, atque Ovidio in variis Codd. MSS. tribuitur, *Pedonis Albinovani* est, ut dixi supra c. 12. Pedonem hunc æqualem suum Ovidius *sidereum* vocare non dubitat IV. 6. è Ponto. At consolationem hanc Ovidio præter rem adscripsit Passeratius, & Barthius LIII. 13. Adversar.

2. *Carmen Panegyricum ad Calpurnium Pisonem*, Lucano ab aliis tribuitur. Vide, si placet, quæ à me disputata sunt supra p. 264.

3. *Elegia de Philomela* sive de vocibus avium ac quadrupedum & verbis, quibus illæ apud latinos denotantur. Non Ovidii, sed Grammatici utcunque veteris Christiani esse videtur Vossio lib. 1. de vitiis sermonis cap. 14. & III. de Idololatria cap. 49. Confer A. Schotti observationes Poëticas c. 52. Sub *Albii Ovidii Juventini* nomine edidit Goldastus, subjecta Julii Sperati V. C. elegia de Philomela. De eodem argumento diatribam se scripsisse testatus est Is. Casaubonus ad Antonium Getam Ælii Spartiani, qua opes Græciæ in hujus generis vocabulis cum paupertate sermonis latini non segniter ait se comparasse. Hæc Casauboni diatriba nunquam lucem vidit quod sciam. Interim consuli possunt Joach. Camerarius in commentariis utriusque linguæ p. 198. seq. Jo. Textoris Officina p. 280. seq. Andreas Schottus II. 51. Observatt. Human. Julius Cæsar Bulengerus de venatione Circi cap. 20. p. 76. seq. Samuel Bochartus in limine Hierozoici & Fridericus Hofman-

mannus in Epigrammatis p. 158. seq. Græca quædam de vocibus animalium vocabula habes apud Cæsarium qu. LXXVIII. p. 218. * De vocabulis quibus Græci & Latini (*a*) voces avium & aliorum animalium exprimunt, præter alibi laudatos à me & Apulejum in floridis, Vincentium Bellovacensem XXII. 6. speculi naturalis ex libro Papiæ: Jac. Pontanum VIII. 2. φιλοκαλίας pag. 164. seq. Christophorum Becmannum in originibus Latinæ linguæ, vocabulo *murmur*; Gualterum Charletonum de differentiis & nominibus animalium (Oxon. 1677. fol.) illa parte qua pisces persequitur pag. 94. -- 102. & Guilelmum Musgrave in notis ad vitam Imp. Getæ à Spartiano scriptam, operæ pretium est conferre quæ ex Adversariis If. Casauboni nuper edidit Jo. Christoph. Wolfius in Casauboniamis Hamburgi A. 1710. 8. editis pag. 56. seq.

4. *De Pulice* Elegia, sub *Ofilii Sergiani* nomine à Goldasto vulgata, Ovidio certe indigna. * Gallica metaphrasis *pulicis* Ovidiani exstat in libello parum serio & parum pudico, qui Amst. 1720. 12. prodiit sub titulo *les tetons*, pag. 50. auctorque ait se natum fuisse sedecim annos cum illam componeret.

5. *Somnium*, quod incipit: *Nox erat & somnus* &c. in Goldasti editione, *Ovidii junioris somnus* inscribitur. Hoc somnium cum philomela & pulice, quæ in Heinsiana & Cnippingiana editione Ovidii frustra quæres, exstat ad calcem Heroidum & amorum ex postrema Jac. Micylli recognitione, Francof. 1582. 8. excusa etiam Venet. A. 1515. 8. cum Ovidii vita ab Aldo scripta, & Parif. 1536. 8. & apud Gryph. 1554. 8.

6. *Epigrammata scholastica de Virgilii XII. libris Æneidos*, sive argumenta librorum Virgilianorum, etsi Ovidio in quibusdam manu exaratis codicibus adscripta, communi suffragio virorum doctorum existimantur alterius esse auctoris. * *Argumenta librorum Æneidos* ad Ovidium auctorem referuntur etiam in Codice eximio & pervetusto membranaceo Virgilii cum Servii commentariis, quem laudatum a me supra servat Rev. noster Joachimus Morgenvvegius. In hujus calce leguntur simili vetusta manu descripti Ovidii libri de Ponto.

7. Nihil vero magis ridiculum sit, quam *libros tres de Vetula* (*b*) genuinis Ovidii scriptis annumerare, qui Hexametris versibus descripti cum præfatione Leonis (Protonotarii Sacri Palatii Byzantini sub Vatachio Principe) prodiere Coloniæ 1470. Lubecæ 1471. & inter Catalecta Ovidii editore Goldasto, Francof. 1608.

(a) Chaldaica vide in Targum secundo libri Esther c. 1 z.
(b) Beda in Boethium de Trinitate: *Extirpanda est hæresis vetularum, quæ jurant per partes DEI.*

8. denique recensiti è MSS. una cum Nigelli Wirekeri (*a*) Angli Bunello sive speculo stultorum editi, auspiciis Gloriosiss. memoriæ Ducis Augusti Gvelferbyti 1662. 8. Hoc ludicrum Opusculum ab infimi ævi Monacho (*Pamphilo* forte *Mauriliano* (*b*)) profectum non evolverat Manutius, qui tanquam tria diversa memorat *de vetula*, *de quatuor humoribus*, & *de ludo latrunculorum*, cum de his universis agat hoc scriptum. Versus aliquammultos ex libro III. producit Tho. Bradvvardinus in causa DEI adversus Pelagium p. 33. Rogerus quoque Baco magnus Astrologiæ Patronus nullius fere libentius scriptoris testimoniis utitur, notante Joanne Pico lib. 1. in Astrologos p. 284. Opp. Vide etiam Roberti Holkot lect. XXI. in lib. Sapientiæ & Rev. D. Joannis Friderici Mayeri Exerc. utrum fata religionum pendeant ab astris diss. 1. §. 5. De hoc opere copiosius differere voluit magnus Seldenus lib. III. de Synedriis cap. 16. sed morte præventus imperfectum illud opus coactus est relinquere.

Catalecta Ovidii, & alia quædam nomine suo suppresso junctim vulgavit, auctoribusque suis MStorum ope magnam partem restituit *Goldastus* Francof. 1610. 8. In eo volumine occurrunt: Epigrammata scholastica de Virgilii XII. libris Æneidos. Epistola Ovidiana Penelopes ad Ulyssem, Græce reddita à Carolo Utenhovio. Ovidii junioris somnus. Cornelii Maximiani Galli amores sive sex elegiarum libellus, de quibus dixi capite superiore. In exemplo hujus editionis, quod exstat Hamburgi in Bibl. Joannea, varias lectiones è MSto Codice adjectas vidi manu V.C. Frid. Lindebrogii, quibus non pauca emendantur & supplentur. Ofilii Sergiani Elegia de pulice. Albii Ovidii Juventini elegia de Philomela. Julii Sperati V.C. elegia ejusdem argumenti. Pamphili Mauriliani (*c*) Pamphilus sive de arte amandi Elegiæ LXIII. De Vetula libri III. cum præf. Leonis Protonotarii. Bedæ Venerabilis elegiæ II. de Cuculo. Benigni Floriacensis elegia de excidio Trojæ. Bernardini Cilænii Veronensis, qui Friderici III. Imp. temporibus vixit, amores, h. e. libellus elegiarum sive Odarum XXII. ad Juliam, editus antea sub falso nomine Francisci Octavii. Antonii Codri Urcei Bononiensis Rhythmus die S. Martini pronunciatus. Denique claudit hanc collectionem Goldastinam elegia

Bapti-

(a) De hoc Nigello exstat erudita dissertatio Jacobi Thomasii Lips. 1679. qua inter alia observat eum claruisse circa A. C. 1200.

(b) Vide Barthium ad Guil. Britonem p. 62. & 349.

(c) Hujus Mauriliani meminit Guermundus commentario in artem Prisciani. Ejus vero elegias & libros de Vetula, quos ipsos quoque à Mauriliano scriptos Barthius conjiciebat, cum MSto contulit in eodem Codice Lindebrogius.

Baptistæ Mantuani Carmelitæ contra Poetas impudice loquentes. * Vir Clariss. Christianus Daumius in Epistola ad Joach. Fellerum (a): *Vetulam* Pseudo Ovidii, *Pamphilium* & alia opuscula *Goldastus sic primum ex membranis edere ratus est, at ego habui editiones recenter inventa typographia natas, membranis illis longe meliores & locupletiores. Ideo cum Vossius & alii exinde quæ in rem suam esse vident allegent, cur non & horum rationem habeamus? Iis quæ Goldastus omisit, Aldus autem in Ovidii vita meminit, à claustralibus mopsis Ovidio stupide attributa, adjungo olim à me collecta carmina* de ventre, de tribus puellis &c. Est mihi hæc scribenti in manibus editio vetus sine loci & anni nota in 4. ubi Pamphilo præmittitur Pseudo Ovidii *liber trium puellarum*, sive elegia de tribus puellis cantu inter se certantibus judice poeta, qui tertiam, Jovis amores canentem cæteris duabus præfert, sibique adjungit: & *liber de nuncio sagaci*, versibus hexametris homœoteleutis sive leoninis; & *de pulice*. Elegiæ de tribus puellis hoc est initium:

Ibam forte viam quandam nullo comitante,
Solus amor mecum, qui solet esse, fuit.
Dumque meos versus facio, meditorque puellam
Cui possim versus mittere quos facio.
Ecce procul video quasi tres nymphas venientes,
E quibus ut memini longior una fuit.
Hæc medium sortita locum, currebat, & omnes
Currebant pariter, sed tamen illa magis.
Sed si forte manu jaculum sumsisset & arcum,
Illa mihi certe visa Diana fuit.
Sic etenim solet illa feras agitare per altas
Silvas, cumque suis currere virginibus.
Tunc ego nosse volens formas & nomen earum
Incepi subito currere post solio &c.

Liber de nuncio sagaci, in quo colloquium est puellæ cum nuncio qui dona à poeta ipsi affert, ita orditur:

Summi victoris fievem cum victor amoris
Sperabam curis finem posuisse futuris,
Rursus ad arma vocat me quærit & ecce Cupido,
Dic, amor, unde venis pharetris sic undique plenis?
Cujus castra petis, vel cujus vulnera tendis?
Hinc procul hinc absis, quia mecum nulla videbis,
Tot tibi sunt Parides, & tot tibi sunt Ganymedes &c.

Bedæ venerabilis (an Milonis potius, Monachi Elnonensis A. 870. defuncti) elegia una de conflictu veris & hiemis, atque altera

(a) Jo. Frid. Felleri monumenta varia inedita, trimestri XI. pag. 611.

ra (*a*) de morte cuculi. Benigni Floriacensis elegia de excidio Trojæ, Bernardini Cilænii &c. Librorum *de vetula* auctorem esse fortasse ipsum illum Leonem Protonotarium, qui præfationem præmisit, suspicatur vir Clariss. Polycarpus Lyserus in historia poëtarum medii ævi p. 2089. ubi porro multis post Ovidium sæculis libros illos Ovidio esse suppositos ex hisce docet flosculis: Scilicet L. I. n. XXX. v. 3. edit. Goldasti p. 127. legitur vocabulum *treuga*, pro armistitio, quod ævi est recentioris. Lib. I. n. XXXVII. ed. cit. p. 133. I. ult. vox *AlKimia*, quæ itidem serius ab Arabibus ad Latinos venit. Idem dicendum de *Algebra* & *Almucgrabala*, quæ ocurrunt n. XLI. v. 5. pag. 135. *Algebraque* iterum L. III. n. II. v. 5. pag. 163. *Cognoscere amicam* Lib. 2. n. I. v. 5. & 7. p. 136. est hebraismus, ex lectione S. Codicis haustus. *Pastorum* & *prælaturarum* meminit L. II. n. XIV. v. 3. & 8. p. 143. quæ voces Ecclesiasticæ sunt. *Camisia* item, quæ affertur L. II. n. XXIV. p. 150. I. 1. non est ævi Ovidiani. *Sibi* loco *ipsi* nonnunquam usurpat auctor L. II. n. XXXIII. v. 5. p. 155. n. XXXVI. v. penult. p. 157. *Dei unitatem* ubi stabilit auctor L. III. n. IV. pag. 164. & 165. vocabula *principium* & *principiatum* adhibet, & Manichæorum sententiæ, de *duobus principiis* mundi sibi contrariis & coæternis, meminit. Vocabulo *glorificare* nonnunquam utitur, quod est ecclesiastico-Christianum, ut L. III. n. V. v. ult. p. 166. Mundum ex nihilo *creatum* esse probat L. III. n. VI. p. 166. n. XVIII. p. 273. *Resurrectionem mortuorum* credit futuram L. III. n. XX. p. 175. Locum de incommodis senectutis ex Ecclesiastico profert. L. III. n. XXIII. p. 176. De *religione Christiana* multa habet L. III. n. XXXII. seqq. ubi vaticinatus talia inducitur Ovidius & ex foliis Sybillæ hæc hausisse v. L. III. n. XLI. v. antep. pag. 186. de quibus tamen constat, ea ignorata prorsus fuisse ante Commodi Imperatoris tempora. *Trinitatem* admittit iis loquendi formulis, quibus ne Christiani quidem primis seculis utebantur, L. III. n. XLII. XLIII. *Mariam* mediatricem appellat L. III. n. XLV. v. pen. pag. 188. eamque in cœlos sumtam esse docet n. XLV. *Hæc loco laudato Lyserus: qui pag.* 2071 -- 2076. *etiam veterem editionem* Pamphili *confert cum editione Goldastina, ejusque varias & plerasque meliores lectiones annotat, atque integra, quæ Goldastus omisit, supplet disticha.*

V. Reliquum est, ut editiones Ovidii paucis referam. Antiquissima sine anni notatione. * Ovidii opera, Metamorphoseos opus

(a) Incipit: *Plangamus cuculum, Dophnis dulcissime nostrum*; eadem, quam sub vero Alcuini nomine edidit Mabillonius T. 1. Analect. p. 360.

opus & elegiarum omnium volumina (a) Rom. 1471. fol. 2. Volum. per Conradum Svveinheim & Arnoldum Pannartz: deinde Venet. 1472. (b) fol. per Jacobum Rubeum, natione Gallicum, quæ editio cum notis MSS. fuit Neapoli in Bibl. Josephi Vallettæ. Memorat & Maittairius (c) Ovidium A. 1474. fol. Venetiis excusum cum hac subscriptione: *Ovidii opera omnia, Medea excepta & triumpho Cæsaris, & libello illo Pontica lingua composito, quæ incuria temporum perierunt, Jacobus Rubeus natione Gallicus, honestissimo loco natus impressit, Nicol. Marcello duce Venetiarum M. CCCC. LXXIIII.* Idem Rubeus postea Metamorphosin excudit Pinerolii 1480. fol. (d) quæ eodem anno quoque lucem vidit Parmæ fol. opera & impensa Andreæ Portiliæ. Ovidii opera per Baldasarem de Azzogridis, civem Bononiensem, Bononiæ 1480. fol. quæ fuit apud Nicolaum Heinsium, & emendata à *Barnaba Celsano* Vicentino, Vicentiæ 1480. fol. apud Hermannum Coloniensem Lichtenstein. Et cum præfatione *Boni Accursii*, Venet. 1486. fol. Florentiæ A. 1489. fol. & Venet. charta & characteribus typorum nitidis A. 1498. fol. in Bibl. Bigotiana. De remedio amoris, in Ibin, fastorum, tristium, de Ponto, de pulice, philomela, de medicamine faciei, de nuce, Consolatio ad Liviam & Metamorphosis, Venet. 1486. fol. Heroides & libri de arte amandi, ac de remedio amor. cum notis Barthol. Merulæ, Venet. 1487. 1492. fol. Fastorum libri cum commentar. Antonii Fanensis & Pauli Marsi ibid. Metamorphosis, Mediolan. 1509. fol. & cum commentario Pauli Marsi Venet. 1492. fol. & cum Raph. Regii notis ibid. 1497. fol. *Aldina* editio A. 1503. 8. tribus Vol. è præclaris exemplaribus descripta. Hæc laudatur ab H. Stephano in Pseudo-Cicerone p. 71. Editio Ovidii Aldina altera 1515. tertia 1533. 8. tribus vol. cujus editionis exempla quædam in pergameno excusa. Addidit quoque Aldus A. Naugerii in Ovidium castigationes: * Ovidii opera, excepta Metamorphosi, Venet. 1516. 12. apud Alex. Paganium. Editio Basileensis 1532. apud H. Petri, & edente Jo. Sichardo 1527. 8. & 1548. 8. Veneta A. 1530. 12. Lugdunensis apud Gryph. 1546. 12. tribus vol. Basileensis cum commentariis Antonii Constantii Fanensis, Pauli Marsi, Barthol. Merulæ, Domitii Calderini & aliorum, ac notis Jacobi Micylli Basileæ 1549. 1550. duobus voluminibus fol. Plantinianæ 1566. & 1578. 12. tribus vol. & cum scholiis Victoris Giselini 1595. forma minore.

(a) Mich. Maittaire Annal. typograph. p. 92.
(b) Giornale de' letterati d'Italia Tom. XXIV. p. 101. 102.
(c) Pag. 108.
(d) Id. pag. 157.

minore. Cum notis *Greg. Bersmanni* ex recognitione Jacobi Micylli 1582. 8. tribus vol. & 1596. Lipf. & Heidelberg. 1604. & Lipf. 1607. & 1620. 8. *Herculis Ciofani* eruditæ in omnia Ovidii notæ, Venet. 1578. 8. apud Ald. & A. 1582. 8. apud Plantin. Ovidius cum notis variorum Francof. 1601. fol. apud Wechel. tribus partibus, uno volumine, in qua editione præter Bersmanni, Micylli & Ciofani observationes integras in Ovidium occurrunt in *Heroides* Antonius Volscus, Hubertinus Clericus, Janus Parrhasius, Jo. Scopa, Aaron Battaleus, Gaudentius Merula, Domitius Calderinus, Greorg. Merula & Baptista Egnatius & Guid. Morilloni argumenta. In *libros amorum* Dominicus Marius Niger, in *artem & remedia amoris* Barthol. Merulæ, in *Nucem* Niger & Erasmus, in *poema de medicamine faciei*, iterum Niger: in *libros fastorum* Antonius Constantius Fanensis, Paulus Marsus, Phil. Melanchthon & Vitus Amerbachius. In *Tristium libros* & *de Ponto* Barthol. Merula & Amerbachius. In *Metamorphosin* Raph. Regius. In *Ibin* Zarottus. Confer de hac editione Tho. Chrenium parte VIII. animadverf. sub init. Lugd. 1603. 4. in corpore Poetarum latinorum. Ex recensione *Dan. Heinsii*, cum castigationibus Scaligeri, & Gruteri Lugd. Bat. apud Elzivir 1629. & Amst. 1630. forma minore, 1649. & 1653. Cum notis variorum ex editione *Cornelii Schrevelii*, Lugd. Bat. 1661. 8. * *Nicol. Heinsii* editionem Anni 1652. memorat Marollesius: atque in Schreveliana cum notis Variorum A. 1661. 8. Ovidius ipse ex Nic. Heinsii recensione exhibetur. Hic secundas suas in Nasonem curas promittit notis ad Petronium p. 294. edit. *Petri Burmanni*, qui pag. 514. easdem aliquando in lucem se prolaturum pollicetur.

Editio scriptorum Ovidii præstantissima est, quæ ex *Nic. Heinsii* castigatione accuratissime facta ad codices plurimos MSS. cum ejusdem notis prodiit Amstelod. 1661. 12. tribus vol. quamvis vir doctissimus affirmabat se præ festinatione non pauca omisisse & secundis curis longe melius esse de hoc poëta promeriturum. Heinsium in textu Ovidii reddendo secutus est *Burchardus Cnippingius*, qui cum integris ejusdem Heinsii & selectis variorum notis vulgavit ex officina Hackiana, Lugd. Bat. 1670. 8. tribus vol. recusum Amstelodami A. 1683. in officina Blaviana. *Daniel* etiam *Crispinus*, qui in usum Delphini Nasonem edidit cum interpretatione & notis, Lugd. 1689. 4. quatuor voluminibus. Indicem omnium vocabulorum, qui est in hac editione, non accuratissime confectum esse notat Tho. Crenius III. animadverf. p. 1. seq. * *Crispinus* à Socini hæresi, cujus insimulatus fuerat, alienum se esse graviter & sancte testatur T. 3. pag. 21. ad lib. I. Tristium, Eleg. V. Cum notis variorum recusus Ovidius est Amstelod. 1702. 8. tribus

Vol.

Vol. Sine notis Lipſ. 1703. 12. & ex recensione *Michaelis Maittaire* (*a*) Lond. 1718. 12. tribus Vol. Burmannus A. 1714. minori forma & minoribus typis vulgavit Ovidium ad fidem veterum exemplarium castigatum (*b*), atque hoc labore prælusit majori & luculentæ, quam parat Nasonis editioni (*c*) proxime ut optamus vulgandæ cum locupletioribus Nic. Heinsii & novis suis observationibus. A. 1620. lucem vidit *Greg. Bresmanni* Calligraphia Ovidiana, sive sententiæ ex Ovidio sub titulis alphabetico ordine digestis collectæ, addita Germanica interpretatione. Habeo etiam libellum non magnæ rei A. 1505. 4. excusum (Daventriæ ut suspicor) hoc titulo: Orationes familiares & elegantissimæ ex omnibus P. Ovidii libris formatæ cum expositione vocabulorum difficilium per Hermannum Torrentinum. Similes silvæ sententiarum ex Ovidio selectarum Lipſ. 1520. 4. Jo. Murmelii flores Tibulli, Propertii & Ovidii. Colon. 1516. 4. Salmasii observationes & emendationes in Ovidium, Almeloovenio in Bibl. latente p. 49. memoratæ non viderunt lucem. Loca quædam Ovidii, audacius quandoque, ut solet, emendat Vir clarissimus Christoph. Augustus Heumannus in parergis Criticis, & in Actis Erud. A. 1716. pag. 452. seq & T. VI. supplem. pag. 77. &c.

Cum interpretatione Gallica & notis *Michaelis de Marolles* prodiit Ovidius excepta Metamorphosi Parif. 1661. 8. septem volum. * *Ovide en belle humeur, travesty par Mr. Dassoucy*, Parif. 1664. 12. Metamorphosin versibus ludicris Gallicis expressam complectitur, de qua ad pag. 317.

Belgice *Vondello* interprete Amst. 1671. 4. & *per Abrahamum Valentinum*, Lugd. Bat. 1678. 12. tribus vol. * & cum Ludovici Smidii observationibus. Amstelod. 1701. 4. Libri Tristium ex Metaphrasi Belgica Danielis Havart, Med. D. Ultraj. 1691. & consolatio ad Liviam 1696. 4. Libri Tristium atque ex Ponto (& Locmanni fabulæ) carmine Belgico, Metaphraste Salomone van Rusting, Medicinæ D. Amst. 1701. 8.

Jacobi Pontani Ethicorum Ovidianorum libri IV. Ingolstad. 1617. 8. Wolfgangi Seberi Index in Ovidium, cujus meminit in litteris ad Jungermannum, non vidit lucem, uti nec præclara quam nuper moliebatur Petrus Francius Poetæ suavissimo haud impar, Nasonis editio. Usum præpositionum ex toto Ovidio demonstrat locupletissimus Index Georgii Meyvvaldi, Scholæ Lignicensis Prorecto-

(a) Bibl. ancienne & moderne Tom. V. p. 168. Never Ducher Baal LII. p. 319.
(b) Acta Erud. A. 1715. p. 175. Journal des Savans 1716. p. 183.
(c) Ovidii Opera omnia cum integris notis Micylli, Ciofani, Heinsii, aliorumque suis edidit Burmannus Amstel. 4. vol. in 4. An. 1727.

rectoris, Budissæ 1691. 8. cujus utinam & reliqui Indices Ovidiani in usus latinæ linguæ studiosorum lucem videant. Jo. Guilelmi Capoferrei conjecturas in quædam Ovidii, Lipsiæ A. 1658. editas laudat J. Andreas Bosius in litteris ad Gudium p. 41.

CAPUT XVI.

DE GRATIO, & de Laberio ac Publio Syro Mimis.

Gratii ætas. 1. *Editiones*. 2. *De Laberio, ejusque fragmentis*. 3. *De Mimis Publii Syri*. 4.

I. GRATIUS patria Faliscus (*a*) Poeta vix cuiquam veterum memoratus nisi uni Ovidio æquali suo, qui lib. IV. ex Ponto Epist. ult. eum laudat his verbis:

Aptaque venanti Gratius arma (*b*) *daret*.

Utrum Manilius quoque ad eum respexerit lib. II. v. 44. ut in notis ad hunc locum conjiciebat Josephus Scaliger, vide sis disputantem Barthium LVII. 17. Adversar. Certe Nemesianus præter rem se gloriatur primum de venatione latinum poema condidisse, quod canit:

Castaliusque mihi nova pocula fontis alumno
Ingerit, -- ducitque per avia qua sola nunquam
Trita votis --- --- ---

II. Exstat ejus *Cynegeticon* sive de Venatione carmen Epicum pure & eleganter scriptum, sed extrema parte mutilum. Prodiit primum cum (*c*) Ovidii Halieutico, Nemesiano & Calpurnio Venetiis apud Paulum Manutium 1534. 8. quæ editio manu Ulitii notata fuit apud Marquardum Gudium. Eodem anno eademque forma recusam habeo Augustæ Vindelicorum. *Gorgio* autem *Logo* Silesio Gratium, Ovidii Halieutica & Nemesianum nos debere, ex præfixa illius ad Antonium Fuggerum Epistola appa-

(a) Gratius v. 40.
At contra nostris imbellia lina Faliscis
Hispanique alio spectantur Satabes usu.
Ad nomen suum alludit v. 74. & 216.

(b) Gratius v. 23.
Carmine & arma dabo venanti, & persequar artem
Armorum cassesque plagarumque ordiar astus.
Ita enim potius videtur legendus hic locus, pro eo quod Ulitius edidit, *& arma dabo venandi*.

(c) Halieuticon hoc quoque Gratio tribuit Ulitius, sed perperam omnino, ut superiore capite è Plinio annotavi.

apparet, qua edendos refert accepisse se illos Romæ à Joanne Lucretio Æsiandro Germano, qui illos descripsit è vetustissimo Codice, quem *Sannazarius* Longobardicis scriptum litteris è Gallia aliquando in Italiam secum attulerat. Ab eo tempore post editionem Lugdunensem 1573. 8. Gratium cum Nemesiano & Calpurnio notis illustratum ediderunt *P. Pithœus* inter poemata vetera Parif. 1590. 12. recusa Genev. 1596. 8. *Robertus Titius* Florent. 1590. 4. *Caspar Barthius* (*a*) Hanov. 1613. 8. & *Janus Ulitius* Archigrammateus Bredanus, Lugd. Bat. 1645. 12. qui postremus utinam Barthio non ita aspere insultasset, neque Matthæo Lago ansam dedisset vindicias nominis Barthiani scribendi, in quibus notæ ac præfatio Ulitii ad examen revocantur, Lipsiæ 1659. 4. Ediderat etiam idem Ulitius in scriptores Venaticos diligenter à se recensitos neque indocte illustratos curas secundas circa A. 1655. excusas. Gratium è latino Anglum fecit & cum eruditis notis edidit *Christophorus Wasius*, (idem cujus senarius sive liber de legibus & licentia veterum latinorum Poetarum (*b*) exstat) Lond. 1654. 12. cujus metaphrasin laudat ejus discipulus Henricus Nevvton Epist. 53. ad Gisber. Cuperum. Denique Gratium & Nemesianum ad MSS. Codices recensuit, & cum variis lect. & notis perpetuis in lucem emisit Thomas Johnson. A. M. Lond. 1699. 8. * *Gratius* (*c*) cum Nemesiano & Calpurnio recusus Lugd. 1527. 8. apud Sebastianum Gryphium. Sed & Tigurinam illius anni à Froschovero excusam editionem laudat Barthius, qui juvenis admodum scriptoribus illius illustrandis animum applicuit. Janus Ulitius in præclaris suis curis secundis ad Gratium laudat præter Codicem Thuanæum schedas vetustissimi exemplaris Mediolanensis. Ad nomen suum alludit Poeta vers. 74.

Exige si qua meis respondet ab artibus ergo
Gratia, *qua vires fallar collata ferinas.*

Et vers. 216.

— — — *quem plurima semper*
Gratia *per nostros unum testabitur usus.*

III. D. LABERIUS eques Romanus ob asperam libertatem à Julio Cæsare, qui eum senem in theatro comparere & quos scri-

(a) Tribus illis Poetis Barthius adjecit fragmenta *Vestricii Spurinnæ*, quæ ait se primum edere è Codice MSto, distinxisseque in Odas IV. quarum prima utcunque constituta inscribitur *de contemtu seculi ad Martium*. Unde Christiani Scriptoris esse suspicatur, vel testatur se suspicari. Ceteras tres brevissimas valdeque hiulcas ac laceras exhibet ibidem Barthius. Verum conferenti apparet hæc Spurinnæ universa depromta esse ex Plinii junioris lib. III. Epistola 1.

(b) Oxonii 1687. 4. è theatro Sheldoniano.

(c) Gratium cum Memesiano comparat Julius Cæsar Scaliger VI. 7. Poetices.

scriptitabat mimos (*a*) ipsum agere jusserat (*b*) Publio Syro postpositus, obiit, ut testatur Eusebius, decem mensibus post Cæsarem interfectum. Nihil ex ejus Mimis Horatio etiam laudatis exstat præter pauca quædam fragmenta à Rob. Stephano collecta in fragmentis Poetarum latinorum p. 138. - 144. & prologum quem servavit Macrobius lib. II. Saturnal. c. VII. * Obiit *Laberius* (*c*) Puteolis major sexagenario, quem ob mordaces nimium lepores Cæsar Publio Syro liberto postposuerat. Mimi Laberii à veteribus citantur hi, quos observavit idem Christophorus Wase Exercitatione tertia Animadversionum Nonianarum: *Alexandria*, Gell. *Anna Perenna*, id. & Non. *Aquæ calidæ*, id. *Aries* Tertull. de Pallio, Charis. *Augur*, id. *Aulularia*, Non. *Belonistria* seu *Frugio* (*Phrygio*) id. *Cacomnemon* Gell. *Caculi* Charis. *Cancer* Prisc. Tertull. Apologetico. *Carcer* Non. *Catularius* vel *Stylax* Gell. Non. *Centonarius* Non. *Colax* id. *Colorator* Gell. *Compitalia* Non. Gell. *Cophinus* iid. *Creuntes* (*d*) Charis. *Ephebus* Macrob. *Fullones* Gell. Non. *Galli* iid. *Gemelli* Gell. *Imago* Non. *Lacus Avernus* Gell. Non. *Marcus* Non. *Natal.* (*e*) Gell. *Necyomantia* id. *Nuptiæ* Non. *Panilici* id. *Paupertas* id. *Piscator* Charis. *Restio* Gell. Non. *Salinator* Gell. *Saturnalia* id. *Scriptura* id. *Sedigitus* id. *Sorores* Gell. Non. *Staminariæ* Gell. *Taurus* Diomed. Prælicenter verba latina Laberium finxisse notat Gellius XVI. 7. De mimis confer Vossium in Etymologico, de pantomimis Cassiodorum etiam lib. I. Epist. 20. & Benedictinos notis ad S. Ambrosium Tom. 1. p. 1026. De utrisque, Octavii Ferrarii & Nic. Calliachii dissertationes & Ferd. Mendozam ad Concil. Illiberitanum T. 1. Labbei pag. 1321. seq.

IV. PUBLIUS Mimographus natione *Syrus* ob ingenii solertiam

(a) De mimis apud Græcos consulendus H. Valesius ad Ammiani lib. XXIII. 5. & Salmasius ad Solin. p. 76. 77. edit. Traject. De Romanis Tho. Gatakerus ad Marci Antonini XI. 6. & Vossius lib. 2. Institut. Poetic. 2. 32. seq. qui de Pantomimis per gestus omnia exponentibus disserit c. 36. seq. & de origine mimorum ac mimis apud Græcos c. 20. &c. Mimi celebres Romæ præter Laberium & Publ. Syrum fuerunt Æsopus histrio, Roscius, Cn. Mattius, M. Marullus, L. Acilius, & (cujus Catinenses laudantur a Tertulliano c. 4. de pallio) Lentulus. Neque Judæos à mimis obscœna jocantibus abhorruisse patet è Flavii Josephi vita, qui narrat Alityrum μιμολόγον Neroni charissimum Judæum genere fuisse, p. 999. Iidem quoniam severas passim sententias admiscebant, vocantur interdum Aretalogi, Paradoxologi, etiam Neaniscologi apud Scholiasten Juvenal. Sat. VIII.

(b) Gell. III. 18. X. 17. & XVII. 14. Sveton. in Cæsare c. 39. & ibi Pitiscus Macrob. II. 7. Saturnal.

(c) De Laberio mimo adeundus etiam Petrus Bælius in Dictionario historico, quod novissime longe locupletius exiit prælis Roterodamensibus. Alius Q. Laberius Durus, cujus mentio apud Cæsarem lib. V. de bello Gallico cap. 15. Hujus tumulum ostentant in Anglia Cantiani, licet certa parum fide, ut videtur Joanni Battely in Antiquitatibus Rutupinis (Richburrough) Oxon. 1711. 8. p. 73.

(d) an *Creon*? (e) an *Natta*?

tiam à Patrono suo manumissus, Juliique Cæsaris Imp. qui laberianam ut jam dixi dicacitatem fere nequibat, favorem expertus obiit incertum quo anno Augusti Imp. * Ejus præter Hieronymum in Chronico ad Olympiad. 184. sæpius meminit cum laude Seneca Philos. Plinius 8. 51. Hist. Gellius 17. 14. Macrobius 2. Saturnal. 2. & 7. & Petronius *Ciceronem disertiorem*, *Publium honestiorem* ait fuisse, ad quem locum conferendus Dousa lib. I. præcidan. in Petronium cap. 17. Pueris ediscendos olim traditos fuisse Publii Syri versus colligas ex Hieronymi ad Lætam Epistola. Ex *Mimis* ejus sive *sententiis* lepidis & ad communem usum accommodatissimis pervenerunt ad nos non paucæ, sive servatæ ab antiquis Seneca, Gellio, Macrobio, sive separatim in codicibus antiquis descriptæ. Sane leguntur sub Publii nomine, legendæ sæpius pueris ac totæ ediscendæ sententiæ ejusmodi DCCCCLXXXII. singulis versibus Jambicis expressæ vel trochaicis, licet in his sunt fortassis aliquæ, quæ ipsum non habent auctorem. Inter editiones præstare putem illam, quæ secundum litterarum seriem digesta, & à *M. Velsero* A. 1608. ex MS. Frisingensi locupletata cum notis ab *Adamo Sartorio* curatis subjicitur M. Antonii Mureti Orationibus & Epistolis, Ingolstadii, ac novissime Lipsiæ ex editione Cl. Jacobi Thomasii, iterum iterumque recusis. Edidere eosdem Mimos, sed nec numero eodem, nec ordine *Desiderius Erasmus*, qui è codice Cantabrigiensi recensitos ac castigatos paraphrasi etiam explicavit Basil. 1502. 4. *Georgius Fabricius* * viginti antea ineditas P. Pyri sententias primus vulgavit in sua sententiarum collectione excusa Lipsiæ 1550. & cum aliis sententiis à se collectis Lipsiæ 1567. 8. *H. Stephanus* ad calcem sententiarum è Comicis græcis & latinis A. 1563. forma minore; *Janus Gruterus* una cum tragœdiis Senecæ A. 1604. 8. apud Commelin. & in Florilegio Ethico Politico sententiarum ac proverbiorum cum Gruteri notis edito Francof. 1610. 8. tribus volum. in quo opere T. 1. pag. 159. seq. occurunt P. Syri ac Senecæ sententiæ aureæ recognitæ ad MSS. Palatina & Frisigense, additis p. 793. seq. Gruteri notis; *Dionysius Gothofredus* ad calcem Senecæ, *Tan. Faber* ad calcem Phædri, *P. Pithœus* inter Poematia antiqua, & *Josephus Scaliger*, qui Græcis etiam versibus selectas sententias CCCLXXV. reddidit. Vide ejus Poemata Græca à Petro Scriverio edita Lugd. Bat. 1615. 12. p. 115. seq. * Occurunt etiam P. Syri sententiæ, ne de Morelliana editione memorem, Paris. 1611. 8. in *Theodori Zvvingeri* morum Philosophia 2. Tomis edita Basil. 1575. 8. Ex MSto Frisigensi easdem recensuit post Gruterum *Huppertus Faber* Ubius Agrip.

pinas Venet. 1618. Denique ſententiæ P. Syri CCCLII. cum notis & commentario copioſiore poſtumo *Jani Gruteri*, antea inedito, atque ad calcem rejecta *Græca* Metaphraſi *Joſephi Scaligeri*, centum aliquot verſibus ex autographo ipſius locupletata prodierunt nitide excuſæ Lugd. Bat. 1708. 8. curantibus Sigeberto Haverkamp & Abrahamo Preyger. Cum verſione Græca Scaligeri, notiſque Eraſmi & *Emanuelis Swedbergii*. Upſal. 1709. 8. *Gerhardi Voſſii* filii notæ & caſtigationes, quas cum *H. Ernſtii* variantibus lectionibus circa Annum 1637. edere voluit, haud viderunt lucem. Vide Voſſii Patris Epiſtolam 299. ad Salmaſ. *Gallicam* Caroli Montani, qui circa A.C. 1500. floruit, Metaphraſin memorat in Bibliotheca Gallica Crucimannius.

CAPUT XVII.

DE M. VITRUVIO POLLIONE.

Vitruvii nomen & ætas. 1. *Libri X. de architectura*. 2. *Cardani de Vitruvii ingenio judicium*. 3. *Editiones*. 4. *Epitome*. 5. *Index Scriptorum, & Artificum à Vitruvio memoratorum*. 6.

I. M. VITRUVIUS (a) POLLIO ſcriptor non artis ſuæ tantummodo apprime peritus, ſed quod ipſe in architecto requirit, alias quoque ſcientias & diſciplinas doctus, & in Græcis ſcriptoribus diligenter verſatus, etſi in dictione ejus plebitatem notant eruditi. Julio Cæſari ſe architecturæ ſcientia innotuiſſe teſtatur præfatione libri I. * Militavit Vitruvius in caſtris Julii Cæſaris, machinis bellicis præfectus, ut ex lib. 7. c. 4. & lib. 10. c. 16. colligit in Almageſto ſuo Ricciolus. Alius fuit Vitruvius Vaccius Fundanus, cujus mentio apud Livium 8. 19. ſeq. Alius Vitruvius Secundus apud Lampridium in Commodo, ubi male Caſaubonus Victorini nomen reponit. Vide Reineſium p. 340. Var. Lect. Alciatus

(a) Meminit Vitruvii, ſive ut in lapidibus hoc nomen ſcribitur *Victruvii*, è veteribus Plinius, Servius, Sidonius Apollinaris, ac ſi vera eſt Reineſii emendatio p. 118. Var. Lect. Iſaacius Tzetza ad Lycophronem pag. 164. Videtur etiam illo uſus fuiſſe Palladius in uno itemque altero loco librorum de re ruſtica. *Lucius Vitruvius* appellatur in editione Florentina A. 1496. quem alii conſenſu communi Marcum appellant. Alciati enim *L. Vitruvius Pollio* recte à Philandro exploditur. Dicitur etiam M. Vitruvii Epitaphium à Rege Alphonſo inſpectum prope Formium, ad quem locum lætus ille accurrerat, quod Ciceronis ibi ſepulchrum exſtare audiiſſet. Vide Antonium Panormitanum de dictis & factis Alphonſi n. 47. In arcus triumphalis poſt victoriam Augusti de Dalmatis Carnunte exſtructi dextræ baſis angulari lapide littera M. conſpicitur, quam Lambecius lib. 2. Commentar. p. 1000. putabat architecti M. Vitruvii nomen denotare.

ciatus 8. 5. parergon juris, profert ex Veronensi lapide hanc inscriptionem: L. VICTRUVIUS L. L. CERDO ARCHITECTUS. Idem autem, inquit, est Cerdo quod Pellio. Sed ille Vitruvius Pellio, quem pro Pollione Alciatus obtrudit, recte à Philandro exploditur. De M. Vitruvii Epitaphio, quod prope Formium inspexit, ut ajunt, Alphonsus Rex, mentio etiam è Panormitano apud Æneam Sylvium pag. 476. Opp. Ex sacris litteris Vitruvium profecisse, atque ex Moyse architecturæ præcepta, licet dissimulet, hausisse (quod velit Villalpandus T. 2. in Ezechielem pag. 45.) non magis verisimile mihi videtur, quam ex Vitruvii præceptionibus veram templi Hierosolymitani imaginem, pulcherrima licet ac splendidissima illa sit, à Villalpando nobis explicari, quam aliam longe exhibent nobis Hebræorum filii. De plebitate sermonis latini, quem in Vitruvio viri eruditi observant, notata nonnulla exstant in Philmanni Romano bilingui sive diss. edita Upsaliæ in 8. de differentia linguæ plebejæ & rusticæ tempore Augusti à sermone honestiore hominum urbanorum. Vide Memorias Trevoltinas A. 1711. p. 914.

II. Exstant ejus *de architectura* ad Imp. Augustum *libri X.* ab ætate jam provecto (a) scripti, quorum primis septem agit de ædificatione tum publicarum tum privatarum ædium, octavo de aquæductibus, nono de Gnomonice, decimo de Mechanice. Formæ sive σχήματα, quæ subinde ad calcem singulorum librorum subjecisse se Vitruvius innuit, ut VIII. 6. cum magna lectorum jactura interciderunt, etsi ab editoribus & Philandro partem ex ingenio utcunque restituta. Distributionem vero capitum in editione Florentina, quam aliæ sequuntur, multis in locis ineptissimam esse, & Vitruvium perpetua oratione libros suos scripsisse, probe notavit idem Philander. E latinis veteribus ante Vitruvium de eodem argumento scripserant Fussitius, Terentius Varro, & Publius Septimius. In Labbei Bibl. nova MSS. p. 384. memorantur è Catalogo auctiore Scipionis Tettii *Vitruvii Rufi & Epaphroditi Architectonica*. * Non integrum nos Vitruvium, sed tantummodo librorum ejus Epitomen habere putabat Barthius XXX. 7. Adversar. sed nescio quomodo vir ille doctus pronus fuit ad Epitomas in veterum monumentis sine magna causa subodorandas. * In præf. libri I. ait se Vitruvius M. Aurelio & P. Minidio (MS. Numidio) & Cn. Cornelio ad apparitionem balistarum & scorpionum, reliquorumque tormentorum perfectionem præsto fuisse. Ædilitatem Varro-

 nis

(a) Vitruvius lib. 2. præf. *Mibi autem, Imperator, staturam non tribuit natura, faciem deformavit ætas, valetudo detraxit vires*. Libro VIII. c. 4. refert hospitio suo usum C. Julium. Masinissæ F. qui cum Patre Cæsare Julio militavit.

nis & Murænæ memorat II. 8. Divum Cæsarem II. 9. C. *Julius Masinissæ filius cum patre Cæsare militavit, is hospitio meo est usus* VIII. 4. Cum observasset plures de architectura præcepta voluminaque non ordinata sed incepta uti particulas errabundas reliquisse, præf. 4. *Corpus Architecturæ* scribere se professus lib. 2. cap. 1. primo volumine de artis officio tradit, secundo de naturalibus materiæ rebus, quem habeant usum: tertio & quarto de ædibus sacris, & de Doricis columnis Corinthiisque & Tuscanis atque Joniis. Quinto de locis publicis foro, ærario, carcere, curia, theatro, porticibus, balneis, palæstris, Xystis, portubus. Sexto de privatis ædificiis urbanis rusticisque, ex more & usu tum Romanorum tum Græcorum. Septimo de expolitionibus ad firmitatem & ornatum, ubi multa etiam de coloribus. Octavo de aquis & aquæ ductibus. Nono de gnomonicis rationibus, cujus libri præfatio in editis justo citius abrumpitur, ejus enim pars sunt adhuc integra tria capita priora. Decimo denique de machinationibus.

III. Hieronymus Cardanus lib. 16. de subtilitate Vitruvium annumerat duodecim viris, quos præ ceteris ingenii & inveniendi facultate valuisse existimat, qui sunt Archimedes, Aristoteles, Euclides. Scotus, Johannes Suisset cognomento Calculator, Apollonius Pergæus, Archytas Tarentius, Mahometus Ibn Moses Algebraicæ inventor, Alchindus, Heber Hispanus, Galenus, & Vitruvius. Hunc vero postremum ait non ultimo, sed primo loco ponendum, si propria, non aliena inventa conscripsisset. Idem Cardanus in libro de scriptis propriis affimat se commentarium scribere cœpisse in Vitruvium, postea res potius sectatum non pauca Vitruviana explicasse in libris de rerum varietate & subtilitate.

IV. Prodiit Vitruvius primum Florentiæ, A. 1496. * tum Venet. A. 1497. fol. quæ editio fuit in Bibl. Menersiana p. 52. Deinde castigatus à *Jucundo Veronensi*, additis figurarum imaginibus, Venet. 1511. fol. Hinc iterum Florentiæ 1513. & 1522. 8. * In Jucundi Veronensis iconibus Vitruvio adjunctis quædam desiderari notavit Claudius Ptolemæus scriptor Italus in Epistolis editis Venet. 1547. 4. Epistola ad Comitem Augustinum de Landi p. 81. b. Cum Frontino de aquæductibus urbis Romæ, & fragmento Nic. Cusani de staticis experimentis, Argentor. 1543. 4. Cum commentariis *Guil. Philandri* & Frontino de aquæductibus Romanorum, Argentorat. 1550. 4. Cum Philandri commentariis auctioribus, & Vitruvii vita, Lugdun. 1522. 4. & 1586. 4 apud Tornæs. * Philandri notæ in Vitruvium separatim primum editæ Paris.

apud Jacobum Kerver. 1545. 8. dicatæque Francisco Vallesio Galliarum Regi, quas auctor profitetur se absolvisse Romæ A. 1541. suadente impellenteque & adjuvante Mecœnate suo Georgio Armagnacio, sive Armeniaco, Ruthenorum Episcopo, tum regio ad Paulum III. Pont. Max. legato. Post Regis obitum auctiores notas hasce suas eidem Georgio Cardinali Philander inscripsit in edit. Vitruvii Tornæsiana Lugd. 1552. 4. Editionem Venetam cum latinis Dan. Barbari commentariis, quæ A. 1567. fol. prodiit collatam cum MS. Arundeliano vidi in Bibl. Marquardi Gudii. Lectiones illius Codicis habes annotatas in editione, de qua mox, Amstelodamensi.

De Raphaele Urbinate sic Cœlius Calcagninus in Epistola ad Jac. Zieglerum: *Prætermitto Vitruvium, quem ille non enarrat solum, sed certissimis rationibus aut defendit, aut accusat, tam lepide ut omnis livor absit ab accusatione*. De Merula Antonius Majoragius in Apologia: *Sed hoc apud te* (Gaudentium Merulam alloquitur) *novum non est: in hac arte latrocinandi vetus es ac nobilis gladiator: nam & ea, quæ vir satis eruditus Bernardinus Merula in Vitruvium commentatus erat, tibi adscripsisti, multisque nugis additis, jactabas te justa in Vitruvium commentaria conscripsisse*. * De Bernardini Merulæ commentariis in Vitruvium, quos per plagium sibi vindicare voluit Gaudentius Merula, meminit Antonius Majoragius in Apologia edita Ultrajecti 1666. 4. pag. 29. & 44. De Adriani Auzuti sive Azovii commentariis in Vitruvium & Frontinum, vulgandis à Francisco Nazario jam spes facta fuit in Tentzelii dialogis menstruis A. 1692. pag. 825. 1010. & in Museo Minervæ Venetæ (Galleria di Minerva) A. 1695. pag. 236.

Denique editio Vitruvii præstantissima est, quam cum *Gvil. Philandri* Castilionii integris & quantivis pretii commentariis, excerptis notis Dan. Barbari, & Lexico utilissimo Vitruviano, (*a*) ac scamillorum imparium expositione *Bernardi Baldi* Urbinatis, tum Jo. Buteonis, Nic. Goldmanni, Claudii Salmasii & Marci Meibomii ad loca quædam Vitruvii observationibus addita ejus vita vulgavit Johannes de Laet Amsterd. 1649. fol.

Spes quoque fuit, ut *Adriani Auzuti* in Vitruvium commentaria post autoris mortem Romæ ederentur obstetricante Francisco Nazario. *Cæsaris Cæsariani* in Vitruvium commentarios laudat Kircherus in Phonurgia p. 73. ubi disserit de Echæis theatri Corinthiaci à Vitruvio descriptis. Prodierunt cum Cæsariani versione Itali-

 ce,

(a) Baldi liber de verborum Vitruvianorum significatione, una cum vita Vitruvii, & scamillis imparibus Vitruvianis nova ratione explicatis lucem vidit Augustæ Vindel. 1612. 4.

ce, Comi 1521. fol. Præterea Vitruvium Italice vertit & commentario figurarumque imaginibus illustravit *Daniel Barbarus*, Mediolan. 1521. fol. Venet. 1567. 4.

* Vir clarissimus & juvandis bonis litteris natus Christianus Falsterus pro singulari sua in me benevolentia Ripis Cimbrorum non ita pridem ad me misit emendationes Vitruvianas, quarum specimen, cum pleræque mihi videantur bonæ & vulgatis meliores, hoc loco cum lectore communicare non dubitavi, integras daturus alias, quam primum occasio se obtulerit. Ut autem constet unde petitæ illæ lectiones sint, apponam, quæ hac de re in humanissima ad me Epistola laudatus vir præfatur: *Recognoscere non ita pridem cœperam Bibliothecam à nobilissimo civitatis nostræ præside CASTANO WORM, scholæ nostræ Cathedrali (Ripensi) legatam, cum in manus incideret rara & perantiqua editio Florentina Vitruvii impressa A. 1523. in forma quam vocant octava. Excusseram porro unam alteramve paginam, cum lætum in oculos spectaculum incurreret, antiqua eruditi viri manus, qui Vitruvium partim (uti conjicio) ex ingenio, partim ex vetustis Codicibus ad oram emendaverat. Est autem liber ex Italia per JOANNEM POUCHIUM allatus. Inspexi lectiones singulas penitius. Contuli cum editione præstantissima de Laet, Amstelodamensi cIↃ IↃc XLIX. in fol. exscripsi fideliter & quam potui curatissime.*

Pag. I. edit. Amstelod. 1649. fol. legitur: *Cum vero attenderem, te non solum de vita communi omnium curam publicæque rei constitutionem habere*) noster emendatius: — *te non solum de vita communi omnium publicæque rei constitutione curam habere*.

Metuens ne non apto tempore interpellans) Noster m. n. n. a *tempore te interpellans*.

Pub. Minidio) *Numidio*, quod magis placet. Est enim *Minidii* obscurum in historia Romana nomen

Tormentorum refectionem) *perfectionem*.

Commoda accepi) *commoda semper accepi*.

Conscripsi perscriptiones) noster distinguit: *per scriptiones*.

Cap. I. Pag. 2. *Solertia ac ratione proportionis*) *solertia ac rationis proportione*, quam lectionem in notis jam dudum ex Codice Arundeliano observavit V. C. *Joannes de Laet* Antvverpianus.

Rem persecuti) *consecuti*, quod præferendum.

Et ut litteratus sit, peritus Graphidos, eruditus Geometriæ & Optices non ignarus) *quare literarum oportet ut sit peritus, non ignarus Graphidos, eruditus Geometriæ & non ignarus*.

De quibus argumentis rationem) noster *ornamentis* habet pro *argumentis*, fortasse non male.

Caryatides) *Carratides*, quod vitiosum esse videtur : *Carya* enim civitas erat Peloponnesi (vide *Vitruvium* lib. 1. cap. 1.). *Carra* vero Mesopotamiæ (vide *Isidorum* Lib. 15. Orig. c. 1.) de qua versus est *Lucani* :

miserando funere Crassus
Assyrias Latio maculavit sanguine Charras.

Pag. 3. *Hæc enim Philosophia præscribit*.) noster, *&* *hæc enim ph. pr.* forte per tmesin, pro *etenim*.

Cap. II. Pag. 5. *effectus operis cum qualitate* .) *cum quantitate*.

Species dispositionis) *compositionis*.

Pag. 6. *ceterisque partibus symmetros est*, *sic est*.) *cet. part. symmetriæ est eurythmiæ qualitas*, *sicuti* - confer notas *Joannis de Laet* ex Philandro & Codice Arundeliano.

Ut e columnarum crassitudinibus aut e triglypho) *aut è columnarum*.

Pag. 7. *temperabitur earum institutio*.) *temp. eorum inst*.

Si enim interiora perfectus babuerint -) leg. *prospectus*.

Cap. III. Pag. 8. *& ex quaque materia*.) *atque e materia*.

Et sine impeditione, *usu locorum*, *dispositio*, quæ distincta lectio mihi magis probatur.

Cap. IV. Ibi. *non pruinosus*) noster legit *pluviosus*.

Aeribus firmitatem eripit, *& vaporibus fervidis exugendo*.) leg. *aeribus firmitatem & vaporibus fervidis eripit exugendo*.

Si refrigeretur tinctum.) *refrigeratur*.

Pag. 9. *non minus etiam quod quæ* -) *non minus etiam quæ*.

Nam ex principiis) *namque* - Veteres editiones habent *nam quia*.

Omnia corpora sunt composita) noster *ut omnia c. s. c*.

Et his mixtionibus -) *ita mixtionibus*.

Ergo in quibus corporibus cum.) *Ergo in quibusque*, &c. quod rectius est.

Dissoluit que catera fervore.) *dissolvitque a caeteris fervore*.

Non minus aeris etiamqua terreni.) *n. m. a. e. terræ*.

Et aeris multum) *aeris multum*, quod elegantius.

Qui sunt circa Potbereum flumen.) - - *Catarbactum flumen*, sive *Cataractum*. Confer Lib. VIII. cap. 2. p. 155. & notas ibidem.

Pag. 10. *quatuor millibus passibus*) *quatuor millia pass*.

Cap. V. Ibid. in lemmate: *De fundamentis murorum & turrium*.) *De fund. mur. & turrium constitutionibus*.

In mœnium collocandorum -) *in mœnibus collocandis*, quam lectionem se in Codice MSto invenisse testatur *Jo. de Laet* in notis ad hunc locum.

Pag. 11. *ad loca præcipitia*.) - - *præcipua* -

Perpetuo talea oleaginea -) noster difficultatem, quam interpre-

tes subeunt, tollere prorsus videtur legendo *tabulæ* pro *taleæ*.

Nec tempestas, nec caries) *nec tempestates*.

Sagittæ emissione,) -- *emissionis*, sc. intervallo spatio.

Interior turrium) *interiora*.

In rotundationibus autem) *in rotunditatibus autem*.

Quod neque arietes neque suffosiones) --- *neque suffossores*, ὀρυγὰς *Vitruvius* noster vocat Lib. X. cap. 21. pag. 234.

Pag. 12. *poterit ulla ratione*) *non poterit* -- quæ lectio omnino genuina est.

Seu locorum proprietates) *sed loc. propr.*

Cap. VI. Ibid. *Simul ac autem fervere cœperint*,) -- *cœperunt*.

Pag. 14. *quæ fiunt passus semel & tricies millies mille, & quingenties mille*,) noster, *quæ faciunt passus trecentos* & *decies quinquaginta millia*.

Ter millies mille & noningenties trigesies septies mille) *tricies nongenta triginta septem millia*.

Supernas & Boreas.) *Supernas & Cæcias*.

Pag. 15. *& impetu scandendo trudens*) *& imp. scan. procedens*.

Adversis directionibus vicorum & platearum) *aversis vicis & platearum directionibus*.

Et ab centro ubi est A) adde ex nostro, *& B*.

Faciatque iterum crescendo parem antemeridianæ umbræ postmeridianam,) noster pro *crescendo parem* legit *decrescendo partem*.

Cap. VII. Pag. 16. *Sin autem mediterranea*) s. a. *mediterraneo*.

Et Jovi & Junoni & Minervæ) *Jovi, Junoni & Minervæ*.

Sed ab hostibus ea defensa & belli periculo conservabit.) *Sed ab hostibus defensio a belli periculo cons.*

Italice cum versione & commentariis Danielis Barbari, Patriarchæ Aquilejensis prodiit etiam Vitruvius Venetiis 1629. 4. *Gallice* Vitruvium vertit Abel Foullonius (A. C. 1563. ætat. 50. defunctus) sed teste Crucimanio pag. 1. Bibliothecæ Gallicæ, amici Foullonii minime amici versionem, quam cum iis communicaverat, suo ipsorum nomine ediderunt, Foullonii dissimularunt. Meminit iterum Crucimanius p. 530. & de Johannis Martinii Vitruvio Gallice Paris. 1572. & postea Genev. 1618. 4. vulgato differit pag. 230. seq. & 243. Novissime illustris Golberti jussu Vitruvium Gallica versione donavit adjunctis egregiis commentariis & delineationibus accuratis vir non minus cætera eruditione, quam Architecturæ insigni peritia clarus *Claudius Peraultus*, Caroli frater. Paris. 1673. fol. & ex secunda recognitione 1684. fol. Idem præterea Epitomen Vitruvii edidit, quam sua etiam lingua ex Gallico donarunt Angli: & librum cui titulus: *ordonance de cinq especes de colomnes selon la metho-*

Methode des anciens. *Germanice* per Gualterum Henricum Rivium prodiit Vitruvius Norimb. & Basil. 1548. & Basil. 1575. fol. atque aliorum nova cura perpolitus 1614. fol.

V. *Epitome Vitruvii* alia latine Parisiis edita jam pridem est curante Guil. Postello, incerti sed fortasse antiqui scriptoris, ut ait Vossius p. 463. libri de scientiis Mathematicis. * Videndum sitne *Epitome* Vitruvii à Postello edita eadem cum illa *Petri Diaconi*, de qua in continuatione Chronici Casinensis lib. IV. c. 68. *Petrus Diaconus Solinum de mundi mirabilibus abbreviavit. Notarum librum ex parvo ampliavit, & Conrado Imp. dedicavit. Vitruvium de Architectura breviavit. Itinerarium ex omnibus veteribus libris collegit.* Vitruvii Epitome Gallice per Jo. Gardetum, & Dominicum Bertinum. Tolos. 1556. & Paris. 1567. 4. Peraultus quoque Epitomen Vitruvii dedit, quæ in Anglicam linguã è Gallico translata vidit lucem Lond. 1705. Christiani Gueintzii *σκιαγραφία* Vitruvii. Halæ Sax. 1648. Vitruvius Britannicus, Londini nuper 1716. fol. duobus Voluminibus editus continet icones & descriptionem ædificiorum insignium palatiorumque magnæ Britanniæ.

VI. INDEX SCRIPTORUM & Artificum à VITRUVIO memoratorum.

Ari-

(a) Pictor. Vide Franciscum Junium in Catalogo Architectorum, Mechanicorum, pictorum, aliorumque artificum, libris de pictura veterum subjectum Roterod. 1694. fol.

Diony-

Tarche-

CAPUT XVIII.

DE M. MANILIO.

Manilii ætas, & alii hoc nomine. 1. Editiones. 2. MStus Codex Lipſienſis. 3. Theodorus Manlius Claudiano celebratus diverſus à Manilio 4.

I. M. (a) MANILIUS, gente Romanus, non diverſus forte à Manlio Mathematico, quem Plinius lib. 36. c. 10. ait au-

(a) Sunt qui MSti auctoritate quod ab Antonio Panormita accepit Bonincontrius, nummorumque, in quibus C. Manlii effigies habitu peregrino cum ſphæra Aſtronomica cernitur, Manilium prænomine Cajum appellant, non Marcum. Sed vide Scal. ſub initium notarum, & Barthium p. 112. ad Claudian. ubi obſervat Marcum Manilium de Aſtrologia etiam appellari à Gerberto Epiſt. 130. Porro diverſus eſt ab hoc Manilio T. Mamilius ſenator, Syllanis temporibus, quem diligentiſſimum togatorum vocat Plinius lib. 10. c. 11. & laudat Cicero Orat. pro Roſcio, Varro lib. 4. de lingua lat. Arnobius lib. 3. vide Voſſium p. 40. de Hiſt. latinis. Hic Marcus Manilius perperam dicitur à Glandorpio p. 567. Onomaſtici, à P. Victorio Mamilius. Confer Tho. Crenium in limine partis XII. animadverſionum philolog. Eadem quoque Syllæ tempora Manlius Antiochenus attigiſſe videtur, quem Aſtrologiæ conditorem vocat, & cum Publio mimographo conſobrino ſuo, & Staberio Erote Grammatico eadem navi vectum refert idem Plinius lib. 35. c. 17. quare & hic diverſus à noſtro Manilio, qui ſcripſit poſtremis annis Auguſti Imp. Licet Blancanus in Chronologia Mathematicorum utrumque confundens, noſtrum vocat C. Manilium Antiochenum Aſtrologum, qui primus latinis carminibus quamvis Græcus Aſtronomica cecinerit. * Manlium Antiochenum Plinio 35. 17. memoratum cum Manilio poeta confundit Ricciolus in Almageſto. Sed hic non minus ab eo

diverſus

ait auratam pilam apici obelisci addidisse in campo Martio ad deprehendendas solis umbras instituti ab Imp. Augusto. Scripsit Romæ post Varianam cladem ad eundem Augustum Epico carminis genere *Astronomicon*, Poema eruditum & jucundum pluribus (*a*) ut videtur libris, sed quorum quinque tantum, neque quintus integer ad nos pervenit. * Gerbertus sive Silvester II. Papa Epist. 130. *Nosti quanto studio librorum exemplaria undique conquiram, nosti quot scriptores in urbibus aut in agris Italiæ passim habeantur. Age ergo & te solo conscio ex tuis sumtibus fac ut mihi scribantur M. Manilius de Astrologia, Victorinus de Rhetorica, & Demosthenes Ophthalmicus*. Cum Gevartio ad Statii silvas lib. 3. cap. 8. p. 186. aliisque Manilium perperam ad Theodosiana tempora retulit Vossius lib. 3. de Analogia f. 300. edit. novæ: qui tamen ipse rectius sentit alibi, ut lib. de poetis latinis, & de scientiis Mathematicis. Rectius etiam Tristanus, qui ad Augusti ætatem refert Tom. 1. Imperator. pag. 71. seq. & 113. -- 119. Barthius ad Claudian. p. 112. seq. Crenius animadvers. parte 12. cap. 1. &c. Cornelium Severum Manilii imitatorem fuisse notat Theodorus Gorallus sive Jo. Clericus ad Ætnam pag. 90. 91.

II. Primus Manilium circa A. 1416. reperit Poggius, (*b*) quo jam anno 1459. Florentiæ 30. Octobr. æt. 78. defuncto, lucem demum viderunt Manilii Astronomica Bononiæ A. 1474. fol. Deinde Laurentius Bonincontrius Miniatensis commentarium etiam qualem-

diversus est quam T. Manilius Senator Syllanis temporibus Anno U. C. 656. P. Licinio & Cn. Cornelio COSS. quem diligentissimum togatorum vocat, & maximis nobilem doctrinis doctore nullo fuisse testatur idem Plinius X. 2. Hist. Andreas Schottus Manlium appellat indice scriptorum à Plinio laudatorum. Alius etiam Manilius Colinus in veteri marmore Patavino apud Ursatum lib. 1. sect. V. & Camillum Silvestrum p. 352. ad Juvenalem, a quo Manilia memoratur VI. 242. Fuit & Manilius Chrestus, quem de Deorum hymnis laudat Fulgentius in *injuges boves*.

(a) Scaliger ad librum V. pag. 348. notat periisse librum secundum sphæræ Barbaricæ & suffragia Planetarum, h. e. librum sextum & septimum. Sane de occasu siderum & de planetarum viribus dicturum se plus simplici vice recepit. Eidem Scaligero in præf. Manilius est *Poeta ingeniosissimus, nitidissimus scriptor, qui obscuras res tam luculento sermone, materiam morosissimam tam jucunde charactere exornare potuerit, Ovidio suavitate par, majestate superior. Inprimis omnia ejus procemia & παρεκβάσεις extra omnem aleam posita sunt. Nihil illis divinius, copiosius, gravius & jucundius dici potest. Audiamus itaque olorem canentem*. Alibi affirmat Matheseos non valde consultum fuisse, quod de Arato quoque notatum est & Firmico. Fati Astrologici assertor strenuus fuit Manilius, ita ut etiam fato se existimarit impulsum ad hoc componendum poema. *Hoc quoque fatale est, sic ipsum expendere fatum* IV. 118.

(b) Vide elegantissimum & eruditiss. Virum Jo. Baptistam Recanatum in Poggii Vita p. X. & Poggiana a viro itidem eruditissimo & humanissimo Jacobo Lenfant edita Gallice p. 22. nec non Michaelis Maittaire Annales typographicos pag. 108. qui p. 176. Manilium cum Bonincontrii commentariis scribit prodiisse Romæ 1484. fol.

qualemcunque addidit Florent 1484.* De *Bonincontrii* in Manilium commentario Scaliger ad lib. V. pag. 406. *Quibus Bonincontrius in Manilium potest satisfacere, illis ego nunquam mirabor nostra displicere: quia ab illis neque confessionem ab ingenuitate, neque sensum literarum à genio eorum exigimus*. Ab eo tempore prodiit Manilius Norimb. ex officina Jo. de Regiomonte sine anni nota in 4. & apud Aldum 1492. fol. quæ editio collata cum Codice Gemblacensi fuit in Bibl. Jo. Mori Episcopi Eliensis, & in Germania cum Firmico fol. Basil. 1551. tum Lugduni forma minore A. 1566. Quæ editio lucem vidit * apud Jo. Tornæsium, ac debetur *Antonio Molinio* Matisconensi, qui ex antiquo Codice Manilium emendasse se profitetur. Postea una cum Josephi Scaligeri notis, qui primus præ ceteris insigniter de hoc Poeta meritus est Paris. 1579. 8. & ap. Commelinum 1590. 8. cum variantibus Lectionibus, notisque Francisci Junii, qui multa itidem præclare observavit, *quod cum Scaliger in suis ad Manilium dissimulavit, candorem in eo requiro*, inquit Vossius Epist. ad Grotium p. 24. * Editio Commeliniana A. 1590. 8. collata cum MS. Collegii Corporis CHristi Oxon. fuit apud Clariss. Virum Jacobum Perizonium, qui eam legavit Bibl. Leidensi. Cum secundis Scaligeri curis Manilius iterum recusus Lugd. Bat. 1600. 4. cum iisdem Scaligeri notis ex auctoris MS. tertium auctis & emendatis, adjectisque etiam Thomæ Reinesii & Ismaelis Bullialdi ad quædam loca animadversionibus cura Jo. Henr. Bœcleri Argentorat. 1655. 4. Denique in usum Delphini cum paraphrasi & notis Mich. Fayi & Observationibus illustris viri Petri Danielis Huetii adjectis imaginibus ære descriptis, omniumque vocabulorum indice Paris. 1679. 4. Prodiit etiam hic scriptor ex officina Sebastiani Cramoisii, Typographi Regii Paris. ut ex ejus Catalogo p. 69. didici. Audio præterea exstare Sphæram Manilianam Anglico carmine redditam & observationibus illustratam à Nobilissimo viro Eduardo Sherburne.* Non alio opere magis se jactavit magnus *Scaliger*, quam notis in Manilium, nec in alio sæpius est hallucinatus, judice Huetio, quem vide lib. V. commentariorum de rebus ad se pertinentibus pag. 291. Credas notas illas à primo ætatis fervore extrusas, adeo scatent castigationum facilitate, ut monet Jo. Conradus Dietericus in vita Augusti Imp p. 9. Trajectiones in Manilio & aliis scriptoribus antiquis sine necessitate hariolantem perstringit Salmasius ad jus Atticum pag 408. qui sæpius etiam ab Scaligeri sententia in interpretando Manilio discessionem facit commentario ad Solinum & libro de annis climactericis. Non raro præterea Scaligerum reprehendit Huetius in suis ad Manilium notis pri-

dem

dem editis, quem novas etiam notas & varias lectiones Codici suo adscripsisse testantur Jesuitæ Parisienses in Memoriis Trevoltinis 1709. mense Augusto pag. 1426. Ex iisdem didici Manilium laudato Huetio videri patria Carthaginiensem. *Scaligeri Manilium Rex Gallorum grate accepit*, inquit in Epistola quadam Andreas Schottus, *& annuam pensionem bis mille francorum dedit. Bene res habet si solvitur* &c. Commentarios in Manilium suos memorat *Jo. Crojus* Observatt. in Nov. Test. cap. 35. p. 273. sed nec dum in lucem prodierunt, uti nec *Gevartiani*, de quibus vide Colomesii Opuscula pag. 101. nec quos ab præstantissimo *Bentlejo*, vel novissime à Clariss. *Ruggero Cotesio* jussi sumus exspectare. Varias Lectiones ex Codice MS. Lipsiensis Paulinæ Bibliothecæ diligenter excerptas ad celeberrimum Bentlejum ante multos annos misit Nobiliss. Vir Jo. Fridericus Fellerus: Lectiones libri primi ipse servo adnotatas ad margines editionis Argentoratensis. Capitum argumenta è MS. edidit Barthius X. 26. Adversar.

III. MStum Manilii antiquissimum membranaceum vidi Lipsiæ in Bibl. Paulina, ubique fere exhibens lectiones, quas ex Gemblacensi codice passim laudat Scaliger, etsi illud oculis nunquam usurpavit, sed tantum usus est variis Lect. quas ex eo descriptas acceperat. Novam editionem Manilii meditatus pridem est apud Anglos vir doctissimus Rich. Bentlei. Anglicæ Thomæ Creech Metaphrasi fata, tristia fata, intercesserunt. Loca quædam hujus Poetæ feliciter castigavit Salmasius ad Solin. & de annis Climactericis. If. Vossius ad Catullum: Nonnulla etiam Gevartius in electis, Barthius in Adversar. &c. Idem Salmasius affert versus quosdam ex apotelesmaticis *Dorothei Sidonii* Græci poetæ, quem in suis Astrologicis secutus esse fertur Manilius. Legisse etiam videtur & in quibusdam verbotenus pæne reddidisse *Manethonem*, de cujus Apotelesmaticis dixi lib. III. Bibl. Græcæ c. 20. Firmicus autem latinus scriptor non creditur Manilium oculis usurpasse, quod pluribus se argumentis docere posse ait Salmasius p. 587. de annis Climactericis, etsi Scaliger contendit multis in locis ipsissima eum verba Manilii exscripsisse. Vide inprimis notas ad librum Poetæ quintum p. 348. & Reinesii Epistolas ad Bosium p. 176. ubi non dubitat librum octavum Firmici è quinto Manilii esse compilatum, uti alii caput tertium libri primi Firmicum contendunt petiisse è Manilii procemio libri IV. Saltem non per omnia Manilium secutum, neque ubi eum secutus videri possit, in Manilii verba jurasse, probe observat Huetius in notis ad Manil. p. 65. & 68. Et licet multos Græcos laudat Firmicus, innuit tamen excepto Figulo neminem

se nosse

se nosse ex latinis, qui apotelesmaticem litteris prodiderit. Multo minus autem Firmicum Manilius carmine expressit, quod Vossio Patri aliquando in mentem venit lib. 2. de arte Grammatica c. 26. quoque ipse retractat libro de Poetis latinis. Nam profecto falluntur, qui Manilium Constantini M. ætate tradunt vixisse, ut ab eruditis nescio quibus fieri scribit Harduinus ad Plin. vel qui ad Theodosiana tempora referunt cum Caspare Gevartio ad Statii Silvas lib. 3. c. 8. p. 186. atque Jacobo Gothofredo notis ad veterem expositionem mundi p. 25. Paganinoque Gaudentio in disp. Hetrusco sermone conscripta, qua Poetarum à Platone è rep. ejectorum caussam agit.

IV. Ansa erroris doctissimis viris fuit, quod præeunte Gevartio Manilium eundem esse conjicerent cum Manlio Theodoro, quem à siderali scientia celebrat Claudianus: At quæ Manlius iste de astris scripta reliquit, non carmine sed soluto sermone exarata sunt, ut ex ipsis Claudiani verbis licet colligere, qui in panegyrico Manlii v. 251. ipsius *sermonis mella politi* præfert blandis Orphei cantibus. Clarissime autem apparet ex Salmasii præfatione ad Ampelium, in qua de Manlii libro hæc habet: *Non dissimile genio quo Ampelius etsi dissimili argumento scriptus Theodori Manlii liber* (a) *de rerum natura caussisque naturalibus, de astris & aliis ejusmodi qui adhuc in Bibliothecis extat manu exaratus & pedestri sermone compositus. Is est Theodorus Manlius, cujus consulatum* (b) *celebravit carmine Claudianus, ut & opus ipsum. Inde occasionem arripuit vir quidam doctissimus transcribere illud Manilii sive Manlius sit, cujus hodie Astronomicon habemus, ut idem sit Manlius ille Claudiano laudatus. Nos alibi pluribus pugnavimus rationibus & quidem invictissimis, non posse, cum tot argumenta sint quibus probari possit eum Manilium vixisse sub Augusto.* Hæc Salmasius dicta præfatione: quibus adde Huetium ad Manil. p. 84. seq. Ruperti Epistolas ad Reines. pag. 660. seq. & Albertum Rubenium in dissertatione de vita Fl. Manlii Theodori, quam à præstantissimo Bentlejo, qui illam à Nobiliss. Eduardo Sherburno curandam acceperat, transmissam Cl. Grævius non ita pridem Ultrajecti in lucem emisit p. 27. & Jo. Clericum V.C. T. 2. Bibl. selectæ p. 240. Idem Bentlejus in litteris ad J. G. 4. Jul. 1692. *Est apud nos* Eduardus Sherburnus *eques auratus, qui librum primum Manilii Anglice vertit, & commentario doctissimo auxit.*

(a) Hujus libri editionem quondam molitus fuit vir doctus Phil. Jacobus Maussacus.

(b) Bis consul fuit Manlius sive Mallius iste A. C. 399. & 405. Priorem consulatum Claudianus celebrat.

auxit. Is abhinc annis aliquot apparatum Casp. Gevartii *ad Manilium ab ejus herede emit Antuverpiæ, mihique non ita pridem, quem novam ejus scriptoris editionem parare inaudiverat, schedas Gevartianas perlegendi copiam fecit. Comperi autem Virum Clarissimum omnem operam in eo posuisse, non qui Manilii textum corrigeret, vel illustraret, sed qui infelicem suam (mea quidem sententia) conjecturam de Theodoro Mallio Cos. quem Astronomici auctorem esse voluit, adversus Barthios & Salmasios & Tristanos* (*a*) *& Possinos defenderet. Nihil tamen in medium profert, quod momenti habeat quicquam ad opinionem suam stabiliendam, præterquam quæ dudum in lucem ediderat in Pampinianis & Variis Lectionibus. Itaque cum toties repetita crambe mihi fastidium moveret, mirifice tamen recreatus sum aureolis duabus Epistolis, quæ in isto chartarum fasce latitabant, quæque celeberrimum Grævii nomen ferebant inscriptum. Illud vero me perculisse fateor, quod ad Gevarti* (*b*) *sententiam de ætate Manilii videris accedere.*

CAPUT XIX.

DE CÆSARE GERMANICO.

Germanici ætas. 1. Ejus Metaphrasis Arati. 2. Editiones & antiquus in illam qui fertur scholiastes. 3. Epigrammata Germanico tributa, & scripta deperdita. 4. Index Scriptorum à Scholiaste Germanici laudatorum. 5.

I. CÆSAR GERMANICUS, Augusti Imp. Nepos, Drusi F. præter alias virtutes, quæ Imperium (*c*) illi, ni sæpius recusasset, conciliare potuissent, ingenium in utroque eloquentiæ (*d*) genere excellens nactus, veneno periit Antiochiæ, quod

(a) Tristan. T. 1. Imperator, p. 113. 119.
(b) Alienum se à Gevartii sententia esse innuit Grævius in Epistola ad Bentlejum vitæ Manilii præmissa.
(c) Vide Dionem lib. 57. p. 604. seq. & 615. Svetonium in Cajo Caligula c. 3. seq.
(d) De Poetica Germanici facultate Ovidius 1. Fastor. v. 23.

Scimus & ad nostras cum se tulit impetus artes
Ingenii currans flumina quanta Tui.
Scilicet & fas est, vates rege vatis habenas:

Idem IV. 8. è Ponto v. 67.

Non potes officium vatis contemnere vates,
Judicio pretium res habet ista Tuo.
Quod nisi Te nomen tantum ad majora vocasset,
Gloria Pieridum summa futurus eras.

quod licet omnia alia præ se ferens Tiberius (a) qui ex Augusti voluntate adoptaverat, jussit illi præberi à Cn. Pisone Anno U. C. 772. ætatis 35. CHRISTI 19.

II. Extant (b) *Aratea Phænomena* latinis versibus Hexametris, non infeliciter etsi liberius paulò expressa ad Augustum Imp. jam senem.

Diosemeion sive prognosticorum fragmentum; at quæ non tam ex Arateis petita Diosemeiis, quam ex aliis Græcis Astrologis depromta videntur, & singulorum siderum in quovis dodecatemorio apotelesmata exponebant.

Equidem Poemata hæc non Germanici Cæsaris, cui Ovidius ingeniosi vatis laudem tribuit Fastosque dicavit, sed *Domitiani* Imp. esse, quem Germanici (c) nomen velut à victa gente adscivisse constat, vix dubitant Gerh. Joh. Vossius de scientiis Mathematicis p. 169. de Poetis latinis p. 48. & Janus Rutgersius lib. 2. c. 9. Var. Lect. quem liquido hoc ostendisse ait Colomesius ad Gyraldum p. 271. ac demum Nic. Heinsius ad Val. Flaccum p. 165. Sed non inficiandis argumentis Augusti nepoti vindicantur à Casp. Barthio lib. 10. cap. 21. Adversar.

III Prodierunt Bononiæ A. 1474. quam editionem innuebat idem Barthius cum Bononienses membranas allegaret lib. 47. c. 18. Inde Venetiis ex Aldi officina, & plus vice simplici Basileæ, & Parisiis 1559. 4. ap. Guil. Morellum, cum castigationibus. Etiam cum Proclo, Leontii sphæra, Arato ipso, Metaphraseos à Cicerone compositæ reliquiis, Rufi Festi Avieni Metaphrasi, & *antiquo* qui vulgo appellatur Germanici *Scholiaste* (d) in Sicilia reperto,

Z 2 quem

(a) Tacitus III. Annal. 14.

(b) Etiam C. Julium Cæsarem Dictatorem præter libros de ortu & occasu siderum Arati poema latino carmine reddidisse Autor est Julius Firmicus lib. 2. procem. & lib. 8. c. 5. Priscianus & Suidas: Sed forte Germanicum Cæsarem confuderunt cum Julio. Ceterum Metaphrasεos Germanici meminit etiam S. Hieronymus ad T. 1. *In phænomenis Arati legitur quem Cicero in latinum sermonem transtulit, & Germanicus Cæsar, & nuper Avienus & multi, quos enumerare perlongum est.* Ante Hieronymum Lactantius V. 5. *Ut Germanicus Cæsar in Arateo loquitur carmine.* Cæsarem in Arato laudat plus simplici vice etiam Priscianus, versiculos nostri repetens.

(c) Vide quæ viri docti ad Martial. VIII. 65 ad Svetonii Domitianum cap. 13. Barthium ad Statium tom. 1. p. 352. Silium lib. 3. 607. *At tu transcendens Germanice facta tuorum.*

(d) Aldus edidit hoc titulo: *Fragmenta Arati phænomenon per Germanicum in latinum versa cum commento in Sicilia reperto.* Proprie vero hoc quod vocat commentum non est commentarius in Arati Metaphrasin, unde H. Grotius illud tanquam alienum in Arateis suis prætermisit: Sed ut Jo. Fellus Oxoniensis Episcopus in sua Eratosthenis editione pulchre observavit, *latina versio catasterismorum Eratosthenis*, additis quibusdam excerptis è *Nigidii Figuli* sphæra Græcanica, & recentioribus quibusdam è Plinio, Fulgentio Planciade, & Isidoro de natura rerum assumentis. Persuasit sibi nempe Fellus commen-

quem Aldus & Guil. Morellus ante ediderant, lucem adspexerunt A. 1589. 8. ex officina Sanct. Andreana. Denique elegantissime sed scholiaste illo antiquo omisso in Syntagmate Arateorum, quod Jos. Scaligeri ductu adornavit notisque illustravit Hugo Grotius tum admodum adolescens. Lugd. Bat. 1600. 4. In hac editione præter versus aliquos hactenus ineditos Diosemeion ex veteri MSto codice (a) literis Romanis capitalibus exarato, quem à Jac. Susio Grotius acceperat, quique postea in Bibliothecam Is. Vossii pervenit, accesserunt formis æneis expressæ imagines XLIV. signorum cœlestium, etsi toto cœlo eas sæpius aberrare ipse, qui vulgandas curavit, Grotius non diffitetur. Has imagines ab insigni artifice Jacobo de Geynæri luculenter incisas seorsim postea luci exposuisse comperi Joh. Jansonium Amst. 1621. fol. Easdem minoribus formis expressas in Mythographis suis exhibuit, & Poeticon Astronomicon Hyginianum exornare jussit Tho. Munckerus, ibid. 1681. 8. * Germanici Aratea cum integris Hugonis Grotii notis, suisque & variorum animadversionibus, & una cum Epigrammatis Græcis & Latinis Germanico Drusi F. tributis, carminibusque sive fragmentis carminum perpaucis Julii Cæsaris, Augusti, & Neronis vulgavit vir egregius *Jo. Conradus Julius Schvvartz*, (b) Coburgi 1715. 8. addita explicatione nummorum, miscellaneorumque Theologicorum appendice. Non ingratam opinor rem fecisset eruditis, si Germanico veterem etiam quem vocant scholiastem recensitum à se emendatumque adjunxisset. Epigramma in Thracem puerum illustrat Angelus Decembrius lib. VI. de politia literaria c. 69. *Scholiastes* quem vulgo vocant Germanici, ipse ille qui Metaphrasin

mentarium istum (quicquid Scaliger aliique viri docti aliter senserint) Germanici ipsius esse (quod & Politiano c. 38. Misc. & Barthio pridem visum) ab eoque non Aratum modo, sed & Eratosthenem translatum esse latine. Neque hanc sententiam tantum conjecturis niti, quod in veteri MS. exemplari, quod olim in Sicilia traditur repertum, nec non altero veteri exemplo Collegii Etonensis Regii utrique simul compareant, aut quod restrictior stellarum in singulis asterismis numerus ævum profitetur saltem Claudio Ptolemæo antiquius: sed Lactantium Firmianum hoc statuere affirmato lib. I. cap. XI. ubi Cæsaris Aratum laudans illa ipsa refert verba, quæ in commentario isto pariter & in Græco Eratosthene reperiuntur. M Antonio Delrioni auctor commentarii præsentis, vocatur *Calpurnius Bassus*, aliis *Casius Bassus* incerta plane conjectura. Thomas Munckerus in dissertatione de auctore Mythologiæ, quæ sub Hygini nomine ambulat, refert se in pervetustis Puteaneæ Bibliothecæ membranis Arateorum Germanici scholiasten deprehendisse latinum ab edito satis diversum, sed cum jam describendum eum sibi proposuisset, deprehendisse paulò post, esse Græca in Aratum scholia latinitate donata. Idem Vir Clariss. loca complura scholiastæ quem vocant Germanici sanavit non infeliciter in notis ad Mythographos latinos. Indicem auctorum in hoc commentario allegatorum dedi in Bibliotheca Græca lib. III. cap. 18.

(a) Mentio hujus Codicis apud Joseph. Scaligerum Epist. 290.

(b) Acta Eruditor. 1715. pag. 397. Journal des Savans 1717. August p. 223.

sin Arati condidit, Germanicus est, si Barthio credimus T. I. ad Statium pag. 465. & ad Claudianum pag. 123. ubi eum in Grotii Arato prætermissum dolet. Aliud videtur Hadriano Junio, quem vide lib. VI. cap. 20. animadversionum. Sane Barthius ipse alibi observavit versus, qui sine nomine p. 143. à scholiaste Germanici afferuntur, esse Prudentii, tot sæculis Germanico junioris. Nonnulla etiam cum iis, quæ scholiastes Germanici habet pag. 141. 143. eadem leguntur in mythologicis Fulgentii ut lib. 1. pag 780. & lib. 2. p. 822. nec non apud Plinium XVIII. 26. Fulvius Ursinus p. 114. Virgilii cum Græcis scriptoribus collati, scriptorem commentarii illius *Calpurnium Bassum* vocat. Nonnulla ejus loca tentat aut illustrat Meursius Critici Arnobiani IV. 3.

IV. *Epigrammata* quædam sub Germanici nomine occurrunt in appendice Virgilii & inter Poemata vetera collecta à P. Pithœo, ut Græca in præsenti prætercam, quæ leguntur in Anthologia Epigrammatum Græcorum. Oravit causas Germanicus, etiam triumphalis, atque inter cætera studiorum monumenta reliquerat, & Comœdias Græcas teste Sveton. Calig. c. III. Sed horum omnium nihil quicquam ad nos pervenit.

INDEX SCRIPTORUM

à SCHOLIASTE GERMANICI laudatorum ad paginas edit. Guil. Morelli Paris. 1559: 8.

(a) Epimenedis. Confer indicem in scholiastas Arati quem dedi lib. 3. Bibl. Græcæ capite 18.

LIBER

LIBER II.

De Scriptoribus Argenteæ ætatis ab Imperii Tiberiani temporibus ad ætatem usque Antoninorum.

CAPUT I.

DE C. JULIO HYGINO.

Hygini ætas. 1. *Scripta deperdita*. 2. *Tributus ei fabularum liber* 3. *Poeticon Astronomicum*. 4. *Obiter de Fulgentii Planciadis Mythologico & libello de Prisco sermone, ibid. Hyginus Gromaticus*. 5. * *Index Scriptorum ab Hygino laudatorum*. 6. *Fulgentii Mythologicon*. 7. *Albricus de Origine Deorum*. 8.

I. C. JULIUS (*a*) HYGINUS Hispanus (sive Alexandrinus potius) Augusti Imp. Libertus & Ovidii Poetæ familiaris, Polyhistorem (*b*) & Grammaticum Græcum Cornelium Alexandrum reddere Latinis conatus, præfectus fuit Palatinæ Bibliothecæ, atque plurima scripsit. * Laudat Hyginum cum Arato, Marciano Hispano, Julio Firmico & Ptolemæo Honorius Augustodunensis lib. 2. cap. 5. de Philosophia Mundi.

II. Genuina illius Hygini scripta, quæ veteribus memorantur, ad unum omnia periere, qualia (*c*) sunt: *De situ urbium Italicarum*, Servius in 3. & 7. Æneid. *Liber secundus urbium*, Macrob. V. 18. Respicit & Hyginum laudans lib. 1. c. 7. item Plinius lib. 4. Hist. Nat.

Z 4 Liber

(a) Equidem hoc quod è Svetonio c. 20. de Grammaticis posui pronomen Caji Julii tam in MSS. libris fabularum quam Poetici Astronomici non occurrit, teste Jac. Micyllo & Guil. Morello. Unde Schefferus colligit ea esse alterius & Junioris Hygini, qui scripserit ætatem circiter Antoninorum. * De Hygino qui post captam Anno U. C. 707. Alexandriam à Julio Cæsare Romam dicitur advectus fuisse, videndus inprimis Nic. Antonius Bibl. veteris Hispanæ libro & capite primo.

(b) Polyhistores dicti præter Hyginum Cornelius Alexander Grammaticus atque Apion Alexandrinus. Etiam Solinus Collectanea sua Polyhistorem inscripsit, & nostra ætate eruditum suum de notitia librorum opus (cujus posterior pars postuma hoc ipso anno 1708. vidit lucem) Dan. Georgius Morhofius.

(c) Notata sunt Hygini scripta deperdita ab Elia Vineto ad Sveton. c. 20. de Grammat. Vossio lib. 1. de Hist. latin. c. 20. & Harduino in elencho auctorum à Plinio majore llegatorum.

Liber secundus de agricultura, Charisius 1. Gram. p. 115. licet Columellæ codices quidam pro Julio Hygino habent Græcinum lib. 1. cap. 2. Sed Hygini nomen recurrit lib. 9. c. 2. & 13. ubi de apibus eum diligenter scripsisse Columella significat. *De arte militari*, Sarisber. VI. Policratici c. 19. *De proprietatibus Deorum*, Macrob. III. 8. *De Diis Penatibus* liber. Macrob. III. 4. *Libri de vita rebusque illustrium virorum*, quorum *sextus* laudatur à Gellio lib. 1. c. 14. & Jo. Sarisberiensis V. 7. policratici. Ex hoc opere videntur quæ de Africano habet idem lib. VII. c. 1. * Laudantur etiam ab Asconio Pediano in Pisonianam, & S. Hieronymo præf. libri de Scriptoribus Ecclesiasticis. Eosdem, an *exemplorum* librum idem in Chron. Euseb. *quod & in libro Hygini historiæ singulæ conscriptæ declarant*. *Exempla* Gellius X. 18. *Commentarii in Virgilium*. Servius & Gell. Neque aliud fortasse opus è quo Gellius XVI. 6. illa de bidentibus refert ex Hygino Julio *in quarto librorum quos de Virgilio fecit*. Intelligo enim quartum sive ut in Macrobii codicibus VI. 9. legitur quintum commentariorum in Virgilii librum. Ita sæpe in Græcis scriptoribus τὰ περὶ Ὁμήρου τὰ περὶ Ὀδυσσείας, τὰ περὶ Ἀλκαίου notant commentaria in illos poetas, ut alibi notavi. *Cinnæ Propempticon*, Charisius 1. Grammat. p. 108. seq. *De familiis Trojanis* Serv. ad V. Æneid.

III. Exstant sub Hygini nomine stylo humili & plebejo sermone descripta ac vix cuiquam antiquorum laudata: *Liber fabularum* 277. quibus præmissæ *genealogiæ* breves *Mythicæ* ad Hesiodi Theogonia & Apollodoro passim dissidentes. Hinc *Genealogiarum* titulum libro præfixum in MS. Frisingensi reperit Micyllus. Etiam auctor ipse scripsisse se Genealogias testatur lib. 2. Poët. Astronom. c. 12. de Perseo. *Græcæ fuerunt Gorgonum custodes, de quo in primo libro Genealogiarum scripsimus*. Opusculum hoc ipsum ad Poetas & totam veterem Mythologiam intelligendam haud inutile, videtur longe plenius olim fuisse & ab auctore divisum in duos libros (a) sed ad nos mutilum turbatumque pervenit. Plura quam nos hodie

(a) Epitomen nos tantum habere putabat Barthius, confectam à nescio quo *Aviano* vel *Ammiano*, cujus nomen reperit in MS. Idem visum Gerh. Jo. Vossio lib. III. de vitiis sermonis c. 12. & viro Cl. Thomæ Galeo in diss. de scriptoribus Mythologicis p. 40. ubi ait Grammaticum quemdam in MS. penes If. Vossium testari se eam fecisse Maximo & Apro Coss. Reinesius affirmat centonem esse è variis auctoribus constipatum l. 3. Var. lect. cap. 2. p. 373. & c. 8. p. 480. *Thom. Munkerus* in diss. de autore Mythol. Hyginianæ, cui etiam *Petri Scriverii* de Hyginis commentatiunculam inseruit, suspicatur à terrigena quodam Aviano tempore propemodum rei Romanæ jam emorientis, undique ex Servio, Scholiaste Germanici aliisque veteribus Scholiastis, & mythologis consarcinatam. Lib. 4. Poetici Astronomici c. 13. adducuntur versus petiti ex Prudentii lib. 3. contra Symmachum. Sed utique versus illi adjecti videntur ab aliena manu, nec in primis exstant editio-

die in illo pridem legisse se innuit S. Paulinus, cujus hæc sunt Poem. ult. adversus gentes v. 131.

Ista quidem mulier (Vesta) *sicut commendat Hyginus*
Stamine primo nova vestem contexuit olim
Nomine de proprio dictam quam tradidit ipsa
Vulcano, qui tunc illi monstrarat opertos
Custodire focos. His rursum munere lætus
Obtulit hanc soli per quem deprenderat ante
Martis adulterium. Hunc omnis credula turba
Suspendunt Soli per Vulcanalia vestes.

Fabulas Hygini primus edidit *Jacobus Mycillus* Basil. 1535. fol. præmissis (*a*) Poetico Astronomico. Separatim quoque prodierunt Lugd. Bat. & Amstelodami apud Gaasbekios 1670. 12. cum emendationibus notisque ex Casp. Barthii Adversariorum opere collectis. * *Fabulæ* Hygini recensitæ ab Hieron. Commelino prodierunt una cum Fulgentii Mythologicis, & Allegoria Virgilii, Albrico, atque Firmici libello de errore profanarum religionum, Heibelberg. 1599. 8. *Si credere famæ licet*, inquit Tho. Munckerus, *emendaverat jam olim Hygini fabulas ex veteribus libris, & Hamburgum uti ibi publicarentur miserat Jo. Pricæus*. Fabulis Hygini, *genealogiarum* titulum in quibusdam Codicibus præfixum non mirabitur qui primum caput leget, licet longe plura in cæteris sint opido à genealogiarum argumento aliena. Multa Hyginum ad verbum pæne, ordine in multis præpostero transtulisse ex *Apollodoro* Græco scriptore, neque nominasse, observat Scipio Tertius commentario de Apollodoris, idque voluit patefacere in prægrandi volumine, quo scripsit de his, quæ Latini de Græcis Scriptoribus patefecerunt.

IV. *Poeticon Astronomicum*, sive ut mavult Scheferus, *Poetica Astro-*

tionibus. Scaliger ad Euseb. p. 10. non invitum se concedere ait hunc mythologum conversum fuisse ex Græco, quod ita verum esse potest, ut ex Græcis auctoribus sua hauserit. Quam in sententiam Munkerus quoque, *ut credamus*, inquit, *bonam partem harum fabularum ex Hygino esse desumtam, negari tamen non potest, cum non pauca illis esse alicunde adsuta, tum nonnulla ab homine Græce non valde docto in latinum sermonem versa*. Poeticon Astronomicum ex Eratosthene & antiquioribus concinnatum esse notat idem Scaliger ad Manilii lib. 1. p. 34. Sane Eratosthenis Catasterismos fere integros libro suo inseruisse collatio ostendit & notavit præstantissimus Oxoniensis Episcopus in sua ad illos præfatione, etsi Salmasius lib. de annis Climactericis p. 594. existimavit ab Hygino transcriptam Sphæram Græcanicam Nigidii Figuli.

(a) In eodem volumine quod iterum Basil. ex officina Hervagiana prodiit A. 1549. fol. junctim excusa sunt Palæphatus & Phornutus latine, Fulgentii Mythol. & de vocibus antiquis, Albricusque, tum Aratus & Procli Sphæra græce & latine, & Metaphrasis latina Arati Germanico auctore.

Astronomica ad M. Fabium (*a*) *Libris IV*. (* prout in recentioribus Codicibus distinguitur) quorum (1.) de mundi ac sphæræ ac utriusque partium declaratione (2.) de signorum cœlestium historiis (3.) de descriptionibus formarum cœlestium (4.) de quinque circulorum inter corpora cœlestia notatione & planetis. Prodiit primum Venetiis An. 1482. & 1485. curante Erhardo Ratholt Germano, deinde ibidem apud Aldum Anno 1497. postea Coloniæ Agripp. 1535. emendante ad Codices MSS. Sotere, & eodem annô Basileæ cura Micylli, qui præter fabulas Hygini etiam annotatiunculas quasdam in ora libri adjecit. Ratholti editionem secuta est illa Ludovici Vivis Paris. 1536. Micyllianam Jacobus Parantius ibid. 1578. Joannes de Gabiano, Lugd. 1608. & Joannes Scheferus qui notas & indices addidit Hamb. 1674. 8. Soteris ἔκδοσιν expressit in plerisque Guil. Morellus Paris. 1559. Morellum Commelinus ex officina Sanctandrena Anno 1589. 8. & Thomas Munckerus, qui præterea usus excerptis quinque Codicum MSS. (*b*) & cum Hygino diligenter contulit quicquid è Scholiastis veteribus, Mythologis, Poetis, aliisque scriptis ad eum castigandum illustrandumque facere potest. Editionum itaque præstantissima est, quæ Mythographis Latinis à Thoma Munckero illustratis præfixa, prodiit una cum *Fabii Planciadii Fulgentii* (*c*) Mythologiis, in tres libros distinctis, & *Cato* presbytero

(a) *M. Fabium Quintilianum* Volaterrano. Equidem negat Scheferus, quia nullam Eloquentiæ laudem diserte tribuit Hyginus huic Fabio. At equidem, ni tempus repugnet, dubito utrum tanti momenti sit hoc argumentum. * Quin ait Hyginus ex scriptis hujus Fabii perspici posse, quod Grammaticus non versuum moderatione tantum, sed historiarum quoque varietate præstare debet. Id quod traditum à Quintiliano VIII. 1. Instit. ut pulchre observavit Nicolaus Antonius. Ad hoc opus respiciens Joannes Sarisberiensis Hyginum laudat II. 18. Policratici, & Isidorus de natura rerum c. 17. 19. & 47. ante hos Marcianus Capella.

(b) * Astronomici Hyginiani Editionem molitus fuerat Janus Ulitius, ut ex Sarravii Epistolis p. 95. apparet, & hujus Ulitii collatione quatuor Cod. MSS. cum Editione Parrantii Munckerus in expoliendo Hygino usus est.

(c) *Mythologicon Fulgentii* lucem primum adspexit Mediolani An. 1487. cum commentariis Jo. Baptistæ Pii, sed quos levioris momenti esse Munckerus affirmat. Tum Augustæ Vindel. cum Jacobi Locheri commentariis Anno 1521. Hinc Basileæ apud Hervag. 1535. 1549. cum Hygino & aliis & annotatiunculis Micylli. Prodiit etiam An. 1536. & 1566. 8. ibid. ex officina H. Petri cum Fulgentii Episcopi operibus, quæ recusa sunt A. 1587. ibid. apud Sebast. Petrum filium cura Henrici Justi. Micyllianam editionem fere secuta Parisiensis est A. 1578. & Lugdunensis A. 1608. Imprimis vero laudata est Commeliniana A. 1589. 8. cum Hygino aliisque duobus Fulgentii opusculis & libello Albrici. Hujus præcipue vestigiis institit Munckerus, usus præterea duobus MSS. Leidensis Bibl. Idem in prolegomenis exhibet supposititiam *Fulgentii Mythologicon præfationem*, quam Jacobus Faber Daventriensis in veteri MS. reperit, & ex Fabri idiographo, quod exstat Lovanii in Bibl. Augustinensium, edidit Jacobus Revius in Historia Daventriæ p. 141. Editionem Fulgentii Munckerianam nimis ut solet acerbe perstringit Jac. Gronovius ad fragmentum Stephani Byz. de Dodone p. 33. seq.

bytero Carthaginiensi inscriptis, libello de continentia Virgiliana (*a*) ad Chalcidium Grammaticum, & altero (ad eundem) de prisco (*b*) sermone: *Lactantii Placidi* argumentis (*c*) Metamorphoseon Nasonianarum, & *Albrici* (*d*) Philosophi commentariolo de imaginibus Deorum Amst. 1681. 8. 2. Volum. Johannes quoque Scheferus utrumque Hygini scriptum cum suis commentariis & præclaris indicibus, ac Thomæ MuncKeri notis atque emendationibus in Mythologiam, sed quas ipse deinde auctor nimium festinatas confessus est, edidit Hamburgi 1674. 8. In MuncKeri editione Poeticon Astronomicum imaginibus æri incisis est exornatum, quas ex Grotii Arateis editor depromserat, uti Soter in suo Hygino illas exhibuit, & Micyllus deinde ac Commelinus servavit ex Ptolemaica διαγραφῇ. Equidem hoc genus ornamenti omisisse se ait Scheferus, quod sciret illas, quæ in antiquis editt. occurrunt, nec veteres esse, nec asterismos rectè exhibere dispositos, quod idem etiam de Grotianis paulo ante in Germanico observare memini. * Scripta Hygini, quæ exstant, prodiere etiam Basil. ex Officina Episcopii 1570. fol. una cum Palephato, & aliis.

V. *Liber Gromaticus* sive *de limitibus constituendis*, qui sub Hygini nomine exstat, sed junior est, & Trajan. Imp. meminit, commemorabitur nobis infra libro IV. inter scriptores Agrimensorios.

VI. In-

(a) De hoc dixi supra lib. I. c. 18.

(b) Hunc librum cum Fulgentii Mythologico ediderant Pius, Micyllus & Commelinus: cum Nonio Macello Hadr. Junius nimium sibi quandoque licere ratus Anno 1565. 8. Juniumque secuti Parisienses A. 1585. 8. ac denique Josias Mercerus ibid. 1614. 8. Præterea cum Isidori Hisp. Originibus Bonaventura Vulcanius A. 1575. fol. optimo codice usus, & in Auctoribus latinæ linguæ Dionysius Gothofredus Genev. 1602. 1622. 4. Ceterum nescio, an fidem apud cordatos lectores inventurus sit, præfidens Munckeri suspicio, qua conjicit *Fulgentium in hoc libello licere sibi arbitratum ut auctoritatem advocaret complurium scriptorum qui nunquam videntur exstitisse, certo aliis incomperti sunt, quod ejus ætate magna sui parte non à Gothis tantum, sed ab ipsis Christianis præpostero religionis Zelo spoliatæ essent Bibliothecæ.* Rectius notarunt viri docti Fulgentium, quando Græcos scriptores allegat, usum veteribus latinis Græcorum illorum auctorum versionibus.

(c) De his dictum supra lib. I. c. 15.

(d) *Albricus* sive *Alfricus* Londinensis floruit circa A. CHRISTI 1217. & librum istum de imaginibus Deorum sive *Poetriam* ut vocat Bradvvardinus in causa Dei contra Pelagium p. 157. fere collegit ex Fulgentio. *Poetarium* vocatur in Cod. MS. Regio Paris. de quo Labbeus Bibl. nova MSS. p. 272. Non integrum autem ediderant Micyllus & Commelinus, quali in ædibus Vossianis usum fuisse se testatur Cornelius Tollius ad Palæphatum p. 165. Sed nec Munckerus integrum dare potuit, quoniam Vossius ea de re appellatus respondit se vel donasse Tollio vel certe commodasse, nec postea cum diem suum obiisset Tollius rescisse quid eo libro factum sit, & hæredes quoque Tollii negarunt in supellectile ejus libraria ullum à se Albricum inventum. Idem Tollius p. 242. ex eadem Is. Vossii Bibl. meminit mythologi antiqui inediti Albrico Boccatioque longe antiquioris, qui ex eo multa desumserint, etsi recentioris Servio & Fulgentio, à quo ipse vicissim non pauca fuerit mutuatus;

VI. Indicem scriptorum ab Hygino & interpretibus Græci Poetæ Arati laudatorum junctim dedi lib. 3. Bibliothecæ Græcæ cap. 18. Sed placet à solo Hygino memoratos hic referre separatim:

INDEX SCRIPTORUM

ab HYGINO laudatorum ad paginas editionis Munckerianæ.

p. 343. *Poeticon Astronomicon* (a) *liber incipit*.

Phi-

(a) Præter scriptorem sphæræ, obscurius ab Arato dicta planius se prosecutum profitetur Hyginus pag. 346.

VII. In libros tres *Mythologicon Fulgentii*, commentarium Joannis Guallensis memorat Joannes Lelandus pag. 307. de Scriptoribus Britannicis. Christianum esse scriptorem illum Fulgentium, haud dubium est: num autem Ruspensi tribuendi sint hi libri, recte jam olim dubitavit Sigebertus. Itaque Bollandus in Actis Sanctor. 14. Januar. T. I. p. 972. mavult illos tribuere Fulgentio Astigitano & Neocarthaginensi Episcopo, qui saeculo VII. claruit. Verum & illud parum verisimile videtur Nic. Antonio, quem vide sis IV. 1. Bibl. veteris Hispanae pag. 237. seq. In Codice Gottorpiensi 600. annorum, cujus lectiones à Gudio editioni Basileensi Henrici Petri 1543. 8. adscriptas possideo, hic praefigitur titulus: *Fabii Planciadis Fulgentii V. C. Mythologiarum Fabularum lib. incip. primus*. Planciadi tribuit etiam Joannes Wovverus, cujus manu emendatos, & illustratos à capite ad calcem hosce libros itidem nactus sum ex auctione Gudiana.

THO. MUNCKERI Index Scriptorum à FULGENTIO laudatorum

ad paginas editionis Mythographorum Latinor. Amst. 1608. 8.

continentia Virgil. pag. 137. & de prisco sermone p. 167. incipit.

Min-

(a) Voss. *Echemenes*. (b) *Statius Cæcilius in Meli Godolæ*.

VIII. *Albricum* urbis Londinensis alumnum temporibus Joannis & Henrici III. Regum Angliæ celebrem (Henricus III. Joanni A. C. 1216. successit) laudat, & librum ejus de origine Deorum vidisse

se se testatur Jo. Lelandus pag. 301. de Scriptoribus Britannicis. Alius itaque Albricus Remensis, quem citat Jo. Saresberiensis lib. 1. Metalogici cap. 5. & quo præceptore usum se fuisse refert. II. 10. qui scripsit non diu post A. 1159.

CAPUT II.

DE M. VELLEJO PATERCULO.

Velleji ætas & libri duo Historiarum. 1. *Editiones* ; 2. *Fragmentum ei tributum de victoria Svevorum à Romanis reportata* 3. *Francisci Asulani sententia libros duos Historiarum habentis pro suppositititiis.* 4.

I. P. (*a*) VELLEJUS PATERCULUS ex equestri familia Romanus, variis muneribus functus, denique cum fratre suo à Tiberio Imperium auspicato factus prætor, annoque 17. ejus Imperii, Urbis 783. qui erat CHRISTI 30. condidit succinctam *Historiam* inscriptam (*b*) M. Vinicio Cos. *libris II.* qui extant, sed ita, ut *prioris* partem majorem desideremus, quæ in perstringendis breviter variarum gentium ante Romam conditam rebus versata fuisse videtur. Liber *posterior*, historiam Romanam ab Urbis Origine libro priore cœptam persequitur ad excessum Liviæ Augusti conjugis matrisque Tiberii. Anno post, ut præstantissimo Dodwvello visum, quinquagenarius cæsus est à Tiberio ob amicitiam Sejani: itaque quod toties promittit *justum opus* sive *justa* Historiæ *volumina* II. 48. 99. 103. 114. 115. nunquam fortassis à Vellejo elaboratum, certe lectum (quod constet) memini fuit. * Vellejum capite & calce, in medio vero (lib. 1. cap. 8.) sexcentorum annorum spatio deminutum ad nos perve-

(a) *Publium* Vellejo prænomen dant Taciti Codices III. 39. Annal. & Aventinus, & prima editio B. Rhenani; & Vellejus Burerianus MS. teste Valente Acidalio & Jacobo Schegkio. Itaque hoc jam magis probo, licet alibi Codices Prisciani secutus *Marcum* prætuli, & video in editionibus quibusdam *Cajum* appellari. Sed Cajum Vellejum avum suum noster appellat II. 76. Fuit is forte C. Vellejus Senator, secta Epicureus, cui Cicero collocutoris partes tribuit in libris de natura Deorum. Alius C. Vellejus in veteri inscriptione apud Sponium p. 89. Misc. & M. Vellejus apud Ciceronem 3. Philippica c. 10. pro quo alii codices Vehilium exhibent. Vitam nostri ex ipsius scriptis diligenter & ingeniose ut solet colligit eruditissimus Vir H. Dodwellus in Annalibus Vellejanis, qui cum Annalibus Quintilianeis, & Statianis prodierunt Oxon. 1698. 8.

(b) De Vinicio Consule vidi Meursium ad Phlegontem p. 157. & Sam. Basnage V. C. Annales ad A. C. 30 n. 1.

pervenisse, merito dolet Christophorus Schraderus part. 2. programmate 19. Ex libri prioris parte perdita Priscianus lib. 6. pag. 706. *nec minus clarus ea tempestate fuit Miltiadis filius Cimon*. De Vinicii, cui Vellejus librum suum inscripsit, fratribus P. Vinicio & L. Vinicio videndus Nicolaus Faber ad Senecæ Controvers. 13. pag. 206. Adulandi studium in Vellejo ita reprehendit Jac. Perizonius, ut primas facile in contaminanda utcunque per istiusmodi blanditias historia eum tenere affirmet, animadvers. Hist. cap. 6. pag. 211. Compendium plenum adulationum & digressionum appellat Philippus Caroli in Bibliotheca Romana MS. (*a*) quo judice Vellejus sæpe castitatem styli affectationibus castrensibus frangere videtur. Idem visum viro docto, qui *stilum* Velleji *atrocem* appellat, quod indignans alius (*b*) & improbans, argutam potius & vivam brevitatem in eo laudandam esse duxit. Jo. Marii Marcæ Tilladeti dissertatio de locis Taciti & Velleji inter se pugnantibus legitur inserta Memoriis Academiæ inscriptionum Parisiensis Gallice editis T. 3. p. 437. seq. *Supplementum* Velleji accepi editum esse in 12. à M. *Petro Brincbio*, Pastore primario Arendalensi in Norvvagia, aliis etiam scriptis celebri.

II. Primos Velleji duos, quos dixi libros, è MSto Murbacensi qui unicus hactenus antiquus Velleji Codex innotuit, additis in ora libri castigationibus ac notis brevibus edidit, & Friderico Saxoniæ Electori inscripsit *Beatus Rhenanus* Basil. 1520. fol. apud Frobenium, testatus Mediolanensem se codicem à Georgio Merula repertum per plures annos frustra exspectasse. Ad calcem subjiciuntur variæ lectiones è Codice vetusto collectæ à *Joanne Alberto Burerio*, incertum an fide & accuratione debita annotatæ. Ab eo tempore Vellejum ediderunt * Antonius Bonhommæus, Avenione 1532. & Vascosanus 1538. fol. cum Appiano. Basileensem editionem Anni 1542. deserta prima Rhenani, alios deinceps secutos editores notat Gerhardus Vossius in notis ad lib. 2. cap. 75. Illa quemadmodum & 1548. Erasmi nomen præfert, licet Erasmus vivus Vellejum nunquam edidit, defunctus A. 1536. Hinc enumerantur editiones, Basileensis A. 1546. fol. cum Suetonio,

Aa

(a) Never Dncher Baal XXXII. pag. 545.

(b) Memoires de Trevoux 1712. pag. 1475. *Je ne dois pas laisser passer cette occasion de vous demander justice d'un Ecrivain de votre connoissance, qui traite le stile ingenieux de Vellejus de stile atroce,* stilus atrox. *Que veut il dire? A't'il une idèe bien nette de la pretendue atrocitè de stile? Ne prend il point l'atrocitè pour la vivacitè, la finesse des expressions, pour cette delicate brievetè qui peint d'un trait les objets les plus etendus, & qui donne tant de force & tant de beautè aux pensées, pour une elegance pure, mais serrèe, qui ne sente point le declamateur, mais l'homme & de qualitè & d'esprit? Si c'est là un stile atroce, l'epithete convient à Vellejus.*

nio, scriptoribus Hist. Augustæ, Ammiano &c. Seb. Gryphii Lugd. 1552. 8. Parisiensis Anni 1560. 12. cum Floro & aliis; H. Stephani Parif. 1568. 8. inter Historiæ Romanæ scriptores Latinos, quibus Græcos Xiphilinum & Herodianum, & è recentioribus Pomponium Lætum & Bapt. Egnatium, Sigoniique fastos adjunxit, quatuor Volum. Vellejum deinde ediderint *Aldus Manutius* Pauli F. una cum scholiis, Venet. 1571. 8. * quem temere plura in Vellejo mutasse, & *Claudiani Puteani* notas tunc adhuc ineditas compilasse arguit Petrus Burmannus. (Illæ *Puteani* notæ postumæ primum viderunt lucem in Vellejo notis variorum illustrato per Carolum Aubertum Parif. 1608. fol.) *Frid. Sylburgius* tomo primo Romanæ Hist. scriptorum minorum, cum variis lect. Francof. ap. Wechel. 1588. fol. *Valens Acidalius* cum lectionibus Vellejanis, Patav. 1590. 8. * quas, cum ingenio in illis subinde indulsisset suo, vix deinde pro suis agnovit, de secundis etiam curis cogitare se professus. Vide ejus Epist. LVII. ad Monavium. *Justus Lipsius*, cujus commentariis illustratus prodiit Antuerpiæ ad calcem Taciti An 1607. & 1648. fol. ut minores editiones v. g. Raphelengianam 1591. 8. aliasque jam omittam. * In editione Raphelengiana Anni 1591. 8. subjunguntur Variæ lectiones ex Aldo, Schegkio & Lipsii prælectionibus excerptæ. Prodiit etiam Vellejus * ex Aldi editione expressus cum notis ejus, Schegkiique & Acidalii, atque Lipsii non ante editis modo, sed & ex ejus docentis ore exceptis & à Raphelengio annotatis. Lugd. 1594. 8. Francof. 1602. 12. & cum notis eorundem & Rhenani atque Burerii, Fulviique Ursini, Parif. 1608. fol. una cum Tacito Variorum notis illustrato. Vellejum præterea ediderunt *Janus Gruterus*, cum notis inter Historiæ Augustæ scriptores latinos minores Geneve 1609. 1653. fol. & Hanov. 1611. fol. & cum castigationibus & notis Rhenani, Burerii, Manutii, Fulvii Ursini, Lipsii, Schegkii, Acidalii, Raphelengi, & Gruteri, Francof. 1607. forma minore. Ausonius Popma cum suis notis Franekeræ 1620. forma minore. *Gerhardus Vossius* (a). G. Joannis F. cum notis Lugd. Bat. A. 1639. 12. recusus deinde sæpius ut Amst. 1664. 12. Francof. 1687. 12. *Marcus Zuerius Boxhornius*, Lugd. Bat. 1632. 12. cum brevibus animadversionibus, in tomo primo Historiæ Augustæ, quos 4. Vol. edidit. *Ægidius Lacarrus* cum annotationibus, (b) Parif. 1644. 12. * *Nic. Blancardus* in hist. Rom. epitome Lugd. Bat. 1648. 12. cum Floro, Victore, Eutropio, &c. *Jo. Henricus Bœclerus*, notis, characteribus

(a) Hujus observationes quasdam castigat Colomesius p. 395. ad Gyraldum.

(b) * Ut Laccari annotationes non magnæ rei videntur eruditis, ita Scioppii, quas nonnulli memorant, in Vellejum observationes, lucem necdum viderunt.

ribus politicis & indice Vellejum auxit Argentorat. 1642. 1663. 8. *Antonius Thysius* cum suis selectisque variorum notis edidit Lugd. Batav. 1653 & 1667. 8. Hisce accedunt, *Robertus Riguez* Jesuita, qui in usum Delphini paraphrasi notisque & omnium indice vocabulorum ornavit Paris. 1675. 4;

Jo. Hudsonus V.C. qui præmissis *Henrici Dodvvelli* Annalibus Vellejanis (*a*) novissime Paterculum accurate recensitum cum variis lectionibus selectis Variorum notis additis ad voluminis calcem & indice locutionum Vellejanorum vulgavit Oxonii 1693. & 1711. 8. *Christophorus Cellarius* V.C. paulo post defunctus, qui Vellejum cum notis & indicibus edidit Lipf. 1707. 12. præmissa annalium Dodvvellianor. tabella.

Prodiit etiam Vellejus sine notis è Lipsii recensione apud Commelin. forma minore Anno 1596. & ex recensione Gruteri, Helmst. 1649. 12. & inter scriptores veteres Hist. Romanæ Ebrodun. 1621. fol. & inter scriptores Hist. Romanæ minores, Amst. 1625. forma minore; & ex Musæo Nic. Blancardi 1648. 12. tum ex *Nic. Heinsii* recensione, Amst. 1678. 12. Castigationes Heinsii ineditas memorat Jo. Clericus V. C. T. 3. Bibl. selectæ p. 366. Denique locis parallelis notisque perspicuis Grammaticis atque indicibus in usum scholarum illustratus est ab amico nostro *Christiano JuncKero* Historiographo Ducali Saxo-Hennebergico, Francof. 1707. 8. * Cum notis *Jo. Georgii Walchii* (*b*) Meinungensis, qui hodie litteras humaniores cum laude docet in Academina Jenensi, Lipf. 1712. 12. præmissis H. Dodvvelli Annalibus Vellejanis. Londini 1713. 12. nitidis typis, ex recensione *Michaelis Maittaire* (*c*) cum locuplete indice. Paris. 1714. 12. Cum notis integris Rhenani, Burerii, Manutii, Puteani, Acidalii, Schegkii, Lipsii, Gruteri, Raphelengii, Pompæ, Gerardi Vossii (qui admodum juvenis licet, præclaram tamen lucem Vellejo attulit) Bœcleri, Cellarii, *Nicolai* vero *Heinsii* auctioribus, *Andreæ Schotti* antea ineditis, (*d*) novisque suis, Vellejum novissime illustratum dedit eruditiss. Vir *Petrus Burmannus* Lugd. Bat. 1719. 8. adjunctis de Vellejo Lipsii, Vossiique dissertationibus & Dodvvelli annalibus Vellejanis, præmissaque præfatione, in qua de interpretibus Velleji fert judicium, & Clariss. Clerici emendationes duas Vellejanas, quas Tomo V. Bibl. novantiquæ ille prodidit, ad examen revocat.

Christophori Adami Ruperti observationes in Vellejum & Valerium

(a) Confer Acta Erud. Lipsiens. A. 1695. p. 114.
(b) Memoires de Trevoux 1716. pag. 1666. Never Bucher Saal XXXII. pag. 545.
(c) Bibl. ancienne & moderne de Mr. le Clerc Tomo V. pag. 141.
(d) Adjunctæ etiam sunt ejusdem Schotti notæ antea ineditæ ad Frontinum de Coloniis.

Maximum prodiere Norimb. 1663. 8. *Fulvii Ursini* notæ in Vellejum, Sallustium, aliosque una cum fragmentis latinorum Historicorum, Antuerp. 1595. 8. Bonam partem libri posterioris Vellejanæ Historicæ cum notis quibusdam *Philippus Ludovicus HanneKenius* inseruit exercitationibus fundamentorum latinitatis, quas cum Jano Juris edidit A. 1668. 4.

Gallice Vellejum vertit pridem Julianus du Thier, cujus interpretationem sed ineditam memorat Franciscus Crucimanius in Bibl. Gallica pag. 279. Recentior Jo. Doujatii versio sæpius lucem vidit Paris. 1672. & 1679. & novissime 1709. 12. (*a*) Titulus est: *abregè de l' Histoire Romaine & Grecque, en partie traduit de Vellejus Paterculus, & en partie tireè des meilleurs auteurs de l' antiquité*. Denique cum nova Gallica versione Lemovici 1710. 12. *Hispanice* vertit Vellejum Emanuel Sveiro, Antvverp. 1630. 8.

III. Fragmentum, quod tanquam ex *Velleji Gallica Historia* excerptum vulgavit Wolfgangus Lazius commentar. de Rep. Romana Lib. 1. c. 8. non est ejus Scriptoris, quemadmodum ostendunt Marcus Velserus lib. 3. rer. Augustanarum, & Vossius de Hist. Latinis lib. 1. cap. 24. & lib. IX. de Theologia Gentili cap. ult. qui observat integrum paucis insertis legi in Chronico Conradi à Lichtenau Abbatis Urspergensis ad A. C. 1167. * De *fragmento*, quod sub Velleji nomine vulgavit Lazius, Goldastus vero inter Svevicarum rerum scriptores Francof. 1605. 4. recudi fecit sub titulo *Velleji Galli de victoria Svevorum contra Romanos*, vide etiam Velseri opera pag. 219. 817. & 840. Non ab re Lipsius: *quod Gesnerus in Bibl. annotat Wolffgangum Lazium habuisse Vellejum de bello in Svevos, nugas arbitramur, sicut & Georgii Merulæ, qui de integro apud se Vellejo scripsit, vanitatem ridemus ambitiosam*. Vide Lipsii Centuriam ad Germanos & Gallos Epist. 7.

IV. Porro nimis acutum vidit Franciscus Asulanus, qui duobus etiam Historiarum libris suavissimis notam suppositionis impegit, & in præf. ad Livium questus est Basileenses aliud scelus commisisse, historiam rerum Romanarum edentes sub nomine Paterculi, in qua nihil fere latinum legatur, quod Augusti tempora redoleat, quibus eum floruisse velint.

CAPUT

(a) Acta Erud. Tom. IV. supplem. p. 20.

CAPUT III.

DE PHÆDRO, Fabularum Scriptore.

Phædri ætas & fabularum libri 1. *Falli eos qui Phædri has esse negant*. 2. *De Perotto & Faerno qui ante Pithœi editionem fabulis Phædri dicuntur usi fuisse*, ibid. *Editiones*. 3. *Obiter de Anonymo latino fabularum scriptore & Laur. Abstemio*, ibid. *Fabulæ Phædri è Gudiano primum Codice prolatæ in lucem*. 4.

I. T. PHÆDRUS (*a*) Thrax, Augusti Imperatoris libertus, sub Tiberio Imperatore, atque ipso fortassis jam defuncto (*b*) versibus senariis suavissimis expressit *Libros quinque fabularum* (*c*) *Æsopiarum*, quorum quatuor priores Eutycho (*d*), postremum Phileto Urso Particuloni inscripsit, non vane illi ominatus chartis nomen victurum suis, latinis dum manebit pretium litteris. Quanquam inter veteres vix quisquam Phædri meminit præter Martialem III. 20. & Avienum præfat. ad suas fabulas. * Vincentius Gravina V. C. lib. I. de ratione poetica pag. 92. *picciol ritratto di Terenzio son le favole di Fedro per la purità, semplicità, e grazia. Phædrus* dicas, an quod Gudio magis placet, *Phæder*, ciccum non interduim: usus tamen & aurium convicium magis fert, ut Phædrus dicatur: neque id veterum consuetudini adversum, sicut *Periandrus* apud scholiastem Germanici pag. 114. & apud Propertium *docte Menandre*, & *Menandrus* apud Phi-

(a) Marquardus Gudius malebat *Phæder*, licet non latebat virum doctiss. quod veteres etiam dixere *Teucrus*, *Istrus*, *Evandrus* & sexcenta talia, quæ vide sis apud Claud. Dausquium T. 1. Orthographiæ p. 72. Tho. Munckerum diss. de Hygino p. 31. & Jac. Gronovium pag. 59. ad Arrian. Idem Gudius p. 257. malit scribere *Threx* quam *Thrax*, quod tamen usus & Græcorum Θρᾷξ mihi suaserunt retinendum esse.

(b) Ita visum Rigaltio, & Gudio, qui fab. 2. libri 1. per hydrum putant ferum Caligulæ ingenium denotari.

(c) Æsopias vocat, non Æsopi, quia ipse materiam quarundam reperit. *Usus vetusto genere, sed rebus novis*, ut ait in limine libri V. At mirantur viri docti, quod Æsopios logos intentatum Romanis ingeniis opus vocat Seneca c. 27. consolat. ad Polybium. *Non audeo te usque eo producere, ut fabellas quoque, & Æsopios logos intentatum Romanis ingeniis opus solita tibi venustate connectas*. Num igitur Phædrus Senecæ ignotus erat, aut noluit ille Thracem, ut Lipsio videbatur, ingeniis Romanis annumerare? Vel quæ Bælii est conjectura, Phædri libelli adhuc versabantur in manibus paucorum duntaxat privatorum, vel certe illorum Seneca cum scriberet haud meminit. Potest etiam aliter ad illum locum responderi. Nam cum trigesimum caput ejusdem libri Senecæ consulo, video eum loqui de Æsopiis logis non versu latino, ut Phædrus fecerat, sed latina prosa digerendis, atque ut ipse loquitur connectendis.

(d) De hoc Eutycho, qui apud Caligulam Imp. gratiosus fuit, mentio apud Josephum XIX. 3. Antiq.

Philaſtrium c. 30. ne afferam alia notata Iſaaco Verburgio ad Ovidii 2. Triſt. 369. De aliis Phædris & illo Platonis & altero Athenienſi Epicureo dixi lib. 3. Bibl. Græcæ c. 1. §. 12. & c. 33 pag. 814. De Thoma Phædro, recentiore ſcriptore, Bælius in Lexico. Thracem fuiſſe Phædrum negat Deniſeus(*a*) qui Gallicis verſibus ejus fabulas reddidit: ſed negat ſine cauſſa, nam Phædrus ipſe diſerte ſcribit in Piero ſe natum jugo eſſe, & turpe ducit Threiſſæ gentis patriæ decus inerti ſomno deſerere, cum auctores illa numeret Apolline & Muſa parentibus editos, Linum atque Orpheum. Pro Thrace in antiquis inſcriptionibus, & Codicibus quandoque occurrit *Thres*, veluti *Threx* θρηΐξ, ut apud Gruterum p. 955. 4. nec minus *Thræx*. Vide Burmannum ad Petronium p 225. Uſu tamen & aurium conſuetudine Thrax magis probatur. Phædrum autem inter captivos Romam fuiſſe adductum (*b*) tunc, cum Thraces magno prælio fuſi eſſent, de quibus Sveton. c. 3. Auguſt. non eſt opido veriſimile, quoniam inter Caligulæ imperium & illud tempus, quo non Auguſtus, ſed ante ejus principatum Octavius Auguſti pater Thraces fudit, intercedunt plus quam ſeptuaginta anni. Per hydrum à Phædro notari Cajum Caligulam, de quo Tiberius apud Sveton. c. XI. Calig. prædicavit *ſenatricem populo Romano, Phaetontem orbi terrarum educare*, Gudio & Triſtano (*c*) adſentitur idem Burmannus ad Petron. p. 384. Apud hunc Caligulam gratioſus fuit Eutychus, cui libellos ſuos Phædrus inſcripſit, ut notavit etiam Chriſtianus Waſe libro de ſenario pag. 32. Nic. Perottum videtur auctorem fabularum Phædri facere Petrus Scriverius. Certe ſcriptori antiquo Tiberiani ævi illas prorſus eripit & abjudicat ad Martialis III. 20. Ac Perottum ſane ſi audimus, (*d*) is cum teſtatus eſſet ſe adoleſcentem ex Avieno fabulas jambico carmine tranſtuliſſe, mox iiſdem verbis deinde recitat integram fabulam, qualis de arboribus in Deorum tutela apud Phædrum III. 17. legitur, niſi quod rectius in Phædri hodie extat Codice *pinus Cybelæ*, quam quod Perottus: *pinus Neptuno*, & Faernus: *Pinum humidi tridentifer rector ſali*. Cæterum nec fabulæ cæteræ Perotti editæ uſquam ſunt: neque in Avieno fabula illius argumenti reperitur, quam carmine exprimere Perottus potuerit. Igitur Barthius lib. XXXV. Adverſar. c. 35. & p. 827. ad

(*a*) Memoires de Trevoux 1708. p. 790.

(*b*) Placet hoc viro erudito, M. Gabrieli Schumanno, qui diſſertationem de vita & ſcriptis Phædri Germanice edidit in nova Acerra Philologica Hallenſi 1715. 8. pag. 170. 171.

(*c*) Hiſtoria Imperatorum è nummis, Gallice expoſita T. 2. p. 303.

(*d*) In Cornu Copiæ p. 999. Confer Leonhardi Nicodemi additiones ad Bibl. Neapolitanam Nic. Toppi p. 184. & Bernh. Monetam ad Menagiana Tom. IV. p. 118. ſeq.

ad Claudian. Phædrum *citra omnem exceptionem Tiberiani scriptorem ævi* professus, Scriverium refellit, Perottum autem imponere lectoribus suis voluisse non dubitat, ratum apud se solummodo Phædrum exstare; itaque versus illius pro suis audacter venditari à se posse.

II. Lucem debent Phædri libelli viro optimo, & juvandis literis nato *Petro Pithæo*, qui primus è fratris Franc. Pithœi Codice MS. vulgavit Augustoduni Tricassium Anno 1596. 12. * Laudatur eo nomine Pithęus à Thuano ad Annum 1596. libro 117. Hist. Ad calcem primæ hujus editionis subjectæ sunt lectiones vetustissimi, quem consuluit, Codicis: diligentius hoc deinde fecit Rigaltius in editione Anni 1599. usus etiam Remensi Codice, quem à Sirmondo accepit, lectiones tamen nonnullas Pithęo notatas prætermisisse mireris. Habeo primam Pithęi editionem notatam manu Clarissimi Gudii. Ante Pithœum in illos incidisse oportet Nicolaum Perottum, qui suppresso Phædri nomine nonnullos ejus versus pro suis in copiæ cornu recitat. Etiam *Gabrieli Faerno* hoc datum vitio est, quasi in suis fabulis elegantissimis sane illis Phædrum imitatus vel æmulatus scripta ejus, ut ait lib. 28. Thuanus, *quæ legerat & penes se habebat suppressisset*. Sed Perraultus, qui Faerni fabulas carmine Gallico reddidit, inficiatur Phædrum Faerno unquam visum fuisse. Fabulas vero à Pithœo editas antiqui illius Phædri esse negarunt Vossius in Aristarcho II. 16. & Petrus Scriverius ad Martial. III. 20. Sed negarunt præter rationem, cum nihil illis fabulis sit tersius, ac venustius, & Tiberii se temporibus perspicue vindicet Phædrus ipse de Sejano actore teste, ac judice suo conquerens prologo libri tertii.

III. Prodierunt ab eo tempore cum notis *Conradi Rittershusii* (*a*) (qui eodem anno 1596. Altdorffii Phædrum recensuit illustravitque) & spicilegio *Casparis Scioppii* Lugd. Bat. 1598. 8. In hac editione habentur etiam *Cælii Symposii* ænigmata cum notis Josephi Castalionis, fabulæ Græcæ Babrii & Ænigmata veterum Poetarum Græcorum Latinorumque. Repetita editio est Antuerp. 1610. 8. additis animadversionibus *Joannis Meursii*, parum felicis in hoc scriptore, ut jam observatum viris doctissimis, Aristarchi. Eodem anno *Isaacus Neveletus*, Phædrum cum notis suis recudi curavit inter fabulas variorum auctorum Græcas 297. *Æsopi*, (*b*) 40. Aphthonii, 54. Gabriæ S. Babriæ, & Latinas 60. *Anonymi* veteris

(a) *Operam à Rittershusio in Phædri fabulis præstitam laudat, & à Rigaltio contemptam ægre fert atque indignatur doctissimus, & de Phædro singillatim præclare promeritus Petrus Burmannus ad Petronium p. 512.

(b) De Æsopo & aliis Græcis fabularum scriptoribus dictum à me est lib. II. Bibl. græcæ cap. 9.

(*a*) in Bibl. Palatina reperti, versibus elegis, tum fabulas 42. *Avieni* (*b*) eodem carminis genere scriptas, denique *Laurentii Abstemii*, Maceratensis, (qui circa A. C. 1522. scripsit, & cujus annotationes quasdam in varia auctorum loca Gruterus inseruit tomo primo Lampadis Artium) fabulas 199. sermone soluto. ap. Commelinum 1610. 8. Repetita hæc editio Francof. 1660. 8.
* Aphthonius, Gabrias, & cum Rigaltii notis Phędrus Hanovię apud Wechel. 8. Phædrus separatim cum *Neveleti* notis Lubecæ 1622. 8. apud Samuelem Jauchium. *Anonymi* veteris Christiani fabulæ 60. versibus elegis non inscitè descriptæ, in Ulmensi editione distinguuntur in libros duos, alia in tres. Sed Neveletus illas distinctiones, quarum in Palatino MS. & Veneta editione nullum vestigium reperit, recte prætermisit, conjiciens illam confictam esse à *Rimicio*, qui Æsopi fabulas nonnullas soluto sermone latino, & Germanico circa A. C. 1452. expressit, inscripsitque Antonio tituli S. Chrysogoni presbytero Cardinali A. 1459. defuncto. Prodiere Mediolani 1480. 4. & sæpius deinde una cum Anonymo illo alibi. Idem Neveletus notat Anonymum passim Phædri vestigiis insistere, ita ut Phædri simia dici mereatur. Qualis autem fuerit, vel quando vixerit, incertum est, etsi constat eum jam à scriptoribus sæculi XIV. allegari. Apud Jul. Cæsarem Scaligerum lib. IV. Poetices pag. 728. *Accius* vocatur, & laudibus effertur in cœlum. Alii *Romulum* (*c*) appellant, vel *Salonem* Parmensem teste Gyraldo & Daumio. Vide & Barthium III. 22. Adversar. ubi *Romalii* vel *Bernardi* venit nomine. Diversæ sunt tamen licet itidem 60. quæ sub *Romuli* nomine ad Tibertinum sive Tiberinum filium à Rimicio & aliis editæ sunt, prosa non versu scriptæ ante annos circiter quingen-

gen-

(a) Nonnullas ex his fabulis Rigaltius è MS. Victoriano inseruit notis ad Phædrum, & ad lib. 1. fab. 2. scriptorem vocat fabularum ante centum annos Venetiis excusum, & in Bibl. Pauli Petavii V. C. & in Victoriana Parisiensi MStum. Editus est plus simplici vice non tantum Venetiis, sed Ulmæ quoque in Germania & in Galliis. In Ulmensi editione distinguuntur fabulæ hujus Anonymi in libros *duos* (non *tres*, ut legas in Menagianis p. 72.) ita ut liber secundus incipiat à fabula 21. Sed Neveletus illam distinctionem, cujus in Palatino MS. & altera editione nullum vestigium reperit, recte prætermisit, conjiciens illam confictam esse à *Rinuncio* quodam, qui has fabulas soluta oratione latina & Germanica convertit. Idem Neveletus notat hunc scriptorem passim Phædri vestigiis insistere, ita ut *Phædri simia* dici mereatur. Qualis autem fuerit, vel quando vixerit, incertum est, etsi constat eum jam à scriptoribus sæculi XIV. allegari. Apud Jul. Cæsarem Scaligerum lib. IV. Poetices p. 728. *Accius* vocatur, & laudibus effertur in cœlum. Alii *Romulum* appellant, vel *Salonem* teste Daumio. Vide & Barthium III. 22. Adversar. ubi *Romalii* vel *Bernardi* venit nomine, In Codice Regis Galliæ 893. inscribuntur hæ fabulæ *liber Hisopi* (Æsopi) teste Labbeo Bibl. nova MSS. p. 66.

(b) De hoc infra lib. III.

(c) Romulus junior, Petri Mosellani æqualis, vir doctus & Julii Pflugii in Italia præceptor. Vide Petri Albini Chronicon Misnense p. 357.

gentos. Ex his fabulæ quinque & quadraginta respondent totidem fabulis apud Anonymum. Cætera quindecim, extravagantes à Rimicio vocantur, quod nempe Anonymus illas non habet, habet tamen plerasque Phædrus, cujus etiam verba ipse sæpe servavit iste Romulus, perinde ut alter *Auctor Antiquus*, cujus fabulas 67. ex Phædro fere desumtas & soluta oratione expressas è Codice MS. If. Vossii, quem ab avunculo suo Jacobo Gronovio utendum acceperat, primus edidit notasque suas & Romuli fabulas addidit *Jo. Fridericus Nilant*, Lugdun. Bat. 1709. 8. (*a*) Ejuscemodi fabulas in prosam leviter è Phædro solutas in codice Divionensi quoque Gudius reperit, à quo restitutas primus Clariss. Burmannus dedit quinque, in prioribus Phædri editionibus haud obvias. *Laur. Abstemii*, Hecatomythium utrumque, (*b*) quorum prius A. 1498. alterum 1505. primum edidit, prodiit etiam Tiguri in 8. sine anni nota cum *Æ*sopi fabulis, quas Hermannus Canonicus S. Augustini ait ex oratione ligata se in solutam vertisse, nec non fabulis Aniani, quas Hadr. Barlandus & idem Guilelmus in prosam transtulit, fabulisque *Æ*sopi, quas verterunt Laur. Valla & Rimicius: nec non fabulis excerptis è variis scriptoribus. Phædrus Paris. 1629. apud Sebast. Chapeletum, forma minore. Cum *Gallica* versione prosaria *Albini* (D. de Saint Aubin, ejusdem qui Terentium quoque Gallice transtulit) Paris. 1647. 12. Hanc versionem cum animadversionibus in eam suis, etiam Phædro secundum à se recensito atque illustrato adjunxit *Tan. Faber* Salmur. 1665. 12. quæ editio recusa Anno 1673. 1689. &c. *Jo. Schefferus* Phædrum primum cum notis suis perquam eruditis & *Francisci Gujeti* Andegavensis castigationibus edidit Upsal. 1663. 8. quam editionem habeo notatam passim manu Gudii. Deinde iterum recensuit Anno 1666. & tertio 1673. Hamburg. 8. in quibus duabus posterioribus editionibus non raro Tan. Fabrum castigat, & in tertia addidit Freinshemii indicem ex editione Argentoratensi, de qua statim dicam. Recusus est Schefferi Phædrus Hamburg. Anno 1686. 1693. 1706. 8. habetque subinde adjunctam Gallicam Albini versionem; & addita Belgica Jo. Hilaridis Metaphrasi Franequeræ 1694. 8. In editione Ratisbonensi 1657. 8. quam notis & indice illustravit *Jo. Henricus Ursinus*, nonnulla rescissa sunt, quæ adolescentum pudori obesse vir præstantissimus existimavit. *Jo. Lud. Praschii* notæ ad Phædrum Giessæ 1660. 8. Cum notis *Alexandri Arnoldi Pagenstecheri* Duisburg. 1662. 8. Cum notis *Nic. Rigaltii* prioribus & posterioribus, (ex edit.

(a) Memoires de Trevoux A. 1712. Jul. p. 1369.
(b) Vide Menagiana T. 4. p. 203.

edit. Parif. 1599. & altera perquam nitida 1617. tertia (a) Anno 1630.) *Petrique Axenii* in librum 1. vulgata Hamburgi eft 1671. 8. Cum P. Syri mimis, notifque, & animadverfionibus *Tan. Fabri*, Salmur. 1657. 4. & addita verfione Gallica *Albini*, & in illam animadverfionibus ibid. 1665. 12. * Phædrus cum hiftoria congruente ad fingulas fabulas ex veterum fcriptis annotata, poftumifque *Jo. Freinshemii* animadverfionibus, quibus infertæ notæ Rittershufii, Rigaltii, *Buchneri*, & copiofiffimo indice, Argentorati 1664. 8. lucem vidit, cura Henrici Holftii, Dani. Phædrus ex recenfione *Jo. Friderici Kœberi* Jen. 1685. 12. Cum notis Variorum, & verborum phrafiumque indice, additis iconibus in æs incifis Phædrus eleganter excufus eft Amft. 1667. 8. cura *Jo. Laurentii* JCti.

In ufum Delphini eundem fcriptorem paraphrafi notis & indice omnium verborum ornavit *Petrus Danetus* Parif. 1675. 4. Londini 8. Cujus Daneti paraphrafin etiam Phædro fuo notis Hiftoricis, ritualibus, moralibus, & Philologicis in ufum fcholarum illuftrato fubjunxit *Dan. Hartnaccius*, Rudolphiftadii Anno 1696. 8. Hic Hartnaccius Anno 1708. defunctus eodem anno 1696. Francof. 8. vulgavit Phædrum cum Germanica fua expofitione, & imitationibus ad elaborandum tironi proponendis. Ceterum dolendum eft infignibus Petri Axenii nuper A. 1706. apud Slefvicenfes denati & Marquardi Gudii in Phædrum annotationibus fata præmatura Virorum clariff. interceffiffe. Licet quod ad Gudium attinet magnam jacturæ partem levavit elegantiffimi vir ingenii *Petrus Burmannus*, curata præclara Phædri editione, cui præter integros commentarios Rittershufii, Rigaltii, Scheferi, Prafchiique, & excerptas aliorum, ineditafque *Nicolai Heinfii*, *Gudiique* animadverfiones non mediocri ftudio ex ipfius fchedis, quas ab hæredibus Clariff. Grævius acceperat, collectas adjunxit, Amftelod. 1698. 8. apud H. Wetftenium; & rurfum non fine auctario Amftel. 1718. 8. Vide Maffonii Hift. Criticam Reip. Litter. t. 15. p. 398. Phædrus cum P. Syri mimis & Tan. Fabri, Neveleti & Prafchii notis Franeq. 1700. 12. Cum notis eruditis & perfpicuis *Davidis Hoogftratani*, V. C. & indice omnium verborum accuratiore quam Danetus dederat, & tabulis æneis Amft. 1701. editio luculenta, in ufum Principis Naffovii Johannis Guilielmi adornata. Idem Hoogftratanus Belgicam Phædri Metaphrafin iifdem typis, & eadem forma excufam & iconibus illuftratam edidit, & præterea minorem

hujus

(a) Hanc editionem, quam deinde fecutus eft T. Faber, tanquam minus accuratam perftringit Marquardus Gudius Epiftola 7. ad Nic. Heinfium. * Rigaltinæ editiones exftant; una Parif. 1599. 12. altera perquam nitida typis Stephani defcripta majoribus, literifque miniatis diftincta 1617. 4. utramque habeo Salmafii manu notatam. Tertia ex Cramoifii officina 1630. 12.

hujus scriptoris editionem in 12. cum notis suis in lucem emisit, recusam quoque Londini. Cum eruditis notis *Jo. Frid. Gronovii*, Amstel. 1703. 12. edente Jac. Gronovo fil. qui & ipse castigationes suas adjunxit, quibus Gudius passim lacessitur. Commendant hanc editionem quoque collectanea *Nicolai Dispontini*, quibus indicis more dictionem Phædri egregie illustravit.

* In Anglia primus Phædrum recensuit & Lond. 1668. edidit *Christophorus Wase*, idem cujus eximium de senario librum habemus. Postea Londini 1701. & 1708. 8. *Thomas Johnson* Phædrum vulgavit notis selectis eruditorum illustratum, subjecto omnium verborum indice & 1714. 8. adjuncta perpetua paraphrasi. Sed & *Samuel Hondly*, scholæ Norvicensis magister jam A. 1703. 8. Londini secundum fabulas Phædri notis suis illustratas emisit. Et novissime ex recensione *Michaelis Maittaire* non modo in corpore Poetarum Latinorum Lond. 1713. fol. sed & separatim Phædri & Avieni fabulæ excusæ Lond. 1713. 12. Elegantissimi quoque Viri *Davidis Hoogstratani* Phædrum minori forma iteratis curis recensitum & illustratum Londinenses recuderunt, à quo tempore idem vir doctus tertium fabulas Phædri Anno 1706. 12. Amstelodami edidit cum novis notis, in quibus præcipue, quæ ad leges carminis jambici intelligendas faciunt erudite observavit vulgo neglecta.

Phædrus cum Symposii aliorumque ænigmatis, *Christiani Junckeri* notis brevibus & perspicuis ad modum Minellii illustratus Lipsiæ 1700. 12. Cum notis *Jo. Georgii Walchii*, & diss. ejus de stylo Phædri 1712. 12. additis Græce & Latine Antonio Liberali fabulisque Gabriæ: Latine vero P. Symposii ænigmatis. Ex recensione *Gotfridi Richteri* cum præfatione de locis quibusdam Phædri per Criticos sollicitatis, locuplete indice, judiciis de Phædro & editionum syllabo. Jen. 1718. 12. Phædri editio sine notis ex *Petri Burmanni* recensione, cum locuplete indice Hagæ Com. 1719. Versiculos, quos hinc inde excidisse, lectores asteriscis appositis monentur, Christophorus Hauptius, Rector Scholæ Grimmensis supplere instituit ex ingenio, sed eos Phædrus si revivisceret pro suis, opinor, non agnosceret. Vide Miscellanea Lipsiensia A. 1716. 8. edita Tom. I. p. 259. seq. Aliud supplementum fabulæ primæ secundæque libri quinti, & ad Phædri colorem propius accedens addidit interpolator versionis Gallicæ, quam mox referam excusam Amst. 1712. 8. Parum quoque probabiles mihi visæ sunt emendationes sive interpolationes locorum Phædri, quas vir doctus sed ingenio indulgens suo inseruit Diario, literario Hallensi, parte pag. 603. seq. Phædrus cum versione *Gallica* (a) & animadversionibus, ordine-

(a) Journal des Sav. 1702. Jul. p. 29. seq.

dineque constructionis in puerorum usum per numeros singulis vocabulis impositos notatis. Paris. 1702. 12. Huic editioni additæ octo fabulæ è Gallicis *Fontani*, qui inter plurimas, quas ingeniose vel excogitavit vel expressit Gallico carmine, quadraginta amplius fabulas è Phædro mutuatus aut imitatus est. Phædrus cum notis selectis variorum, Dispontini, Gronoviorum, Kœberi, Hoogstratani &c. Tiguri 1713. 8.

Fabulæ Phædri LVIII. *Gallica* & *Germanica* prosa Hamburg. 1707. 12. cum fabulis politicis Pilpæi & aliorum. *Belgica* versio Joannis Hilaridis prodiit Doccomii Anno 1695. Belgico carmine præter Davidem Hoogstratanum Amst. 1704. 4. donavit Jo. Jacobus Slaterus A. 1718. *Germanico* (*a*) Salomo Francke, Secretarius Vinariensis Jen. 1716. 8. *Anglica* prosa, Thomas Dyche, Lond. 1715. In fabularum AEsopiarum delectu, quem Oxoniæ Anno 1698. nitidis typidis excudi curavit A. Alsop, fabulæ *Græca* Planudis prosa quotquot respondentes reperiri potuerunt fabulis singulis Phædri præmittuntur, utili adolescentibus & jucundo ad comparandum utriusque linguæ usum consilio. Cum notis Germanicis *M. Gabrielis Schumanni*, laudabili studio in tironum usus concinnatis Halæ Sax. 1715. 12. Dissertationem de Phædro, quam huic editioni præmittere voluit, deinde vulgavit in nova Acerra Philologica p. 167. seq. Hall. 1715. 8. Phædrus cum Metaphrasi *Gallicis versibus* non infeliciter composita à Deniso, (*b*) additis notis Paris. 1708. 8. Cum prosaria versione Gallica tota propemodum nova sive reficta & Tan. Fabri notis emendatius excusis, atque P. Syri mimis Amst. 1712. 8 Cum brevibus notis *Jo. Christophori Wolfii*, vindiciisque Gudianis adversus Jac. Gronovium, Flensburg. 1709. 8. Cæterum norit lector, fabulam quæ incipit:

Ranæ paludis incolæ, ambiguum genus,

non esse antiqui auctoris, nedum Phædri, ut persuasum Tho. Crenio T. 2. methodor pag. 403. sed superbam vanamque satyram hominis Jesuitæ Galli, (*c*) compositam circa An. 1670. cum Rex Galliæ bellum in Batavos instrueret. Vide artem metricam ab uno è Societate JESU jam quartum editam Viennæ Austriæ 1703. 8. in quo libro pag. 274. fabula illa sub titulo *appendicis ad fabulas Phædri ex Bibliotheca Leidensi* tanquam exemplum descriptionis Poeticæ bellum contra Batavos à Gallis initum A. 1670. allegorico mytho

(a) Neve Bibliothec LVII. p. 390. seq.

(b) Mem de Trev. A. 1707. p. 184. & A. 1708. p. 785. Journal des Sav. p. 1708. Maj. p. 238.

(c) Jo. Commirii, in cujus poematis postumis exstat pag. 134. Et versa Gallice in libro: recueil de vers choisies par le Bouhours p. 17. nec non in alio, fables chosies V. partie pag. 28.

mytho exponentis integra legitur. Jac. Tollii editio fabularum Phædri, cujus ſpem facit in dedicatione fortuitorum, non vidit lucem. Fontanus Phædro ſe inferiorem in fabulis ſcribendis eſſe confeſſus eſt: Fontenellus ait eum tam ſiniſtre de ſe judicaſſe *par bestiſe*; præjudicio occœcatum. Aſſentitur non inferior Fontano nequidem familiari jocandi ſuavitate Mottæus. Dubitabunt alii, modeſtius ita de ſe Fontanus an verius judicaverit.

IV. In editione Burmanniana p. 205. & p. 325. & iis, quæ deinceps eam ſecutæ ſunt acceſſere fabulæ quinque à Gudio è MS. Divionenſi deſcriptæ, & numeris ſuis redditæ, quæ in prioribus deſiderantur. *Crediderim eum plures*, inquit Burmannus, *ex eodem Codice deſcripſiſſe, nam ejus autographum, ex quo nos eas exhibemus, ut omnibus fere partibus, ita maxime in fine lacerum & mutilum erat, & plura folia, quibus fabulas adhuc quaſdam præſcripſerat (ut ipſius manus in capite primæ hujus fabulæ teſtatur, quæ, ſi bene memini, triginta novas & nunquam editas in has chartas ab ipſo conjectas indicabat) deſiderabantur & abſciſſa eſſe videbantur. Forte & hæ aliquando clauſtra quibus continentur perrumpent.* Phædrus ipſe in limine libri primi innuit arbores etiam, non modo feras loquentes à ſe inductas. At in fabulis quæ exſtant, nullæ arbores loquuntur excepta unica illa fabula à Gudio eruta.

CAPUT IV.

DE AUR. (a) CORN. CELSO.

*Celſi nomen & ætas. 1. Alii hoc nomine, ibid: Ejus ſcripta deperdita & libri de re Medica qui exſtant. 2. Editiones. 3. Epiſtola ad Calliſtum Celſo tributa. 4. Liber de herbis: 5. * Index Scriptorum, & Medicorum à Celſo laudatorum. 6.*

I. AU-

(a) Apud Caſſiodorum c. 31. divinar. lect. pro *Cœlii Aurelii de Medicina* legendum *Celſi Aurelii*, ſuadente Reineſio p. 656. Var. lect. Quæ ſi vera eſt emendatio, falluntur qui Aulum pro Aurelio vocant, Aldum ſecuti: licet fateor duo nomina familiarum illa ætate vix uſquam conjuncta reperiri. Conf. Jo. Rhodium ad Scribon pag. 156. & in Celſi vita, ac Dan. Clericum V. C. in Hiſtoria Medicinæ Gallice edita part. 2. p. 218. Fuere & alii Celſi, ut ille ad quem Horatius lib. 1. Epiſt. 8. tum alter Epicureus, contra quem ſcripſit Origenes, & cui Lucianus ſuum inſcripſit Pſeudomantem. Hunc Celſum cum noſtro male confundit Jo. Jacobus à Ryſſel in continuatione Voſſii de Philoſophor. ſectis pag. 158. Alius quoque Cornelius Celſus Imperator, de quo Trebellius Pollio: Alius Julius Celſus ſcriptorum Julii Cæſaris [illegible] Alius Juventius Celſus JCtus, alius denique Aruntius Celſus Grammaticus, de quibus infra libro IV. Fuit etiam Juventius Celſus Medicus pater & filius cognominis, & M. Livius Celſus tabularius ſcholæ Medicorum in Inſcriptione

ſe eſt pollicitus. Cujus laudatiſſimi conatus, ne idem fatum experiantur, quo *Joſ.* (a) *Scaligeri*, *Joannis Walæi*, *Æl. Everhardi Vorſtii*, *Jacobi Holſtii* (b) & *Jacobi Mentelli* (c) promiſſa intercepta dolet, ex animo optant bonarum litterarum ſtudioſi. Porro ad locum Celſi lib.V. c.26. de fibula & acia extat Jo. Rhodii erudita diſſertatio edita Patavii 1639. 4. cujus capite 15. Alphonſi Nunneſii ſententiam, & Johannis Jacobi Chifletii pro ea libellum Antuerp. 1633. 4. editum refellit. Rhodium reprehendit Salmaſius lib. de modo uſurarum. Ejusdem Rhodii de ponderibus & menſuris veterum Medicorum (Celſi imprimis) diſſertationem poſthumam, cum vita Celſi, ab hoc ipſo Rhodio ſcripta edidit Thomas Bartholinus Hafniæ 1672. 4. qui notas ejus indicemque, quales in Scribonium Largum ediderat, ferali flamma periiſſe queritur p. 56. ſeq. libelli de Bibliothecæ ſuæ incendio.

Prodiit primum Celſus Florentiæ An. 1478. fol. * Tum Mediolani A. 1481. fol. per Leonhardum Pachel & Uldericum Sinczenzeler, quam video memorari in Bibl. celeberrimi Almeloveenii, quæ A. 1713. Amſtelodami diſtracta fuit. Eandem quoque annotare non prætermiſit vir præſtantiſſimus Mich. Maittaire in Annalibus typograph. p. 161. Deinde Venetiis 1493. fol. per Johannem Rubenam Vercellenſem, & 1497. fol. apud Philippum Pinzi. Hinc Lugd. 1516. 4. Venetiis apud Aldum ex *Jo. Baptiſtæ Egnatii* emendatione A. 1524. fol. Iterum apud Aldum & Aſulanum 1528. 4. adjuncto Q. Sereno. * Aldinæ editionis perquam nitidæ Anni 1528. 4. exemplum in membrana impreſſum veniebat in auctione Gudiana ſedecim marcis Lubecenſibus. Medicos vero antiquos atque in his Celſum ex eadem Aldi officina editos Anno 1549. fol. & à *Nic. Nancelio* collatos cum aliis codicibus, & propriis ejusdem conjecturis emendatos Schurtzfleiſchius ex eadem Bibliotheca marcis amplius quinquaginta comparavit pro ſereniſſimo Duce Gothano, in cujus Bibliotheca hodie conſpicitur. In Bibl. Menarſiana pag. 36. Celſus MS. in membrana nuper Hagæ veniit. In Almeloveeniana, celſus excuſus Haganoæ 1528. 8. cum notis variis MSS. Cum *Joannis Cæſarii* caſtigationibus Haganoæ 1528. & Saligniaci 1538. 8. apud Johannem Soterem. Pariſ.

(a) Voſſ. de Philoſophia p. 95. Colomeſ. Gall. Oriental. p. 116. Almeloveen Bibl promiſſa & latens p. 51. &c. *Jul. Cæſ. Scaligeri* pro *Joſ. Scaligeri* excuſum eſt in Acti Erud. A. 88. p. 146.

(b) Vide Epiſtolas ad Marq. Gudium p. 58.

(c) Patinus T. I. Epiſt. p. 445. *Nous avons ici Mr. Mentel, qui en promet un Ce ſe pareillement en vertu de pleuſieurs Manuſcrits & reviſions qu'il a devers ſoy. Pe ce dernier quoy qu'il diſe & promette beaucoup, il ne fait jamais rien & dit toujou qu'il ſera merveilles.*

Parif. 1529. fol. apud Chrift. Wechelum. Parif. 1533. 8. Tiguri 1540. 8. Lugd. 1542. 8. Venetiis apud Aldum cum aliis Medicis antiquis A. 1547. fol. Lugd. 1549. forma minore. Lugduni 1554. 12. apud Joh. Tornæfium, * cujus editionis exemplum, qui liber ejusdem Gudii fuit, habeo cum adfcriptis notis & emendationibus ex codice *Jofephi Scaligeri* & excerptis *Joannis Walæi* ex Codice Regis Galliæ: Et Scaligerum quidem Celfi editionem molitum teftatur Francifcus Vertunianus in Epiftola Hippocrati de capitis vulneribus præmiffa, Walæum vero Colomefius in Gallia Orientali p. 116. Celfus cum commentariis *Guil. Pantini* uberioribus in primores duos libros & in quinque reliquos brevioribus annotationibus, Bafil. 1552. fol. apud Oporin. Liber primus Celfi qui eft de fanitate tuenda cum commentario *Jodoci Lommii*, Lovan. 1558. 8. Celfus cum Sereno & Rhemnio Fannio, Patav. 1563. 8. Cum eodem Sereno & Rhemnio annotationibufque & emendationibus Rob. Conftantini, Lugd. 1566. 8. apud Rovillium. Venet. 1566. 8. Inter Medicos principes H. Stephani A. 1567. fol. Lugd. 1587. 12. Lugd. 1592. & 1608. 12. Cum commentario *Jeremiæ Thriveri Brachelii* in lib. 1. & in libros feptem reliquos enarrationibus *Balduini Ronffei* Gandenfis, Reip. Goudanæ Medici Lugd. Bat. 1592. 4. apud Francifcum Raphelengium. *Hieron. Rubei* annotationes in Celfum, Venet. 1616. 4. *Petri Pavv* commentarius in IV. prima capita libri octavi adjunctis ejusdem Commentariis in Hippocratem de vulneribus capitis, Lugd. Bat. 1616. 4. Celfus Genev. 1626. forma minore, cum Sereni, Rhemnii & Vindiciani carmine. Ex recognitione *Jo. Antonide van der Linden* (a) una cum iisdem Sereno, Rhemnio, Fannio, & Vindiciano, Lugd. Bat. 1657. 12. 1665. 12. Denique Lindenium fecutus eft Clariff. Almeloveenius, cujus editio recufa eft Amftelod. 1713. 8. Hanc ubi referunt Diarii Parifienfis auctores, (b) argumenta librorum Celfi fuccincte & eleganter exponunt. Eodem anno 1713. 8. Celfus editus eft Jenæ cum *D. Georgii Wolfgangi Wedelii* præfatione, qui Celfum Medicum fuiffe, & artem Medicam feciffe non dubitat. Elegantias latini fermonis ex Celfo collegit & ordine litterarum digeffit *Iacobus Pontanus* S. J. Tom. 4. progymnafmatum p. 409 feq. Loca è Celfo excerpta in Opere Veneto de febribus & altero de balneis, & quæ de offibus cum Galeni libri hujus argumenti Joannes van Horne vulgavit, de induftria prætereo.

Bb * Sunt

(a) Lindenium in Celfo caftigando uti in Hippocrate audacius verfatum effe judicat Th. Bartholinus diff. IV. de legendis libris p. 118. Ad adornandam hanc editionem plura fubfidia habuit à Patino, varias nimirum Celfi editiones emendatas manu Fernelii, Capellani, Carpentarii, Scaligeri, & Nancelii.

(b) Journal des Savans 1715. Januar. p. 16.

* Sunt qui Celsum & Sallustium *Grace* versos commemorant à *Benedicto Averano* Florentino, qui A. 1707. diem obiit. Qui librum primum Celsi de sanitate tuenda commentario illustravit, *Iodocus Lommius* Medicus Bruxellensis, similia etiam in cæteros Celsi libros paraverat, quæ lucem non viderunt. Dolendum est non Jo. Rhodii modo, sed & Tho. Bartholini editionibus fata intercessisse. *Rhodius* quidem, cui *Hippocrates Romanus* nuncupatur Celsus c. 16. libri de acia, optimos Codices consuluisse se testatur, ut Florentinum Mediceum, & alios Venetos Tolentinorum Clericorum Regularium & B. Antonii, Ambrosianum quoque Mediolanensem, & Salisburgensem, itemque Codices Jo. Vincentii Pinelli, Caroli Moroni, Caroli Sponii, Lazari Bonamici, & emendationes Jo. Caji celebris Britanniæ Medici. *Bartholinus* lectionibus à Rhodio collectis & indice ejus in Celsum locupletissimo, qualis in Scribonium Largum exstat, adjutus Celsum commentariis Medicis & Philologicis illustraverat, qui in incendio Hagestadano perierunt: *Nicolaus* quoque *Blancardus* dedicationi Arriani sui notas in Celsum scripsisse se testatur, quas in turbis Zeelandiæ surreptas sibi queritur. Lexicon denique in Celsum, commentariumque exspectamus à *D. Io. Iacobo Baiero* Medico Altorfino clarissimo. Quod Celsi *veterinariam* (*a*) nonnulli memorant, fortasse nonnihil ejus argumenti, perinde ut Columella, Vegetio de mulomedicina ideo laudatus, attigerat in libris de agricultura, sed jampridem deperditis.

IV *Epistola ad Cajum Iulium Callistum*, quæ sub Cornelii Celsi nomine præfigitur Marcelli Empirici libro de Medicamentis, Scribonium Largum habet autorem, qui scriptum suum de compositione medicamentorum hac ipsa Epistola Callisto dicavit. Apud eundem Marcellum etiam alia brevior *Epistola ad Pullium Natalem* Celso tributa legitur, in qua se ait illius rogatu duos compositionum libros de Græco in latinum sermonem convertisse. Sed & hanc Largo potius adscripserim, qui in prioribus litteris promittit, se plures compositiones collecturum. Utraque Epistola exstat in calce editionis Celsi Plantinianæ A. 1592. 4. & in Medicis antiquis Aldi & H. Stephani.

V. *Librum de herbis* constat non esse hujus Celsi, ut infra in Apulejo dicemus.

INDEX

(a) Vide Hieron. Mercurialem IV. 2. Var. Lect.

VI. INDEX SCRIPTORUM
& Medicorum à CELSO laudatorum.

CA-

CAPUT V.

DE VALERIO MAXIMO:

Valerii Maximi ætas & libri IX. Memorabilium. 1. Utrum Epitome illius operis hodie tantum supersit. 2. De nominum Rom. ratione fragmentum. 3. Editiones Valerii Maximi. 4. Exneri Valerius Max. Christianus, & alia hujuscemodi scripta. 5. Valerii Epistola ad Rufinum ne ducat uxorem. 6.

1. VALERIUS MAXIMUS, (*a*) Romanus, cum per aliquod tempus petita cum Sexto Pomponio Asia (*b*) militasset, reversus in patriam extremis Tiberii Imp. temporibus (*c*) post cædem Sejani scripsit ad eundem Imperatorem *libros IX. dictorum, factorumque memorabilium*, digestorum in certas classes; opus jucundum, varium, utile, lectumque Gellio lib. 1. cap. 7. Plinio lib. 7. & Plutarcho in Marcello, ut Jo. Sarisberiensem & alios juniores prætercam, Saxonem præcipue Grammaticum, qui eum plurimis Historiæ suæ Danicæ locis est imitatus. * Publici prænomen Valerio vindicandum non dubitabat Marquardus Gudius auctoritate Codicis Medicei. Igitur ad alium spectat inscriptio vetus, si vetus, quam affert Gaudentius Merula lib. 1. de Gallorum Cisalpinorum antiquitate c. 4.

M. VALERIUS MAXIMUS
SACERDOS
D. S. I. M. STUD
ASTROLOGIÆ
SIBI ET SEVERIÆ APR
UXORI
H. M. H. N. S.

In Codice Leidensi tamen Valerium Maximum Marci prænomine insigniri video. Maximi cognomen commune apud Romanos Valeriæ genti & Fabiæ & Calvisiæ aliisque. Vide Ez. Spanhemium de usu numismat. T. 2. edit. novæ p. 46. 65. 72. &c. Sub Sexto Pompejo in Asia militavit Valerius, hinc & Pompejum extinctum vehementer dolet, laudatque IV. 7. ult. Laudatur à Petro Blesensi & aliis junioribus. Saxonem Grammaticum diligentem ejus imi-

 tato-

(a) Alius & longe antiquior, gentis Valeriæ Princeps *M. Valerius* dictator, quem primum revocatæ prudenti oratione è sacro monte plebis causa *Maximi* nomine appellatum tradit Cicero in Bruto c. 14.

(b) Valerius Max. lib. 2. c. 6. n. 8.

(c) Lib. 9. c. 4. extern. 4.

tatorem fuisse observavit Jo. Isaacius Pontanus Epistolis ad Stephanum Stephanium in sylloge Epistolarum Lugd. Bat. Anno 1708. 8. editarum ab Antonio Matthæo p. 374. seq. 433. seq. & à Stephanio in prolegomenis ad Saxonem cap. 18. & in notis passim. Ineptum verborum & sententiarum affectatorem dixit Valerium Josephus Scaliger, quod ejus dictum probat Janus Rutgersius, quem si placet vide VI. 16. Var. Lect. pag. 597. seq. In historia quandoque lapsum observavit Car. Sigonius lib. I. emendationum contra Robertellum pag. 65. Quoniam omnium manibus terebatur hic scriptor, ideo prodigiosissime corruptum & glossematis interpolatum ad nos pervenisse notat Franciscus Modius Epist. 54. & 96. novantiqu. lect. *Passim*, inquit vir doctus, *in Valerio observavimus pronominum ellipsin, Græcis quoque usitatam. At imperiti homines de suo illa intruserunt fulciendis sententiis, quod semel dictum volumus de hoc scriptore*. Fulbertus Carnotensis. (*a*) Epist. XCVI. ad Robertum Francorum Regem affert ex *Valerio Rufo* in libro memorabilium capitulo quarto de prodigiis, quæ apud Valerium Maximum lib. 1. memorabilium cap. 6. de prodigiis n. 5. leguntur.

II. Quos vero hodie sub eo nomine legimus, cum dictionem aliquando prodant illa (*b*) fere ætate indignam, viri docti habent pro epitoma ex majore Valerii opere concinnata, vel à *Iulio Paride*, ut Vossius conjicit de. Histor. Lat. lib. 1. c. 24. confer Lambecium 2. de Bibl. Vindob. p. 934. vel à *Iannario* (*c*) *Nepotiano*, quæ justior

(a) Tom. XVIII. Bibl. Patrum edit. Lugd. p. 26.

(b) Erasmus in Ciceroniano: *Valerius Maximus tam similis est Ciceroni, quam mulus homini, adeo ut vix credas vel Italum fuisse qui scripsit, vel hoc ætatis quod præ se fert vixisse, tam diversum est totum dictionis genus. Afrum quempiam esse dicas, nec ullum carmen elaboratius*. Castrense genus dicendi in Valerio ac Vellejo notat Christianus Daumius in libro de causis amissarum latinæ linguæ radicum p. 39.

(c) Hunc addes aliis Januariis collectis à Gisb. Cupero in *ἀποθεώσει* Homeri p. 271. Ceterum quod Epitomam tantum Valerii superesse nobis, audacter affirmant viri eruditi, non adeo certum esse vel ex Plinio Majore, qui plus simplici vice verbis ejus utitur, colligi possit. Imo contrarium dilucide è Plinio apparere ait Joh. Harduinus, cujus tamen judicio non ipsius Valerii, sed epitomatoris sunt, quæ à Cuspiniano primum (quo nomine ipsi Aldus gratulatur) è MS. Vindobonensi restituta & 2. MSS. Regiis tertioque Remensi S. Dionysii Canonicorum Regularium, & in Petri Danielis Codice aliisque quibusdam haud obvia, leguntur à num. 5. extern. cap. 1. libri 1. ad cap. 5. ejusdem libri 1. quod de ominibus est, præfationibusque & egressibus Valerio usitatis sunt destituta. Glossematis pessime laborare hunc scriptorem notavit Jacobus Schegkius Epist. 4. præmess. Non esse porro auctorem Valerium Maximum inscriptionum cujuscunque capitis, vel illud argumento notat esse Franciscus Vavassor libro de vi & usu verborum quorundam latinorum, quod lib. 5. caput 2. de gratitudine inscribitur, & caput 3. de ingratitudine, quas voces neque usquam illo sensu apud probum scriptorem reperias, (apud Apicium enim *gratitudo ciborum* notat gratum & jucundum illorum saporem) nec ipse Valerius toto duplici capite usurpavit, cum occasio usurpandi, imo propre necessitas non deesset. Idem tamen Vavassor testatur se habuisse scriptum manu Valerium, in quo

non

justior forte Cantelii suspicio est in sua Valerii editione. Fundus hujus posterioris opinionis est Epistola, quam ex veteri codice edidit Philippus Labbeus T. 1. Bibliothecæ Mss. p. 669. & quia brevior est, hic integram apponere non gravabor.

Ianuarius Nepotianus Victori suo salutem.

Impensius quam cæteri adolescentes literis studes, quotantum proficis, ut exigas Scripta Veterum coerceri, mi Victor, quod judicium etiam in senibus rarum est. Igitur de Valerio Maximo mecum sentis opera ejus utilia esse, si sint brevia. Digna enim cogitatione componit, sed colligenda producit, dum se ostentat sententiis, locis jactat, fundit excessibus, & eo fortasse sit paucioribus notus, quod legentium aviditati mora ipsa fastidio est. Recidam itaque, ut vis, ejus redundantia & pleraque transgrediar, nonnulla prætermissa connectam. Sed hoc mecum nec vim antiquorum habebit, nec fucum novorum. Et cum integra fere in occulto sint, præter nos (a) duos profecto nemo Epitomata cognoscat. Hoc tutius abutor otio, cave hic aliud quam brevitatem requiras, quam solam poposcisti. Cura mi Victor ut valeas.

Epitomen Valerii composuit etiam *Io. Honorius* Bohemus, qui Lipsiæ A. 1497. claruit. Vide Jo. Hallervodii spicilegium de Hist. Lat. p. 110. * Brevitati studuisse se Valerius innuit lib. IV. cap. 1. 12. *Sentio quos cives quæque facta eorum ac dicta quam angusto ambitu orationis amplectar. Sed tum magna & multa breviter dicenda sint de claritate excellentibus viris, sermo infinitis personis rebusque circumfusus utrumque præstare non potest. Itaque propositi quoque nostri ratio non laudanda sibi omnia, sed recordanda sumpsit. Iulium Paridem* non epitomatoris nomen esse, sed librarii, bene mihi videntur annotasse Memoriarum Trevoltinarum auctores A. 1714. pag. 51. *Iulii Henorii* (b) epitomata super novem libros Valerii Maximi, impressa esse Lipsiæ, ubi tunc Honorius vivebat 1503. 4. monuit me Clariss. Schœtgenius.

III. In paucis quibusdam MSS. Pighius testatur pro *decimo libro* occurrere fragmentum epitomes *de nominum Romanorum ratione*, quam ex Valerio (forte non *Maximo* sed *Antiate*) *Iulius Paris* confecisse dicitur. Hoc insigniter illustrat & erudite castigat *Claudius Salmasius* in commentario inchoato ad Arnobium, quem ineditum evolvi in Bibl. Gudiana. *C. Titi Probi* (c) nomen, quod eidem

non jam de gratitudine & ingratitudine, sed de gratis & ingratis capita inscripta fuerint.

(a) Ita leg. pro *nos duo*.

(b) Alii hunc M. *Jo. Honorium* Bohemum appellant. Vide Cren. Tom. 6. animadvers. pag. 38.

(c) In Autographis Rudolphinis T. I. p. 401. male excusum est *C. Titi Probi in X. libres Epitome* pro *in decimum librum*.

fragmento præfigitur in editione Basileensi A. 1540. 8. nisi plane alienum sit, librarii esse existimem. Quamvis exstitit *Probus* quidam, de quo Lupus Ferrariensis, qui circa annum DCCCXXX. à Christo nato scripsit, Epistola XX. & XXXIV. ubi de variis argumentis eum esse commentatum testatur. *Probum autem*, inquit, *non tam aliquid edidisse admiror, quam non omnibus jam scribendi materiam abstulisse*. Illud vero fragmentum prorsus remotum est à novem librorum Valerii Maximi argumento, & propterea in pluribus editionibus prætermissum. In quibusdam quoque MStis codicibus separatim sine reliquis Valerii libris occurrit. Vide Lambecium lib. 2. de Bibl. Vindob. p. 934. Alciatum IV. 1. dispunction. * In Codice Heinsiano A. 1421. scripto Gudius observavit post librum nonum sequi: *Libri X. capitulum* 1. *de prænomine*. Illud de nominum ratione fragmentum Pighius recensuit ex editione Philippi Nucii Antvverp. 1566. quam cum veteribus codicibus commisit. Salmasii commentarium inchoatum in Arnobium, quo fragmentum illud insigniter illustravit, edidi in tomo secundo operum S. Hippolyti Martyris, Hamb. 1718. fol. Cum Salmasio conferendus Ez. Spanhemius diss. X. de usu numismatum Tom. 2. edit. novæ, qui hoc fragmentum hoc *T. Probo* tribuit pag. 40. 41. 77. &c. *Dionysii de Burgo* expositiones MSS. in Valerium exstant in Bibliotheca Remensi, in Monasterio S. Remigii, & Uratislaviæ in Bibl. Rhedigeriana. Fuerunt etiam in Menarsiana pag. 64. ubi auctor male vocatur *Franciscus de Burgos*.

IV. Lucem vidit Valerius Maximus Moguntiæ primum * per Petrum Schoyffer de Gernshem, Anno 1471. fol. quæ editio princeps ex Perizonii legato servatur in Bibl. Leidensi. Eodem anno recusus per Vindelinum Spirensem Venetiis 1471. fol. (*a*) atque iterum Venetiis 1474. fol. per Johannem de Colonia ac Joh. Manthem, & in nobilissima Paris. 1475. fol. sine nomine typographi, & hæc editio cum priori An. 1471. fuit in Bibl. Marquardi Gudii; præterea Venet. 1475. fol. & Bononiæ 1476. fol. ad petitionem Sigismundi de Libris. Ex emendatione *Boni Accursii* Pisani, Venet. 1478. fol. & Mediolani 1480. fol. per Leonardum Pachel, & Uldericum Scinczenzeller. Cum *Omniboni Leoniceni* Vicentini, qui medio sæculo XV. claruit, expositione Venet. 1482. fol. per Joannem de Forlivio & socios ejus, & Mediolan. 1487. fol. per Leonh. Pachel & Uld. Scinczenzeller Theutonicos. Ex recensione *M. Antonii Sabellici*, cum *Oliverii Arzignanensis* Vicentini commentario Venet. 1487. fol. arte & impensis Joannis Forlivienfis, Gregoriique fratrum, atque deinde sæpius, ut 1488. 1491. 1494. 1497. 1500. 1503.

(a) Mich. Maittaire Annal. typograph. p. 91. 107. 115. 120. 132. 156. 168. 203.

1503. 1505. fol. Cum commentario Oliverii Arzignanensis, & *Theophili*, Mediolan. 1508. 1510. & additis *Iacobi Badii Ascensii* familiaribus interpretationibus ibid. 1513. fol. *Sub Theophili nomine Arcadius latet*, ajunt in titulo Mediolanenses, *cujus rabiem hac in editione coercuit Antonius Lenas*. Prodiit iterum Valerius cum commentariis Oliverii, Badii &c. Venet. 1518. Parif. 1522. Venet. 1548. 1558. 1565. 1575. fol. & sine illis ab Aldo 1502. & 1508. & ab Asulono A. 1514. 8. & Lipsiæ 1514. fol. per Melch. Lottherum, & Parif. 1517. tum Selestadii 1520. 4. apud Lazarum Schurerium, quam editionem à Johanne Kukio, sive Cauchio Trajectensi cum veteri Codice Batavo collatam, qua Pighius usus olim est, accepi ex auctione Gudiana. Valerius Maximus ex ædibus hæredum Asülani Venet. 1534. 8. & cum præfatione Pauli Manutii apud Juntam 1534. 8. vidit etiam lucem Moguntiæ A. 1538. 8. & Basil. 1540. 8. & ex recensione *Sebast. Corradi* (*a*) atque cum ejus notis, Venet. 1545. 1564. 8. & 1605. 8. quam postremam editionem Clariss. Perizonius collatam cum Codice MS. Bibl. secretæ Julii II. Pontificis, legavit Bibl. Leidensi. Ab eodem etiam legata est Parisiensis A. 1545. 12. collata cum MS. chartaceo Cornelii Tollii, nec non Duacensis A. 1619. 4. collata cum duobus MSS. & cum variis Lect. è codice MS. Lipsiensi & Jani Dousæ conjecturis. Eidem additæ plures Perizonii ipsius notæ, atque index rerum, & verborum. Prodiit etiam Argentinæ 1521. 8. & ex *Rob. Stephani* officina cum indice & variis Lect. Parif. 1543. 8. tum Antverpiæ 1545. 8. & Lugdun. 1534. 8. 1541. 8. 1560. 8. 1566. & 1576. 12. Genevæ 1550. 12. & cum *Henrici Glareani* annotationibus Basil. 1553. 8. apud Henr. Petri, & A. 1577. 8. *Lucæ* quoque *de Penna* (ejusdem qui in Codicem Justinianeum scripsit) Observationes manu exaratæ in Valerium Maximum fuere in Bibl. Is. Vossii. * Præterea lucem vidit Valerius Basileæ, 1556. fol. cum scriptoribus aliis, qui exempla virtutum & vitiorum edidere: sunt autem hi: 1) *Nicolai Hanapi* (*b*) Patriarchæ Hierosol. exempla virtutum, & vitiorum ex utroque Test. 2) Valerius Max. 3) *Æliani* variæ Historiæ Græce cum Herm. Vulteji versione. 4) *M. Antonii Coccii Sabellici* exemplorum libri decem. 5) *Baptistæ Campofulgosi* dictorum factorumque memorabilium (*c*) libri novem. 6) *Parthenii* Erotica Græce cum Jani Cornarii versione. 7) *Guidonis de Fonte Nayo* Bituricensis liber variorum exemplorum, scriptus A. 1516. 8) *M. Maruli*

(a) Catalogus Bibl. Nic. Heinsii part. 1. p. 336.
(b) Lucem viderant separatim Lugd. 1554. 12.
(c) Prodierant separatim Mediolan. 1509. & plus simplici vice postea Coloniæ, Parisiis, Antuerpiæ.

ruli (*a*) Spalatensis de vita religiose per exempla instituenda libri sex. 9) *Heraclides* de politiis, Græce & Latine è Jo. Stobæi florilegio. 10) *Julii Frontini* stratagematon libri IV. Valerius cum *Claudii Mitallerii* notis Lugd. 1576. 12.

Præ ceteris post Aldinam, & Parisiensem Rob. Stephani, memoranda est editio, quæ cum *Steph. Pighii* plus quam octingentis locis Valerium emendasse se professi, & brevibus notis *Iusti Lipsii*, qui duobus MStis codicibus & antiquis editionibus usus est, prodiit Antvv. A. 1585. 1594. &c. 8. in qua etiam fragmentum illud *de nominibus* reperies Pighii notis illustratum, quod Joh. Vorstius, Joh. Minellius, aliique, ut dixi, prorsus abjecerunt. Prodiit Valerius etiam cum Mitallerii notis Lugd. 1576. 12. Pighii & *Claudii Mitallerii* notis, Lugduni A. 1587. 12. apud Gryphium, quemadmodum cum solis Pighii annotationibus lucem viderat Antverp. 1567. & 1574. 8. cum notis Pighii & Lipsii Lugd. 1612. 12. Nec *Christophori Coleri* prætereunda editio, qui Valerium ad exemplar Petri Danielis pridem Ravennæ emendatum à Rusticio Helpidio Domnulo V. C. contulit, & animadversionibus atque indicibus auxit, Pighiique & Lipsiæ notas addidit Hanov. 1614. 8. * Auctior est editio Wecheliana Francof. 1627. 8. cui & annotationum suarum novam appendicem, atque Seb. Corradi selectas animadversiones Colerus adjunxit. Hanc possideo collatam à Viro Clarissimo Marquardo Gudio cum Codicibus viginti amplius, quorum notiam his verbis præfixit: B. 1. *scriptus in folio, exstat Avarici Biturigum apud Nicolaum Catharinum, Advocatum Regium. In fine libri notatur descriptoris nomen & ætas his verbis:* Anno Domini nostri JEsu Christi millesimo cccc. octavo Ego frater Johannes de Barrio Ordinis Minorum, conventus Mirandæ in Vasconia, oriundus de Galano, istum Valerium Maximum Parisius scripsi. Et inceptum in vigilia Pentecostes, in vigilia S. Laurentii consummavi in honore sanctæ Trinitatis & totius curiæ cœlestis. Amen. B. 2. *Secundus Bituricensis codex litera majori & eleganti sed corruptissime scriptus, volumen vastum, tamen non magni pretii: manus ipsa valde recens: deerat initio unum folium. Desinebat statim libro nono, neque ibi reperiebatur capitulum de prænomine ex libro decimo. Habuimus*

(a) Lucem viderunt Latine Basil. 1513. 4. & Italice versi à Remigio Florentino, Ord. Prædicator. Venetiis 1603. 4. Valerii Max. vestigiis etiam insistunt *Richardus Dinothus* Normannus Constantinus in libris VIII. locorum communium historicorum de rebus, & factis memorabilibus, Basil. 1580. 8. *L. Domitius Brusonius* Contursinus Lucanus rerum memorabilium libris VII. Francof. 1608. 8. *Andreas Eborensis* Lusitanus in exemplis memorabilibus, Colon. 1593. 12. *Nicolaus Vernulaeus* virtutum Austriacarum libri III. Lovan. 1640. 4. *Jo. Conradus Dietericus* in Ethica paradigmatica Jen. 1670. 8. Alios retuli infra.

buimus hunc librum ex Bibliotheca S. Sacelli Bituricensis, sed tantum inspeximus. C. *Remis extat in Bibliotheca Canonicorum Ecclesiæ Cathedralis. Volumen in membrana ½ fol. manu recenti scriptum. Erant in hoc etiam tantum quatuor primi libri cum eodem commentario, & plane conveniebat cum illo altero Codice Bibliothecæ Remigianæ, ut alterum ex altero descriptum appareret, fortasse eadem manu, nam litera nihil differebat*. D. *Hunc habuimus ex Bibliotheca S. Dionysii Remensis, quæ est Canonicorum Regularium. Ejus copiam nobis fecit Joannes Bragælonne, juvenis domo & eruditione conspicuus. Codicem Valerii neque dum facile meliorem vidi, sed temporis inopia totum conferre non licuit. Scriptus erat in membrana 4. manu satis bona, quæ trecentorum annorum ætatem præ se ferebat*. F. 1. *Codex in folio membranaceus ex Bibliotheca Eminentissimi Cardinalis Francisci Barberini sub num. 1956. Scriptus erat litera crassiori, & satis clara, ætatemque videbatur præ se ferre trecentorum annorum. Habebat in margine explicationes & glossas, ubi quædam non prorsus contemnenda*. F. 2. *Codex membranaceus in fol. ex eadem Bibliotheca Eminentissimi Cardinalis Francisci Barberini sub num. 1955. Scriptus litera mediocri & rotundiori, ejus propemodum ætatis cum superiori. Glossulas habebat interlineares, sed nullas marginales*. G. *Codex Ecclesiæ Cathedralis Harlemensis, quem designamus litera G. quia usum ejus nobis procuravit V. CL. Joannes Fredericus Gronovius. Scriptus in fol. pergamen. literis æqualibus & nitidis. Præ se ferebat annos prope quingentos. Latebat Valerius inter varia opuscula istius voluminis, videlicet ista*: 1. Liber de vitis Philosophorum cujus hæc inscriptio: Liber de vita ac moribus Philosophorum Poetarumque veterum ex multis libris tractus, nec non breviter & compendiose per venerabilem virum M. Walterum Burley compilatus incipit feliciter. 2. Eusebii Chronicon Hieronymian. 3. Hieronymi liber de Viris illustribus. 4. Valerius Maximus. 5. Senecæ Epistolæ ad Paulum. Ejusdem de IV. virtutibus ad Paulum. Ejusdem de copia verborum. Ejusdem de morte Claudii Cæsaris. Ejusdem proverbia ad ordinem Alphabeti. 6. Alani quædam opuscula. De vita Curialium Dialogus super deploratione Galliæ calamitatt. &c. *In fine libri scriptum erat*: Hos libros comparavit Raphael de Marcatellis, Abbas Sti Bunonis & Baccalaureus S. Theologiæ formatus Paris. A. 1463. *H*. 1. *Est primus codex quem habuimus à V. C. Nicolao Heinsio. Erat forma in fol. membranaceus, litera satis aperta. Ex vestigiis quibusdam subobscuris apparebat fuisse olim hunc librum ex Bibliotheca Marchionis Estensis*. H. 2. *Debemus similiter hunc Codicem Heinsio scriptum in membrana, forma quarta, litera per librariorum compendia difficiliori & fugienti. In frontispicio libri*

bri grandis erat index foliorum circiter triginta in Valerium, secundum literas Alphabeti. Hunc sequebatur Gens Cornelia & explicatio aliorum quorundam nominum & dignitatum Romanarum. Exaratus erat, ut annotabatur, Anno MCCCCXXI. à die 21. April. usque ad diem 4. Jul. J. Codex membranaceus in fol. qui videbatur scriptus annis abhinc trecentis. Extat in collegio Romano Jesuitarum. Fuit olim ex Bibliotheca Mureti. Inscribitur: Valerii Maximi factorum & dictorum memorabilium Urbis Romæ externarumque gentium. Incipit liber primus ad Octavianum Imp. L. 1. *Ex Bibliotheca Regia Parisiensi, fol. in membrana.* L. 2. *Ex eadem Bibliotheca Regia: uterque recens.* L. 3. *Ex eadem Bibliotheca; melioris notæ & vetustior.* L. 4. *Ejusdem Bibl. Regiæ: bonæ fidei, annorum circiter* 350. *Cum duobus his posterioribus libros aliquot Valerii contuli.* M. 1. *Mediceus primus, forte* 400. *annorum.* M. 6. *Mediceus secundus in fol. ante ducentos annos ex Codice antiquo scriptus in cujus fine legitur:* Liber Poggii secretarii summi Pontificis, quem vendidit Joanni Cosmæ. *Hic Codex habet prænomen Valerii Publius.* M. 3. *Mediceus tertius, in folio, trecentorum annorum. Habet in fine aliquid ex Epitoma illa libri ut ajunt X.* M. 4. *Mediceus quartus, fere ejusdem cum antecedentis ætatis in fol.* M. 5. *Mediceus quintus, codex recens & vix ducentorum annorum.* M. 6. *Mediceus sextus, in fol. paulum excedit ducentos annos. In fine legitur:* Liber Petri de Medicis Cos. Fil. P. 1. *Primus Codex Vaticanus S. Petri scriptus in fol. pergamen. annorum circiter* 400. *Continetur in Bibliotheca veteri Vaticana sub num.* 1928. P. 2. *Secundus Vaticanus longe recentiori sed multo etiam elegantiori manu in membrana scriptus. Reperitur num.* 5209. R. *Codex Remensis in monasterio S. Remigii. Continebat tantum quatuor libros Valerii cum commentario nescio cujus, nam certe erat* Dionysii de Burgo, *qui statim citatur initio:* Incipit primi libri Valerii Maximi proœmium quod secundum Magistrum Dionysium de Burgo hujus libri expositorem pro æmulis ponitur, qui consueti sunt librorum auctoribus detrahere: ad eos reprimendos &c. *Sed quisquis ille commentator aut nugator est, certe Dionysio nihil se meliorem ostendit. Liber in folio pergamen. manu valde recenti scriptus est. Servabantur in eadem Bibliotheca* commentarii Dionysii de Burgo, *duobus permagnis voluminibus in membrana, manu similiter admodum recenti. Explicat novem libros Valerii, sed textum ipsum omisit. Non præmittuntur commentario nisi prima verba paragraphorum Valerii, cujus textum deinde mire laceratum & corruptum Dionysius inter glossarum suarum spinas interserit. Incipit:* Reverende in Christo patri suo & suo Domino specialissimo Dom. Joanni de Colu-

Columna, divina providentia St. Angeli Diacono Cardinali Fr. M. Dionysius de Burgo St. Sepulchri Ordinis Fratrum Heremitarum Sti Augustini cum omni subjectione & reverentia filiali se totum &c. V. 1. *Codex Isaaci Vossii in membrana, fol. annorum circiter trecentorum.* V. 2. *Codex optimæ notæ, forma quadratus in membranis, sed mutilus, olim Petri Puteani, nunc ejusdem Vossii, excedebat ætatem annorum* 500. *Erant antiqua manu ad marginem adscriptæ variæ lectiones ex alio Codice.* Hactenus Gudius.

Christophori vero *Adami Ruperti* ad Valerium Maximum & Vellejum observationes excusæ sunt Norimbergæ 1663. 8. Ex horum plerisque selectas notas excerpsit, suisque addidit *Antonius Thysius* Lugd. Bat. 1651. 1660. 1670. 8. Biennio post *Johannes Vorstius* Valerium ad editionem Aldinam & binos Codices Bibliothecæ Electoralis Brandenburg. castigatum, notisque eruditis illustratum edidit Berolini 1672. 8. *Johannes* quoque *Minellius* in tironum gratiam Valerium succinctis scholiis explicatum vulgavit Roterdami 1662. 12. recusum 1671. 12. ut omittam Valerium ad duos MSS. codices Anglicanos recensitum à *Johanne Isaaco Pontano* Amst. apud Dan. Elzivirium minori forma 1632. 1671. & cum Lipsii notis nitide & emendate editum Lugd. Batav. 1640. 12. Amst. 1660. 12. cum notis Variorum ex editione Thysiii Lugd. Batav. 1655. 8. Denique in usum Delphini Valerius illustratus est à *Petro Josepho Cantelio* Paris. 1679 4. qui præter alia singulis narrationibus, temporis quoque notationem, quo singula gesta sunt Pighio præeunte adjecit. (*a*)

Marquardii Gudii Valerium Maximum ad plures MSS. castigatum codices, quem cum ejusdem notis exspectare pridem jussit Menagius c. 19. amœnitatum juris, mors Viri Clarissimi interveniit. Neque lucem vidit *Casp. Barthii* glossarium in Valerium, cujus meminit Christianus Daumius præfat. ad Statium Barthii. Utinam vero doctissimus Vir *Jacobus Perizonius* præclara sua in hunc scriptorem observata non diutius premat, quorum spem fecit, & eximium specimen edidit in animadversionibus Historicis c. 3. * *Jac. Perizonii* Valerio Maximo fata intercessisse dolendum est. *Cornelius Tollius* quoque Valerium cum MSS. pluribus commissum edere voluit circa A. 1654. ut ex Daumii Epistolis ad Jo. Andream Bosium pag. 16. didici, sed consilium ejus mors prævertit.

Germanice lucem vidit Valerius Everhardo Guernero Happelio interprete, cum præf. D. Rudolfi Cappelli Hamburgi A. 1676. 8. *Gallice* translatus est Valerius per *Johannem le Blon* Paris. 1572. 12. Exstat & altera recentior Gallica translatio auctore *Clavereto* (le Sieur de

(a) Optima Valerii editio novissime prodiit Leidæ 4. 1726. curante Abrahamo Torrenio, cum notis integris Glareani, Pighii, Lipsii, Coleri, Vorstii, selectis variorum, ac ineditis Barthii, Gvyeti, Gudii, Perizonii, atque demum suis.

de Claveret) Parif. 1647. 8. 1659. 12. cujus locum reprehendit Mot. tanus Vayerus in Hexaemero ruftico p. 28. * In Bibliotheca Rhedigeriana, Uratislaviæ Valerii Codex MS. exftat pulcherrimis imaginibus fingulari artificio pictis, quibus cujusvis libri exordium ornatur, & verfione liberiore veteri *Gallica* confpicuus. Vide Ephemerides litterarias Germanice editas Lipfiæ A. 1710. fect. IX. pag. 894. Geminus Codex fuit in Bibl. Menarfiana pag. 64. Et geminum plane ejufdem operis codicem elegantiffimum vidi Altonæ apud Rev. *Danielem Saffium* (a) Ecclefiaftem differtiffimum, & bonorum librorum curiofum rufpatorem. Habebat is enim Valerium Maximum fcriptum in membrana duobus majoribus, & craffiufculis Voluminibus in folio, ficut latinis Valerii capitibus Gallica refponderent, & librorum fingulorum aufpicia imaginibus elegantiffimis illuftrata oblectarent nova amœnitate lectorem. Hujus in operis, quod ære fuo fibi Brugis Flandriæ Saffius comparavit, tomo altero ad calcem leguntur hæc verba: *Par l'aide divine fans laquelle nulle chofe n'eft droittement continuee, ne menee a fin, eft la translation de* Valerius le Grant *terminee, la quelle commenca tres reverend Maiftre* Simon de Hesdin (b) *Maiftre en Theologie, religieux des Hofpitaliers de Saint Jehan de Iherufalem, qui pourfuivy jufques au* feptieme livre *au chapitre des ftrategemes, & la laiffa. De la en avant jufques a la fin du livre je* Nicolas de Gonneffe, *Maiftre es ars & en Theologie ay pourfuivy la dite translation au moins mal que jay peu, du commandement & ordonnance de tres excellent, & puiffant Prince Monfeigneur* le Duc de Berry & Dauvergne, *a la requefte de* Jacquenin Couran *fon treforier, & ne doutenne que mon ftyle de translater foit fi parfait comme eft celui de davant. Mais je prie à ceusx qui le liront, quils le me pardonnent, car je ne fuynne fi expert es biftoires comme il eftoit: Et fut finee lan mil* CCCC. *& uny, la veille Mon-*

(a) Obiit A. 1718. menfe Dec. Notitia Codicis MS. Valerii extat etiam in Catalogo Bibl. Saffianæ p. 346.

(b) Genebrardus in Chronolog. ad A. C. 1404. memorat Johannem de Hisdinio, Hofpitalarium. Cæterum Simonis Hesdini verfionem Gallicam librorum Valerii Max. laudat etiam Lud. à S. Carolo pag. 443. de Bibliothecis, & typis etiam exfcriptam conftat ex Bibliothecarum Gallicarum fcriptoribus. Franciscus Crucimanius pag. 458. *Simon de Hesdin Docteur en Theologie, religieux des Hofpitaliers de S. Jean de Hierufalem, du temps de Charles V. Roi de France, l'an 1364. ou environ. Il a traduit les fept premiers livres des exemples memorables de Valere le Grand, & les annotez & augmentez de plufieurs chofes de fon invention, le refte de œuvres du dit Valere a efté chbevè de traduire par Nicolas de Gonneffe, Maiftre ès arts & en Theologie. Le tout a inprime à Lyon fur le Rofne l'an* 1485. *par Matthieu Huff in fol. de grand papier & contient* 220. *fueilles, de caracteres baftards.* Idem p. 345. *le dit Nicola de Goneffe acheva de traduire le dit livre en l'an* 1401. *per le commendement de Monfieur le Duc de Berry, & de Auvergne Conte de Poitou &c. à la requefte de Jaquemin Couranx fon treforier.* Gloffas ab interprete additas teftatur etiam Antonius Verderius Bibl. Gallicæ p. 1137.

Monseigneur saint Michael larchangele. MS. Gallicam versionem Valerii Maximi in membrana servat quoque Jenæ Bibl. publica Academia, ut à Clariss. Struvio p. 182. introductionis in Hist. literariam fuit annotatum. Novissime Parisiis 1713. 12. lucem vidit (a) Valerius Maximus Gallice versus & notis illustratus à Tarboichero. *Belgicam* versionem Abrahamo Bogaarto debemus Amst. 1721. 8. *Italice* per *Georgium Dati* Florentinum, Romæ 1539. 8. prodiit & Venetiis A. 1573. 8.

V. Balthasaris Exneri (b) *Valerius Maximus Christianus* Hanov. 1641. 8. exhibet libros IX. dictorum factorumque memorabilium. Valerii exemplo collectos digestosque ex Christianis historiis, cui labori prælusere, qui in editione Valerii Max. Basil. 1577. 8. cum Glareani notis vulgata subjecerunt farraginem exemplorum Christianorum. Scripsit & Valerii nostri imitatione *Baptista Fulgosus* libros IX. factorum dictorumque memorabilium ex omni historia veteri ac recente collectos Antuerp. 1565. 8. & M. *Antonius Coccius Sabellicus* X. libris Exemplorum, quod opus postumum sæpius prodiit ut Basil. 1541. 8. & Germanice per Leonardum Brunnerum Argent. 1535. fol. *Jo. Baptista Egnatius* libros IX. de exemplis illustrium virorum Venetæ civitatis atque aliarum gentium, qui post auctoris A. 1553. defuncti obitum prodiere anno proximo. *Jo. Schefferus* in libro memorabilium exemplorum Svecicæ gentis Hamb. 1671. 8. Similiter Exempla gentis Danicæ sive Valerium Maximum Danicum libris XIX. congessit Vir Cl. *Otto Sperlingius*, ut refertur in novis litterariis Maris Baltici A. 1698. p. 22. * Exempla Gallicæ Gentis, Valerii imitatione scripsit Guielmus de Bellay, teste Francisco à Cruce pag. 139. Bibl. Gallicæ. Joannes vero Franciscus Lauredanus in gloria Academiæ incognitorum p. 247. recepit se ad Valerii exemplum editurum dicta & facta Venetorum illustria, *i detti e fatti de' Venetiani*.

VI. Philippus Labbæus in Bibl. nova MSS. p. 45. memorat *Valerii Maximi dissuasiones ad Rufinum ne ducat uxorem*. Sed intelligitur Epistola, quæ Christiano utique scriptore sub Valerii nescio cujus nomine legitur inter scripta S. Hieronymo supposita, atque incipit: *Loqui prohibeor, & tacere non possum*. * In *dissuasionem ad Rufinum ne ducat uxorem*, quod scriptum sub nescio cujus Valerii nomine legitur inter S. Hieronymi Opera T. 5 edit. Joannis Martianæi pag. 337. commentarios Joannis Gualleusis & Nic. Triveti memorat Joannes Lelandus de scriptoribus Britannicis p. 307. 327.

C A-

(a) Memoires de Trevoux 1714. p. 49. Journal des Savans 1714. p. 393.
(b) * De Exnero, qui A. 1624. diem obiit, videnda Jo. Henelii Silesiographia t. 7. p. 208.

CAPUT VI.

DE ASCONIO PEDIANO.

Asconii patria & ætas. 1. *Commentaria in Orationes Ciceronis.* 2. *Editiones.* 3. *Scripta deperdita.* 4. *Liber de origine gentis Romanæ & liber de Viris illustribus perperam ipsi adscripti.* 5. * *Index Scriptorum ab Asconio laudatorum.* 6.

I. ASCONIUS (*a*) PEDIANUS Patavinus (*b*) cum Virgilio familiariter versatus, si Servium, & Philargyrum in Eclogam IV. audiamus, tamen ab Hieronymo in Chron. dictus adhuc sub Vespasianis floruisse. Quanquam vero addit Hieronymus, eum anno ætatis 73. oculis captum supervixisse 12. annos, majus tamen est intervallum temporis ad Virgilium usque, quam ut de uno homine dici possit, eundem septimo Domitiani anno obiisse. Itaque duos Asconios commentus est Scaliger ad Eusebium p. 184. prioris edit. cum longe rectius Hieronymum metachronismi arguisset, quod etiam facere non dubitavit Joh. Haduinus ad Plinium, & pridem Scaliger ipse in secunda Eusebii editione p. 200. Quintilianus quidem videtur Pediani fuisse auditor: Ita enim ille lib. 1. Instit. Orat. cap. 7. *Sive & quasi scriptum in multorum libris est, sed an hoc voluerint auctores, nescio, T. Livium ita bis usum ex Pediano comperi, qui & ipse eum sequebatur.*

II. Exstant Asconii *commentarii* succincti, & præstantissimi, quamvis *mutili, in Orationes quasdam Ciceronis* supra p. 109. seq. à me recensitas. Filiis suis dicasse præsentes commentarios Asconium, Hottomannus probe observavit ex his ejus verbis ad Orat. pro Milone: *Quid sit dividere sententiam, ut enarrandum sit, vestra ætas, filii, facit.* Videntur autem scripti sub Claudio Imp. uti Lipsius in Satyra Menippea & post eum alii colligunt ex eo loco (*c*) commentarii in Orationem pro M. Scauro, ubi meminit Longi Cæcinæ, qui cum Claudio Cos. fuit. Hujus Longi (*d*) nomen à Vossio,

(a) Ausonius Pædianus vocatur in Ramiresii pentecontarcho, male.

(b) Hinc Livium *suum* vocat Asconius in Orat. pro C. Cornelio, non tantum quod eo familiariter usus fuisset, ut Scaligero visum. Patavinum fuisse ex Silii quoque qui amici sui & familiaris elogium libro XII. v. 212. seq. inseruit, probat Vossius contra Scaligerum p. 143. de Hist. latinis. Confer Bernardinum Scardeonium de antiquitate Urbis Patavii & claris civibus Patavinis p. 44. seq. Lipsium lib. 1 Elect. c. 17. p. 563.

(c) P. 195. edit. Colon. cum T. Popmæ notis.

(d) Largum videtur vocare Dio lib. 60.

sio, & Joanne Rualdo frustra sollicitatum Claudio adjungitur in fastis Consularibus (a) optimis ante paucos annos editis ab Henrico Norisio post commentarium insignem de Epochis Syro Macedonum., Anno U.C. 795. qui respondet anno CRISTI 42.

III. Asconii commentarii Poggio (b) lucem debent, ut infra in Valerio Flacco observo, excusi Venetiis 1477. fol. cum Antonii Lusci commentariis in quasdam Ciceronis Oratt. * Item Patavii 1493. fol. cum Georgii Trapezuntii de artificio Orationis Ciceronianæ pro Q. Ligario, Anton. Lusci Vicentini super XI. & Xichonis Polentoni super X. Tullii Orationes argumentis, & super IV. invectivas in Catilinam, & super invectivas in Sallustium & Cæsarem. Deinde ut commentarios variorum in Orationes Ciceronis prætercam, junctim sæpius editus Basileæ, Venetiis, & Lugduni, ut supra p. 117. dixi, prodiere Venet. 1522. 8. & 1563. 8. apud Aldum. E recensione *Philippi Melanchthonis*, Haganoiæ per Joannem Secerium., fol. sine temporis notatione. Argent. 1535. 8. * Paris. 1536. 4. cum Antonii Lusci commentariis in Orationes XI. Ciceronis, cum quibus primum prodierant Venet. 1477. fol. per Joannem de Colonia & Manthen de Gheretzem. Cum scholiis Pauli Manutii, qui à Petro Danesio fere omnia accepisse se fatetur, quæ in Verrinarum accusationum commentariis emendavit, Venet. 1545. 8. Cum *Francisci Hottomanni* notis Lugd. 1551. 8. Lugd. 1554. 4. apud Tornæsium. Cum notis *Titi Popmæ*, Frisii, Colon. 1578. 8. Cum notis *Pauli Manutii* (qui in Cicerone suo Asconium simul recensuit illustravitque) Hottomanni & Popmæ in Asconium, & notis selectis Francisci Fabricii, Caroli Sigonii, Petri Nannii, Andreæ Patricii, & Jacobi Cruquii in loca quædam Orationum Cic. ab Asconio illustratarum, Lugd. Bat. 1675. 12. *Tho. Crenii* V. C. Lugd. Bat. 1693. 12. His editionibus, in quibus seorsim Asconius vulgatus est, propter usum præferendæ Manutiana, Gronoviana, & Græviana, in quibus subjecta Ciceronis verbis Asconii commentaria commodius jucundiusque leguntur, uti in Cicerone supra dixi. Nonnulla minus latina & Asconio indigna inserta esse à sequiore manu queritur Hadrianus Cardinalis libro de modis latine loquendi p. 131. *Asconius Pedianus qui tametsi sub Augusto Cæsare floruit, bonaque multa atque elegantia scripsit, sicuti libello sive potius fragmento, quod ante hos annos*

(a) Hos una cum Norisii dissertatione ad illos fastos iterum edidit Grævius T. XI. Antiq. Rom.

(b) Naudæus de instituenda Bibl. p. 118. *Novimus quod Poggius invenit Quintilianum sub mensa cujusdam salsamentarii, cum in Concilio Constantiensi ageret. Sic & Papirius Massonus incidit in* Agobardum *apud Bibliopolam quendam, qui jamjam dorsa librorum eo convestire volebat; Pariter* Asconius *simili fato ad manus nostras pervenit,*

nos repertum est, colligi potest, multa fluit ac scatet barbarie. Quam tamen barbariem non ab illo certe qui bono etiam tunc tempore eruditus est provenire puto: sed potius ab aliquo insulso atque inelegante Grammatico, qui interpretis vice functus inepta multa conseruit, quae postea una cum bonis auctoris verbis descripta sunt. Ex hisce Asconii Pediani commentariis excerpta *de proprietatibus & differentiis sermonis latini* ediderunt Bonav. Vulcanius ad calcem glossarii Græco-latini, & Dionysius Gothofredus in scriptoribus linguæ latinæ, de quibus infra libro IV. Quæ Budæus, Alvarus, & Petrus Danesius ad illustrandum Asconium contulerunt, non memini me videre. * Aldus Manutius Pater in Epistola ad Marcum Musurum, quæ Orthographiæ Statii An. 1502. editæ præfigitur: *Quapropter ex Germania Valerii Maximi quædam, quæ in Italia non habentur* (intelligit libri primi capita a Cuspiniano primum restituta, de quibus supra) *ex Gallia vero duodecim Asconii Pediani elegantiarum libros percupidi exspectamus, quos exstare esseque M. Fabii Quintiliani, ac inde bonam partem elegantiarum suarum accepisse Laurentium Vallam, vel puer Romæ cum audirem Domitium, intelligebam.* Iniqua hæc & falsa fuit de Valla suspicio, unde Barthius in literis ad Daumium: (*a*) *Tantum Vallæ elegantiis superior ætas tribuit, ut non defuerint qui asserere licet stolide & ἀλόγως non dubitarint, Asconii opus esse à Valla inventum, suoque nomine divulgatum, ut scribit Mariangelus Accursius in testudine Diatribis suis Ausonianis, Ovidianis & Solinianis adnexa.*

IV. Scripsit Asconius etiam alia, ut in Virgilium, & vitam C. Sallustii Crispi, cujus meminit Acron ad Horatii Sat. 2. libri 1. sed jam pridem illa perinde ut major pars commentariorum in Ciceronis orationes interciderunt. Quia vero aliquid horum ætatem tulit, hinc felicior Criticus quam Historicus vocatur Asconius à Joanne Rual. in Plutarchi vita cap. IV.

V. Ausonius Popma ad Sallustii Catilinar. Asconio tribuit librum *de Origine gentis Romanæ*, qui Sexto Aurelio Victori ex eruditorum communi hodie sententia addicitur. Tribus quibus Popma utitur argumentis fidem detrahit Burchardus Gothelf. Struvius V. C. in Observationibus Hallensibus T. 3. p. 63. Etiam à Joanne Metello in litteris ad Pighium liber *de viris illustribus* ad Asconium refertur, ut notavi infra libro III. in Victore.

VI. Index Scriptorum laudatorum ab Asconio Pediano.
ad paginas edit. Franc. Hotomanni, Lugd. 1551. 8.

Val.

(a) Struv. fascic. VI. p. 62.

CAPUT VII.

DE L. COLUMELLA.

Columellæ ætas & scripta quæ exstant. 1. *Editiones*. 2. *Scripta deperdita*. 3.

I. L. JUNIUS MODERATUS COLUMELLA, Gaditanus, Patruum laudans (*a*) M. Columellam *illustribus disciplinis eruditum, ac diligentissimum agricolam Bæticæ Provinciæ*, ipse Plinio, Palladio, Isidoro Hispalensi (*b*) aliisque sæpius laudatus sub eodem Claudio Imp. scripsit. * Isidorus Hisp. XVII. Origg. *Rerum rusticarum scribendi sollertiam apud Græcos primus* Hesiodus *Boeotius humanis studiis contulit, deinde* Democritus: Magnus (*c*) *quoque Carthaginiensis in XVII. voluminibus studium agricolationis conscripsit. Apud Romanos autem de agricultura primus* Cato *instituit, quam inde* Marcus Terentius *expolivit: mox* Virgilius *laude carminum extulit. Nec minus studium habuerunt postmodum* Cornelius Celsus & Julius Atticus, Æmilianus, (*d*) *sive* Columella *insignis orator, qui totum corpus ejusdem disciplinæ complexus est*. Diversus, ut videtur, à Moderato Gaditano Pythagorico ejusdem ætatis Græco scriptore fuit, Gaditanus & ipse L. Junius Moderatus Columella, licet hoc in dubio relinquit Nic. Antonius, qui de Columella videndus lib. I. Bibl. veteris Hispanæ cap. 5. Sanè Pythagoricum illum quando appellant sive Latini scriptores sive Græci, Moderatum semper vocant, Columellam nunquam. Et difficulter ab Oratore latino Philosophum Græcum, & tam prolixum opus Philosophici argumenti Græco stylo traditum exspectaveris. Gaditanum se innuit noster V. 5. VII. 2. VIII. 16. & X. versu 185. Meminit & III. 3. Senecæ ejusque vinearum, & sæpius Cornelii Celsi æqualis sui, ut cognosces ex indice scriptorum à scriptoribus rei rusticæ laudatorum, quem dedi supra in Catone. Columellam laudavit Theodorus Beza hoc Epigrammate:

Orphea mirata est Rhodope sua fata canentem,
Si modo Virgilii carmina pondus habent.
Tu vero, Juni, silvestria rura canendo
Post te ipsas urbes in tua rura trahis;

O su-

(a) Lib. 5. cap. 5. p. 286. edit. Commelinianæ.
(b) Isidorus XVII. 1. Orig. *sive Columella, insignis Orator, qui totum corpus ejusdem disciplinæ* (rerum rusticarum) *complexus est*.
(c) Lege *Mago*.
(d) Palladius de re rustica.

O superi, quales habuit tunc Roma Quirites,
Quum tam jucundum cerneret agricolam.

De re rustica libros XII. (*a*) ad Publium Silvinum, quorum decimus *de cultu hortorum*, carmine Epico non infelici supplet Virgilii Georgica,

Siderei Vatis referens præcepta Maronis.

Reliqui prosa oratione scripti sunt expetente hoc Claudio Augustali adolescente, qui etiam hortorum cultum simili sermone expositum à Columella maluisset. * *Librum de cultu hortorum* scriptum versu Heroico, *Andreas Rivinus* recensuit recudique curavit Lipsiæ 1654. in 8. una cum Palladii carmine de arte insitionis, Walafridi Strabi hortulo, Moreto Septimii Sereni, & aliis variis poematis & Epigrammatibus antiquis. Illo libello cum Virgilii Georgica supplere se indicet ipse Columella, mirum est Nicolaum Rapinum S. I. nullam ejus mentionem facere in præfatione ad quatuor libros hortorum (*b*) perquam certe elegantes: *quæ vero temeritas tentare rem, quam partim propter difficultatem eorum quæ prætermiserat Virgilius, partim propter eorum quæ cœperat excellentiam, persequi nullus posterorum ausus sit.* Exstat præterea *liber arborum*, qui in primis editionibus, inter libros de re Rustica perperam tertium occupabat locum, sed à Jucundo Veronensi observatus est, ad hos non pertinere, seorsim quoque vulgatus à Rob. Stephano Paris. 1543. 8. Confer si placet Tho. Crenium parte X. animadvers. Philolog. p. 7. seq. ubi quædam Columellæ illustrat. * *Liber arborum* jam in editione Aldi A. 1514. non libri tertii de rustica locum occupat, sed recte est ad calcem rejectus. In extrema pagina 343. pro Martial. II. 90. scribendum XI. 91. ut in nonnullis jam est emendatum.

II. Inter editiones horum librorum, quos similiter Poggii solertiæ debemus, emendatissima est, quæ inter rei rusticæ auctores

(a) Ex ipso Columella constat opus illud 12. libris ab auctore fuisse absolutum etsi in Cassiodori divinis lectionibus cap. 28. legas Columellam *sedecim libris per diversas agriculturæ species, eloquentem ac facundum illabi disertis potius, quam imperitis accommodum.* Itaque alios libros tres Columellam ad hoc argumentum spectantes, & librum de arboribus una computavit Cassiodorus, vel numerum apud eum corruptum esse suspicemur. Obiter de Columellæ nomine notabis Donatum, qui ad Phormion. II. 2. scripsit Columellas à veteribus dictos servos majores domus. *Columen, columna: Unde apud veteres columella dicti servi majores domus. Lucilius* XXII.

Servus neque infidus Domino, neque inutilis cuiquam
Lucili columella hic situs Metrophanes.

Salmasio ad Solinum pag. 1220. alius sensus verborum Lucilii esse videtur, hic nempe sub hac Columella, sive στήλῃ situm esse Metrophanem Lucilii servum. Gatakerus tamen II. 20. Cinni expositionem Donati probat. Confer quæ viri docti ad Martial. II. 90.

(b) Paris. 1665. 4.

res latinos veteres prodiit ex typographio Hieron. Commelini 1595. 8. cum indicibus à Frid. Sylburgio adornatis. Alias editiones memoravi supra lib. I. cap. 2. p. 21. ubi & de *Georgii Alex.* enarratione vocum sive lexico in Caton. Varron. & Columellam, de *Philippi Beroaldi* notis & *Fulvii Ursini* atque *Petri Victorii.* * Prodiit Columella separatim Regii, excudente Barthol. (*a*) Bottono sive Bruschio 1482. fol. Lugd. 1548. 8. apud Sebast. Gryphium.

Gallice Columellam non vertit Joannes Theodoricus Bellovacensis, ut legas in Pithœanis, sed Claudius Cotterellus, notas addente Theodorico, Paris. 1555. 4. * *Italice*, Venetiis 1554. 1564. 8. Petro Lauro Mutinensi interprete. *Germanice* Columella & Palladius à Theodoro Majo, Magdeb. 1613. fol.

Liber *de cultu hortorum* cum annotationibns Julii Pomponii Fortunati, Baptistæ Pii, Philippi Beroaldi & aliorum separatim prodiit Parisiis 1543. 4. & cum Catone, Varrone, Palladio, ac reliquis Columellæ libris ibid. 1533. fol. Notas in Columellam pollicitus est Ægidius Menagius p. 54. ad Laertium. * Lancilloti expositio MS. in hortum Columellæ, Florentiæ in Bibl. Medicea, pluteo LII. Menagius pag. 54. ad Laertium laudat Codicem MS. Columellæ Monasterii Corbejensis, qui hodie in Bibliotheca S. Germani de Pratis asservatur. Alii tres MSS. exstant in Bibl. Medicea, quartus Venetiis in Bibl. S. Marci, quintus Florentiæ in Bibl. Augustinianorum S. Galli, quibus duobus postremis usus est Petrus Victorius. Codice MS. Lipsiensi è Bibl. amplissimi Senatus utetur Clariss. Vir Joannes Conradus Schvvartzius, à quo novam editionem scriptorum rei rusticæ parari dixi supra in Catone. Nonnulla Columellæ loca illustrat Barthius Advers. 37. 7.

Libri de generibus surculorum libro & capite secundo Columellæ memorati, haud diversi esse videntur à libro tertio, quarto & quinto hujus ipsius de agricultura operis, ex quo etiam nonnulla ad veterinariam pertinentia ad verbum mutuatus est Vegetius in digestis artis mulomedicinæ, Columellam nominetenus laudans in præf. his verbis: *Licet proxima ætate & Pelagonio non defuerit, & Columellæ abundaverit dicendi facultas, verum alius eorum cum rusticæ rei præcepta conscriberet, curas animalium levi admonitione perstrinxit, alius omissis signis causisque morborum, quasi ad doctissimos scriberet, tam magnæ rei fundamenta neglexit.* Confer Hieron. Mercurialem IV. 18. Var. Lect.

III. Cetera Columellæ scripta, uti quod adversus Astrologos composuisse se ait lib. XI. c. 1. una cum alio opere, in quo agere con-

(a) Idem eodem anno Catonem, & Varronem de re rustica excudit ac Rutilium.

constituerat de lustrationum ceterorumque sacrificiorum, quæ pro frugibus fiunt more prisci usurpato, ad nos non pervenerunt. Neque certum est, an hoc alterum à Columella unquam editum fuerit. Vide lib. 2. capite ultimo extremo.

CAPUT VIII.

DE POMPONIO MELA.

Melæ ætas & libri III. de situ Orbis. 1. Editiones. 2. Obiter de Æthico, Julio Oratore, & Geographo Ravennate. ibid. Catalogus scriptorum à Geographo Ravennate allegatorum. 3.

I. POMPONIUS MELA è Bætica provincia Hispanus (*a*) Vadiani, Vineti, Schotti, aliorumque pæne communi suffragio Claudii temporibus floruit, at sub Tiberio utique scripsisse dicetur, si de hoc locutus est Plinius, cum lib. 19. cap. 6. dixit *famam esse, Melam Equestris Ordinis, reum ex procuratione à Tiberio* (*b*) *Principe arcessitum in summa desperatione succo porri ad trium denariorum argenteorum pondus hausto confestim exspirasse sine cruciatu.* * Hic filius L. Annæi Senecæ Philosophi, idem Senecæ nepotis ac Novati frater, qui III. 6. respicit ad Claudii de Britannia triumphum, de quo Sveton. cap. 17. unde apparet falsos esse, qui sub Julio Cæsare scripsisse Melam sibi persuaserunt, de quibus meminit Crenius IX: animadverf. p. 19. Alius Annæus Mela, Philosophi Senecæ frater, cujus animum à civilibus officiis abhorrere, & tantum studere eloquentiæ, scripserat Seneca pater Rhetor præf. ad librum 2. Controversiar. ubi majus ei quam fratribus ipsius Gallioni & Senecæ Philosopho ingenium tribuit. Fuit hic Mela pater Annæi Lucani Poetæ, de quo Tacitus XVI. 17. Annal. & fortasse Plinius XIX. 6. Tiberium

Cc 4 pro

(a) Quæ de Patria Melæ disputantur vide ap. Vossium patrem lib. 1. cap. 25. de Hist. Latinis If. Vossius pag. 198. ad Melæ cap. 6. lib. 2. Cætrariensem natione, genere vero Pœnum fuisse contendit. Nempe pro *Cincenteratum* legit *Tingi Cetraria* pro quo Salmasius & Bochartus lib. 1. Chanaan c. 24. p. 520. reponebat *Tingi altera*: Nic. Antonius lib. 2. Bibl. Hispaniæ veteris c. 11. p. 50. *Tingi ibera*, ubi & Hermolai Barbari mentio, legentis *cingente freto*, vel *attingens fretum*.

(b) Fortassis lapsus est Plinius memoria, Tiberiumque nominavit pro Nerone. Annæum Melam equitem Romanum M. Annæi Senecæ filium procuratione Imperatoris negotia administrasse, & conjurationis reum actum semet interfecisse solutis venis refert Tacitus lib. 16. Annal. Itaque locus ille Plinii nihil ad nostrum Melam, quod non observatum Harduino doctissimo Plinii interpreti. Forte etiam Mela noster latet sub illo Melone, quem laudat Servius ad Æneid. IX.

pro Nerone appellans: nisi fuit etiam tertius Mela, qui utrosque ætate antecessit & sub Tiberio procurationem gessit. Alius denique Fabius Mela JCtus l. 1. §. 12. D. de cloacis. Primus è Latinis Mela, ante Plinium & Solinum, qui eo usos se fatentur, terrarum situm exsecutus est brevi cultoque sermone. In calce MS. Leidensis legitur hoc distichon:

Europam, Libyam, atque Asiam Pomponius edit
Orbis describens ordine Mela situm.

In MS. Bibliothecæ S. Victoris Paris. inscribitur *de chorogaphia*. Minus bene. Pompejum videtur vocare Philargyrius in IV. Georgic. 387. nisi ibi Pomponius legendum, vel alius scriptor innuitur, quo Carpathus Rhodiorum insula celebrata fuit. Apud Servium in Æneid. IX. 30. an sub Melone Mela noster lateat incertum est, quoniam quæ ex illo profert apud nostrum haud occurrunt.

Exstant ejus *Cosmographiæ* sive *de situ orbis libri III.* quibus, ceu vere ait Harduinus, nihil est elegantius.

II. Editio Mediolanensis An. 1472. 4. à Crucejo emendata fuit in Bibl. If. Vossii, qui eam principem vocat p. 11. appendicis ad Melam. Hanc insecutæ sunt, Veneta Anno 1477. in 8. (*a*) & 4. per Bernardum Pictorem & Erhardum Ratdolt de Augusta, una cum Petro Loslein de Langencen eorum correctore ac socio. Atque iterum Venet. 1478. 4. per Franciscum Renner de Hailbrun, & 1482. 4. cum Prisciani metaphrasi periegeseos Dionysianæ, per Erardum Ratdolt Augustensem. Hæc & altera 1477. memorantur a Phil. Labbeo p. 357. Bibl. novæ Mss. & Beughemio p. 111. incunabul. typographiæ, ubi & editiones Venetas 1473. & 1488. cum commento *Cocchi* refert. * Ex Hermolai Barbari recensione, ad Alexandrum VI. sine loco & tempore. 4. Parisina 1507. 4. quam editionem Jac. Perizonius legavit Bibl. Leidensi. Viennensis 1512. 4. Florentina 1517. 8. & Veneta ap. Ald. 1518. 8. & 1521. forma minore cum Solino, itinerario Antonini &c. * eodemque anno forma minore, sine loci notatione: fortasse Venetiis apud Alexandrum Paganinum. Cum notis Hermolai Barbari, qui lucubrationes suas Alexandro VI. Pontifici dicavit, in Plinio 5000. & in Mela 300. mendas sustulisse se gloriatus, Basil. 8. Cum annotationibus *Joacb. Vadiani* (*a*) Helvetii, Viennæ Austriæ 1518. Basil.

(a) Mich. Maittaire Annal. Typograph. p. 92. 125. 152. 167.

(b) Hujus annotationes *rus & stivam olere* ait If. Vossius, quod judicium iniquius visum Colomesio, qui Vadianum potiore jure magnis Germaniæ viris à J. Scaligero annumeratum esse existimat notis ad posteriora Scaligerana. De eodem ita Olivarius: *Vadianus vir omnium judicio eruditissimus præterea qua ex variis auctoribus*

ſil. 1522. Pariſ. 1530. 1540. Baſil. 1543. 1555. 1577. omnes in fol. * De hoc Vadiano plura Goldaſtus tomo tertio rerum Alemannicarum. Cum notis Petri *Joannis Olivarii* ad Carolum Cardinalem Lotharingum, & *Hermolai Barbari* Pariſ. 1536. 8. 1557. 4. Etiam Lugd. 1551. 8. & Pariſ. 1538. 8. cum ejuſdem Olivarii annotationibus, quæ poſterior editio cum MS. Vaticano collata ſervatur in Bibl. Leidenſi, & iterum Pariſ. 1556. 4. Cum Solino, & Floridi Sabini Apologia pro Plauto &c. Baſil. 1538. fol. Cum caſtigationibus *Pintiani*, paralipomeniſque & retractationibus, Salmanticæ 1543. 8. Cum *Eliæ Veneti* animadverſionibus Pariſ. 1572. 4. & Burdigalæ 1582. 4. Cum Solino & Æthico atque Dionyſio Alex. An. 1577. 4. apud H. Stephanum. * Editioni A. 1577. 4. cum notis Olivarii, quæ Solinum, Æthicumque & Dionyſii periegeſin cum Metaphraſi Priſciani & Euſtathii commentariis juncta habet, præmittitur H. Stephani Epiſtola, qua loca quædam Olivarinæ quam ſequitur editionis caſtigat è MSS. Editiones Baſileenſes 1564. 8. apud Seb. Henr. Petri cum *Chriſtiani Urſtiſii* præfatione, præter Solinum adjunctas habet in Melam ligno rudius deſcriptas tabulas Geographicas. Cum caſtigationibus *Ferdinandi Nonii Pintiani* (*a*) notis Hermol. Barbari & *Andreæ Schotti*, qui etiam loca nonnulla Herodoti quæ expreſſit Mela, cum ejus verbis contulit, Antvv. 1582. 4. Cum Æthico & Henr. Glareani compendiaria deſcriptione orbis terrarum, Pariſ. 1625. 12. E recenſione And. Schotti, Helmſt. 1635. 12. Cum Solino & Æthico, Lugd. Bat. 1646. 12.

Denique aliorum omnium induſtriam ingenio doctrinaque ſua longe vicit *Iſ. Voſſius*, qui Melam cum eruditiſſimis obſervationibus ſuis ad plures MSS. codices emendatum cum indice pleniſſimo vulgavit Hagæ Comitis 1658. 4. recuſum Franequeræ A. 1701. 8. commentario verbis Melæ per ſingulas paginas ſubſtrato & adjecta ad calcem obſervationum appendice. In commentario paſſim acerbius notantur quæ Salmaſius (*b*) ad Solinum commenta-

bus citat, unde facile colligere poſſis hominem multæ fuiſſe lectionis, raro adducit quæ vel locos depravatos emendet vel deſideratos reſtituat, contentus illa doctiſſima oſtentatione; quamquam iis quæ ad Hiſtoriam ſpectant non minus valuerit ille quam digreſſionibus prolixiſſimis & moleſtiſſimis. Nonnulla Vadiani reprehendit Joh. Camers in commentario ad Solinum, cui Vadianus reſpondit in ſecunda Melæ ſui editione.

(a) Id. Voſſius præf. ad Melam: *Ex iis qui caſtigationes in hunc edidere auctorem, ſolus nobis profuit Pintianus. Vir iſte quantumvis nobili apud ſuos ortus loco, plus tamen litteris quam natalibus debet. Craſſiora ſunt illa menda quæ Hermolaus Barbarus, vir & ipſe inſignis, ſuſtulit. And. Schottus homo quidem bonus & eruditus, ſed quem ſucceſſus potius quam voluntas deſtituit. Olivarii neſcio cujus commentariolus, imi ſubſellii magiſtellum prodit.*

(b) De cauſa odii inter Iſ. Voſſium & Salmaſium vide Menagiana p. 350. & Epiſtolam Iſ. Voſſii ad Salmaſium ſcriptam poſt Gudianas p. 333. ſeq.

mentatus est, etsi notantur sæpe non citra rationem, ut in litteris ad Vossium fatetur vir insignis (a) Samuel Bochartus: quandoque etiam temere nec satis bona fide, ut notatum doctissimo Perizonio ad Æliani varias Hist. p. 350. *Jacobo* autem *Gronovio* V. C. res indigna visa est, Salmasium in uno scripto toties reprehendi; itaque Melam (b) ipse quoque ad MStos Codd. recensitum cum indice & annotationibus vulgavit, in quibus Vossii animadversiones ad examen revocat Lugd. Bat. 1685. 8. additis excerptis ex libello Cosmographico *Julii Honorii Oratoris* (c) petitis ex MSS. Bibl. Thuaneæ, sed & Cosmographia (d) *Æthico* ante hac temere tributa, & ex Julio Oratore majorem partem descripta cum variis lect. ex ejusd. Bibl. MS. Ad has Gronovii notas, in quibus vehementer & acriter sæpe castigari pessimeque accipi se videbat, respondet Vossius in appendice annotatio-

(a) Vide Colomes. Bibl. select. p. 172. seq.

(b) In utraque sua Melæ editione Gronovium vitia typographica editionis Vossianæ non pauca retinere observavit Perizonius de suspendio Judæ p. 60.

(c) Hujus Julii Oratoris meminit Cassiodorus cap. 25. divin. lect.

(d) De Cosmographia latini & Christiani scriptoris, Æthico communiter tributa dixi quædam lib. 1. c. 10. §. 10. Eam duplicem (posterior integra fere etiam apud Orosium lib. 1. c. 2. exstat) primus è Codice P. Pithœi edidit illustravitque Josias Simlerus, addito Itinerario provinciarum sub nomine Antonini Augusti, (quod & ipsum sub Æthici nomine legisse videtur Flodoardus lib. 1. Hist. Remens. c. 1.) Rutilii itinerario, Vibio Sequestre de fluminibus & libello provinciarum ac metropoleon Galliæ. Basil. 1575. 12. Simlerus in præfat. cum ostendisset hujus libri auctorem esse non posse Istrum Callimachium scriptorem Græcum, cujus meminere Plutarchus, Athenæus, Hyginus, Schol. Pindari &c. notat Æthici antiquitatis Historias, quæ à S. Hieronymo latine è Græco versæ credantur, memorari à Gyraldo lib. de navigiis. *Audit etiam*, inquit, *apud Cl. V. Petrum Danielem Aurelianensem in codice vetusto, in quo etiam Isidori Astrologica, exstare Æthici librum hac inscriptione: Incipit liber Æthici Philosophico editus oraculo, à Hieronymo presbytero translatus in latinum, ex Cosmographia & mundi scriptura. De eo etiam sic scribitur in præfatione:* Hic Æthicus Istria regione Sophista claruit, primusque codices suos Cosmographiam nuncupavit, alios quos non minora sed majora dixisse cognovimus, sophogrammios appellat. *Nobis librum illum videre non contigit, sed in nostro exemplari hoc de illo judicium à viro docto adnotatum fuit, librum esse barbare scriptum, nugis & fabulis refertum &c. omnia indigna Hieronymo tradere de creatione mundi, de elementis, de mirabilibus mundi, ac ne Æthici quidem esse quoniam in eo libro ipse Æthicus Ister Philosophus sæpe citatur, & Alchimus.* Hæc Simlerus post cujus editionem prodiit Æthici Cosmographia cum Mela An. 1577. 4. apud H. Steph. & Parif. 1625. 12. Lugd. Bat. 1646. 12. De Ms. Oxoniensi vide Pauli Vindingii V. C. Epistolam ad Jo. Deckerum de scriptis adespotis p. 192. seq. Aethicum auctiorem & emendatiorem è codice Thuaneo dare voluit Salmasius. *Ethicum* vocat Johannes Picus quem vide p. 284. Opp. Alii Histricum Sophistam vel Aetichum Peripateticum. De eodem Rabanus Maurus de inventione linguar. *Litteras enim Aethici Philosophi natione Scythica, nobili prosapia, invenimus, quas Hieronymus venerabilis presbyter ad nos usque cum suis dictis explanando perduxit.* Cosmographiam Mariano Scoto tribuebat Naudæus in Bibliographia politica, & Scoti nomen in codice suo reperit Dempsterus. Confer Usserium Antiq. Britannic. p. 78.

tationum ad Melam Lond 1686. 4. Cui non modo statim respondit Gronovius in Epist. ad J. Georg. Grævium super argutationibus Is. Vossii, sed & in nova Melæ editione nummis illustrata Lugd. Bat. 1696. 8. vicissim notas opposuit, è quibus apparet, illum non magis propitium manibus esse Vossianis, quam vivo pepercerat Vossio. Præter Æthicum autem & Julii Oratoris excerpta huic quoque editioni subjecta, addidit *libros quinque Cosmographiæ*, quos in fratris sui gratiam sæculo septimo post Christum natum, scripsit autor Gothus nescio quis Christianus, Jornande longe junior *Ravennas* (a), & à Vossio ad Melam p. 29. 197. &c. pridem allegatus, quem primus, ex MS. Regio cum notis vulgavit *Placidus Porcheron*, Paris. 1688. 8. Gronovius vero supplevit ex MS. Lugdunensi.

* *Franciscus* quoque *Sanctius* Melam a se castigatum in lucem emisit, cujus editionem cæteris omnibus anterioribus meliorem esse ait Andreas Schottus. Hanc nec Nic. Antonius vidit, nec Is. Vossius. *Guil. Soonus* Britannus, Melam in scenam induxit de Geographia cum auditore dialogorum more disserentem, pauca reddidit meliora, indicem ex Ortelii theatro mutuatus. *Petri Ciacconii* in Melam annotationes & *Petri Jo. Nunnesii* Valentini diatribam ad Andream Schottum de Melæ patria, (b) & in duo primora capita notas MSS. servat Bibl. publica Leidensis inter libros Is. Vossii. *Salmasius* Melam à se illustratum, edere promisit pag. 413. ad Solin. sed & illius editionem & eam quam parabat non ita pridem *Christophorus Cellarius*, mors doctissimi utriusque & de veteri Geographia meritissimi Viri antevertit. Idem dolendum est intervenisse consilio eruditissimi *Perizonii*, qui Melam cum notis Barbari, Pintiani, Schotti, Ciacconii, Nunnesii, & suis in lucem dare voluit. Idem tamen morti vicinus provinciam hanc tradidit (c) Clariss. Viro *Carolo Andreæ DuKero*, a quo eam propediem & egregie ornatum iri non dubito. Caspar Barthius post productum specimen glossarii Gelliani, *habeo*, inquit lib. VIII. Adversar. cap. 16. *aliud tale glossarium in Pomponium Melam, cujus itidem aliquid proponam, ubi capitum ordinem extricavero: viam ejus concinnator omnino aliam secutus est* &c. *Jacobi Sirmondi* ineditum ad Melam commentarium habuit Ludovicus Thomassinus. Prælectiones *Jo. Georgii Grævii* fuere in Bibl. Wittiana. * Novam Melæ editionem in Anglia

(a) Lib. IV. p. 75. *Ravenna*, inquit, *nobilissima, in qua licet Idiota ego, hujus Cosmographiæ expositor, CHRISTO adjuvante genitus sum.*

(b) De hac idem Schottus in præfat.

(c) Vide Antonii Schultingii Orationem in Jac. Perizonii A. 1715. 6. April. defuncti funere p. 40.

Anglia jubemur expectare à *Reynoldo*. Memoriæ Trevoltinæ A. 1709. cap. 2045. *On prepare une nouvelle edition de Pomponius Mela & Solin, avec de nouveaux Commentaires & XXVI. Cartes, dressées selon la doctrine de ces Auteurs. Mr. Reynolds a soin de cette edition.*

Hispanice post antiquam Ludovici Tibaldi Toletani translationem, vertit Josephus Antonius Gonsalez de Salas, additis in loca quædam obscuriora observationibus. Madrit. 1644. 4.

* Anonymi libellum provinciarum ac Metropoleon Galliæ, Honorii Imp. temporibus longe recentiorem esse, observat Salmasius de primatu Papæ. 320. Chorographiam Britanniæ qualis in *Geographo Ravennate* (a) exstat, MStum ad Codicem Regis Galliæ & alterum Vaticanum recensuit *Thomas Galeus*, adscriptis è conjectura sua nominibus locorum recentioribus. Edidit post mortem parentis Rogerus Galeus ad calcem *Antonini* Itineris Britanniarum, ejusdem Thomæ eruditis commentariis illustrati. Lond. 1709. 4. Non videtur vidisse, certe non commemorat, quæ in eandem partem Itinerarii Antoniniani commentatus fuerat *Wilhelmus Burtonus*. Titulus libri: *a commentary on* Antoninus *his Itinerary or Journies of the Romane Empire so far as it concerneth Britain -- by* William Borton, *Batchelor of Lawes, with a Chorographical map of the several stations, and Index to the whole work. Lond.* 1658. *fol. pagg.* 266.

III. *Catalogus Scriptorum in Geographo Ravennate allegatorum ad paginas edit. Gronovianæ*:

Aithanarit Gothorum Philosophus 61. 64. 72. 82. 83. idem qui *Anaridus* 68. 69. 72. sive *Hanaridus*. 81.

Liber *Alexandri* (in quo Alexandri Regis res narrantur) 12.

Arbitio 54. Romanor. Philosophus, 56. 58. 59. 64. 70. 72. 83.

Aristarchus Gothorum Philosophus, 62. Græcorum Philosophus, 59. 60.

Arsacius & *Aphroditianus* Persæ qui lingua Græca Orientem descripserunt, 31.

Athanasius Alexandriæ Episcopus ab Antiocho exquisitus præside, de paradiso, 9.

Basilius Cæsareæ Cappadociæ Episcopus in suo Hexaemero. 9.

Blantasis. 41. *Ægypti patriæ descriptores multi fuerunt Philosophi*

(a) Geographiam Longobardicam vocat Cangius glossario Græco, Appendice pag. 96. 109. &c. Auctorem non septimo sæculo circa A. C. 1300. scripsisse disputat Casimirus Oudinus in triade diss. II. pag. 113. & III. p. 48. & præcipue p. 53. seq. Sed profecto Athanasium ab Antiocho præside exquisitum de paradiso, quem Geographus Ravennas p. 9. laudat, scripsisse oportet ante sæculum XIII. quoniam à Glyca p. 91. & 97. laudatur, & à Damasceno de imaginibus p. 366. 383.

visiones, colores congesserat & inter se contulerat, vix hi quinque: *primus*, *secundus*, *septimus* (*vulgo tertius*) *nonus* (*quartus vulgo*) *decimus* (*vulgo quintus*,) nec hi quidem integri, sed corrupti passim mutilique. Porro *Excerpta sive fragmenta ex iisdem decem libris*, quos filiis suis L. Annæo & (qui postquam à Junio Gallione adoptatus esset Junius Annæus (*a*) Gallio dictus est) Annæo Novato, & Annæo Melæ, Lucani parenti Seneca inscripserat. * *Controversias* collegit in filiorum suorum usus; Pleraque autem ex memoria sua, vel ex iis quæ ipse sibi cum declamantes audiret (*b*) notaverat, nam ut ait præf. libri 1. Controvers. ubi memoriæ suæ felicitatem prædicat, tunc *aut nulli fere maximorum declamatorum commentarii exstabant*, *aut quod pejus*, *falsi*. Et lib. 2. Controvers. 10. p. 172. *Hæc Nasone apud Arellium Fuscum dicente excepta memini*. Excerpta Declamationibus Trithemius male tribuit Senecæ Philosopho.

III. *Suasoriarum liber* (*c*) post controversiarum opus à Seneca digestus, etsi in editionibus fere illi præmissus, quia suasoriæ utpote faciliores in Rhetorum scholis controversias antecedebant. Vide si placet lib. 2. Controvers. 12. & Lud. Cresollii theatrum Rhetorum IV. 7. Credibile autem est Suasoriarum quoque librum primum tantum, nec hunc integrum ad nos pervenisse, certe librum primum diserte inscribi in edit. antiquiss. Veneta testatur Joh. Schultingius. * *Suasorias* Seneca controversiis subjunxit, ut patet ex lib. 2. controvers. 12. pag. 192. ubi de Messala: *quæ dixerit*, *suo loco reddam*, *cum ad suasorias venero*. Sunt autem *suasoriæ* quas deliberativas, ut *controversiæ*, quas judiciales materias vocat Quintilianus lib. 2. c. 1. & 4. & 10. & lib. 3. c. 8.

IV.

(a) * Annæus scribas an Annæus, ut est in MSS. perinde est: vide Pontacum ad Eusebii Chron. p. 571. 573. De hoc *Gallione* mentio Actor. XVIII. 12. ubi vide Grotium, & Nic. Antonii Bibliothecam veterem Hispanam lib. 1. c. 6. Barthium ad Statium T. 1. pag. 251. Fuit & *Seneca* Episcopus Hierosol. de quo Eusebius IV. 5. Hist. & alius, qui Pelagianam hæresin sparsit circa A. C. 493. quem reprehendit Gelasius Romanus in Epistola ad Piceni Episcopos. Etiam nostra ætate notus Seneca scriptor Gallus libelli de Epigrammate. Europe Savante 1718. Jun. p. 274.

(b) Quintilianus lib. 2. c. 11. p. 167. *Similes commentariis puerorum*, *in quos ea*, *quæ aliis declamantibus laudata sunt*, *regerunt*.

(c) Suasoriarum Senecæ titulum qui non probant, & *laudabilia* inscribi malunt, auctorem arguunt, qui suum ipse librum sic appellavit, ut recte notatum P. Pithœo Epist. ad Neveletum Dolscium, quam declamationibus Quintiliani subnexuit pag. 459. Ibidem differit de distinctione declamationum in suasorias & controversias. His in utramque partem causæ disceptabantur, unde ambigua laus adolescentis *sine controversia diserti* apud Gellium IX. 15. Confer Senecam procem. suasoriar. Yvonem Villiomarum, sive Josephum Scaligerum in locos controversos Rob. Titii p. 10. seq Jo. Clericum V. C. Artis Criticæ lib. I. p. 481. seq. Suasoriæ προτρεπτικοὶ λόγοι M. Antonino lib. I. sect. 7. *Concionales* Fabio III. 4.

IV. (*a*) Controversiarum libri è Vaticano Codice primum editi sunt Venet. 1490. atque iterum 1503. græcis verbis, quæ passim à Seneca adspersa erant omissis & latinis passim valde corruptis. Suasoriæ primum adjunctæ in edit. Frobeniana Anno 1512. Hanc duplex Hervagiana editio secuta est, quarum prior Erasmi, altera Cœlii Secundi Curionis industria fuit recensita. Edidit quoque Gryphius Lugduni. * Quintiliani editionibus nonnullis, ut Parisiensi Anno 1549. fol. subjicitur Senecæ declamationum liber, hoc est Controversiarum primus, neque ille integer, cum commentariis inchoatis *Rudolphi Agricolæ*, qui pro auctore perperam habuit L Annæum Senecam Philosophum. Illa Agricolæ hypomnemata vulgata jam ante sunt Basileæ Ann. 1529. apud Bebelium, & in tomo posteriore operum Agricolæ, editorum junctim, Colon. 1539. 4. *Ferd. Pintiani* in Controversiarum libros castigationes prodierunt Venet. 1536. quæ recusæ sunt in editione Operum utriusque Senecæ Parisiensis Anno 1603. fol. in qua habes etiam in Senecam Rhetorem notas Jani Gruteri & Francisci Jureti. Præterea elegantissimi Mureti lucubrationibus in has Senecæ reliquias fato interceptis optime de iis promeriti sunt *Nicolaus Faber* & *Andreas Schottus*, à quo Græcorum hiatus suppleti sunt è quatuor Codd. MSS. & Antonii Covarruviæ atque Antonii Augustini excerptis, in editione operum utriusque Senecæ Commeliniana 1604. & Parisiensi 1606. fol. in quibus & *Nic. Fabri*, *Francisci Jureti* & *Jani Gruteri* notæ, & castigationes leguntur. Præclaram quoque in Rhetore hoc illustrando emendandoque industriam posuit *Johann. Frid. Gronovius* (*b*) licet propter MStorum Codd. inemendatam negligentiam adhuc Augiæ stabulum se relinquere professus, & *Johannes Schultingius*. Quare præferenda reliquis editio est, quæ cum integris horum quatuor virorum, & selectis Gruteri, Jureti, aliorumque notis prodiit Amstelodami apud Elzevirum An. 1672. 8. & tomum tertium operum utriusque Senecæ constituit. Vide etiam Dionysii Gothofredi librum quintum Conjecturarum, ac variarum lectionum in Senecam, Basil. 1590. 8. in quo toto Rhetor noster illustratur, & index occurrit Rhetorum Græcorum latinorumque, quos Seneca memorat. * Hodie exstant quoque *Controversiæ Ennodii*, Christiani scriptoris & Episcopi Ticinensis, una cum ejusdem *dictionibus*, sive declamationibus. *Cascellium* quoque in libro *bene dictorum* olim non modo electa juris ex JCtis, sed etiam flores eloquentiæ ex Oratoribus selegisse

(a) * Declamationes annexæ operibus Senecæ Philosophi jam prodierunt Tarvisii 1478. fol. per Bernardum de Colonia.

(b) Gronovii notæ in utrumque Senecam editæ separatim Lugd. Bat. 1649. 12.

legisse notat Cornelius van Bynkershoek in opusculis varii argumenti. Sed illa Cascellii συναγωγὴ hodie desideratur. Simili studio ex controversiis fori Parisiensis electa (a) nuper Gallico sermone dedit Franciscus Petrus Gilletus. *Nicolai Triveti* Angli expositio declamationum Senecæ, completa A. 1358. fuit MSta in membrana, apud Marquardum Gudium V. C. *Joannis Petreii* Toletani progymnasmata Rhetoricæ, etiam scholia in Senecæ declamationes juncta habent.

V. Index Rhetorum & Scriptorum, in SENECÆ Suasoriis & Controversiis memoratorum.

(a) Europe Savante 1719. Maj. p. 48.

Ful-

Cum hoc indice confer *Dionysii Gothofredi* Nomenclatorem ad Senecam, c. 8. & *Andreæ Schotti* libellum de claris apud Senecam Rhetoribus.

VI. L. ANNÆUS SENECA, M. Annæi Filius una cum Afranio Burro Rector Imperatoriæ juventæ, postquam Senatoria dignitate quæstura præturaque & aliis honoribus functus esset, & Stoicis, licet negat, (a) addictus inter Philosophos magnum sibi nomen comparasset, ab eodem Nerone, quem instituerat, vita

(a) Epist. 45. & de vita beata c. 34

excedere jussus, ferro sibi ipse venas exsolvit, balneumque ingressus obiit Anno CHRISTI 65. Neronis 12. triennio post Burri mortem. *Optimus excultor morum, mentisque colonus*, ut bene vocatur ab Alano lib. 1. Anti-Claudiani. Ejus vitam præter Lipsium & A. Schottum non indiligenter persecutus est M. Antonius Delrio, qui librum secundum prolegomenon ad Syntagma tragœdiæ latinæ vitæ Senecæ describendæ impendit. Mores ipsius & vitam dogmatibus haud respondisse innuit Dio lib. LXI. p. 694. qui mihi non videtur esse audiendus. Nam ut Tacitus, severus & ipse morum censor 14. 52. tradit, criminationes illæ fuerunt invidorum, post Burri mortem ad deteriores inclinante Nerone, & bona Senecæ consilia non amplius audiente Senecam adorientium. * Senecæ Philosophi veri *Magistri sententiarum* (*a*) vitam scriptam à *Petrarcha* memorat Thomasinus in Petrarcha redivivo p. 25. E recentioribus præter citatos, *Jo. Schildius* (*b*) in exercitationibus ad Taciti Anal. lib. XV. ubi extrema Senecæ describuntur, Lugd. Bat. 1645. 12. *Franciscus Salvator* (*c*) in libro edito Romæ 1674. 12. *il filosofo cortegiano, o la vita di Seneca*. Aliis Christianus plane Theologus visus fuit Seneca, (*d*) Atheus aliis, ita ut nimias alii laudes in eum congerendo, alii conviciis onerando & maledictis incredibilibus (*e*) modum excesserunt, vitio solenni ingenii humani, & fato haud infrequenti magnorum virorum, qui per encomiorum & detractionum sese mutuo conficientium certamina famam ingentem ad posteros propagant. Ut vero & doctrinæ copia, & scribendi elegantia longe multumque omnibus obtrectatoribus suis præstitisse Senecam, vere mihi videtur affirmasse Muretus: ita non magis Atheum fuisse illum persuadeo mihi quam Christianum, nec magis contaminatum omnibus sceleribus hypocritam, quam ex Sanctis aliquem aut Angelum: sed non malæ indolis nec absurdi judicii hominem, qui ex Philosophia Stoica tantum profecit, ut in se descendere, & Providentiæ Divinæ consideratione sustinere animum, tum vanitatem ambitionis, avaritiæque & voluptatis stultitiam agnoscere potuerit etiam in affluentia omnium rerum, in negotiorum mole & aulæ maximæ luxu ac magnificentia: qui denique res secundas non minus, quam adversas & mortem ipsam dice-

(a) Petrus Petitus libro de lacrymis p. 139. *Seneca, verus, ut quidem arbitror, Magister sententiarum.*

(b) Nic. Heinsii poemata pag. 263.

(c) Giornale de' letterati di Roma A. 1674. pag. 12.

(d) Criminationes variorum in Senecam Philosophum collegit Jo. Henricus Meibomius in vita Mæcenatis cap. 22. Consule etiam Sam. Basnagium ad A. C. LVIII. nu. 4.

(e) Vide L. Annæum Senecam ab Amando Fabio atheum proclamatum & à Jacobo Petro Huntero defensum. Regiomonte 1651. 4.

dicerit ferre fortiter, quod non verbis, sed factis demonstravit; facile etiam præmii loco laturus vitæ & honorum prorogationem, si eam obsequio qualicunque in Neronis effrenes cupidines, & funesta Reip. consilia redimere voluisset. Justus Lipsius Centur. 1. ad Belgas Epist. 42. *Senecam commentari incepi: pergo sedulo & in ipso labore fructum ejus capio, formari & emendari. Semper ille mihi magnus Vir apparuit: sed ut solent vere magna, magis magisque inspectus & tractatus se approbat, & crebro. Post sacras litteras nihil in ullo orbe, in ulla lingua scriptum utilius, meliusque. DEus mihi det absolvere. Hoc saltem brevi & operoso commentariolo, (ita confido) assequar, ut quivis legere Senecam, & capere, qui modo Latinæ Linguæ rudis non sit, & ex illo campo messem legere possit ad vitæ suæ & morum tutelam. Me aut meam ambitionem hic non specto &c.*

VII. Exstant ejus 1. *de Ira libri III.* ad Novatum fratrem. Hoc opus non integrum ad nos pervenisse ex eo colligas, quod Lactantius in Lib. de ira Dei ex eo profert definitiones iræ, quas frustra quæres in his libris. * *Libri III. de Ira*, imperante Caligula scripti, prodierunt ex recensione Henr. Ernstii, Soræ 1652. 12. Petrus Alcyonius de exilio lib. 2. pag. 200. *Seneca, si quid auctor iste ad rem pertinet, suorum Stoicorum duritiam secutus, damnat in Aristotele iræ laudationem, & affectionis ejusmodi patrocinium, quæ tamen utiliter à natura data nobis videtur, modo præscriptio & moderatio ea retineatur quam idem ipse Philosophus retinendam censet, hoc est ut irascamur pro quibus debemus, & ut oportet, & cum debemus & quamdiu: sin minus, fatui & stupidi essemus, qui & sensu & dolore videremur carere.*

2. *Ad Helviam* (a) *Matrem de consolatione liber*, scriptus cum instinctu Messalinæ in Corsica insula à Claudio Imperatore relegatus esset. Huic libro (qui seorsim prodiit ex recensione *Augusti Buchneri* Witteb. 1655. 8.) Justus Lipsius *XII. Epigrammata* præfigit, quæ sub Senecæ nomine in vett. MSS. occurrunt. Sed Petro Scriverio judice rectius inscribuntur *Epigrammata super exilio L. Annæi Senecæ*, quam ut in Schedis Pithœanis, *L. Annæi Senecæ Epigrammata super exilio.* * Apud Jacobum Magnum auctorem Sophologii pro *consolationibus ad Helviam* ridicule laudatur Seneca *in comessationibus ad Elivam*, ut notavit Nic. Antonius. In Codice MS. Jacobi Durantii Casellii hic libro titulus præfixus: *L. Annæi Senecæ liber ad Helbiam matrem suam de consolatione filii sui.* Vide ejus Varias lect. lib. 1. cap. 17.

3. *Liber de Consolatione ad Polybium* Claudii, cui à studiis fuit, libertum, & fratris morte afflictum. Scriptus anno circiter exsilii tertio,

(a) Albina hæc dicitur in quibusdam editionibus.

tertio, sed hodie magna sui parte ab initio mutilus. * In libro *de consolatione ad Polybium*, huic Claudii Imp. liberto fratris morte afflicto, ac per illum Imperatori blanditur. Unde Dio in excerptis Peiresc. pag. 685. scripsit Senecam Claudii libertis adulatum, ὥστε καὶ βιβλίον ἐκ τῆς νήσου πέμψαι ἐπαίνους αὐτῶν ἔχον, *ut librum refertum eorum laudibus ex insula* (in qua exulabat) *iis mitteret, quem tamen pudore postea ductus stylo verso delevit*. Eodem spectat quod in Epitome Xiphilini p. 694. legas, quod Seneca τὰς ἐξελευθέρας ἐθώπευε, καὶ τινων καὶ ἐγκώμια συνετίθει.

4. *Liber de Consolatione ad Marciam* A. Cremutii Cordi * à Sejano circumventi filiam, nati sui Metilii obitum lugentem. Editus & illustratus à *Davide Chytraeo*, Rostoch. 1571. 8. cum S. Cypriani libro de mortalitate.

5. *De Providentia liber* (*a*) extrema ut videtur parte mutilus, ad Lucilium procuratorem Siciliæ. Integer libri titulus fuisse videtur: *quare bonis viris multa mala accidant, cum sit providentia*. Scriptus est Claudio Imp. jam defuncto. Prodiit separatim Germanice redditus à Jac. Stolterfotho animadversionibusque illustratus. Lubec. 1642. 8. * *Liber de Providentia* cum Mureti Oratione, & notis Lipsii ac Jo. Frid. Gronovii, curante Jo. Henrico Ackero, (*b*) Rudolstadii 1711. 8. Gallice interprete Angelo Capello, Parif. 1578. & Italice Florent. 1714. 4.

6. *De animi tranquillitate* ad præfectum vigilum Neronis Annæum (*c*) Serenum. In hunc librum notæ *Johannis CoKieri* viderunt lucem Leodii 1607. 8. Petri Mulleri Consiliarii tunc Stolbergensis Jenæ 1671. 12. * Liber de tranquillitate animi & quomodo in sapientem non cadat injuria, cum Epistolis Senecæ ad Paulum, excusus Lipsiæ 1499. 4. De tranquillitate animi acute disputat Cardanus libro primo Theonoston, T. 2. Operum, qui nec Senecam, nec Plutarchum putat rem acu tetigisse. Est autem illi tranquillitas mentis *voluptas, quæ percipitur ex cognitione possessionis bonorum omnium, quæ eripi non possunt manente vita & sensu, quæque quo magis augentur tanto plus juvant & mali nihil admixtum habent: ut sunt virtus, scientia, conscientia benefactorum & spes in DEum*. Vide pag. 301. 305. 308. Lectu dignus etiam Josephi Halli liber hujus argumenti quem scripsit Anglice, titulo: *cælum in terra*, heaven upon earth, or of true peace of Minde p. 73. seq. Opp.

7. *De Constantia sapientis* sive *quod in Sapientem non cadit injuria*, *ad eundem Serenum*. * In hunc librum exstant dissertationes morales

(a) Confer Mureti Volum. 2. Orat. 3. & Eduardi Sherburne librum Anglice editum hoc titulo: *Answer to Lucilius his Quare: Why good men suffer mis fortunes?*
(b) Acta Erud. 1711. p. 430.
(c) De hoc Sereno Harduinus ad Plinii XXII. Tom. 4. p. 209.

rales *Justi Reiffenbergii*, è Lipsio magnam partem collectæ, ut notatum Jacobo Thomasio.

8. *De Clementia*, ad Neronem Cæsarem libros tres scripsisse videtur Seneca, ex quibus non exstat nisi *primus & pars secundi*. Commentarius Joannis Calvini in hoc scriptum occurrit T. VII. ejus Operum Theologicorum, editionis luculentæ Amstelodamensis. * Libris *de Clementia* integris videtur usus esse Hildebertus Cenomanensis, qui eos laudat lib. 1. Epist. 3. ad Addam, sententias ex eis inseruit Morali suæ Philosophiæ de honesto & utili. Gallice ea, quæ ex illis libris supersunt, pridem vertit Angelus Capellus Paris. 1578. Jo. Calvini commentarius primum vidit lucem A. 1532.

9. *De brevitate vitæ ad Paulinum*, Uxoris fortassis suæ Paulinæ fratrem, ut contendit Lipsius. Socerum Muretus mavult. Sed ad hunc non scripsisset c. XIX: *Nunc dum calet sanguis, vigentibus ad meliora eundum est*. * Eum non diu post Caligulæ necem composuisse se innuit Seneca c. 18.

10. *De Vita beata* ad fratrem Gallionem sive Novatum. Liber in fine mutilus. * *De vita beata* ad Senecæ exemplum scripsit etiam S. Ambrosius libris duobus, in quorum prioris capitibus duobus maxime postremis docet ea quæ de beatitate sapientis disputant Stoici, verius dici posse de homine Christiano: Vide T. 1. edit. Benedictinor. p. 454. seq.

11. Pars libri *de otio aut secessu sapientis*, male olim annexa superiori libro.

12. *De Beneficiis libri VII.* ad Æbucium Liberalem, Lugdunensem, cujus mentio Epist. XCI. In quibusdam editionibus *Eburtius* dicitur, ab auctore libri de vitis Philosophorum *Eusebius*. Videtur illud opus respicere Seneca Epist. 81. Epitomen ejus latine concinnavit Jac. Sorgerus Jen. 1611. 8. * *Libros de beneficiis* Italice vertit Benedictus Varchius Florent. 1554. 1584. 4. Gallice post Salluerium Accuratum (Saulueur Accaurat) Narbonensem Paris. 1561. 8. Franciscus Malherbius, inter cujus opuscula sæpius prodierunt, ut Augustobonæ Tricassium 1635. 8. quæ tertia jam est editio. Librum primum etiam transtulerat Gallice Angelus Capellus, Paris. 1580. In Codice quodam manu exarato Sæculi XI. hi libri non absurde inscribuntur *de dandis & accipiendis beneficiis*. Vide Henrici Pomposiano in Monasterio Clerici Epist. ad Stephanum, datam A. 1093. quam edidit Bernhardus à Montfaucon in Diario Italico pag. 86. *Federici Morelli* Scholia in hos libros exstant in editionibus Senecæ Paris. 1619. 1628. fol. cum Variorum notis.

13. *Epiſtolæ CXXIV.* ad Lucilium (*a*) Siciliæ procuratorem; cui ex illis immortalitatem pollicetur Epiſt. 21. Eas olim per libros diſtinctas fuiſſe conſtat ex Gellio, qui librum (*b*) 22. Epiſtolarum moralium Senecæ citat lib. 12. cap. 2. unde etiam colliges non paucas hujus Philoſophi Epiſtolas periiſſe. * *Epiſtolæ* Senecæ in MS. Codice, qui in Rhedigeriana Bibliotheca Uratislaviæ aſſervatur, diſtinctæ ſunt in libros XX. ut notatur in Ephemeridibus literariis Lipſienſibus Germanice editis Anno 1710. ſect. IX. pag. 895. ſed non additur, an duo poſtremi libri deſiderentur, an vero diverſa ſit diviſio ab antiquis editionibus, quæ Epiſtolas Senecæ diſtinguunt in libros XXII. In editione Lipſ. 1497. 4. ſunt Epiſtolæ tantum LXXXIX. ut monuit me Clariſſ. Schœtgenius. Epiſtolam XLVIII. editiones quædam lacerant in binas, ut Mureto notatum & H. Stephano. Epiſtolam LXXXVIII. quæ in quibusdam editionibus fertur ſub titulo *libri de ſtudiis liberalibus ad Liberalem*, Hiſpanice pridem juſſu Johannis II. Caſtellæ Regis verſam refert Nic. Antonius, lib. 1. Bibl. vet. Hiſpanæ §. 148.

14. *Naturalium Quæſtionum* ad eundem Lucilium *libri VII.* qui magnam partem verſantur circa Meteorologica. Illuſtrati primum emendatique à Mattheo Fortunato Pannonio, Venet. apud Aldum Anno 1522. 8. Lipſius cum vix in primum caput libri primi Scholia confeciſſet, morbo impeditus à ſcribendo abſtinuit, & hoc opus una cum ſequenti aliis illuſtrandum reliquit.

15. Ἀποκολοκύντωσις, ſive ludus (*c*) in Claudium Imp. Satyra lepidiſſima (*d*) Menippea, notis illuſtrata à B. Rhenano, Adr. Junio, Jano

(a) Lucillum Balbum vocat auctor libri de vitis Philoſophorum. Parthenopenſis forte fuit. Vide Lipſium ad Epiſt. 53. Epicuri ſectam ſecutum colligas ex Epiſtola 23. & aliis. Scriptorum Lucilii elegantiam celebrat Epiſt. 19. & 46. Sed ex Lucilii hujus ſcriptis nihil ad nos pervenit.

(b) In Veneta A. 1492. & aliis antiquis Operum Senecæ editionibus obſervo Epiſtolas ejus CXXIV. diſtingui in libros viginti duos hoc pacto, ut liber 1. complectatur Epiſtolas primores 13. Liber II. 14. 19. III. 20.-28. IV. 29.-35. V. 36. 44. VI. 45.-50. VII. 51.-57. VIII. 58.-66. IX. 67.-70. X. 71.-73. XI. 74.-82. XII. 83.-85. XIII. 86. 88. XIV. 89.-94. XV. 95. XVI. 96.-100, XVII. 101.-103. XVIII. 104.-107. XIX. 108.-112. XX. 113. 114. XXI. 115. 119. XXII. 120.-124. Sed videtur hæc diſtinctio facta à quodam recentiore, qui vigeſimum ſecundum librum à Gellio laudari viderat. Sane quæ Gellius ex Epiſtolis Senecæ illo in loco adducit, in editis Philoſophi Epiſtolis non exſtant. Haud prætereundum quoque, in iisdem antiquis editionibus Senecæ Epiſtolam duodenonageſimam inferius recurrere ſub titulo; *Liber de ſtudiis liberalibus ad Liberalem.*

(c) Ludus, i. e. ſatyra. Vide Dan. Heinſium in libro de Satyra Horatiana.

(d) Satyram Menippeam vocamus, quo genere ſcribendi primum inter Latinos uſus eſt Terentius Varro, cum proſa oratio Satyrica paſſim verſibus brevibusque velut carminibus tanquam interjectis gemmulis diſtinguitur. Porro titulus ſatyræ ἀποκολοκύντωσις exponitur à Dione lib. 60. extremo, innuitque ἀποθέωσιν Claudio partam per eſum boleti ſive κολοκύντου, in quo cibi genere venenum is acceperat, unde boletos *Deorum cibum* Græco proverbio collaudare ſolitum Neronem refert Svetonius c. 33.

Jano Grutero, Nic. Fabro, Liberto Fromondo, Caspar. Barthio, Joh. Frid. Gronovio, &c. *Mihi Cæsar is unius propemodum Senecæ pluris est, quam cuncti Cæsares ipsius Cæsaris Juliani*, inquit Vavassor p. 246. de ludicra dictione. * Ἀποκολοκύντωσιν (a) primus in Germania (b) reperit, edidítque Beatus Rhenanus inter Senecæ opera ab Erasmo recensita Basil. An. 1515. fol. & separatim 1521. 8. De titulo illo vide sis Hadrianum Junium lib. 1 animadversor. cap. 17. Illustravit hunc Senecæ librum etiam *Jo. Scheferus* in Miscellaneis suis, sive libro Academicarum lectionum. Emendationes nonnullæ C. V. *Christophori Augusti Heumanni*, exhibentur in Actis Erud. Tom. 7. supplementi p. 296. seq. Novissime cum notis G. C. B. prodiit hic libellus Lipsiæ 1720. 8. addito Lipsii somnio & Sardis venalibus Petri Cunæi.

VIII. Editiones operum Senecæ Philosophi diligenter recensentur à Nic. Antonio in Bibliotheca veteri Hispana T. 1. p. 32. seq. cujus observatis mea adjungam. * Quorundam Senecę Operum Neapoli sub Ferdinando Rege excusorum A. 1475. fol. quæ exstant in Bibl. Regis Galliarum & in Barberina, meminit Labbeus Bibl. nova MSS. pag. 338. & Mich. Maittaire pag. 115. Annal. typograph. Matthiam Moravum, qui hanc editionem excudit, Gabriel Carchanus Mediolanensis hoc decoravit hexasticho:

Jam pæne abstulerat Senecæ monumenta vetustas,
Vixque erat hæc ullus cui bene nota forent
Tam bona: sed docti Matthiæ *scripta* Moravi
Artificis non est passa perire manus.
Huic igitur meritas grates studiosa juventus
Pro tam sublimi munere semper habe.

Eodem Anno 1475. 4. Parisiis excusæ Senecæ Epistolæ, quas servat Bibl. Mazariniana, & memorat Chevillerius pag. 56. His adjectæ etiam Epistolæ ad Paulum Apostolum. Secuta Operum Senecæ Philosophi Tarvisina editio, etiam Patris Senecæ declamationes junctas habens, per Bernardum de Colonia Anno 1478. fol. quam vidit Jo. Frid. Gronovius, uti & Venetam Bernardini de Coris de Cremona A. 1492. fol. Neapolitanam A. 1484. fol. habet Bibl. Barberiana. Inter hæc *Paullus Pompilius*, qui se unum ex sodalitate literatorum S. Victoris in Quirinali vocat, Romæ 1480. 4. edidit inter alias suas lucubrationes Philologicas *L. Annæi Senecæ vitam*, ad Joannem Lopim, Decanum Valentinum, quæ in Vaticanæ Bibl. MS. Codice num. 2222. exstat. Seneca prodiit iterum Venetiis A. 1503. fol. deinde Florentiæ A. 1513. 8. apud Juntam.

(a) Harduin. ad Plin. XXII. 22. T. 4. p. 207. seq.
(b) Vide Erasmum in adagio I. 3. 1. *aut regem aut fatuum nasci oportere.*

Juntam: Basileæ apud Frobenium cum adscriptis margini notis *Erasmi* A. 1515. fol. Dicavit hanc editionem Erasmus Thomæ Ruthallo Episcopo Dunelmensi, testatus se usum duobus Codicibus MSS. licet non optimis, & ad quatuor millia mendarum sustulisse. Præfatio Erasmi in Senecam legitur inter ejus Epistolas 28. 12. Venetiis apud Aldum A. 1522. 4. ubi naturalium quæstionum libri à *Matthæo Fortunato, Pannonio* castigati, & ἀποκολοκύντωσις à *Beato Rhenano* Anno 1515. illustrata, qui eodem Matthæo judice *primus aliquam lucem in Senecam aperuit, spemque dedit posse illum emendari*. Iterum Basileæ apud Froben. ex secunda & accuratiore Erasmi recognitione A. 1529. fol. cum *Rudolphi Agricolæ* & *Sigismundi Gelenii* castigationibus, & *Senecæ vita*, scripta à *Francisco Petrarcha*. Illum enim auctorem esse, ex MSS. Codice qui fuit Pignorii, alioque penes se existente Jo. Philippus Thomasinus in Bibliothecis Patavinis MSS. pag. 86. & 138. affirmat: Incipit: *Cum permulta sint vel ad mores vel ad institutionem vitæ* &c. Fallitur Rich. Simon, qui hanc Erasmi editionem primam esse putat T. 2. Bibl. select. pag. 151. quod repetunt Memoriæ Trevoltinæ 1714. pag. 1135. Venetiis A. 1536. ex officina Jo. Augusti à Burgo Franci, cum castigationibus *Ferdinandi Pintiani*, qui Codicibus quindecim usus, ad quinquies mille maculas eluisse se profitetur. Basileæ A. 1557. apud Hervagium, cum *Cœlii Secundi Curionis* castigationibus, Ferd. Pintiani luculento de Seneca testimonio, *Vita Senecæ* à *Xicbone Polentono* ex Tacito & Svetonio decerpta, & Rodolphi Agricolæ in controversias Senecæ Rhetoris commentario. Fere enim omnes editiones utrumque Senecam Philosophum, & Rhetorem aut confundunt inter se, aut conjungunt. Sed H. Stephano judice Cœlius Secundus Curio, castigare professus, multis fœdissimis mendis Senecam conspurcavit. Romæ typis Barthol. Gorassii, Anno 1585. fol. cum notis *M. Antonii Mureti*, & indice Julii Roscii Hortini, curante post Mureti, eodem anno prid. Non. Jun. defuncti, obitum Francisco Bencio S. J. Quanquam vero præclara sunt Mureti in Senecam observationes, tamen non ab re illi vitio vertit Henricus Stephanus proodopeia ad Senecæ lectionem edita A. 1586. 8. quod Erasmi operam Senecæ impensam contemnit, & Pintiani vix bis meminit, cum utriusque sæpe emendationibus usus fuerit. Vide interim quæ pro Mureto reponit Rich. Simon T. 1. Bibl. selectæ c. 13. Ista Senecæ editio manu Josephi Scaligeri notata exstat in Bibl. Academiæ Leidensis. Basileæ Anno 1590. 8. apud Episcopium & Coloniæ apud Johannem Gymnicum Anno 1593. 8. cum *Dionysii Gothofredi* conjecturis

Variis

Variis lect. & locis communibus in utrumque Senecam, quæ subjunctæ etiam editioni Senecæ Genevensi A. 1628. 1638. fol. Responsio autem Gothofredi adversus Gruteri suspicionum libros edita separatim Francof. 1591. 8. cui Gruterus (*a*) eodem anno opposuit confirmationem suarum suspicionum. Heidelbergæ A. 1594. fol. apud Commelin. cum notis Mureti & *Jani Gruteri* castigationibus, qui MSS. Codices Palatinos consuluit, addiditque disputationem à Mureto habitam cum Senecæ de providentia librum Romæ interpretaretur, tum *Nic. Fabri* in apocolocyntosin & Marci Senecæ Rhetoris libros eruditas notas. Repetita hæc editio Lugd. 1595. 8. Parisiis 1587. fol. apud Jacobum du Puis.

Præstantissimæ Senecæ editiones sunt, *Parisinæ* A. 1602. fol. cum notis *Erasmi*, *M. Antonii Mureti*, ingenio subinde pluscu-am indulgentis, & *Ferd. Pintiani* bonis codicibus MSS. usi, & cum collectaneis, notisque Jo. Obsopæi, & in ἀποκολοκύντωσιν B. Rhenani & A. Junii, in Senecam vero Rhetorem Nic. Fabri, & in utrumque Senecam animadversionibus excerptis J. Gruteri & castigationibus Francisci Jureti, & Anno 1607. fol. cum Mureti, Lipsii, Jureti, Gruteri, aliorumque notis & observationibus. *Commeliniana* Anno 1604. fol. in quo præter observata variorum jam memorata occurrunt *notæ* (*b*) sive *siglæ*, (*a*) quæ

(a) Dehortatus Gruterum ab illa litigatione fuit Lipsius Centur. ad Germanos Epist. 6. *quid opus in Liberum* (Dionysium) *tam libere? Ego pro amico suadeo, desiste.*

(b) Post *Ennium*, qui vulgares notas 1100. invenit teste Isidoro, siglas istas, quarum mirabili compendio verba dicentis pari celeritate excipere, vel quævis alia citissime in litteras mittere poterant notarii, *Tullium Tironem* Ciceronis libertum primum reperisse narrat Eusebius in Chronicis. Hoc liberti sui invento usus Cicero, Catonis Uticensis orationem in Cæsarem à notariis scribi jussit, teste Plutarcho in Catonis vita. Inde forte inductus Trithemius lib. 6. polygraphiæ p. 599. affirmavit Ciceronem volumen de notis edidisse, filioque suo inscripsisse. Tironem deinde alii sunt insecuti, in his Aquila libertus Mæcenatis, unde Dio lib. 55. Mæcenatem γράμματα πρὸς τάχος sive siglas quasdam primum invenisse refert; & Perennius Philargyrus, ut legere est apud Isidorum Hispal. lib. 1. Originum cap. 21. Confer Sam. Petitum lib. 1. Obs. cap. 1. p. 158. seq. Idem Isidorus addit *Senecam* contracto omnium digestoque numero & aucto ad quinque millia notarum collegisse. Et verisimile est, quæ Lipsii lib. 1. Epist. 27. ad Belgas est suspicio, Senecam ab Isidoro innui non philosophum, sed M. Annæum patrem. Etsi Philosophum malit Bernardus à Mallinkrot cap 24. de natura & usu litterarum. Inter illas Senecæ & Tironis notas exstant etiam *cifræ* sive notæ numerorum, quas Arabibus vulgo imputant, sed longe antiquiorem earum usum fuisse ex his ipsis Senecæ ac Tironis notis & Boethii Geometricis observat If. Vossius pag. 64. seq. ad Melam. Interjecto tempore *Cæcilius Cyprianus* Carthaginiensis Episc. notas tachygraphicas vocum Christianorum usibus necessariarum adjecit, ut idem Trithemius narrat, quas licet etiam inter illas à Grutero editas cognoscere. Quanquam non me fugit esse qui cum Raymundo putant illas Cypriano otiose supponi, & ab editoribus Pamelio, Rigaltio, Joh. Fello &c. jure ne quidem inter quisquilias Cypriani admissas esse judicant. Pro Hygini poeticon Astronomicum talibus siglis scriptum vidisse se testatur P. Bembus

(*a*) quæ veteribus ταχυγράφοις apud Romanos in usu fuerunt *Tironis ac Senecæ* nomine insignitæ. Has (*b*) non mediocri labore ex MSS. eruit primusque in lucem è Jo. Trithemii maxime Codice emisit *Janus Gruterus*, subjectas etiam vasto & luculento inscriptionum veterum operi, quod circa eadem tempora vulgatum, & anno 1707. perquam nitide cum Gudii Græviique notis in Belgio recusum est. *Antuerpienses* cum notis *Justi Lipsii* An. 1605. 1614. 1632. 1637. 1652. fol. adjunctis *Liberti Fromondi* ad apocolocyntosin & quæstiones naturales observationibus.

Seneca ex recensione Gruteri Anno 1604. 12. apud Commelinum,

Bembus in Epist. 8. lib. 5. ad Julium II. Pontificem, qua eum hortatur, ut Ciceronianam illam ceu appellat per notas scribendi rationem restituat. Etiam totum Psalterium ejusmodi notis conceptum inspexit post Trithemium Jos. Scaliger, ut refert Epistola 418. Vide Lipsii Centur. 1. ad Belgas Epist. 27. Jul. Cæsarem Bulengerum lib. IV. de Imperio Romano cap. 3. & 5. Sam. Petitum lib. 2. Observ. cap. 1. p. 159. & Vvovverium cap. 5. Polymath. Hermannum Hugonem de prima scribendi Origine cap. 19. Lambecium T. 1. Bibl. Vindob. p. 18. Bœclerum de rebus sec. IX. & X. p. 346. Bartholin. de libris legendis diss. 6. Balthas. Frid. Saltzmannum diss. 2. de antiquæ scriptionis origine, &c. Nostra ætate simile scribendi compendium apud Anglos excogitarunt Joannes Vvillis, Joanne Vvilkius, Jeremias Rich. & Thomas Shelton, qui etiam omnes Novi instrumenti libros Psalmosque siglis à se repetitis exscriptos publicæ luci exposuit. Libellus autem, quo artem suam tradit, inscribitur *Zeiglographia or a nevvart of Short vvriting.* Lond. 1672. 8. Huic adde Tacheographiam Caroli Aloysii Ramsay, quam Sheltoni ut apparet vestigiis insistens, Germanis nostris utendam obtulit Lipsiæ 1679. 8. Fundamenta hujus artis breviter indicat Vvagenseilius in pera librorum juvenalium loculamento 2. p. 50. & in libro Germanice edito de educatione Principis adolescentis, qui à studiis literarum abhorret p. 44.

(a) Notæ sive siglæ σημειογράφων (ut vocat Plutarchus in Catonis vita p. 770.) quæ huic editioni adjunctæ sunt, & quibus multa à junioribus addita esse notavit Vossius IV. 2. de vitiis sermonis latini, exstant etiam ad calcem thesauri Inscriptionum Gruteri, nuper nitide recusi Amstelod. 1707. fol. Explicationes quasdam illarum siglarum non infeliciter emendavit in Codice suo Marquardus Gudius, quas ejus observationes in Amstelodamensi editione omissas excerpsit amicus noster Christophorus Vvoltereckius, inserique curavit Actis Eruditorum Lips. Tomo V. supplementi pag. 31. seq. Liber *Petri Diaconi*, Monachi Casinensis, qui notas Tironianas ante annos amplius quingentos explicavit ad Conradum Imp. jam typis mandatus fuit antequam Gruterus ipsas proferret in lucem, ut notat Mabillonius de re diplomatica lib. 1. c. XI. §. 18. p. 52. De tachygraphis vide etiam Cangii glossar. in *cursores, nota, sigla,* & Montfauconi palæographiam Græcam lib. V. p. 351. seq. ubi de siglis Græcorum tachygraphorum; Jo. Chokierium Centur. 1. facis artium cap. 93. Guil. Pancirollum lib. 1. Var. Lect. c. 30. & deperditor. tit. 14. atque ibi Henr. Salmuthum: Bernhardi Renoldi observationes ad Joannis Merceri conciliatorem juris Civilis pag. 24. seq. Gaufridus in poetria nova, vulgata nuper à Clariss. viro Polycarpo Leysero in Histor. poematum medii ævi p. 973.

Tradit imaginibus peregrinis Tullius artem
Quam meminisse decet. Sed se decet & sibi soli
Subtilis subtile sum quasi solus adoret.

Negligentiam excipientium in quæstum notariorum arguit Quintilianus VII. 2. p. 6..

(b) Salmasius p. 101. Epist. illam siglarum collectionem qualis in præsenti extat, factam esse conjicit ab homine Christiano circa tempora Gregorii Magni.

num, additis *Syri* mimi ſententiis ope codicum Palatinorum & Friſingenſis auctioribus. Genevæ 1613. cum caſtigationibus Andreæ Schotti in Senecam Rhetorem. Amſtelodami & Lugd. Bat. An. 1619. 8. 2. Vol. præmiſſa Dan. Heinſii Oratione de Stoica Philoſophia & ad Senecam Philoſophum additis notis Mureti, Lipſii, Petri Scriverii, Jo. Iſaaci Pontani, & Jo. Piſcatoris obſervationum ſpicilegio, inque apocolocyntoſin notis Rhenani, Nic. Fabri, & Hadr. Junii: ad Rhetorem Senecam vero notis Andreæ Schotti, & Jo. Iſaaci Pontani, Pariſiis A. 1619. fol. cum notis Gruteri, Jureti, Lipſii, Joh. Petreji, Pintiani, & Obſopœi, animadverſionibusque in Senecam Rhetorem Nicolai Fabri & Andreæ Schotti, hujuſque libro de claris apud Senecam Rhetoribus, & Fred. Morelli ſcholiis ad libros de beneficiis & locis communibus Dionyſ. Gothofredi in utrumque Senecam. Pariſiis A. 1627. fol. in qua editione etiam accedunt notæ *Florentis Chriſtiani*, *Ludovici Dorleans*, *Petri Scriverii*, *Jo. Iſaaci Pontani* &c. uti in Genevenſi A. 1628. fol. animadverſiones *Jacobi Dalechampii*, Medici. Seneca ſine notis Lugd. Bat. 1609. forma minore & 1640. 12. atque circa idem tempus Pariſ. 12. Cum notis *Jo. Frid. Gronovii* ſeparato volumine excuſis Lugd. Bat. 1649. 12. & Amſtelodam. 1658. 12. apud Elzevir. typis nitidis.

Denique non prætereunda Senecæ editio *Elzeviriana* cum integris Juſti Lipſii, *Joannis Frid. Gronovii*, & ſelectis variorum commentariis, *Libertique Fromondi* in Quæſtionum naturalium libros & ἀποκολοκύντωσιν notis & emendationibus, Amſt. 1672. 8. duobus Voluminibus, tertium enim ut ſupra diximus, M. Annæi Senecæ Rhetoris ſcripta complectitur, quæ in Antuerpienſi editione plane ſunt omiſſa. Prodiit etiam Senecæ editio non contemnenda Lipſiæ A. 1702. 8. apud Joannem Thomam Fritſch, cum notis brevibus, & è Lipſio, Gronovio, aliorumque doctorum virorum penu ſelectis. * Seneca ex Lipſii & Gronovii emendatione, Venet. 1695. 12 tribus Vol.

Dionyſii Gothofredi Conjecturæ (*a*), Variæ Lectiones & Loci Communes ſive libri aureorum in Seneca cum Nomenclatore vocum notabilium, nominumque propriorum ſeorſim prodiere Baſileæ 1590. 8. * *Andreæ Peccii* Eugubini ſcriptus circa Annum 1433. in Epiſtolas Senecæ Commentarius, & in eaſdem Commentaria *Caſparini Bergomenſis* ſervantur MSS. in Bibl. Vaticana in-

(a) Super hoc libro lites Gothofredo intercesſere cum Grutero, qui Vvittebergæ An. 1591. illi librum ſuſpicionum extraordinariarum oppoſuit, & eodem anno Francof. vulgavit Confirmationem ſuſpicionum extraordinariarum contra Dionyſii Gothofredi conjecturas & Varias Lect. in Senecam Philoſophum.

ter libros Ducis Urbini Cod. 1022. & 1026. Seneca cum aliis scriptoribus Ethico-Politicis collatus à *Zach. Lundio* fuit MS. Hafniæ in Bibl. Johannis Moth, Potentiss. Regis Daniæ à Consiliis. Taciti vero & Senecæ atque Epistolarum Plinii editiones, quas cum notis Variorum parabat *Jo. Andreas Bosius*, viri doctissimi fato constat interceptas esse.

Senecæ versionem *Gallicam* ab Antonio Verderio compositam excudi Lugduni A. 1584. scribit in sua Bibl. Gallica Crucimanius, qui pag. 287. etiam memorat versionem Laurentii Primi (le Premier) etiam Paris. A. 1500. aliam dedit Claudius Seysselius, Lugd. 1556. & Guilelmus de la Teyssoniere, Sebusianus. Epistolas plerasque transtulit Godfredus de la Chassagne, Pressaci Dominus, Rothomag. 1574. 12. Paris. 1582. Recentiores versiones Gallicæ operum Senecæ exstant auctore Matthia de Chalvet, Paris. 1607. 1638. 1647. fol. & Petro Ryero, Paris. 1659. fol. duobus Vol. & 1669. 12. XIV. volum. Seneca *Germanice*, Michaele Herr interprete Argentorat. 1540. 1545. fol. *Anglice* per Tho. Lodge. Lond. 1614. 1620. fol. Epistolæ, de vita beata, de septem artibus liberalibus (sive Epist. 88.) de providentia & de moribus *Hispanice* jussu Joannis II. Castellæ Regis, Hispali 1491. & Antuerp. 1551. 8. De providentia, de vita beata, de tranquillitate animi, de constantia sapientis, de brevitate vitæ, & consolatio ad Polybium ac de paupertate, interprete Petro Diaz Navarrate, Ferdinando Hispaniæ Infanti & Isabellæ Reginæ à secretis. Mimos etiam vertit & paraphrasi sive glossis explanavit jussu Joannis II. Petrus Diaz de Toledo, libros de clementia Alphonsus de Rebenga, eques Alcantaræ, libros 7. de beneficiis Gaspar Ruiz Montianus, Benedictinus Monachus. *Italice* libros *de beneficiis* transtulit Benedictus Varchi, Florent. 1554 4. libros *de ira*, additis notis, Franciscus Lesdonatus, Patav. 1559. & Sanctus Conti della Rocca Contrada Rom. 1659. ad Carolum Emanuelem II. Sabaudiæ Ducem. *Epistolas* Jo. Baptista Donus Florentinus, Venet. 1549. 4. In Bibl. Veneta Thomasino de Bibliothecis Venetis p. 13. teste MSS. visuntur Epistolæ Senecæ, Etrusco idiomate eleganter scriptæ, nec non in Medicea tribus exemplaribus, ut Nic. Antonio notatum. Denique Epistolæ cum libro de providentia excusæ Italice, (a) Florentiæ A. 1717. 4. *volgarizzamento dell' Epistole di Seneca, & del trattato della Providenza di Dio*. *Danicè* Seneca lucem vidit Soræ 1658. auctore Brigitta Trottia, fœmina erudita.

IX. *Sup-*

(a) Journal litteraire T. IX. p. 468.

IX. *Supposita* Senecæ sunt *liber de virtutibus* (*a*) *cardinalibus*, *alius de moribus*, & tertius de *paupertate*, qui sub ejus nomine cum *Epistola de assentatione vitanda*, *ad Lucilium*, prodierunt Colon. 1529. 8. & alibi. Senecæ etiam adscripti à Vincentio Bellovacensi libro IX. Spec. Historialis c. 102. seq. Hæc opuscula excerpta sunt ex Senecæ & aliorum scriptis, cujus generis etiam esse puta, quæ sub nomine *Proverbiorum* (*b*) & *auctoritatum* Senecæ aliquoties vulgata sunt, non diu post repertam typographiam. Lipsius quoque in calce suæ editionis duplicia Excerpta subjecit, quarum priora illa ipsa sunt quæ edita diximus sub titulo libri de paupertate. Posterioribus remedia in omni genere afflictionum ex Senecæ Philosophia deprompta continentur, quæ in editione Veneta Operum Senecæ A. 1492. fol. 64. leguntur sub hac inscriptione: *Seneca ad Gallionem de remediis fortuitorum. Est oratio per dialogum sensus & rationis*. Prodiit etiam Lipsiæ A. 1500. 4. * Libellus Senecæ suppositus de *quatuor virtutibus Cardinalibus* qui incipit: *Quatuor virtutum species multorum sapientum sententiis definitæ sunt*. Prodiit Daventriæ 1512. 4. cum libro de moribus, & Lipsiæ A. 1515. 4. cum commentariis latinis, & rhythmis metaphrasticis Germanicis, & sine illis Venet. 1586. 12. & in variis Codd. MS. sub Senecæ nomine obvius est, sed verum auctorem habet *Martinum* Abbatem *Dumiensem*, & hinc Episcopum *Braccarensem*, qui circa A. C. 560. claruit. Germanicam Metaphrasin scriptam in membrana servat Norimbergæ V. C. Godfridus Thomasius. Impressa Lipsiæ, incipit sic:

Vier sind der Angel Eugent
Domit getzirt vvirt die Jugent
Die uns vil naturlicher Leuthe
In vren Spruchen bedeuthen.

Gallice vertit Angelus Capellus, Paris. 1582. Cæterum apud

 Clariss.

(a) Hujus libelli Lipsiæ A. 1516. cum commentariis latinis & rhythmis Germanicis sub Senecæ nomine editi verus auctor est *Martinus Braccarensis* circa A. C. 560. clarus. Vide Isidorum Hispalensem cap. 22. de scriptoribus Eccles. & Vincentii Placcii catalogum Pseudonymorum p. 256. Sub hujus Martini nomine prodiit in Bibliotheca PP. T. X. p. 382. & Helmstadii 1691. 8. cum Dominici Mancini libello de quatuor virtutibus Cardinalibus, edente V. C. Hermanno ab Hardt, ubi inscribitur *formula honestæ vitæ*. Præfationem ad Mironem Svevorum Regem, quam huic libro Martinus præfixerat, edidit Lucas Dacherius T. X. Spicilegii. Doctissimus vero Baluzius ad Epist. 154. Lupi Ferrariensis existimabat librum de quatuor virtutibus Seneca auctore scriptum, sed à Martino, abbreviatum esse.

(b) Proverbia Senecæ versibus reddita sunt ab Eberhardo Bethuniensi circa A. C. 1120. Sed quæ in editionibus antiquis feruntur sub proverbiorum Senecæ titulo, parum differunt à Publii Syri mimis sive sententiis.

Clariss. Montfauconum p. 86. seq. Diarii Italici pro verbis: *à quodam Martyrio Episcopo ad Mitonem Regem*, legendum: *à quodam Martino Episcopo ad Mironem Regem*. Illam *Martini* præfationem ad *Mironem*, ante *Dacherium* T. X. Spicilegii, ediderat *Boxbornius* ad Ammianum Marcellinum pag. 863. sed ediderat ab altera non parum discrepantem & tacito Mironis nomine, ut notavit Colomesius in observationibus sacris p. 132. De aliis Martini Braccarensis scriptis Nic. Antonius in Bibl. vet. Hispana lib. IV. c. 3. Opuscula Senecæ supposita occurrunt in plerisque antiquioribus Senecæ editionibus. Libellum *de moribus vitæ humanæ* separatim editum Lips. 1499. 4. Trithemius vocat *de morum institutione*. Incipit: *Omne peccatum actio est*, atque eundem Martinum habet auctorem. Exstat & in Bibl. Patrum T. X. edit. Lugd p. 385. Hunc & alterum *de paupertate* ex Epistolis Senecæ excerptum illustravit Leodegarius à Quercu, Paris. 1556. 4. Liber *de artibus* sive *studiis liberalibus* ad Liberalem haud diversus est ab Epistola 88. ut jam supra notavi. Quid vero scripti sit *Senecæ de Cavalleria*, Ferdinando Mexiæ apud Nic. Antonium lib. 1. Bibl. vet. Hispan. p. 32. allegatus, alius dicet, non ego.

His adde *Epistolas octo ad Paulum Apostolum*, quæ non minus quam sex Pauli ad Senecam, spuriæ sunt, etsi non heri vel nudius tertius, sed ante multa sæcula (*a*) sunt confictæ, cum earum jam meminerit B. Augustinus & Hieronymus, ut Pseudo-Linum, commentitiumque Dextrum, & Joh. Sarisberiensem jam omittamus. Editæ sunt cum aliis Senecæ Scriptis Neapoli 1484. fol. Venet. 1492. fol. & in edit. Erasmi Basil. 1529. fol. sed præmissa censura qua Paulo, & Seneca indignæ pronunciantur. Præterea cum libro de IV. virtutibus cardinalibus Lugd. 1523. 4. Venet. 1588. 8. Et cum reliquis Pauli Epistolis, etiam Jacobi Fabri Stapulensis observationibus illustratæ Paris. 1512. 1515. fol. Leguntur quoque in Bibl. Sancta Sixti Senensis lib. 2. sub titulo *Paulus*, in Mich. Waltheri officina Bibl. in B. Josuæ Arndii Lexico Antiquitatum Ecclef. In locis

(a) Occasionem eas fingendi videntur dedisse Verba Philipp. 4. 22. Vide Dan. Heinsium ad h. l. & quæ notavi in Codice Apocrypho Novi Test. ubi has Epistolas integras exhibui adjunctis meis animadversionibus. Ad Veterum loca ibi præmissa addes hæc Honorii Augustod. de luminaribus Eccles. *Lucius Annaus Seneca Cordubensis Fotini* (leg. ex Hieronymo *Sorionis*) *Stoici discipulus & patruus Lucani Poetæ scripsit quasdam Epistolas ad Paulum Apostolum, & Apostolus quasdam rescripsit*. Censuris adjungenda sunt, quæ habet Angelus Decembrius de Politiæ literar. lib. 1. p. 57. lib. 2. p. 121. Mottanus Vayerus de virtute paganorum T. 1. Opp. p. 660. seq. in fol. & Tho. Crenius ad T. 3. Methodor. de studiis instituendis p. 415. seq. Hinc porro Seneca quorundam judicio audacter annumeratus Christianis, cui rei probandæ miror homines adeo nasutos non produxisse hæc Tertulliani cap. 3. Apologet. *Ego Lucium sapientem virum repente factum Christianum defero*. Sed fabulam de Seneca Christiano explodit Franciscus Modius Lect. novantiqu. Epist. 21.

locis communibus sententiarum Senecæ ab Huberto Schuttepu-tæo digestis, Antuerp. 1613. 12. in Max. Rev. D. Georgii Henr. Gœzii Schediasmate de supposititiis, ac deperditis Pauli scriptis, ubi & Fabri observationes exhibentur Witteberg. 1688. 4. Stephanus Prætorius Germanica versione donavit, cumque ea edidit Hamb. 1595. 4. neque ita pridem cum Epistola Paulo supposita ad Laodicenses latine & Germanice recusæ sunt Bremæ 1692. 4. Denique latine recudendas dedit Rev. D. Jo. Georgius Pritius in introductione ad N. T. pag. 97. Lips. 1704. 12. In iisdem Epistolis Pseudo-Seneca ait se ad Paulum mittere *librum de copia verborum*. Et Thomasinus de Bibliothecis Patavinis p. 58. testatur in Bibl. monasterii S. Antonii urbis Patavinæ exstare manu exaratum L. Annæi Senecæ Cordubensis Stoici discipuli librum de copia verborum ad B. Paulum. Nugæ, nugæ, inquit Nic. Antonius hæc narrans T. I. Bibl. Vet. Hispanæ lib. I. c. 8. p. 31. * *Epistolæ ad Paulum* Apost. non modo cum Senecæ scriptis sæpius prodiere, ut Venet. 1503. fol. Basil. 1515. fol. &c. Sed & junctæ scriptis Apocryphis Clementis, Martialis Lemovicensis, & aliorum prodierunt Augustæ Vindelicorum 1529. 8. Sed nolo de illis Epistolis jam verbum addere, cum fuse de illis dixerim in Codice Apocrypho Novi Test. cui integras etiam inserui cum notis T. I. pag. 880 -- 904. Hamb. 1703. & in tomo novo p. 710 -- 716. Hamb. 1719. 8. Senecæ *de fortuitis remediis ad Gallionem libri II.* MSS. in Bibl. nobilissimi D. Uffenbachii, Francofurti ad Moenum. Illi opinor, qui prodierunt Lipsiæ 1500. 1503. 4. Librum Senecæ *de matrimonio*, quem memorat Trithemius, non vidit ipse, ut puto, sed ex Hieronymi I. in Jovinianum nominavit. De jactato præter rem hujus Philosophi Christianismo exstat diatriba D. Ægidii Strauchii, Witteb. 1668. 1706. 4. Quamquam multa sunt in Senecæ scriptis, quæ hominem Christianum haud dedeceant, quorum partem collegerunt Josephus Hallus, & Jo. Baptista Schellemberchius in Seneca Christiano, & M. Justus Siberus in Seneca divinis oraculis quodammodo consono, Dresdæ 1675. 12. quibus jungendi Rev. Viri Jo. Andreas Schmidius diss. de Seneca ejusque Theologia Jen. 1668. 4. & Jo. Janus Suaningius in Theologia naturali contemplativa ex Senecæ scriptis in locos communes digesta, Hafniæ 1710. 4. *(a)* cum præfat. erudita D. Severini Lintrupii: Jo. Philippus Apinus diss. de religione Senecæ 1692. 4. Jo. Henr. von Seelen, in diss. de scriptoribus gentilibus falso in Christianorum ordinem relatis, & de frustra quæsitis in Virgilio rebus divinioribus, Flensburg, 1714. 4. Jo. Gottlieb Heineccius de Philosophis semichristianis, Halæ Sax.

 1714.

(a) Acta Erudit. T. VI. supplem. p. 335.

1714. 4. Jacobus Henricus Lochnerus in schediasmate de scriptoribus nonnullis, qui aliis pagani, aliis Christiani audiunt, Brem. 1716. 4. & ante hos D. Christianus Kortholtus in diss. de Philippi Arabis, Alexandri Mammææ, Plinii junioris & Senecæ Christianismo Kil. 1666. 4. tum auctor libelli, der Christliche Seneca oder Kichtschnur eines tugend hafften Lebens aus denen Episteln L. Annæi Senecæ gejogen. Lips. 1712. forma minore. Præmissa Senecæ effigies cum adscriptis hisce versiculis:

Sebt dieser Yeyde tan die Christen vvòbl beschamen,
Sie mocbten sicb an ibm nur ein Exempel nebmen,
Acb Scbade, die Dernunfft vvill nacb der Cugend gebn,
Und ein getaufter Cbrist vvill diesesnicbe verstebn.

Moralis Philosophiæ collectanea digesta per titulos, & ex Senecæ scriptis selecta à *Lud. Granatensi*, exstant in hujus operibus junctim Latine excusis Andrea Schotto curante tribus Voluminibus in fol. Colon. 1628. T. 1. p. 643. seqq. Non pauca etiam ad verbum è Seneca repetita in *Joannis Bonæ* manuductione ad Cœlum, quam ipse profitetur medullam continere Sanctorum Patrum, & veterum Philosophorum. *Petri Brincb* admiranda Senecæ Ethica, & Politica in locos communes ordine literarum digesta, & summariis ac notis illustrata, necdum lucem viderunt quod sciam, etsi jam ad prælum parata memorantur in Novis literariis maris Balthici, & Sept. A. 1703. p. 134. *Dionysii Gothofredi* Loci Communes è Seneca exhibent studiose digesta 1) Theologica sive de DEO & rebus Divinis. 2) Juridica ad ordinem Pandectarum, 3) Ethica, 4.) Oeconomica, 5) Politica, 6) Grammatica, Rhetorica, Historica. 7) Dialectica. 8) Physica, Medica, & Mathematica. 9) Similium librum, & 10) Nomenclatorem adagiorum, & nominum propriorum per varias classes digestorum Basil. 1590. 8. L. Annæo Seneca illustrando en blasones politicos y morales por Juan Bannos de Velasco. Madrit. 1670. 4.

X. *Deperdita Senecæ scripta* à veteribus memorantur hæc, notante præter alios Lipsio (*a*.) in vita (*b*) Senecæ cap. 10. Cujus observatis nonnulla adjunxi. Liber *de superstitione*, Tertull. c.12. Apo-

(a) De scriptis Senecæ deperditis disserit etiam M. Anton. Delrio prolegom. ad Senecæ Tragœdias libro 2. qui est de vita Senecæ cap. ult. & Nic. Antonius Bibl vet. Hispanæ §. 117. seq. nam plurima composuerat, atque ut Quintil. X. 1. *tractaverat omnem fere studiorum materiam, nam & orationes ejus, & poemata & Epistolæ & Dialogi feruntur.*

(b) Gyraldus dialogo IX. de Poetis meminit vitæ Senecæ ante Lipsium scriptæ, quam ait circumferri nomine *Aurelii Augustini*, & ex variis ut videtur auctoribus excerptam ab aliquibus tribui *Xychoni Poletono* sive *Polentino*, illi ni fallor, qui Orationes quasdam Ciceronis commentariis illustravit. Vita Socratis & Senecæ à *Jamnotio Mannoto* Florentino descripta MS. exstat in variis Bibliothecis.

Apologet. Lactant: V. 9. & Augustin. VI. 10. de C. D. * Liber sive *dialogus de superstitione* memoratur etiam à Diomede Grammatico lib. 1. Idem eodem libro praeterea Senecam *de officiis* laudat. *Epistolarum ad Novatum fratrem liber X.* allegatur à Prisciano lib. 1. de ponderibus & mensur. *Epistolae ad Maximum Caesonium*. Martial: VII. 44. nisi de aliis libris Caesonio inscriptis intelligendus. *De fortuitis* sive *remediis fortuitorum ad Gallionem fratrem*. Tertull: Apologet. *De providentia*, majus opus scribendum suscepisse se innuit Seneca c. 1. libri, qui de hoc argumento exstat. *De terrae motu* lib. 6. natural. quaest. c. 4. *De immatura morte*, Lactant. III. 2. & auctor Sophologii Jacobus Magnus III. 1. & VII. 7. *De natura rerum* idem Sophologii auctor, nisi libros naturalium quaestionum respexit. *Exhortationum* libri. Lactant. lib. I. c. 4. & 7. III. 15. VI. 24. & 27. *Moralium libri*, quibus de omni materia ad Philosophiam morum spectante fusius disputaverat, ut innuit ipse Epist. 106. 108. & 109. Vide & Lactant. lib. I. cap. 16. lib. II. c. 2. lib. VI. c. 17. *De matrimonio*, Hieron. adversus Jovinian. lib. 1. *Liber de India* Plin. VI. 17. & Serv. in IX. Aeneid. Liber *de situ & sacris Aegyptiorum*, ex quo nonnulla deprompsit Lucanus. Vide Grotium ad Lucani X. 313. Salmasium ad Solin. &c. Memorat idem opus Servius in VI. Aeneid. *Liber de forma mundi*. Boeth. 2. Geometr. p. 15. 37. Cassiodor. * memoratur etiam à Rabano Mauro III. 25. de institutione Clericorum T. 6. Opp. p. 44.

E Lactantii VII. 15. colligit Lipsius Historiam quoque, sive Historiae Rom. compendium à Seneca scriptum fuisse. Sed hoc non firmiore tibicine nititur, quam quod alii ex eodem loco colligere voluerunt auctorem compendii Hist. Romanae, quod sub Flori nomine habemus, non esse Florum, sed Senecam. Nam uti hanc opinionem recte confutavit Vossius lib. I. de Hist. lat. cap. 30. ita non necesse est singulare opus Historicum Senecae comminisci, quoniam potuit sane Seneca obiter in quodam scripto, vel Epistola Romani populi tempora distribuere in quatuor aetates, cujus divisionem partim imitatus est, partim immutavit, aut forte haud inspecto Seneca simile quid & ipse cogitavit Florus. Dio lib. LXI. p. 690. auctor est Senecam scripsisse (a) quae Nero Imp. diceret ad milites, & quae in Senatu recitaret, atque haec Senatui aliquando tanti visa, ut decerneret ea columna argentea insculpi & quotannis cum novi Coss. Magistratum inirent legi. Omitto quod idem Dio pag. 694. refert Senecam non modo reginis & libertis adulatum, sed &

(a) Confer quae de Orationibus ejusmodi, quas Imperatores ab aliis sibi faciendas curarunt, & ipsi in Senatu vel alio loco solenni recitarunt, annotavit Baelius in Lexico ubi de Hadriano Imp. agit nota F.

encomia quorundam composuisse, & Tacitus XIV. 52. Annal. inducit objicientes *eloquentiæ laudem uni sibi adsciscere, & carmina crebrius factitare, postquam Neroni amor eorum venisset*. Quintilianus quoque X. 1. Inst. ubi pulcherrimum de Seneca, & ejus ineptis imitatoribus fert judicium, testatur omnem fere studiorum materiam à Seneca pertractatam. *Nam & Orationes ejus*, inquit, *& Poemata, & Epistolæ & Dialogi feruntur*.

XI. De Senecæ scriptis non male Menagius Tomo 2. Menagianor. sub init. *Il y a dans les ouvrages de Seneque des choses admirables, mais il perd beaucoup quand on le manie, & quand on l' approfondit.. Il est meilleur à citer dans la chaleur de la conversation qu' à lire dans le silence du cabinet. Il veut briller quelque sujet il traite. C' est ce qu' il est fort souvent faux. Cependant le Pere Malebranche* (a) *à mon gré à dit trop mal de lui. On ne sçauroit contester à Seneque d' avoir u de l' esprit infiniment. Quintilian dit un bon mot la dessus:* Velles eum suo ingenio dixisse, alieno judicio. *Le Cardinal Palavicin dit aussi admirabilment bien de Seneque*: Profuma i suoi concetti con ambra, e con un Zibetto, che à longo andare danno in testa. *C' est dans ses considerations sur le stile*. * Senecæ elegantiam, interdum *frivole* ut ait Gellius *argutam*, cum præclara Ciceronis eloquentia conferunt Gedoynius præf. ad Gallicam suam Quintiliani versionem, & Jo. Antonius Bernardus singulari diss. Consule memorias Trevoltinas A. 1717. pag. 1898. Journal des Savans 1718. Octob. pag 451. seq. Dominicum Bohurium in libro, la maniere de bien penser, dialog. 3. p. 226.

XII. CASP. BARTHII Index Scriptorum à SENECA Philosopho laudatorum, ad paginas editionis Amst. & Lugd. Bat. 1619. 8. 2. Volum.

Priore tomo habentur Libri de beneficiis, Epistola, Lib. de otio Sapientis, de Providentia & Quæstiones Naturales.

Ari-

(a) Malebranche de inquirenda Veritate lib. II. cap. 4. Confer si placet Opuscula var. à San Evremoniana p. 32. seq.

Epi-

Par-

XII. Jam

XII. Jam dicendum est *de decem Tragœdiis*, quæ sub Senecæ nomine ambulant & Philosopho tribuuntur à Francisco Petrarcha, Petro Crinito, Daniele Cajetano, Martino Delrione, &c. Alii ut Balth. Bonifacius lib. 15. cap. 7. Historiæ ludicræ audacter pronunciant, autorem habere Marcum Senecam nepotem, Philosophi ex priore uxore filium, sed præmatura morte exstinctum, cujus meminit Consolat. ad Helviam cap. XVI. Sed ex eodem loco constat admodum puerum & paullo ante Patris exsilium obiisse. Aliis ut Joh. Boccatio, saltim dubium est utrum filius L. Annæi, vel frater, vel ex fratre nepos, M. Annæus Lucanus eas scripserit. * *Tragœdias* Elias Vinetus putavit esse nescio cujus L. Annæi Senecæ, qui sub Trajano floruerit. Senecam Philosophum à Tragico distinguit quoque Sidonius Apollinaris Carm. IX. vers. 231. Idem faciunt alii, à quibus tamen recte ut puto dissentiunt Nic. Antonius lib. 1. Bibl. veteris Hispanæ cap. 9. & Barthius ad Statium T. 1. p. 251. Equidem certum est, & Senecam Philosophum carmine valuisse (*a*) & aliquas tragœdias ad eum recte referri. Sed & de hoc fere convenit inter eruditos, decem has, quas habemus, non esse unius autoris.

1. *Hercules furens* ex Dan. Heinsii sententia autorem habet M. Annæum Senecam Philosophi patrem. Versus ex hoc dramate, Seneca nominetenus compellato afferuntur à Terentiano Mauro lib. de metris. Imitatus est Seneca Herculem furentem Euripidis, ad quem vide si placet, quæ notavit Josua Barnes V. C. ad vers. 140.

2. *Thyestes* Senecæ tribuitur à Luctatio (*b*) Statii Scholiaste ad lib. IV. Thebaid. Hæc eidem M. Annæo Senecæ ab Heinsio adscribitur.

3. *Thebais* sive *Phœnissæ* reliquis præfertur à Lipsio, Florente Christiano & Jano Bernartio, sed eadem indigna Seneca, minimaque tragœdiarum est judicio Jos. Scaligeri, Dan. Heinsii, Petri

(a) Vide Senec. Epist. CVII. & CXV. & Lipsium ad Tacit. XIV. 52. cujus & Quintiliani locum paulò ante adduxi.

(b) Sub ejusd. *Luctatii* nomine periochas, sive *argumenta singularum tragœdiarum* in MS. repertas edidit que G. Fabricius. Petrus autem Scriverius testatur se vidisse MS. quo argumentum Herculis furentis paucis admodum verbis immutatis referebatur ad Albertinum Musatum Patavinum Historiographum. Janus Gruterus passim quoque meminit *Veteris Scholiastæ Palatini in tragœdias Senecæ*. Cum vero idem testetur illum sua inscripsisse Johanni Botticellæ, apparet eum non esse valde antiquum. *Primus quod sciam*, inquit Nic. Antonius in Bibl. Vet. Hispana, *tragœdias Senecæ glossis illustravit Nicolaus Treveth Dominicanus sæculo post CHRISTUM natum XIV. quæ MSS. occurrunt in Bibl. Ferdinandi Coloni Eccles. Hispalensis*. * Hunc Anglum Dominicanum suspicor latere sub corrupto *Francheti* nomine apud Nic. Antonium lib. 1. §. 173. *Triveti* hujus sive *Trevethi* in quasdam tragœdias scholia MSS. exstant Uratislaviæ in Bibl Rhedigeriana. Eadem in aliis etiam occurrunt Bibliothecis, ut eidem Antonio §. 177. observatum.

tri Scriverii. Ad Senecam Philosophum referendam esse, nec Lipsius dixerit, qui temporibus Augusti vindicare malebat. * Nescio quale sit Henrici Chiffellii *supplementum ad Thebaidem Senecæ*, Rom. 1628. 8. quod memoratur in Catalogo Bibl. Barberinæ. Cum Q. Septimii Florentis Christiani notis prodiit Thebais Paris. 1588. apud Fed. Morell.

4. *Hippolyto* si Troadas excipias nulla Latinorum secunda est, & Philosophum Senecam autorem agnoscit, judice Daniele Heinsio. Porro versus quem ex *Phædra* (a) Senecæ affert Priscianus libro IV. in hoc dramate occurrit. Etiam in Ms. optimo Florentino quo usus Joh. Frid. Gronovius, hæc Tragœdia *Phædra* inscribitur. Comparationem inter Hippolytum Senecæ, & Euripidis edidit Joh. Henr. Boeclerus Argentor. 1651. 4. vide & Sam Petitum lib. 1. Obs. cap. 2. qui cap. 1. suspicatur Medeam, & Hippolytum à Seneca Philosopho in exsilio scriptas esse, utpote in quo *levioribus se oblectasse studiis* testatur in consolat. ad Helviam ap. IV. * Bœcleri comparatio inter *Hippolytum* Senecæ & Euripidis legitur in ejus dissertatt. Academicis Argentorati A. 1710. 4. junctim excusis Tom. 2. pag. 1159. seq.

5. *Oedipus* adumbrata ex Sophoclis Oedipo Tyranno, auctore M. Annæo Seneca Philosophi parente, ut eidem Heinsio videtur.

6. *Troades* Senecæ tribuitur à Valerio Probo, sed qui bis *Hecubam* vocat. Ceterum Philosophi esse & Euripidis Troadas longe vincere judicabat olim Heinsius. Troadem perperam appellant Lipsius & alii, qui etiam contemnendi & ignobilis auctoris esse existimant, cum Jos. Scaligero judice sit princeps Latinarum Tragœdiarum. Cum Euripidis Troadibus & Hecuba confert Sam. Petitus lib. I. Observ. cap. 3. qui post reditum ab exsilio scriptam hanc Tragœdiam in aula à Philosopho existimat cap. 1. * Troades *Hecubam* appellat etiam Priscianus. Germanicis versibus reddidit notasque addidit Poeta egregius Martinus Opitius parte 2. poematum, inscripsitque Aug. Buchnero.

7. *Medea* sub Senecæ nomine allegatur à Quintiliano lib. 9. c 2. & Philosopho tribuitur ab omnibus, quanquam vetus Lucani scholiastes affectam fuisse etiam à Lucano Medeam Tragœdiam testatur. De Ovidii Medea dixi supra p. 273. * In Senecæ *Medeam* commentaria Matthæi Raderi S. I. prodiere Monachii 1631. 12.

8. *Ex Agamemnone* versiculum sub Senecæ nomine laudat Priscianus

(a) Thomas Phædrus eloquentiam Romæ sub extremum sæculi XV. cum summa laude professus, ita ut ætatis suæ Cicero haberetur, Phædri cognomen tulit, quod personam Phædræ in hoc dramate eleganter repræsentasset. Vide Erasmi Epist. XXIII. 5. ubi male Petrus pro Thoma appellatur.

ſcianus libro 6. Gallice Agamemnonem è Seneca compoſuit Carolus Tuſtanus Pariſ. 1566. 4. * *Agamemnonem* Anglica donavit metaphraſi Blackmorius, parte 2. poematum Miſcellaneorum Lond. 1718. 8.

9. *Hercules Oeteus* Tragœdia ex Sophoclis Trachiniis adumbrata, ſed longe infra Græcam ſubſidens, quamque ſermo arguit longe poſt reliquas ſcriptam eſſe. *Cujus auctor ſi tam corruptus eſt & vitioſus elocutione, quam rebus & ſententiis turgidus & inflatus, nihil eſt quod illum audire magnopere velimus*, inquit Vavaſſor lib. de vi & uſu quorundam verborum latinorum.

10. *Octavia* (a) & ipſa Seneca Philoſopho non indigna, ſi Scaligerum (b) ſequimur, etſi præ reliquis humi ſerpit, & Juſto Lipſio viſa verbere eruditorum excipienda, non plauſu. * *Octaviam* Juſtus Rycquius ad Taciti XIV. 63. ſcriptam putat à Seneca Anno U. C. 813.

Jul. Cæſar. Scaliger non dubitat Senecæ tragœdias etiam ultra Græcarum vim & elegantiam extollere, pleriſque tamen hodie aliter videtur, qui nimium Philoſophicas eſſe, & contra leges tragœdiæ paſſim peccare obſervat. Vide Voſſium patrem in Iſtitutt. Poëticis, & Rapini, aliorumque judicia collecta à Baillero Tom. 2. judiciorum de Poetis. * *Dionyſii Thuſci* de Rubertis è Burgo S. Sepulchri & *Thomæ Aquinatis*, qui à quibuſdam memorantur, commentarii, lucem certe haud viderunt. MS. Codex non contemnendus Tragœdiarum Senecæ ſervatur Gothæ in Bibl. Sereniſſimi Ducis. Vide Catalogum MSS. illius Bibl. editum à Rev. Erneſto Sal. Cypriano pag. 106.

XIV. Quam primam omnium editionem harum tragœdiarum habent Delrio & Nic. Antonius, quamque Herbipolenſem appellant, eſt mihi in manibus excuſa Lipſiæ upud Martinum Herbipolim, ſine notatione temporis in 4. * Extrema pagina hoc Jacobi Baryni legitur tetraſtichon:

Clauditur iſte liber Senecæ, repetendus in omne
Ævum, hunc ardenti pectore Lector ama.

Pre-

(a) Non videtur eſſe Senecæ & in MS. optimo Florentino omittitur. *L. Annæo Flo*ri eam tribuit Voſſ. p. 164. de Hiſt. lat. qui Inſtit. Poet. lib. 2. pag. 76. eam omnium ineptiſſimam vocat & opus plane Scholaſticum: Neque Octaviæ mortem potuiſſe memorare Senecam à Nerone prius exſtinctum. In editis vulgo poſtremum locum occupat, niſi quod in antiquiſſ. edit. Lipſienſi, quæ litteris Longobardicis forma quarta excuſa eſt à Martino Herbipoli, & in aliis quibuſdam eam præmiſſam vidi Herculi Oetæo. Sed notum eſt quanta ſit tam in editis, quàm in MSS. varietas in ordine harum tragœdiarum.

(b) Fuit tamen cum Joſephus Scaliger non Senecam exiſtimaret auctorem eſſe hujus tragœdiæ, ſed Scævum Memorem, de quo Voſſ. p. 48. de Poet. latin.

Presserat Herbipolis Martinus in urbe decenti
Lipzeck. Hoc munus candide Lector ama.

Emendatissimam hanc editionem vocat Delrio, falli tamen existimo eos qui pro prima habent: Apud eundem Antonium p. 38. & 39. Bibl. veteris Hispanæ plures videre licet tragœdiarum Senecæ non modo editiones, sed versiones quoque, & interpretes. * Prodierunt Senecæ tragœdiæ Venet. 1482. & 1510. fol. cum commentariis *Gellii Bernardini Marmitæ* Parmensis; & 1493. 1505. fol. cum *Dan. Cajetani* Cremonensis commentariis, qui male dicitur subinde etiam in titulo, Galatanus. Eam secutæ Florentina A. 1513. 8. apud Philippum Juntam, ex recensione *Benedicti Florentini*. Parisiensis A. 1514. fol. ex recensione *Hieron. Avantii & Philologi*, cum *Erasmi*, *Gerardi Vercellani*, *Ægidii Maserii*, *Bernardini Marmitæ*, *Danielis Cajetani*, & *Jodoci Badii Ascensii* notis & commentariis. In eadem urbe A. 1511. fol. in lucem emissæ erant *Jacobi à Cruce*, Bononiensis, annotata in Ovidium, Virgilium, Persium, Lucanum, Papinii silvas, Senecæ tragœdias, Horatium, Martialem, Silium Italicum &c. *Avantius*, ex cujus castigatione cum ejus dissertatione de generibus carminum apud Senecam tragędiæ editæ sunt apud Aldum sive Asulanum Venet. 1517. 8. tria fere millia erratorum eluisse se testatus est. Iterum viderunt lucem Venet. 1522. fol. apud Bernardum de Vianis cum commentariis Bernardini Marmitæ & Dan. Cajetani. Basileæ 1529. 8. apud Henricum Petri. Lugduni 1538. apud Gryph. curante *Lud. Carrione*. Lipsiæ 1566. 8. apud Vœgelin. cum *Georgii Fabricii* variis Lect. & Epistola de tragędiarum usu, ac de generibus carminum apud Senecam. Prima *M. Antonii Delrionis* editio, qui Senecæ tragedias egregie illustravit, excusa est cum Senecæ & fragmentis vett. Tragicorum Antvverp. 1576. 4. apud Plantin. tum 1594. 4. & Parif. 1607. 1620. 4. Cum *Justi Lipsii* animadversionibus ex veteri libro bonæ notæ, ac celebri illa censura de tragędiarum scriptore, ad Raphelengium; & *Francisci Raphelengii* notis. Lugd. Bat. 1588. & apud Commelin. 1589. 8. Cum notis *Jani Gruteri*. ibid. 1600. 8. Cum Castigationibus *Jos. Scaligeri* & *Dan. Heinsii*, cujus etiam diss. de tragœdiarum auctoribus adjuncta est, Lugd. Bat. 1611.

Editio *Scriveriana* ex castigatione P. Scriverii, cum integris Justi Lipsii (Lugd. Bat. 1588) Francisci Raphelengii, & qui Thebaidem illustravit Septimii Florentis Christiani, Hieron. Commelini, Jos. Scaligeri, Jani Gruteri, Dan. Heinsii, Isaaci Pontani, addita Georgii Fabricii, Avantiique diss. de carminum apud Senecam generibus, Lugdun. Bat. 1621. 8. Idem Scriverius Veterum Tragicorum Latinorum fragmenta post Delrionem accurate collegit,

git, quæ infra libro quarto recensemus. Post Scriverium Senecæ tragœdias cum selectis variorum suisque animadversionibus vulgavit *Antonius Thysius* ibid. 1651. 8. & qui in primis præclare de Seneca meritus est, *Joh. Frid. Gronovius* adhibito optimæ notæ MS. Florentino Anno 1661. 8. Ejusdem Gronovii notas in Tragicum ex chirographo auctas, & à filio Jacobo digestas cum Variorum notis Senecæ additis, locupletissimoque indice recuderunt Amstelodamenses 1682. 8. Nec contemnenda editio instructa notis *Thomæ Farnabii* Lond. 1623. 12. & Amstelod. 1713. 12. etiam Francof. 1625. 8 Venet. 1688. 12. Cum versione Gallica *Michaelis de Marolles* prodierunt Senecæ tragœdiæ Parif. 1660. 8. duobus volum. * Thyestem *Italice* vertit Ludovicus Dulcis, nescio an cæteras etiam Tragędias. Universas Italicis reddidit versibus Hyacinthus Nani Senensis. Agamemnonem *Anglica* Metaphrasi donavit pridem Jo. Studley Lond. 1566. 8. Medeam Eduardus Sherburne Lond. 1648. 8. atque inde quoque reliquas. Troadas *Hispanice* Josephus Antonius Gonsalez de Salas, addita Nova idea Tragœdiæ & Exercitatione scholastica de theatro Madrit. 1633. 4. Omitto *Gallicam* Metaphrasim Agamemnonis, auctore Carolo Toustain, Parif. 1556. 4. * Ambrosiana Bibliotheca pulcherrimum habet tragędiarum Senecæ codicem cum argumentis *Albertini Mussati*, Patavini, ut testatur Nic. Antonius p. 39. Bibl. vet. Hispan.

CAPUT X.

DE LUCANO, Poeta.

Lucani ætas. 1. *Pharsaliæ libri*. 2. *Editiones*. 3. *Carmen ad Pisonem Lucano tributum*. 4. *Scripta deperdita*. 5.

I. M. ANNÆUS LUCANUS (*a*) Cordubensis Hispanus, filius M. Annæi Melæ, quem Senecæ Philosophi fratrem fuisse diximus, Eques Romanus & ab Imp. Nerone variis auctus honoribus, sed postea, grave ejus odium incurrens, quod in Poetica, cujus Principatum Imperator ambiebat, (*b*) excellere cuperet, itaque addens se Pisonianæ conjurationi, & deprehensus exire-

(a) Præter vitam Lucani, quæ ad Svetonium auctorem refertur, aliam ineditam laudat Scaliger ad culicem Virgilii. Illam fortassis quæ editioni Schrevelianæ præmittitur edita à Joanne Britannico. Adire præterea juvabit Martinum Hanckium de Rom. rerum scriptoribus c. XI. Nic. Antonium lib. 1. Bibl. Vet. Hispanæ cap. 10. & Gaddium de Scriptoribus non Ecclesiast. T. 1. p. 269.

(b) Tacitus XV. 49. & 70.

exireque vita jussus, venis solutis obiit Anno CHRISTI 65. vix annos natus 27. Genethliacon ejus celebrat Statius lib. II. Silva 7.

II. Exstant ejus *Pharsaliæ*, sive de bello civili Cæsaris atque Pompeji, quod Pugna ad Pharsalum Thessaliæ urbem, qua Pompejum Cæsar vicit, finitum est, *Libri X.* Carmine Heroico. Quantum ex præsenti opere gloriæ sibi promiserit auctor ipse, patet ex his ejus verbis IX. 983. seq.

Invidia sacræ Cæsar ne tangere famæ,
Nam si quid Latiis fas est promittere Musis,
Quantum Smyrnæi (a) *durabunt Vatis honores,*
Venturi me Teque legent, Pharsalia *nostra*
Vivet & à nullo tenebris damnabitur ævo.

Tumorem Lucani reprehendit Jul. Cæsar Scaliger & Caussinus III. 10. de eloquentia sacra & profana. Non minus reprehendas, quod mirum in modum adulatur Neroni, usque adeo ut cum multis verbis bellorum civilium atrocitatem & miseriam exaggerasset, subjungat lib. I. vers. 44.

Multum Roma tamen debet civilibus armis,
Quod tibi res acta est ----

Astronomiæ peritiam in Lucano desiderabat Josephus Scaliger prolegom. ad Manil. & alibi, eumque secutus Grotius ad lib. I. vers. 54 & Barthius LIII. 6. Adversar. Sed defendit Lucanum Franciscus Insulanus procurator Parisinus in Apologia pro Lucani Mathematica adversus Scaligerum, versibus edita Paris. 1582. 4. quam impugnat Scaliger Epist. 3. ad Mamertum Patissonium (*b*). Aliam Lucani Apologiam Scaligero opposuit Jacobus Palmerius Grentesmenilius editam post auctoris mortem à Jano Berkelio Lugdun. Bat. 1704. 8. Conferendus etiam Jo. Baptista Bellus in diatriba de mense & die (*c*) victoriæ Pharsalicæ Tolos. 1637. 8. recusa T. VIII. thesauri antiquitatum Romanar. Græviani, & separatim iterum cura Henr. Leonhardi Schurzfleischii V. C. Witteberg. 1705. 4. Laudat Lucanum præter alios, ac frequenter imitatur Guilielmus Brito, ut observatum Reinesio est p. 561. & 404. Var. Lect. * Clarissimo Burmanno judice, ut eloquentiæ corruptela Senecæ Pholosopho recte adscribitur, ita sanctissimam & divinam artem poesin primus contaminare, & Heroicum carmen ad declamatoria acumina demittere aggressus est fratris ejus M. Annæi Melæ filius, Lucanus. Ineptiuntque maxime qui eum Virgilio comparare annituntur, in quo omnia castigata, limata, & natu-

(a) Homerum intelligit.
(b) Confer Menagii Anti Bailletum T. I. p. 370.
(c) 26. Jun. Anno U. C. 706.

naturalia: cum Lucanus ut effrænis equus impetu semper maximo fertur, neque habenas audit, sed indulgens ingenio, neque modum neque rationem servat carminis, judicio non recte usus, cum ubique ostentare vim suam & vehementiam; etiam ubi convenit minime, conatur. (*a*) Potest tamen cum fructu legi, cum ejus dictio sit satis latina, puraque, & descriptiones, quas immiscet operi, haud inelegantes. Characteres ejus quoque egregii, in qua arte proximus est Vellejo Paterculo, & rerum Civilium minime rudis. Lucanus perstringitur a Petronio c. 118. his verbis: *Ecce libelli civilis ingens opus quisquis attigerit nisi plenus litteris sub onere labetur. Non enim res gestæ versibus comprehendendæ sunt, quod longe melius Historici faciunt quam Poetæ* &c. Confer Jani Dousæ præcidanea ad Petron. lib. 2. c. 12. Tamen Casp. Barlæus T. 1. poem. p. 417. ex persona Lucani:

Cui minus Historicus credor, minus esse Poeta,
Me minor est vates, me minor Historicus.

Atheismi crimen Lucano impactum ab eo removet auctor Epistolarum Italice editarum Bononiæ A. 1708. 8. p. 32. 242. Acta Eruditorum Lipf. T. 4. supplementi p. 62. seq. Memoriæ Trevolt. 1706. p. 570. In antiquis Codicibus hoc de Lucano Hexastichon legitur:

Corduba me genuit, rapuit Nero, prælia dixi
Quæ gessere pares hinc socer, inde gener.
Continuo nunquam direxi carmina ductu,
Quæ tractim serpit, (b) plus mihi coma placet.
Fulminis in morem quæ sunt miranda citentur.
Hæc vero sapiet dictio quæ feriet.

Vitam Lucani à Svetonio scriptam, ad Casaubonum A. 1596. misit Theodorus Canterus. Vide Epistolas Casauboni edit. Almelovenianæ pag. 646. ubi notantur aliunde assuta esse hæc verba postrema: *Poemata etiam ejus prælegi memini, confici vero ac venalia proponi non tantum operose ac diligenter, sed inepte quoque.* Svetonio hæc vita vindicatur à Barthio VII. 3. XI. 21. Adversar. Extat in Grævianis & aliis recentioribus Svetonii editionibus. Alia vita est quæ ex Commentario antiquissimo repetita fertur in variis Lucani editionibus & incipit: *M. Annæus Lucanus Patrem habuit M. Annæum Melam.* In *Jo. Fr. Wichmanshausenii* diatriba in Lucani

(a) Adde Barth. LIII. 6. Adverser.

(b) Alii rectius: *quæ tractim serpant: plus mihi comma placet.* Comma est incisum, breve, argutum. Nimium quæsita acumina in Lucano reprehendit Dominicus Bohurius, libro la maniere de penser p. 237. Quod vero *plus historicus quam Poeta* dicitur Jornandi c. 5. de rebus Get. atque inde Freculfo lib. 2. Chron. c. 16. ad fidem potius patrem pertinere, quam ad scribendi characterem.

ni Pharsaliam, Witeb. 1712. 4 & in *Jacobi Mosanti Briosii* (de Brieux) Epistolis, editis Cadomi A. 1670. 8. p. 112. seqq. ad Jacobum Palmerium, multa in Lucani laudem congesta lector reperiet, & pag. 130. seqq. nonnulla Lucani emendata vel illustrata. De Palmerii pro Lucano Apologia adi si placet ephemerides eruditorum Paris. A. 1708. Novembr. p. 365. Illustrat etiam plura Lucani loca & castigat Franciscus Modius in lectionibus novantiquis, nec non Guil. Canterus in Novis lectionibus. Nimium Lucano tribui à Statio, cum patriam ejus ipso nato *plus quam Senecam dedisse Mundo* scripsit, ita profitetur Barthius ad lib. 2. silv. 7. p. 251. ut adulationem hoc appellet pæne abominabilem. Nimis tamen & ipse in Lucanum iniquus, quando subjungit: *Quid enim totus Lucanus, tamen meliore parte suorum scriptorum superstes, ad Senecæ vel unam Epistolam aut tractationem?* Idem assentitur Francisco Florido Sabino, qui lib. 2. subseciv. lection. c. 20. nihil unquam putavit prolatum stultius, quam cum Statius Homero superiorem, parem Virgilio Lucanum celebravit Poetam his versibus:

Grajo nobilior Melete Bætis,
Bætin Mantua provocare noli.

Fœminis quæ, ut Polla Lucanum, maritos suos in studiis adjuverunt, addenda Claudia Statii Poëtæ, de qua Gevartius III. 13. Papinianar. lect. p. 195. seq.

Libri decimi pars posterior & forte plures insequentes cum aliis Lucani Poëmatis perierunt. Nec ultimam manum (*a*) addidisse iis, quos habemus, libris dicitur, cum sint elegantissimi, gravibusque sententiis & Poëtico decore insignes, quamvis fuerint, qui Poëtis (*b*) accensere Lucanum dubitarunt, quod historiam,

(a) Libros tres priores emendasse ajunt *Pollam Argentariam* Lucani uxorem, quæ deinde Statio Poetæ nupsit, ut ipse docere videtur procemio lib. 2. Silvar. Hinc Sidonius: *Polla dat Poetas*: Hæc teste Baptista Fulgoso *tanto ingenio doctrinaque fuit, ut cœptos à viro permultos versus ipsa eadem Styli gravitate atque elegantia perficeret, atque epigrammata etiam peritissime conscriberet.* lib. 8. cap. 3. Plures fœminæ maritos suos, vel amasios in studiis adjuvantes celebrantur à Sidonio lib. II. Epist. 10. ad Hesperium: *Sisque opido meminens quod olim Martia Hortensio, Terentia Tullio, Calpurnia Plinio, Pudentilla Apulejo, Rusticiana Symmacho legentibus meditantibusque candelas, & candelabra tenuerunt, - - - reminiscere quod sæpe versum Corinna cum suo Nasone complevit, Lesbia cum Catullo, Cesennia cum Getulico, Argentaria cum Lucano, Cynthia cum Propertio, Delia cum Tibullo.*

(b) Vide Martialem XIV. 194. Isidorum VIII. 7. Orig. & Servii loca, Jornandis ac Jo. Sarisberiensis ap. Voss. de natura poeticæ p. 7. Nimirum ex Aristotelis præceptis, vati non est quasi res gesta versibus tradenda, sed per ambages Deorumque ministeria, & fabulosum sententiarum tormentum debet liber spiritus præcipitari, ut loquitur Petronius. Verum Erasmus Epist. ad Andream Ammonium p. 216. *Sunt*, inquit, *qui poema non putent, nisi Deos omnes è cœlo, mari, terraque subinde advocas, nisi sexcentas infulcias fabulas. Mihi semper placuit carmen, quod à prosa sed optima non longe recederet.* In hanc sententiam multa Palingenius scriptor lectu dignissimus initio libri VI. Zodiac.

quam versu persequitur, non tot fabulis inquinasset more aliorum Poëtarum. Marbodum Andinum Rhedonensem Episcopum fama est, ut Patriæ gratificaretur hos de Meduana & Ligeri versus Lucano inseruisse Lib. I. v. 438. seq.

In nebulis, Meduana tuis, marcere perosus
Andus, jam placido Ligeris recreatur ab amne.

Sane in omnibus MSS. Codicibus antiquis non comparent vel ipso Grotio teste, qui eos in sua ἐκδόσει edendos curavit. Hæc Menagius p. 27. ad Laert.

III. Editio Lucani (*a*) princeps est Romana A. 1649. fol. curante *Jo. Andrea* Episcopo Aleriensi vulgata, nuncupata Paulo II. Pontifici, quæ habetur in Bibl. Regis Christianissimi. * In ea hæc de Lucano Pomponius Infortunatus: (*b*) *Pharsaliam non finivit, cujus primos tres libros cum uxore correxit, quos inscitia depravatos cum reliquis septem Joannes Andreas Antistes Aleriensis diligentissime nostro tempore emendavit, rogantibus Conrado & Arnoldo, qui ne lingua Romana pereat, libros laudabili inventione imprimunt.* Hic Conradus Svveinheym & Arnoldus Pannarts ad calcem libri Teutonica de gente se fuisse significant, ac fuere inter primos qui Romæ artem typographicam propagarunt. Ab eo tempore prodiit cum notis Petri de Ponte, Jo. Taberii &c. * Itemque (*c*) Venetiis 1475. fol. iterumque A. 1477. fol per Juvenem Guerinum, quæ ἐκδόσεις hisce versibus se commendat lectori:

Quam veniant grandes Lucani in carmina Musæ,
Et quantum excellat dicendi fulmine Vates,
Judicet, altiloquas novit quicunque Sorores.
Certe ego divino paulum cessisse Maroni
Crediderim, Phœbo digna & majora locutum.
Incertos belli eventus civiliaque arma
Cognatasque acies & summa pericula rerum
Scripserit ardenti melius quis carmine Vates?
Quasve ferat Latius gentes aut Gallicus axis
Aut Oriens quibus aut animis in bella ruentes?
Quid toga, quid sævi pariant discrimina Martis,
Emtor habes: tantum moneo observare poetam.
Ergo cape, & Juvenem Guerinum ad sidera tollas,
Lucanum Veneta docte qui impresserit urbe.

Vene-

(a) Scholiastes Lucani antiquus allegatur à Grotio ad Lucan. & à Barthio ad Statium ac Britonem. Arnolphi Aurelianensis scholia MSS. in Bibl. Gudiana. Lucanus cum commentariis MSS. Zoni Florentini in Bibl. Regis Galliæ teste Labbeo. Alius Scholiastes MS. in Bibl. Vaticana cujus meminit Nic. Antonius in Bibl. Vet. Hispana p. 47.
(b) Mich. Maittaire Annal. typograph. p. 65.
(c) id Maittaire p. 127. 173. 200.

Venetiis pariter 1486. 1498. 1511. fol. Parmæ 1483. fol. quam editionem possedit Cl. Grævius, & Brixiæ per Jacobum Britannicum Brixianum 1486. fol. cum Commentariis *Omniboni Leoniceni*, Vicentini. Lipsiæ in 4. sine anni notatione.

Cum Commentariis *Joannis Britannici* Brixiani, Mediolan. 1491. fol. in Bibl. Almeloveniana p. 114. *Baptistæ Guarini* commentarium è Trithemio memorat Gesnerus, non editum quod sciam. Cum commentario *Jo. Sulpicii* Verulani & *Omniboni Leoniceni* Venet. 1493. fol. 1505. fol. & *Jac. Micylli* annotationibus adjunctis, Francof. 1551. 4. Venet. apud *Aldum* 1502. 8. 1515. 8. Paris. 1506. & 1514. fol. cum Sulpitii, *Phil. Beroaldi*, *Jodoci Badii Ascensii*, *Antonii Sabellici*, *Jac. Bononiensis*, & *Jo. Baptistæ Pii* annotationibus, ex recognitione *G. Versellani*. Mediolani 1508. ex recensione *Hyacinthi Arpini*. Argent. 1509. 4. cum Sulpicii commentariis. Et sine illis 1520. 8. * Paris. 1512. 8. cum adnotatione familiari & pellucida (ut habet titulus) *Petri de Ponte*, *Cæci*, Brugensis, per Guil. de Ro-uge. Mediolani 1525. fol. cum Beroaldi & variorum notis ad edit. Paris. 1514. fol. & Basil. 1514. fol. Lugduni 1534. 8. & 1551. 8. apud Gryph. & 1569. forma minore. Venet. 1537. 8. apud Jac. Juntam. Coloniæ 1537. 8. apud Joh. Gymnicum. Paris. apud Simonem Colineum & 1545. 8. apud Rob. Stephanum, additis in calce Variis Lect. Lugd. 1547. forma minore apud *Seb. Gryphium*, & 1542. 8. * Basileæ apud Henr. Petri 1550. 8. cum *Jo. Sulpitii* & *Henr. Glareani* notis, & 1578. fol. cum commentariis haud contemnendis pro illa qua scripsit ætate, *Lamb. Hortensii* & *Jo. Sulpicii*. Paris. 1554. 8. apud *Rob. Stephanum*. Ex *Theodori Pulmanni* recensione, Antvv. apud Plantin. 1564. 12. 1577. & 1592. forma minore. Lipsiæ cum scholiis *Gregorii Bersmanni*, 1584. 8. & 1589. 8. cum *Jac. Micylli* in difficiliores locos, & Bersmanni scholiis, Variisque lect. *Theodori Pulmanni*, & in librum I. animadversionibus *Joach. Camerarii*, addita etiam *Epistola ad Calpurnium Pisonem* per Hadr. Junium emendata, & illustrata à Josepho Scaligero. Idem Junius Lucanum ad vetustissimi exemplaris fidem castigatum tradidit typographo, ut constat ex ejus Epistolis pag. 225. datis circa A. 1552. A. 1612. ex Raphelengii officina, forma minore. Cum Pulmanni Variis lect. & notis *Hugonis Grotii* (*a*). Antu. 1614. 8. Cum Pulmanni Variis lect. & Grotii notis auctioribus Lugd. Bat. 1626. 8.

(a) Grotium edito Lucano & se & omnes sanos à simili conatu deterruisse scribit Rutgersius lib. I c. 12. Var. Lect. Tam impense porro Poeta illo delectatus est Grotius vir summus, ut eum semper in sinu gestavit vix die intermisso, quo non aliquid ejus legeret, ut narrat in Epistolis Guido Patinus.

Cum notis *Tho.Farnabii*, Lond.1618.8.Francof.1624.8.Lond.1634. 8.& Amstelod.1643.1665.12.additis etiam *Hugonis Grotii* animadversionibus.Amstel.1651.apud Elzivir forma min. cum ejusdem Grotii notis.His accedunt denique editiones *Amstelodamenses*, cum ejusdem Grotii, Thomæ Farnabii,& aliorum notis vulgatæ à Corn. Schrevelio 1658. 1669. 8. in quibus etiam subjicitur Lucani supplementum, libris VII. à *Thoma Majo* Anglo non infeliciter elucubratum. * Cæterum Variarum lectionum libellus ex Codd.quibus Pulmannus, & Bersmannus usi sunt, adjectus Grotianis editionibus Antvv. & Lugd. Bat. 1614. 1619. 1626. 8. & Schrevelianis, 1658. 1669. cum Varior. notis, ab Grotio non est, neque ea habet, quas diu ante suæ eleganti editioni adjecit Robertus Stephanus. Omitto editiones in Corpore Poetarum latinorum, de quibus infra lib. IV. c. 1. Lucanum etiam expolire instituit *Caspar Barthius*, magni pretii exemplari usus, cujus patrocinio id aggressum se testatur ad Statii Thebaid. VI. 89. & IV. 409. & præstantissimus Vir *Nicolaus Heinsius*, in quam rem diligenti studio Varias lectiones è Variis Codicibus MSS. collegit, quarum apographum servo acceptum è Bibl. Gudiana. Ad calcem libri decimi adscriptum: *Paul. Constantinopolitanus emendavi manu mea solus M. Annæi Lucani Civilis belli liber X. explicit*. Chronologiam in Lucanum, Cæsarem de bello Civili & Dionysium Halicarnasseum paravit *Paulus Merula*; sed illa non vidit lucem. *Thomæ Maji* suplementum, quo poema Lucani producitur usque ad necem Julii Cæsaris, prodiit separatim Lugd. 1630. 8. Lugd. Bat. 1640. 12. & Londini 1646. 12. Subjungitur etiam Lucano edit. Amstelod. 1713. 12. cum Farnabii, Grotiique notis. Laudatur à Nic. Heinsio p. 274. poematum.

Cum versione prosaria *Gallica* Michaelis de Marolles lucem vidit Lucanus Paris. 1654 8. Metaphrasis *Gallica* Brebeufii, versibus scripta, quam Archetypo ipsi (*a*) haud dubitant præferre nonnulli, sæpius edita est. * In Metaphrasi *Gallica* Brebovii, edita Paris. 1657. 8. 1663. 12. & Rothomag. 1665. 12. non modo turgidum dicendi genus reprehendit Nicolaus Bolæus, (Boileau de Despreaux) arte Poetica p. 160.

Mais n' allez pas aussi sur les pas des Brebeuf,
Même en une Pharsale, *entasser sur les rives*
De morts & des mourans cent montagnes plaintives,
Prenez mieux votre ton, soyez simple avec art,
Sublime sans orgueuil, agreable sans fard.

Sed

(a) Vide Parrhasiana T. 1. p. 107. & Vignolium Marvillium T. 1. Misc. historico-litterar. p. 25. cui Metaphrasis illa dicitur *Lucano ipso Lucanior*.

Sed etiam aliquando longe infra Lucani vim & dignitatem subsidere arguitur ab Euremonio Tom. III. pag. 190. ubi confert versum Lucani,

Victrix causa Diis placuit, sed victa Catoni,

cum hoc frigido Metaphrastæ, egregii alioqui & admirandi:

Les Dieux servent Cesar, & Caton suit Pompée.

Lucanum, Svetonium & Sallustium *Gallice* editos Parisiis An. 1500. memorat Labbeus pag. 339. Bibliothecæ novæ MSS. Argumentum idem Gallica prosa persequitur *Quartierius* S. J. Paris. 1688. 8. Hist. des Ouvrages des Savans A. 1688. Augusto pag. 520. Lucani Pharsalia *Anglico* reddita carmine ab Arturo Gorgesio, Lond. 1614. 4. Alia Thomæ Maji, ibid. 1679. 8. * *Italicæ* Metaphrases post antiquiorem illam Anonymam Florentinam (Zuchari Bencivenii) circa A. C. 1310. ut videtur Nic. Antonio compositam, complures exstant. Octonario rhythmo quidem Lucanum transtulit L. Cardinalis de Montichiello, Mediolan. 1492. 4. Versibus solutis sive libere desinentibus Julius Morigius, Ravennæ 1587. Alberti Campanæ Florentini interpretatio prodiit Venet. 1540. 12. Pauli Abriani ibid. 1668. 8. Andreas quoque Valfredus his accensendus, cujus versionis exordium inter flores Bibliothecæ Aprosianæ edidit Angelus Aprosius, nam ipsa nondum quod sciam vidit lucem. Denique P. Gabrielis Mariæ Meloncelli (a) è Congregatione Clericorum Regularium S. Pauli Barnabitarum Metaphrasis vulgata est Romæ 1708. 4. *Hetruscis* versibus Lucanum reddiderat Albertus Campana Dominicanus, & Joannes Maria Vantus, teste Gaddio: sed neutra Metaphrasis lucem vidit quod sciam * *Hispanica* prosa Lucanus redditus fuit à Martino Lasso de Orepesa, *Lucano Poeta y Historiador antiguo*, Antuerp. 1585 8. & Burgis 1588. fol. Versus ab Hieronymo à Porres Medico, sed cujus interpretatio, perinde ut fratris annotationes adhuc in scriniis latet: & à Joanne de Xanregui, Hispalensi Madrit. 1683. 4. Cum Metaphrasi *Germanica* Viri præstantissimi Viti Ludovici à Seckendorf, citra (b) rythmos iisdem syllabis desinentes, at servato Hexametri versus numero adornata, quæ una cum notis & observationibus ejus, paullo post ejus obitum in lucem emissa est Lipsiæ, 1695. 8. * de qua Diarium Belgicum, Boecksual van Europe 1696. T. 2. p. 441. Diu est, quod luculentam hujus Poetæ editionem, utinam ne frustra, expectant bonarum litte-

(a) Journal des Savans 1709. Febr. p. 171.

(b) Simili ἀρρύθμῳ carminis genere Gallos uti docuere, Joh. Antonius Baifius, Stephanus Jodellus, Rapinus, Passeratius, Italos Leo Baptista Albertus, Tho. Campanella & Lud. Ariostus, & Bernardus Philippinus, Anglos Johannes Miltonus,

rarum studiosi ab illustri & venerandæ eruditionis sene Ezechiele Spanhemio.

IV. Inter catalecta veterum Poetarum exstat *Carmen Panegyricum ad Calpurnium Pisonem*, quod Virgilio ab aliis, ab aliis Ovidio perperam adscriptum, ad Lucanum nostrum referunt eruditi, ut supra in Ovidio dictum est. * *Carmen ad Calpurnium Pisonem*, cum quo Lucanus dictus est adversus Neronem conjurasse, Lucano vindicat Hadrianus Junius lib. VI. cap. 1. animadversor. Vide tamen quæ in Virgilio dixi supra, & Barthii notas ad Statium T. 1. p. 254. & 456. ubi *Statio* illud tribuit, & ad Claudianum lib. 1. de laude Stiliconis v. 38. ubi *Calpurnio*. Est autem eodem Barthio judice XLIX. 7 Adversar. *poema ἀτέλεστον, & in libros aliquot fuisse divisum videtur, vel ex solo fine. Adeo alioquin cultum & eruditum, ut malim aliis tertio prolixioribus tanto, carere quam isto.*

V. Deperdita Lucani sunt Catacausmos Iliacus, Catalogus Heroidum, Hectoris lytra, Orpheus, Saturnalia, Silvarum libri X. Medea tragœdia imperfecta, Hypomnemata prosa oratione, in Octavium Sagittam & pro eo Declamationes, Epistolæ ex Campania, Satyricæ fabulæ XIV. &c. Vide Scaligerum ad Catalecta Vett. Poetarum p. 279. seq. Vossium de Hist. lat. lib. I. c. 26. & Colomesium ad Gyraldum p. 239. * De scriptis Lucani deperditis (*a*) videndus inprimis Nic. Antonius lib. 1. Bibl. Vet. Hispanæ pag. 42. seq. Barthius XXIII. 3. Adversar. & ad Statium Tom. 1 p. 254. seq qui de *Medea* Lucani etiam videndus Tom. 1. pag. 246. uti de *Orpheo* ejus Joh. Frid. Gronovius diatrib. ad Statii lib. 2. silv. 7. ante quem *decem libros silvarum* à Lucano scriptos Nic. Antonius contendit.

Hæc de Lucano dicta sufficiant, quem Virgilio non comparatum, sed plane prælatum à Petro Cornelio, sicut à Francisco Malherba Statii clangorem & crepitacula, refert & indignatur Huetius de rebus ad se pertinentibus pag. 24. 314.

Libere desinentibus versibus, ita ut syllabarum postremarum nulla soni sit similitudo, *Italos* uti docuerunt etiam Joh. Georgius Trissinus Italiæ liberatæ scriptor, Vincentio Gravinæ V. C. tantopere laudatus: Lud. Alemannus, qui Metaphrasi donavit Catulli Epithalamium Pelei ac Thetidis: Cardinalis Hippolytus de Medicis qui secundum, & Ludovicus Martelli qui quartum Æneidos, nec non M. Antonius Cinuzzius, qui Claudiani raptum Proserpinæ transtulit. *Polonos* in Juvenali redivivo Lucas Opalinius. In *latina* carmina, ut obiter hoc notem, homœoteleutorum vicissim rhythmorum, sive syllabarum extremarum similiter desinentium usum induxit *Leo*, Sec. XII. Monachus

Bene-

(a) Ausführl. Bericht von Büchern 1708. p. 872.

Benedictinus, (unde *Versus* (a) *Leonini*) vel Theodorus sive Theodulus Sec. longe ille nimirum junior presbytero, qui tempore Zenonis Imp. vixit, & à Trithemio cap. 185. de S. E. cum eo confunditur. Quanquam laudatus Gravina lib. 2. de ratione poeseos pag. 228. recte negat illis solis hoc tribuendum esse. Longe plura certe illius exempla jam ex Seculo nono exhibet C. V. Polycarpi Leyseri historia Poetarum medii ævi, nuper in lucem edita. At inter celebriores certe videntur fuisse, qui istud antiquioribus haud probatum aures demulcendi genus latinis versificatoribus suæ ætatis commendarent.

CAPUT XI.

DE T. PETRONIO ARBITRO.

Petronii ætas. 1. *Satyrici fragmenta prima*. 2. *Traguriana*. 3. *Nodotiana*. 4.

I. T. PETRONIUS (*b*) ARBITER Massiliensis Equestri genere natus, Vir Consularis & inter familiares Neronis Imp. Sed artibus æmuli Tigellini invisus ei redditus, jussusque ab eo mori, incisus venis, lascivam animam efflavit A. CHRISTI 67. * *Petronius* (*c*) *Neronianarum libidinum arbiter, qui de scriptis etiam voluit suis summam prudentiam, exquisitissimam sapientiam & elegantissimam eloquentiam inter propudiosissimas libidines elucere, illudens utique dictis scriptisque vanitati curarum humanarum, homo voluptatibus corpore, animo virtuti deditus, ut docet omnis scena Satyrici illius*. Singulare hoc elogium: sed qui corpore voluptatibus, & simul animo virtuti bona fide deditus esse possit, per eundem jungentur ante sæva sideribus freta, & ignis undæ, tartaro tristi polus. Huetius in Epistola ad Græ-

vium:

(a) Vide Cangii glossar. & Menagii Origines Gallicas in *Leonius*. Acta Sanctor. Junii T. 1. p. 23.

(b) Apud Tacitum prænomen Petronii Cajus est, sed Titus apud Plutarchum & Plinium. Idem Tacitus auctor est, Petronium Neroni *elegantiæ arbitrum* fuisse *ut nihil amœnum & molle affluentia putaret nisi quod ei Petronius approbavisset*. Hinc crediderim factum esse ut Arbiter vulgo appelletur, quo nomine etiam occurrit apud Terentianum Maurum libro de metris. Equidem Henr. & Hadr. Valesii fratres doctissimi auctorem Satyrici ab illo Taciti Petronio distinguunt, & Antoninorum ætate vixisse opinantur, sed argumentis ducuntur parum exploratis. Quare receptæ sententiæ subscribere satius esse putavi.

(c) Casp. Barthius p. 28. ad Claudian.

vium: (a) *De Petronio non ita sentio ut vulgus doctorum solet. Judicio usus est in literis valde limato & subtili: stilo deteriore, affectato, fucato, interpolato: ut plus ei ad existimationem profuisse putem obscœnitatem rerum, quem sermonis elegantiam.*

II. Scripsit *Satyricum*, sive *libros Satyricon*, quibus nequissimos mores ejus ætatis omni procul pudore, etsi dictione tersa & eleganti descripsit. Passim quoque exemplo satyrarum Varronis Menippearum versus interposuit, inprimis carmen de bello civili, quod testatur eum non invitis Musis ad Poemata componenda accessisse. * *Libros Satyricon* inscribendos potius, Græca forma, contendit recens eruditissimus Petronii editor Burmannus, quod verisimile faciunt alia consimiliter accipienda, ut Hygini Poeticon Astronomicon, Fulgentii Mythologicon, Ovidii Metamorphoseon & Halieuticon, Solini Ponticon &c. Idem Burmannus probat per Codicillos, quibus exoletorum, & fœminarum stupra ac libidines sub mortem consignasse Petronium refert Tacitus XVI. 19. hoc satyricon opus intelligi non posse. Nihil sane codicilli testamenti, quos obsignatos Neroni misit moriens Petronius, habent commune cum libris hisce ac voluminibus ad omnium notitiam in vulgus editis. Diversum tamen hunc scriptorem ab illo Taciti Petronio, & antiquiorem haud crediderim, si vel maxime Claudii & liberorum ejus flagitia notari ab eo dicamus: nec Statilio assentior, qui Petronium putabat vixisse post Severum, atque non Neronem, sed neoplutos aliquos suæ ætatis perstrinxisse: mire enim cum Neroniano omnia conveniunt. Nec valde pugnem alienum fuisse à moribus quos perstringit: arduum certe est in his tam prolixe & tam ad vivum, ac nequiter percensendis & docendis se alere, ne dicam tam exquisitam notitiam talium habere, qui sit illis ἀμύητος. Utinam vero unus esset vel fuisset Petronius, qui flagitia insectaretur, quibus ipse se volutasset. Habet hoc frequenter scelerata vita, ut suo etiam se testimonio condemnet atque execretur. Sed Monachis nimium tribuere videtur, qui illorum turpi diligentiæ nos debere ait quod illæ tantum Petronii laciniæ ad nos venerunt, quæ illis lasciviæ & protervix manifestissimis argumentis blandirentur. Unde enim quæso constat cætera fuisse pudiciora? & quovis potius alio quam judicio Monachalis lasciviæ consignata, vel servata illa fragmenta apparet. Salmasius præfat. ad Ampelium: *Consueverunt multi studiosi si quem auctorem legerent, retento lectionis ordine quicquid ex eo judicarent excerpendum, in Codicem suum regerere, & sibi servare. Unde factum ut hæc in Bibliothecis privatorum reperta sæpe à librariis pro inte-*

(a) In Tilladeti collectione Tom. 2. p. 264.

integris auctorum operibus descripta fuerint, ac ad posteritatem aliis subinde ea excipientibus ac describentibus propagata. Ita conservatus est elegantium nequitiarum curiosis Petronius Arbiter.

Fragmenta (a) hujus satyrici (ex libro XV. & XVI. uti legitur in MSS.) primum edita Venetiis A. 1499. per Bernardinum de Vitalibus Venetum. Hinc Lipsiæ A. 1500. per Jacobum Thanner, Herbipolensem, cura *Hermanni Buschii* Pasiphili, Monasteriensis. Ibidem carmen de luxu Romanorum 1500. 4. separatim excusum. Hujus præclari viri ac nobilis Buschii memoriam & merita in litteras tunc renascentes egregia digno nuper studio styloque celebravit clariss. Vir Jacobus Burckardus in vita Buschii, ejus vallo humanitatis præmissa, Francof. 1719. 8. Parisiis A. 1520. curante Reginaldo Chalderio, ad cujus editionis paginas, suas observationes & castigationes A. 1562. direxit Adrianus Junius sive Theod. Beza. Cum castigationibus *Jo. Sambuci*, Antverp. 1565. 8. apud Plantin. Lugd. 1575. 8. apud Joh. Tornæsium, qui duobus impressis, & totidem MSS. Cujacii & Dalechampii adjutus, & opera usus *Dionysii Lebei Batillii*, JCti celeberrimi Petronium recensuit, eique Variarum lectionum libellum adjunxit. Paris. 1575. 12. apud Patissonium. *Jani Dousæ* patris præcidaneorum in Petronium libri III. Lugd. Bat. 1583. 8. editi primum sunt & Danieli Rogerti inscripti, postea Petronio adjuncti A. 1585. ibid. 8. & Paris. 1585. 8. apud Guil. Linocerium & 1587. 12. apud Patissonium, additis etiam notis *Joannis Richardi* Biturigis & spicilegio *Dupeiratii*. Petronius cum notis eruditis *Io. Wovverii*, Hamburgensis (b) qui Josepho Scaligero librum inscripsit, Lugd. Bat. 1596. & 1604. apud Rapheleng. & Amstedol. 1624. forma minore. Paris. 1601. 12. ex officina Christophori Beys, cum notis *Pithœorum* & *Dousæ*, & veterum Poëtarum Catalectis. *Melchioris Goldasti* editio Helenopoli sive Francofurti 1610. 8. curata, & Lugd. 1618. apud Frellonium & Francof. 1621. ex officina Wechel. & Genevæ curante Thoma Juges 1629. 4. repetita, variorum notas & castigationes partim ad id tempus ineditas complectitur, *Buschii*, *Ad. Junii* (diversas ab iis quas Sambuco ante miserat

(a) Conradus Rittershusius ad Phædri IV. 13. conjicit Petronii Satyricon ita truncatum & laceratum ab aliquo pio exscriptore, qui loca obscœna omiserit. Sed unde quæso tot nupta verba, tot obscœni sales in illis quæ supersunt fragmentis. Non magis credibile est, quod conjiciebat Bervillius, Eumolpi nomine à Petronio perstringi Senecam, quod merito rejicit San Evremonius in judicio de Seneca T. 2. Opusc. Idem in judicio de Petronio ostendit hunc scriptorem exponere & commendare potius, quam satyrico sale perfundere libidines vitiaque aulæ, in qua versabatur.

(b) Fallitur Mich. Piccartus, qui notas in Petronium tribuit VVovverio Antverpiensi, c. 14. peric. Critic.

rat Pulmannus, an Aurati vel Æmari Ranconneti, aut Bezæ?) *Sambuci*, *Francisci & Petri Danielis*, *Cristoph. Richardi*, *Francisci & Petri Pithœorum*, *Dousæ* patris, *Conr. Rittershusii*, *Jani Dousæ* filii spicilegium, notas *Wovverii*, & *Casparis Barthii* (*a*) tum quorundam Anonymorum & *Georgii Erhardi* Franci, sub quo nomine *Goldastum* latere patet ex Parei & Althusii versibus volumini præmissis, quibus Goldasto de editione Petronii gratulantur: atque servant etiamnum vasta Goldasti in Petronium collectanea MSS. Bremenses, in quibus omnia illa & longe plura, quam in Erhardi notis editis exstant, legi, laudatus Burmannus annotavit. Eidem editioni adjuncta *catalecta* (*b*) *Petroniana* & Epigrammata, cum H. Stephani emendationibus, Claudiique Bineti Bellovacensis Germani Colladonni JC. & Herm. Buschii notæ in carmen de bello civili, Petri Guirandi Epistola de Petronio & elogia Petronii à Lundorpio collecta. * Ad *Bineti* collectam Pictav. 1579. 4. editam conferenda Dousæ præcidanea III. 5. seq. Usus Goldastus est Codice membranaceo Bongarsii, quem Pithœi fratres etiam inspexerunt. Petrus Daniel in notis suis p. 91. seq. observat ex Baptistæ Pii annotatt. posterior. apparere illum quoque vidisse plura editis Petronii fragmenta. Petrus Pithœus Codicis sui editis locupletioris copiam Erico Mesmio sive Henrico Memmio fecisse se testatur lib. 1. Adversar. subcesiv. cap. 2. ubi locum ex illo producit. Alium ex Memmii exemplari describit Lambinus ad verba Horatii Epod. V. *lunamque cœlo deripit*, testatus id fuisse Petro Ronsardo, Antonio Baifio, Remigio Bellaqueo & sibi commodatum. Ex Codice Britannico verba quædam Petronii emendat Janus Mellerius Palmerius spicileg. T. 4. Lampadis artium Gruterianæ p. 693. Eodem anno, quo Petronius cum ingenti *Jo. Petri Lotichii* (*c*) commentario lucem vidit Francof. 1629. 4. prodiere junctim additæ eadem forma notæ virorum do-

(a) Vide Crenii animadvers. T. 5. p. 31.

(b Ibidem habes fragmenta P. Petronii Rhetoris, Petronii Grammatici, Petronii Afranii, Petronii Indici, M. Petronii Venusiani, Petronii Antigenidis Pisaurensis, & C. Petronii Hilari Pisaurensis, Petronii Apollodori Pontificis & XV. viri Romani, & Petronii Levitæ. Fuit etiam Petronius Bononiensis Episcopus, quem cum Arbitro confundunt Vincentius Bellovac. in speculo, & Antoninus in summa historiali.

(c) Ejusdem Lotichii libros quæstionum in Petronium ineditos servat Francofurti ad Mœnum nobiliss. D. *Zacharias* Conradus ab Uffenbach. Capitum elenchum habes in Massoni Hist. Critica Reip. literariæ Tom. XIV. p. 319. seq. * Goldastus Epist. ad Casp. Hofmannum 7. Cal. Octobris 1631. *Mitto tibi Lotichii commenta in Petronium cum aliorum notis. - - - Vide quantum abs tuo instituto ac judicio Lotichius dissideat. Volebam hominem amicum hac occasione ad lectionem veterum Medicorum deducere. - - Sed judicio destitutus, nec in bonis auctoribus versatus nobis undiquaque compilavit, quæ ad grandiendum librum convasere ex cornucopia Calepino, Textoris officina, Erasmi Chiliadibus & consimilibus scriptis poterat, ut tandem monstrosum horrendum & insanum magnum istud commentum pareret. Adeo sibi philautia placet, ut etiam sordes suas putet vera olere cinnama.*

doctorum in Petronium *Jo. Alexandri Brassicani*, quas paulò ante obitum (A. 1540.) ad Jo. Oporinum cum Petronio à se emendato ut ederentur misisse testatur Conr. Gesnerus: *Jo. Aurati* A. 1562: (eadem quæ sub. Hadr. Junii nomine in edit. Goldasti exstant) *Henrici Memmii*, Senatoris Regii, *Alphonsi Delbenii* Episcopi Albiensis, A. 1563. *Claudii Puteani* A. 1570 *Jac. Bongarsii* A. 1584. (eædem quæ sub titulo Anonymi auctoris leguntur in editionibus Goldasti post observationes Francisci Danielis) *Mamerti Patissonii*, & *Petri Pithœi* A. 1586. *Jo. Wovverii* A. 1595. *Casp. Scioppii* Sirenes Petronianæ, sive elegantiores phrases ex Petronio excerptæ A. 1597. *Jo. Weitzii* notæ A. 1614. *Renati Moreau* quæstiones Medico Physicæ in Petronium A. 1629. Præterea Laur. Pignorii diatribe de Magnæ DEum matris Idææ & Attidis initiis, Jani Dousæ schediasma ad Sulpiciæ satyram, Petri Pithœi & Justi Lipsii in pervigilium Veneris & Floridum de qualitate vitæ. In idem pervigilium notæ Jani Dousæ filii & Jo. Weitzii. Præmissa sunt testimonia de Petronio veterum ac recentiorum collecta à Goldasto, Landorpio, & Lotiohio, & Barthii dissertatio ex XLIX. 11. Adversar. His addenda Lilii Gyraldi, Guirandi Aloscani & Roberti Titii (a) loca de Petronio, quæ in editione Goldasti leguntur. Prodiit eodem anno 1629. Petronius Francofurti 4. sed charta minore cum commentario eximio *Josephi Antonii Gonsalii* de Salas, & *Scioppii* symbolis criticis; atque iterum ibid. 1643. 4. In Bibliotheca Wittiana p. 257. memoratur etiam editio Gonsalii A. 1633. 4. sed suspicor errorem esse pro 1643. Cum notis eruditis & glossario *Io. Bourdelotii*, Paris. 1618. 12. 1645. & 1677. 12. & edente atque interpolante Mich. Hadrianide, cujus etiam præfatio præmittitur; Amstelod. 1663. 12. *Non habeo fidem Bourdelotio*, inquit pag. 527. Burmannus, *qui audacissime sæpe locos sanos tentat, & nescio quos codices crepat*. Idem testatur servare se duas *Hieronymi Aleandri* Epistolas, quas V. C. Justus Fontaninus ad ipsum miserat, quibus Petronii loca quædam illustrantur. Quæ in Petronium commentati sunt *Laisneus* & *Venettius*, memorata Petro Bælio in Epistolis Gallice vulgatis, non viderunt lucem, quod sciam. Omitto ἀνεκδότως Petronii interpretes Lotichio memoratos, Ant. Oiselium, Hub. Giphanium, Adr. Junium, Theodorum Pulmannum, M. Antonium Muretum, Dionys. Lebeum Batillium, Franciscum Roardum, Janum Passeratium, Nic. Dobbinum, Petrum Arnaudum, Joh. Isaacum Pontanum, Melch. Heiminsfeldum Goldastum, & Eustathium Svvartium. Denique cum notis selectis Variorum & præludiis edidit Simon Abbes Gabbema, Trajecti ad Rhen. 1654. 8.

Erro-

(a) Hæc est Rob. Titii Apologia pro Petronio, quæ in Bibl. Barberina memoratur.

Errores Venereos, sive incertorum auctorum Poematia & Epigrammata cum his Petronii fragmentis à P. Pithœo aliisque edita, recenseo infra lib. IV. Jure autem mireris nequissimum hunc scriptorem, inter Christianos tot tantosque interpretes (*a*) invenisse, sed quod unum restabat, nuper etiam repertus fuit, qui pueris in schola proponendum esse suaderet, mirareturque Concilii Trid. sententiam, qua adultis vix legendus, minime vero pueris interpretandus permittitur. * *Errores Venereos* sive varia Poematia, & Epigrammata vetera, quæ Petronio subjici solent una cum aliis per Scaligerum, Petrum Pithœum & alios viros doctos collectis, separato volumine recensere atque illustrare idem præclarus Burmannus constituit, quod non poterit non omnibus elegantiorum litterarum studiosis gratissimum accidere.

III. *Aliud* ejusdem Satyrici *fragmentum* integram cœnæ Trimalcionis fabulam complectens, & *Tragurii* in Dalmatia in Nicolai Cippii Bibliotheca repertum, primus, inscio, qui A. 1662. in codice Catulli Tibulli ac Propertii etiam carmina continente & scripto (*b*) circa A. C. 1423. repererat, *Martino Statilio*, vulgavit Patavii Paulus Frambottus A. 1664. 8. quam editionem cum MS. collatam Perizonius legavit Bibl. publicæ Leidensi. Recusum eodem anno 8. Parisiis, præfixo de styli ratione judicio. Cum vero Hadrianus Valesius, & Joh. Christoph. (*c*) Wagenseilius testati fuissent illud sibi fraudis suspectum videri, quorum tamen opinioni pauci eruditorum subscripserunt. Petr. Petitus sub Marini Statilii J. U. D. nomine apologiam edidit; hunc enim verum illius scripti auctorem esse auctor est Claudius Nicasius in Epistola de obitu & scriptis Petri Petiti ad Cl. Joh. Georg. Grævium. Itaque cum Caji Tlibomeni, sive, qui sub illo anagrammate tegitur, Jacobi Mentelii conjecturis & Statilii apologiæ, fragmentum idem recusum Parif. 1666. 8. atque iterum cum eadem Apologia Amstelod. 1670. 8. Etiam cum notis Joh. Scheferi, Upsaliæ 1665. 8. ac cum observationibus Thomæ Reinesii additis iisdem Sche-

(a) *Nisi in Æsculapios incidisset, poterat Medicorum turba perire*, inquit Octavius Ferrarius, qui aliquot Petronii loca emendat & illustrat lib. I. elector. c. 7. seq.

(b) Vide Jacobi Sponii Itinerarium in Græciam &c. parte 1. fol. 20. b. versionis Germanicæ, & librum alio auctore editum Norinbergæ 1718. 8. cui titulus: Ulm und never Staat bes Ronigreichs Dalmatien. T. 2. p. 139.

(c) Cl. Vvagenseilium ab eo tempore non pœnituit judicii sui, uti patet e synopsi Historiæ universalis parte 2. p. 181. Tom. IV. peræ librorum juvenilium superiore anno vulgatæ, ubi probat vir doctissimus Joh. Lud. Praschii sententiam allatam ex ejus roseto sive præceptis styli latini, qua tanquam barbarum & absurdum rejicitur illud fragmentum. Cum Vvagenseilio fecisse etiam Joh. Frid. Gronovium narrat vir Cl. Vincentius Placcius in Pseudonymorum catalogo p. 267. qui haud obscurè inquit se quoque de fragmento illo an genuinum sit, addubitare.

Scheferi notis, Lipſ. 1666. 8. & cum Mentelii conjecturis, Hadr. Valeſii & Jo. Chriſtoph. Vvagenſeilii diſſertationibus Epiſtolicis & aliorum judiciis ad Chriſtoph. Arnoldum, Norimb. 1667. 8. Denique fragmentum Tragurianum prioribus ante editis ſuo loco inſertum cum ſelectis variorum commentariis vulgatum eſt à *Michaele Hadrianide* Amſt. 1669. 8. quæ elegantiſſima præſtantiſſimaque hactenus eſt Petronii editio, additis etiam variorum auctorum Poematis eroticis, aliiſque, quæ, ut dixi infra, recenſebuntur. * Hadr. Valeſii & Joh. Chriſtoph. Vvagenſeilii ſententiæ, qui illud (*a*) pro ſuppoſito habuerunt, ſubſcribit Franciſcus Vavaſſor lib. 2. Epigrammate 81. ſeq. ad Ludovicum Borbonium, Principem Condeum:

Aſſuitur compti ſatyris male cento Petroni,
Nec fraudem, Princeps ingenioſe, vides?
Hic nihil è Latio, nihil almas ſpirat Athenas &c.
Fragmentum ne crede; duplex Petronius eſt hic,
Advena Romano Dalmata ſervus hero eſt.
Iſte ſonum & linguam nunc primum diſcet herilem.
Incipit iſte aliquid jam latiale loqui.
Proficiet, ſpes eſt &c.

Apologiam, qua Petronio fragmentum iſtud aſſeritur, *Stephano Gradio* Vaticanæ tunc Bibliothecæ præfecto tribuunt Samuel Tennulius ad Frontinum p. 339. & Theodorus Rycquius ad Taciti XVI. 19. Annal. Sed illam *Petri Petiti* eſſe ex Nicaſio notavi. In Ephemeridibus litterariis Romæ A. 1668. p. 106. à Franciſco Nazario relatum memini de codice illo MS. ex quo dictum fragmentum expreſſum eſt, eum videri ſcriptum ante 300. annos, & in Bibl. Vaticana extare librum alium manu exaratum Petrarchæ, qui cum hoc tum chartæ genere & forma, tum charactere literarum ex aſſe conveniat, ut ab omni fraudis ſuſpicione editor certe ſit abſolvendus. Confer Valer. Chimentellum de honore biſellii pag. 119. & Joh. Mabillonium T. Muſei Italici p. 202. ſeq. * In iiſdem Ephemeridibus literariis Romæ A. 1670. 4. vulgatis p. 31. laudatur Statilii Apologia (*b*) pro γνησιότητι fragmenti Petroniani Traguriensis. Equidem jam plerique eruditorum fragmentum illud Petronium agnoſcere auctorem haud ambigunt, licet notant hunc in eo de induſtria quædam putida, & affectata ac ſordida inſeruiſſe, digna nempe perſonis, quas loquentes inducit. Notis *Jo. Scheferi* addendum ſupplementum, quod exſtat inter ejus Miſcellanea ſive lectiones Academicas, vulgatas Hamburgi 1675.

(a) Confer Ephemerides Pariſ. A. 1666. Ephemeride 15.
(b) Exſtat poſt Petronium Burmanni p. 324.

1675. 8. Auctoritatem Petronii in aliquibus deprimit, & in dubium vocat Godfridus Hechtius diss. de voce *inpræsentiarum*, Witeb. 1709. ob locutiones quasdam male, ut illi quidem videntur, latinas. Sed ut à Christiano Schetgenio probe animadversum est, cogitare poterat Petronium, præcipue in fragmento Traguriano exagitare Trimalcionem, & alios, qui isto more sunt locuti. Adeoque non Petronii habenda illa sunt, sed eorum, quos eo ipso nomine deridet.

Editio Petronii nitida & elegans, quam cum selectis variorum commentariis adornavit *Michael Hadrianides*, Amst. 1669. 8. recusa ibid. 1687. 8. Denique luculentam, accuratam & præstantissimam novissime dedit sæpe jam laudatus mihi Vir ingenii, & doctrinæ laude florentissimus *Petrus Burmannus*, Ultrajecti 1709. 4. in qua contextus scriptoris emendate descriptus, & in capita distinctus singulis paginis substracta habet integra virorum doctorum, plerorumque commentaria; & notas antea ineditas *Nicolai Heinsii* & *Guil. Goesii*, & frequentes ac pereruditas, ad Traguríanum præcipue fragmentum, ipsius Burmanni. Subjuncta deinde volumini præcidanea Jani Douzæ & Gonsalii de Salas commentarius, variæque ex prioribus editionibus præfationes, & de fragmento Traguriano dissertationes atque Epistolæ, & Siren latina, sive locupletissimus index vocum Petronianarum. Gallice Petronius cum notis ad loca difficilia excusus Colon. 1687. 12. Hist. des Ouvrages des Sav. p. 177. Famam, quæ olim increbuerat, Petronii Satyricon plenius, & locupletius exstare apud Muretum, denique falsam deprehensam fuisse leges in Ephemeridibus, Paris. A. 1666. 12. April. Falsum quoque esse existimo quod Scioppius (*a*) strennus ille maximorum nominum calumniator narrat à Baudio Parisiis dæmonem de thesauris reconditis consultum, inprimisque de Petronio, uerum is alicubi integer exstaret. Quanquam Leo quoque Allatius inter alia, quæ de eruditis Dæmonem consulentibus in limine libri de patria Homeri congessit, meminit etiam nescio cujus, qui nefariis sacris ex impuro spiritu sit sciscitatus, utrum Petronius, & ubi integer superesset?

IV. Nostris quidem temporibus fuit, qui Petronium *integrum* ex codice Anno 1688. Albæ Græcæ reperto edere se fuit professus, Franciscus Nodotus Parisiis, ac mox Roterd. 1693. 8. Equidem assentior viris eruditissimis, qui fraudem nimis apertam esse observant, cujus sententiæ auctores sunt celeberrimus Leibnitzius in litteris ad W. E. Tenzelium, & Joh. Frid. Gramerius in Vindiciis nominis Germanici contra quosdam obtrectatores Gallos,

Jac.

(a) In Amphotidibus Scioppianis p. 116.

Jac. Perizonius in Curtio vindicato pag. 53. seq. Rich. Bentlei diss. Anglice scripta de Epistolis Phalaridis p. 10. & auctor Observationum in Petronium Albæ Græcæ repertum Gallico idiomate (*a*) editarum Paris. 1694. 12. Equidem auctori Observationum respondit Nodotus in Anti-Critica Petroniana (*b*) itidem Gallice vulgata, sed ingenii plus prodiit in castigando adversario suo, quam pro tuendo pseudo Petronio suo judicii vel solidorum argumentorum. Etiam vir doctus, qui cum vita Petronii & Gallica versione elegantissima ac clavi verborum nominum, quæ sub fictis illis personis Satyricus perstrinxerit, satyram, qualis à Nodoto edita fuerat, vulgari curavit Paris. 1694. 8. quin tota genuina sit ne dubitat quidem. Sed erunt haud dubie, qui dicent vel Nodotum ipsum vel Nodoti amicum hunc laborem in se suscepisse, quo majorem novo fœtui gratiam auctoritatemque conciliaret. * Petronium Nodotianum merito ut subdititium rejicit Burmannus in præfat. & in notis p. 92. 217. 316. &c. adeoq; nullam illius in sua editione habuit rationem. De iisdem Nodotianis supplementis Petrus Francius:

Salve nec latio libelle naso,
Nec lingua facili, nec elegante,
Nec sane nimis Attici saporis,
Proles patris imaginosa Galli.
Tu te ludere credis & jocari
Romano sole, Gratiis Latinis?
Tun' fucum facere auribus Batavis?
O inscitia ruris inficeti,
O vecordia putidi cerebri.

Recusus tamen iterum iterumque Nodoti Petronius est etiam cum Gallica versione (*c*) A. 1709. 8. addita quæ separatim antea prodierat Anti-Critica (*d*) adversus censorem Gallum. Occurrunt etiam Nodotiana supplementa in Petronio cum notis *Joh. Boschii* & ad Tragurianum fragmentum animadversionibus Reinesii, Scheferique vulgato A. 1700. Amstel. forma minima, apud Joannem Moltèrs.

Jenæ An. 1700. 12. prodiit Petronius ab omni obscœnitate liberatus cum brevibus notis excerptis & postumis Jo. Andreæ Bosii. In hac editione ratio etiam habetur fragmentorum Nodotianorum.

Denique in Clariss. Jo. Georgii Eccarti excerptis litterariis men-

(a) Titulus libri *le tombeau du faux Petrone du Belgrade.*

(b) Integer titulus ita se habet: *la Contre Critique de Petrone, ou reponse aux observations sur les fragmens trouvez à Belgrade en 1688. avec la response à la lettre sur l'ouvrage & la personne de Petrone* à Paris 1700. 8. Auctor ipse sibi promittit, quod lectores, qui Petronii studio ducuntur in hoc libro cum voluptate contemplaturi sunt *le triomphe des nouveaux fragmens.*

(c) Boeksaal van Europe A. 1695. T. 2. p. 61.

(d) History of the vvorks of the learned A. 1701. p. 344.

struis A. 1701. mense Decembri p. 13. lego Nicolaum Veneteum ad editionem parasse versionem Gallicam Petronii cum notis & lexico, cui subjuncturus sit *Poema* ejusdem hactenus ineditum *de mutatione Rep. Romanæ*, ex recensione C. Granarti. Vereor tamen ne illud ipsum poema intelligatur quod hoc argumento exstat atque incipit: *Orbem jam totum victor Romanus habebat.*

* Quidam cum in Itinerario Italico legisset Bononiæ Petronium integrum asservari, eum sibi, cum illa in urbe versaretur, ostendi rogat. Deductus igitur in templum est, monstratumque ibi S. Petronii cadaver. Vide Menagiana Tom. 3. pag. 112. seq. & de illo S. Petronio Martyrologia 4. Octobr. & Tillemontium T. XV. memor. pag. 30. seq. Alius Petronius Probus ProCos: & præfectus, in veteri inscriptione Græca apud Turnefortium itinerar. p. 25 edit. in 4. Petroniorum sive Petrunculorum nomine cæteroqui venit genus canum venaticorum, de quibus Tho. Fullerus in opere de viris illustribus Angliæ (the History of the vvorthies of England. Lond. 1662. fol.) ubi de Provincia Lincolniensi T. 2. p. 150. ubi etiam de vertagis sive veltragis & molossis Britannicis. Narrationem Petronianam de matrona Ephesia, quæ c. CXI. exstat, Gallica prosa expressit Euremonius in Opusculis Miscell. T. 2. p. 27. Gallico carmine Fontanus fab. 242. Hebraico R. Berachias in Mischle Schualim. Belgice narrat P. Rabus in Diario Roterodamensi, Boeksaal van Europe A. 1695. Tom. 2. pag 75. Germanice B. D. Carpzovius, Conc. funebr. Tom. IV. pag. 132. Ephesiæ huic in virum suum defunctum injuriæ, perfidiam Thomæ Inckli, qui amasiam suam vivam ac spirantem Indis vendidit, opponit Spectator ille, Gallice etiam versus ex Anglico, sed tam cupide lectus in Anglia, ut cum primum prodirent foliorum recens exeuntium à prælo exempla ad vicies mille una die direpta dicantur, T. 1. diss. IX.

CAPUT XII.

DE PERSIO & SILIO Italico.

Persii ætas, 1. *Editiones atque interpretes*. 2. *Index Scriptorum à veteri Scholiaste Persii laudatorum.* 3. *Ætas Silii*. 4. *Poema de bello Punico*. 5. *Ejus editiones*. 6.

I. A. PERSIUS (*a*) FLACCUS natus Volaterris (*b*) Eques Romanus æqualis Lucani Poetæ, & una cum eo Annæi Cor-

(a) Persii, dubito an nostri, effigies in marmore apud Fulv. Ursinum p. 46. elog. & in thesaur. Antiqu. Græcarum Gronoviano T. 3. a a a a. Fuit & Cajus Manius Persius homo doctissimus, de quo Cicero 2. de Oratore, & 1. de finibus refert Lucilium dicere solitum *Persium hæc legere nolo, Lælium Decimum volo.* Alius Julius Persius in Apuleji Floridis.

(b) Ita plerisque persuasum est auctore Eusebio in Chron. & scriptore vitæ Persii, licet

Cornuti (a) Philosophi Stoici auditor, vix duodetriginta annos natus, obiit anno Imperii Neronis nono. Reliquis Persii poematis juvenilibus jussu Cornuti post auctoris mortem abolitis, utpote indignis luce, solus ad nos pervenit *liber sex satyrarum* (b) doctus & argutus, sed cum acerbis (c) salibus plenus, tum ita obscurus, ut propterea aliquibus abjiciendus esse videretur. * De Persii, Lycophronis Latini, (d) patria Augustinus Oldoinus in Athenæo Ligustico pag. 80. seq.

II. Ut hodie illustratus est Persius, etiam à mediocriter doctis legi & intelligi potest. Cum vero multorum industria in eo interpretando versata fuerit, præter ceteros, optime de hoc satyrico meruisse dicendus *Petrus Pithœus*, qui *vetera Scholia* (e) utilissima in Persium ex veteri codice cum notis suis publica-

cet ipse se poeta Ligurem è Tigulia prope portum Lunæ innuere videtur, Sat. VI. vers. 6. seq. Vide Caspari Massæ, & Ludovici Aprosii dissertationes Italico idiomate scriptas de patria Persii, quæ recusæ leguntur ad calcem Raphaelis Soprani de scriptoribus Liguriæ, Gregorium Leti in Italia regnante parte IV. p. 373.

(a) Cornutum suum multis laudat Persius Satyra V. quæ ridicule inscribitur etiam in Schreveliana editione, *ad Magistrum Equitum Cornutum*, pro eo quod legi debebat *ad Magistrum Annaum Cornutum*. De Cornuto & ejus scriptis dixi lib. III. Bibl. Græcæ cap. 15. p. 398. seq.

(b) P. Pithœus testatur in antiquo MS. singulas paginas hanc inscriptionem præ se tulisse: *Thebaidorum Persii Satyra*, & in extremo: *Explicuit Persii Thebaidorum Satyra feliciter*.

(c) Hinc *Severi* appellationem Persius tulit, ut Lucilius à Juvenale dictus est *ardens*; Catullus *doctus* ab Ovidio, Horatius à Persio *vafer* dicitur, Lucretius à Lucano *difficilis*. Confer Bælii Lexicon in Persio, quem propter singularem carminum obscuritatem non dubitat Latinorum Lycophronem appellare. Neque ignotum est, quod passim narratur de S. Hieronymo, qui non capiens ejus tenebras *intellecturis ignibus ille dedit*, abjectoque libro *si non vis intelligi*, inquit, *non debes legi*. Minus præclare de Persio sentit Vavassor libro de ludicra dictione p. 239. seq.

(d) Giornale de' letterati d'Italia Tom. VIII. p. 76.

(e) Scholia antiqua ante Pithœum ediderat Rob. Stephanus 1549. 8. Locupletiora Elias Vinetus Pictavis 1563. 4. sed magis selecta sunt, quæ Jos. Scaligero Eclogario ex MSS. P. Pithœus vulgavit. Neque hæc tamen, neque illa qualia hodie exstant, vel *Cornutum* vel *Probum* habent auctorem, sed ex diversæ ætatis, & eruditionis interpretum notis sunt conflata, Christiani scriptoris non esse probat Pithœus ex iis, quæ ad sat. 5. v. 184. leguntur. H. Ernstius lib. 1. c. 7. Obs. fide codicis antiqui Mediolanensis tribuere ea non dubitat *Helenio Acroni*, quod nec Vincentio Placcio improbabile videtur p. 179. catalogi Pseudonymorum. At longe abest, ut credam viris doctis in mentem venisse integra, & sincera Acronis in Persium commentaria scholiis illis contineri. Janus Parrhasius p. 15. Epist. ait se alios genuinos *Probi* commentarios in primam Persii satyram manu exaratos legisse longe majori cura ac ingenio compositos. Alia scholia vetera in Persium profert Barthius lib. 56. cap. 2. lib 11. cap. 27. Adversar. * Scholiastes Persii Barthio p. 129. ad Claudianum videtur esse *Cornutus* Grammaticus, (cujus in Virgilium à Gellio, Charisio, Servio allegatur,) sed interpolatus ad sequiorum temporum captum atque usum. *Helenio Acroni* scholia illa tribuit Jo. Rhodius pag. 133. ad Scribonium Largum. Ex locupletiore Bonav. Vulcanii Codice quædam producit

Paulus

vit Parif. 1584. 1590. 8. Heidelb. 1610. 8. tum *Isaacus Casaubonus*, cujus eruditiss. atque uti Josepho Scaligero videbatur divinus commentarius additis antiquis scholiis vulgatus est Parif. 1605. 1615. & auctior Londini 1647. 8.

Ex reliquis Persii editionibus hæ mihi innotuerunt: * Lovaniensis 1475 fol. per Joannem de Vvestphalio *arte quadam characterisandi modernissima*. Et Mediolanensis 1476. fol. per Anton. Zarotum; Daventriensis A. 1482. fol. In Ephemeridibus litterariis Germanicis Lis. 1710. pag. 899. reprehenditur Georgius Nicolaus Kriegk, quod pag. ultima diss. de Persio Jen. 1701. editæ scripsit Augustum gloriosæ memoriæ Ducem Brusvincensem adhuc juvenem nomine suo dissimulato edidisse ἀνεκδότους antea *Barthol. Fontii* notas in Persium. Illam editionem haud vidi. Sed idem ante Kriegkium tradiderat Conringius de Bibl. Augusta pag. 86. & Codicem Guelpherbytanum Commentarii Fontiani dignum editione laudat Struvius introduct. in Hist. literar. pag. 137. Cæterum haud dubie Persius, Fontii notis illustratus ducentis fere annis ante prodierat, ut Venetiis 1482. fol. per Baptistam de Tortis, & anno eodem atque eadem in urbe per Renaldum de Noviomago Theutonicum: atque iterum 1484. 1495. & apud Petrum Joannem de Quarengis 1492. fol. in qua editione Persius cum commentario *Fontii* & *Jo. Britannici*, Brixiani, extat, Juvenalis vero cum commentario Georgii Vallæ & Domitii Calderini. Persius cum notis Jo. Britannici prodierat Brixiæ 1486. fol. typis Jacobi Britannici Brixiani. In iisdem Ephemeridibus laudantur Variæ lectiones Persii & Juvenalis ex Codice MS. illustris Gersdorfiæ: atque in Persii Sat. 1. & 2. *Lud. Cendratæ* annotationes *MSS.* in Bibl. Rhedigeriana. *Cantalycii* circa A. C. 1472. clari commentarius in Persium Francisco Mariæ Episcopo Viterbiensi dicatus, nescio an editus, memoratur à Labbeo Bibl. nov. MSS. p. 68.

Persius sine notis apud Aldum A. 1501. 8. cum Juvenali; Lipsiæ 1507. fol. & sine anni nota in 4. Editio Persii Parisiensis Parif. 1523. fol. apud Jodocum Badium Ascensium, additas habet præter ejusdem Badii notas *Jo. Baptistæ Plautii*, *Jo. Britannici*, *Ælii Antonii Nebrissensis*, *Jo. Murmelii*, Ruremundensis, & *L. Jo. Scoppæ*. Cum notis *Nebrissensis* (a) prodiit etiam Persius Parif. 1527. 8. apud Rob. Stephanum, & Lucronii in Hispania 1529. & Persius

Paulus Merula ad fragmenta Ennii p. 67. referens & ipse scholia illa ad *Annejum Cornutum*. In Bibliotheca Goldasti fuit vetus Persii interpres *Sabius Janens* MS. in membrana. Vide Erhardum, sive ipsum potius Goldastum, limine notarum ad Petronium.

(a) De hoc Nebrissensi fuse Nic. Antonius Bibl. Hisp. Tom. 1. in *Antonius de Lebrixa*.

Persius apud Sim. Colineum. Lugd. 1528. 8. Cum scholiis *Joannis Murmelii* Ruremundani & *Herm. Buschii*, Paris. 1531. & 1538. 4. & apud Christianum Wechel 1533. 8. item Magdeburgi 1537. * Cum Plautii, Cornuti, Britonis sive Britannici Brixiani & Fontii commentariis Augustæ Vindel. 1544. fol. Prodiit & Persius cum Juvenali Venet. 1530. 12. 1535. 8. apud Bernardinum Stagninum; Lugd. 1534. 8. ap. Gryph. & Paris. apud Rob. Stephanum 1544. 8. Cum notis *Jo. Murmelii*, & *Erasmi* Colon. 1538. 8. Basileæ 1551. fol. cum notis Badii, Britannici, Murmelii, *L. Ioannis Scoppæ*, *Io. Baptistæ Plautii*, *Ælii Antonii Nebrissensis*, & *Cœlii Secundi Curionis*. * In hac tamen editione notæ Nebrissensis non sunt integræ.

Persius cum *Antonii Foquelini* commentario Paris. 1555. 4. Cum Scholiis antiquis & commentario *Eliæ Vineti* Pictav. 1563. 4. Juvenalis & Persius cum notis *Theod. Pulmanni*. Antvv. 1565. 8. *Nicodemi Frischlini* Paraphrasis Basil. 1582. 4. Francof. 1596. 4. * *Feder. Ceruti* paraphrasin, Venet. 1597. 8. editam notasque *Phil. Engelberti* Basil. 1580. 4. & *Theod. Marcilii* Paris. 1600. 8. Lipenius commemorat. Editionem Persii Amstelodamensem A. 1595. 8. cum paraphrasi & notis *Eilhardi Lubini* Crenius parte III. animadvers. p. 17. & Bibliotheca Bultelliana p. 403. *Steph. Claverius*, qui in Martialem & Claudianum scripsit, Persium quoque illustravit Paris. A. 1607. 8. de quo vide Barthium ad Statium T. 1. p. 432. Cum ecphrasi sive paraphrasi & scholiis *Francisci Sanctii*, Brocensis, Salmanticæ 1599. 8. Persius cum notis *Vineti*, *Petri Pithœi*, *Theod. Marcilii*, *Io. Tornupæi*, & scholiis veteribus Cornuti, sive quicumque illorum est auctor, Paris. 1601. 4. apud Morell. Cum notis & paraphrasi *Eilhard. Lubini* Hanov. 1607. 8. & 1619. * Cum notis postumis *Io. Bond*. Lond. 1614. 8. Norimb. 1625. Paris. 1644. 8. & Amstel. 1645. 12. Cum notis *Th. Farnabii* Lond. 1612. 8. Francof. 1623. 8 Amst. 1634. 1648. 12.

Juvenalis & Persius ex recensione *Nic. Rigaltii* Paris. 1616. 12. *Asterii Manlii* in 1. & 2. Persii Satyram Commentarii & notæ Parmæ 1621. 4. Juvenalis & Persius typis Regliis nitide excusus Paris. fol. Persius cum commentario *Dav. Wedderburni* Scoti, Abredonensis, Amst. 1664. 12. * Paraphrasin & commentarium *Dav. Vvedderburni* in Persium, post auctoris mortem edidit frater Alexander Vvedderburnus, Amstelod. 1664. 12.

Editioni Juvenalis & Persii Friburgensi Anno 1608. 4. *Josephus Langius* indicem omnium vocabulorum adjecit, qui deinde servatus in edit. Genev. 1612. forma minore, & à *Lud. Prateo*, à quo ii-

dem autores in usum Delphini vulgati sunt Paris. 1684. 4. * Juvenalis & Persius ex *Lud. Pratei* editione in usum Delphini recusus Lond. 1691. 1699. 8. His adde editiones Juvenalis, & Persii cum notis variorum Lugdunensem Bat. 1648. 1671. & utraque meliorem eodemque omnium verborum indice auctam Amstelodamensem A. 1684. 8. in quibus itidem vetus scholiastes occurrit, sed aliquando, ut in prologo statim, mancus cum à Pithœo plenior editus fuisset, cujus annotationes quoque neglectas miror. Præclara denique editio cum Vett. scholiis integris, notis Is. Casauboni &c. Lugd. Bat. 1697. 4. adjuncta Juvenali Henniniano. De notis variorum, quæ sunt ex doctorum commentariis à *Corn. Schrevelio* aliisque excerptæ interpretationes, nemini ignotæ esse possunt eruditorum querelæ, *quibus displicent, qui nescio quibus agitati Bacchicis furoribus quosvis doctorum labores in pannuceos centunculos sine nomine sine judicio sine miseratione dilacerant, & dein miserabiles suas quisquilias invidendo, & splendido variorum titulo ostentant*, ut ait ad Juvenalem V.C. Henr. Christianus Henninius. Neque tamen hoc æque de omnibus promiscuè dicendum: & qui integras doctorum notas sine modo accumulant, forte rem ex vero putantibus sæpe melius de autoribus notarum, vel typographis ac bibliopolis, quam de lectoribus eadem crebrius, & sæpe parum ad rem facientia inculcari ægre ferentibus meriti poterunt videri. * Denique Juvenalis & Persius prodierunt cum interpretatione ac notis Josephi Juvenci è S. J. Rom. 1697. 12. ; & ex recensione *Michaelis Maittaire*, Lond. 1716. 12. additis Variis Lectionibus editionum quarundam antiquiorum, quæ Annum 1500. antecessere.

* Prologum Persii *Græca* Metaphrasi donavit præter *Josephum Scaligerum* Dionysius Petavius lib. 2. Epist. 29. * Gemma Bacchanalis, cujus icon exstat in fronte commentariorum Is. Casauboni ad Persium, illustratur ab eodem Casaubono in libro de Satyra, & pulcherrimis imitationibus clarissimæ artificis Hajæ (Madame le Hay) locum dedit. Vide Memorias Trevoltinas A. 1717. p. 1840. seq.

*Gallice** ut antiquam Metaphrasim Abelis Foulonii Paris. 1514. editam omittam, verterunt Persium Quercetanus, Paris. 1607. 8. Marollesius ib. 1653. 8. Sylvecanus, additis notis ib. 1693. 12. * & carmine liberiore nuper, latinis ex adverso positis vulgavit Nobilius. Satires du Perse traduites en vers François, & accommodees au gout present par Mr. Noble, Amst. 1706. 8. Cum Prosaria luculenta paraphrasi Tarteroni Persius, & Juvenalis sæpius prodiit, & est mihi ad manus editio Paris. 1706. 12. *Italice* post Jo. Antonii Vallini expositionem, *le oscurissime satire di Persio con la chiarissima spositione di Giovanni*

vanni Antonio Vallone, Neapoli 1576. 8. & post Metaphrasim Francisci Stellati cum commentariis editam Romæ 1630. 4. Amst. 1706. 8. novissime Camillus Sylvester (*a*) Nobilis Rhodiginus satyras Juvenalis, & Persii Hetrusco carmine expressas cum notis, & dissertationibus, antiquitates varias illustrantibus prælo subjecit Patav. 1711. 4. Nam metaphrasin eruditissimi Viri, Antonii Mariæ Salvini (*b*) adhuc desideramus: *Anglice* cum commentario Juvenalem, & Persium edidit Bartenius Holyday, Oxon. 1616. 8. 1673. fol. Et ante paucos annos prodiit Persius ex Metaphrasi præstantissimorum poetarum Diepneyi, Drydenii, Creechi & Congrevii, cum notis, & dissertatione de natura origine ac progressu Satyræ. *Germanica* Metaphrasis Jo. Samuelis Adami lucem vidit Dresdæ 1674. 8. qui in præf. etiam prælectionum ineditarum Frid. Rappolti in Juvenalem & Persium meminit. *Hispanica* Didaci Lopez Valentini Burgis 1609. 8. Versionem quoque Bartholomæi Melgareji, sed ineditam memorat Nic. Antonius.

III. Index Scriptorum à veteri scholiaste Persii, duplicis editionis laudatorum.

Editio Pithœi notatur per numeros majores satyrarum, & minores versuum: Eliæ Vineti 1601. 4. *per numeros paginarum.*

(a) Journal des Savans 1713. Aout. p. 231.
(b) Giornale de' letterati d'Italia Tom. XIV. p. 433.

Epi-

IV. C. SILIUS ITALICUS ex Italica civitate Pelignorum, primum consulatum (*a*) Romæ gessit anno fatali Neronis Imp. eoque honore deinde bis iterum functus est. Ciceronis & præsertim Virgilii ingens cultor, & in utroque scribendi genere etsi passibus non æquis imitator, in Campania cum morbi lentitudinem inedia prævertisset annos natus 75. decessit primis annis Trajani Imperatoris. * Prænomen SILII apud Modium in novantiquis lect. & Glandorpium in Onomastico non *Cajus* est, sed *Publius*. Italici cognomen consecutus est vel quacunque (*b*) alia de causa, vel quod ipsius aut unius è majoribus ipsius patria fuit Italica Pelignorum, aut Italica Bæticæ, (sequioribus sæculis *Talca*) (*c*) dubium enim illud est viris doctissimis Nic. Antonio Bibl. Hispanæ vet. lib. 5. p. 85. seq. & Christophoro Cellario in diss. de Silio Italico, edita Halæ Sax. 1694. 4. & in dissertationibus ejus Academicis junctim excussis Lips. 1712. 8. diss. IV. & in prolegomenis Arnoldi Drackenborchii ad Silium recus. Consulari dignitate semel tantummodo A. CHristi 67. nec iterum functus est, licet filium reliquit moriens jam Consularem. Nam post consulatum suum Asiæ proconsul, & apud Vitellium etiam Imp. gratiosus, post illud tempus in Campania in otium litterarium se recipere, quam Romæ in Rep. versari maluit.

Alia de Silio & in ejus defensionem Vir Consultiss. Nic. Hieronymus Gundlingius in Gundlingianis parte XII. c. 1. & Nic. Antonius in Bibl. veteri Hispana lib. 1. cap. 18. Eruditissimum Poetam appellat Thomas de Pinedo pag. 262. ad Stephanum Byz. non sine causa ille quidem, (*d*) sed fallitur Claudius Dausquejus, qui notis ad Silium pag. 641. in descriptione Virtutis & Voluptatis Philostratum Silii oculis obversatum esse, cum scriberet, stylique imitatione sibi expressum persuasit. Nam certum est quod Philostratus ille post Silium scripsit. Jo. Antonio Vulpio judice pag. 113. no-

(a) Vide Plin. Epist. III. 7. *Est res rara quidem, Poeta Consul*, inquit Jac. Duportus de Silio agens p. 264. poematum.

(b) Spartianus in Hadriani vita cap. 12. *Italici sunt Itali genere, in provinciis negotiantes, vel fixa etiam sede ibi commorantes.* Alius Silius Proprætor, ad quem Ciceronis Epistolæ libro XIII.

(c) Acta Eruditor. 1719. p. 178.

(d) *Ubique in Silio Græcæ eruditionis vestigia, ubique elegantia.* Dan. Heinsius ad II. 626.

notis ad Catullum, ubi Statium cum Silio conferre placet, Statius acrioris ingenii & ad excogitandum promtioris utique videtur, sed *alter ille perpetuo languidus, Virgiliani, poematis compilator, & plane ad aliorum imitationem compositus*. Memoriæ Trevoltinæ A. 1713. pag. 538. de Juvenco: *Juvencus n' est pas un excellent Poete, il manque de feu qui donne à la Poesie toute le beaute & toute sa force. Cependant quoique aussi froid que Silius Italicus, il est plus clair* &c.

V. Exstat ejus Poema Heroicum *de bello Punico*, quod ætate provectus (*a*) sub Domitiano Imp. usque ad Scipionis Africani triumphum descripsit *libris XVII.* Historici magis partibus functus, quam Poetæ ingenio suo indulgentis, unde majori cura, quam ingenio scripsisse affirmat Plinius junior lib. 3. Epist. 7. Inventum est Silii Poema à Poggio Florentino in turri quadam una cum aliis libris durante Concilio Constantiensi, ut ex Ugolini Verini Florentiæ illustratæ libro 2. notat Colomesius ad Gyraldi dialog. IV. de Historia poetar. p. 240. & ante Colomesium Vossius pag. 550. de Hist. latin.

Quin etiam solers (Poggius) *Germanis eruit antris*
In latium altiloqui divina Volumina Sili.

Alius Codex antiquus, de quo Philippus Rossius in libro cui titulus: *ritratto di Roma antica* p. 83. ubi de Bibliotheca Vaticana: *Fù portato di Spagna il libro di Silio Italico con l'imagine di Annibale, il quale hoggi si ritrova nella predetta libraria*. Versus octoginta lib. VIII. 143. seq. primus è vetusto codice restituit Franciscus Asulanus.

De Silii Codice MS. aliisque aliorum præclariorum scriptorum antiquorum lucubrationibus per Poggium in Germania A. 1416. tempore Concilii Constantiensi repertis & feliciter ab interitu vindicatis vide si placet quæ infra c. 15. in Quintiliano.

VI. Prima editio (*b*) Romana per Conr. Schvveinheim & Arnoldum Pannartz, A. 1471. fol. studio *Ioannis Andreæ* Aleriensis in Insula Cyrno Episcopi, ejusdem cui Livii & tot aliorum præstantissimorum auctorum primas editiones debemus. Illius excusa sunt exempla non plura quam CCLXXV. ex quibus unum Bibl. publicæ Leidensi legavit celeberr. Perizonius. Hanc secutę sunt Romanæ 1474. & 1480. fol. Mediolanensis A. 1481. fol. typis Antonii Zarotti, ex *Petri Iustini Philelph* recognitione. Et Parmensis 1481. fol. Quæ in Silium elucubrarunt *Petrus Montopodita*, *Pomponius*, & *Domitius Calderinus*, neminem novi, qui typis exscripta viderit. Cum commentariis *Petri Marsi* prodiit Silius Venet. 1483.

(a) Martial. VII. 62.
(b) Hallervod. p. 373. Bibl. curiosæ 35. Beughem. incunab. typograph. p. 126.

1483. fol. per Baptistam de Tortis, & in eadem urbe 1492. fol. opera ingenioque Boneti Locatelli, nec non Paris. 1512. fol. ex ædibus Nicolai de Pratis. Lipsiæ 1504. fol. cum *Hermanni Buschii* argumentis, per Martinum Herbipolensem, & cum ejusdem Buschii scholiis in margine adjectis. Basil. 1522. 8. apud Tho. Vvolfium, & 1543. 8. apud Henricum Petri, & Paris. 1531. 8. apud Simonem Colineum. Silius sine notis Paris. 1508. 4. Lugd. 1514. 8. per Damianum Benessam, & Florent. apud Philippum Juntam 1515. 8. ex castigatione *Ambrosii Nicandri*, Toletani, sed quem inconsiderata mutandi prurigine plurimis locis Silium misere corrupisse, Clariss. Drakenborchius fidem facit. Tamen Nicandri vestigia legunt Silius ex Aldi officina 1523. 8. & Antuerpiæ de Phil. Nutium 1567. 12. ad Aldinam sive Francisci Asulani editionem expressus. Versus libri octavi, ab 145. ad 225. *a vetustis absunt exemplaribus. Qui nunc leguntur, eos primus Andreas Asulanus, Aldi Manutii socer in editionem suam anno* 1523. *procusam invexit, depromtos ut opinor ex collectaneis* Jacobi Constantii, *editis Fani, anno* 1508. *qui eos ad Baptistam Guarinum è Galliis fuisse missos affirmat cap.* 92. *An Silii sint, multum ambigo*. Hæc Nicolaus Heinsius notis ad Silii VIII. 145.

Recusus inde Silius Lugduni apud Seb. Gryphium 1547. 1551. 12. Lugduni 1578. 12. & 1598. 12. apud Antonium Candidum. Ex Codice MS. antiquissimo Coloniensi & optimæ notæ (Caroli Magni ut volunt ætate exarato) sed in quo dimidium libri sexti decimi & totus ultimus desideratur, multa Silii loca feliciter restituit *Lud. Carrio* in emendationum & antiquarum lectionum libris, editis Antvv. 1576. 8. & Paris. atque recusis in Lampade artium Gruteriana Francof. 1604. 8. Tomo III: plura etiam *Franciscus Modius* in novantiquis lectionibus Francof. 1584. 8. & in Lampade Gruteri Tomo V. licet Silius Modii, quem cum Homero & Virgilio collatum ac locis innumeris emendatum edere promisit, nunquam in lucem prodiit. Totum Silium postea ad easdem membranas recensuit, notisque sub crepundiorum Silianorum titulo adjunxit *Daniel Heinsius* tunc natus annos necdum viginti, Lugduni Bat. 1600. apud Christoph. Raphelengium, forma minore. Codicis MS. Oxoniensis Collegio Reginæ excerpta à Grutero nactus *Caspar Barthius* (a) Silio emaculando & illustrando multa capita tribuit in suis Adversariorum libris excusis Francof. 1624. fol. nono anno post Silium à *Claudio Dausqueio* Sanctomario, Canonico Tornacensi cum eruditis commentariis editum Parisiis apud Davi-

(a) Confer Crenii animadv. Philolog. XI. §. 15.

Davidem Douceur, 1615. 4. cujus ejusdem editionis exempla quædam annum 1618. præferunt. Quamvis non semper Dausquejus optimam amplexus est lectionem, & in Modium, Heinsiumque invehitur iis quandoque in locis ubi sequi eos satius fuerat.

Cæteræ Silii editiones, notis illæ quidem destitutæ (ut omittam quæ in Corporibus Poetarum Lugd. 1603. 1616. 1627. 4. Genev. 1611. 1640. 4. & Lond. 1713. fol.) sunt: Antuerpiæ apud Gislenum Jansenium 1601. 12. Lugduni apud Joannem Pillehote 1603. 12. & 1614. 8. Genevæ ap. hæredes Jacobi Chouet, 1607. 12. Lugd. Bat. 1611. apud Christophorum Raphelengium, forma minore. Amstelodami apud Guil. Jansonium 1620. & 1627. forma minore, cum præmissa Silii vita per Hermannum Buschium. *Danielis Heinsii* crepundiis Silianis in editione Cantabrigiensi 1646. 12. à Rogero Daniele addita est ejusdem Heinsii dissertatio de veræ Criticæ apud veteres ortu, progressu, usuque, tum in cæteris disciplinis, tum in sacris: & de religione Ægyptiorum, Græcorum, Latinorumque ex Oriente repetenda origine. Denique *Christophorus Cellarius* Silium de integro recensuit, notis succinctis, tabulis Geographicis & indicibus illustravit, usus etiam Nic. Heinsii codice, quem à Frid. Benedicto Carpzovio acceperat viro adjuvandas litteras nato, Lipsiæ 1695. 12.

* *Christophorus Cellarius* ad Silium recensendum usus est Codice, in quo *Nicolaus Heinsius* enotaverat emendationes *Josephi Scaligeri*. Cæterum idem Heinsius peculiare studium, uti Virgilio, Ovidio, Valerio Flacco, Lucano, aliisque, etiam Silio impendit, ac præter alia subsidia usus Codice Puteano, minus bonæ notæ illo quidem, minime tamen contemnendo, qui in Bibl. Regia Parisiensi hodie asservatur, multa ad hunc Poetam annotavit, quæ cum una cum Codicis MS. Oxoniensis lectionibus, Celeberrimi Burmanni beneficio pervenissent ad *Arnoldum DraKenborchium*, hic novam & præclarissimam Silii editionem curavit Trajecti ad Rhen. 1717. 4. (*a*) in qua Poetæ verbis accurate emendatis subjiciuntur copiosæ & eruditæ Drakenborchii ipsius observationes, illisque Modii, Barthii & utriusque Heinsii notæ adtexuntur. Spes etiam Tigurini & Guelpherbytani codicis facta Drakenborchio fuit, sed nec illos neque alios, qui in variis Bibliothecis exstant, recentiores tamen omnes, ut sunt unus in Bibl. Regis Christianissimi, in Medicea quinque, unus in Bibl. Em. Cardinalis Ottoboni, consulere ei licuit. In Catalogo MSS. Bibl. Senatoriæ Lipsiensis, pro Statio Silii MS. nomen irrepsit.

(a) Acta Erud. 1717. p. 54. Journal des Sav. 1717. p. 550. Deutsche Acta Erud. XLVI. p. 658. seq.

irrepsit. Similiter frustra aliquis quærat Silium cum commentariis Pii, qui in Bibl. Barberinæ Catalogo memoratur editus Venetiis 1495. fol.

Anglica Metaphrasi hunc poetam donavit *Thomas Ross* Eques & Regiæ Bibliothecæ præfectus, Lond. 1656. fol. Idem continuavit poema Silii à Scipionis triumpho ab Hannibalis usque necem. Non omittendus etiam *Franciscus Petrarcha*, qui Silium æmulatus, in Africa sua libris novem, carmine Heroico Latino bellum Punicum secundum insecuta & Scipionis Africani res descripsit. Cum Virgilio Silium contulit integre lib. I. Virgilii triumphantis Alexander Rossæus, secundo Lucanum. Multa quoque in Silio emendavit, ac illustravit præclarus Jo. Frid. Gronovius in libris Observationum.

CAPUT XIII.

DE PLINIO Majore, Julio SOLINO, & Plinio Valeriano.

Plinii Majoris ætas. 1. Scripta deperdita. 2. Historiæ naturalis libri. 3. Index Scriptorum, qui in Plinii hist. naturali citantur. 4. Editiones. 5. Ætas Solini. 6. Ejus Polyhistor. 7. Ponticon fragmentum. 8. Index Scriptorum a Solino citatorum. 9. Plinius Valerianus. 10.

I. C. PLINIUS SECUNDUS Veronensis (*a*) natus sub Tiberio: sub Vespasiano varia officia publica administravit, etiam Augur (*b*) & procurator in Hispania. Nec minus omnibus liberalibus disciplinis insigniter excultus, Epicureus dogmate, non moribus, diligentia incredibili & eruditione admiranda post elaborata plurima immortalitate dignissima volumina, cum classem Imperio regens Miseni ad Vesuvium (*c*) montem

(a) Benedictus Jovius Novocomensis Novocomensem esse Plinium contendit ex veteri Inscriptione, in qua tamen nulla Plinii, sed tantum L. Cæcilii Secundi mentio. Vide ejus historiam Novicomi p. 213. 219. seq. Venet. 1629. 4. & Pauli Cigalini Novocomensis prælectionem de patria Plinii editioni Dalechampianæ Francof. 1608. 8. subjectam, quam impugnavit Polycarpus Palermus Veronensis libris tribus de vera Plinii Patria Verona contra Pauli Cigalini aliorumque sententiam, Veronæ 1608. 4.

(b) Secundus non tantum prænomen, sed cognomen quoque, ut notavit illustris Ez. Spanhemius de usu numismatum, p. 522.

(c) Vide Plin. junioris Epist. VI. 16. & 20. ad Tacitum & auctorem vitæ.

tem noscendum propius accessisset, ex caligine nubis è monte ortæ spiritu obstructo clausoque stomacho obiit sub Tito Imp. anno ætatis LVI. Kal. Nov. * Plinium Majorem, patria Romanum esse contendit Jo. Harduinus pag. 212. Chronol. V. T. *dum porro Plinius toties* nostræ urbis *dicit, se palam & aperte Romanum profitetur, nunquam Veronensem*. Sed refellitur à Mat. Veiss. la Crose in Vindiciis Veterum scriptorum pag. 146. seq. Pauli Cigalini diatriba de Plinii patria cum ejus diss. de Plinii fide & auctoritate, lucem vidit primum Comi 1605. 4. Ejus sententiæ suffragatur Ez. Spanhemius in Orbe Romano p. 62. ubi Novocomum utriusque Plinii natalibus nobilitatum appellat.

II. Scripta Plinii deperdita hæc enumerantur à Plinio Juniore III. 5. Epist. *De jaculatione equestri* liber unus. *De vita Pomponii Secundi* Veronensis libri II. *Bellorum Germaniæ* libri XX. quos MStos exstare Augustæ Vindelicorum, mala fide relatum Gesnero fuit. *Studiosi tres* in sex volumina propter amplitudinē divisi, quibus Oratorem ab incunabulis instruit ac perfecit. *Dubii sermonis* libri VIII. *A fine Aufidii Bassi* sive Historiarum ubi desiit Aufidius Bassus libri XXXI. *Electorum* commentarii CLX. * Ex scriptis deperditis Plinii, *de jaculatione equestri liber* memoratur Plinio VIII. 42. Hist. nat. Ipse quoque XVI. 4. testatur *de vita Pomponii Secundi* se scripsisse. Libros *de bellis Germaniæ* memorant vel respiciunt auctor vitæ, & Tacitus I. 68. Annal. Gemanicorum bellorum scriptorem laudans, itemque Symmachus IV. 18. Epist: Illustriss. Eustenbergius in monumentis Paderbornensibus pag. 72. *Nec solus Tacitus* (primores Annalium libri) *verum etiam Quintilianus, Asconius, Silius Italicus, Argonautica Val. Flacci, Ciceronis libri de finibus & legibus in Germania à Poggio reperti Germanis debentur*, (a) *quibus utinam aliquando Plinii XX. Volumina de bellis Germanicis accedant*, *quę Conr. Gesnerus Augustæ Vindelicorum, alii Tremoniæ in Westphalia apud Casp. Schvvartzium Patricium Tremoniensem extitisse tradiderunt*. Hæc ille. *Libros dubii sermonis* videtur innuere Plinius ipse in præfat. testatus se libellos de Grammatica scripsisse, adversus quos Stoici quoque & Dialectici & Epicurei parturiant & subinde abortus faciant jam decem annis, atque idem opus citant Diomedes, Charisius, Gregorius Turonensis, & in Lexico Salomo Constantiensis, apud Nic. Heinsium pag. 321. ad Petron. editionis Clariss. Burmanni. Confer Vossium III. 36. artis Grammaticæ. *Historiarum à fine Aufidii Bassi* (b) in eadem Plinii prefatione & II. 53. 83. Hist. Natural. mentio, & apud Svetonium, sive auctorem vitæ, Pliniumque

(a) Confer Vossium III. 5. de Hist. Lat. p. 550.
(b) De Aufidio præter Vossium in Hist. Lat. videndus Lipsius ad Taciti XIII. 20.

que juniorem V.Epist. 8. *Avunculus meus, idemque per adoptionem pater, historias & quidem religiosissime scripsit*. Respicitque opus illud Tacitus C. Plinium laudans XIII. 20 XV. 53. Annal. *Electorum* commentarios CLX. opistographos scriptosque minutissime reliquit, quos magno pretio vendere se potuisse testatur Plinius junior III. 5. Epist.

III. His ejus scriptis deperditis sola ad nos pervenit (thesaurus, non liber) *Historia mundi* (*a*) *libris XXXVII*. ad Titum Vespasianum Imp. qua ex voluminibus ultra bis mille (*b*) scriptorum Græcorum Latinorumque universam naturæ varietatem complecti conatus est ita, ut liber *secundus ad quintum usque* Cosmographica, & Geographica persequatur; *septimus ad decimum* animalium naturam describat, *in decimo usque ad undevigesimum* agatur de plantis agrorumque cultura & hortorum, *in vigesimo ad trigesimum secundum* de medicamentis, quæ à plantis & animalibus petuntur, denique *in trigesimo tertio usque ad septimum & trigesimum* de metallis atque lapidibus, ubi etiam simul de statuariis, pictoribus &c. Liber *primus*, quem una cum præfatione suppositum Plinio, & ab interpolatoribus adtextum absurde contendit meritus alioqui de Plinio, quam optime Joannes Harduinus Chronolog. V. T. pag. 152. indicis vice fungitur tam argumentorum, quæ tractat Plinius, quam auctorum, è quorum scriptis profecit. Plinius (*c*) ipse testatur opus hoc exegisse se A. U. C. DCCCXXX. Tito Vespasiano sextum Consule, anno 230. post captam Carthaginem, & Corinthum, obitumque Catonis, anno 90. post obitum Virgilii. Cum vero plurima è Græcis petierit scriptoribus, in illorum sensu assequendo non semper feliciter versatus fuit. *Neque vero novum est*, inquit Josephus Scaliger sive Yvo Villiomarus in locos controversos Titii pag. 14. *Plinium in reddendo Aristotele aut Theophrasto offendere, cum sexcentis locis hoc commiserit. Quod utique non Plinii inscitiæ attribuendum, sed eorum negligentiæ qui excerpta ex auctoribus mala fide descripta ad eum deferebant ut in ordinem ab eo digererentur. Ita enim opus suum eruditissimum magna ex parte composuit vir ille nunquam satis laudatus. Quare errores in Plinio notamus, qui non sunt*

(a) Ita in quibusdam editionibus inscribi video, cum Plinius Junior lib. 3. Epist. 5. *historiarum naturæ libros* appellat. Cæterum nihil dat amori suo, cum opus illud vocat *diffusum, eruditum, nec minus varium quam ipsa natura*. Quantis vero librariorum mendis jam pridem obsitum fuerit, ex his Symmachi ad Ausonium lib. I. Epist. 24. cognosces: *Si te amor habet naturalis historiæ, quam Plinius elaboravit, en tibi libellos quorum præsentanea copia fuit, in queis ut arbitror opulentæ eruditioni tuæ negligens veritatis librarius displicebit. Sed mihi fraudi non erit emendationis incuria, malui enim tibi probari muneris celeritate, quam alieni operis examine.*

(b) Non centum duntaxat, ut scribit Jo. Rualdus c. 8. vitæ Plutarchi.

(c) Plin. præfat. & lib. XIV. sect. 3. XXVIII. sect. 3.

sunt Plinii, sed amanuensium. Innumera ejusmodi observata Salmasio ad Solin. cujus Salmasii videndum etiam judicium de Plinio homonymis hyles Jatricæ præmissum. Ut omittam Budæi, Allatii, & aliorum loca adducta à Crenio in limine partis VII. animadvers. quibus illum Naturæ ut vocabat Lansius (*a*) Protonotarium hinc hallucinatum annotarunt. Addam hæc Vignolii Marvillii personati scriptoris T. 2. Misc. p. 48. *L' Histoire naturelle de Pline est un edifice d' une parfaitement belle structure, mais dont les dedans ne sont pas toujours assez bien meublez pour de si beaux dehors. Le dessein en est magnifique, les prefaces qui en sont les entrees sont tres-justes, la Morale qui en est le solide, est admirable, & il y a des ornemens qu' on ne sauroit payer. Telle est la description du Rosignol dans son dixieme livre. C' est dommage que ce grand homme se soit trop appuié sur des Ecrivains peu seurs, & que ne choisissant pas assez ses lectures, il n' a pas été lui meme toujours fidele à traduire les temoignages, qu' il en a tirez.*

* Absolvit Plinius opus suum paullo ante obitum, circa A.U.C. 830. ut non uno innuit loco: & quintum Consulatum Titi memorat lib. 2. cap. 25. quem ille gessit anno U. C. 828. CHristi 76. Incendium Vesuvii, quod speculatus Plinius occubuit, describitur à Dione libro LXVI. p. 755. seq. ad A. U. C. 831. Titi primum. Plinius in præf. *Viginti millia rerum dignarum cura, quoniam ut ait Domitius Piso,* Thesauros oportet esse non libros, *ex lectione voluminum circiter duum millium, quorum pauca admodum studiosi attingunt propter secretum materiæ, exquisitis auctoribus D;* (b) *includimus triginta sex voluminibus, adjectis rebus plurimis quas aut ignoraverant priores, aut postea invenerat vita.* Volumen secundum citat Plinius 6. 29. septimum 33. 3. Nonnunquam etiam libri non numerum, sed argumentum, ut 9. 35. *ut diximus in circuitu Mundi,* respiciens ad Volumen secundum & seq. Et 33. 1. *sicut dicemus in gemmarum volumine,* respicit enim ad librum 37. Animalium historiam ita digessit, ut de terrestribus dicat libro 8. De aquatilibus 9. De volucribus. 10. De insectis 11. De animalibus insignibus 9. 14. De generatione animalium 10. 61. seqq. Nic. Reusnerus ad Janum Gruterum, T. 5. delic. poetar. German. p. 787.

Omnibus est innatus amor quam plurima nosse,
Fons hic inexhaustis uber inundat aquis.
Pro multis unus dat Plinius omnia nosse
Quæ cœlum & terras & mare, Jane, tenent.
Si legis hunc, Græcos legis omnes atque Latinos.

Nec

(a) Orat. pro Gallia p. 126.
(b) Ita legendum non C.

Nec tibi justa deest Bibliotheca domi.
Unus Grammaticus, Logicus, Geometra, Poeta,
Musicus, Astronomus, Rhetor, Arithmeticus.
Unus & Historicus, Physicus, Cosmographus unus
Pictor, & agrorum cultor hic unus erit
Quid multis? unus docet omnia: & ut tegit omnes
Cœlum, sic cœlum continet iste liber.

Præter naturalium certe, quam titulo ipso promittit atque ubertim pandit Plinius rerum notitiam, discordiam concordiamque, usus & effectus: præter historiam inventorum humani ingenii, laboris luxusque, & variarum artium, passim gravissimas adspergit sententias, & judicium de vanitate rerum humanarum mortaliumque stultitia, speciatim deperditis Romanorum per opes moribus: Nec minus de mira sapientia ac provida arte, fidemque omnem superante vi naturæ, per quam Numen intelligi voluit. Itaque licet Epicuri immersus erroribus, tamen ab Atheismi ἐγκλήματι absolvitur judice Ulrico Zvvinglio lib. de Providentia T. 1. Opp. 356. Plinio eidem Historiam naturalem & Epistolas tribuit pro ignorantia illorum temporum Vincentius Bellovacensis lib. X. speculi Hist. capite 67. A Georgio Agricola præfat. ad libros X. de natura fossilium Plinius arguitur, quod *interdum haud observarit à diversis scriptoribus unam rem duobus vel pluribus vocabulis appellari, interdum contra res duas vel plures uno vocabulo*. Josephus Scaliger in Scaligerianis primis pag. 85. *Accuratus Plinii lector deprehendet ipsum Plinium omnia, quæ ex variis auctoribus excerpebat, ordine literarum sive Alphabetico in sua digessisse adversaria, neglecto ordine naturali qui potior erat*. Confer Salmasium p. 258. ad Solin. & Reinesium III. 5. Var. Lect. Alia in diligentissimo illo viro notata vide si placet in Dan. Guil. Molleri diss. de Plinio Secundo p. 20. seq. Altdorf. 1688. 4. Non in omnibus obstringere se fidem suam, potiusque ad auctores relegare plus simplici vice præ se fertur lib. VII. c. 1. *qui dubiis*, inquit, *reddentur omnibus, modo ne sit fastidio Græcos sequi, tanto majore eorum diligentia vel cura majore*. Adde VIII. 22. *Sint ista, ut rerum Naturæ libuit*, inquit II. 52. *aliis certa, aliis dubia, aliis damnanda: nos cætera quæ sunt in his memorabilia non omittemus*: & II. 98. *ut nihil quod equidem noverim prætereram*. Hinc æquius de Plinio nostro judicat Jo. Rajus Epistola ad Jo. Listerum, (*a*) ne alios jam memorem, quorum testimonia, congessit Jac. Pontanus lib. V. φιλοκαλίας cap. 1. p. 142. & lib. 6. c. 10. p. 195.

(a) Bibl. Angloise T. IV. p. 10.

IV. Index Scriptorum (*a*) qui in Plinii Historia naturali citantur.

Numerus major librum, minor caput denotat.

(a) Bernardus à Mallincrot in paralipomenis ad Vossium de Hist. Græcis p. 68. *In catalogo auctorum Plinianorum quem affectum habeo, inter cætera cognitu nec injucunda nec infructuosa ostendere constitui convenientiam, & discrepantiam Indicum cujusque libri qui operis illius primo libro comprehenduntur cum cujusque libri contextu.* Hic Mallincroti catalogus nunquam lucem vidit. *Andreas* vero *Schottus* Antverpiæ circa A. 1616. 8. separatim edidit Indicem Auctorum Plinii Majoris, ita digestum ordine alphabetico, ut primo Romani exhibeantur, deinde externi, tertio Medici, denique ii, qui in libro primo à Plinio in elencho auctorum nominantur, sed in librorum ipsorum capitibus nusquam nominati occurrunt. Ego hunc Schotti indicem raro obvium ita lectori exhibeo, ut non modo suppletus sit & emendatus plurimis locis, collatis etiam *Harduini* ad indicem auctorum Plinianorum observatis, at qui libros & capita ubi singuli appellantur annotare neglexit: sed etiam triplex series Schotti nullo lectoris dispendio ita sit in unam collocata, ut externi aliis litteris (currentes vulgo appellant) denotentur, Medicis adscriptum sit Medici nomen: ubi vero in solo elencho libri primi Pliniani, nec usquam in capitibus ipsis sit scriptoris mentio, solus major numerus illius libri, quo usum se scriptore aliquo Plinius significat, nullus vero minor adscribatur.

Ca-

Mnes-

(a) C. Cilnius Melissus, libertus Mæcenatis, de quo Nic. Heinsius ad Ovidii Ponto IV. 16. 30.

(a) Vitiose *Sarmenes* apud Reinesium II. 6. Var. Lect. p. 158.

Et illi sine teste rem affirmant, qui Plinii Historiam Naturalem dixerunt esse opus triginta annorum; & nimis breve spatium (*a*) assignasse digerendo tanto operi videtur doctissimus Dodwellus, qui characteres chronologicos in illo non nisi unius anni notatos

(a) Bibl. Angloise T. VII. p. 180.

tatos à Plinio secutus, unius anni spatio etiam illud composuisse, & absolvisse existimavit. Vide Thomam Hearne in præfat. ad Guilelmi Neubrigensis Historiam rerum Anglicarum. Eruditissimum literarum sæcularium Plinium vocat Freculfus lib. 2. Chron. cap. 16. Libros Historiæ Naturalis respicit Servius quando in VII. Æneidos ait: *de civitatibus totius orbis multi quidem scripserunt, ad plenum tamen Ptolemæus Græce, Latine Plinius*. Compendium quod ex ejus opere composuit *Robertus GirKeladiensis*, qui vixit sub Henrico II. Angliæ Rege A. 1189. defuncto, citatur à V. C. Hadriano Relando in Palæstina p. 439. & servatur MS. Francofurti ad Mœnum apud Nobiliss. D. Uffenbachium.

V. Editiones Plinii ab Harduino diligenter recensentur, quibus nonnullas adjungam. Prima omnium est Veronensis A. 1468. Hanc dico primam, secutus Beughemium, cui in incunabulis Typographiæ pag. 110. diserte illa memoratur. *Historiæ naturalis libri XXXVII. noctibus & horis subcisivis conscripti. Veronæ* 1468. Qui negant exstare, non alio id argumento videntur facere, quam quod illa se oculis ipsorum necdum obtulit, uti nec meis. Veronensem secuta est Veneta 1469. apud Joannem Spiram, Germanum, charta nitida & marginibus amplioribus, quam tanquam primam laudatam etiam à Jo. Rhodio p. 72. ad Scribonium, & Chevillierio pag. 73. de originibus typographiæ Paris. nec non Maittairio pag. 65. Annal. typograph. inspexit & pluribus describit nobilissimus Sallengrius (a), exstat etiam Parisiis in Bibl. Mazariniana & in Bibl. Ducis Noallii, ut notavit Dan. Maichelius in libro de Bibliothecis Parisiensibus vulgato Lond. 1720. 8. p. 69. Ad calcem leguntur hi versus:

Quem modo tam rarum cupiens vix lector haberet
Quique etiam fractus pæne legendus eram,
Restituit (b) *Venetis me nuper Spira Joannes,*
Exscripsitque libros ære notante meos.
Fessa manus quondam moneo calamusque quiescat,
Namque labor studio cessit & ingenio:

Ad eandem editionem respiciunt versus, qui leguntur in antiqua editione librorum Augustini de Civitate DEI Venet. 1470. fol. per Joannem & Vindelinum de Spira, fratres:

Qui docuit Venetos exscribi posse Johannes
Mense fere trino centena volumina Plini,
Et totidem magnos Ciceronis Spira libellos,

Ii 3 Ca-

(a) Memoires de litterature Hag. 1715. B. T. 1. pag. 275. seq.
(b) Tamen in hac etiam editione præter depravata alia, etiam Græca vel omissa, vel Latinis litteris parum emendate expressa.

Cœperat Aureli, subita sed morte peremptus
Non potuit cœptum Venetis finire volumen.
Vindelinus adest ejusdem frater, & arte
Non minor, Adriaca qui commemorabitur urbe.

Veneta A. 1470. fol. grandi charta & typis luculentis per Nicolaum Jenson, Gallicum, fuit in Bibl. Joannis Mori, Eliensis Episcopi. Eodem Anno 1470. fol. Plinius excusus Romæ in domo Petri & Francisci de Maximis juxta campum Floræ, præsidentibus Magistris Conrado Svveynheim & Arnoldo Pannartz, cum Epistola *Jo. Andreæ Aleriensis* Episcopi ad Paulum II. Hæc editio manu passim notata fuit in Bibl. Marquardi Gudii & Clariss. Schurtzfleischii industria pervenit in Bibliothecam Serenissimi Ducis Vinariensis. * Plinius iterum Venetiis 1472. fol. apud Nic. Jenson. Hæc editio exstat in Bibliotheca clarissimi Viri Richardi Mead, Med. D. ubi præstantissimus Maittairius (c) testatur eam se vidisse cum initialium litterarum illuminationibus, singulorum librorum argumentum exhibentibus. Initio Libri primi describitur PLINIUS sedens & scribens: 2. informis Mundi globosi figura: 3. 4. 5. 6. diversæ Tabulæ Geographicæ: 7. tres Sceleti: 8. duo Elephantes turrigeri: 9. 10. varia Piscium, & Avium genera: 11. Bombycum variæ ab ovo usque metamorphoses. 12. Numina ruralia: 13. Hortulanus arbusculas transmovens. 14. Homo ebrius in vinea: 15. Puer humi cum pomis ludens: 16. Venator sylva Cervum persequens: 17. Arbores in seminario dispositæ: 18. Agricolæ duo arantes: 19. multæ sationum species: 20. Puer melones legens, & mulier corbem gestans: 21. Rusticus corollas nectens: 22. Tinctor vestium: 23. Vindemiator in vinea: 24. Quidam Arborum radicibus assidens: 25. Quidam herbas legens: 26. Chirurgi duo, alter infirmi caput curans, alter vero incidens: 27. Pantheræ duæ, altera aconito gustato exspirans: 28. Medicus cum Libro, prope ægrum in lecto decumbentem: 29. Æsculapius sub Serpentis figura: 30. Magus in magicarum figurarum circulo legens, & Dæmon desuper advolans: 31. Urinatores: 32. Navis: 33. Puer sufflans ignem sub fornace fusoria: 34. Pictor pingens in tabella: 35. Metallorum fossor: 36. Duo lapicidæ: 37. Gemmarius inter varia gemmarum diversicolorum genera. Iterum Romæ per Conr. Svveinheim, & Arnoldum Pannartz. 1473. fol. quæ editio laudatur à Franc. Redi de gener. insect. p. 58. Parmæ 1476. fol. per Steph. Corallum, Lugdunensem, cum brevibus notis *Phil. Beroaldi* ad pauca quædam Plinii loca. Tarvisii, 1479. fol. ductu & impensis Michaelis Mazzoli Parmensis cum Beroaldi emendationibus & *Hieron. Bo-*

nonii

(c) Annal. typograph. p. 34.

nonii Apologia pro Plinio. Parmæ per Andream Portiliam 1481. fol.

Andreas prodesse valens Portilia multis
Gratum opus impressit Plynios ære suo.
Temporibus priscis hunc Bibliotheca tenebat
Principis, & magni divitis, atque Ducum.
Nunc emit omnis eum civis, quem gloria tangit,
Hunc emit argento pauper & ore legit.
Factis ære notis debet cum divite pauper,
His debet quisquis discere multa cupit.
Arte tua gaudere potes, Portilia, multum
Quæ facis ut vivant omnia scripta. Vale.

De *M. Antonii Sabellici* notis in Plinii (*a*) Historiam naturalem, & de iis quæ contra Sabellicum scripsit *Nic. Leonicenus*, (*b*) Vicentinus, contra Leonicenum *Pandulfus Collinucius*, Pisauriensis JCtus, Ferrar. 4. contra Collinucium pro Leoniceno *Pontius Viruniss* Bellunensis. Vide Sabellici Epistolas, & Diarium Venetum, Giornale de' letterati d'Italia T. 17. p. 281. 282. 288. T. 24. p. 273. In eodem Diario T. 17. p. 301. disseritur de iis, quæ in Plinium scripsit *Georgius Merula* Alexandrinus, & quæ *Cornelius Vitellius* Corythius in defensionem Plinii & Domitii Calderini, contra Merulam: *Pauli Romalei* Regiensis Apologia contra Vitellium, Venet. 1482. 4. id. pag. 327. 328.

Plinius Venetiis excusus 1483. fol. per Rainaldum de Noviomago, & 1487. fol. per Martinum Saracenum. In Bibliotheca Bigotiana fuit editio Veneta A. 1486. fol. excusa in membrana, cum nonnullis ad calcem notis, sine nomine auctoris. In Bibl. Menarsiana p. 45. memoratur Veneta A. 1491. fol. Exstat & Veneta 1496. fol. ex *Hermolai Barbari* (*c*) castigatione, quam Perizonius Bibl. Leidensi legavit: Et A. 1499. fol. quæ itidem fuit in Bibl. Menarsiana p. 47. nec non A. 1507. fol. id. p. 41. Est & A. 1513. fol. ex recognitione *Alex. Benedicti*, atque iterum A. 1519. fol. per Melchiorem Sessam, & A. 1536. 8. apud Aldum, quatuor Volum. Prætereo editiones Venetas 1559. fol. ac recentiorem 1648. quam lau-

(a) Vide Sabellici centurias duas in tomo 1. Lampadis Artium Gruterianæ.

(b) Hujus Leoniceni liber de Plinii & aliorum Medicorum erroribus post edit. 1491 & Ferrar. 1509. 4. recusus Basileæ 1529. 4.

(c) *Hermolai Barbari*, Patritii Veneti castigationes in Plinium separatim excusæ Cremonæ 1485. & Rom. 1493. fol. apud Lucarium Germanum cum emendationibus in Pomponium Melam; tum Mediolani 1494. fol. & sæpius deinde, ut Basil. 1534. 4. Huic una plus quam reliquis omnibus debere Plinium ait Rolandus Maresius pag. 458. Epist. Et ipse quidem 5000. circiter crassiora se vulnera san[illegible] testatur. Conjecturis tamen suis & memoriæ nimium quandoque tribuisse, nec pauc[illegible] [illegible]tra fidem MSS. erudite magis quam vere emendasse ab Harduino arguitur.

dat Joh. Rhodius ad Scribonium Largum pag. 216, *Nic. Beraldi* & *Guil. Budæi* opera in Plinio emaculando præstita, quam laudat Erasmus XXVIII. 14. Epist., credo exstabit in editionibus hujus scriptoris Parisiensibus A. 1514. fol. cum Hermolai Barbari castigationibus, & 1516. fol. quæ editio fuit in Bibliothecis Jac. Perizonii & Lucæ Langermanni, & 1532. fol. ex editione Petri Bellocirii, quæ ut nitidissima celebratur in Bibl. Menarsiana p. 39. Brixiensis A. 1498. & Basileensis *Geleniana* 1535. fol. cum notis MSS. marginalibus *Guil. Pelliceri* Episcopi Monspeliensis, fuerunt apud præstantissimum Virum, Carolum Dati. Hagenoensis ex ejusdem Barbari emendatione per Jo. Baptistam Palmarium Plinio diligentius quam in Brixiensi editione factum applicata A. 1518. fol. cum *Indice* Joannis Camertis, qui prodierat separatim Viennæ Pannoniæ 1514. 4. & deinde pluribus Plinii editionibus est adjunctus. Veneta tertia A. 1519. fol. Parisiensis 1524. f. fuit in Bibl. Bigotiana. Coloniensis 1524. per *Joannem Cæsareum*, qui 4000. errores sustulisse se testatur, typis Eucharii Cervicorni. Ejusdem Cæsarii scholia in Plinium & Oppianum de piscibus, Argent. 1534. 4. Basileensis Erasmi An. 1525. fol. apud Froben. Vide Erasmi Epist. XXVIII. 14. edit. Lond. qui Guil. Budæi, Nic. Beraldi & Jo. Cæsarei operam in Plinio præstitam celebrat. Petri Danesii editio A. 1533. * Prodiit & Plinius Basil. 1530. fol. apud Frobenium ex castigatione Beati Rhenani & Erasmi; & Basileensis secunda cum annotationibus *Sigismundi Gelenii* (a) A. 1535. & 1543. fol. atque hæc editio ac illa 1530. nuper extabant in Bibl. clar. Perizonii. Basileæ rursum cusus est Plinius An. 1539. fol. Ad hanc observationes suas direxit *Ferdinandus Pintianus*, qui duobus MStis usus Salmanticensi & Toletano Anno 1544. eximias suas observationes, & castigationes in totum Plinium (excepto libro extremo) edidit recusas Antuerp. 1547. 8. & Genevæ 1593. fol. cum *Beati Rhenani* castigationibus in præfationem, & libros primores XIV. qui è vestigiis Codicis manu exarati feliciter quædam restituit. Viderant lucem hæ Rhenani observationes primum A. 1536. Idem Rhenanus A. 1531. libris rerum Germanicarum subjecit Epistolam ad Pirckhaimerum de locis Plinii per *Stephanum Aquæum* Bituricensem allatis. Hic Aquæus (de l' Aigue de Beauvais) Parif. An. 1530. fol. commentarium edidit in universos Plinii libros, mole magis quam eruditione insignes, Judice Harduino. * Gelenii notæ additæ

Basi-

(a) Gelenium nimis ingenio suo in Plinii editione indulsisse notat A. Chevillierius de origine typographiæ Paris. p. 191. & Erasmus in Epistola ad Damianum Goesium scripsit Gelenium è MSto Codice, quem sciolus aliquis ex ingenio passim interpolaverat novum quodammodo Plinium nobis dedisse, non veterem emaculasse.

Basileensibus recentioribus ut A. 1545. (quæ cum MS. Chifletiano collata exstat Romæ in Bibl. Barberina,) & Anni 1549. fol. & Lugdunensi 1563. fol. & Genevensibus sive Colon. Allobrogum 1615. 1631. fol. De miro studio *Christophori Longolii* Mechlinensis, qui A. C. 1522. natus, Patavii obiit cum vix annos XXXIV. vixisset, quos labores susceperit, quæ itinera & pericula obierit ut Plinianam Historiam digne illustrare posset, vide quæso Melchioris Adami vitas Philosophorum in Longolio. Idem Adamus narrat Longolium pæne puerum plura in Plinio emendasse & notasse, quæ ipso inscio & invito in Gallia fuerant edita. Memorat etiam Orationem, de laudibus C. Plinii, ac commentaria in XI. Plinii libros. Et Gesnero Longolii Commentaria in Plinium celebrantur, quem Pictavii publice cum summa omnium admiratione docte & eleganter fuerit interpretatus. Tamen Longolios & Aquenos (*Stephanum Aquæum* de quo Volum. 1. pag. 407.) minorum gentium interpretes vocari video ab *Andrea Schotto*, qui in Epistola ad Ortelium, Melæ subjecta, *Pintiani*, inquit, *in Plinium utinam te hortante Plantinus noster, typographus omnium quot sunt, erunt, maxime industrius, in vulgus edat cum* Jac. Susii *&* Brugensium *notis; esset cur Reip. litterariæ, patriæ, & Plinio ipsi jam pæne in integrum restituto gratularemur. Nos Toletanum Codicem MS. quo usus est Pintianus, inspeximus, non pauca relicta collegimus, Solinum quoque & Capellam cum MSS. compositos recensuimus: sed maturescere sinam.* Ex eodem Schotto præterea didici, quod Plinium illustravit etiam sæculi sui alter Varro *Petrus Ciacconius* Toletanus, cujus vigilias Plinianas adhuc, inquit, nobis hæredes invident & thesauro incumbendo premunt. *Petri Pierii Smensæ, Schotani*, notas & emendationes in Historiam naturalem Plinii memorat Suffridus Petri de scriptoribus Frisiæ decad. XVI. 2. nunquam editas ut existimo, quemadmodum & *Roberti Constantini* Antonius Teissierius in elogiis Thuaneis Gallice versis illustratisque Tom. 4. pag. 508. Dan. Guil. Mollerus in diss. circulari de Plinio Secundo, Altdorf. 1688. 4. notat. *Nic. Rigaltium* quoque & *Octavium Ferrarium* Plinii Historiæ Naturali recensendæ animum applicuisse, licet consilia eorum mors prævertit. Ipse Ferrarius pag. 309. Epist. *De Plinio vix ulla spes superest, cum immensum pelagus & summa dies instans vela colligere & retro cursum vertere compellat. Itaque labor omnis non sine fructu per tot annos magno scriptori impensus frustra susceptus fuerit. Sic Dii voluere.* Eodem loco testatur se veterem editionem Venetam contulisse cum manu exarato Codice, qui Pici Mirandulani fuit. Notas Ferrarii non ultra librum duodecimum processisse A. 1675. testatus est Christophorus Arnoldus. Vide Consultiss. Viri Bur-

chard. Gotthelf Struvii T.1.fascic.7.actor. literariorum ex MSS. erutorum p.78 Extant etiam Plinii editiones Parisiensis A.1543. f. Lugdun.1553.fol. apud Antonium Vincentium charta majori luculento charactere; Basileensis 1554. fol. Veneta à Paulo Manutio emendata cum castigationibus Gelenii 1559. fol. Lugdunensis opera Juntarum 1561.12. Lugdunensis altera 1563. fol. apud Joannem Frellonium. Veneta 1571. fol. Leydensis A. 1582. Petri Santandreani typis. Lugdunensis apud Honoratum ad MSS. Codices emendata ex recognitione cum castigationibus, notis & variis Lect. *Jacobi Dalecampii* Medici Cadomensis, 1587. fol. luculenta editio, recusa Colon. 1615. fol. Genev. 1631. fol. Genevensis A. 1593. 12. & altera 1616. 12. tribus vol. cum variis Lect. Pintiani, Turnebi, Dalechampii. Leydensis altera Elzevirii typis, è Salmasii castigationibus, accurante Joanne Laet. 1635. 12. tribus volum. * In Catalogo Bibl. Bodlejanæ notas ad Plinium per errorem referri videas ad Calebum Dalechampium, illum qui vindicias Salomonis de lapsu statuque ejus æterno scripsit. Notum autem est notas deberi *Jacobo Dalechampio*, Medico Cadomensi, qui Plinium Lugduni A. 1587. fol. excudi fecit, & anno post diem obiit. (*a*) Neutiquam contemnendam esse ejus industriam, quam in præclarissimo scriptore posuit, æquus lector facile agnoscet, etsi non pauca aliorum ingenio illustranda & expolienda reliquit, & Plinium Lugdunensem tanto nil dignum hiatu præstare scripsit Casaubonus ad Theophrasti characteres pag. 12. edit. Cantabrig.

In editione Francofurtensi 1599. fol. accedunt præter notas Dalechampii & anonymi cujusdam (*Jani* fortassis (*b*) *Gruteri*) annotatiunculæ & Pintiani observationes, uti in altera Anni 1608. 8. *Pauli Cigalini* prælectiones de Patria fide & auctoritate Plinii. Eædem Dalechampii notæ & Pintiani, Rhenanique comparent in Leydensi Anno 1669. 8. tribus volum. quam cum suis observationibus, & variorum notis adornavit *Joh. Frid. Gronovius*, (*c*) qui non paucis Plinianis insignem lucem attulit, vir ut norunt omnes, præstantissimus in hoc genere literarum. Interjecto tempore passim plurima Plinii loca emendaverat doctissimeque illustraverat eruditionis omnis Phosphorus & sol Claudius Salmasius in Exercitationibus Plinianis ad Solinum, quæ

(a) Vide Guid. Patini Epistolas ad Jac. Sponium p.46. & quæ de Jac. Dalechampio Huetius in Originibus Cadomensibus Gallice editis c.24. Acta Erud. 1704. p. 186. seq.

(b) Joannem Matthæum VVackerum JCtum auctorem esse conjicit Reinesius Epist. ad Hofman. p. 446.

(c) * Plinium à Gronovio A. 1669. etiam minore forma in 12. vulgatum scribit Dan. Guil. Molgerus in Diatriba de Plinio, quam editionem non vidi.

quæ Parisf. An. 1629. tum nuper Trajecti ad Rhenum cum eximio auctario exercitationum de homonymis hyles Jatricæ & de manna saccharoque editæ sunt A. 1689. fol. Fatendum tamen tot virorum doctissimorum labores nova sui Plinii editione reliquorumque omnium industriam doctrinæ & ingenii sui lumine obfuscasse *Johannem Harduinum* è Soc. Jesu, qui Codicibus MSS. quindecim & editionibus quamplurimis usus Plinium de integro recensuit, & in usum Delphini interpretatione & notis indicibusque locupletissimis (utinam non quintuplici serie exhibitis) & Commentario Alphabetico de Auctoribus à Plinio allegatis, illam Naturæ Bibiothecam luculenter illustratam vulgavit Paris. 1685. 4. quinque voluminibus. Equidem quis non optet de Salmasio aliorumque lucubrationibus eum non tam insolenter & indigne pronunciasse, cum passim ex illis profecerit, etiam ubi eorum nomina silentio involvit, ut aliquot exemplis ostensum à Joh. Clerico est in Tomo quinto (a) Bibliothecæ universalis. Omitto alia, quæ in iisdem Harduini laboribus reprehendit Jacobus Gronovius præfatione ad Parentis sui opus de sestertiis. Nihilominus plurimum semper de illa Plinii editione Harduino & debent litteræ & debebunt. * Ad editionem *Jo. Harduini*, sexti Voluminis instar est Viri illius docti opus de nummis antiquis Urbium & Populorum, ad cujus calcem illustratur ex instituto locus Plinii insignis de re monetaria, qui occurrit lib. XXXIII. cap. 3. (sect. 13.) Harduini opus de nummis antiquis post primam editionem Parisf. 1684. 4. recusum est uti auctum passim atque interpolatum, sic quoque hinc inde mutatum in operibus ejus selectis, Amst. 1709. fol. Cum jam pridem rarior sit Harduiniana Plinii editio, omnium non modo illius scriptoris, sed etiam aliorum, quotquot in usum Delphini illustrati exstant, longe præstantissima, audio novam (b) exspectari à typographis Parisiensibus, ex nova doctissimi Auctoris recognitione. Nescio unde acceperit celebetr. Struvius, qui *Gabrieli Cossartio*, S. J. deberi magnam partem operæ in Plinium impensæ contendit introductione in notitiam rei litterariæ c. V. §. 8. p. 109. *Editiones scriptorum classicorum, quæ in usum Delphini factæ, satis sunt splendidæ* (illas impensis plus quam 200000. librarum constare notat Huetius de rebus ad se pertinentibus pag. 290.) *De hisce tamen dicendum, quod editores splendorem potius addiderint quam notas. Has enim plerasque Germani scriptores sibi vindicabunt, vel Belgæ, si Harduini Plinium excipias, qui*

tamen

(a) T. 5. p. 7. seq. adde T. 15. p. 247. T. 21. part. 2. p. 132.
(b) Hæc prodiit novis augmentis locupletior Parisiis fol. tom. 3.

tamen majoris adhuc plagii accusandus, cum pleraque ex Cossartii *MSto, cui per plures annos insudaverat, desumserit.* Jo. Georg. Grævius Epistola (*e*) ad Jo. Clericum data 13. Maj. 1687. *Male sane, apud Gallos quoque audit* Harduinus, *cum quod aliorum compilet scrinia, tum quod liberius invehatur & petulantius exagitet viros doctissimos, ubi quid deprehendit in illorum Scriptis, in quo cespitarunt, ut est ingenii humani imbecillitas; prætereat vero silentio illorum præclara in rem litterariam merita & observationes, quas sibi vindicat; non pudenter, Hercule, si verum fateri volumus.* Vossium *sane indignari quoque accepimus, quod* Harduinus *sibi tribuerit elegantissimam & certissimam emendationem, quæ legitur in notis ad* Melam *p.* 280. *cum omnibus illorum Scriptorum locis, quibus eam firmat, excepto solitus* Charisii. Friderici Gronovii *emendationes laudat quidem in proœmio, sed in adnotationibus suo illas adserit ingenio & sollertiæ, raro* Gronovii *mentionem facit, nisi ubi ab illo dissentit. Non possum igitur improbare (quamvis amicitia & commercium litterarum mihi intercedat cum* Harduino, *& inficiari non possim, multa egregia illum, per se quoque, cum in* Plinio, *tum in Geographicis ex numismatibus illustratis observasse,* Plinioque *illius primas deberi, non solum inter Scriptores, in usum Delphini editos, sed inter editiones omnes* Plinii) *famam* Salmasii *aliorumque doctorum hominum à te vindicari.* Bælius, *qui iniquius cum* Harduino *egit, ubi sententiam fert de illius* Plinio &c.

Anglice Plinii Historiam naturalem convertit Philippus Hollandus Medicus, in quem hoc exstat Jo. Ovveni Epigramma;

Plinius est longus, quia multa; brevis, quia multum
Scripsit. At Hollandus longior (quia plenior)
& brevior, (quia planior.)

Ineditos *Jo. Claymondi* Angli commentarios sibi communicatos testatur, laudatque Jo. Jacobus Zvvingerus in diss. de valetudine plantarum, Basil. 1708. 4.

Gallice Plinius ex versione & cum notis Antonii Dupineti prodiit Lugd. 1562. 1566. fol. 2. vol. 1580. fol. & Paris. 1608. 1615. fol. Sensum auctoris interdum minus assecutus, notante Colomesio ad Gyrald. pag. 202. & Mortano Vayero in Hexaemero rustico pag. 30. Merito tamen ob plura bene explicata dignissimum laude judicat Bælius pag. 2428. Lexici edit. secundæ. * Librum secundum illa lingua verterat Ludovicus Maigret, Paris. 1540. 8. E primoribus sedecim libris compendium composuit Petrus de Changy, Lugd. 1551. Plinius *Italice*, Ludovico Dominico interprete Venet. 1603. 4. atque ex versione antiquiori Christophori

(*a*) Edita ad calcem Vitæ Clerici, Amstelodam. 1711. 12. pag. 198.

phori Landini ibid. 1476. fol. apud Nic. Jenson. & 1481. fol. apud Philippum Venetum & 1524. fol. *Hispanica* interpretatio Hieronymi de Huerta, annotationes etiam & scholia adjuncta habet, Madrit. 1624. 1629. fol. 2. Volum. *Germanice* prodiit Plinius Francof. 1571. 1584. & 1600. fol. Et libri quinque à septimo ad undecimum, Henrico Eppendorpio interprete, Argentorat. 1543. fol. Et *Belgice* Arnhem. 1610. 4. Amst. 1664. 8. *Plinius van Menschen, beesten, vogeln ende visschen*. *Arabicè*, interprete Honiam, filio Isaaci, MS. *Ketab Belinas*. Herbeloti Bibl. Oriental. pag. 199. Acta Erud. 1720. p. 415.

Juvat etiam per saturam paucis referre, qui partes quasdam Pliniani operis illustrarunt. Ut M. Antonius Sabellicus in Centuriis duabus annotationum, quibus varii Plinii loca illustrantur, quæ, quæ recusæ sunt Venetiis 1508. & extant in tom. 1. Facis artium Gruterianæ. Robertus de Valle Rothomagensis in explanatione difficilium Plinii locorum A. 1500. 4. (exigui momenti judice Harduino.) Nic. Leonicenus de Plinii, & aliorum Medicorum erroribus de herbis, fruticibus, animalibus, metallis, serpentibus &c. Basil. 1529. 4. Ejusdem Leoniceni de falsa quarundam herbarum inscriptione in Plinio, Argent. 1536. Pandulphi Collinutii defensio adversus Leonicenum Pliniomastigem. *In Plinii Præfationem* * commentarius *Marini Becichemi* Scodrensis prodiit Paris. 1519. *Cornelius Vitellius* Epistola ad Parthenium Benacensem, qua eandem præfationem illustrat, Perotti cornui copiæ subjungitur: *Philippi Melanchthonis* paraphrasis prodiit cum Orationibus duabus Demosthenis in Aristogitonem Latine versis Hagenoæ 1527. 8. Video etiam laudari *Antonium Fabrum* (*a*) in Plinii præfationem Rom. 1510. 4. *Leodegarii à Quercu* commentarius prodiit primum Paris. 1556. 4. apud Vascosan. tum Heidelb. 1600. 8. In illum præterea scripsere Martinus de Figueredo, Olyssipone 1529. fol. Adrianus Turnebus, qui notas suas *Guil. Pellicerio* (*b*) Monspessuli Episcopo debere se fatetur, & quos Harduinus sibi haud visos memorat, L. Antonius Flaminius, atque Antonius Ferrariensis. *In librum I. & II.* Francisci de Villabolos glossa naturalis, Compluti 1524. fol. *In librum II.* Georgius Valla, Venet. 1502. 4. Jac. Zieglerus, Collinutius & Vadianus, Basil. 1531. 4.

Jaco-

(a) Vide Catalogum Bibl. Seilerianæ pag. 124.

(b) Hujus Pellicerii notis in Plinium MSS. usum se fuisse Harduinus testatur. Similiter ineditæ alicubi delitescunt in Plinium notæ Antonii Nebrissensis, Jo. Andreæ Stranæi, Petri Ciacconii, Christophori Longolii, & fortasse Francisci Calvi. Vide animadversiones philologicas Thomæ Crenii T. 7. p. 12. & 207. seq. D. de Aylva (forte de Sylva, inquit Harduinus) Medici Frisii commentarios in Plin. laudat Muntingius.

Jacobus Milichius, Hagenoæ 1534. 4. Francof. 1543. 1557. 4. Parif. 1503. 4. Lipf. 1573. 4. Rudolphus Goclenius, Marpurg. 1612. 12. * Liber fecundus à Gelenio emendatus Parif. 1543. *In librum VII.* Guglingerus, Cracov. 1526. 4. In locum Plinii VII. 50. ubi mortis per fapientiam (*a*) mentio, fcripfere Alciatus II. 60. parerg. Mercurial. VI. 20. Var. lect. Bifciola XVIII. 12. hor. fubcefiv. Cerda ad Georg. Virgilii IV. 260. Eduardus Fernandez, Joannes de Luna Vega, Francifcus Ximenez Guillen, & Jo. Pineda, Beverovicius quæft. Epiftol. p. 23. 27. 66. 69. 78. & Wedelius Centur. I. diff. Medico Philolog. X. 10. *In librum IX.* Francifcus Maffarius Venetus, Bafil. 1537. 4. Parif. 1542. 4. *In libri XXX. cap. I. & II.* commentarius argutiffimi fcriptoris complectens Magiæ naturalis rationem, Wurtzburg. 1548. 4. Fuit in Bibliotheca Petri Francii V. C. * Commentarius in lib. xxx. cap. 1. & 2. *Jo. Tritbemii* eft, quo difficultates Plinianæ præfertim Magicæ explicantur & tolluntur. Nic. Maronea Commentarius in Plinium & Diofcoridem de amomo Bafil. 1608. 4. Melch. Guillandini in aliquot capita Plinii lib. XIII. (de papyro) Venet. 1572. 4. Laufannæ 1576. 4. *Jofephus* Scaliger contra Guilandinum in fcriptis ejus poftumis, Parif. 1610. 4. * Plinius *de Pifcibus* cum fcholiis Jo. Cæfarii, Venet. 1518. 4. Argentorat. 1534. 4. Prætereo viros doctos, quorum fcriptis obiter paffim Plinii loca illuftrantur, ut funt Julius Cæfar Scaliger, Budæus, Turnebus, Voffius in Theologia gentili: ne dicam de Georgio Valla, Volaterrano &c. * *Jo. Jacobi Scheuchzeri*, Helvetii, naturalium rerum noftra ætate fcrutatoris diligentiffimi *Dialogus inter Plinium & Salmafium* in Joh. Clerici V. C. Bibliotheca felecta Tom. 17. pag. 192. & in Scheuchzeri parte VI. operis, Naturgefchichte des Schrveiker Landes pag. 139. 150. illuftrat ea, quæ de androdamante lapide Plinius fcripfit libri XXXVII. capite 10. *Antonii Vallifnerii* dialogos inter Plinium, & Malpighium legas in Mufeo Minervæ Venetæ (Galleria di Minerva) Tom. I. p. 297. & Tom. 3. pag. 297. 353. quibus ingeniofe refellitur generatio, quam ex putredine fine femine fieri multi fibi perfuaferunt. Vide & Diarium Venetum Giornale de' letterati d' Italia T. 13. p. 180.

Diguilii Grammatici excerpta MSS. ex Solino, & Plinio in membranis exftantia evolvit Salmafius. Epitome Plinii à *Rainaldo* quodam compofita Oxoniæ in Bibl. Collegii Balliolenfis MSta affervatur tefte Voffio de Hift. lat. Sed in Catalogo MSS. Angliæ Anno 1697. fol. edito nullam potui ejus mentionem reperire: video tamen memorari *Plinium de fcriptoribus*, & *fcriptum* nefcio quod commentitium *de lapide philofophico* fub Plinii nomine, quod

Angli-

(a) Verba Plinii funt: *Atque etiam morbus eft aliquis per fapientiam mori.*

Anglico idiomate bis occurrit in Bibl. Bodlejana. * Plinii Historia MS. in membrana summæ vetustatis nuper venalis exposita fuit Hagæ in Bibl. Menarsiana p. 35. Scythicus juvenis, qui Freculfo lib. 2. Chron. cap. 16. est *Plinius*, Orosio lib. 1. cap. 15. *Plynus*, in Justini codicibus lib. 2. cap. 4. vocatur *Ylinos*. *Theodorici Plinii*, (*a*) JCti, æqualis sui cum laude meminit Rudolphus Agricola pag. 205. Epist. In Academia Curiosorum Naturæ, *Plinii Indici* nomen tulit Everhardus Rumphius, Hanoviensis, auctor Musei divitis Amboiniani, nitide excusi Amst. 1705. fol. Sed & Bohuslaum Hassenstein alterius Plinii nomine celebratum constat. Vide Jac. Burckardi equitem Germaniæ, humanitatis propugnatorem pag. 33. 39.

VI. C. JULIUS SOLINUS Grammaticus, Patria ut videtur Romanus, hoc loco à nobis memoratur, quia fuerant, qui Plinio (*b*) antiquiorem & ad Augusti tempora referendum existimarent, & quia plurima quæ habet, petiit ex Pliniano opere. Cæterum ducentis ferme annis Plinio junior, si audimus Salmasium p. 839. ad Solin. ubi Alexandro Mammææ longe posteriorem fuisse contendit. Post Vespasianos vixisse ex cap. 29. est perspicuum, ad quem locum confer quæ idem Salmasius notat p. 271. novæ edit. & in prolegomenis. Henricus quidem Valesius ad excerpta Peiresciana p. 105. haud diversum esse putat à Julio Solino sive Solone (nam Xiphilinus & Zonaras Γάλλον Σόλωνα appellant) Senatore Rom. quem interfecit Alex. Severus. Confer Tillemontium T. 3. Hist. Imperatorum p. 141. seq. & H. Dodwellum appendice ad diss. Cyprianic. §. 15. qui Censorino æqualem facit. E veteribus nemo Solinum laudat ante S. Hieronymum. Ab eo tempore Ammianum Marcellinum multa è Solino mutuatum, ejusque sententias ac locutiones frequenter scriptis suis inseruisse notavit Jacobus Gaddius T. 1. de scriptoribus non Ecclesiasticis p. 27. * SOLINUS allegatur à Prisciano, qui ejus librum modo *memorabilia*, modo *collectanea* vocat, à Luitprando, Adamo Bremensi, Honorio Augustodunensi lib. 3. de imag. mundi, & IV. 24. aliisque junioribus. Etiam ab Engelberto Abbate Admontensi lib. de ortu & fine Rom. Imperii c. 13. Hugonis Etheriani locum, quem è Solino expressit, illustrat Adr. Junius lib. V. animadvers. cap. 2. Licet vero Solini liber ipse compendium sit, tamen *Petrus Diaconus*, qui vixit temporibus Conradi Imp. Solinum de mundi mirabilius abbreviasse legitur in continuatione Chro-

(a) Jo. Theodoricus de Pleningen.

(b) Vide Jac. Thomas. §. 543. de plagio ad Vossium lib. 3. de hist. latinis p. 720. 721. ubi etiam inter alia docet, Solini Polyhistorem ante 600. annos à monacho carmine heroico redditum esse versibus heroicis, idque carmen superesse MS.

Chronici Casinensis, cujus verba adscripsi supra ad paginam 291. Incertum auctorem in excerptis Solini allegat Salmasius p. 250. & alibi. Solinus de mirabilibus mundi moralizatus, forsan per Berchorium. MSS. Angliæ T. 1, p. 105. nu. 2019. Solinum auctorem valde futilem vocat Scaliger IV. de emendatione temporum p. 214. Sane Plinii, quem semper fere sequitur, verba sæpius perperam intellecta in alienam detorquere sententiam, Salmasio & eidem Harduino variis locis annotatum. Plinianis etiam addere nonnulla ex ingenio suo ab eodem Salmasio pag. 236. observatum est.

VII. Exstant utcunque ab eo digesta *collectanea rerum memorabilium*, sive uti in secunda ἐκδόσει ab ipso Solino vulgata inscribitur *Polyhistor* ad (*a*) Adventum amicum suum, capitibus 57. quorum index ab Auctore præfixus occurrit in editione præstantissima, quam cum locupletissimis & diffusæ eruditionis commentariis exercitationum Plinianarum titulo insignitis (*b*) *Salmasium* in lucem emisisse, paulò ante dixi. In præsenti tantum notare juvat eum p. 33. & alibi loca quædam proferre è Monacho, qui ante sexcentos plus minus annos Solinum reddidit versibus Hexametris. * Adventum, cui lucubratio hæc à Solino dicatur, H. Dodwellus (*c*) in diss. de Isidoro Characeno §. 10. verisimiliter existimat eundem esse qui Consul fuit A. C. 218. Sed & à Johanne Massono bene observatum fuit (*d*) Artaxerxem, cujus bello subactam Jerichuntem tradit Solinus cap. XXXVIII. eum esse qui regnum Persicum restituit A. C. 225. Eodem capite 38. Hierosolymæ excisæ meminit Solinus: & cap. 32. bellicum Oenensibus, Vespasiano Principe gesti, sed hæc utraque nec Plinii ætatem latuerunt.

Prima editio Solini de situ & mirabilibus orbis lucem vidit Venetiis (*e*) per Nicolaum Jenson 1473. fol. atque dividitur in capita LXX. quæ capitum divisio in aliis etiam editionibus antiquis observatur. Grasserus dividit in capita LX. Draudius in LXV. Salmasius Veterem elenchum capitum secutus in LVI. Primo capiti editionis Salmasianæ respondet integra septem in prioribus editionibus. Solini rerum memorabilium collectanea, Parmæ 1480. 4. per Andream Portiliam. Solinus de mirabilibus mundi, Brixiæ 1480. per Boninum de

(a) His in antiquioribus editionibus perperam vocatur *Autius* pro quo *Antium* vel *Avitum* reponebat Delrio. Ineptius Jacobus Philippus Bergomensis legit *Augustum*, qui ei fons erroris de Solini ætate.

(b) Salmasio è Galliis Lugdunum Batavorum ingresso, P. Scriverius dixisse fertur: *Salve sal & sol Solini*.

(c) Tom. 2. Geographor. Græcorum minorum Viri Clariss. Jo. Hudsoni: Vide etiam Jac. Cujacium XV. 3. observat. & Lud. Carrionem Antiquar. Lect. II. 8.

(d) Hist. Critique de la Rep. des lettres T. XIV. p. 37. seq. Neue Bibliothec LXX. p. 796.

(e) Ex prima hac Solini editione quædam illius scriptorss loca castigat & illustrat Jo. Masson T. XIV. Hist. Critic. Reip. literar. Gallice editæ, cap. 1.

de Boninis de Ragusia. Venet. 1498. 4. & Brixiæ per Jacobum Britannicum 1498. fol. Bononiæ 1500. edente Phil. Beroaldo, quam editionem laudat Meursius in Critico Arnobiano p. 67. 93. Spiræ 1512. Solinus cum Mela & aliis apud Aldum & Franciscum Asulanum 1518. 8. Solinus separatim, Colon. 1520. apud Eucharium Cervicornum. Mela, Solinus, itinerarium Antonini, Vibius Sequester, P. Victor de regionibus Urbis Romæ, & Dionysius de situ Orbis ex Prisciani Metaphrasi, Florentiæ apud Juntam 1526. 8. Cum Mela, Basil. 1564. 8. 1595. 8. Alia editio 1531. 12. Solinus cum Mela Olivarii & Herm. Barbari scholiis illustrato Parif. 1536. 8. Cum notis *Jo. Camertis*, Basil. 1538. fol. & cum Floro ac tabula Cebetis ab Odaxio versa, ibid. 1557. fol. *Vineti* castigationes in Solinum, necdum mandatas typis, MStas habuit Arnoldus Pontacus, ut ipse testatur notis ad Eusebii Chron. p. 383. Solinum ad MS. Lipsii recensitum Antuerpiæ A. 1572. 8. edidit *Delrio*, tunc natus vix annos viginti, ut notavit Lud. El. du Pin Tom. 17. Bibl. scriptor. Eccles. p. 40. Delrionis editionem pessimam, sicut optimam Vineti, quæ prodiit Pictavis 1554. 4. judicabat vir maximus Salmasius. Henricus autem Stephanus Solinum cum Delrionis emendationibus subjecit Dionysio Periegetæ Eustathianis scholiis, Pomponio Melæ Jo. Olivarii annotationibus, & Cosmographo, qui sub Ethici nomine ambulat, Jos. Simleri notis illustrato A. 1577. 8. Prodiit etiam Solinus ex Delrionis castigatione, Lugd. Batav. 1646. 12. additus Melæ, Æthicoque. Camertem ubique indignis probris proscindit Delrio, etiam ubi eum sequitur, ut notat Salmasius pag. 247. Solinus à *Jac. Grassero* Basileensi ex Codd. MSS. & editis emendatus, & historiis similibus ac dissimilibus illustratus, Genev. 1605. 8. & Paris. 1621. 12. Priorem editionem ex auctione Gudiana nactus sum *Frid. Lindenbrogii* manu collatam cum duobus MSS. Gottorpiensibus, & editione Spirensi atque Aldina, & animadversionibus variis illustratam. Solinus Georgii Draudi Francof. 1603. 4. Dan. Guil. Mollerus in diss. de Solino §. 20. Altdorf. 1693. memorat Cornelii Valerii Solinum cum MSS. collatum, & nescio quam editionem Solini Bongarsianam. Solinus à *Claudio Salmasio* castigatus cum ejusdem exercitationibus Plinianis Paris. 1629. fol. 2. Volum. (*a*) & emendatius recusus Trajecti ad Rhen. nitidis typis unico Volumine in fol. 1689. additis Exercitationibus antea ineditis ejusdem Salmasii de homonymis hyles jatricæ, & quæ jam Divione 1668. 4. (*b*) prodierant dissertationibus de manna & saccharo, & judicio de Plinio. Tertium etiam Exercitationum Pli-

Kk nia-

(a) Hist. des Ouvrages des Savans 1689. Febr. p. 545. & April. p. 185.
(b) Journal des Savans 1669. p. 40.

nianarum Volumen molitus fuit Salmasius, ut constat ex Vossii ad eum Epist. 125. neque magna causa fuit Meursio, cur inscriptionem Exercitationum Plinianarum adeo pro inepta haberet Epist. 114. ad eundem Vossium. In mille sectiones dispescuit, & utilissimo Indice Solinum ornavit *Andreas Reyherus* Gothæ 1665. 8. *Christophori Cellarii*, quem moliebatur Solinum fatis ipsius præpeditum dolebit, qui viri doctrinam & accuratum studium noverit.

Solinus *Germanice*, per M. Johannem Heyden, Francof. 1600. *Italice* Ludovico Dominico Interprete, Venet. 1603. 4.

VIII. Carmine quoque valuisse Solinum patet ex *fragmento* (a) *Ponticon*, quod in Appendice Virgilii, & inter Poemata vetera vulgata à Petro Pithœo, & emendatius in Salmasii prolegomenis legitur. * Exhibetur item à Jano Ulitio inter rei venaticæ Scriptores p. 18. Confer ejus notas p. 442.

IX. CASP. BARTHII Index Scriptorum à SOLINO citatorum,

ad paginas (b) editionis Grasserianæ A. 1605. 8.

Cice-

(a) In illo heroico carmine *tèrna equoreas catervas*, sive pisces & animalia maris descripserat Solinus, imitatus Halieutica Ovidii. Sed vix primi 22. versus supersunt, etsi Barthius p. 1990. Adversariorum illum neget unquam reliqua absolvisse.

(b) Ut ad alias etiam editiones hic index usui esse possit, paginas cum capitibus conferre juvat cap. II. pag. 3. III. 8. IV. 12. V. 18. VI. 22. VII. 25. VIII. 30. IX. 44. X. 45. XI. 47. XII. 54. XIII. 55. XIV. 61. XV. 63. XVI. 68. XVII. 73. XVIII. 79. XIX. 82. XX. 83. XXI. 91. XXII. 94. XXIII. 98. XXIV. 101. XXV. 103. XXVI. 106. XXVII. 111. XXVIII. 113. XXIX. 117. XXX. 119. XXXI. 130. XXXII. 130. XXXIII. 132. XXXIV. 138. XXXV. 139. XXXVI. 147. XXXVII. 152. XXXVIII. 153. XXXIX. 155. XL. 155. XLI. 159. XLII. 162. XLIII. 163. XLIV. 168. XLV. 168. XLVI. 169. XLVII. 169. XLVIII. 172. XLIX. 173. L. 174. LI. 175. LII. 176. LIII. 178. LIV. 179. LV. 180. LVI. 193. LVII. 198. LVIII. 199. LIX. 200. LX. 201.

X. Juvat etiam hoc loco meminisse PLINII VALERIANI Medici Empirici ex majoris Plinii libris itidem pleraque mutuati, quem ex vetustis aliquot inscriptionibus Comensem patria fuisse viri docti colligunt. * C. PLINII VALERIANI Medici mentio in inscriptione veteri apud Gruterum pag. DCXXXV. 1. Pau-

lus Jovius libro de Piscibus Romanis cap. 35. cum laudasset Plinium, qui elegantem librum de moribus atque remediis conscripsit, *fuit is*, inquit, *procul dubio Plinio Naturalis Historiæ scriptore & Plinio Cæcilio posterior, vocatusque est Plinius Valerianus Medicus, cujus marmoreum sepulchrum Comi, ubi Pliniorum familia floruit, in templo Divi Probini, aquæ sacræ labello suppositum & pulcherrimis incisum characteribus conspicitur*. Scripsit, ut par est credere, non paucis annis post alterum illum sibi cognominem, ante Constantini Magni tamen tempora, quia una cum Majore Plinio veteribus Medicinæ artis auctoribus à Marcello Empirico accensetur. A Christiano nomine alienum fuisse, ei qui leget verisimile videbitur, etsi aliter visum Reinesio pag. 181. Var. Lect. quod ipse refellit p. 388. & in defensione p. 137.

Exstant sub ejus nomine *de re Medica Libri V*. Romæ 1509. qua sola editione usus est Barthius in Adversariis, bene multis emendationibus & conjecturis parciturus, si integrum ei fuisset inspicere etiam Basileensem, quam cum Sorani Isagoge, Oribasii fragmento latine verso, Apulejo de herbis & Musæ de betonica libello vulgavit Albanus Torinus Vitodurensis A. 1528. fol. In illa enim infiniti errores sublati sunt ex MS. Ab eo tempore editum Plinium didici Argentorati 1533. fol. cum Physica Hildegardis, Theodori Diæta, Æsculapio de morborum caussis &c. tum Venetiis apud Aldum Anno 1547. & Basileæ 1549. fol. inter alios medicos antiquos. Sed ego solam adhibui editionem Torinianam. Sunt qui totum hoc εὐπορίστων uti quidam inscribunt hoc est *facile parabilium medicamentorum* opus ex libris Historiæ naturalis Plinii Secundi conflatum existimant, inspersis interjecto tempore per imperitas manus non paucis Plinio indignis. Qua de re plura dixi in Centuria Plagiariorum Anno 1689. Lipsiæ vulgata numero 76. ubi de hoc Plinio Valeriano fuse egi, Reinesiique & aliorum doctorum hominum de eo sententias expendi, sed & indicem scriptorum quos allegat, vel eorum, quorum medicamenta memorat, adjeci. *Epistola* his libris præfixa, etiam Marcelli Empirici libro de Medicamentis, una cum epistolis aliorum medicorum præmittitur *sub nomine Plinii Secundi ad amicos, de Medicina*. Sed in exiguo licet Epistolio, si cum Plinii Valeriani editionibus comparetur, aliquam multas licebit lectionum diversitates deprehendere. *Librum* Plinii *de febribus* in opere Veneto de febribus excusum ex eodem Valeriani volumine pentateucho, de quo hactenus dixi, excerptum esse apparet.

* Valerianus Plinius Marcello Empirico vetustior, Medicus Gallus à Plinio majore, quem sæpe describit, forsan nomen sortitus,

multa

multa ingerit superstitiosa in Plinianæ Medicinæ libris, unde Ethnicum fuisse hunc scriptorem arguit etiam Stephanus le Moyne in erudita dissertatione ad locum Jeremiæ XXIII. 6. de JEhova Justitia nostra, p. 47. Plura hujus Valeriani loca post Barthium in Adversariis illustrat Reinesius non modo in Variis Lectionibus harumque adversus Andream Rivinum defensione, sed & in Epistolis ad Casp. Hofmannum, p. 523. seq. &c.

Index Scriptorum (a) & Medicorum à PLINIO VALERIANO memoratorum.

ANtiochi Regis theriaca III. 57. IV. 38.
Asclepiades IV. 26.
Athanasii (an ἀθανάσιον) antidotum pro hepaticis II. 17.
Augusti Cæsaris Commentarii I. 18.
Cato IV. 29.
Chrysippus IV. 18. & 21. liber de brassica, omnium morborum remedia ex ea continens IV. 29.
Claudiani emplastrum. III. 45.
Constantini sapa seu succus. I. 2.
Corneliana catapotia. IV. 29.
Damon Medicus. III. 19.
Democritus. IV. 34.
Diocles IV. 17. 34.
Dionysius IV. 34.
Dioscorides. IV. 5, 6, 26, 39, 40, 42, 45, 51, 58.
Fabii (Flavii) Clementis unctio. III. 14.
Galenus, ut prudentissimo Galeno videtur IV. 2, 5, 6, 7. (Pergamensis 22.) 26, 29, 39, 41, 43, 49.
Glaucias IV. 16.
Hieras Cappadoro intimo suo retulit. IV. 2.
Hippocrates IV. 7. 17. 20.
Mithridatis theriaca III 54. IV. 4.
Niger Sextius IV. 5.
Olympias Thebana. IV. 5.
Praxagoras. IV. 28.
Pythagoras IV. 28. Philosophus. Alius IV. 47. exercitator.
Sabinense oleum III. 4.
Sagaris pancratiastæ nobilissimi emplastrum III. 47.
Theodori xeron sive pulvis III. 22.
Valerii Paulini medicamentum III. 14.
Vindicianus I. 54, 55, 57.

(a) Dedi hunc indicem cum variis observationibus in Decade Decadum sive Centuria plagiariorum & pseudepigraphorum, quam admodum adolescens in lucem edidi Lipsiæ 1689 4. capite LVI. ubi etiam plura de Plinio Valeriano, quæ hoc loco repeti à me non est necesse. Incertum satisne perspecta Plinii Valeriani quæ edita habemus fuerint Christophoro Colero, qui in Epistola ad Jo. Kirchamannum (post Gudianas p. 254.) narrat se Norribergæ in Bibl. Pirkaimeri inter alia reperisse Plinii de Medicina, nunquam typis edita.

CAPUT XIV.

DE VALERIO FLACCO.

Valerii Flacci ætas. 1. *Argonautica.* 2. *Supplementa Pii:* 3. *Editiones.* 4.

I. C. VALERIUS (*a*) FLACCUS *Setinus* (*b*) *Balbus*, (*c*) Poeta non ignobilis, atque inter latinos uno fortassis minor Marone, sub Vespasiano floruit, paupereque sorte usus, admodum juvenis Patavii decessit, Quintiliano ejus obitum lugente his verbis: *Multum in Valerio Flacco nuper amisimus*, lib. 10. cap. 1. Inst. Orat. Decessisse videtur sub Domitiano post annum CHRISTI 88. ut notatum Clarissimo Dodwello in Annalibus Quintilianeis. * Valerium Flaccum Poetam, quindecim viri sacris faciundis munere functum Nic. Heinsius colligit ex his ejus verbis lib. 1. vers. 5.

Phœbe, mone, si Cymææ mihi conscia Vatis
Stat casta cortina domo --- --- ---

Domicilio Patavinum fuisse notat etiam Sertorius Ursatus in monumentis Patavinis p. 80. Scripsit quo tempore Fl. Vespasianus cum Domitiano ad urbem erat, Titus obsidebat Hierosolymam.

--- --- *versam proles tua* (d) *pandet Idumen.*
Jamque potest Solymo nigrantem pulvere fratrem
Spargentemque faces, & in omni turre furentem.

II. *Ex-*

(a) Alius L. Valerius Flaccus Consul de quo Begerus T. 2. thesauri Brandenburgici p. 591. Nam poetam nostrum Consulem haud fuisse recte docet Barthius adversus Carrion. Fuit & Valerius Flaccus quidam Viterbiensis, Medicus Sixti IV. Pontificis, æqualis Raph. Volaterrani, qui eum laudat lib. 21. commentar. Urban.

(b) E Setia Campaniæ urbe, etsi alii & verius forte maline fuisse Patavinum, qua in urbe etiam ossa ejus condita esse memorant. Certe domicilio Patavinus fuit, unde *spes & alumnus Antenorei laris* vocatur Martiali lib. 1. Epigr. 77. confer. lib. 1: Epigr. 62. ubi Patavium *Aponæ tellus* dicitur ab *Apono fonte Antenorea vitam qui porrigit urbe*, ut ait Claudianus. Est & ad Flaccum Epigramma Martialis 49. libri IV. ad quod confer Voss. Institutt. Poetic. lib. 3. c. 20. §. 10. Porro Argonautica Flacci perstringi à Juvenale Sat. 1. v. 10. seq. notavit Parrhasius Epist. 2. At *Varronis* Atacini Argonautica intelligit Statius 2. Silvar.

Cedet Musa rudis ferocis Enni
Et docti furor arduus Lucreti.
Et qui per freta duxit Argonautas.

Græcos Argonauticon scriptores retuli lib. III, Bibl. Græcæ cap. 21. Latini præter Varronem & Flaccum sunt *L. Accius*, cujus sex versus proferuntur à Prisciano de metris Comicis, & *Catullus* Epithalam. 65.

(c) Alius Valerius Flaccus Catonis majoris commendator, de quo Plutarchus pag. 337. notat quod fuerit ἀρετὴν φυομένην μὲν αἰσθάνεσθαι δεινὸς, εὐμενὴς δὲ καὶ θρέψαι καὶ προαγαγεῖν εἰς δόξαν. Alius Valerius Flaccus adolescens nobilis, de quo Vopiscus in Probo, c. 5.

(d) Vide Jo. Frid. Gronovii diatrib. ad Statium p. 179.

II. *Exstant Argonauticon ad Flavium Vespasianum libri septem, & octavi pars*; carmine Heroico, quod Flaccus *Apollonium* Rhodium imitatus non invito Apolline scripsit, sed per immatura fata absolvere non potuit, vel certe integrum ad nos pervenire tempus non permisit. Libros I. II. III. & partem quarti *Poggio Florentino* debemus, ut cognoscere est è codice Laurentii Pignorii, in quo hæc legi refert Vossius p. 550. de Hist. lat. *C. Valerii Flacci Argonauticon. Hoc fragmentum repertum est in monasterio S. Galli prope Constantiam XX. millibus passuum, una cum parte Q. Asconii Pediani. Deus concedat alteri, ut utrumque opus reperiat perfectum, nos quod potuimus egimus. Poggius Florentinus.*

III. Libri octavi partem posteriorem novumque ac decimum librum ex quarto Apollonii supplevit *Joannes Baptista Pius* Bononiensis, quæ ejus supplementa in editione Flacci cum Pii non infscitis, ut vocat Heinsius, commentationibus Paris. 1519. fol. in Aldina (a.) 1523. 8. Lugdunensi Anno 1548. 12. & aliis quibusdam subjecta perperam velut Valerii Flacci versus à nonnullis laudantur, ut à Joanne Hartungo T. 2. facis Artium Gruterianæ p. 684.

IV. Ceterum de hoc poeta edito primum Bononiæ Anno 1474. per Ugonem Rogerium, & Doninum Bertechum Regienses; hinc 1494. fol. & deinde ex Ascensii officina Parisiis 1512. præter Pium (b) (ne de *Ægidio Macerio* dicam, cujus commentarii simul excusi Paris. 1519. fol.) & *Philippum Eugentinum*, ex cujus emendatione cum argumentis librorum, ad vetustissima exemplaria recognitus prodiit Argent. 1525. 8. & Paris. 1532. 8. typis nitidis apud *Sim. Colineum*, optime promeritus est *Lud. Carrio*, qui cum castigationibus & notis edidit Antuerp. 1565. 8. apud Plantin. insigni MSto Codice usus, licet quandoque plus æquo, confisus membranis suis scripturam amplexus est vulgata, ut notatum Heinsio, deteriorem. Exstat & secunda Carrionis editio forma minore, in qua nonnulla ad suum ut ait codicem mutavit. * Secunda Lud. Carrionis editio Antv. 1566. 12. ex officina Christoph. Plantini ita inscribitur: *C. Valerii Flacci Setini Balbi Argonauticon libri VIII. locis innumerabilibus antea à Lud. Carrione ex vetustiss. exem-*

(a) Hujus editionis curatorem nimis ingenio ac conjecturis suis indulsisse queritur Nic. Heinsius.

(b) Ad hunc vere Romani oris & spiritus Poetam (ita Valerium vocat elegantissimus Brouckhusius pag. 137. ad Tibull.) emendandum & illustrandum *Jo. Baptista Pius* usus Codice *Pomponii Lati*, aliisque summæ antiquitatis. Hujus Pii commentationes diu sibi desideratas vocat Heinsius pag. 210. & preterea laudat editionem Flacci Florentinam Juntarum, tum Venetam antiquam, & *Sabellici*, tum *Laurentii Balbi* annotationes Compluti vulgatas A. 1524. & à Maserio atque Sabellico haud raro discedentes.

exemplari emendati, nunc vero ita ab eodem perpurgati, ut jam primum editi videri possint. Seorsim subjunctæ ejusdem Carrionis castigationes. Prodiit etiam Flaccus Lugd. 1545. & 1548. 12. apud Sebast. Gryphium, cum Pii carmine ex quarto Argonauticon Apollonii, & Orphei Argonauticis, innominato interprete: Lugd. 1604. & Coloniæ Allobrogum 1617. 8. cum notis Carrionis, *Andreæ Schotti*, & *Laur. Balbi* Liliensis Hispani. Hinc Lipsiensis editio commemoranda Anno 1630. 8. in qua præter notas Carrionis, & emendationes *M. Antonii Sabellici* (*a*) occurrunt notæ (*b*) *Lamperti Alardi*, *Christophori Bulæi* & *Joh. Weitzii*, tum index omnium vocabulorum ab eodem Alardo concinnatus. Etiam locis quibusdam Valerii lucem affudit Andreas Schottus in Observat. humanarum libris, Gifanius ad Lucret. Caspar. Barthius in Adversar. &c. qui incredibilibus laudibus hunc Poetam effert, sed ejus observationes uti aliorum quoque, Alardi notis sunt insertæ. Denique *Nicolaus Heinsius* Flaccum ad MSS. Codices à se emendatum edidit Amst. 1680. 12. notas quoque additurus, quæ tum morte bibliopolæ suppressæ sunt. Earum spem deinde fecit Grævius ad Flori lib. I. cap 16. quæ editæ tandem sunt in novissima Flacci editione Trajectina (*c*) A. 1701. 12. curante V. C. *Petro Burmanno*. (*d*) Prætereo Francofurtensem An. 1698. 8. quæ Parisios natales mentitur. * Corpora Poetarum junctim editorum, in quibus & ipsis Flacco locus datus est, recenseo infra lib. IV. cap. 1. *Michael* quoque *Piccartus* commentarium in Flaccum molitus fuit, ut ex Jani Gebhardi litteris ineditis patet apud Rodolphum Martinum Meelfuhrerum in access. ad Clariss. Almeloveenii Bibl. promissam & latentem pag. 83. * Varia Flacci loca tentant vel illustrant Justus Zinzerlingius MS. Codice usus in Criticorum juvenilium promulside cap. 22. Mich. Piccartus in periculis Criticis & Jo. Frid. Gronovius in Observationum libris. *Jani Parrhasii* commentaria inedita in hunc Poetam exstant Neapoli in monasterio S. Joannis Carbonarii. *Gerhardi Vossii* Filii notas ineditas in Flaccum memorat Colomesius pag. 140. Opusc. Eas brevi à se in lucem edendas (*e*) promisit frater Is. Vossius pag. 12. ad Melam. Atque in

(a) Confer Sabellici Ennead. 1. Lib. V.

(b) Sinistrum de his judicium Barthii ad Statium T. 3. p. 1256. Jani Broukhusii ad Propertium p. 108. P. Burmanni præf. ad Flaccum. * Cum *Lampertus Alardus* hunc Poetam à se illustratum ederet, non plures natus annos fuit quam XXVII. unde laude potius digna ejus industria, quam quod non omni parte satis fecit eruditis, reprehendendus.

(c) Editionis Trajectinæ A. 1701. 12. *Nic. Heinsii* notis illustratæ exempla quædam præferunt Annum 1718.

(d) Optima Valerii editio, quæ curante Burmanno prodiit Leidæ 1724. 4.

(e) Nunquam hoc ab eo factum.

in eundem Poëtam annotationes suas exspectare nos jubet Clariss. *Burmannus* pag. 409. ad Petronium. Dicitur etiam *Jo. Baptista Egnatius* olim in Flacco expoliendo elaborasse, & non ita pridem V. C. *Jo. Ulricus Meurerus* corpus scriptorum Argonauticorum, atque in eo Flaccum recensere promisit.

CAPUT XV.

DE M. FABIO QUINTILIANO.

Quintiliani ætas: 1. *Libri XII. Institutionum Oratoriarum*. 2. *Libri duo artis Rhetoricæ deperditi*. 3. *Institutionum laus & editiones*. 4. *Index Scriptorum in Quintiliani institutionibus laudatorum*. 5. *Declamationes minores Quintiliano tributæ*. 6. *Aliæ undeviginti majores*. 7. *Dialogus de Oratoribus, num Quintiliani?* 8. *De Calpurnio Flacco. ibid.*

I. M. FABIUS QUINTILIANUS (*a*) ex Tarraconensis Hispaniæ oppido Calagurri, post Neronis necem adolescens admodum à Galba Romam perductus, postquam cum magna gloria in foro (*b*) versatus fuisset, in publico Gymnasio Rhetoricam juventutem docuit per annos viginti (*c*) quibus elapsis otium & quietem studiis suis circa A. C. 88. impetrans sub Domitiano scripsit, cui adulatur X. 1. & qui sororis suæ nepotis ei delegaverat curam; forte etiam Consulem (*d*) Flavio Clemente, cujus liberos itidem instituerat, commendante surroga-

(a) In monumentis antiquis legitur Quinctilianus, perinde ut Quinctus, Quinctius, Quinctil'is &c. Sed vulgatum scribendi usum prætuli. Prætuli etiam vulgarem de patria Fabii sententiam, licet auctori vitæ visus est fuisse Romanus. Sane Hieron. in Vigilantium: *Iste caupo Calagurritanus & in perversum propter nomen viculi mutus Quintilianus miscet aquam vino.* Ausonius: *Adserat usque licet Fabium Calagurris alumnum.* Idem Hieron. & Cassiodorus in Chron. *Quintilianus ex Hispania Calagurritanus, primus Romæ scholam publicam & salarium è fisco accepit.* Centenum scilicet sestertiorum ut è Svetonii Vespasiano c. 18. colligitur. Confer Cresollii theatrum Rhetorum IV. 3. & de Quintiliano Nic. Antonium in Bibliotheca veteri Hispana, Bælii dictionarium editionis secundæ & clariss. Dodwelli Annales Quintilianeos. Oxon. 1698. 8. Alius Quintilianus (nostri fortassis pater vel avus) de quo Seneca pater in controversiis.

(b) Quintil. lib. 2. c. 12. Institutt. *Nos quando & præcipiendi munus etiam pridem deprecati sumus, & in foro quoque dicendi, quia honestissimum finem putabamus desinere cum desideraremur.* Hinc *gloria Romanæ togæ* dicitur Martiali II. 9.

(c) Vide procem. libri I. sub init. Ex discipulis Quintiliani illustribus fuere C. Cælius Orator & Plinius junior qui eum modicis facultatibus fuisse testatur 6. 32. Epist.

(d) Ausonius in gratiarum act. Confer Juvenal. VII. 188. seq.

rogavit. * De vita Quintiliani præter Annales Henr. Dodwelli Quintilianeos ad calcem voluminis 1. edit. Burmannianæ recusos, scriptoresque alibi laudatos à me consulendus Tillemontius Hist. Imperatorum, T. 2. in Domitiano c. 22. & Gallicus Quintiliani interpres Nic. Gedoynus, (a) qui Romanum fuisse, nec à Galba demum A.C. 69. (ut tradit Hieronymus in Chron.) perductum Romam, sed Domitium Afrum jam à puero Romæ auditum observat, qui obiit A.C. 59. Vincentius Bellovacensis X. 11. speculi Hist. *Iste Quintilianus, ut legitur, & multa scripsit, ex quibus sunt libri Institutionum Oratoriarum, & causarum & declamationum, quorum flores excerptos superius (b)* (lib. IX. cap. 121-125.) *inserui*. Salarium annuum, quod Quintilianus è fisco pro schola publica Rhetorica accepit, fuit *centena sestertia*, & respondet quinque millibus librarum Gallicarum, sive thaleris mille sexcentis & sexaginta. Præter Quintilianum patrem vel avum nostri, cujus apud Senecam Rhetorem mentio, alius fuit Julius Proculus Quintilianus, de quo Reinesius Epistolis ad Rupertum pag. 300. Alius Quintilianus Prætor Marcianopolitanorum apud Harduinum de numis urbium pag. 312. Α. Κοιντιλιανῦ Μαρκιανοπολιτῶν. Et Quintilianus prætor Pergamenorum & Ephesiorum in numo Commodi Imp. apud eundem Harduinum pag. 392. Ἐπὶ στρατηγῦ Κοιντιλιανῦ Περγαμηνῶν καὶ Ἐφεσίων. Alius denique Aristides Quintilianus, Græcus scriptor, de cujus libris tribus de Musica dixi lib. 3. Bibl. Græcæ cap. 10. §. 4. Quintiliani Martyres de quibus Acta Sanctor. 4. 13. 16. April. Quintilianus cui rescribunt Alexander & Severus atque Antoninus lib. VII. Codicis Justinianei tit. 2. l. 5. & tit. 45. l. 1.

II. Exstant *libri XII. (c) de Oratoria institutione*, ad Marcellum (d) Victorium, amicum suum, quibus *Epistolæ ad Tryphonem*

(a) Journal des Sav. 1718. Nov. pag. 454. Europe Savante 1719. Mars p. 225.

(b) Plinii junioris, à quo frequentatum Quintilianum constat ex Epist. II. 14. ubi præceptorem suum vocat, & VI. 6. At VI. 32. pro Quintiliano Gedyonus suspicatur reponendum nomen Quintiani, cujus mortem dolet Plinius Epist. IX. 9.

(c) In Bibl. Gesneriana Simleri & in Bibl. curiosa Hallervordi perperam sedecim libri memorantur. Hos Fabii libros duodecim Hilarium in opere de Trinitate & stylo imitatum esse & numero testatur Hieronymus Epist. 84. ad Magnum Oratorem, & ad Pammach. de optimo genere interpretandi.

(d) Fallitur auctor vitæ, qui hunc Marcellum confundit cum filio Quintiliani, cujus decennis obitum deplorat præf. ad librum VI. * *Marcellus Victorius*, cui libros Institutionum Oratoriarum Fabius dedicavit, & in cujus, propriique filii gratiam opus illud componere aggressus est, fortasse fuit pater Marcelli, ad quem silva Statii Poetæ lib. IV. Vide Franciscum Bivarium ad Chronicon Lucio Dextro suppositum pag. 216. * Quintil. præf. libri IV. *contenti fore domestico usu videbamur, ut tui meique filii formare disciplinam satis putaremus*. Lib. 3. cap. 6. *non sustineo esse conscius mihi dissimulanti, in eo præsertim opere quod ad bonorum juvenum aliquam utilitatem componimus*.

nem (*a*) *Bibliopolam*, qui editionem maturari postularat, præmittitur. Hoc opus Fabius in futuros usus filii sui paraverat, sed hic eo nondum dimidio absoluto decennis obiit, quod incredibiliter dolet pater in præfatione ad librum sextum. *Quintiliani institutiones, sive ut Jo. Sarisberiensis VII. 14. Policratici vocat, de institutione Oratoris libros sub Domitiano quem laudat (*b*) scriptos, sed sub Trajano demum editos suspicatur Catanæus ad Plinii lib. 2. Epist. 1. quanquam verisimile est mali principis laudes, præteritis veris boni Principis laudibus non manare in vulgus passurum Quintilianum, nisi adhuc vivi ac spirantis, à quo si non surrogatus T. Flavio Clementi A.C. 95. Consul est, cujus filios instituerat, certe consularia ornamenta fuit consecutus, ut testatur Ausonius in panegyr. Incidit Domitiani mors in A.C. 96. De *Tryphone*, ad quem epistola Quintiliani præmittitur, videnda Christiani Schœtgenii diatriba de librariis & Bibliopolis veterum Lipsiæ edita A. 1710.

Hos libros primus è Monasterio S. Galli eruit (cui octo Orationes Ciceronis, libri de finibus & legibus, aliaque scripta præstantissima veterum ut Asconius Pedianus, Valerius Flaccus, & Frontinus de Aquæductibus, lucem debent) Poggius Florentinus (*c*), incredibili eruditorum, Leonardi presertim Aretini gaudio. *Varia Quintiliani elogia ac censuras, ubi juvabit, evolves in Giberti judiciis eruditorum de Rhetoribus, quæ prodierunt Gallice Paris. 1716. 12. tomo secundo, atque in limine partis XV. animadversionum philologica-

(a) Mentio hujus Tryphonis apud Martialem IV. 73. XIII.

(b) Præf. lib. 1. & 4. & III. 7. p. 267. & X. 1.

(c) Jovius auctor est Quintilianum à Poggio repertum in salsamentarii officina: Hinc Naudæus in consilio de instruenda Bibliotheca p. 118. Pinelli & aliorum exemplo suadet perreptare tabernas bibliopegorum aliorumque, qui antiquas chartas & membranas vendunt, vel iis ad artis suæ usus utuntur. *Et à la verité nous devrions estre bien excitez à cette recherche par exemple de Poggius qui trouva le Quintilien sur le comptoir d'un Chaircutier pendant qu'il estoit au Concile de Constance, comme aussi par celui de Papyre Masson qui rencontra l'Agobardus chez un relieur qui en vouloit endosser ses livres, & de l'Asconius qui nous à esté donné par semblable rencontre*. Quintilianum à Poggio repertum testatur etiam Ugolinus Verinus lib. 2. de viris illustribus Urbis Florentinæ.

Quin etiam soller Germanis eruit antris
In latium altiloqui divina volumina Sili,
Integer Orator nobis Fabiusque relatus.

Per Oratorem intellige Ciceronem, cujus libros de finibus & de legibus à se descriptos in Italiam primus attulit, ut ex Jovio notat Vossius p. 550. de Hist. latinis. Vide & Platinam in vita Nicolaii V. Menagiana T. 2. p. 97. & Menagii Anti-Bailletum c. 12. Mabillonium T. 1. Musei Ital. p. 211. Alii antiqui Codices MSS. Institutionum Quintiliani præter illum à Poggio inventum memorantur à Matthæo Larroquano in nova actione adversus Varillasium Gallice edita præf. Confer Belii Lex. in *Quintilien* nota (G.).

gicarum Thomæ Crenii, qui pag. 10. notat Fabii libros, à Poggio in transalpina Gallia repertos emendare imprimis aggressum *Gasparinum Bergomatem*. Poggius ipse in Epistola ad Guarinum Veronensem, data 16. Dec. 1419. & ex MS. Bibl. Paulinæ integra primum edita à V.Cl. Jo. Gottlieb Krausio: (*a*) *Hujus sermonis ornandi atque excolendi cum multi præclari, ut scis, fuerint latinæ linguæ auctores, tum vel præcipuus atque egregius* M. Fabius Quintilianus: *qui ita diserte, itaque absolute summa cum diligentia exequitur ea, quæ pertinent ad instituendum perfectissimum oratorem, ut nihil ei vel ad summam doctrinam, vel singularem eloquentiam meo judicio deesse videatur: quo uno solo, etiamsi Cicero Romanæ parens eloquentiæ deesset, perfectam consequeremur scientiam recte dicendi. Is vero apud nos antea (Italicos dico) ita laceratus erat, ita circumcisus, culpa, ut opinor, temporum, ut nulla forma, nullus habitus hominis in eo recognosceretur. Tute hominem vidisti hactenus*

lacerum crudeliter ora;
Ora manusque ambas populataque tempora, raptis
Auribus & truncas inhonesto vulnere nares.

Dolendum quippe erat & ægre ferendum, nos tantam in hominis tam eloquentis fœda laceratione jacturam oratoriæ facultatis fecisse. Sed quo plus tunc erat doloris & molestiæ ex ejus viri mutilatione, eo magis nunc est congratulandum, cum sit in pristinum habitum ac dignitatem, in antiquam formam atque integram valetudinem nostra diligentia restitutus. Nam si M. Tullius magnum præ se fert gaudium pro M. Marcello restituto ab exilio; & eo quidem tempore, quo Romæ plures erant Marcelli similes, domi forisque egregii ac præstantes viri: quid nunc agere docti homines debent & præsertim studiosi eloquentiæ, cum singularissimum lumen Romani nominis, quo extincto nihil præter Ciceronem supererat, & cum modo simili lacerum ac dispersum non tantum ab exilio, sed ab ipso pæne interitu (b) *revocaverimus? Nam me hercule! nisi nos auxilium tulissemus, necesse erat illum propediem interiturum. Nam neque est dubium virum splendidum, mundum, elegantem, plenum moribus, plenum facetiis fœditatem illius carceris, squalorem loci, custodum sævitiam diutius perpeti non potuisse. Mœstus quidem ipse erat ac sordidatus, tanquam mortis rei solebant: squalentem barbam gerens ac con-*

(a) In der umständlichen Bücher Historie, Lips. 1715. 8. parte 1. pag. 42. Partem illius Epistolæ Poggii desiderat Mabillonius pag. 211. itineris Italici & Menagius 1. antiBailleti pag. 46. Integram exhibet etiam Jacobus Lenfant ad calcem Poggianorum Amst. 1720. 8. pag. 309. Vide item Poggii Opera Basileæ edita pag. 272. 394. Menagiana Tom. 1. p. 97. & Tom. 4. pag. 90.
(b) *In avitam patriam*, addit Mabillon.

ac concretos pulvere crines : ut ipso vultu atque habitu fateretur ad immeritam sententiam se vocari. Videbatur manus tendere, implorare Quiritum fidem, ut se ab iniquo judice tuerentur; postulare & indigne ferre quod qui quondam sua ope, sua eloquentia multorum salutem conservasset, nunc neque patronum quempiam inveniret, quem misereretur fortunarum suarum, neque qui suæ consuleret saluti, aut ad injustum rapi supplicium probiberet. Sed quia temere persæpe eveniunt, quæ non audeas optare, ut inquit Terentius noster, fortunæ quædam fuit cum sua, tum maxime nostra, ut cum essemus Constantiæ otiosi, cupido incesseret visendi ejus loci, quo ille reclusus tenebatur. Est autem monasterium S. Galli *prope urbem hanc millia passuum XX. Itaque nonnulli animi laxandi, & simul perquirendorum librorum, quorum magnus numerus esse dicebatur, gratia eo perreximus. Ibi inter confertissimam librorum copiam quos longum esset recensere,* Quintilianum (*a*) *comperimus, adhuc salvum & incolumem, plenum tamen situ, & pulvere* (b) *squalentem. Erant enim non in bibliotheca libri illi, ut eorum dignitas postulabat, sed in teterrimo quodam & obscuro carcere, fundo scilicet unius turris, quo* (c) *nec capitalis quidem rei damnati detruderentur. Atqui ego pro certo existimo, si essent qui hæc barbarorum ergastula, quibus hos detinent viros, rimarentur ac cognoscerent more majorum, similem fortunam experturos in multis, de quibus jam est conclamatum. Reperimus præterea libros tres primos & dimidiatum quarti* C. Valerii Flacci Argonauticon, *& expositiones tanquam thema quoddam super octo Ciceronis Orationibus* Q. Asconii Pediani, *eloquentissimi viri, de quibus ipse meminit Quintilianus. Hæc mea manu transcripsi & quidem velociter, ut ea mitterem ad Leonardum Aretinum, & Nicolaum Florentinum* (d). *Habes, mi suavissime Guarine, quod ab homine tibi deditissimo ad præsens tribui potest. Vellem potuissem etiam librum transmittere; sed Leonardo nostro satis faciendum fuit. Verum scis, quo sit in loco, ut si eum voles habere, puto autem te quamprimum velle, facile id consequi valeas. Vale & me, quoniam id mutuo fit, ama. Constantiæ XVII. Kal. Januar. Anno Christi M. CCCCXVII.*

Idem Poggius in dialogo de infelicitate Principum, de se loquens : *Suscepit hic olim diligentiam & laborem peragrandæ Alemanniæ, librorum perquirendorum gratia --- qua in re multum profuit*

(a) *Reperimus* Mabill.
(b) *Refertum* Mabill.
(c) *Nec vita quidem damnati detruderentur*, Mabill. *ne capitales quidem rei*, Menag.
(d) Addit Mabillon : *qui cum à me hujus thesauri adinventionem cognovissent, multis à me verbis Quintilianum per suas litteras quam primum ad eos mitti contenderunt.* Hæc ut Lipsiensi codice desiderantur.

fuit Latinis Musis ejus industria. Nam octo Ciceronis Orationes, (a) *integrum Quintilianum, Columellam, qui antea detruncati & deformes apud nos erant, & item Lucretii partem, pluresque alios Latinæ Linguæ auctores præclaros restituit nobis.* Franciscus Barbarus Venetus (non Guarinus Veronensis qui in illa pag. 55. laudatur) in collaudatione ad Poggium, data Venet. 1417. 7. Jul. *Tu Tertullianum, tu M. Fabium Quintilianum, tu Q. Asconium Pedianum, tu Lucretium, Silium Italicum, Marcellinum,* (b) *tu Manilium Astronomum, L. Septimium* (Daretis interpretem,) *Valerium Flaccum, tu Caprum, Eutychium, Probum Grammaticos, tu complures alios Bartholomæo* (de Montepulciano) *collega tuo, adjutore, vel fato functos vita donasti, vel longo ut ajunt postliminio in Latium reduxisti. - - Majus quoddam à te Romanæ litteræ, quam adhuc præstiteris exspectant, quod in eam spem adductæ sunt, ad hoc enim natus esse videris, ut per te Ciceronis de Rep. & Varronis divinarum ac humanarum rerum, & Crispi & Livii libros, & Catonis origines, ut cæteros omittam, recepturi sint.* Leonhardus Aretinus lib. IV. Epist. p. 160. ad Poggium: *Quintilianus tuus laboriosissime emendatur, permulta enim sunt in nostro vetusto Codice, quæ reddenda tuo videantur.*

Codicem ipsum MS. Poggii, Constantiæ sede Apostolica vacante diebus 53. in Bibl. S. Galli descriptum exstare Londini in Bibliotheca illustrissimi Comitis Sunderlandiæ, notavit Gedoynus. Etiam apographum Codicis Poggiani ante ducentos annos exaratum, fuit in Bibliotheca Nic. Heinsii, & ex illa venit in Colbertinam, ibique asservatur n. 1217. Omitto aliud quod fuit in Bibl. Marckiana pag. 155. Codex Quintiliani, quem Romæ conscribi jussit Pius III. Pontifex, exstat Gothæ in Bibl. Serenissimi Ducis, n. LXVI. In Bibl. Thuana Tom. 2. p. 465. memorantur. Quintiliani Institutiones scriptæ manu Laur. Vallæ, cum ejus notis. Cum notis Vallæ fuere etiam in Bibl. illustris Vallettæ. Ex MS. Farnesiano quædam emendat Latinius Tom. 2. Epist. p. 46. adde pag. 37. 41. 42. 58. & de aliis tribus Codicibus Tom. 1. pag. 231. Ex Codice, quem à Melch. Hittorpio acceperat, loca nonnulla castigat Janus Guilelmius III. 14. verisimilium. Ex alio, quem à Rittershusio habuit, Mich. Piccartus cap. 18. pericul Critic. Aliud MStum Basileense vide laudantem Barthium XIV. 18. Adversariorum, ubi ex eo emendat locum Fabii IV. 2. ex Cælio Antonium temulentum ac stertentem nobis depingentis. Alii Codices

(a) Pro Cæcina; de lege agraria contra Rullum, ad populum contra Legem agrariam, in L. Pisonem, pro Rabirio Pisone, pro C. Rabirio, pro Roscio Comœdo.

(b) In Diario Veneto, Giornale de' letterati d'Italia T. IX. pag 178. Nonius Marcellus etiam à Poggio repertus traditur: fortasse pro Ammiano Marcellino. Adde Tom. X. pag. 417.

dices aliis in locis ſervantur, ut in Bibl. Regia Pariſ. Bodlejana Oxonii, Florentiæ novem in Medicea, alius in monaſterio S. Mariæ, alius Feſulis in Bibliotheca S. Coſmæ in Cœnobio Canonicorum. Lugduni Batavorum tres inter libros Voſſianos, Bernæ item alius ac Coloniæ. Græca ſe ſuppleſſe in Codicibus Quintiliani, Macrobii, Gellii, & Pliniorum teſtatur Angelus Decembrius lib. VII. de politia literaria p. 592. ubi nomina figurarum Græca exhibet. Andreas Maſius in Joſuam pag. 49. *Veteres* mœnire *pro* munire *videntur dixiſſe, quod verbum in vetuſtis ego Fadii exemplaribus ſcriptum reperi.*

III. In procemio teſtatur Quintilianus ſe eo magis hoc opus inſtitutionum ad ſummam perducere deſtinaſſe, quod *duo* jam ſub nomine ipſius *libri* ferebantur *artis Rhetoricæ*, neque editi ab auctore, neque in hoc comparati ut ederentur. *Namque alterum,* inquit, *ſermone per biduum habito pueri quibus id præſtabatur exceperunt, alterum pluribus ſane diebus quantum notando conſequi poterant interceptum boni juvenes ſed nimium amantes mei temerario editionis honore vulgaverant.*

IV. His binis libris deperditis bene eſt, quod ætatem tulerunt pulchri illi inſtitutionum libri, quibus accuratiſſime Fabius & copioſiſſime futurum oratorem inſtruit, non præcepta tantum proponens, verum etiam (*a*) elementa, progreſſum, rationem, uſum, exercitationem ponens ante oculos, non paucis adjectis, quæ Cicero vel prætermiſit vel obiter attigit. Quod genus ſunt de ratione concitandorum affectuum, de generibus & uſu ſententiarum, de modis amplificandi, de inventione propoſitionum, de partiendis iiſdem ac digerendis, de tranſmigratione ac concurſu ſtatuum, de modo legendi, imitandi, ſcribendi.

* Editiones Inſtitutionum Quintiliani magna cura collegit qui ſcriptoris illius novam ἔκδοσιν meditabatur præſtantiſſimus vir *Theod. Janſonius Almelooveenius*: idem morti vicinus (quam obiit Julio A. 1712.) collectas à ſe legavit Bibliothecæ Trajectinæ: curavit

(*a*) Eraſmus in Ciceroniano pag. 91. cui adde hæc Rapini Obſervatt. de Eloquentia: *Quintilien prend celui, qu'il deſtine à l'eloquence dès berceau & d'entre les bras de ſa nourrice pour l'elever à l'etude de cet art & pour le mener pas à pas par tous les degrez des ſciences qu'il y croit neceſſaires. Dans* le premier *livre il luy choiſit un precepteur domeſtique pour luy former la langue par les premiers elemens de la pronunciation de la Grammaire. Il le mene dans* ſecond *livre aux eloces publiques pour y ètudier la Rhetorique dont il luy explique la nature & les parties qui ont rapport à cet art: au* troiſieme *livre il developpe ce qui regarde l'elocution, & dans les* quatre *livres* ſuivans: *dans le* ſeptieme *il enſeigne ce qui appartient à la diſpoſition & à l'œconomie du diſcours, qu'il continue de traitter dans le* huitieme, neuvieme, dixieme *&* onzieme. *Et dans le* douzieme *il decrit tout ce qui appartient a la perſonne de l'Orateur, pour luy former le coeur & l'eſprit, & dont il fait un fort honneſte homme.*

vit etiam singulari folio excudi illarum, quas vel ipse possideret vel alibi exstare comperisset, syllabum ordine annorum, quibus lucem viderunt digestum, & quem Jo. Massonus Tomo V. Historiæ Criticæ Reip. literariæ pag. 356. inseruit. Locupletiorem denique celeberrimus Burmannus præmisit Quintiliano suo, quem auspicato post Almelooveenii fata expoliendum in se suscepit, provinciaque illa perfunctus est pulcherrime & felicissime. Huic ejus elencho observata mea addere præsenti loco liceat.

1468. Romæ apud Ulricum Han sive Gallum Viennensem in fol. (*a*) quam curavit *Jo. Antonius Campanus*, postea Aprutinus Episcopus; cujus confer Epistolas Lipsiæ nuper 1707. 8. curante Amplissimo Menckenio in lucem reductas pag. 550. seq. ubi habes perelegantem Campani præfationem, qua Quintilianum confert cum Cicerone.

1470. Romæ apud Conradum Svveynheim & Arnoldum Pannartz, fol. cum *Jo. Andreæ* Episcopi Aleriensis Epistola ad Paulum secundum Pontificem. Hæc male pro prima venditatur in Catalogo Bibl. Sarrazianæ pag. 163. & Menarsianæ pag. 126. Ea usus Gibsonus. 1471. Venetiis apud Nic. Jenson in fol. *Quintilianum eloquentiæ fontem ab eruditissimo* Omnibono Leoniceno *emendatum M. Nicolaus Gallus viventibus posterisque miro impressit artificio.* Omnibonus Leonicenus in Epistola ad Moysen de Busarelis, Episcopum Belunnensem de primæ editionis vitiis conqueritur his verbis: *qui tertio ante anno librum ipsum auditoribus nostris exponere aggressus, ita vitiatum repereram* &c. Mich. Maittaire pag. 92. Annal: typograph.

1482. Tarvisii per Dionysium Bononiensem ac Peregrinum ejus socium, in fol.

1490. Parmæ, fol. quæ editio fuit in Bibl. Marckiana pag. 155. 1493. (*b*) Venetiis cum annotationibus *Raphaelis Regii* per Bonetum Locatellum, fol. Hac usus fuit Burmannus, qui testatur jam ante A. 1490. Venetiis in 4. vidisse lucem, sed non visum sibi ejusdem Regii dialogum cum Calfurnio Bestia de quibusdam locis Quintiliani. Diversus utique hic Regius Patavinus doctor (de quo dixi ad Trithemium de Script. Eccles. c. 916.) à Raphaele Maffeo Volaterrano, Commentariorum Urbanorum scriptore.

1494.

(a) Histoire de l'imprimerie & de la librairie, chez Jean de la Caille, à Paris. 1689. pag. 17. *Uldaric le Cocq imprima Saint Augustin de la Citè de Dieu & le Lactance: ensuite de quoy il imprima Tite Live, Quintilien, les Tusculanes, & lès Oraisons de Ciceron en 1468.* Hanc Quintiliani editionem omisit in Annalibus typographicis, utilissimo & præclarissimæ industriæ opere vir egregius Mich. Maittaire.

(b) Hæc videtur notari in Bibl. Menarsiana pag. 128. ubi memoratur Quintilianus cum Raph. Regii notis Ven. M.CCCC.LXCCC. fol.

1494. Venetiis fol. apud Peregrinum de Pasqualibus cum notis *Laurentii Vallæ*, *Pomponii Læti* (a) *Joannis Sulpicii* & *Raph. Regii*. Hanc Gibsonus contulit.

Angeli Politani quoque & *Hermolai Barbari* industriam in corrigendo Quintiliano laudari scribit Nic. Antonius Bibl. veteri Hispana pag. 58. Sed Politiani præfatio tantum exstat, inter ejus opera sæpius & in variis Fabii editionibus vulgata. Hermolai in Quintilianum, videre me nihil memini Quintilianus. 1496. Romæ fol:

Sine anni, loci & typographi notatione, fol charactere pulcherrimo, quam editionem laudat Maittaire Annal. typographic. pag. 380. Parisiis sine anni nota apud P. Viart in vico divi Jacobi ad insigne Leonis argentei in 4. prodiit *M. Fabii Quintiliani Grammatica admodum brevis, & studiosæ pubi perquam utilis*. Sed conferenti mihi patuit nihil esse aliud quam Inst. Oratoriar. lib. 1. capita IV. V. VI. VII. VIII. IX. Præmittitur Dodecastichon P. Rosseti Poetæ laureati ad insignem Theologum Rogerium Maribrasseum, Gymnasii Lexoviensis primarium moderatorem. 1506. sine nota loci aut typographi fol. 1506. Basileæ cum notis *Raph. Regii* fol. 1510. Florentiæ apud Juntas, in Bibl. Menarsiana pag. 488. 1512. Venetiis fol. cum ejusdem Regii notis, apud Joannem de Rusconibus (b). 1514. Venetiis apud Aldum in 4. ex *Andreæ Naugerii* & *Baptistæ Rhamnusii* recognitione, qua editione usum se Burmannus profitetur. Ab Aldo primum editum Quintilianum Gesnerus præter rem sibi persuaserat. 1516. Parisiis fol. apud Jo. Badium Ascensium, cum notis *Raph. Regii*, *Georgii Merulæ* (quæ modo à lib. XII. cap. 7. ubi desinunt Regii, incipiunt) & *Badii*, qui ex Laur. Vallæ codice sexcenta loca restituisse se profitetur.

1521. Venetiis apud Aldum 4. qua usi Gibson & Burmannus. 1521. Coloniæ apud Eucharium Cervicornum fol. hanc quoque adhibuit Gibson. 1522. Venetiis fol. cum notis *Raph. Regii*, (c) apud Bernardinum de Vianis de Lexona Vercellensem. 1527. Parisiis, 8. apud Claudium Chevallonium, adjunctis Quintiliani XIX. *Declamationibus*. 1527. Parisiis fol. apud Petrum Vidovæum. Meminit J. de la Caille Hist. de l' Imprimerie pag. 82. 1527. Basil. 8. *Petri Mosellani* notæ in Institutionum Quintiliani libros VII. primores. 1528. Parisiis fol. cum notis *Raph. Regii*, *G. Merulæ*, *Petri Mosellanii* & *Badii*. Additæ etiam XIX. *Declamationes* cum ejusdem *Badii* notis. 1528. Coloniæ, 8. apud Joannem Soterem.

(a) Vide Diarium Venetum, Giornale de' letterati d'Italia Tom. XXII. p. 395. seq.

(b) Sic in scheda quam manu Clariss. Almelooveni scriptam servo. Alii, vitiose ni fallor, Georgium de Rasconibus appellant.

(c) Hunc Raphaelem Regium cum Volaterrano eundem facit Vossius p. 673. de Hist. Latinis. Male, ni fallor.

terem. Meminit Gesnerus in Bibl. 1529. Basil. fol. cum *Jo. Sichardi* præfatione & notis, apud Bebelium.

1531. Parisiis fol. apud Jo. Badium Ascensium, ex recognitione *Guil. Philandri* & *Petri Mosellani*, (cujus notæ jam excusæ A. 1530.) additæ etiam XIX. *Declamationes*. 1533. Parisf. fol. apud Antonium Augerellum. 1534. Coloniæ 8. apud Jo. Gymnicum, cum *Gisb. Longolii* præfatione notisque *Jo. Sichardi*, & in duos primores libros *Joach. Camerarii*. 1534. Lugduni 8. apud Seb. Gryphium. 1534. Coloniæ 8. apud Jo Soterem. 1535. Lugduni 8. notæ breves *Guil. Philandri* in Institutionum libros, quas specimen futurorum amplissimorum in eosdem commentariorum D. Georgio Armaignaco, Ruthenorum Episcopo Philander consecravit, & Ludovicus Columbelius, Medicus Rothomagæus in lucem edidit. Sed illi ampliores commentarii lucem nunquam viderunt. 1536. Lugduni 8. apud Seb. Gryphium. (a) Additæ XIX. declamationes; hac usum se profitetur Cl. Burmannus. 1536. Parisiis fol. apud Franciscum Gryphium, cum notis *Mosellani*, fol. 1536. Coloniæ, 8. apud Jo. Gymnicum. 1536. Parisiis fol. cum Petri Mosellani notis, apud hæredes Jo. Badii Ascensii. Additæ etiam XIX. *Declamationes*. 1538. Parisiis, 4. apud Petrum Vidovæum. Additæ XIX. *Declamationes*. Hac editione usus Burmannus. 1538. Lugduni 8. cum XIX. *Declamationibus*, apud hæredes Simonis Vincentii, Dionysius ab Harsio excudebat. 1538. Coloniæ fol. apud Eucharium Cervicornii, additis XIX. *Declamationibus*. 1538. Parisiis fol. ex emendatione & cum argumentis *Petri Gallandii*, apud Gervasium Chevallonium, cum notis *Petri Mosellani*, *Ioach. Camerarii* in lib. I. & II. & *Antonii Pini*, Portodomæi, Lusitani in librum III. 1538. Parisf. fol. apud Mich. Vascosanum, cum XIX. *Declamationibus*. Bibl. Menarsiana pag. 127. 1539. Parisiis 4. apud Franciscum Gryphium, cum XIX. *Declamationibus*.

1540. Lugduni 8. apud Sebast. Gryphium, item XIX. *Declamationes*. 1541. Lugd. 8. apud eundem Seb. Gryphium notæ *Petri Mosellani* in septem primores Institutionum libros. 1541. Parisf. 4. Quintiliani institutiones apud Petrum Vidovæum. 1541. Parisf. 4. apud Simonem Colinæum, additis XIX. *Declamationibus*. De hac insigni, & castigata editione vide librum Gallice editum Memoires de litterature Hag. 1715. 8. Tom. 1. pag. 173. seq. 1541. Coloniæ 8. apud Jo. Gymnicum. 1541. Basileæ 8. apud Balthasarem Lasium. 1541. Parisf. fol. apud Jo. Roigny, excudente Jo. Ludovico Tiletano. 1542. Parisiis 4. ex officina Rob. Stephani. Hac & superiore editione usi Gibson

(a) Idem Gryphius castigationes & notas *Guil. Philandri* excudit an. 1536. 8. quæ lucem viderunt etiam Basil. 1585. 8.

ſon & Burmannus. 1542. Pariſ. 4. apud Mich. Vaſcoſanum, qua & ipſa Gibſon uſus, adjuncta habet argumenta *Petri Gallandii*, notaſque *Petri Moſellani, Ioach. Camerarii* & *Antonii Pini*. 1543. Baſileæ 4. apud Rob. Winter, opera & ſtudio *Ioach. Camerarii* & *Io. Sichardi*, cum caſtigationibus *Guil. Philandri*. Additæ item XIX. *Declamationibus*. 1544. Pariſiis 4. apud Mich. Vaſcoſanum. Eadem cum illa A. 1542. 1544. Lugduni 8. apud Seb. Gryphium, cum XIX. *Declamationibus*. 1546. Venetiis fol. apud Hieron. Scotum, cum notis *Moſellani*, *Ioach. Camerarii* & *Antonii Pini*. 1547. Pariſiis 8. apud Rob. Stephanum, *Epitome* Quintiliani Inſtitutionum per *Ionam Philologum*, qui circa illa tempora vixit, & ſub illo nomine ſive latere ſive innoteſcere voluit. Eadem Baſileæ etiam excuſa ſine anni nota apud Barthol. Weſthemerum, & Nic. Brylingerum 8. De Argentoratenſi editione infra ad Annum 1568. 1548. Pariſiis in 4. Inſtitutiones Quintiliani apud Guil. Morellum ac Bogardum cum Morelli notis. J. de la Caille Hiſt. de l'Imprimerie pag. 123. 1548. Baſileæ 8. apud Nic. Brylingerum, cum XIX. Declamationibus, Inſtitutiones per *Ioach. Camerarium*, *Io. Sichardum* & *Iac. Hertelium* emendatæ, additæ etiam *Guil. Philandri* caſtigationes. 1548. Antuerpiæ apud Jo. Lœum 8. cum notis. 1549. Pariſiis fol. apud Mich. Vaſcoſanum (quædam exemplaria, ut iſtud quo utor, in fronte gerunt nomen Audœni Parvi) cum præfatione, & argumentis emendationibuſque plenioribus, & caſtigationibus *Petri Gellandii* Profeſſoris Regii, *Angeli Politiani* præfatione de Quintiliani vita & laudibus, *Petri Moſellani* (a) notis in libros ſeptem primores, *Ioach. Camerarii* in librum primum & ſecundum, atque *Antonii Pini* in tertium: ſubjecto poſt XIX. Quintiliani *Declamationes*, etiam libro primo Controverſiarum Senecæ cum Rudolphi Agricolæ commentariis. 1549. Lugduni apud Seb. Gryphium 8. una cum XIX. *Declamationibus*.

1553. Pariſiis ex officina viduæ Mauricii à Porta in Clauſo Brunello, excudebat Thomas Richardus 4. 1554. Pariſiis 8. Epitome inſtitutionum Vergerio auctore in Bibl. Bigotiana pag. 184. n. 4608. Vide ſupra ad A. 1547. Laudatur item ſententiarum ex Quintiliano libellus in 12. editus auctore *Stephano Joanne Stephanio* Dano, Profeſſore Sorano Eloquentiæ, & Hiſtor. Confer Albertum Bartholinum de ſcriptis Danorum p. 134 Compendium quoq; Quintiliani *Franciſcus Patricius* confecerit, ſi vere id Patavii, quod Jac. Philippus Thomaſinus in Bibliothecis Patavinis MSS. pag. 48. affirmat, cuſtoditur. Et legimus, inquit Nic. Anton. p. 59. Bibl. vet. Hiſpan. ſive hoc ſive aliud Quintiliani compendium Valentiæ 1554. & typis

Ll 2 editum.

(a) Moſellani notæ editæ ſunt etiam Lugd. à Gryphio 1541. S.

editum. 1555. Coloniæ Institutiones Quintiliani apud Gualtherum Fabricium, 8. cum notis *Joach. Camerarii*, *Joh. Sichardi* &c. & *Guil. Philandri* Castilionei castigationibus. 1555. Lugduni apud Seb. Gryphium 8. additis XIX *Declamationibus*: 1556. Parisiis 4. apud Tho. Richardum sub Bibliis aureis, *Adriani Turnebi* notæ in Institutiones oratorias, præterito auctoris nomine editæ, quibus omnium ante se operam in Fabio præstitam longe antecessit. 1558. Lugduni 8. apud Theobaldum Paganum, Quintiliani Institutiones & *Declamationes* XIX.

1561. Basileæ apud Nic. Brylingerum 8. ex emendatione *Jac. Hertelii*. 1566. Venetiis apud Gabriel. Julium Ferrarium in 4. Institutiones Quintiliani ex *Italica* versione *Horatii Tuscanellæ*. L'institutioni oratorie tradotte & arrichite della dichiaratione de i luoghi piu difficili in margine, con la vita dell'autore: 1567. Venetiis apud Hieron. Scotum, Quintiliani Institutiones cum notis *Petri Mosellani*, *Joach. Camerarii*, & *Antonii Pini*. 1568. Basileæ 8. apud hæredes Nic. Brylingeri, ex *Jac. Hertelii* recensione. 1568. Argentorati 8. *epitome* Institutionum concinnata à Jona Philologo, de qua supra ad A. 1547.

1570. Lipsiæ 8. impensis Jacobi Apelii, liber Institutionum decimus cum notis *Philippi Melanchthonis*, *Ioannis FeldKirchii* sive *Velcurionis*, *Ioannis Stigelii*, & *Casparis Landsidelii*, per Stephanum Riccium. 1575. Lugduni 8. Institutiones Quintiliani cum XIX. *Declamationibus*, apud Antonium Gryphium, excudebat Basileus Boquetius. 1575. Lugduni 8. itidem cum XIX. *Declamationibus*, apud Ludovicum Cloquemin & Steph. Michelem. 1579. Basileæ 8. ex officina Brylingeriana, additis XIX. *Declamationibus*, & ad Institutiones, castigationibus *Guil. Philandri*.

1580. Lugduni 8. apud Ludovicum Cloquemin, additis 19. *Declamationibus*. 1580. Genevæ 8. apud Jacobum Stoer, item 19. *Declamationes*. 1584. Venetiis 4. Quintiliani Institutiones in *Italicam* linguam conversæ ab *Horatio Tuscanella*. De hac versione quæ jam 1566. prodierat, vide Huetium de vita sua pag. 315. & P. Bohurium recueil des vers choisis p. 177. 1585. Lugduni 8. apud Anton. Gryphium, item 19. *Declamationes*.

1591. Genevæ 8. apud Jac. Stoer, item XIX. *Declamationes*. 1591. Lugduni 8.

1604. Genevæ 8. apud eundem, item XIX. *Declamationes*. 1604. Paris. 8.

1618. Genevæ 8. apud Jac. Stoer, item XIX. *Declamationes*. Quædam exemplaria habent nomen Dan. Crispini.

1625. Genevæ 8. apud eundem; idem XIX. *Declamationes* at-

que

que ex P. Pithœi editione *Declamationes* aliæ *minores*, nec non Calpurnii: & *dialogus de caussis corruptæ eloquentiæ*. 1629. Francofurti 8. apud H. Robynsonum & Guil. Fitzerum, cum notis *Danielis Parei*, quem Lud. Cresollii lucubrationibus plurimum debere notat Tho. Crenius parte XVI. animadversion. p. 14.

1637. Genevæ apud Jac. Stoer, 8. item *Declamationes* utræque & Calpurnii: *& de caussis corruptæ eloquentiæ dialogus*.

1641. Londini apud R. Withakerum, cum notis *Dan. Parei*. 8. item utræque *Declamationes* & Calpurnii, & *dialogus de corrupta eloquentia*.

1641. Genevæ apud Petr. Chovet cum notis *Dan. Parei*. 8. item XIX. *Declamationes* &c.

1651. Genevæ 8. cum notis *Dan. Parei*, eadem cum præcedente.

1657. Francofurti apud Wilh Serlinum cum notis Dan. Parei 8. Mentitur novam editionem titulus, est enim eadem cum præcedente.

1662. Londini 8. cum notis Dan. Parei, eadem cum illa Anni 1641.

1663. Paris. 4. *Gallica* Institutionum Quintiliani versio, auctore *Pureo*, Mr. l'Abbè de Pure. *Quintilien de l'Institution de l'Orateur, avec les notes historiques & literales, ou les mots barbares, Grecs, anciens & les plus difficiles passages sont expliquez*. Exstat & alia prior *Nicolii*, (Mr. Nicolle le Pere) in quam necdum incidi. Sed nuper edita Gallica interpretatio *Gedoyni*, de qua ad A. 1718. dicturus sum, facit ut nec illas, neque à præstantissimis viris *Francisco Rollino* aut *Benedierio* promissas valde desideremus. Capita 3. & 4. libri X. de compositione & dialogum de caussis corruptæ eloquentiæ Gallice vertit *Maucroisius*, Canonicus Remensis non ineleganter, quæ lucubratio inter ejus postuma opuscula prodiit, 1710. 8.

1665. Lugduni Bat. & Roterdami ex officina Hackiana 2. Volum. in 8. *Conr. Schrevelio* primum, deinde post hujus obitum *Io. Frid. Gronovio* curante. Notis variorum illustratas Institutiones cum Declamationibus utrisque, & Calpurnii, nec non dialogum de caussis corruptæ eloquentiæ, hæc editio nitida complectitur, de qua non non repetam quæ dixi infra.

1669. Ultrajecti 12. apud Petrum Elzevirium prodierunt *Pauli Colomesii* in Quintilianum breves, sed selectæ eruditionis notæ una cum aliis ejus opusculis, quæ recusa Amst. 1700. 12. apud Henricum & viduam Theodori Boom, & inter alia Colomesii scripta, junctim me curante excusa Hamburg. 1709. 4. sumtu Christiani Liebezeit, typis Spiringianis.

1693. Oxonii è theatro Sheldoniano 4. *Edmundus Gibson* (a) Quintiliani Institutiones singulari studio ad tres Codices MSS. Cantabrig. & Bodlej. & ad octo impressos castigatas edidit, subjuncta declamatione antea inedita & deinde in Obrechti & Burmanni editione emendatius recusa, quæ inscribitur *Tribunus Marianus*. In illa occurrunt hæc vocabula, unde judicet aliquis num Quintilianus sit autor: *abominabilis*, *concubitor*, *dilectio*, *discretio*, *exoratio*, *illuminatio*, *impœnitens*, *improperium*, *indesinenter*, *lenocinamentum*, *obsufflo*, *particulariter*, *prædecessor*, *præpostero*, *præstrangulo*, *prolocutor*, *protectio*, *supererogatio*.

1698. Argentorati apud Joh. Reinholdum Dulsseckerum in 4. duobus voluminibus, Institutiones, & declamationes utræque nec non declamationes Calpurnii & dialogus de causis corruptæ eloquentiæ, ex recensione accurata illustris Viri *Ulrici Obrechti* (b) qui non diu post A. 1701. diem obiit supremum: igitur quod in præfatione ad Edmudum Gibsonum promittit volumen, ipsius notas Obrechti cum præcipuis eruditorum virorum antea editis commentariis complexurum, in lucem dare non potuit. De hac editione jam feci mentionem infra.

1714. Londini apud Jo. Nicholson, 8. Institutiones ut à Gibsono editæ fuerant, recusæ, additis Turnebi & aliorum selectis notis. Minus, quam Oxoniensis, emendata est hæc editio.

1715. Parisiis apud Jacobum Stephanum 12. duobus Vol. Institutionum oratoriarum libri duodecim ad usum Scholarum accommodati, recensiti, & brevibus notis illustrati à *Carolo Rollino*, recisis quæ minus necessaria illi visa sunt, & quæ alio typorum charactere expressa adjungi fuisset fortasse satius. Journal des Sav. A. 1715. Avril. edit. Amst. p. 430. & A. 1718. Octob. p. 460. Mem. de Trevoux 1714. Dec. p. 2191. Journal literaire Tom. 6. p. 232. Gibert jugemens des Savans sur les Auteurs qui ont traitè de la Rhetorique T. 2. p. 60. seq. 1718. à Paris in 4. chez Gregoire de Puis, Quintilien de l'Institution de l'Orateur, traduit par Mr. l'Abbè *Nicolas Gedoyn*, Chanoine de la Sainte Chapelle de Paris, de l'Academie Royale des Inscriptions & belles lettres. Versio elegans, accurata, Quintiliano digna, decem annorum opus, Philippo Duci Aurelianensi, qui pro Rege Gallias moderatur, ab auctore dicata. De aliis Gallicis Quintiliani versionibus dixi supra ad A. 1663. De hac videri possunt Diaria eruditorum Journal des Savans

(a) Acta Erud. Tom. 2. supplem. pag. 318, Nouveau Journal de Roterdam A. 1694 Sept. & Octob.

(b) Specimina emendationum Obrechtianarum cum lectionibus Gibsonianæ edit. collatarum vide in Actis Eruditor. A. 1698. p. 548.

Savans 1718. Octob. p. 446. Memoires de Trevoux 1718. Sept. p. 531. & 1719. Avril, Europe Savante 1719. Mars pag. 117.

1720. Lugduni Batavorum apud Joannem de Vivie in 4. in lucem prodiit præstantissima longe omnium, quas hactenus commemoravi, editio magno studio castigata & illustrata luculenter, nitideque excusa curante viro supra laudes *Petro Burmanno* (a) Hic *Institutionibus* quidem ineditas Almeloveenii & Gallæi castigationes observationesque, editas vero Turnebi, Philandri, Parei, Colomesii, Gibsoni, Obrechti, quam plurimasque novas suo ipse marte & ingenio adjunxit, atque ex Regio, Badio, Mosellano, Camerario, Sichardo, Pino, aliisque selecta quædam, veterumque editionum lectiones adspersit, in calce autem voluminis prioris, post Annales Quintilianeos H. Dodvvelli, varias lectiones exhibet trium Codicum Vossianorum & Bernensis, nec non emendationes Petri Francii. Ad *declamationes* utrasque Volumine posteriore cum Calpurnii declamationibus comprehensas, non modo nihil omisit quod ex collatione quatuor Codicum, quos Bibl. Leidensis suppeditavit, Wittiani item & notarum ex Gronoviano, Colbertinis & Victoriano lectionum, priorumque editionum, & ab Ærodii aut Pithœi, præcipue vero Jo. Frid. Gronovii & Jo. Schultingii ingenio aut industria lucis accedere potuit, sed & ipse locis bene multis novam & insignem affudit. *Tribunum Marianum*, quem p. 75. post Gibsonum & Obrechtum inter Quintiliani declamationes edidit, notat multo inferiorem esse eloquentia & nitore sermonis, atque à Monacho quodam multis post illas sæculis scriptum esse suspicatur. Claudunt volumen indices satis locupletes, quos aliis conficiendos typographus locavit: Operi autem præmissæ sunt præfationes Campani, Politiani, Aldi, Petri Gallandii duplex, Jo. Sichardi, Gisberti Longolii, Edm. Gibsoni & Ulrici Obrechti, veterumque & novorum scriptorum de Quintiliano testimonia elogiaque.

Commentarios in Quintilianum affectos habere se testatus Vossio est *Stephanus Stephanius* in Epistola ad eum scripta A. 1637. *Henricus* quoque *Ernstius* novam hujus scriptoris editionem ad MSS. Codices castigatam molitus fuit. Editio Parisiensis 1527. passim notata manu *Merici Casauboni*, & Lugdunensis 1585. cum MS. collata à Francisco Junio servantur in Bibl. Leidensi. *Philandri* vero commentarii uberiores numquid adhuc hæreant Divione, cum ignarissimis scio, nec dixerim quo pervenerint *Petri*

(a) Acta Erud. 1720. p. 433.

Pithœi, *Passeratii* & *Guieti* observationes, quas ad Schrevelium miserat Bigotius, & ille eisdem uti in Quintiliano suo neglexit. Plurima loca Quintiliani castigat & illustrat vir doctus *Ianus Gebhardus* in crepundiis sive juvenilium curarum libris III. Hanov. 1615. 4. & in syntagmate Critico Jo. Hermanni Schminckii: Marburg. 1717. 4. Ex Tullio & Quintiliano non pauca decerpsit Leo Mantuanus Judæus in נפת צופים liquore favorum sive Rhetorica Coloniæ in 4. edita. Vide Rev. nostri Wolfii Bibl. Hebraicam Nescio qualis sit *vetus Quintiliani interpres* laudatus viris doctis ad Svetonii Neronem cap. 22. *Epitome* Institutionum Quintiliani à Jona Philologo confecta editaque est Paris. 1548. 8. & altera Vergerio auctore ibid. 1554. 8. Qui in Schola Tigurina dicendi artem olim publice professus est Joannes Jacobus Ammianus, in enarrandis Quintiliani Institutionibus septem ipsos annos absumsit, ex quo deinde per ludibrium vulgo *Septilianus* à litterarum studiosis est appellatus, ut ex Melandri jocoseriis refert Berneggerus præf. ad Observationes Miscell.

V. INDEX SCRIPTORUM

in QUINTILIANI Institutionibus Oratoriis laudatorum, illo qui in novissima editione exstat, plenior;

factus à me ad paginas edit. Burmannianæ.

Alcæus,

Aruſ-

Nican-

Por-

Sura

Varius

V. Præterea Quintiliani nomine feruntur argumenti ficti *breviores*

res declamationes CXLV. quæ ex 388. supereſſe dicuntur. Harum 136. primus edidit *Taddæus Ugoletus* Parmæ 1494. & Pariſ. apud Joannem Parvum 1509. Emendavit deinde & notis è jure veteri Romano potiſſimum petitis illuſtravit *Petrus Ærodius* Pariſ. 1563. 4. apud Morell. recuſ. Mediolani 1619. Novem reliquas ceteris è MS. Codice emendatis in ſua editione addidit P. Pithœus Pariſ. 580. 8. & Heidelbergæ 1594. 8. apud Commelin. Exſtant etiam n editionibus Quintiliani recentioribus, ut Hackiana & Argenoratenſi. Fuerunt ſane Declamationes quædam à Quintiliano Inſtitutionum auctore non habitæ tantum, ſed & à tachygraphis xceptæ & editæ, unica tantum vulgata ab ipſo auctore adhuc juvene. Vide lib. VII. c. ii. Etiam pro Regina Berenice ipſa præente dixiſſe ſe ſcribit lib. IV. cap. 1. Ceterum has, quas jam extare dixi, breves declamationes viri quidam eruditi ſuſpicantur ſſe Quintiliani patris, cujus meminit filius lib. IX. Inſtit. Orat. ap. 3. Verum cum Quintiliani declamatoris mentio quoque fiat p. M. Annæum Senecam patrem prooem. libri 10. controverſ. & ontroverſia 4. ejuſdem libri, non minus eorum placet (*a*) ſenentia, qui eas *avo* hujuſce *Quintiliani* adſcribere malunt, vel lane diverſo ab illis tribus. Vide Nic. Fabri notas ad præf. liri X. controverſ. Senecæ. * *De minoribus declamationibus* videnus Jo. Antonius Campanus. p. 540. ſeq. Epiſtolar. edit. Lipſienis. Eas Quintiliano avo tribuit Angelus Ugoletus Parmenſis in piſt. dedicatoria. Etiam *Q. Marius Corradus* lib. 1. Epiſt. 9. Quiniliani declamationes 136. memorans, quas manu ſua deſcripſit & ſe emendatas, à Gryphio voluit excudi, ait illas alterius eſſe uintiliani, illius paullo vetuſtioris. Sed cum aliæ aliis ſint cultiores & elegantiores, diverſorum potius ac diverſæ ætatis Rhetoum collectanea, quam Quintiliani Auguſteo ævo propioris fœum eruditi agnoſcunt.. Ibidem ſuarum in illas notarum Corradus icit mentionem. *Quæ autem ſcripta ſunt à me in Declamationes Rhetorum & Dialecticorum præceptis, ea venire in manus literatoum minime velim, niſi fortaſſe Epiſtolam ad Metellum, qua declaandi commodè ſui perſecutus.* Hic præter principem editionem armenſem, quæ ex Thaddæi Ugoleti recognitione prodiit apud ngelum Ugoletum 1494. fol. uſum ſe eſſe teſtatur duobus Codiibus MSS. lib. 1. Epiſt. 11. *Semel ὑπόθεσιν Hieronymus protulit, neio an ex iis quas ad CCLII. interiiſſe cognovimus. Patrum noſtrorum*

(*a*) Utor verbis Voſſii lib. 1. Inſtitut. Orator. cap. 11. p. 180. quem vide etiam p. 108. de atura Rhetoricæ, ubi refert Jacobum Durantium lib. 2. Variarum c. 17. mentionem facere anu exarati Codicis, qui declamationes illas tribuit M. Floro. Quis autem fuerit iſte lorus, aut quando vixerit, haud facile dixerim.

rum memoria Jacobus Sadoletus, *ac de transalpinis hominibus* Rudolphus Agricola & Cornelius Agrippa *respexisse ad argumenta ex his CXXXVI. mihi videntur*. Fuerint igitur non alii *libri de altercationibus*, de quibus Hieron. Cardanus lib. V. paralipom. c. 1. T.X. Opp. pag. 487. *Meminit Georgius Agricola in tertio* (a) *Inventionis Dialecticæ vidisse* libros Quintiliani de altercationibus, *qui tamen nusquam comparuerunt*. Casp. Barthius ad Statii IX. 169. Thebaid. pag. 967. *Non pauca nos alibi ad Quintiliani Declamationes, cujus libri restitutionem debemus meritis* Petri Pithœi, *nunquam satis laudandi vindicis multorum aliorum. Fuit tamen ante eum diu ejus Auctoris exemplar in manibus* Ulrici Fabricii, *summi olim Jureconsulti, Consiliarii & Legati in Hispanias quondam Treviransis Electoris, una cum duobus Tertulliani libris de spectaculis, ut memini adolescentem me legere in vita ejus scripta & præmissa processui Judiciario dicti Fabricii à Justino Goblero. Etiam* Basilius Faber, *qui Scholasticum Lexicon Latino Germanicum scripsit, se aliquot centenas Quintiliani Declamationes habuisse, easque Oporino excudendas dedisse scribit in Quintiliani commemoratione*. In editione Parmensi & illa cum notis *Petri Ærodii*, viri eruditi sed ingenio nimium indulgentis, Paris. apud Fed. Morellum 1563. 4. exstant declamationes CXXXVI. sed in *Pithœana* apud Mam. Patissonium 1580. 8. additis ineditis novem jam sunt CXLV. atque subjunctæ *Calpurnii Flacci* declamationes breves LI. & dialogus quem Fabio adscribunt nonnulli de causis corruptæ eloquentiæ. Declamationes Quintiliani distinguuntur in *coloratas*, & *tractatas*. An tractatæ, quæ aliquoties tractatæ sunt? ut declam. 261. coloratæ vero quarum thema ab ipso declamatore primum fingitur? ita probabiliter conjicit Pithœus, cujus editio recusa apud Commelin. 1595. 8.

VI. At *XIX.* illæ *declamationes longiores*, quæ & ipsæ Quintiliano inscribuntur vulgo, ac Rhetoris Fabii libris in quibusd. editionibus subjici solent, neque ejus sunt, qui declamationes alteras fecit, (nihil enim simile) neque illius, qui Institutiones Oratorias scripsit, cui eas Erasmus quoque abjudicat in Ciceroniano suo & merito, quandoquidem, ut monuit Lud. Vives lib. 4. de corruptis disciplinis, plane aliæ sunt à Fabii præceptis, & tales, ut contra istiusmodi potissimum invehatur. Imo multo ante Erasmum & Vivem Philelphus Epistola ad Joh. Tuscanellam vehementissime eas perstrinxit. Adde quod in codd. quibusdam MSS. *M. Floro* tribuantur, ac à nonnullis esse credantur *Posthumii* junioris, unius è triginta tyrannis, de quo ita Trebellius Pollio: *Fuit autem Posthumus, quod solum memoratu dignum est,*

ita

(a) Cap. 15. adde ejusdem Agricolæ lib. 2. c. 12.

ita in declamationibus disertus, ut ejus controversiæ Quintiliano dicantur insertæ, quem declamatorem Romani generis acutissimum vel unius capitis lectio prima statim fronte demonstrat. Eas quantivis pretii esse judicium est Barthii lib. 58. Advers. cap. 14. Nimis sane benignum, ut indicio sunt, quæ diximus. Eodem in loco affert Quintiliani fragmentum ex Albini, sive Alcuini in Genesin quæstionibus. * *Majores declamationes* Quintiliano diserte tribuit Ennodius controversia VIII. ubi verba quædam ex quinta, cui titulus *æger redemtus*, affert, & contraria declamatione illam oppugnat. Quintiliano etiam adscribit Vincentius Bellovacensis, has declamationes intelligens ubi Quintiliani laudat *librum causarum*, quod sæpius facit speculi doctrinalis libro quarto. Quintiliano quoque veteres librorum MSS. tituli, tum Laur. Valla, Rudolphus Agricola, aliique tribuunt bene multi. Tamen tanquam Fabio indignæ, atque contra illius præcepta artificium adeo non occultantes ut etiam proferant atque ostentent, rejiciuntur ab Andrea Schotto in diss. de Seneca Rhetore & declamandi ratione pag. 19. atque ante Vivem, Erasmum, ac Schottum à Francisco Philelpho, cujus hæc acerbior exstat de illis censura: *Inventionem vehementer probo, est enim acuta & prudens. Sed Orationis ejus filum mihi sane non placet, sapit enim Hispanitatem nescio quam, hoc est barbariem plane quandam. Nullam habet elegantiam, nullum nitorem, nullam suavitatem. Et quæ non præcipua modo, sed necessaria sunt in Oratore, neque movet dicendo Quintilianus, nec satis docet, nec delectat, sed videtur somnolentus quispiam & incompositus. Tenet fortasse Quintilianus, quantum ex scriptis animadvertere possumus, nonnulla commoda præcepta artis Rhetoricæ. Multa commemorat, multa colligit, sed ita sui dissimilis ut quæ alios docet, ipse ignorare videatur. Verum concedamus illi doctrinam, si ita libet; omnino movendi artem delectandique nullam vim habet: quæ quidem duo qui Oratore subtraxerit, non oratorem illum sed aratorem demonstrabit.* A Philelfi judicio dissentit Lud. Vives in præfat. declamationis pro noverca, quam primæ declamationi, quæ *paries palmatus* inscribitur, opposuit T. 1. Opp. p. 253. *Cujuscunque*, inquit, *auctoris sunt, non dubium quin alicujus ex illo Quintiliani sæculo, nam hoc dictio arguit, certe is homo fuit acutissimus, & facundissimus. Nam si de istis sensit Philelphus, quum dicit sapere barbariem, nimirum palatum ejus erat infectum ineptia.* Jacobus Durantius Casellius l. 2. Variar. lect. c. 17. & nuper Alexander Politus de patria in testamentis condendis potestate lib. 3. p. 166. (Florent. 1712. 8.) auctorem esse contendit *Posthumium* juniorem, meminitque MS. Codicis, qui declamationes illas tribuit *Floro*.

Declamationem pro tribuno adversus militem, sub titulo *Tribuni Mariani* ab Edmundo Gibsono primum una cum Institutionibus Oratoriis vulgatam emendatius recusam exhibet editio Argentoratensis T. 2. pag. 853. Declamationes illas XIX. castigavit quoque plurimis locis haud infeliciter Illustris Obrechtus, adjunctis insuper Variis lect. è MSS. Bibl. Colbertinæ & Victorinæ. Quintilianum in *Fanatico*, (declamationis hic titulus) allegat Lactantius lib. I. * Novam editionem illarum XIX. declamationum castigatam ad Codices manu exaratos, (a) cum totidem declamationibus contrariis à se elaboratis parat Venetiis V. C. *Laurentius Patarolius*, qui usus etiam antiquis editionibus, ut prima Veneta 1482. fol. quæ fuit in Bibl. Saraziana pag. 163. & quam inspexit etiam celeberr. Burmannus, nec non altera sine nota loci aut temporis, quæ exstat in Bibl. Leidensi pag. 256. atque à Patarolio describitur his verbis: *Altera quæ apud me exstat editio, quam ex characteris figura coævam jam priori judico, non enim apparet quando & ubi prodierit; Hæc pariter est in fol. ipsique cum primum Quintilianum perlegerem, notas meas perpetuas in margine apposui*. Editionem quam memorant Venet. 1482. fol. per Lucam Venetum, Dominici filium, à prima non diversam suspicor, ibidem & apud eundem Dominici filium excusam. Aldinam 1514. 8. in Bibl. Buntingiana p. 164. notari reperio. De nitida Oxoniensi, sed ad nullos MSS. recognita codices, A. 1692. 8. cum brevibus notis, quæ Dialogum de causis corruptæ eloquentiæ subjunctum habet, vide Acta Erud. Tom. 2. supplem. pag. 317. Cæteras, quæ cum institutionum libris toties prœla exercuerunt, supra magno numero retuli. Anglica versio prodiit Lond. 1709. hoc titulo: *The declamations of Quintilian, being an exercitacion or praxis upon his twelfe books concerning the Institution of an Orator, translated from the best edition, printed in Oxford by a learned hand*.

Jo. Schultingio, qui Noviomagi Geldrorum docuit eloquentiam, animus fuit post Senecam Rhetorem etiam Quintiliani declamationes illustrare: exstabatque nuper apud illustrem Virum Gisb. Cuperum commentarius ejus in primam declamationem absolutus, in reliquas affectus: & minores declamationes cum MS. collatæ. Idem Cuperus testatus est se juvenem cum A. 1662. & deinceps ab Schultingii penderet ore, una cum viro illo clarissimo contulisse duo MSS. Vossii, optimæ ut ait notæ. Inter ejusdem If. Vossii libros in Bibl. Leidensi MSS. in membrana servantur (b) ex undevi-

(a) Journal des Savans 1711. pag. 567.
(b) Vide Catalogum Bibl. Leidensis A. 1716. editum p. 383.

deviginti illis Quintiliani declamationes XV. contractæ. Adscriptum est: *Excerpta ut verisimile est ab Adelardo*, Bathoniensi nimirum, cujus præfatio ad Ricardum Bajocensem Episcopum de causis rerum subjicitur. Horum excerptorum ope loca quædam aliter posse constitui atque hodie leguntur, nullus dubitat Clariss. Burmannus, *sed nobis*, inquit, *temporis penuria laborantibus, & Ovidianæ majori cum voluptate Musæ operantibus, non vacabat hæc accuratius excutere.*

VII. Scripsisse se *librum de causis corruptæ eloquentiæ*, testatur Fabius ipse præf. libri VI. Sed libro VIII. extremo, ubi idem scriptum suum commemorat, refert se plenius in illo tractasse de tropis & singulatim de hyperbole quod in dialogo de Oratoribus, qui hodie exstat, nusquam fit. Scriptus est dialogus iste de Oratoribus, sive de causis corruptæ eloquentiæ (in quo Curiatius Maternus, M. Aper, Julius Secundus & Vipsanius Messala colloquuntur) ad Justum Fabium anno sexto principatus Flavii Vespasiani, sive anno CHRISTI 74. ut ex cap. 17. constat, & ad *Quintilianum* tanquam auctorem refertur à multis, ut à Lipsio in Tacitum, Francisco Modio in novantiquis lectionibus, à Menagio T. 1. Anti-Bailleti p. 339. Grævio ad Hesiodum p. 7. & Juliano Pichone in sua Taciti editione ad usum Delphini adornata. *Tacitum* tamen auctorem malunt Petrus Pithœus, qui Quintiliani & *Calpurnii Flacci* (a) declamationibus edidit ac notis illustravit, Gyraldus de Poetis p. 199. Colomesius ad Gyraldum p. 241. & Henricus Dodvvellus V. C. in Annalibus Quintilianeis p. 135. seq. At neque Taciti neque Quintiliani esse T. Faber sensit ad Longinum, & *Svetonio* à nonnullis adscriptum ex eruditissimo Baluzio T. 2. Miscell. p. 451. didici, neque video quos sequar cum quos fugere debeam, videar mihi videre. Equidem Quintiliano plurima argumenta vindicant, ut si locum illum de tropis dicamus excidisse, illi forte quam verisimillime tribueretur. Prodiit in quampluri-mis non Quintiliani modo, sed Taciti quoque editionibus. Novissime etiam separatim Upsaliæ admodum nitide atque emendate cum notis integris Rabodi Hermanni Schelii, P. Pithæi, Justi Lipsii, Jo. Freinshemii, Jo. Frid. Gronovii & Jo. Schultingii; selectis vero M. Antonii Mureti, Curtii Pichenæ & Val. Acidalii 1706.

(a) *Calpurnii Flacci* quinquaginta & unam excerptas Rhetorum decem minorum declamationes primus edidit illustravitque P. Pithœus, subjectas declamationibus minoribus Quintiliani Paris. 1580. 8. & A. 1594. 8. apud Commelinum. Vixit Calpurnius sub Hadriano & Antonino Pio Impp. uti ex JCtorum libris J. F. Gronovius observavit. *Excerpta Rhetorum minorum* dicuntur à librariis, ut declamationes Senecæ Patris *Excerpta majorum Rhetorum*, quod ad ætatem referendum existimem. Porro non minus Calpurnii quam Senecæ declamationes, circa argumenta exercitii causa conficta versantur.

1706 8. edidit doctissimus Vir *Ericus Benzelius*, personasque colloquentium diligenter distinxit, utilissimo & in omnibus dialogis observando instituto: neque Vossius de Hist. lat. hunc Fabio propterea abjudicasset, quod latum clavum, præturam, quæsturamque Quintilianum nusquam accepisse legimus, si M. Apri non Auctoris dialogi verba illa, quæ ex capite 7. objicit, cogitasset. Tamen Quintilianum auctorem non esse, facile mihi persuadeo etiam ex eo, quod in dialogo illo nusquam reperio quod Fabius VIII. 3. pag. 700. ait se in libro hujus argumenti plenius dixisse, quod totidem generibus corrumpitur oratio, quod ornatur. *Cet ouvrage, dont nous avons un tres beau fragment parmi les œuvres de Tacite, n'est selon toutes les apparences ni de Quintilien ni de Tacite*: (*a*) *non que ce dialogue ne soit tres digne de Quintilien, mais, ce n'est point son stile, & la matiere n'y est qu'affleurère, au lieu qu'elle ètoit approfondie & detaillèe dans le livre des causes de la corruption de l'eloquence*. (*b*) Quintiliani etiam esse negat eruditiss. vir *Conradus Samuel Schurzfleischius*, cujus observationes postumæ in hunc dialogum in lucem prolatæ à fratre Henr. Leonhardo in Actis litterariis (*c*) vulgatis Witebergæ 1714. 8. Tamen pro Quintiliano auctore pugnat vir Clariss. *Christophorus Augustus Heumannus*, qui novissime dialogum hunc recognitum à se & notis illustratum edidit Gœttingæ 1719. 8. addita Epistola Critica de jure Latinam Linguam augendi novis vocabulis. Dialogi hujus exemplo Anna Daceria doctissima fœmina, superiore anno 1720. extincta, scripsit Gallica lingua de causis corrupti de pulchro judicii, *des causes de la corruption du gout*, libros duos, quibus Homerum adversus Hurtadi Mottei & Jo. Harduini censuras defendit. *Gallice* Dialogus de causis corruptæ eloquentiæ ex Girii versione vidit lucem Paris. 1630. 4. Transtulit & Maucroisius, Canonicus Remensis, in cujus opusculis postumis prodiit Paris. 1710. 8. in iisdem Gallice etiam redditus occurrit locus insignis ex Quintiliani X. 3. & 4. Instit. Orator. de styli exercitiis instituendis.

Ex editionibus Quintiliani unam referam Hackianam A. 1665. 8. in qua *Institutiones* exstant cum præf. & notis Petri Gallandii, Adr. Turnebi, Joach. Camerarii, Dan. Parei, Jo. Frid. Gronovii & selectis variorum. *Declamationes XIX*. cum notis paucis ejusdem Gronovii, *Declamationes minores* cum Petri Ærodii, P. Pithœi & ejusdem Gronovii observationibus. *Calpurnius Flaccus* cum notis Pithœi, Gronovii & Jo. Schultingii. *Dialogus* denique *de Oratoribus* cum Schelii commentario, notis Pithœi & Gronovii, Schultin-

(a) Memoir. de Trevoux 1719. p. 554. (b) Id. p. 580.
(c) Acta Eruditor. 1714. p. 74.

tingiique, & ex Lipsio, Pichena, atque Acidalio excerptis animadversionibus.

* CALPURNII FLACCI Declamationes cum notis *Petri Pithœi*, qui primus edidit, *Johannisque Frid. Gronovii & Jo. Schultingii* illustratæ leguntur in editione Quinctiliani *Schreveliana*, & novissima *Petri Burmanni*, qui suas etiam & *Almeloovenii* observationes quasdam adspersit, & qui post Pithœum easdem recensuit *Eliæ Obrechti*. Alios Calpurnios persequitur Jo. Glandorpius in Onomastico Historiæ Romanæ p. 187. ad 193.

CAPUT XVI.

DE STATIO POETA.

Statii ætas. 1. *Scripta.* 2. *Vetus interpres Luctatius.* 3. *Editiones ibid.* * *Index Scriptorum in Scholiaste veteri Statii allegatorum.* 4.

I. P. PAPINIUS STATIUS (a) Neapolitanus extemporali Poemata componendi facilitate Imperatori Domitiano gratissimus, & à majestate carminis *Aquilinus* librariis dictus fuit: Tamen victus in agone quinquennali Domitiani, aliis Poetis contra ipsum coronatis, ut ipse innuit carmine ad Claudiam uxorem & in patrem epicedio. Quod vero aliqui narrant eum præacuto stylo ab indignante Imperatore esse confossum, magis videtur credibile, quam quod Aligerius Dantes prodidit, eum Christiano addictum nomini, sævitiam Domitiani in Christianos pro virili temperasse. Diem obiit supremum ex H. Dodwelli quidem rationibus A. CHRISTI XCVI. Domitiani postremo. * Statius modo *prænomen* fuisse observatur, ut in priscis inscriptionibus Statius AEbucius, Statius Marcellus, & apud Livium Statius Cœlius Impe-

(a) Pater quoque hujus Statii, Præceptor Imp. Domitiani malus prosa & carmine scripsit, ut filius testatur Epicedio in patrem lethargo sublatum lib. 5. Sylva 3. Alius L. Statius Ursulus Tolosensis Rhetor sub Nerone. Vide Scal. p. 178. ad Euseb. & Gevartium Papinianar. lect. lib. 1. cap. 1. Alius quoque Statius Cæcilius Comicus æqualis temporibus M. Porcii Catonis. Statium servile nomen fuisse docet Gellius IV. ult. Porro Cornelius à Beughem p. 130. incunab. Typographiæ facili librarii vel calami errore perperam affirmat Statium floruisse sub Diocletiano Imperatore: Perperam quoque Domitius Calderinus Frid. Morellus Lindebrogius & alii *Papinium Surculum Statium* appellant. Ceterum de Statii nostri rebus ac vita consulendi annales Statiani editi à præstantissimo viro H. Dodwello Oxon. 1698. 8. Loca veterum de Statio, editionibus melioribus præmissa, & à Barthio T. 3. p. 1567. seq. recensita sunt. Vide etiam, si placet, quæ Tho. Crenius V. C. parte XI. animadvers.

Imperator Samnitium: modo *nomen*, ut in iisdem inscriptionibus C. Statius Faustus, C. Statius Primigenius, C. Statius Neuretus, Statius Saturninus; & L. Statius Ursulus, Tolosensis Rhetor sub Nerone, de quo Pontacus ad Eusebii Chron. pag. 569. & Statius Sebosus Plinio & Solino laudatus supra p. 498. 515. modo *cognomen* denique, ut Cæcilius Statius Comicus (de quo Gellius, IV. 19.) & Poeta noster P. Papinius Statius. Vide Jo. Marium Mattium lib. 2. Opinionum c. 13. T. IV. Miscellan. erudit. Gaudentii Roberti p. 430. seq. Extemporali Statii versus pangendi facultati invidisse Martialem, atque ideo sub Sabelli nomine IX. Epigr. 20. perstrinxisse sibi persuasit Gevartius cap. 35. Papiniarum lectionum. Inopia ejus tangitur à Juvenali sat. VII. 87.

Esurit, intactam Paridi nisi vendat Agaven. Ipse epicedio in Patrem queritur quod *vilis honos studiis*. Adulatorum maximum, ut Poetarum suo ævo, longeque post & ante principem vocat Barthius in notis Tom. I. pag. 287. Julius Cæsar Scaliger *equum alatum*. Thoma de Pinedo judice pag. 488. ad Stephanum Byz. Statius Papinius *eruditus Poeta in Sylvis, sublimis in Thebaide, blandus in Achilleide*. Franciscum Malherbam Lyricorum Gallicorum principem, ad Statii clangorem & crepitacula insanisse, illaque prætulisse Virgilio, indigne fert Huetius pag. 24. seq. de vita sua: Tempus obitus à Barthio quoque Tom. I. pag. 366. ad A. C. XCVI. sive Domitiani postremum refertur.

II. Exstant ejus *Sylvarum* (a) *libri quinque*, quorum primus Stellæ, secundus Meliori, tertius Pollioni, Marcello quartus, quintus denique Abascantio singulis Epistolis ab auctore inscribitur, ex quibus Vavassor p. 211. 228. de ludicra dictione collegit eum minus valuisse in soluta quam ligata oratione, quod de Virgilio (b) quoque fertur. Porro in his libris sylvæ quædam versi- [illegible] bus.

(a) De sylvis quæ apud Græcos dicuntur [illegible], vide G. Jo. Vossii institutiones poeticas lib. III. c. 12. & Gasp. Gevartium lect. Papin. cap. 2. & Jac. Pontani [illegible] IV. 19.

(b) Equidem Laertius in Xenocrate IV. 15. [illegible]. Sed tam Virgilii prosa, quam Ciceronis Juliique Cæsaris ac Bruti versus iis se minus probavit, qui Maronis Poemata, & Tullianæ orationis flumen ac vim acutam Bruti, Cæsarisque in scribendo elegantiam admirabantur. Unde Cassius Severus de Sallustio ita judicabat, ut ejus orationes nihilo meliores esse diceret, quàm aut Ciceronis versus, aut Virgilii prosam. Seneca 3. controvers. præf. *Virgilium illa felicitas ingenii oratione soluta reliquit, Ciceronem eloquentia sua in carminibus destituit.* Confer dialogum de oratoribus c. 21. Juvenal. X. 121. seq. Theodectem magis tragico carmine, quam prosa placuisse refert Hyginus apud Gell. X. 109. Similiter de Malherbio Poeta Gallorum celeberrimo cives ejus observant, *que sa prose beaucoup plus negligée que ses vers l'a fait comparer à l'irondelle, qui marche mal, quoiqu'elle vole tres bien.* De Molierio clarissimi nominis Comico Gal-

bus Phalæcis, vel Alcaicis ut IV. 5. & Sapphicis IV. 7. reliquæ Epicis scriptæ sunt. * Sylvæ Statii è recensione Thomæ Stephens prodiere Cantabrig. 1651. 8.

Thebaidos (a) sive de captis à Theseo Thebis *libri XII.* compositi ad imitationem Antimachi & Æneidos Virgilianæ, de qua ipse:

Sed longe sequere, & vestigia semper adora.

Statii opus respicit Stephanus Tornacensis Epist. V. *divinam ejus responsionem ut Thebais Æneida longe sequor, & vestigia semper adoro.*

Achilleidos de iis, quæ bellum Trojanum (b) antecesserunt *libri II.* etsi in quibusdam MSS. unus liber procedat, in aliis vero in quinque dispescatur, inscite, judice Barthio LII. 13. Adversar. Utrumque Poema Achilleidem, & Thebaidem Statius dicavit Domitiano Imp. quem à Poeseos studio commendat præter Statium Silius. Achilleidem vero absolvere fata prohibuerunt. * *Achilleidos* ne illa quidem quæ perfecit Statius ad nos omnia pervenisse existimabat Barthius T. I. p. 460. qui ad lib. IV. silv. 5. pag. 366. itidem dubitat utrum libros, quibus Domitiani res gestas in agone Albano celebrasse se innuit, unquam ediderit in manus hominum.

III. Princeps Statii editio non est Veneta A. 1490. ut putabat Bernartius, & Gevartius pag. 173. lect. Papinian. quæ Luctatii in Thebaidem commentarios junctos habet, nam præter Sylvas excusas Parmæ 1472. fol. per Stephanum Corallum & cum *Domitii Calderini* Veronensis Secretarii Apostolici, commentario Rom. 1475. fol. per Arnoldum Pannartz additis notis in Sapphonem

) Menagius in Menagianis pag. 45. *la prose de Molière vaut beaucoup mieux que ses vers.* Eobano Hesso contra Erasmus lib. 26. Epist. 45. gratulatur contigisse, *quod M. Tullio fuit negatum, quod Philelphus arroganter sibi vindicavit, ut ita pangeret carmen, quasi nunquam attigisset solutam orationem, ita scriberet prosam, quasi cum Musis nihil unquam fuisset commercii.* Idem de Buchanano pronuncies, ac de Hugone Grotio. * His adde Cornelium Gallum, qui *sæpe Poetarum mendacia dulcia finxit*, nec minus ipse de se: *Orator toto clarus in orbe fui.* De Antonio Maria Visdomini, Augustinus Oldoinus in Athenæo Ligustico pag. 545. refert hos versus Dominici Carmellæ:

Qui prosa volat, Etrusco qui carmine vadit,
Hic demum Latio carmine serpit humi.

(a) Thebaidem è Græcis Poetis scripsere Antagoras, Antiphanes, Colophonius, Menelaus Ægeus, (fortè Anæus ex Anæa Cariæ civitate) Anonymus quidam Pausaniæ in Boeoticis & Svida in [illegible] laudatus, & alii. Vide Colomes. ad Gyrald. p. 148. Apud Erasmum in adagio *Boeotia auris* pro Anaxagora Thebaidos librum recitante, legendus Antagoras. Statii Thebaidem laudat Juvenalis VII. 83. ad quem locum confer Casaubonum in Domitianum Svetonii c. 4. Grævium p. 90. ad Hesiod. E Latinis ante Statium in hoc argumento versatus est Ponticus, de quo acutissimus Brouckhusius ad Propert. lib. 1. Eleg. 7. & lib. 2. Eleg. 25.

(b) Vide Dan. Heinsium ad Nonni Dionysiaca p. 183.

Ovidii & Propertii loca obscuriora: etiam *Achilleis* prodiit cum commentario *Jo. Britannici*, Brixiæ 1485. fol. & Sylvæ cum Calderini, Achilleis cum *Francisci Maturantii*, & *Thebais* cum *Luctatii* commentario, Venet. 1483. fol. Repetita deinde hæc editio commentariis instructa Venetiis A. 1490. fol. per Barthol. de Zanis, nec non 1498. & 1508. fol. Parmensem laudat quoque Nic. Heinsius ad Valer. Flaccum, pag. 316. Romanam Perizonius legavit Bibl. Leidensi. Hinc memorandæ editiones Aldinæ 1502. & 1519. 8. Parisiensis Simonis Colinæi 1530. 8. Lugdunensis Gryphiana 1547, 12. Basileensis 1541. 8. apud Henr. Petri. Lugdunensis 1559. 12. apud heredes Seb. Gryphii. Plantiniana cum annotationibus eruditis *Joannis Bernartii* 1595. 8. recusa hæc editio Lugd. 1598. 12. Genev. 1605. & 1612. 12. Parisiensis, ex diligenti recensione *Friderici Tiliobrogæ* sive *Lindebrogii* cum Variis Lect. & *Luctatii* sive *Lactantii* (a) *Placidii* scholiis antiquis in Thebaidem emendatius editis atque in Achilleidem nunc primum vulgatis è Codice MS. Francisci Pithœi (*b*) 1600. 4. & Genevæ anno eodem.

(a) Ab aliis Lutatius vel Luctatius Placidus, aliis Placidus Lactantius appellatur, sub quo nomine glossæ veteres latinæ & in Ovidii Metamorph. argumenta exstant. Longe quidem diversus est ab elegantissimo scriptore Lactantio Firmiano, Arnobii discipulo, cujus eloquentiæ & eruditioni pauca similia in istis ad Statium scholiis leguntur. Theodosii Imp. æqualem fuisse affirmat Joh. Rhodius diss. de acia p. 25. At non tantum meminit Sedulii sed Boethii quoque, unde Juniorem esse recte colligit Vossius de Poetis Latinis c. 46. Perseum præceptorem suum in VI. Thebaid. p. 213. laudare videtur his verbis: *Sed de his rebus* (de Antipodibus ibi sermo) *prout ingenio meo connectere potui, ex libris ineffabilis doctrinæ Persei præceptoris seorsum libellum composui*. Vossii judicio commentaria ejus sunt centones ex Servio, Hygini Mythologicis & Astronomico ejusdem Arateo, & aliis quibusdam, quod de eod. Luctatio ante Vossium etiam pronunciaverat Jos. Scaliger p. 19. ad Euseb. Adde Vossium p. 736. de Hist. latinis. Merito tamen Nicolao Loensi *doctus lectuque dignus exegetes* audit, *præter quidem glossemata*. Confer Barthii commentar. in Statium T. 2. p. 871. & LII. 13. Adversar. Priore loco Vossium quoque reprehendit Barthius, quod scripserat Lutatium à Lindebrogio primum editum, & centones vocaverat ex Servio & Hygino, quorum tamen commentationes vix centesimam illius partem sibi sibi possint vindicare. Lutatius in Thebaidem jam Venet. 1490. fol. cum Statio lucem viderat, sed in Achilleidem primus edidit Lindebrogius è MS. Codice Francisci Pithœi. In catalogo Pseudonymorum Viri Cl. Vincentii Placcii p. 216. pro Luctatii Commentario *in Statium* typographus perperam *in Tacitum* excudit. Porro Christianum scriptorem fuisse apparet ex iis quæ in IV. Thebaidos scribit p. 144. *Dei vocabulum sciri à nullo hominum potest, sed quid veritas habeat, percipe. Hujusne Dei nomen sciri potest, qui nutu tantum regit, continet cuncta, cujus arbitrio deserviunt, cujus nec æstimari potest mundus, nec finibus claudi? Sed cum magi vellent virtutis ejus ut putabant sese comprehendere singulas appellationes, quas per naturarum potestates abusive modo designarunt, & quasi plurimorum nominum nobilitati Deum appellare conati sunt quasi ab effectu, cujusque rei ductis vocabulis sicut Orpheus fecit & Moyses Dei summi antistes & Esajas, & his similes*. Plura hujus Scholiastæ loca illustravit emendavitque Thomas Munkerus notis ad Mythographos latinos.

(b) Hæc editio cum novis emendationibus & observationibus Lindebrogii MSS. tum ad Statium tum ad ejus commentatorem servatur Hamburgi in Bibl. Joannea.

dem: Commeliniana cum notis *Jani Gruteri*, Heidelbergæ 1600.
Fed. Morelli & Domitii Calderini observationes ad Statii sylvas, cum Lindebrogii annotationum ad easdem corollario, Parif. 1602. 4. *Joannis Barclaji* notæ in Statii Thebaidem, incassum hactenus a me perquisitæ Mussiponti 1601. 8. **Georgii Merulæ* notas in Statium memorant Gesnerus in Bibl. & Jac. Gaddius T. 2. de scriptoribus non Eccles. p. 72. *Marci Musuri* Orthographia Statiana subjicitur editioni Aldinæ A. 1502. 8. Sed & Luctatii scholia in Statium ab Aldo excusa A. 1508. notavit Jo. Masson in Hist. Critica Reip. literar. T. 1. pag. 191. Commentarius *Bernartii* in Sylvas Statii (à scholiis & notis antea editis diversus) lucem vidit Antuerp. ex officina Plantini 1599. 8.

Statius cum notis *Emerici Crucei*, Parif. 1618. 4. additis Scholiis Luctatii, & recensiem animadvers. * Barthio T. 1. p. 253. judice *Crucene Papinium prius diligentius legere & penitius intelligere debebat, quam in tantum scriptorem commentarium moliri, tam male propitiato ejus genio*. Casp. Gevartius III. 9. elector. pag. 113. *Miseret me profecto, quoties illius interpretis notationes lego, qui meris commentariorum suorum seniectis aureolas elegantissimi Poetæ Sylvas super obduxit*. Plures ibidem in Crucei scholiis, sive ut vocat scoriis ad Statium admissos errores castigat usque ad p. 153.

Cum Papinianis lectionibus *Casparis Gevartii*, Lugd. Bat. 1616. 8. Statius minori forma excusus Amst. 1624. ex recensione *Danielis* ni fallor *Heinsii*. Cum notis *Francisci Guieti* & versione Gallica *Michaelis Morollesii*, Parif. 1658. 8. tribus vol. Editio Statii *Daumiana*, quam cum locupletissimis *Casp. Barthii* commentariis, insperfis ad Thebaida & Achilleida *commentariis ac glossis veterum* hactenus bonam partem ineditis, & *Scholiaste Luctatio* multis locis corruptis castigato, Christianus Daumius curavit Cygneæ 1664. 4. 2. volum. In hac editione Poeta ex recensione Joh. Frid. Gronovii descriptus præmittitur, cujus Papinium Amstelodami An. 1653. 12. editum impense laudat Thomas Reinesius p. 152. Epist. ad Daumium. *Valde me delectarunt notæ tam accuratæ & in pondere non magno satis ponderosæ, viri ad restituendum genuinum auctoris sensum, peculiari quopiam genio nati à Charitibusque ducati*. Confer Hugonis Grotii Epist. 673. ubi suas ad loca quædam Statii conjecturas ad Gronovium transmittit. Ejusdem Gronovii in Statium diatribæ seorsim prodierant Hagæ Cómitis 1637. Hinc ipsi lites intercesserunt cum Emerico Cruceo, qui illi Antidiatribam Parif. 1639. forma minore, & deinde Muscarium ad Statii sylvas, Parif. 1640. 8. opposuit. At Gronovius eum prope depexum dedit edito elencho antidiatribes Mercurii Frondatoris,

toris, Parif. 1640. 8. Denique Statium selectis variorum notis illustratum edidit *Joh. Veenhuysen* Lugd. Bat. ex officina Hackiana 1671. 8. *Claudius* vero *Beraldus* in usum Delphini notis, paraphrasi, & indice omnium verborum ornavit Parif. 1684. 4. Ex Jos. Scaligeri Epistola 374. apparet eum quoque & Joh. Wovverium junctis operis novam Statii, veterumque in eum Scholiorum editionem molitos Anno 1600. At enim eorum conatus, vulgato Parisiis Lindebrogii, æmuli Wovveriani, Statio sufflaminati videntur. Lipsius quoque in Epistola ad Janum Lernutium testatus est sibi notata quædam fuisse ad sublimem hunc Poetam.

* Versioni *Gallicæ* prosariæ *Marollesii* adjunctæ notæ *Franc. Guyeti*, *Po. Peyraredi*, aliorumque. *Italico* carmine Thebaidem expressit *Hyacinthus Nini*, Senensis. Habeo excusam Senæ 1630. 8.

Lexicon & paraphrasin Statianam adornavit Henricus Schævius. Specimen Lexici illius pridem produxit, qui Schævio præceptore usus fuit Morhofius lib. 3. polyhistoris cap. 10: sed integrum ab auctore absolutum exstare Setini apud filios testatus est A. 696. Michael Filitzius in specimine Analectorum ad Olaum Borrichium de Poetis. Hinc A. 1702. in Novis literariis pag. 73. ejus vulgandi spes facta est à Frederico Redtelio scholæ Setinensis Conrectore. *Inveniet etiam amicus quidam noster*, inquit Rodolphus Martinus Meelfuhrerus præfat. Accessionum ad Bibl. promissam Almelooveenii A. 1699 *quas è MSto quodam, quo olim Jo. Trithemius Abbas Spanheimensis usus fuit, aliorum in Statium observationibus addet*.

IV. INDEX SCRIPTORUM

in Scholiaste veteri Statii allegatorum.

ad paginas edit. Lindenbrogianæ.

Euri-

CAPUT XVII.

DE Q. CURTIO.

Curtii ætas, & sententia eorum qui Historiam ejus recentis scriptoris commentum esse opinantur explosa. 1. *Supplementa libri primi & secundi* 2. *Editiones.* 3.

1. Q. (a) CURTIUS RUFUS quis fuerit & quando vixerit incertum est. Nam locus lib. 10. cap. 9. unde ætatem ejus colligere conati sunt viri eruditi, ita ambiguus est, ut ibi per *novum sidus* P. Pithœus & Jac. Bongarsius *Augustum*: Popma, Matthæus Raderus, & Jacobus Perizonius V. C. *Tiberium*, Justus Lipsius, Barnabas Brissonius, Valens Acidalius, & Mich. Tellerius *Claudium*, Janus Rutgersius, Gerh. Joh. Vossius, Joh. Henr. Bœclerus, Joh. Loccenius, Philippus Caroli, & nuper V. C. Joannes Clericus *Vespasianum*, Joh. Isaacus Pontanus *Trajanum*, Caspar denique Barthius pag. 1165. ad Claudian. *Theodosium* intellexerit. Et fuit sane Theodosii ævo Curtius quidam sive Turcius Rufus Apronianus, qui Virgilium emendavit, sed longe is à nostro haud dubie diversus fuit, cujus ætatem innuit & alter locus IV. 4. *Tyrus nunc tandem longa pace cuncta referente sub tutela Romanæ mansuetudinis acquiescit.* Jam si idem est Curtius, de quo Tacitus libro XI. cap. 21. Annalium, & Plinius Jun. (b) lib. VII. Epist. 27. vel uti Is. Casaubono, Vossio, Perizonio, aliisque, atque si hoc addere operæ pretium est, mihi quoque verisimillimum videtur, cujus inter claros Rhetores meminit Svetonius, mirum fuerit historiam ejus elegantissime scriptam à veteribus non memorari. Unde

(a) Mentio etiam Q. Curtii ap. Ciceronem lib. 3. Epist. 2. ad Q. Fratrem: Alius Curtius Montanus Juvenali Sat. 4. & 11. & Tacito lib. 4. hist. memoratus; Curtius denique Salassus apud Euseb.

(b) Nescio cujus Rufi opus omnibus numeris absolutum laudat idem Plinius lib. IX. Epist. 38. Etiam Tacitum quædam è Curtio in Annales suos transtulisse notat Lipsius ad VI. annal. p. 242. Vide eundem ad XI. p. 274. Arriano antiquiorem Curtium (non ex Arriano pleraque sua ut volebant Isaacus Pontanus, & Angelus December mutuatum) fatetur etiam Jac. Gronovius V. C. notis ad Arriani Alexandrum p. 60. in quibus Freinshemii supplementa & notas ad Curtium subinde castigat.

de reperti denique sunt, qui observatis quibusdam in Curtio locis, quæ cum Geographia (*a*) difficulter conciliari possunt, qualia tamen in Herodoto etiam & aliis gravissimis (*b*) auctoribus occurrere constat, non dubitarent affirmare, libros qui sub Curtii nomine feruntur, confectos esse ab erudito quodam Italo ante annos trecentos. Vide Bodinum (*c*) c. 10. Methodi Hist. ubi Curtium Platinæ æqualem fecit, Guid. Patini Epistolam 27. A. 1650. scriptam p. 96. editionis primæ, & Dan. Guil. Mollerum diss. de Curtio Altdorf. 1683. 4. Sed hoc facile refellitur iis, quæ Wagenseilius in pera librorum Juvenilium T. 4. p. 178. disseruit in hæc verba: *Etsi quacunque de causa non occurrit apud Antiquiores, qui extant, Curtii mentio, tamen ii, quorum ætas tria secula longe excedit, ejus meminere, ut sic saltem longe ante illa tempora vixisse illum necesse sit. Johannes nimirum Sarisberiensis, Carnotensis Episcopus, quem Anno 1182. vita excessisse constat, Curtium allegat in Policratico lib. 8. cap. 18. Philippus vero Gualterus Episcopus Insulanus, quem nonnulli Sarisberiensi æqualem temporum arbitrantur, alii, ut Vossius de Poetis latinis, Anno 1250. claruisse ferunt, in Alexandreide, sive carmine, quo libris X cecinit res gestas Alexandri, Curtium ad verbum,* (d) *quantum poterat imitatus est. De Alphonso quoque decimo Hispaniæ Rege, qui sapientis cognomen meruit & Anno 1252. imperare cœpit, Antonius Panormitanus in vita ejus prodiit, eum cum gravi morbo laboraret remedia Medicis frustra præscribentibus cœpisse legere Q. Curtii historiam de Alexandro M. adeoque illius dulcedine captum fuisse, ut ex sola lectione sanitatem recuperarit, hæc sæpe deinde repetiit verba erumpens:* Valeant Avicenna, Hippocrates, Medici ceteri,

vivat

(a) Vide Rapini observat. de Historia & Historicis (reflex. sur l'Histoire) p. 233. & Vignolium Marvillium T. 1. Misc. Hist. & litterar. p. 57. Non paucos alios nævos in hoc scriptore animadvertit Joannes Clericus vir doctissimus in judicio de Q. Curtio, quod exstat parte posteriore Artis Criticæ sect. 3. Acerbius quandoque Curtium insectari arguit Jac. Perizonius vir & ipse eruditissimus notis ad Æliani Var. p. 728. Respondit Perizonio Clericus sub Theodori Goralli nomine in præfat. ad Pedonem Albinovanum. Clerico Perizonius in Q. Curtio Rufo restituto in integrum & vindicato Lugd. Bat. 1703. 8. Clericus denique Perizonio librum ejus recensens in Bibl. selecta T. 3. p. 171. seq.

(b) Confer Clerici artem Criticam parte 1. p. 33.

(c) Bodinum impugnavit Joannes Reinoldus prælectione centesima in libros Apocryphos T. 1. p. 1239. Morellum *Magnus Daniel Omeisius* sive *Hermannus Breverus* Rigensis diss. de Curtii ætate Altdorf. 1683. 4.

(d) Idem notatum Barthio LII. 16. Alexander quoque Benedictus in libris de bello Veneto integras descriptiones è Curtio est mutuatus. Neque dicere licet Pseudo-Curtium è Gualtero fuisse expressum, cum Curtius à Sarisberiensi ante Gualterum lectus fuerit. Laudatur etiam Curtius à Joanne Tortelio lib. de Orthographia edito An. 1485. & liber Curtii primus à Jacobo de Cessolis Lombardo, qui ante annos amplius 400. scripsit, observante Barthio p. 1165. ad Claudian. Saltem incredibile videtur temporibus illis post Gualterum quemquam fuisse idoneum ad Historiam scribendam tam eleganter, & tam nativo colore antiquitatis.

vivat Curtius sospitator meus. *Quanquam quid verbis opus est? monstravit mihi olim solidum Reip. literariæ columen, omnique laude dignus Vir Antonius Magliabechus in Bibl. Medicea codicem Curtii antiquissimum, atque Lucæ Holstenii, quod simul literis consignatum exhibebat, verissimo quo in talibus pollebat judicio, haud minus annis septingentis gravem. Quod superest, hic scriptor ab iis, qui grandem & pudicum Latinitatis sermonem amant, assidue in manu sinuque gestari debet. Sunt enim illi verba electissima, acutæ crebræque sententiæ, expositiones mirificæ, conciones multa facundia instructæ, ita, ut oratio ejus, utique servet Majestatis suæ pondus.* * Jo. Isaacii Pontani de Curtio sententia, qui illum è Tacito quædam mutuatum & ex Arriano pleraque transtulisse existimavit, videnda Sylloge Epistolarum editarum ab Antonio Matthæo, Pontani nepote, Lugd. Bat. 1708. 8. p. 108. 166. 229. 258. seq. Petrus Blæsensis Epist. 101. inter libros in scholis celebres prædicat profuisse sibi *frequenter inspicere historias Q. Curtii*. Scholas frequentavit Petrus circa A. C. 1150. MS. Codicem Historiarum Curtii annorum octingentorum, qui exstat in Bibliotheca Colbertina, laudat Bernardus de Montfaucon V. C. præfat. ad Palæographiam Græcam. Alium Schonhovii, exaratum ante aliquot sæcula e rugis evolvit Hadr. Junius. Alius Codex antiquus Curtii membranaceus in Bibl. Menarsiana pag. 64. De Alfonso Hispaniæ Rege, qui per Curtii lectionem morbo levari se sensit, traditur etiam apud Æneam Sylvium p. 476. Opp. Vicentius quoque Bellovacensis, qui testatur se scripsisse Anno Innocentii IV. secundo, hoc est CHristi 1244. loca ex Q. Curtio profert in speculo historiali IV. 61. & alibi.

II. Ex *libris decem de rebus Alexandri* Regis Macedonum duo (*a*) primores interciderunt, qui in antiquioribus editionibus ab Anno 1545. Supplementis *Christophori Brunonis*, Monachii in Bavaria bonarum literarum Professoris, utcunque resarciuntur. His in editione Lugdunensi A. 1615. 12. adjunguntur alia quædam descripta è Bibliotheca S. Victoris (*b*) à Joanne Massonio Bajocensi in Neustria Archidiacono Papyrii fratre. Horum auctorem esse *Franciscum Petrarcham* notavit (*c*) Josephus Scaliger. Etiam

Quin-

(a) Ita quidem editiones & plerique libri MSS. etsi codex manu exaratus Petri Danielis, librum primum duntaxat, alii ne illum quidem integrum deesse innuunt. Vide Raderum c. 8. prolusionum ad Curtium, & Freinshemium in limine notarum. Porro fallitur Morerius, qui in Lexico Historico affirmat Raderum supplementa in Curtium composuisse.

(b) Vide Colomesii Bibl. selectam p. 185. & Catalogum MSS. Isaaci Vossii cod. latin. IV

(c) Scaliger in Scaligeranis secundis p. 61. *Omnia Q. Curtii quæ habemus descripta sunt ex unico exemplari, reliqua recentia sunt ad unum omnia. In Bibliotheca S. Victoris primus liber Q. Curtii erat, sed deprehendi compositum esse à Petrarcha.*

Quintianum Stoam (a) libros illos suppleviſſe, ex Antonio Poſſevino & Jac. Gortonio narrat *Joh. Freinshemius*, qui longe luculentius doctiùs & plenius defectum librorum illorum supplevit, ut Mich. Tellerius dixerit, jacturam fere optabilem fuiſſe, quam tam feliciter & opportunè reſtituerit Freinshemius. Idem Freinshemius & alias in Curtio lacunas ſupplevit, quæ occurrunt lib. 5. c. 13. & libri ſexti principio, & lib. 10. c. 1. & 4. Ab eo tempore vir doctiſſimus *Chriſtophorus Cellarius* cum Brunonem ſterilitate, Freinshemium copia & prolixitate quodam modo peccare animadverteret, novis ſuccinctis & elegantibus ſupplementis Curtium auxit. Nova denique ſupplementa Curtii adornavit amicus noſter clariſſ. *Chriſtianus Junckerus*. * In antiquis editionibus ordo turbatus eſt, ita ut quintus & ſextus liber in unum contrahantur, adeoque novem tantum libri numerentur, pro ſeptimo nimirum ſextus, pro octavo ſeptimus, atque ita deinceps uſque ad ultimum, in quo multæ lacunæ. In nonnullis etiam ut quoque in verſione Italica Pub. Candidi, quæ ſequuntur à capite duodecimo, poſt verba: *intuentibus lacrymæ obortæ*, petita feruntur è libro Curtii non decimo, ſed duodecimo: *Seguita el reſto del duodecimo libro del Quinto Curtio Ruffo*. Alexander Decembrius libro VI. de politia literaria cap. 67. ubi nonnulla in Curtio reprehendit, librum unum tantum ab initio deſiderari exiſtimabat: Glareanus in libros duodecim Curtium dividit.

III. Editiones & interpretes Curtii diligenter recenſuit Freinshemius in prolegomenis commentario ſuo præmiſſis, cujus induſtriæ nonnulla adjungam. Primò inter Curtii editiones recenſenda eſt perantiqua ſine temporis notatione apud Vindelinum Spiram fol. cum his in fine verſibus:

Vindeline, meæ prius hic redituras in auras
Spiritus, & corpus linquet inane meum,
Quam tua nobilitas, virtus atque inclyta fama
Pectore labatur, candide amice meo.

Tum editio A. 1474. quæ fuit apud Caſparem Barthium. Erat & in Gudiana editio in fol. recuſa per Georgium Laver. * Mediol. 1481. fol. per Ant. Zarotum, impendio Jo. Leguani Veron. 1491. fol. in Bibl. Nic. Heinſii. Veneta 1494. fol. edente Bartholomæo Merula, quem Barthius ſcripſit primum optimo auctori corrumpendo audaciæ ſignum ſuſtuliſſe. * Veneta 1497. fol. quam Perizonius legavit Bibl. Lei-

(a) Stoam ſupplementa Curtii feciſſe negat Moteanus Vayerus in Judicio de Hiſtoricis T. 1. p. 376. Idem de *Henrico Glareano*: *Henry Glarean n'eſt ſuivi par perſonne dans ſa diſtribution de l'Hiſtoire de Quinte Curce en douze livres, reſtabliſſant les deux premiers, & diviſant le reſte en dix autres, au lieu des huit ordinaires*. Integrum Curtii opus exſtitiſſe MS. Viennæ Auſtriæ in Bibl. VVolfgangi Lazii, falſa ut videtur fama fuit.

Leidensi, & 1502. fol. Argentorat. 1508. fol. cum annotatt. *Erasmi*. Tubingensis A. 1513. fol. apud Anselmum Badensem, ex Veneta expressa, cum præfat. Barthol. Merulæ. Florentina apud Phil. Juntam A. 1517. 8. ex recognitione *Lucæ Robiæ*, cujus ad Alex. Acciajolum præfatio post Petri Bargetani ad Robiam Hendecasyllabos præmittitur. Basileensis 1517. fol. per Beatum Rhenanum cum notis Erasmi, Hutteni, Glareani, Hœningeri, adjecta Alexandri Epistola (*a*) ad Aristotelem de Indiæ situ ac mirabilibus. Argentoratensis 1518. apud Schurerium fol. cum Erasmi Annotat. & Epistola ad Ernestum Bavariæ Ducem. Aldina 1520. 8. * Complutensis Laurentii Balbi Liliensis 1524. 4. Parisiensis, Erasmi, 1533. 8. apud Simonem Colinaeum. Repetita A. 1543. & 1553. 8. Basileensis 1534. per Tho. Wolfium cum notis Erasmi, & Ulr. Hutteni floribus elegantiarum. Veneta A. 1535. itemque altera. Coloniensis 1538. apud Joannem Gymnicum, cum Erasmi notis, floribusque Hutteni. Lugdunensis apud Gryphium 1541. 8. & altera in 12. 1551. Basileensis A. 1545. fol. apud H. Petri, cum supplemento primorum librorum ex Arriano, Plutarcho, Justino & Diodoro per *Christophorum Brunonem*, Vita Alexandri à Joanne Monacho scripta, & Epistola Alex. de Indiæ situ, notisque Erasmi & Hutteni floribus. Antuerpiensis 1546. 8. * curante *Hadriano Junio*, qui antiquissimi Codicis Schoenhoviani lectiones diligenter annotavit & ex eo Curtium castigavit. Et Francofurtensis cum Acidalii animadvers. itidem in 8. Lugdunensis 1545. 8. 1555. 12. & tertia A. 1584. 12. apud Anton. Gryphium cum *Christophori Brunonis* præfatione & supplementis, emendationibusque Francisci Modii, & variis lectionibus ex vetusto Codice Benedicti Theocreni, subjuncta etiam vita Magni Alexandri: auctore Joanne Monacho. Hujus editionis notitiam debeo Christophoro Augusto Heumanno in erudito schediasmate de libris Anonymis & Pseudonymis p. 127. Lugdunensis A. 1546. cum Alexandri Epistola. Lugdunensis 1551. & alia 1569. parum accurata, ut Acidalio notatum. * Antuerpiensis 1568. 12. cum eadem vita Alexandri à Jo. Monacho scripta & ab Angelo Cospo latine reddita.

Henrici Glareani in Curtium notæ, Basil. 1575. 8. excusæ. Curtius à *Francisco Modio* ad MSS. Codices recognitus, cum ejus notis, Colon. 1579. 8. atque iterum 1591. 8. Editus Lugduni eodem A. 1591. Curtius ab Antonio Candido, una cum Plutarcho de vita & fortuna Alexandri, & Gnomologia Curtiana. Hinc memoranda editio Francofurtensis Anno 1597. cum *Valentis Acidalii* animadversionibus A. 1594. ibidem excusis. Genevensis A. 1602. apud Jacobum

(a) De hac dixi lib. 2. Bibl. Græcæ c. 10. §. 3.

ðum Stoer; & altera A.1614. Raderianæ cum synopsibus, & argumentis *Matthæi Raderi* Monachii 1615.12. Coloniæ 1630. 8. Lugdunensis A.1615.12. in qua occurrunt supplementa Curtii è Bibl. S. Victoris, de quibus supra §. 2. dixi. Amstelodamensis Anno 1621. apud Guil. Jansonium. * Leidensis cum notis Titi Popmæ, A. 1622. 1633. 12. Leidensis cum notis *T. Popmæ* & *Ioannis Loccenii*, A. 1625. 12. Recusæ sunt Loccenii notæ etiam in editione Amst. 1656. 12. Coloniensis A.1628. fol. amplis & eruditis *Matthæi Raderi* commentariis illustrata. Amstelodamensis An. 1628. 12. cura *Jo. Isaacii Pontani*, apud Joannem Jansonium, *quam ego*, inquit Freinshemius, *habeo pro emendatissima earum quæ hactenus prodierunt*. Est & altera perquam nitida & emendata Elzeviriana Lugd. Bat. 1633. 12. Curtius è recensione *Nic. Blancardi*, Lugd. Bat. 1649. 8. Ex *Andreæ Reyheri* editione, Gothæ 1658. 8. * Cum notis Io. *Loccenii* Lipsiæ 1674. 1685. præmissa Joach. Gesenii præfatione. Et cum Loccenii indice Philologico, Amst. 1648. 12.

Præ cæteris vero laudandus ipse iterum *Joannes Freinshemius* ł, qui Curtium accuratè recensitum, minutisque sectionibus distinctum cum variis Lect. (*a*) commentariis doctis & copiosis, novis supplementis, locupletissimoque indice vulgavit Argentorati 1640. 8. 2. Volum. In capite quarto Prolegomenon, quibus de Curtii ætate, dictione, editoribus differit, alii etiam scriptores Græci, & latini, qui res (*b*) Alexandri M. literis consignarunt, recensentur, quibus non pauca addi possunt Reinesii Epistolis ad Hoffmannum, p. 311. seq. De commentario autem Freinshemiano ita ad Jo.Lud.Fabricium scripsit Tanaquidus Faber lib.I.Epist.5. *Librum commentarium, quem in Curtium edidit, postquam à nobis abisti, legimus, nullam unquam bonarum rerum messem uberiorem videor vidisse, nullam latius patentem omnigenorum librorum lectionem, opus haud dubie ultima posteritate dignum*. Sæpius ab eo tempore in Germania & Belgio Curtius prodiit, cum iisdem Freinshemii & selectis aliorum notis per paginas singulas textui statim subjectis: præcipuè laudata editio Argentoratensis studio Jo. Henrici Rapp. 1670. 4. (*c*) Ut editionem cum notis variorum Amst. 1664. & 1672. 8. *Cornelio Schrevelio* curante vulgatam, & Francof. 1668. 8. recusam prætercam, in qua Freinshemii commentarii, sed non integri sunt adjecti. Exstant & Curtius cum Freinshemii supplementis excusus Amst. 1687. 8. * Cum emen-

(a) Freinshemium hinc inde reprehendit Jac. Gronovius in notis ad Arrianum de Exped. Alexandri. Vide & Jo. Clericum parte III. Artis Criticæ p. 708.

(b) Confer si placet Bibliothecam meam Græcam lib. III. cap. VIII.

(c) Editio Argentoratensis 1670. 4. notas *Freinshemii* non singulis paginis subjectas, sed ante locupletissimum Indicem separatim impressas exhibet.

emendationibus quibusdam *Iani Rutgersii*, & *Iosephi Scaligeri* palmaria correctione loci lib. III. Amst. 1670. forma minore. Rutgersii emendationes occurrunt etiam in edit. Lugd. Bat. 1625. 12. Ex recensione *Nic. Blancardi* Amstel. 1673. 8. Ex Freinshemii editione cum indice necessario, cura *Ioan. Gezelii*, Aboæ 1675. 12.

In usum Delphini novam Curtii editionem adornavit *Michael Tellerius*, Parif. 1678. 4. * prælo iterum subjunctam Lond. 1705. 8. In hac editione Tellerii perquam incommodum est, quod capita aliter distincta exstant quam in aliis editionibus. *Philippi Caroli* observationes posthumæ in Curtium ejusdem ad Gellium animadversionibus subjunctæ edente Christophoro Arnoldo lucem adspexerunt Baruthi 1681. 12. & Norimbergæ 1667. 8. *Samuel* quoque *Pitiscus* selectis commentariis, variisque iconismis æri affabre incisis, quas ex Lipsii & aliorum Antiquorum scriptis repetiit, illustratum edidit Curtium Ultrajecti 1685. & auctius (*a*) 1693. 8. & iterum Ultraject. 1708. 8. * Cum pluribus etiam iconibus in æs incisis & variorum notis Raderi, Bongarsii, Popmæ, Salmasii, Gronovii, Loccenii & Freinshemii nitide excusus est Amstelod. 1696. 8. apud Petrum vander Aa.

Circa idem tempus *Christophorus Cellarius* eundem scriptorem floridissimum novis supplementis, tabulis Geographicis, notis & dissertatione de moribus Alexandri utiliter auctum in lucem emisit Lipsiæ 1688. 1691. 1696. 12. & 1711. 12. cui editioni suas in tironum usus notatas adjunxit *Christianus Schœtgenius*. Hinc amicus noster Christianus Junckerus Curtium edidit cum notis perspicuis in usus tironum, Chronologia Curtiana è Jo. Clerici Critica excerpta, supplementis novis Monarchiæ Græcæ Historiam usque ad ejus finem complectente, & dispositionibus Orationum (*b*) in Curtio, Logico Rhetoricis imitationum exemplis & indice, Dresd. 1700. 8. Lipf. 1708. 8. Denique Curtius notis perpetuis minime contemnendis (ad modum Minelli ut habet titulus) illustratus prodiit curante *M. Andrea Stubelio* Lipf. 1701. 12. & suppresso auctoris nomine Amst. 1702. 12. Auctor eruditus notarum testatur se usum quoque observatis Bongarsii, Palmerii, Sebisiique. Hic est Stubelius, cui præclaram illam, & post Buchneri, Jac. Thomasii, J. Gothofr. Henichen, ac præcipue Christophori Cellarii curas locupletissimam & accuratissimam thesauri sive Lexici Basilii Fabri editionem debent studiosi. * Ex recensione

(a) De mendis typographicis atque integris versibus in hac editione omissis queritur Christianus Junckerus.

(b) Conf. Valentini Tilonis Curtium Oratorem Amst. 1664. 12. & Imitationes Curtii XCVIII. à M. I. C. Vvagner Germanice editas Pirnæ 1699. 8.

sione *Michaelis Maittaire*, Lond. 1716. 12. apud Jo. Jhonsonum. Curtius cum novis Germanicis supplementis, notisque Germanicis accuratis & ad tironum captum usus que accomodatissimis, ab viro egregio qui sub nomine *Emanuelis Sinceri* latere voluit. (a) Augustæ Vindel. 1716. 8. (b)

Versiones Curtii quamplurimæ exstant. De *Germanica* quidem Jo. Friderici von Leisten sive Lehsten, Francofurti 1653. 8. & 1696. 4. recusa, sinistram fert sententiam J. H. Bœclerus in brevi isagoge ad Auctores classicos recte tractandos p. 20. * Longe hanc versionem post se relinquit nova nescio quo concinnata auctore, quæ superiore Anno 1720. Halæ Saxonum lucem vidit 8. *Danice* supplementa Freinshemii & liber Curtii tertius per Magnum Wingaardum, Hafniæ 1704. *Bohemicam* versionem Kaczerii Archigrammatei Posoniensis nescio an editam memorat Dan. Guillelmus Mollerus diss. de Curtio §. 21. *Italice* per Nic. Castellum Lipf. 1698. 8. Jacobus quoque Gaddius de Scriptoribus non Ecclesiasticis T. I. p. 118. refert vidisse volumen MS. in membrana pulcherrimis miniaturis ornatum quo vetus Curtii versio in linguam Etruscam continebatur: la storia d' Alessandro Magno composta da Q. Curtio Rufo in latino, dipoi tradotta in volgare Lombardo da *P. Candido*, al Serenissimo Prencipe Filippo Maria Duca di Milano di Pavia & Anghiera Conte & di Genova Signore, & emendato in Firenze, e ridotto in lingua Toscana. * At vetus Italica interpretatio circa A. 1438. Mediolani elaborata à Publio Candido, vidit lucem Florentiæ 1530. 8. ex officina Philippi Juntæ & Venet. 1535. 8. subjecta comparatione Alexandri & Cæsaris, eodem Candido auctore. Aliam versionem Italicam Curtii à Thomasio Porcacchio adornatam memorat Hieronymus Ghilini in theatro virorum doctorum Tom. I. p. 217. Vidit illa lucem Venet. 1558. 4. *Gallica* N. Seguierii prodiit Parif. 1613. 8. Vogelasii vero Parif. 1647. 4. & jam quinta editione 1659. 4. recusa etiam Amst. 1673. 8.

Notum est *Claudium Fabrum Vogelasi Dominum* Gallicæ Curtii versioni integros triginta annos insudasse. Balzaco dicta *L'Alexandre inimitable*. Freinshemii supplementa non Vogelasius vertit, sed *Petrus Ryerus*. Quod non animadversum D. Christiano Thomasio (c) qui miratur Vogelasium in primo statim libro capite

(a Deutsche Acta Erud. XLV. pag. 639.

(b) Novissime Q. Curtium cum omnibus supplementis, variantibus lectionibus, Commentariis, ac notis perpetuis Variorum edidit Henricus Snakenburg cum iconibus 14. Delphis 1724.

(c) Vide Christiani Thomasii mutiige Gedancken A. 88. part. 2. p. 354. seq. Ceterum Adamus Ebertus in relationibus è Parnasso p. 192. ait Vogelasium expertum esse fatum, quod

pite primo gravem errorem commisisse. * In Annæ Daceriæ, Parisiis nuper extinctæ elogio (*a*) notatur eam à parente suo Tanaquillo Fabro seorsim sensisse in hoc, quod Faber perinde ut alii multi Vogelasianum Curtium velut specimen eloquentiæ Gallicæ insigne fuerit admiratus: Anna vero multa in illo ut affectata, & parum Gallica reprehendit. Antiquior Curtii versio Gallica in membrana cum iconibus eleganter depictis ex Bibl. Reginæ Svecorum Christinæ pervenit in Menarsianam pag. 67. Etiam in Catalogo Bibliothecæ locupletis Marckianæ A. 1712. Hagæ Com. per auctionem publicam distractæ pag. 100. memoratur Curtius Gallice ante aliquot sæcula translatus scriptusque in pergamena, & imaginibus pulcherrimis ornatus folio magno. MStum etiam Gallice in membrana servat Bibl. publica Jenensis, teste nobiliss. Struvio in introduct. in notitiam rei literariæ pag. 182. *Belgica* Glasemakeri versio Amst. 1663. 8. ut accurati interpretis laudatur in Catalogo Bibliothecæ illustris viri Gerhardi van Mastricht, pag. 717. *Anglicè* Lond. 1694. *Anglica* interprete Johanne Digby armigero, Lond. 1715. 12. duobus Volum. nitido charactere typorum. Hanc Gallicæ Vogelasii nihil cedere elegantia judicant Memoriarum Trevoltinarum auctores A. 1716. p. 179. *Polonice*, Cracov. 1624. fol. *Russice*, ab Elia Kopyevvitz, Moscuæ 1710. 4. Mem. de Trevoux A. 1710. pag. 1098. & 1711. p. 1658. *Hispanice* à Gabriele de Castaneda A. 1534. fol. Liceat etiam commemorare Flores Curtii, & *Sallustii* vulgatos ab Ulrico Hutteno. Argentorat. 1528. 8. Excerpta Curtiana in Jo. Henrici Bœcleri diss. Academicis Tom. II. pag. 653. seq. & Q. Curtium Rufum deartuatum, sive Phraseologiam Curtianam per Joh. Krieg. Gedani 1696. 8. Officia Curtii sententiosa, sive sententiæ è Curtio collectæ, & trochæis expressæ sunt à Jo. Henr. Ernesti. Lips. 1712. 4. Ejusdem usurpata à Curtio in particulis Latinitas, tam in se spectata, quàm cum Corneliana collata, in specimen conscribendi (*b*) in unum auctorem Lexici. Lips. 1718. 8.

Mi-

quod tonsor aliquis Lutetiæ habuerit, qui tonsuram secundum morem novissimum incipiendo, illius mutationem intellexisset antequam & alteram pervenit partem, sic illu[illegible] quoque secunda vice recensita versione, & opere ferme finito, animadvertisse præsent[illegible] linguæ Gallicæ genium non respondere ei, qui viguisset, cum versionem ordire[illegible] ideoque triplicandum fuisse tentamen. Martial. VII. 82. *Eutrapelus tonsor dum circuit o[illegible] Luperci Expungitque genas, altera barba subit.* Similis interpretis cunctatoris mentio[illegible] T. 2. Menagianorum pag. 18. *M. Patru à été quatre ans à traduire la premiere periode [illegible] Oraison de Ciceron pour le poete Archias, encore n'a t il pas rendu ces mots*: quod [illegible]tio quam sit exiguum.

(a) Journal. des Savans 1721, Jan.

(b) Journal des Sav. 1719. Sept. pag. 348. *Si l'on goute cette methode en Allemagne toutes les presses de ce païs la ne souffiront pas y imprimier les dictionnaires.*

Michaelis Fetteri succus Curtianus, i. e. Observationes Historico politicæ è Curtio, Witeb. 1668. 12. Phraseologia Curtiana M. Christiani Frid. Kocheri. Ulm. 1717. 8.

De Epistolis Curtio suppositis ita Jo. Fridericus Gronovius in elencho antidiatribes Mercurii Frondatoris p. 99. *Quis æstimabit scriptum nibili cui docti viri nomen adscribitur? Quis Epistolas Q. Curtii, Pauli & Senecæ amœbæas, otiosorum & putidissimorum hominum figmenta miratur, quia illustria nomina præferunt?* * Illas prodiisse Venetiis 1502. didici è Bibl. Barberina. Sed ipse in Bibl. Keilmanniana evolvi Epistolas Curtii nomine editas Regii 1500. 4. ab Ugone Rugerio sive de Rogeriis, Regiense, dominante Bononiæ Joanne II. Bentivolo. Paucis foliis constant, divisæque sunt in *libros quinque*; venditantur autem scriptæ non à Q. Curtio Historico, sed à Curtio longe vetustiore Duce Romano, variisque aliis Romanorum & Carthaginiensium Ducibus, & Senatus Rom. nomine ad Curtium, & nomine Fabii, Lucii, Papyrii COS. & Decemviri, Hannibalis, Persici, Hasdrubalis, Ariolorum, Faustini, Jambuli, Postumii Decemviri, Quintiani Proeos. Valgarii, Eulibii, Portii, Portiæ, Sertorii, Alethis Regis Corinthi, Cincinnati, Histilii, Numæ Pompilii, Sertorii, Viridiani, Ennii Montani, Masinissæ, Manlii Torquati, Alexandri, Bruti Consulis primi, Livii, Sextii, Antoniani, Appii Claudii, Pampiniani (a) magni, Julii, Catonis Uticensis, Parthici majoris, Fabii max. Marci Curii, Fabricii, M. Attilii Reguli, Fulvii, Metelli, M. Marcelli, Samnitium, Scipionis Africani, Sulpicii auguris, Cambii adolescentis, Corneliæ, Lupii Liribii. Libro quarto præfigitur oratio brevis contra assentatores & detractores.

CAPUT XVIII.

DE JUVENALI.

Iuvenalis ætas. 1. *Satyræ.* 2. *Earum editiones atque interpretes.* 3. *Index Scriptorum in Scholiis antiquis ad Iuvenalem laudatorum.* 4.

I. DECIMUS (b) JUNIUS JUVENALIS Aquinas, cum satyra non absurde composita in Paridem pantomimum, qui

Oo in

(a) Pompeji.

(b) Non *Decium*, sed Decimum hujus scriptoris prænomen esse docet Lud. Carrio libro emendationum & capite primo. Ab antiquis librariis communiter *Ethicum* cognominari

in deliciis aulæ erat, Domitianum *(a)* offendisset, per honorem militiæ quanquam octogenarius urbe summotus est, missusque ad præfecturam cohortis in extrema parte tendentis Ægypti, ut narrat Svetonius in ejus vita, quamobrem *Histrionis exsul* vocatur à Sidonio IX. 270. * *Aquinatem* se profitetur Juvenalis ipse III. 319. *Ethici* nomine passim laudant sequioris ætatis scriptores, ut Petrus Blæsensis in Epistolis, Jo. Sarisberiensis, Vincentius Bellov. & alii. Honorius Augustod. præf. ad lib. 4. de philosophia Mundi: *ut jam verbis Verbicii* (leg. Umbricii) *possit uti, atque ideo nulli comes ex eo tanquam mancus & existens* (b) *corpus non utile dextræ.* Petrus, Epist. 77. *Non sumus ergo pares*, dicit Umbricius Blæsensis *melior qui semper & omni nocte dieque* &c. Juvenal. III. 104. Scripsisse pleraque Trajani imperio, imo Hadriani, jam observavit Lipsius quem vide lib. IV. Epistolicarum quæst. 20. & Salmasius ad Solini c. 32. p. 319. seq. Marium Priscum, qui sub Trajano condemnatus est, tangi Sat. 1. v. 49. notat Camillus Silvester Comes Rhodiginus in notis ad Italicam Juvenalis Metaphrasin p. 47.

II. Exstant ejus *Satyræ XVI. in libros quinque digestæ*, ut primus quinque priores, secundus Sextam, tertius & quartus singuli ternas, quintus reliquas quatuor complectatur. Satyra 1. alios poetas perstringit, exposita causa cur ipse accesserit ad hoc genus scribendi 2. tangit Hypocritas 3. urbis incommoda 4. convivas Domitiani 5. parasitos 6. mulierum flagitia & scelera 7. artium *(c)* neglectarum querelam continet & 8. de claritate natalium 9. perstringit cinædos 10. vota inania & ridicula 11. luxum 12. Heredipetas 13. docet scelera tandem non impunita abire 14 de exemplis parentum, 15. de

nari notat Barthius in Adversariis. Lib. VI. cap. 1. ut Martialem *coquum*, Propertium, *nautam*, Ovidium *Getum*, Statium *Aquilinum*, Prudentium *Amœnum*. Confer Nic. Antonium Bibl. Vet. Hispanæ lib. 1. p. 62.

(a) Fallitur vetus Scholiastes, qui ad sat. 7. v. 92. notat Neronem à Juvenale tangi, & hunc propterea missum esse in exsilium à Claudio Nerone. Forte legendum: *à Calvo Nerone*, id est à Domitiano. In Pentapolin Libyæ relegatum esse à Domitiano Juvenalem scribit Jo. Malalas T. 1. Chronographiæ p. 341. cujus verba repetit Svidas in Lexico. Henricus vero Dodvvellus V. C. qui Juvenalis vitam persequitur in Annalibus Quintilianeis, contendit eum sub Hadriano demum satyras edidisse, in exsilium ab eodem missum A. C. 119.

(b) *Extincta* Juvenal. III. 48.

(c) Tarteronus præfat. ad Juvenal. *la septieme quinzieme, & soizieme Satire ne furent pour lui que des coups d'essay. Il commenca ses coups de maitre âgé d'environ quarante trois ans, & fit les treize autres dans le cours de vingt années, c'est à dire jusqu'à la troisieme du regne de l'Empereur Adrien, & se reposa ensuite, ou mourut.* Confer quæ de Juvenali Franciscus Vavassor libro de ludicra dictione p. 242. seq.

15. de religionibus peregrinis, 16. de (*a*) privilegiis commodisque militiæ.

III. * Juvenalis editiones plerasque jam retuli supra in Persio cui solet conjungi, & licet junior ætate, subjici. Sed exstant etiam aliæ mihi tunc indictæ. Juvenalis cum commentario *Domitii Calderini* Veronensis, ad Julianum Medicem, Petri Cosmi F. Rom. 1474. fol. & Venet. 1475. fol. per Jacobum de Rubeis: & Vicentiæ per Henr. Liberarium 1480. fol. & Venet. 1483. & 1485. fol. per Baptistam de Tortis, & Venet. 1483. fol. per Thomam de Alexandria, & Mediolan. 1483. fol. per Leonhardum Pachel & Uldericum Scincenzeler socios. *Angeli Sabini* paradoxa in Juvenalem, per Georgium Sachsel de Reichenhal & Bartholomæum Golsch de Hohenbart Clericos Rom. 1474. fol. Cum *Georgii Merulæ* Alexandrini (*b*) enarrationibus, addito ejusdem commentario in orationem Ciceronis pro Ligario Tarvisii 1478. fol. per Barthol. de Confoloneris, & Venet. 1478. fol. per Gabrielem Petri, & Brixiæ 1486. fol. & cum aliorum notis Venet. 1493. & 1497. &c. Juvenalis per Jacobum de Rubeis, Pinarolii 1479. fol. Lipsiæ 1497. 1507. fol. Argent. 1518. 4. &c. Cum commentariis *Antonii Mancinelli*, Veliterni Norimb. 1497. fol Juvenalis cum Mancinelli, Calderini, *Georgii Vallæ*, & Georgii Merulæ commentariis prodiit Venetiis A. 1498. fol. per Joannem de Tridino de Cereto. Juvenalis & Persius cum commentario erudito *Ioannis Britannici* Brixiani 1503. fol. & additis quibusdam *Angeli Politiani*, *Phil. Beroaldi* & *Baptistæ Egnatii* annotationibus Mediolan. 1514. fol. *Badii* item *Ascensii* Parif. 1519. & adjunctis scholiis *Cælii Secundi Curionis* Basil. 1551. fol. apud Froben. & Juvenalis addito ad Britannici, & Curionis commentaria etiam veteri scholiaste, Parisiis 1602. 4. apud Claudium Morellum & 1613. 4. Juvenalis & Persius ex editione nitida Rob. Stephani Parif. 1544. 8. Cum notis brevibus *Theodori Pulmanni*, qui tribus Codd. MSS. usus & *Hadr. Iunii* observationes addidit Antuerp. 1565. 8. & 1566. 12. Juvenalis, Paraphrasi *Federici Ceruti* Veronensis illustratus Venet. 1597. 4. Augustæ Taurinor. 1599. 1603. 4. In Juvenalem & Persium Observationes *Bernardi Autumi* lucem viderunt Parif. 1607.

Præstantissimam Juvenalis editionem debemus V. C. Henrico Christiano (*c*) Henninio, in qua Poetæ vita ex codice Isaaci Vossii au-

(a) De auctore hujus Satyræ 16. videtur addubitare Grotius ad Lucæ III. 14. & Rutgersius p. 338. Var. Lect.

(b) Calderini adversarii. Confer Diarium Venetum, Giornale de' letterati d'Italia T. 17. p. 306.

(c) Clariss. *Henninius*, cui luculentam Juvenalis editionem debemus, Historiarum & Eloquentiæ in Academia Duisburgensi Professor, diem obiit A. 1706. successore Henrico Mascampio, cujus præclaræ Institutiones Historiæ exstant.

auctior, & dissertatio Nic. Rigaltii de Satyra Juvenalis præmittitur ex edit. Parif. 1616. 12. tum Poetæ versibus per singulas paginas subjiciuntur veterum (*a*) Scholia ex editione P. Pithœi Parif. 1585. 8. & integer Isaaci Grangæi commentarius ibid. 1614. 4. excusus. Seorsim deinde comparent commentarii Joh. Britannici (*b*) & Scholia Cœlii Secundi Curionis cum excerptis enarrationibus Georgii Merulæ. Hinc notæ & castigationes Theodori Pulmanni, P. Pithœi, Nic. Rigaltii: commentarii Domitii Calderini, & selecta ex quaestionibus Angeli Sabini super Juvenale, ex Georgii Vallæ, Antonii Mancinelli, Jodoci Badii Ascensii commentariis, Scholiisque Adr. Turnebi, Eilhardii Lubini, Bernhardi Autumni, & Thomæ Farnabii. Has observationes excipit sylloge notarum ab Henninio excerptarum è scriptis utriusque Vossii, Jos. Scaligeri, Salmasii, Grævii, Octavii Ferrarii, Barthii, Bocharti, Sam. Claverii, Ludovici Dorleans, Jos. Ant. Gonsalii de Salas, Scioppii, Rutgersii, J. F. Gronovii, Nic. Heinsii, Ez. Spanhemii, Jac. Ouzelii, Philippi Rubenii & aliorum. Clarissimi deinde Almeloveenii & ipsius Henninii Spicilegia insequuntur cum peplo notarum ad veterum Scholia, concinnato ex Pithœi. Rutgersii, Almeloveenii, Henninii & aliorum observationibus. Denique succedit index omnium vocabulorum ad hanc editionem accommodatus, qualem à Josepho Langio in Juvenalem & Persium nos habere supra in Persio dictum est, ubi & alias quasdam insi-

(a) Non unius autoris esse quæ P. Pithœus sub veteris scholiastæ nomine vulgavit, satis est perspicuum. Ante Pithœum in octavam satyram quædam vulgaverat Georgius Valla, sed non ita diligenter exscripta, quæ *Probo* autori tribuit. Sed Valerii Probi, Berytii Grammatici esse nequeunt, quæ in quibusdam aperte sapiunt ævum Imperatorum Christianorum. Itaque fuerint alterius Probi scriptoris Christiani, de quo Lupus Ferrariensis Epist. 34. & 20. ubi satyram illius memorat, qua Ciceronem ac Virgilium cœlo intulit, contendens CHRISTUM morte sua etiam paganis sapientibus profuisse. *Petrum Eirthium* Scholiorum in Juvenalem autorem appellat Gonsalus de Salas ad Petronium p. 130. Sed verius est centonem esse è variis & à variis consutum, *alicubi*, ut ait Pignorius, *sine delectu*. Et multa alia ejusmodi scholia in MSS. libris præterea occurrere eruditi observant, quorum etiam nonnulla affert in commentario suo Domitius Calderinus. Lambecius certe lib. VI. de Bibl. Vindobonensi p. 243. narrat se in veteribus MSS. reperisse scholia ad Juvenalem, quæ à Pithœanis plurimum differrent, ut frustra ex iis medelam locis hiulcis speraverit. Adde, si placet, quæ Barthius LVI. 3. Adversar. Novissime Jacobus Tollius Juvenalem edere voluit cum scholiaste Veteri tertia parte aucto, è Codicibus ut mihi persuadeo Vindobonensibus.

(b) Jo. Britannicum non fuisse primum e recentioribus eruditis qui Juvenalem illustravit, ex his ipsius Britannici verbis probe observat Bælius adversus Cœlium Sec. Curionem: *Juvenalis Satyras etsi temporibus nostris à nonnullis egregie litteratis Commentatoribus vel cum magna ipsorum laude enarratæ fuerunt, aggressi sumus, quod omnino animadverteremus in toto opere multa ab iis sive incuria quadam sive consulta opera praterita esse*. Prodiit Juvenalis cum notis Britannici & Vet. Schol. Brixiæ 1501. fol. cum commentario Domitii Calderini Rom. 1474. fol.

insignes Juvenalis editiones memoravi, quia hi duo Satyrici fere junctim edi solent. Cæterum Henniniana editio Juvenalis de qua hactenus dixi, lucem adspexit Ultrajecti 1685 4. * Cum notis deinde ac perpetua interpretatione *Josephi Juvencii* S. J. editio Juvenalis auctior, cui accessit nova appendix de Diis & Heroibus Poeticis Paris. 1715.

Duabus *Gallicis* versionibus ab Henninio memoratis, quarum una Andreæ Quercetani est, altera Morollesii, adde tertiam à Tarterono concinnatam Paris. 1689. 12. & quartam Silvecani, qui versibus Gallicis reddidit & obscuriora loca notis adjectis explicavit, ibid. 1690. 1691. 12. 2. volum. Tertia Tarteroni recusa etiam est Amst. 1695. 12. qui prosam Gallicam latino Juvenali è regione posito addidit, prætermissis subinde ad editionis Coloniensis Anno 1610. 8. & ad Pratei, Rodelli & Josephi Juvenci (*a*) exemplum locis obscœnis, propter quam fœditatem Cæsar Scaliger III. 98. Poetices ait *se vel jubere vel optare toto opere abstinere virum probum*. Et Octavius Ferrarius qui hujus Poetæ multa loca egregie illustrat II. 14. electorum, ait se plenum Commentarium dare meditatum, *sed absterruit*, inquit, *frequens obscœnitas. Non enim consilium emasculare, quod infortunium Hispano Poetæ* (Martiali) *contigit, qui intestabilis factus est, & si laniena placuisset, totus fere excidendus erat. Plurima enim ut censet Cæsar. Scaliger, in eo occurrunt non modo non explicanda, sed ne legenda quidem honesto Viro.*

Juvenalem *Italica* Metaphrasi post veterem *Georgii Summæ* sive *Summaripæ* Veronensis interpretationem A. 1475. (*b*) compositam & Tarvisii 1480. fol. excusam, atque post imperfectas versiones *Ascanii Varotarii*, JCti Patavini & *Francisci Rotæ* Cremonensis, Juvenalem A. 1692. donavit *Fridericus Nornius* Aretinus, defunctus A. 1705. 30. Nov. cujus etiam latinæ satyræ sedecim, felici genio ad Juvenalis imitationem elucubratæ exstant, in quarum editione Leidensi *Nomius* appellatur pro Nornio. Ut primas duas satyras Italicis versibus reddidit Varotarius, ita sextam *Ludovicus Dulcis* Venet. 1538. 8. Sed novissime illustriss. Comes *Camillus Sylvester* Rhodiginus integrum Juvenalem & Persium cum metaphrasi sua Hetrusca è regione sita in lucem dedit Patavii 1712. 4. adjunctis etiam eruditis notis, quibus præter alia Inscriptiones Antiquæ antea ineditæ eruditorum oculos advertent.

(a) Prodiit Juvencii editio Rothomagi 1697. 12. *Qui Commentarios*, inquit, *& notas in Juvenalem ediderunt, alii quia breviores ideo obscuri, alii quia prolixiores, obtundunt potius quam juvant; alii denique fœdos quosdam locos illustrare contendunt, quos obscurare ac premere debuerant: hac tria fugere diligenter studuimus.*

(b) Giornale de' letterati d'Italia T. VIII. p. 31.

Anglica Rob. Stapletonus Oxon. 1644. 8. & Londin. 1660. fol. cum animadversionibus & iconibus ære descriptis, ac Bartholomæus Holyday Oxon. 1673. fol. Novissime etiam Jo. Drydenius. Sed & illustris Stepneus quædam Juvenalis Anglico carmine haud inscite reddidit. *Hispanica* addito commentario Diegus Lopez. Madrit. 1642. 4. *Belgica* Valentinus, Lugd. Bat. 1682. 12. *Germanica* Johnsonus Henninio inspectus. * Satyram XIV: metaphrasi *Danica* donavit vir Clariss. Christianus Falsterus. *Belgico* carmine prodiit Juvenalis, Harlem. 1709. 8. post singulas quasdam satyras ut VIII. XI. XIII. A. 1679. 1695. 1704. editas a membro societatis literariæ Amstelod. cui symbolum *nil volentibus arduum*, nec non à *Laurentio BaKe* & *Petro Nuits*. Boekfaal van Europe 1695: Jul. & Aug. p. 48. tuemaandelyke uyttreksels 1704. Maj. Iun. p. 539. Henrici Schævii paraphrasin latinam vulgaturum se recepit Fridericus Redtelius, Conrector scholæ Stetinensis. Vide nova literaria maris Balthici A. 1702. p. 73.

Hadriani Valesii & Jo. Bourdelotii notas ad Juvenalem & Persium in lucem edendas Parisiis scripsit Clariss. Jacobus Bernardus in novellis Reip. litterariæ A 1700. T. 1. p. 357. * *Scholiastem veterem* ineditum in Juvenalem, quem Mediolani servat Bibliotheca Ambrosiana, laudat Octavius Ferrarius lib. 2. de re vestiaria cap. 1. *Guntheri Henrici Plathneri*, Barthio olim probati, lectionum Iuvenalium libri V. MSS. in Bibl. Gothana. Hafniæ novam Iuvenalis editionem ad MSS. castigatam cum notis parat Vir Nobilissimus *D. Christianus Rentzer*. *If. Casauboni* notæ, qui A. 1591. tribus MSS. à Dionysio Gothofredo suppeditatis usus (vide Epist. 112. edit. Grævianæ) Iuvenalem similiter uti Persium illustrare voluit, *Casparis* item *Barthii* laudatæ Daumio pag. 52. Epist. ad Reines. & *Jani Dousæ* in Iuvenalem præcidanea non viderunt lucem. Iuvenalem à Iac. Thomasio collatum cum MS. Cod. & veteri editione, memorant auctores Ephemeridum litterariarum, quæ Germanice editæ sunt Lipsiæ 1710. p. 603. Servo & ipse varias lectiones ex Codd. Gudianis descriptas ad editionem Schrevelianam, & observationes quasdam Frid. Brummeri Lipsiensis, eleganti ipsius manu appositas in margine.

Si inter se conferantur triumviri Satyræ veteris latinæ, Iuvenalis, Persius, & Horatius, libenter subscribo sententiæ Io. Baptistæ Capellii, quam hoc disticho fuit complexus

Acrior est Aulus, florentior est Juvenalis,
Plus Venusina sapit seria Musa jocis.

De Iuvenali redivivo Polonico, sive Lucæ Opalinii, Palatini quondam Posnaniensis satyris quinquaginta, mores Polonicos

Car-

Carmine illius gentis vernaculo perstringentibus, adi si placet Acta Eruditorum Lipsiensia T. 2. supplementi p. 150. seq. E recentioribus latinis Poetis, qui Iuvenalis vestigiis haud infeliciter institerunt, unicum iterum laudare liceat Fridericum Nomium Anglariensem, cujus Satyræ sedecim viderunt lucem Lugd. Bat. 1703. 8. Dicuntur etiam Romæ prælis jam subjici Satyræ XVII. eleganter latino versu scriptæ sæculo XV. sub Paulo II. à Paracleto Fusco Cornetano, Episcopo Acernensi.

IV. INDEX SCRIPTORUM in Scholiis antiquis ad Juvenalem laudatorum.

ad paginas edit. MDCX.

(a) Togatarum, Octav. Ferrar. VII, 1. de re vestiaria.

CAPUT XIX.

DE SEX. JULIO FRONTINO.

Frontini ætas. 1. Libri de aquæductibus. 2. Stratagemata. 3. De Coloniis. 4.

I. SEXTUS JULIUS FRONTINUS (a) Vir Consularis, Vespasianorum, Domitiani, Nervæ, & Trajani temporibus

(a) Fallitur Gaddius, qui T. 1. de scriptoribus non Ecclesiasticis p. 193. ait hunc Frontinum fuisse Rhetorem Alexandri Severi. Sed idem cum nostro videtur, qui ab Æliano in Tacticis, à Dione & Martiali appellatur Fronto. Vide Sixtum Arcerium ad Ælian. p. 93. 94. 98. Sane Frontonis, & Frontini nomina confusa olim fuisse patet etiam ex Luciano de scribenda historia T. 1. p. 616. edit. Amst. Effigies Frontini in nummo Smyrnæorum apud Sponium Miscell. p. 140. Vide & Jac. Gronovium T. 3. Thesauri Antiqu. Græcar. num. 71.

bro IV. Nunc sufficiat notasse editiones duas omnium scriptorum Frontini hactenus memoratorum; quarum alteram debemus Petro Scriverio Lugd. Bat. 1607. 4. cum Vegetio aliisque rei militaris scriptoribus, alteram Roberto Keuchenio Amst. 1661. 8. qui notas non indoctas addidit.* *Aggenum Umbricum* qui in Frontinum de limitibus agrorum scripsit, Fulvius Ursinus in Virgilio cum Græcis scriptoribus collato pag. 75. appellat *Aggabenum*.

V. Libri de scientia militari, quos ante libros Strategematum ad Trajanum scripsit Frontinus, temporum injuria perierunt. Vide Stevvechium ad Veget. lib. 2. cap. 3. Vossium de Hist. Latinis p. 737. Naudæum Bibliographiæ militaris p. 44. &c.

CAPUT XX.

DE M. VALERIO MARTIALI.

Martialis (a) *ætas*, 1. *Epigrammata*. 2. *Editiones*, 3. *Supposita Martiali*, 4.

I. M. VALERIUS MARTIALIS, ex Bilbili Celtiberiæ oppido, Hispanus, sectator Epicuri scribendique Epigrammatis non insulsus (b) artifex, at Scurrilis interdum ac frequenter obscœnus (c), Domitiani Nervæ, & Trajani tempora inge-

(a) Alius Gargilius Martialis historiarum scriptor Vopisco ac Lampidrio memoratus ac forte Sidonio IX. Epist. 14. ubi Juvenci Martialis historiam memorat. Fenestella quoque Annalium conditor, Martialis dicitur à Fulgentio lib. 3. Mythol. Confer Savaronem ad Sidonium p. 580. Notus præterea Martialis Lemovicensium Apostolus; sub cujus nomine Epistolæ binæ, sed spuriæ exstant latine, quas Geverh. Elmenhorstius notis illustravit Hamb. 1614. 4. Gargilius Martialis de cura boum, huc usque ineditus fuit in Bibl. Isaaci Vossii. De hoc Cassiodorus c. 28. divinar. lect. *De hortis scripsit pulcherrime Gargilius Martialis, qui & nutrimenta olerum & virtutes eorum diligenter exposuit.* Eodem opere usus Palladius de re rustica lib. IV. tit. 9. & alibi. Martialem Medicum Erasistrateum cujus libri duo. *A'νατομικῶν* tunc exstabant, quique Galeno annum ætatis trigesimum quartum agente jam erat septuagenarius, memorat libro de scriptis propriis T. 4. p. 362. Pretereo L. Cincium L. Fil. Martialem in vet. inscriptione apud Sponium p. 59. Misc. De nostro Martiali Epigrammatum Poeta multis agit Nic. Antonius Bibl. veteris Hispanæ lib. 1. cap. 13. quem si placet vide. Apud Lampridium in Alex. Severo c. 38. laudatur *Martialis coci Epigramma*, sed in antiquis Codd. & prima edit. vocabulum *coci* desideratur teste Salmas. Itaque non opus Meursii emendatione c. 13. auctar. Philolog. qui pro *coci* legebat *coce* quod putabat scriptum pro quoque. Sane Martialis à recentioribus dicitur *Cocus*, ut à Jo. Sarisberiensis VI. 3. policrat Jacobo Magno Toletano in Sophologia &c.

(b) Vide præter alios Franciscum Vavassorem in libro de Epigrammate.

(c) Michael Verinus castissimus juvenis in distichis:

ingenio suo illustravit, senex autem urbe relicta patriam suam repetens, in illa obiit sub eodem Trajano. * Martialis ipse de se III. 95.

Præmia laudato tribuit mihi Cæsar uterque (Titus & Domitianus)
Natorumque dedit jura paterna trium.
Ore legor multo, notumque per oppida nomen
Non exspectato dat mihi fama rogo.
Est & in hoc aliquid, vidit me Roma tribunum,
Et sedeo, qua te suscitat Oceanus (in quatuordecim, inter Equites.)

Calendis Martiis natum se, passim docet, ut IX. 53. X. 24. XII. 60. Marcellam uxorem celebrat XII. 21. 31. Et hortos suos IV. 64. XII. 31. patriamque Bilbilin XII. 18. &c. undam Salonis lib. I. 49. & IV. 54. unde Bernardus Molanensis:

Quis probra talia, tanta nefaria, totque venena
Quis ferat edere, non ego paupere pauper avena,
Et Maro deficit hic, neque sufficit os Ciceronis,
Naso retunditur, arida redditur unda Salonis.

De patria Martialis exstat D. Michelis Martinez de Villar liber de patronatu, Antiquitatibus, Regimine ac Viris illustribus Bilbilitanæ Civitatis atque Archidiaconatus, quem laudat Papebrochius Tom. I. Act. Sanctor. Junii p. 108. De Martiali ipso & ejus Vita videndus V. C. Joannes Massonus in vita Plinii jun. p. 112. seq. ubi probat eum non ante adultum annum CHristi 101. (U. C. 854.) obiisse. Ibidem promittit ad examen revocare quæ de ætate ejus & scriptis notavit H. Dodwellus in prælectionibus Cambdenianis ad Spartian. & in Annalibus Quintilianeis. Temporum notationem in Martiali insigniter illustrat Guil. Loydius Epistola ad Antonium Pagium, quam hic edidit in censura Annalium Baronii ad A. C. 88. De Martiali Lemovicensium Apostolo adjunt eadem Acta Sanctor. 30. Junii. Gargilium Martialem *de cura boum* habuit etiam & cum Vegetii veterinaria vulgare voluit Jo. Rhodius. Ejusdem Horticulturam MS. asservari in Bibliotheca Amplissimi Senatus Lipsiensis, falsam famam fuisse comperio. Sed illud de cura boum scriptum, cujus apographum è Bibl. Leidensi à do-

Carmina sunt fateor pulcherrima vatis Iberi,
Ad mores faciunt non tamen illa bonos.

Hic est Verinus, qui anno ætatis XVIII. moriturus, hæc de se, disticho 318.

Promittunt Medici Venerem mihi ferre salutem,
Non tanti vita sit mihi certa salus.

Andream Naugerium nobilem Venetum refert Jovius in elog. quotannis recurrente genïali die scripta Martialis solennibus flammis solitum ustulare, manibus Catulli annuum sacrificium.

à doctiss. Perizonio accepit, publico diutius non invidebit Clarissimus Vir Christianus Schoetgenius. Martialem Sabini libertum memorat Plutarchus in amatorio pag. 770. Martialem Equitem, percussorem Antonini Caracallæ, Herodianus IV. 12. Martialem martyrem Cæsaraugustanum Prudentius &c. Martialem Episcopum in Umbria Spoletanum celebrant Acta Sanctor. Tom. I. Junii p. 395. Turpilii Martialis mentio in Veteri Inscriptione, ibid. p. p. 942. His adde denique Martialem cui rescribit Alexander Imp. in Codice Justinianeo lib. 9. tit. 23. & cui Diocletianus & Maximinus, lib. 4. tit. 37. & Martialem Arvernum (*a*) circa A. C. 1482. clarum variis scriptis, quæ refert Franciscus à Cruce Bibl. Gallicæ p. 312. jungens illi Martialem Deschamps, Medicum circa A. 1576. Martialem Guietum, Poetam, & Martialem Masurierium Theologum & Canonicum Paris. circa A. 1540. Notus quoque Martialis Mestræus, itidem Gallus, qui Ignatii Epistolas latine transtulit.

II. Exstant ejus *Epigrammatum libri XIV.* quorum penultimo *Xeniorum*, ultimo *Apophoreton* (*b*) titulum ipse auctor inscripsit. Qui vero Epigrammatum libris præmittitur *liber spectaculorum*, eruditis non improbabili conjectura videtur esse collectio carminum non ab uno Martiali, sed à variis poetis conscriptorum in spectacula fratrum Titi ac Domitiani, edita forte à Martiali, qui insertis propriis quibusdam Epigrammatis illam συναγωγὴν locupletavit. * Librum Epigrammatum IX. & X. de industria contractiores fecisse se testatur Valerius Martialis XII. 5. Libro ultimo *apophoretorum* titulum imposuit, quo nomine appellantur Munuscula quæ in Saturnaliis, & aliis festis ac solennibus Conviviis domum reportanda convivæ accipiebant. Vide quæ viri docti ad Svetonii August. cap. 75. & Petronium P. Burmanni p. 277. Thomasinum de donariis veterum cap. 17. Tom. 12. thesauri Antiquitatt. Rom. p. 818. Rosvveidum ad S. Paulini Epist. 1. pag. 747. & Benedictinorum notas ad S. Ambrosii exhortationem virginitatis, T. 2. p. 277.

III. Editio princeps Martialis à Michaele Maittaire p. 71. Annal. typograph. laudatur Veneta per Vindelinum Spirensem sine anni nota in 4. *Georgio Alexandrino* correctore, cum hoc Epigrammate, cujus primus versus syllaba prima abundat sive procephalus est: *Raphael Zovenzonius Ister Vindelino Spirensi ob ejus incredibilem imprimendi solertiam. D. D.*

Con-

(a) De hoc Martiali Arverno Memoires de literature T. 1. p. 106. seq. 459. seq.

(b) Apophoreta Martialis simili distichorum libello imitatus est vir summus Hugo Grotius p. 356. seq. Poem.

Consummatissimus ille Martialis
Impressus digitis Vindelianis
Hic est: hic lepidus facetiarum
Princeps & salis Attici Latinique,
Hunc, hunc lector emas, tibi futurum
Praeclarum comitem domi forisque
Istri consilio tui Poetae.

Hanc secutae Ferrariensis 1471. 4. quae exstat in Bibl. Leidensi: Romana 1473. fol. quam Scriverius in coelum laudibus extollit; Mediolanensis 1478. 4. impensis Philippi de Lavagnia, & Argentorat. 1515. 4. Cum *Domitii Calderini* (quinque MSS. Codd. usi) commentariis, ad Laurentium Medicem Venetiis 1474. fol. arte & ingenio diligentissimi impressoris Jacobi de Rubeis, natione Gallici. Et Venet. 1475. fol. per Joannem de Colonia, & Joannem Manthen. & Venet. 1480. fol. cui editioni jam subjungitur Calderini defensio cum recriminatione in calumniatorem; & 1482. fol. diligentia Thomae Alexandrini & sociorum ejus, atque Mediolan. 1483. fol. per Baptistam de Tortis, & 1491. fol. per Philippum Pincium de Canato. Cum commentario *Calderini* & *Georgii Merulae* (*a*) Venet. fol. 1493. 1495. 1498. 1510. Cum commentariis *Petri Marsi* Venet. 1492. fol. apud Bonetum Locatellum. Meminit Nic. Antonius, qui tamen negat se vidisse, nec mihi videre illos contigit. *Iac. Crucii* Bononiensis annotata in Virgilium, Ovidium, Lucanum, Martialem, Senecae Tragoedias &c. Paris. 1511. fol. apud Badium Ascensium. Martialis cum *Iac. Micylli* notis Basil. 1539. 8. apud Hervagium. Martialis sine notis Venet. apud Aldum 1501. 8. quam editionem habeo collatam cum MS. Codice ab Obadia Trevv; item Venet. 1510. 1517. Lugd. 1522. & Paris. 1528. 8. 1540. 1544. 12. apud Simonem Colinaeum, & 1554. 4. apud Vascosan. editiones rarae & nitidae. Lugd. 1535. 8. & 1546. apud Gryphium. Basileae 1538. 8. apud Henr. Petri, & 1559. 8. & 1563. 12. per Nicolaum Brylingerum, & Goslar. 1612. 12. Xenia & apophoreta Lips. 1498. 4. Selecta Martialis & Iuvenalis Daventriae 1512. 4. per Jacobum de Breda.

Adr. Iunius, cujus Martialis Jano Dousae inscriptus prodiit Antvv. 1566. 8. & 1579. 12. ex Plantini officina, & Lugd. apud Anton. Gryphium (*b*) 1584. 12. quaedam Martialis antea inedita è MS. Codice vulgavit lib. V. c. 17. animadvers. *Ramiresii* commentarium fuere, qui dicerent esse *Francisci Sanctii* Brocensis, qui notas suas Ramiresio dederit suo ipsius nomine edendas. Vide Clariss. Viri Maturini

(a) Calderino adversarii. Giornale de' letterati d'Italia T. 27. p. 302. 322.
(b) Hanc editionem servo collatam cum insigni MS.

turini Veisserii la Crose Vindicias veterum scriptorum pag. 192. Cum *Hadr. Iunii* & *Theodor. Pulmanni* notis & *Christophi Coleri* ad quædam loca castigationibus, & Josephi Langii indice Argentor. 1595. 12. apud Lazarum Zetznerum. Cum *Theodori Marcilii* notis Paris. 1584. 8. Martialis cum notis Calderini, G. Merulæ, *Desid. Heraldi* & *Nic. Rigaltii* Paris. 1601. 4. apud Claudium Morellum. In metaphrasi Græca Epigrammatum quorundam, quam *Ios. Scaliger* adornavit, & quæ separatim etiam excusa 1607. 8. nonnulla castigantur à *Bernardo Moneta* notis ad Menagiana T. 3. p. 228. seq. *Theodori Marcilii* notas in Martialem perstringit etiam Scaliger Epist. LXIII. & LXVI. Idem notante Nic. Antonio Marcilius est, qui sub *Claudii Musamberti* nomine commonitoria ad *Ramiresii* quatuor libros hypomnematum in Martialem edidit, quæ viderunt lucem Paris. 1607. 8. Sed Musambertus iste juvenem esse se innuit, Marcilius autem jam A. 1584. commentarios in Martialem ediderat. Ex Iani Gruteri recensione Francof. 1602. 12. quæ editio cum MS. Viennensi ab eodem Grutero collata servatur in Bibl. Leidensi, in qua etiam obviæ præter plures MSS. Martialis Codices aliæ editiones hujus scriptoris cum castigationibus MSS. doctorum virorum, Is. Vossii, Francisci Iunii &c. Plures Martialis editiones recensentur apud Nic. Antonium in Bibl. veteri Hispana T. 1. p. 65. seq. Præcipuæ sunt Parisiensis A. 1617. fol. quæ *indicem* omnium vocabulorum auctore *Iosepho Langio*, ex edit. Argent. 1595. 12. adjectum habet, & præterea instructa est commentariis doctorum virorum, notisque Domitii Calderini, *Georgii Merulæ* Alex. *Theodori Pulmanni*, *Hadr. Iunii*, *Nic. Rigaltii* (a), *Christophori Coleri*, *Steph. Claverii*, *Fed. Morelli*, & *Ramiresii de Prado* Hispani in librum spectaculorum, & quatuor primos Epigrammatum libros (b), atque adversus hunc commonitoriis *Claudii Musamberti* Abbavillæi. *Theodori* item (c) *Marcilii* in librum spectaculorum *Desiderii Heraldi*. In hac editione occurrit quoque *Metaphrasis Græca* felicissima selectorum Martialis Epigrammatum composita à viro summo *Iosepho Scaligero*, & cum Is. Casauboni præf. edita Paris. 1607. 8. atque inter Poemata Scaligeri P. Scriverio curante Lugd. Bat. 1619. 12.

Martialis tertiis *Matthæi Raderi* Jesuitæ curis illustratus, Mo-

(a) Confer Rigaltii notas ad Artemidor. p. 58. seq.

(b) Prodierant Paris. 1607. 4. Insolentem typhum hujus Ramiresii perstringit Tho. Gatakerus c. 26. & 39. Adversar. Confer Nic. Antonium p. 66. 67. laudatæ ejus Bibl. veteris Hispanæ.

(c) Marcilii notæ prodierunt Paris. 1584. & perstringuntur à Jos. Scaligero in diatriba missa ad Scriverium. Heraldi observationes editæ ibid. 1602. 4.

(*a*)Moguntiæ 1627.fol. Prima editio lucem vidit A.1602.altera 1611.f. Ingolstadii. De prima sic Josephus Scaliger Epist.159. ad M. Velserum: *Valde laudo operam Raderi vestri in Martialem. Itaque me auctore multi emerunt librum illum, ut ego pretium illius excandefecerim. Laudo, inquam, eruditionem hominis & candorem Germanicum, qui sine ulla rubigine & maledicentia tam bene de bono scriptore meritus sit.* Confer Velseri Epist. 21. * Martialis ex *Raderi* recensione, sed sine notis, Ingolstad.1602. 8. Coloniæ Agripp. 1624. 12. Dilingæ 1626. 12. obscœnis resciffis.

Martialis ex accuratissima recognitione *Petri Scriverii*, cum notis ejusdem Scriverii, *Jani Gruteri*, *Jos. Scaligeri*, *Jo. Brodæi* (ex libro X. Miscellaneor. T. IV. Lampadis artium Gruterianæ) *Hadr. Turnebi*, *Angeli Politiani*, *Justi Lipsii*, *Jani Rutgersii* & *Isaaci Pontani*, Lugdun. Bat. 1619. 12. insignis, neque ubivis obvia editio, atque iterum 1650. Amstel. forma minore. Schreveliana Martialis editio cum notis integris *Thomæ Farnabii* & selectis variorum Lugdun. Bat. 1656. 1661. 1670. 8. * Cum notis *Thomæ Farnabii* Lond. 1615. 8. Sedan. 1624. 8. Amst. 1645. 12. Collesiana. quam in usum Delphini adornavit *Vicentius Collesius* Paris. 1680. 4. recuderunt Londinenses Anno 1701. 8. & eodem anno Amstelod. 8. Huguetani, emendatam variis locis tum in libro ipso, tum in indice omnium verborum, & numismatis antiquis illustratam à Ludovico Smids, Med. D. * Ex Michaelis Maittaire recensione nitida editio Martialis Lond. 1716. 12. apud Jac. Thonsonum.

Librum spectaculorum & primum Epigrammatum prolixis commentariis illustravit *Nicolaus Perottus* de Saxo Ferrato Archiepiscopus Sipontinus, qui sæpius editi sunt sub invidiosa inscritione *cornu copiæ*, Venetiis ap. Aldum, Tusculani & Basileæ 1526. fol. * Jo. Maregi A. 1407. defuncti commentariolos in Martialem memorat

(a) Observandum est, Raderum obscœna prætermisisse. *Nobis*, inquit, *non licet esse tam latinis, qui Musas colimus pudiciores*. Adde Jac. Du Porti poemata pag. 179. & Tho. Crenii animadvers. parte III. p. 18. seq. Ceterum primus, qui ex Martiali loca nupta resecuit fuit *Gesnerus*, si credas Grutero Epist. ad Jungermannum, inter Gudianas p. 210. Martialis ex Gesneri castigatione prodiit Tiguri 1544. 8. cum notis *Jac. Micylli*. Sed pridem ante Gesnerum Parisiis A. 1514. idem fecerat *Franciscus Sylvius* Ambianas. Vide Vavassorem libro de Epigrammate p. 255. seq. & Bælii Lex. T. 3. p. 2717. Etiam A. 1535. & 1554. Martialis lucem vidit, qui castus & ab omni obsceœnitate purgatus in fronte voluminis dicitur. Etsi librum titulo haud respondere observat idem Vavassor pag. 258. *Edmundi Augerii* Jesuitæ Martialis ab omni turpitudine vindicatus Antvv. 1568. 8. apud Plantin. *Andreæ Frusii* Galli Rom. 1608. 8. & Lugd. 1618. minore forma. His accedit denique Martialis à *Josepho Juvencio* è Soc. Jesu Parisiis ante paucos annos editus, & *Petri Rondelli* editio, qui libros quinque Epigrammatum è Martiale selectorum cum notis suis vulgavit Tolosæ 1680. 8.

morat Jo. Lelandus p. 411. de Britanniæ Scriptoribus. *Balthasaris Bonifacii* conjecturæ in Martialem prodiere Venet. 1635. 4. *Cæsaris Zaroti* de Medica sive Philosophica Martialis tractatione commentarius, ibid. 1657. 4. Martialis *Gallica* prosa redditus à *Michaele de Marolles*, Parif. 1655. 4.* *Iuvencii* Gallicam Metaphrasin (*a*) & *Faillii* in Martialem notas (nescio an editas) haud vidi.
* *Io. Burmeisteri* Martialis renatus, sc. *Parodiæ Sacræ* ad Martialem, totidem ejus Epigrammaton libris correspondentes 12. Goslar. 1612.

Hadr. Beverlandi notæ ineditæ ad Martialem & Juvenalem MSS. memorantur in novellis Reip. litterariæ A. 1699. T. 1. p. 468. * Nescio quem Martialis interpretem perstringit Barthius ad Statium Tom. 1. pag. 473. an Marcilium? an Scriverium? qui Scaligero in Epistolis Lentulus, & in quo nihil ornati, nihil culti reperiri ait Holstenius Epist. ad Elmenhorstium (*post Gudianas*) pag. 920. Salmasii & If. Vossii editionibus fata intercessere.

IV. Epigrammata quædam Martiali perperam tributa, & ab Hadriano Iunio inserta P. Scriverius rejecit ad calcem suæ editionis. Scriverium secuti plures, ut Schrevelius in edit. Amstelod. 1644. 12. in qua *Io. Frid. Gronovii* notæ in loca quædam etiam occurrunt. Tamen in illis à Scriverio rejectis nonnulla Martiale haud indigna legi judicat Nic. Antonius Bibl. vet. Hispanæ T. 1. p. 67. Adscribam & hæc ex Christiani Daumii viri doctissimi notis ad Catonis disticha p. 140. *Martialis nomine ὑποβολιμαῖος scriptor laudatur Hieronymo Paduano libro* undique suscepto *cap.* 6. Alterius censor, & esto tuus. *Nisi is forte Gofridus Wintoniensis est, qui vixit A.* 1107. *& teste Baleo centur.* 2. *c.* 59. *f.* 168. *& ex eo, Ioanne Pitseo p.* 192. 193. *scripsit Epigrammata Satyrica, quorum initium:* Undique susceptum qui miscuit &c. * Epigramma, quod è prisco lapide inter inscriptiones veteres exhibet Gruterus p. DCLV. 3. Barthius V. 13. Adversar. Martiali tribuit.

CA-

(a) Histoire des Ouvrages des Savans 1693. Nov. pag. 130. *le P. Jouvency Jesuite a publiè une traduction des Epigrammes de Martial, demtis obscœnis* id. p. 131. *Mr. de La Faille a publiè quelques petites ouvrages, comme des notes sur Martial.*

CAPUT XXI.

DE C. CORNELIO (a) TACITO.

Taciti ætas. 1. Annalium libri 2. Historiarum. 3. Vita Agricolæ. 4. De Germanis. 5. Dialogus de causis eloquentiæ 6. Editiones Taciti. 7. Versiones. 8.

I. C. CORNELIUS TACITUS Eques Romanus, gener Cn. Julii Agricolæ, sub Vespasianis, Domitiano (b), Nerva (sub quo consulatum gessit Anno U. C. 850. CHRISTI 97. suffectus T. Virginio Rufo) & Trajano varios honores gessit, scriptis vero suis prudenti & arguta brevitate disertis immortalem sibi laudem & gloriam comparavit.

II. Exstant ejus *Annalium* (c), quo opere res Romanas à Tiberii principatu ad mortem Neronis usque persecutus fuerat Tacitus, *libri* (d) *VI. primi*, quorum quintus mutilus est, sextus qui integer ad nos pervenit, in Tiberii excessu desinit. Deinde post quatuor librorum (e) lacunam *liber undecimum ἀκέφαλος ad librum XVI. (f) sed extrema parte mutilum* à C. Valerii Asiatici sub Claudio Imp. per inimicorum fraudes ad voluntariam mortem adacti exitio ad interitum Thraseæ & Pœti, quem Nero mori jusserat.

III. Ab his Annalium libris diverso (g) scribendi genere exa-

(a) Alius, ut videtur, Cornelius Verus Tacitus in inscriptione veteri apud Reinesf. quem vide p. 307. Epist ad Bosium: & Bælii Lex. in Tacito, nota (k) p. 2829.

(b) Vide quæ Lipsius in vita Taciti, & ad lib. 1. Hist. c. 1.

(c) Sic ipse vocat IV. 32. ut fallantur, qui Ephemerides sive Acta diurnalia appellant, à quibus diserte distinguit XIII. 31. Annales vero & Historiæ quomodo differant, vide apud Gellium V. 18. Primo annales fuerunt, post Historiæ factæ sunt, si credimus Victorino in 1. Rhetoricorum Cic. p. 81.

(d) Andreas Alciatus in Encomio Historiæ ad Galeacium Vice comitem ait Leonem X. Pontificem M. quinque primos Taciti libros à Barbaris redemisse. Quinam illi Barbari sint docet Lipsius ad illa verba lib. 2. Annalium c. 9. *Flumen Visurgis interfluebat. Mutua Romanorum Germanorumque clade nobilis amnis, cui famam præcipue Tacitus dedit, & ipse Tacito, (mirum fatum) vitam. Nam quinque hi primores libri inventi Corbejæ quod monasterium ad Visurgim est. Atque illinc depromptum vere hunc thesaurum Quæstor quidam Pontificius ad magnum Leonem detulit, donatus ab eo aureis quingentis.* Hinc gloriam Corbejæ & splendorem veritatis ab Alciato obfuscatam queritur Vir Cl. Christianus Franciscus Paulini in Theatro illustrium virorum Corbejæ Saxonicæ. Quinque illi libri primum editi Romæ A. 1515. cura Philippo Beroaldo à Pontifice commissa.

(e) Lipsius juvenis supplementa Taciti scribere molitus est, sed postea abjecit consilium.

(f) If. Vossius notis ad Melam p. 40. hæc allegat verba ex Taciti libro vigesimo: *Per Gallias edixere, ut missis legatis in commune consultarent.* Exstant lib. 4. Hist. c. 67.

(g) Fateor, mihi olim minus absurdam visam fuisse Antonii Quærengi opinionem, qui uti Leo Allatius in apibus urbanis p. 45. auctor est, singulari scripto probandum suscepe-

rati fuere à Tacito *libri Historiarum*, quorum *quinque primores* similiter supersunt (nisi quod quintus extremo mutilus est) & complectuntur res à consulatu Galbæ & Titi Vinnii usque ad pacem initam inter Cerealem Romanum & Civilem Batavum, qui audita Vitellii morte turbas excitaverant. Non desunt Viri docti, qui libros Historiarum à Tacito ante Annales scriptos esse contendunt, quoniam ipse XI. 11. Annalium ad illos lectorem remittit: *Utriusque principii rationes prætermitto, satis narratas libris quibus res Imperatoris Domitiani composui*. Ut adeo orsus fuerit Tacitus ab Imperatoribus ætatis suæ conjunctioribus, deinde ad priores ad remotiores dicendos se converterit, qua ratione Plutarchum quoque in vitis suis pertexendis usum fuisse notat Jo. Rualdus in ejus vita c. 21. *Quod si vita suppeditet*, inquit Tacitus lib. 1. Historiar: cap. 1. *principatum divi Nervæ & imperium Trajani, uberiorem securioremque materiam senectuti seposui*. Sed hoc opus nunquam perfecisse videtur, etsi sunt qui tradant annum ætatis octogesimum attigisse. Ceterum ex hoc ipso loco constat Historias à Tacito scriptas Nerva jam defuncto. Locum è Tacito laudatum ab Orosio VII. 3. atque inde ab auctore Hist. Miscellæ, pro supposititio habet Joannes Masson V. C. in Jani templo reserato pag. 48. * Scribendæ Historiæ provinciam Plinio juniori suscipiendam cum non persuasisset Tacitus, ipse quod amico injunxerit, arripuit. Vide Sidonium lib. 4. Epist. 22. In Codice Florentino vocatur P. Cornelius Tacitus. De cognomine Imperatore M. Cl. Tacito præter alios adi Laur. Begerum in thesauro Palatino pag. 353. seq. Hujus

tanto

sceperat, Taciti libros falsa conjectura dividi in duo genera atque opera diversa, Historiarum alterum, alterum annalium: itaque verisimile videri libris illis quinque historiarum cœpisse operis Historici, quod à Tacito exaratum memorat S. Hieronymus, partem posteriorem fusius & accuratius perscriptum ab excessu Neronis Imp. fuisseque in ordine librum XVIII. XIX. XX. XXI. & XXII. Sed lectis iis, quæ hac de re à Clariss. Bælio in Lexico p. 2825. & 2827. disputata sunt, accuratiusque perpendens verba Hieronymi lib. III. in Zachariæ cap. XIV. *Cornelius quoque Tacitus qui post Augustum usque ad mortem Domitiani vitas Cæsarum triginta voluminibus exaravit*, & considerans spatium temporis, quod libris quinque Historiarum scriptor persequitur, nondum integri biennii, cum tamen ab excessu Neronis ad Domitiani exitium majus quam duodetriginta annorum spatium intercedat, idque pluribus maximis ac perquam variis eventibus insigne, saltem dubiam illam Quærengi sententiam atque incertam esse affirmo, quoniam *nisi valde dissimilis* sibi fuit Tacitus non minore, quam viginti quinque librorum spatio illa pertexere potuit. Accedit quod in quinto Historiarum libro hodie leguntur, quæ repetit è quinto Taciti libro Tertullianus lib. de spectaculis. Quæ vero c. 16. Apologetici, ubi iterum quintus liber laudatur, proferuntur, exstant libro 16. Annalium, ubi numerum potius corruptum velim caussari vel memoriam Tertulliani vacillantem quam cum Brissonio ad leg. Codicis Theodosiani de spectac. p. 17. mihi persuadere aliter olim Taciti fuisse libros digestos. Pro Quærengi tamen opinione facit quod utrinque Tertullianus sine distinctione operis, tantum numerum librorum laudat, & quod Hieronymus libros illos triginta testatur cœpisse *post Augustum*, à quo tempore Annalium libri ordiuntur.

tanto magis hoc loco juvat meminisse, quod illius studio fortasse debemus, quæcunque ex Taciti scriptoris lucubrationibus adhuc temporum injuriis erepta sunt. Nam ut Vopiscus in Taciti Imp. vita cap. 10. *Cornelium Tacitum scriptorem Hist. Augustæ, quod parentem suum eundem diceret, in omnibus Bibliothecis collocari jussit, & ne lectorum incuria deperiret, librum per annos singulos decies scribi publicitus in evi Consulum archivis jussit & in Bibliothecis poni*. Ut Livius Historiam suam ab initio Hexametri orditur, ita Sallustius bellum Jugurthinum, & Tacitus Annales incipiunt ab integro Hexametro. Sed & in operis ipso decursu plures Tacito non cogitanti versus exciderunt, quos observavit D. Io. Bambanius, lectione Taciti assidua delectatus inprimis, & variis centonibus è Tacito Hamburgi circa A. 1690. editis notus.

Urbem Romanam à principio Reges habuere, (a)
Se coram mandata darent, acclamavere, (b)
- - - *per ludibrium rogitantes*, (c)
Damnatos sibi jam miscent, flagrantior inde, (d)
- - *inter signa interque Aquilas veherentur*, (e)
- - - *qualem ira & dissimulatio gignit*, (f)
Subjectis campis magna specie volitabant, (g)
Afficerent, quanto laudabilius periturum, (h)
Donec consensu Patrum deterritus est, ne, (i)
- - - *bellum anceps an pax inhonesta placeret*, (k)
Occurrens armatis, & scelus exprobans, ac, (l)
Castra alia excipient? illic signa armaque vestra, (m)
- - *imperitabat pollens nobilitate*, (n)
Commendans, postremo fletu præpediente, (o)
- - *tradunt undantesque bitumine moles*, (p)
- - - *sive inscitia ædificandi*, (q)
Auguriis Patrum & prisca formidine sacram, (r)
Reges, & monstratus fatis Vespasianus, (s)
Incertus testamentum pro pignore scribam, (t)

Similiter in Isocrate Oratore ad triginta versus offensos notavit Jacobus Gaddius de scriptoribus non Ecclesiasticis Tom. 1. p. 264. & à Cicerone ipso, qui versus in oratione per imprudentiam dictos, vehementer vitiosum genus & longa animi provisione fugiendum appellat, plures passim versus aliud agenti admissi sunt, quos produxit amicus noster Rev. Frid. Simon Lœflerus in diss.

Pp 3 de

(a) Annal. 1.1.1. (b) 1.19.3. (c) 1.20.3. (d) 1.22.1. (e) 1.37.3. (f) 2.57.4. (g) 15.9.1. (h) 15.59.4. (i) 15.73.4. [k] 15.25.2. (l) Hist. 1.43.1. (m) 3.24.4. (n) 3.45.2. (o) 3.68.4. (p) 4.6.9. (q) Germ. 16.2. (r) 39.1. [s] Agric. 13.6. [t] Or. 13.7.

de versu inopinato in prosa, Lipf. 1688. §. XVIII. In eadem diff. multa alia in aliis scriptoribus observata versuum sponte natorum exempla afferunt, quemadmodum & à Taubmanno ad Plauti Trinumm. IV. 1. p. 1171. Barthio Adversar. IV. 13. VIII. 21. XI. 16. XVI. 14. XXXI. 17. XLI. 22. à Jo. Henr. Meibomio ad Cassiodori formulam Archiatrorum pag. 73. & Jo. Jac. Schudt in Judæo Christicida p. 409. Sed & in sacris Scriptoribus (a) Hexametri notati sunt Matth. XIV. 14. Luc. X. 24. 25. XXI. 18. Jo. VI. 63. XIII. 5. XVI. 28. XVIII. 36. XIX. 39. Tit. III. 2. & 3. Jac. I. 17. IV. 4. Ebr. XII. 13. & Pentametri Luc. XIV. 30. Rom. IV. 13. & 1. Tim. VI. 16. Jambici denique bini quaternarii Matth. VII. 7. Scazon senarius Matth. XIII. 13. Anacreonticus Luc. XVIII. 41. Sane cum metra versuum infinita excogitari possint, & quæ excogitata sunt, ab libero ingenio & electione hominum unice dependeant, non hoc opus fuit sacris scriptoribus, nec hæc cura sollicitare illos debuit, ut omnes versus ubique effugerent, neque divinus qui scribentes moderatus est Spiritus, dignum hoc existimavit, à quo eos velut à re vitiosa revocaret. Quam in rem plura differit laudatus Lœflerus in Epistola ad Rev. D. Georgium Serpilium de versibus, qui in soluta Novi Fœderis Oratione habentur, Lipsiæ 1718. 4. Sed ad Tacitum nostrum redeamus. De Codice Corbejensi annalium Justus Lipsius in dispunctione notarum Codicis Mirandulani: *Codicem illum tuum advocas; quorum unice unicum in tota Europa exmplar esse hactenus audimus. Id Leoni X. Pontifici Opt. Max. oblatum, in Corbejensi Monasterio ad Visurgim repertum, servat etiamnum inclyta illa Bibliotheca Medicea.* Em. Cardinalis Henricus Norisius ad Cenotaphia Pisana p. 462. *Exstat in Bibl. Medicea Taciti volumen, quod unum in Germania repertum ac Leoni X. oblatum Philippus Beroaldus in publicum emisit. Is Codex Annales de Imperio Tiberii Cæsaris complectitur.* Illustriss. Furstenbergius in monumentis Paderborn: pag. 62. Epigrammate in Visurgim fluvium:

Sed quota pars rerum superaret Roma tuarum,
Aut quisnam Arminii nosceret arma mei,
Ni mihi quam Tacitus scriptor dedit inclytus, illi
Reddita Corbejæ munere vita foret.

Plura idem Furstenbergius pag. 71. 72.

Si Tacitus recudendus sit, optem assumi Berneggerianam editionem in minores sectiones distinctam & locis parallelis atque argumentis per singulas paginas notatam, addique itidem quæ in meo

[a] M. Adam Erdmann Miri fragen aus der Musica sacra p. 41. Unschuldige Nachrichten von Alten und Neuen 1707. pag. 41.

meo Codice in summa qualibet pagina adscripsi nomina Consulum, annum CHristi & annum Imperatoris, cujus res Tacitus persequitur, addita die qua imperare quisque incepit. In libri quinti Annalium fine desunt acta duorum annorum Tiberii XVII. & XVIII. (à 19. Aug.) qui respondent annis CHristi XXXI. & XXXII. Sed post sextum librum desideratur Imperium integrum Caligulæ cum sex primoribus annis Claudii Imp. hoc est res, quæ contigerunt ab An. CHristi XXXVIII: ad XLVIII. Ultimus liber Annalium desinit in Anno Neronis 13. (à 13. Oct.) cui respondet CHristi LXVII. Historiarum liber 1. incipit à Galbæ imperio, A. CHRISTI LXIX.

IV. Exstat præterea Soceri ipsius, *Cn. Julii Agricolæ*, Viri Consularis & Britanniæ Præfecti, *vita*, quam præter *Matthiam Berneggerum* & *Julium Salinerium* seorsim illustravit *Michael Virdungus* Norimb. 1637. 8. *Marcus Zuerius Boxbornius* (a), Lugd. Bat. 1642. 12. *Augustus Buchnerus*, Lips. 1683. 8. &c. Confer etiam, si placet, *Jo. Andreæ Bosii* emendationes, in ejus Epistola 78. ad Reinesium. Et *H. Savilii* notas ad Taciti Historias & Agricolam ex Anglico latine versas ab Isaaco Grutero, Amst. 1649. 12. * Taciti *Agricola* cum Buchneri notis lucem vidit Lips. 1673. Dresdæ 1679. 8. edente Joh. Frid. Heckelio. Ab Jo. Andrea Bosio idem liber brevibus cum Notis & glossario vulgatus est Jen. 1656. 8. & 1664. 8. additis Boxhornii animadversionibus. Vitam Agricolæ à Tacito scriptam H. Stephanus subjecit vitis Plutarchi è Cruserii versione à se editis, Paris. 1650. 8. Gallica versio hujus libelli, quæ Parisiis 1639 12. sine auctoris nomine edita est; *Hoberium* auctorem agnoscit, à quo Tertullianum de patientia & de oratione Gallice versum habemus. Vide Colomesii Bibl. selectam p. 20. * Germanice vertit C. A. Heumannus, & Latina paraphrasi notisque illustravit, sed necdum edita est hæc quod sciam Clariss. Viri lucubratio.

V. *Libellus de situ, moribus, populisque Germaniæ*, quam è vicino Belgio, cui regendo procurator erat impositus, propius cognoscere Tacitus potuit. * Librum *de moribus Germanorum*, ut è c. 37. patet, A. C. 89. Consulatu secundo Trajani Tacitus scripsit. Eum Andreas Jacobi Catharensis subjunxit Diodori Siculi libris VI. à Poggio Latine versis, Venet. 1476. fol. Prodiit etiam in collectione Herm. Conringii monumentorum veterum de statu Germaniæ Helmst. 1634. 1652. 1678. 1687. 4. Similis collectio præmissa est tomo primo scriptorum rerum Brunsvvicensium illu-

(a) Scripsit etiam Boxhornius vindicias suorum in Taciti Agricolam commentariorum adversus Anonymum.

ſtris Leibnitii, in qua & ipſa Taciti quædam illuſtrantur. Populos Germaniæ à Tacito memoratos inquirunt Philip. Cluverius in Germania antiqua, Chriſtoph. Cellarius Tom. 1. Geographiæ antiquæ, aliique Geographi, & in tabella exponit Petrus Bertius libro primo rerum Germanicarum cap. 19. Liber de moribus Germanorum ex editione *Joannis Rhagii* Æſticampiani, Lipſ. in ædibus Melchioris Lotteri 1509 4. & cum commentariolo, Baſil. 1519. 8. & cum notis *Jodoci Willichii*, *Henr. Glareani & Philippi Melanchthonis*, 8. Francof. ad Viadrum 1551. *Andreæ Althameri* Norimb. 1529. 8. & edente Simone Fabricio Auguſtæ Vindel. 1580. 8. & Amberg. 1609. 8. *Mich. Beutheri* Argent. 1594. 8. *Chriſtophori Coleri* Hanov. 1602. 8. *Mich. Virdungi* Norimb. 1637. 8. ut editiones *B. Rhenani* in lib. rerum Germanic. & *Simonis Schardii* in tom. 1. de reb. Germ. prætercam. Etiam cum *Georgii Caſp. Kirchmajeri* obſervationibus ſeorſim prodiit Wittembergæ 1664. 8. *Matthiæ Berneggeri* quæſtiones Miſcellaneæ in Taciti Germaniam & Agricolam Argentor. 1640. 8. * Illuſtrarunt præterea Henricus Glareanus, Gabriel Ackeleyns (cujus diſſ. Politicophilologicæ prodierunt Soræ 1646. 8.) M. Zuerius Boxhornius, Jo. Strauchius, Cyriacus Lentulus, & Ægid. la Carry. (Montalban. 1649. 4.) Diligenter illuſtratus hic liber à *Jo. Chriſtoph. Vettero* Chriſtianerlangæ (*a*) 1714. 8. Gallice vertit Blaſius Vigenerius Pariſ. 1575. & ante eum Claudius Guillaumerus 1552. additis commentariis.

VI. Solet etiam Tacito à quibusdam tribui *Dialogus de corrupta Eloquentia*, de quo ſupra in Quintiliano dictum. Gallice vertit *Girius*. * Cæterum *Epiſtola*, quæ inter Plinianas exſtat IX. 10. a Catanæo & H. Stephano refertur ad Tacitum, ſed præter Codd. MSS. fidem, atque adeo male. Conſtat enim per univerſos novem libros nullam alienam Epiſtolam operi ſuo Plinium inſeruiſſe, itaque neque huic brevi & minime ſingularis aut notabilis argumenti Epiſtolio locum fuiſſe daturum, niſi ipſe eam ſcripſiſſet. Probe etiam obſervatum Caſaubono eſt, attente legenti non poſſe videri reſponſum ad Plinii lib. I. Epiſt. 6. ſed potius ad aliam Taciti quæ intercidit.

VII. Editiones & Interpretes Taciti Cl. Hankius de Rom. rerum ſcriptoribus, Tho. Crenius VIII. animadverſ. aliique magno numero recenſent, ex quibus præcipuos hinc commemorabimus prætermiſſos ab illis additurі. Prima Annalium editio, (quæ laudatur à Chevillerio de origine typographiæ Pariſ. pag. 39.) à libro XI. eſt Veneta 1468. vel 1469. (*b*) (nulla enim anni nota adſcri-

(a) Journal des Savans 1715. Novembr. p. 508.
(b) Mich. Maittaire p. 66. Annal. typograph.

adſcripta eſt) per Vindelinum Spiram fol. cum hoc ad calcem tetraſticho:

Cæſareos mores ſcribit Cornelius, eſto
Iſte tibi codex; hiſtoriæ pater eſt.
Inſigni quem laude feret gens poſtera, preſſit
Spira premens artis gloria prima ſuæ.

Hiſtoriarum libri poſt Romanam edit. An. 1495. excuſi itidem Venet. 1497. fol. Ex edit. Rivii Venet. 1512. fol. Libri Annalium primores primum cum reliquis Taciti, auſpicio Leonis X. ex Codice Corbejenſi vulgati à filio Philippi cognomine, Philippo (*a*) Beroaldo Rom. 1515. fol. addito ad calcem voluminis hoc edicto (*b*) velut prætorio & laude digniſſimo: *Nomine Leonis X. propoſita ſunt præmia non mediocria his, qui ad eum libros veteres, neque hactenus editos adtulerint*. Hæc editio à Clariſſ. Perizonio legata Bibliothecæ Leidenſi. Fuit etiam Neapoli in Bibl. Joſephi Valletæ. Prodiere etiam Annales Mediolan. 1516. 4. & apud Aldum 1534. 4. & Baſil. 1544. fol. Ex edit. Andreæ Alciati Baſil. 1519. fol. Venet. 1535. 8. 1554. 4. Rhenani Baſil. 1544. fol. Tacitus Florent. 1552. 8. Lugd. 1551. & 1559. forma minore. Liber I. Annalium à Mureto emendatus. Rom. 1580. 8. Ab eo tempore non dubitandum eſt *M. Antonium Muretum* inter primos optime de Tacito promereri cœpiſſe, cujus notæ in quinque libros primores vulgatæ demum Ingolſtad. 1604. 8. cum notis ad Salluſtium. Mureto prior ſua edidit Juſtus Lipſius (*c*), cujus commentarii doctiſſimi in Tacitum ſæpiſſime ſunt excuſi (*d*) qualibet forma. Præferri autem merentur, qui contextum è quinta ejus recenſione facta Anno 1595. & ſecundas illius curas, notiſque numeros adjectos habent. *Ioſiæ Merceri* notæ in Tacitum, Pariſ. 1559. 12. 1590. 8. Tacitus cum ejusdem Lipſiique notis, Pariſ. 1606. 8. *Mureti* & *Acidalii* Notæ prodiere etiam Hanov. 1607. 8. *Curtii Pichenæ*, magno Duci Hetruriæ à ſecrètis, qui Tacitum ad Cod. Mediceum recenſuit 1602. 8. Francof. 1600. 8. *Æmilii Ferretti* notæ Lugd. 1541. 8. occurrunt etiam in edit. Taciti Pariſ. 1608. fol.

Lipſii obſervationes Tacito ſuo adjecit *Io. Frid. Gronovius*, quem cum

(a) Beroaldi ſtudium & diligentiam in Tacito edendo laudat Petrus Victorius Caſtigatt. ad Cic. p. 546.

(b) Aub. Miræus de ſcriptoribus Sec. XVI. & XVII. p. 118.

(c) Sunt qui Lipſium plagii in Muretum ac Chiffletium commiſſi arguunt, ſed ut videtur præter cauſam. Lipſium certe abſolvit ipſe Muretus XI. 1. Var. Lect. tantum præventum ſe à Lipſio queritur. Confer Jac. Thomaſinum de plagio & Crenium VII. animadverſ. pag. 43. ſeq. & p. 49. ubi de Chiffletio.

(d) *Lipſii* Tacitus Antuerp. 1574. 1581. 8. & 1585. fol. & quarta editio 1588. 8. quinta 1595. 8. deinde ſæpius, in 8. & 4. atque in fol. apud Plantin.

cum suis, & Rhenani, Ursini, Mureti, Acidalii, Freinshemii, aliorumque, & in his *Hugonis* etiam *Grotii* (*a*) notis in lucem emisit Amst. 1673. 8. & 1685. 8. 2. Vol. in qua utraque editione etiam Variæ Lect. MS. Oxon. additæ à Jacobo Gronovio.* Cæterum libellus sub nomine *Pompeji Lampugnani* editus, cui Tit. *Collatio Notarum Iusti Lipsii in Cornelium Tacitum, cum MS. Codice Mirandulano*, Bergomi A. 1602 8. & cui Lipsius dispunctionem Codicis Mirandulani opposuit, auctor à quibusdam habitus fuit, sed perperam, *Robertus Titius*. Vide Marci Velseri Opera pag. 876. seq. pag. 826. seq. 828. Alii tribuerant Frehero, Hippolyto à Collibus alii, de quibus duobus meminit Placcius in theatro Pseudonymorum pag. 411. Fuit & Hieron. Lampugnanus, qui Rom. 1627. edidit Compendium introductionis ad Institutiones, & de ratione studendi in utroque jure. Post Lipsium laude dignus *Ianus Gruterus*, qui cum Schediasmatibus suis integrisque decem virorum doctorum notis Tacitum à se recensitum edidit Francofurti 1607. 8. *B. Rhenani* nempe, *Andreæ Alciati*, *Æmilii Ferreti*, *Marci Vertranii*, *Fulvii Ursini*, *Marcelli Donati*, *Francisci Modii*, *Iosiæ Merceri*, *Curtii Pichenæ* & *Christoph. Coleri*. Post Gruterianam prodiit Parisina 1608. fol. cum sedecim virorum doctorum commentariis & notis. Nihil porro accuratius & ad usum accommodatius est editione Taciti (*b*), quam in sectiones subdistinctam cum locis parallelis, & argumentis in summa quaque pagina adscriptis, accuratissimoque & locupletissimo indice adornarunt *Matthias Berneggerus* & *Ioh. Freinshemius* Argent. 1638. 1664. 8. Sane Criticorum audacia non pauca in hoc præstantissimo scriptore corruperat, ut Leo Allatius p. 108. de patria Homeri professus sit, illi se licentiæ singulari libro obviam ivisse, sed ad hanc rem nos quidem non dubitamus illos dumviros longe aptiores fuisse Allatio.

Tacitus cum novis (*c*) cogitationibus *Ludovici de Orleans* ad Annales, Paris. 1622. fol. *Annibalis Scoti* commentarii in Annales & Hist. Francof. 1592. fol. *Vincentii Lupani* annotationes in Annales Taciti, Parif. apud Rob. Steph. 1556. 8. Extant in edit. Paris. 1608.

* *Ioh. Henr. Bœcleri* Comment. ad Annales Lib. I. capita 15. priora Argentor. 1643. 4. & cum notis ad libros Historiarum, 1664. 8. *Hen-*

[a] Prodierant in edit. Taciti 1640. 12. ap. Elzevir.

[b] Laudatur à Grotio Epist. 1092.

[c] Apud Colomesium p. 209. ad Gyraldum legas, *novus sed aliquando ineptus cogitator Lud. Dorleans*. Res ipsa autem suadet Colomesium scripsisse, *non ineptus cogitator*. Passim hic laudatur, quandoque etiam reprehenditur à Joanne Ta[illegible] lib. de ludis sæcularibus.

). *Henrici Savilii*, Amst. 1649. 12. At *Pauli Merulæ* lectionibus in Tacitum, *Dan. Heinsii* (a) in Taciti Annales, & *Io Andreæ Bossii* editioni cum Notis Varior. & dissertationibus in Agricolam: ac *M. Z. Boxbornii* Notis uberioribus in Tacitum & in libros Historiarum decisionibus politicis, intercessere fata. Taciti libri IV. cum notis Paschalii, Paris. 1584. fol. *Iulii Salinerii* annotationes prodiere Genuæ 1602. 4. Tacitus cum observationibus *Boxbornii* Amst. 1645. 8. *Cyriaci Lentuli* notæ, Marpurg. 1665. 8.

Theodorus quoque *RycKius* Tacitum de integro castigatum cum insignibus animadversionibus in lucem emisit Lugduni Bat. 1687. 12. duobus vol. Denique *Iulianus Pichon* (b) luculentam ejusd. scriptoris editionem in usum Delphini adornavit Parisiis 1682. 1687. 4. quatuor voluminibus, & Venet. 1708. 4. Tacitus cum optimis exemplaribus collatus adjectis capitum numeris Amst. 1701. forma minore. Novissime Tacitum Lugduni Batav. 1720. 4. ex nova parentis sui *Iacobi Gronovii* ad MS. Florentinū recognitione luculentis typis excudi curavit qui egregie per paterna & avita vestigia ad laudem doctrinæ & ingenii contendit *Abrahamus Gronovius*, adjunctis integris notis B. Rhenani, Fulvii Ursini, Mureti, Josiæ Merceri, Lipsii, Valentis Acidalii, Curtii Pichenæ, Jani Gruteri, Hug. Grotii, Jo. Freinshemii, & Jo. Frid. Gronovii, & nunc primum editis Jac. Gronovii, & Jo. Jensi: selectis autem Alciati, Aurelii, Barclaji, Boxhornii, Coleri, Marcelli Donati, Ferreti, Gutherii, Kirchmaieri, Loccenii, Lupani, Reinesii, Ruperti, Salinerii, Savilii, Scheferi, Pertranii, Virdungi, & aliorum. Additæ etiam Variæ lectiones Codicis Bodlejani, quem editor contulit, & ad librum de moribus Germanorum Arundeliani notatas ab Isaaco Vossio, & ad Dialogum de causis corruptæ eloquentiæ, annotationes Joannis Schulingi ex editione A. 1665.

Christophori Forstneri notæ politicæ in Tacitum editæ sunt Argent. 1628. 8. & omissorum in Not. ad Tacitum liber 1631. 8. *Nic. Vernulæi* observationum syntagma Lovan. 1651. 8. *Jani Gruteri* discursus, Hidelb. 1604. 4. & auctiores ad calcem Livii, fol. & separatim Lipf. 1679. 4. *Scipionis Amirati* diss. politicæ Italice Venet. 1598. 4. 1607. 4. & Brixiæ 1609. 4. ac Latine Helenopoli sive Francf. 1609. 4. 1618. 8. Observationes politicæ & Historicæ *Cauvignii* Parif. 1613. 8. *Petri Canonberii* quæstiones in Tacitum Rom. 1609. 4. Fran-

(a) Vide Briosii Epistolas p. 201.
(b) In Tacito Pichonis hoc est singulare, quod scriptorum nomina è quibus hæc collectæ sunt adponit, quod in aliis scriptoribus in usum Delphini editis missum queritur Jo. Clericus in Bibl. universalis T. 10. p. 304. Nimis sinistre & recte de Pichonis editione Langletus Fresnæus tom. 1. Meth. histor.

4. Francof. 1610. 4. Aphorismi Politici *Balthasaris Alamî Barrienti*, Italice etiam versi ex Hispanico per Hieron. Caninum de Anghiari, Venet. 1620. 4. *Virgilii Malvezzi* discorsi sive dissertationes in Tacitum editæ Italice Venet. 1622. 4. & 1635. 4. & contra Malvezzium observationes quædam Theologico Politicæ, Belgica lingua editæ à *Balthasare de Hue* (*a*) Lugd. Bat. 1694. 8. Discorsi di *Philippo Cavriana* sopra i primi cinque libri de Cornelio Tacito Florentiæ 1600. 4. Osservationi di *Giorgio Pagliari dal Bosco*, sopra i primi cinque libri de gli Annali, Mediolan. 1611. 4. Considerationi di *Pio Mutio* Brixię 1623. 4. Riflessioni generali sopra l'opere di Corn. Tacito espresse in una lettera direta à Filalete da *D. Francesco Bonamini*, Dottore in Theologia, Venet. 1700. *Galleria di Minerva* T. 4. p. 107. Scripta in Tacitum Trajani Boccalini, Christophori Pflugii, Milleti sive Mellieti, Gabrielis Ackeleye, Ameloti &c. prudentes prætermittimus, quod ea ad auctorem intelligendum sæpe minus faciant, cujus affectata quandoque obscuritas, ita videtur in majorem ejus gloriam & admirationem cessisse, ut πολιτικώτερα longe, multoque plura interdum quam de quibus unquam cogitavit, dixisse putetur. Sic ipsum Tacitum observant viri docti multorum dicta & facta in scriptis suis torquere non in eum finem quem illi qui dixerant intendebant, imo ne quidem de illo cogitabant, sed quem callida Cornelii diffidentia & perversum ex suo ingenio alios judicandi studium dictitabat. Contra eos, qui dictionem Taciti criminantur, vide quæ disputat Muretus volum. 2. Orat. 16. 17. 18.

* *Jo. Antonii Bernardini* S. J. an nobilis Venetus doctrinæ civilis studiosus rectius consulat Ciceronem an Tacitum? Bonon. 1715. 8. una cum ejus carminibus. *Memoir. de Trevoux* 1710. *Jul. p.* 1290. Dominicus Bohurius libro, la maniere de penser, dialog. III p. 239. *C'est à la veritè un grand Politique & un bel esprit que Tacite, mais ce n' est pas à mon avis un excellent historien. Il n'à ni la simplicitè ni la clartè que l'Histoire demande: il raisonne trop sur faits, il devine les intentions des Princes plutot, qu' il ne les decouvre, il ne raconte point les choses comme elles ont ètè, mais comme il s' imagine qu' elles auroient pû ètre. Enfin ses reflexions sont souvent trop fines & peu vraisemblables.* Cum his conferenda quæ pro commendando Tacito disertissimus Orator Octavius Ferrarius prolusione XVII. *Caroli Paschalii* gnomæ, seu axiomata Politica ex Tacito. *Pauli de Juanicze Juanic Ki* Institutio Politica, Taciti verbis concinnata Lugd. Bat. 1648. 12. *Jo. Theodori Sprengeri* Tacitus axiomaticus de Principe, Ministris, & Bello Frt. 1663. 12. *Cyriaci Lentuli* arcana regnorum Her-

(c) Bockfaal van Europe A. 1694. p. 318.

Herborn. 1655. 8. *Jo. Tobiæ Geisleri* de ſtatu Politico ſecundum præcepta Taciti formato, Amſt. 1656. 12.

VIII. In diverſas quoque linguas Tacitus converſus legitur. Nam inter (a) *Gallos* poſt Angelum Capellum, memoratum Crucimanio in Bibl. Gallica p. 9. ſeq. Stephanum Plancæum ſive de la Planche, Pariſ. 1555. & 1581. & Claudium Fauchetum ſive Falcetum, Pariſ. 1582. 83. 84. in fol. & 4. & 8. Francof. 1612. 8. confer Sorelli Bibl. Gallicam pag. 200. & Crucimanii p. 57. & 80. Jo. Balduinum 1628. 4. Rudolphum le Maiſtre 1636. fol. Achillem Harlæum Chanvollonum Pariſ. 1644 fol. celebres translationes Perroti Ablancurtii 1651. 8. & Ameloti Huſſæi, qui primos ſex Annalium libros Gallica veſte induit, & de claris Taciti interpretibus diſſertationem dignam lectu præmiſit libro, cui titulus *la Morale de Tacite*, ubi inter alios Ablancurtius, (b) tanquam parum accuratus interpres perſtringitur. * Nicolai Perroti Ablancurtii verſionem Pariſ. 1651. 8. & Lugd. 1661. 12. tribus Volum. editam perſtrinxerat Amelotus Huſſæus in Tiberio ſuo edito Bruxellis 1683. 4. & recuſo Pariſ. An. 1684. 8. Hinc Fremondus Ablancurtius Perroti filius A. 1686. libellum Ameloto oppoſuit cui titulus: *L'Ablancourt vangé*. Itaque Amelotus ipſe cœpit ſuam Taciti verſionem in lucem edere, in cujus præf. plura adverſus Ablancurtium, Pariſ. 1690. 4. & Hagæ 1692. 2. vol. 12. & Roterd. 1709. 12. 4 vol. in qua poſtrema edit. translatio libri XI. XII. XIII. accedit, & Notæ Politicæ atque Hiſtoricæ ſingulis paginis ſubjectæ ſunt. Recuſa hæc editio Amſt. 1716. 12. quatuor Volum. *Bibl. ancienne & moderne de Mr. le Clerc* Tom. V. pag. 450. P. Richeletus in delectu Epiſtol. Gallicarum T. 1. p. 210. ad Ablancurtii Epiſtolam, qua Tacitum ſuum dedicavit Richelio: *On croit que celui, qui a donné a Tacite en Francois le plus beau tour & l'air le plus vif, c'eſt d'Ablancourt. Son ſtile eſt ſerrè, & a quelque choſe de la force de ſon Original. Un auteur moderne, n'eſt pas, ce ſemble, de ce ſentiment, puisqu'il traduit de nouveau Tacite. On penſe que s'il venoit dans cens ans, il auroit plus de raiſon de ſe donner cette peine, mais qu'aujourdhui il ne travaille que pour les beurrieres. Hetruſco* ſermone reddidit

(a) Non Taciti verſionem, ſed hiſtoriam Regum Galliæ exhibet liber, qui inſcribitur: *Le Tacite François avec des reſlexions Chrêſtiennes & Politiques par Ceriziers.* Pariſ. 1684. 4.

[b] Guido Patinus T. 1. Epiſt. 314. *Monſieur Ablancourt eſt un habile homme. On le blame pourtant de s'être trop donnè de licence à ſon Tacite, & de fait je ne l'entens pas ſi bien que le latin. Je ne ſuis point de votre avis touchant ces traductions, pas une ne me plait. Il n'y en à point qui vaille le tiers de ſon original, ſi ce n'eſt peut être les Metamorfoſes d'Ovide traduites per Renouard, & encore tout cela n'eſt bon qu'à ceux qui n'entendent pas le latin.*

didit Bernardus de Avanzatis Florent. 1637. fol. sed ita obscure adhibitis verbis obsoletis & abusu remotis, ut vix à Florentinis suis intelligi affirmat Janus Nicius Erythræus. Caninii versio Italica Annalium lucem vidit Venet. 1544. 4. 1628. 4. * Canini Angiarii versio ab Adriano Polito interpolata, una cum ipsius Apologia, & Balthasaris Alami Barrienti aphorismis ex Hispanico translatis Venet. 1620. 1670. 4. Exstat & versio Scipionis Amirati, tum Adriani Politii, Rom. 1611. 4. & Georgii Dati Venet. 1563. 1607. 4. Francof. 1611. & quæ cum Balthasaris Alami aphorismis prodiit Venet. 1644. 4. * Vita Agricolæ ex Christ. Rosarii versione Romæ, 1625. 4. *Hispanice* transtulit Emanuel Sveyro Antuerp. 1613. 4. Balthasar Alamus Barrientus (cujus jam aphorismos Italice translatos memoravi) Madrit. 1614. fol. Dom. Carolos Colomo, Antonius de Herrera &c. *Anglica* (a) quoque versione Annalium per Richardum Grenevvey, Lond. 1604. edita usus est Jo. Freinshemius in comparatione versionum Taciti Angl. Hisp. Germ. Gall. 1. 2. & Ital. 1. 2. per quatuor primos Annalium libros, subjecta specimini paraphraseos Cornelianæ, sive paraphrasi eorundem IV. librorum, Argentor. 1641. 8. *Germanicè* translatum memini à Carolo Melchiore Grotnitzio fol. Jac. Micylli versionem Francof. 1612. editam laudat Schottelius. Freinshemius usus est antiquiore versione edita Mogunt. 1535. * Tacitus Latine editus cum *Germanica* versione Jac. Micylli, Rectoris Francof. ac deinde Professoris Heidelbergensis, sic excusa ut post pericopam brevem quamque latinam Taciti, semper eadem ex Micylli vernacula interpretatione latinis descripta literis subjiciatur Francof. 1612. 8. Caroli Melch. Grotnitzii Grodnoviensis interpretatio prodiit A. 1657. 8. *Belgicam* duplicem vulgatam esse versionem narrat Borremansius, unam Fenacolii Amst. 1645. 8. sed quarum neutra vel ab ipsis possit intelligi Belgis. Quare aliam politiorem fideliorem que ab Hoofdio adornatam edi optat p. 109. Variarum Lectionum. Prodiit (b) illa omnium plausu excepta Anno 1684. editore Gerardo Brand, & novissime operibus Hoofdii junctim editis Amstelod. 1704. fol. tomo quarto sive ultimo inserta est. Confer de nobili hoc scriptore, & Belgarum Tacito Petro Cornelio Hoofdio, Petrum Francium Orat. XXIII. quæ est de laude Amstelodami. Inter alia p. 305. refert, quod incredibile possit videri, & à Gerardo Brand in Hoofdii vita con-

(a) Prodiit eadem versio Annalium Anglica, cum libris Historiarum & vita Agricolæ ab H. Savili translatis & commentario illustratis, Lond. 1612. fol.

(b) De præclara Belgica versione Hoofdii, vide Diarium VV. Sevvelli, tvveemaandelyke uyt treksels A. 1704. Nov. & Dec. p. 441.

confirmatur, Tacitum ab eo, ut dictionem ejus plane sibi redderet familiarem, perlectum esse totum bis & quinquagies.
* Codex Taciti cum Commentariis ipsa Lipsii manu, inde à Francisco Hottomanno, Scipione Gentili & Mich. Piccarto emendatis auctisque ex Wagenseiliana venit in Bibliothecam Ampliss. Senatus Lipsiensis. A. 1606. rumor sed vanus fuit libros quosdam Taciti recens repertos in regno Neapolitano. Vide Velseri Opera p. 880. Deperdita Taciti sunt præter libros Annalium & Historiarum amissos, *Orationes* quædam Plinio in Epistolis laudatæ ut II. Epist. 11. in causa Marii Prisci: *respondit Cornelius Tacitus eloquentissime, & quod eximium ejus orationi inest, σεμνῶς.* Periit & *liber facetiarum*, cujus meminit Fulgentius.

CAPUT XXII.

DE PLINIO Juniore & XII. Panegyricis.

Plinii Junioris ætas. 1. *Epistolæ.* 2. *Earum editiones.* 3. *Panegyricus.* 4. *Aliorum veterum latinorum panegyrici.* 5. *Plinii scripta deperdita.* 6. *Liber de viris illustribus & Altercatio cum Hadriano Imp. male tributa Plinio.* 7. *Index Scriptorum à Plinio Juniore in Epistolis laudatorum.* 8.

I. C. PLINIUS SECUNDUS CÆCILIUS (*a*) ex Novo Comο Italiæ Transpadanæ oppido, Plinium Majorem avunculum, Quintilianum & Nicetam Sophistam Præceptores habuit, disertissimum in foro causarum Patronus: variis honoribus, iisque maximis (*b*) in Republ. gestis, Imperatori Trajano charissimus obiisse videtur postremis annis ejus imperii. Vitam Plinii post Cataneum, Lycosthenem, Rittershusium & Christophorum Cellarium consignavit Sassius Gallicus interpres, & diligentissime Joannes Masson, à quo scripta Plinii vita editioni Oxoniensi Epistola-

(a) A Josepho Scaligero vocatur C. *Plinius Secundus Cæcilianus*. Sed vide Vossium lib. 1. de Analogia c. 7. *Veronensem* appellat Beda de sex ætatibus, sive per errorem, sive propter avunculum Veronensem Plinium, à quo fuit adoptatus. Confer Jo. Mansionarii animadversionem de duobus Pliniis Veronensibus oratoribus.

(b) Cum consulari potestate in Bithyniam missus est à Trajano. Confer Gruteri inscript. p. 454. & A. Pagi ad A. C. LXIX. num. IX. ubi disces consularem potestatem (civilem) diversam fuisse ab imperio consulari (militari). Etiam Consulem fuisse constat ex ipsius Panegyrico. Licet enim à Dione, Cassiodoro & aliis inter Consules non refertur, Trajanus ei tertium suum consulatum Anno CHRISTI 100. resignavit, ut præter alios notatum Joanni Lightfooto p. 155. seq. Opp. posthum.

stolarum A. 1703. 8. præmittitur. Castigantur in hac vita nonnulla tradita ab H. Dodvvello in Annalibus Statianis & Quintilianeis, à quo & ipso viro præstantissimo Annales Plinianos exspectavimus. * Plinii vitam ante *Joannem* Massonum descripsit etiam, ac per annos digessit *Iacobus de la Baune* S. I. præmisitque Plinii Panegyrico in usum Delphini illustrato Paris. 1677. 4. Tabellam qua stemma Plinii & cognati ejus exponuntut, vide sis in *Tho. Reinesii* Epist. 54. ad Rupertum pag. 503.

II. Exstant ejus *Epistolarum* florida ingeniosaque elegantia insignium *libri decem*, quorum ultimus Epistolas Trajani & Plinii mutuas de rebus gravissimis (*a*) scriptas complectitur, & Conrad.

(a) Inprimis notatu digna Epistola 97. cujus Tertullianus in Apologetico, Eusebius III. 13. Orosius, Paulus Diaconus, Syncellus, aliique meminerunt, in qua Plinius ex Imperatore rogat quomodo cum Christianis agendum sit, in quibus præter inflexibilem obstinationem nihil supplicio dignum potuerit deprehendere. Epistola 98. respondet Trajanus conquirendos non esse, delatos autem & convictos nisi Christiano nomini renunciaverint puniri oportere. Has duas Epistolas seorsim cum commentariis suis ediderunt Gerh. Jo. Vossius Amstelod. 1655. 12. D. Christianus Kortholtus Kiloni 1674. 4. Easdem illustravit Franciscus Balduinus in commentariis ad edicta veterum Principum Romanorum de Christianis, Basileæ ap. Oporin. 8. Conr. Rittershusius in Principe Trajano, Amberg. 1608. Jo. Tesmarus, Marpurg. 1681. 4. Jo. Christophorus Artopœus in Philologia loci Pliniani de cognitione instituta adversus Christianos, &c. Ex iisdem ut opinor Epistolis ansa data fuit sutoribus fabularum, ut duo crassissima figmenta excogitarent & nobis proderent, quorum unum in Lucii Dextri sive sinistri tenebrionis potius commentitio chronico legitur, Plinium à Tito in Creta Insula conversum ad fidem Christianam, septima Sextilis ad Novocomum Martyrium obiisse, quod Bivarius p. 273. alio figmento probat, auctoritate nempe ementitorum *Titi actorum*, quæ Zenas legis peritus, & Apostoli discipulus, cujus Paulus ad Tit. III. meminit, in litteras misit. Hanc fabulam præter alios explodunt Tho. Ittigius in diss. de Patribus Apostolicis p. 101. seq. Marcus Zuerius Boxhornius, in Hist. universali p. 168. seq. cujus verba cum scholiis suis Jac. Thomasius suæ Plinii Epistolarum editioni præmisit; Guil. Caveus in vita Titi Anglice scripta num. 9. & ex ipsis Catholicis Petrus Halloix ad vitam Ignatii T. I. illustrium Ecclesiæ orientalis scriptorum p. 423. Alterum commentum occurrit in Pseudo Damasceni sermone de defunctis p. 484. in vita Gregorii M. à Joanne Diacono scripta II. 44. Glycæ Annalibus p. 240. in legenda 46. Jacobi de Voragine, & in Constantiensis Concilii reprobatione articulorum Jo. VViclefi artic. 19. (ut alios jam omittam) quo dicitur Trajanus Imperator in vitam revocatus precibus S. Gregorii I. Papæ, veniamque peccatorum suorum impetrasse. Hujus rei Apologiam scripserunt Alphonsus Ciacconus singulari diatriba, Franciscus de Mendoza lib. 2. de floribus Sacris Problemate 6. Alphonsus Salmero T. 14. disp. 27. &c. sed eam fabulosa censent *Alphonsus Tostatus, Dionysius Carthusianus, Dominicus Soto, Franciscus Suarez, Rob. Bellarminus* & *Cæsar Baronius* ap. Georgium Calixtum de bono perfecto summo p. 66. quibus adde *Blasium de Viega* & *Jo. Becanum* ap. Jo. Gerhardum Loco de inferno §. 63. *Possevinum* & alios apud eundem Confess. Cathol. pag. 246. edit. in fol. & apud Gisb. Voetium T. 5. disp. select. p. 538. seq. *Gabrielem Naudæum* p. 14. Apologiæ pro viris doctis Magiæ postulatis, *Leonem Allatium* p. 123. seq. de libris Ecclesiasticis Græcorum, *Natalem Alex.* Sec. 2. part. 1. p. 113. *Paschasium Quesnellum* ad Leonem M. diss. 1. p. 285. *Halloixium* T. 1. de vitis illustrium scriptorum Oriental. p. 429. seq. *Dionysium Sammarthanum* in Hist. Gregorii M. & *Nic. Comnenum* ...

præ-

rad. Rittershusii commentariis illustratus est, quæ separatim lucem adspexerunt Ambergæ Anno 1609. præmissa Plinii & Trajani vita. Quoniam Sidonius novem tantum libros agnoscere videtur (ut Jo. Mansionarius octo.) Hinc librum decimum, quem à Petro Leandro è Gallia in Italiam allatum primus A. 1502. vulgavit Hieronymus Avantius Veronensis, pauci quidam pro hypobolimæo habuerunt, quos multis refellit Catanæus. Rectius alii reliquis eum præferendum putant. Vignolius Marvillius T. 3. Misc. Hist. litterar. p.197. *Le dixieme livre des Epitres du Ieune Pline est le chef d'œuvre de ce grand homme. Ses autres lettres ont de grandes beautez, & des agremens singuliers pour les gens qui aiment les belles lettres, mais celles-ci qui regardent le ministere, sont incomparables, principalement quand elles se trouvent accompagnèes, des reponses de Trajan, qui leur aportent un grand lustre. Iamais rien ne m'à fait mieux concevoir ce que les Romains apelloient* Imperatoria brevitas, *que ces reponses si breves & si sages. Si lès pours esprits se meloint d'ècrire, ils n'ècriroient pas autrement. C'est la le plus haut point de la perfection.* Plinii imitatione Symmachus quoque libro decimo Epistolarum suas ad Imperatores Theodosium, Gratianum & Valentinianum Epistolas uit complexus. * Plinii Epistola de Christianis ad Trajanum Imp. cripta anno Trajani nono, vota decennalia præcedente, cum Plinius Bithyniæ pro Prætore præesset à XV. Cal. Octobr. anni ctavi Trajani. Vide Sam. Petiti diatribam de jure, Principum dictis Ecclesiæ quæsito pag. 40. Idem pag. 37. observat Epistolas mœbæas Plinii & Trajani collocatas esse temporis, quo exaratæ ant, ordine. Sed illam de Christianis epistolam novissime illurandam in se suscepit *Iustus Henningus Bohmerus* JCtus Hallens in dissertationibus Juris Ecclesiastici antiqui ad Plinium Secunum & Trajanum Lipsiæ 1711. 8. De illa conferes etiam ubi lubeit Vincentium Bellovacensem X. 66. speculi Historial. & Jac. ontanum VIII. 16. Philocaliæ pag. 298. seq. & binas Jo. Henci Albini dissertationes, editas Witebergæ 1693. Similis argumenti Epistolam *Tiberiani*, Palæstinæ primæ præfecti ad eundem Trajanum refert Jo. Malala pag. 356. Chronicæ Historiæ. Meminit & Joannes Antiochenus in Excerptis Peiresc. p.818. Apologiam Alphonsi Ciacconii pro fabula de Trajano per preces Gregor. Papæ in vitam revocato ridet If. Casaubonus in Casaubonianis II. Exstat hæc fabula etiam apud Jo. Sarisberiensem V. 8. poliatici, & Vincentium Bellov. X. 68. speculi Hist. exploditur à

Qq To-

enotionibus Mystagogicis è Jure Canonico &c. Gemina narratio de Dinocrate uncto Perpetuæ precibus ex pœnis inferorum liberato reperitur in actis Perpee, & Felicitatis à Luca Holsteinio vulgatis.

Tostato in 4. Reg. 4. qu. 57. Theoph. Raynaudo Tom. XV. Opp. pag. 429. Pompejo Sarnelli in Epistolis Ecclesiasticis Italice editis Neapoli 1680, 4. Epistola XXXVIII. Raimundo Capisuchio Romano in controversiis Theologicis p. 244. seq. Rom. 1670. fol. Nic. Comneno Papadopoli in prænot. Mystagogicis p. 36. seq. Patav. 1697. fol. & à Paulo Preusero diss. de Trajano Imp. precibus Gregorii M. ex inferno liberato Lips. 1710. 4. Codicem Mediceum *Epistolarum* Plinii laudat Nicolaus Heinsius in notis ad Valerium Flaccum p. 316.

III. Prima editio Epistolarum Plinii est ex *Ludovici Carbonis* recensione, sine loco & typographo in fol. A. 1471. excusam testatur Vir Clariss. Mich. Maittaire Annal. typograph. p. 91. & refert editorem in præfatione his utentem verbis: *Ludovicus Carbo Sal. Plu. dicit illustrissimo & Excellentissimo Principi Borsio, Duci Mutinæ ac Regii, Marchioni Estensi, Comitique Rodigii. Gratulari licet sæculo nostro; Dive Borsi, Dux præstantissime; in quo certe optimarum Artium studia maxime floreant; eloquentia & legitima illa eruditio suum tandem decus agnoscat; in pristinamque dignitatem restituta sit, adeo late pateat Romana & Græca facundia, ut jam & Galli & Britanni bonos Oratores, & Poetas habere videantur: ad quam quidem rem commodissimum adjumentum præstiterunt nobilissima Germanorum ingenia, qui artificiosissimas imprimendorum Librorum formas excogitarunt, ut sapientissimorum Auctorum plurima simul eodem temporis momento Volumina in promptu essent; omnesque utilissimi Codices & in magna copia & in leviore sumtu parari possent. - - - Inprimisque has Plinii secundi Junioris Epistolas opera mea emendatas correctasque impressoribus misi, ut quod rarissimum esse solebat, jam commune omnibus fieri incipiat*. Hinc recusæ sunt Neapoli ex recognitione *Iuniani Maji* Parthenopæi, per Matthiam Moravum, 1476. fol. Mediolani 1478. fol. per Philippum de Lavagnia, Mediolanensem: Tarvisii 1483. 4. per Joannem Vercellium. Plinii & Trajani Epistolæ mutuæ, 4. sine anni & loci notatione. Epistolæ, Panegyricus & de viris illustribus, 4. sine anno & loco. Hinc prodierunt Romæ A. 1490. 4. per Eucharium Silber, aliàs Franck, natione Alemannum, curante Pomponio Læto, qui in Epist. dedicatoria ad Varinum Jambertum Innocenti VIII. Pontificis ministrum à cubiculo, collatis à se & revolutis vetustis exemplaribus emendatas Plinii Epistolas testatur. Exstat & editio Bononiensis à Jo. Jucundo ad MS. Parisiense emendata, & à Beroaldo recensita Anni 1498. 4. non 1488. ut excusum in Novellis Reip. literariæ A. 1708. Novembr. p. 596. & Tarvisina: tum Veneta ap. Aldum A. 1504. in qua ex

mem-

membranis Gallicis ab Aloysio Mocenico Senatore Veneto in Italiam allatis nonnulla accesserunt, quæ in prioribus desiderabantur. * Exstant & editiones Paris. 1510. 8. Venet. 1518. 8. apud Aldum, quæ editio cum notis MSS. fuit in Bibl. Almelooveniana p. 226. Hinc Argentorati 1514. ex *B. Rhenani*; Basileæ 1521. 4. & eodem anno 8. apud Cratandrum; & Paris. 1529. 8. apud Rob. Stephanum, cum libro Aurelii Victoris de viris illustribus; & Lugd. 1539. 8. cum libro de Viris illustribus, Svetonio, & Obsequente; & Antuerpiæ 1542. 8. & Parisiis apud Paulum Stephanum 1599. 1605. 1611. 12. & Basileæ ex *Io. Sicbardi* recensione prodierunt. Aliquoties etiam recudit *Henricus Stephanus* cum Græcarum vocum, & sententiarum interpretatione, & ad loca quædam suis atque generi sui *If. Casauboni* notis, quæ in secunda editione A. 1591. 12. demum accessere: prior sine illis lucem vidit 1581. 12. Præterea exstant cum commentario inprimis laudato (*a*) *Ioh. Mariæ Catanæi*, Mediolan. 1506. fol. apud Alex. Minutianum, & Paris. apud Paulum Stephanum 1601. Genev. 1625. 1643. 4. ut omittam *Jani Gruteri* & *Claudii Minois* annotationes. * In editionibus antiquioribus & illa Catanæi, liber octavus noni, & nonus octavi locum occupat, & revera librum octavum serius quam nonum à Plinio editum fuisse disputat Jo. Masson (*b*) in vita Plinii pag. 164. seq. Eundem ordinem probavit *Gaudentius Merula* in suis commentariis. De hiatu porro, qui in editionibus antiquioribus & Codicibus MSS. post libri VIII. Epist. 8. verba: *atque etiam navium patiens*, ita meminit Erasmus in censura Epistolæ S. Hieronymo adscriptæ ad Præsidium de cereo Paschali Tom. 5. edit. Jo. Marcianæi pag. 164. *Vidimus in Epistolis Plinianis tot jam sæculis pro una lectam, & ab eruditis pro una expositam, cum in medio decem intercederent Epistolæ. Quod quidem ex uno duntaxat exemplari deprehensum fuit, sed adeo vetusto, ut ætate Pliniana scriptum videri possit. Nam quis hoc alioqui divinare valuisset?* Cum *Augusti Buchneri* animadversionibus excusæ sunt Plinii Epistolæ Francofurti ad Viadrum 1644. 12. Ex recensione *Marci Zuerii Boxhornii* Lugd. Bat. 1653. 1659. 12. Cum notis Buchneri, If. Casauboni, H. Stephani & *Casp. Barbii*, (cujus postremi observationes ex ejus Adversariis Andreas

(a) In editionibus antiquioribus, etiam *Catanæi*, ordinem librorum immutatum reperio; pro nono enim posuit librum octavum, pro octavo nonum. At in commentariis ipsum suis *Merulam* sequi, qui veteres scriptores Mediolani enarravit, notat Carolus Mutianus Rufus Epistola 117.

(b) Vita Plinii ordine Chronologico digesta à Joanne Masson V. C. longe auctior quam editioni Oxoniensi Epistolarum, & Panegyrici A. 1703. 8. præmissa fuerat, lucem vidit separatim Amst. 1709. 8. In illa sæpius discedit à sententia Virorum præstantissimorum, Antonii Pagi & Henrici Dodvvelli.

Rivinus collegi Jenæ 1650. 8.) Francof. ad Viadr. 1665. 8. additis Plinii, & aliorum panegyricis. Cum notis Alberti Christiani Rothii Lipf. 1694. 8. Eximiæ editiones sunt *Veenbusiana*, quæ *Io. Veenbusio* digerente observationes excerptas variorum & *Io. Frid. Gronovii* adjunctas habet Lugd. Bat. 1669. 8. *Thomasiana* cum *Iac. Thomasii* eruditis de auctore & qui eum illustrarunt prolegomenis, accurateque selectis variorum & ineditis hactenus *Casp. Barthii* notis Lipf. 1675. 8. Hæc ἔκδοσις minus emendate repetita est Halæ Saxonum 1686. 8. & Lipsiæ 1695. 8. quibus postremis editionibus accesserunt notæ quædam, & Plinii Panegyricus cum Analysi brevibusque notis *M. Alberti Christiani Rothii*, Ecclesiastæ nuper Lipsiensis. *Cellariana*, cum observationibus & indicibus *Christophori Cellarii*, Lipf. 1693. 12. & 1700. 12. Denique Oxoniensis (*a*) *Thoma Hearne* V.C. castigata ad MSS. & notas adjunctas vitamque Plinii à doctissimo Massono præfixam habens A. 1703. 8.

* *Christophorii Cellarii* notis in editione Lipf. 1711. 12. adjuncta scholia profutura tironibus, auctore *M. Jo. Christiano Hertzogio*. Denique anno 1712. Lipsiæ 12. Epistolæ & Panegyricus prodierunt illustratæ scholiis perpetuis ad modum Minelli, à *M. Io. Fridr. Weinich*.

Descriptio villarum lib. II. Epist. 17. & lib. V. Epist. 6. tam accurata est & diligens, (*b*) ac si illas vendere Plinius instituisset. His recte intelligendis, præter *Felibienii* Gallicam interpretationem, quæ post edit. Parif. 1698. 12. (*c*) cum iconibus ære descriptis & notis ex architectonicæ artis penu petitis recusa est Amstelod. 1706. 12. consulenda *Io. Mariæ Lancisii* Archiatri nuper Pontificis dissertatio de Plinianæ villæ ruderibus, Rom. 1714. fol. (*d*) & in operibus Lancisii junctim recusis Genev. 1718. 4. Libri VII. Epist. 27. ad Suram de eo *num sint aliquid phantasmata*, ad examen revocant Hallenses in nova Bibliotheca sect. XXXIV. p. 276. seq. ubi responsio exhibetur ad illam Epistolam sub Gustavi Jansoni nomine. Memini etiam narrationem de Agrinoto Pythagorico Philosopho, geminam cum ea quam ibi de Athenodoro Tarsensi Philosopho Stoico refert Plinius, rideri à Luciano in Philopseude. *Ioh. Pricæi* in Epistolas Plinii, quas jam ad prælum paraverat, notas necdum vidisse lucem dolendum est.

Gallica versio elegans Epistolarum Plinii auctore Sassio (Mr. de Saçy, Avocat aut Conseil) prodiit 1701. 12. tribus voluminibus.

(a) De editione Oxoniensi vide Acta Erud. 1704. p. 182.
(b) Menagiana T. IV. p. 58.
(c) Hist. des Ouvrag. des Savans 1698. p. 108.
(d) Acta Erud. 1715. p. 334.

bus. In prima editione A. 1699. 12. tantum exſtant libri quatuor priores. * *Gallice* ante Sacium interpretatus fuerat Bouchardus, cujus mentionem facit Sorellus in Bibl. Gallica. *Italica* verſio excuſa nuper Romæ 1714. 4. lettere di Plinio il giovane, tradotte dal Canonico *Giovanni Antonio Tedeſchi*, e tra gli Arcadi *Orticolo Eleo*. *Germanice* haud contemnendo ſtudio translatas dedit notaſque addidit V. C. Joannes Sartorius, Eloquentiæ in Gymnaſio Gedanenſi Profeſſor Lipſ. 1712. 8.

Binis epiſtolis lib. 2. Epiſt. 17. & lib. 5. Epiſt. 6. illuſtrandis, quibus villas ſuas ruſticas deſcripſit Plinius, apprime faciunt ichnographiæ inſertæ Comiti ruſtico Pithœi, & notæ Felibinii, quas Gallicæ harum Epiſtolarum verſioni adjunxit ediditque Pariſ. 1698. 12. Titulus libri: *Les plans & les deſcriptions de deux des plus belles maiſons de Campagne de Pline le Conſul, avec des remarques ſur tous lex batimens* &c. Epiſtolam quintam libri tertii, & libri ſexti Epiſtolam decimam ſextam, quibus ſcripta, & interitum Plinii majoris, avunculi ſui, Plinius junior perſequitur, notis illuſtravit *Ioannes Harduinus* in limine Plinii Hiſt. naturalis. * Chriſtophori Gothofredi Barthii diſſ. de ſeceſſibus veterum ad mentem Plinii junioris, prodiit Halæ Saxonum 1701. 4. Abrahami Jæſcke Plinius junior Rhetor, ſive præcepta Rhetorica ex Plinii Epiſtolis excerpta & illuſtrata, Lipſ. 1708. 4.

IV. Ex variis orationibus, *quas* in demonſtrativo & judiciali genere Plinius compoſuit, ſolus exſtat *Panegyricus Imp. Trajano dictus*, cum ab eo Conſul deſignatus eſſet Anno U. C. 855. Hanc præſtantiſſimam orationem, cujus ipſe lib. 3. Epiſt. 13. & 18. meminit, una cum Epiſtolis ediderunt illuſtraruntque Cataneus, Janus Gruterus, Boxhornius, A. C. Rothius, Tho. Hearne, & vir multis aliis nominibus præclare meritus de bonis litteris Chriſtophorus Cellarius. His adde editionem Epiſtolarum & Panegyrici Argentoratenſem A. 1635. 4. cum notis variorum, collectore & editore Jo. Jacobo Stoeckero, & Oxonienſem cum notis vulgatam Anno 1686. Seorſim quoque Panegyricum illuſtratum edidit *Iuſtus Lipſius*, & Wittebergæ Anno 1674. 8. *Georgius Caſparus Kirchmayerus*. Exſtat etiam elegantiſſima editio in Belgio cum eruditis *Dom.* (*a*) *Baudii*, & Variorum notis adornata Lugduni Bat. 1675. 8. * Voiturio judice, nimium in Panegyrico indulſit

(a) Baudius A. 1603. Lugduni Batavorum publicis prælectionibus Plinii panegyricum expoſuit. *Nec me deterret*, inquit, *ab hoc incepto, ſed potius cunctanti calcar admovet quicquid eruditiſſimus Cataneus, Livinens, & utroque multis rebus potior Lipſius in eo genere elaborarunt* —— —— *Vix ulla recitatio noſtra caret juſta reprehenſione σφαλμάτων* [illegible], *cum anteſtatione tamen honoris*. Centur. 3. Epiſt. 1. ad Vvovverum.

dulsit Plinius ingenio suo, & acumina captavit, quæ etiam sententia Dominici Bohurii in libro, la maniere de bien penser dialogo 3 pag. 236. seq. Apud Isidorum VI. 8. Originum, & Rabanum Maurum libro V. de universo cap. 5. T. 1. Opp. p. 96. Panegyricus *est licentiosum & lasciviosum genus dicendi in laudibus regum, in cujus compositione homines multis mendaciis adulantur. Quod malum à Græcis exortum est, quorum levitas instructa dicendi facultate & copia incredibili, multas mendaciorum nebulas suscitavit*. Exstat etiam disquisitio Pliniana F. I. A. an vivo Principi dicendus sit Panegyricus, edita A. 1656. 4. quæ mihi ejusdem generis videtur esse percontatio, ac si quis quærat, num laudandus sit defunctus. Laus enim, virtutis testimonium ac stimulus, nec in extincto sera aut supervacua, nec in vivo & spirante propter adulationis qualemcunque suspicionem reprehendenda esse videtur.

Panegyricum Plinius dixit in frequenti Senatu præsente Trajano, anno ipsius imperii tertio, Urbis 853., CHRISTI 100. ætatis suæ 39. Kal. Septembris, cum iniret Consulatum bimestrem cum Cornuto Tertullo. Hic editus etiam est Viennæ A. 1513. curante Jo. *Cuspiniano*: & Basileæ, cum aliis Panegyricis ex edit. *B. Rhenani*, apud Froben. 1520. 8. & seorsim ex recensione *Tan. Fabri*, Salmur. 1671. 12. atque cum Plinii Epistolis in modum Minelli illustratis à *M. Io. Fridr. Weinich* Lipſ. 1712. 12. In editione Argentoratensi A. 1635. 4. quæ locupletissimo & pulcherrimo Indice instructa est, & *Matthiæ Berneggero* debetur, nec solum in capita, Gruteri exemplo, sed etiam in minores sectiones divisa, præter Boxhornii Orationem de Trajani vita, Orationemque Baudii, Lipsii vero, Gruteri, Livineji ac Rittershusii, Berneggerique ipsius & variorum annotationes, comparent notæ *Io. Frischmanni*. Notas Baudii negat doletque se potuisse consequi. Excusus etiam Plinii Panegyricus Holmiæ 1699. 8. & cum notis Lipsii & *Christophori Behr*, Gedani 1700. 4. Et cum notis, & indice *Godfridi Ludovici*, & exercitatione de Orationibus Panegyricis Schleusingæ 1700. 8. Denique cum notis *Iacobi de la Baune*, & selectis Variorum, *Lipsii*, *Livineji*, *Catanæi*, *Herm. Ragani*, *Baudii*, *Rittershusii* & aliorum, Lond. 1716. 8. Cum versione *Italica* è regione posita Genesii Soderini: Venet. 1688. 12. Vide museum Minervæ Venetæ (Galleria di Minerva) T. 2. p. 373. de illo Soderino, Giornale de' letterati d' Italia Tom. XXII. pag. 262. seq. *Gallice* vertit post Jacobum Bauchart (a) Parif. 1631. 8. & Menardierium 1638. 4. 1642 12. Abbas Espritius, Academiæ Regiæ Gallicanæ Sodalis Parif. 1677. 12. Atque hæc versio addita est recusæ apud

Belgas

(a) Specimen illius in memoriis Trevoltinis A. 1709. mem. se Majo p. 903. seq.

Belgas interpretationi Epistolarum Plinii, quæ Lud. Sacio auctore Parif. 1701. 12. lucem vidit. Denique Panegyricum & ipse Sacius (a) ejusdem Academiæ Gallicanæ inclytus Collega transtulit Gallice Parif. 1709. 12. *Danice* M. Petrus Brinch, cum notis, Hafniæ 1708. 8.

V. Eadem Plinii oratio familiam ducit inter XII. PANEGYRICOS VETERES Variorum auctorum, qui Plinii Epistolis subjiciuntur in editione Francof. ad Viadr. 1650. 1665. 8. * Panegyrici veteres subjuncti etiam sunt Epistolis Plinii à Casaubono illustratis, editisque ab Henrico Stephano 1591. 12. Hujus editionis è Bibliotheca Gudiana exemplum accepi, in quo Panegyrici ab erudita manu collati sunt cum MS. Nactus etiam sum editionem Gruteri Francof. 1607. 12. itidem cum MS. commissam. Cæterum panegyricos ipsos paulo diligentius jam commemorare juvat. Sequitur igitur post Plinianum

II. *Claudii Mamertini* Senioris Panegyricus dictus *Maximiano Herculeo* Augusto, die Urbis Romæ natali XI. Cal. Martii in Gallia, (Treveris fortasse) A.C. 292. De hujus Panegyrici auctore dubiam litem esse ait Hadrianus Junius lib. IV. animadvers. cap. 11. ubi insignem ejus locum illustrat.

III. *Ejusdem* Genethliacus *Maximiani & Diocletiani* Augustorum, dictus coram Maximiano post ejus quinquennalia eodem A.C. 292. non diu post priorem.

IV. *Eumenii pro restaurandis scholis* Æduorum Augustodunensibus Oratio ad Virum perfectissimum Præfectum Galliæ Lugdunensis primæ, dictus post A.C. 297. Constantio Cæsare necdum Augusto. Eumenius iste Rhetor fuit Augustoduni in Gallia, non vero Cliviopoli ad Rhenum. Vide Jo. Braunium de vestitu sacerdotum Hebræorum lib. II. c. 5. pag. 390. seq. & Tillemontii Hist. Imperatorum Tom. IV. pag 47. ubi inter alia observat Eumenii panegyricum, quem Herculeo prius dixerat, intercidisse. Statuam Eumenio positam una cum veteri inscriptione habes etiam apud V.C. Jo. Frid. Nilantum notis ad Benedictum Balduinum de calceo pag. 109. Ex porticu vero illa Augustodunensi, in qua omnium locorum situs, spatia, intervalla descripta fuisse testatur Eumenius panegyrico pro restaurandis scholis cap. 20. adhuc reliquiæ quædam restant nuper inventæ & observatæ. Vide Memorias literarias Dombenses sive Trevoltinas A. 1706. pag. 97. seq.

V. *Ejusdem* (an incerti) *Epithalamius* Maximiano Herculeo & genero Constantino Augusto dictus A.C. 308. in nuptiis cum Fausta Maximiani Imp. filia celebratis.

(a) Journal des Savans 1709. pag. 105.

VI. *Ejusdem* Panegyricus *Constantio* Imp. Treveris Augustodunensium dictus post Britanniam superatam A. C. 296. absentibus duobus Augustis, Diocletiano & Maximiano, Cæsareoque Galerio.

VII. *Ejusdem* Eumenii Panegyricus *Constantino* Augusto dictus Treveris circa A. C. 309. die ejus Urbis natali, paulo post natale festum Constantini (25. Jul.) Augustodunensium nomine, quam Urbem ut invisat petit capite XXII. Aquisgranum Patriam suam videtur innuere, licet Sigonius Bibractem Æduorum intellexerit. Vide Velseri Opera pag. 406. Capite ultimo liberos suos Constantino commendat, quinque numero, inque his unum jam summa fisci patrocinia tractantem.

VIII. *Eiusdem* gratiarum actio Flaviensium sive eorundem Augustodunensium (hæc enim est Flavia Æduorum, confer Tillemontium Tom. 4. Hist. Imperator. pag. 189.) nomine de remissis debitis à *Constantino* Augusto, dicta Treveris A. C. 311. Vide eundem Tillemontium pag. 177. 567. 475. Antonii Pagi diss. Hypaticam pag. 142.

IX. *Incerti* (a) (*fortasse Nazarii*) Panegyricus *Constantino* Augusto Constantii F. Treveris dictus A. C. 313. post devictum Maxentium.

X. *Nazarii* Panegyricus dictus *Constantino* Aug. Filiisque Cæsaribus Romæ Cal. Martii A. C. 321. Mentio hujus Nazarii apud S. Hieronymum in Chronico, & Ausonium in commendatione Professorum Burdegalensium XIV. vers. 9. Hieronymus quoque filiam Nazarii *Eunomiam* virginem Christianam in Eloquentia patre non inferiorem celebrat.

XI. *Claudii Mamertini* (diversi ab eo cujus Panegyricos Maximiano dictos supra memoravi) pro Consulatu gratiarum actio ad *Iulianum* Imp. dicta Romæ Cal. Januarii A.C. 362. Mamertinum Promertinum, Juliani Prætorio præfectum vocat Adrianus Junius lib. IV. cap. 9. animadvers. Mentio hujus Mamertini apud Ammianum Marcellinum XXI. 8. & 10. Confer Tillemontium Tom. 4. Hist. Imperatorum p. 964. seq. & de Nazario p. 385. seq.

XII. *Latini Pacati Drepanii* Panegyricus præsenti Theodosio M. Augusto dictus A. C. 361. Romæ Cal. Sept. spectante Senatu, cum Imperator interfecto Aquilejæ Maximo triumphans in Urbem reversus fuisset. Hunc Drepanium Nitiobrigem (ex Aginno Nitiobrigum Metropoli) fuisse innuit Sidonius VIII. 11. Epist. Proconsulem ex Ausonio intelligimus, qui ejus sæpe meminit.

Filium

(a) Aquisgranum patriam suam videtur innuere c. 21. licet Sigonius Bibractem Æduorum intellexit. Vide Velseri Opera p. 406.

Filium quoque appellat, ætatis vel amoris causa. Cæterum alius & junior est Pacatus, ad quem Symmachus VIII. 12. & XI. 58. 69. Epist. Junior quoque Drepanius Florum hymnographus, de quo infra Petrus præterea Franciscus Chiffletius in Paulino illustrato alium notat fuisse Pacatum, qui Uranio promisit S. Paulini se vitam versibus scripturum esse. Alius deinde Minutius Pacatus Grammaticus, de quo Socrates III. Hist. & Svidas in Πάκατος. Seorsim Drepanii Pacati Panegyricus Joh. Scheferi commentario illustratus prodiit Holmiæ 1651. 8. Miris laudibus effertur à Casp. Barthio p. 559. ad Claudian.

Hisce in quibusdam editionibus additur *Ausonii* gratiarum actio pro Consulatu, dicta *Gratiano* Augusto A. C. 379. & sępius edita una cum cæteris Ausonii scriptis, de quibus dixi lib. 3. c. 10. H. Stephanus adjunxit etiam Panegyricos *Claudiani*, versibus scriptos, & inter jucundissimi illius Poetæ carmina obvios. Addunt & editiones nonnullæ Panegyricum *Ennodii*, Italiæ Regi *Theodorico* dictum Mediolani vel Ravennæ circa A. C. 507. vel 508. editumque cum aliis Ennodii scriptis etiam inter Sirmondi Opera Tomo I. & aliquibus Cassiodori editionibus, & ad calcem Vitæ Theodorici à Jo. Cochleo scriptæ, atque à Jo. Peringskiold V. C. illustratæ Holmiæ 1699. 4. pag. 201. seq. cum Sirmondi & Andr. Schotti notis pag. 605. seq.

Panegyricos post B. Rhenanum Basil. 1520. 8. Paulum Navium Venet. 1576. 8. Jo. Levinejum, Lævini Torrentii sororis filium, Antuerp. 1599. 8. Paulum Stephanum 1600. fol. accurate recensuit Janus Gruterus, qui Francofurti 1607. 12. edidit cum suis; Livineji, *Val. Acidalii* & *Conr. Rittershusii* notis & castigationibus. Hisce Parisienses addidere, ad Plinii quidem Panegyricum notas Catanei, Fr. Balduini, Lipsii, & Hermanni Rayani, ad Eumenii pro restaurandis scholis & Pacati Panegyricum Theodosio dictum observationes Fr. Balduini, ad Ausonii gratiarum actionem notas Eliæ Vineti & Jos. Scaligeri, ad Ennodii orationem scholia Andreæ Schotti & Jac. Sirmondi, tum in omnes Panegyricos annotata Claudii Puteani, Theodori Pulmanni, Andreæ Schonhorii, non prætermissis etiam quæ ad loca nonnulla observarunt Petrus Faber Sanjorianus & Franciscus Juretus Paris. 1643. 12. 2. Vol.* Prodierunt etiam Duaci A. 1595. 8. ex officina Balthasaris Belleri, inscriptique sunt *Latino-Attici Oratores*, objecta Jul. Cæsaris Scaligeri Oratione in luctu Audecti Cæsaris filii. Repetita hæc editio Viennæ Austriæ 1694. 12. Conr. Rittershusii reliquiæ conjecturarum in Panegyricos veteres viderunt lu-

cem

cem A. 1604. 4. Insulæ, ad calcem parænericorum veterum Goldasti. Editio præclara Jacobi de la Baune S. I. in usum Delphini adornata Paris. 1677. 4. Amstel. 1701. 8. digna est quæ recudatur, jam enim propter raritatem septem vel octo venditur Joachimicis. In paucis locis à sensu Plinii aberravit, ut cap. 41. verba: *feres Cæsar curam & sollicitudinem consularem*, exponit: *Tu itaque ærarii curam quam gerere Consul debeo in te transtulisti*. Cum vera sententia sit: *Non male feres Cæsar, me tanquam consulem de bono sollicitum publico ex te quærere &c.* Cap. 24. *Ambulas inter nos, non quasi contingas*. Interpretatur: *perinde quasi nemo te in via contingat atque eunti obstet*. Sed contingere dicitur de insigni fortuna ac felicitate. Itaque Plinius dicere voluit, Trajanum inter privatos ambulare tanquam pares, non ut qui velit hoc ab illis ita accipi, ac si per hoc eis contingeret inusitatus honor & singularis felicitas. Hinc statim subjungit: *& copiam tui non ut imputes facis*. Attamen hæc atque si quædam sunt id genus non adeo multa alia haud obstant, quo minus egregiam illustrandis Panegyricis operam navasse merito existimetur. Panegyricum Plinii ex Jac. de la Baune editione additis ad ejus notas variorum annotationibus Lond. 1716. 8. recusum disces ex Actis Erud. 1717. p. 183. Christophorus Cellarius Plinii panegyricum à se illustratum plus semel vulgavit cum ejusdem Plinii Epistolis, Panegyricos autem cæteros separato volumine, Halæ Sax. 1703. 8. de qua editione vide sis Acta Erud. illius anni p. 155. Novissime Panegyricos ad quinque Codices MSS. castigatos cum versione Italica notisque Historicis & numismatibus Imperatorum, quibus Panegyrici dicti sunt, ad exemplum Jacobi le Baune edidit *Laurentius Patarol* (a) Venet. 1708. 8. Expectamus etiam illustrandos à Clariss. Viro Christophoro Gottlieb Schvvartz, Professore humaniorum litterarum dignissimo in Academia Altdorfina. Gallicam Panegyricorum versionem promisit Jo. Marius Mares Tilladetus.

VI. Multa vero alia scripsit Plinius, ut libros de Helvii ultione, quorum meminit lib. VII. Epist. 30. & lib. IX. Epist. 13. & Orationes, è quibus ipse laudat Actionem pro Accia Variola lib. VI. Epist. 33. è qua Sidonius VIII. 10. Epist. ait eum plus gloriæ de centumvirali suggestu domum retulisse, quam cum M. Ulpio (Trajano) incomparabili Principi comparabilem panegyricum dixit. Orationem ad municipes suos, cum Bibliothecam delicaret, lib. I. Epist. 8. &c.

(a) Journal des Savans A. 1709. pag. 356. & 1711. p. 568. Memoires de Trevoux 1711. p. 1485.

3. & lib. II. Epist. 5. Varia itidem lusit carmine, tam Græco, quam atino, de quibus vide lib. VII. Epist. 4. Sed illa omnia pridem nterciderunt.

Quanta cura & diligentia in scribendo usus fuerit, ipse auctor est ib. VII. Epist. 17. ad Celerem: *Nullum emendandi genus omitto, ac primum quæ scripsit ipse pertracto, deinde duobus aut tribus lego, mox aliis 'ado annotanda, notasque eorum si dubito cum uno rursus aut altero ensito, ac si quid mihi credis, tunc acerrime emendo, nam tanto digentius quanto sollicitius intendo - - - - Cogito quam sit magnum da- : aliquid in manus hominum, nec persuadere mihi possum, non & cum ultis & sæpe tractandum, quod placere & semper & omnibus cupias.*

VII. Sæpius quoque sub Plinii nomine lucem vidit *liber de viris lustribus*, sed ille auctorem agnoscit Aurelium Victorem, ut in- 'a libro tertio est annotatum. Neque *Altercatio cum Hadriano Imp.* ve responsa ad interrogata Adriani, sunt Plinii Secundi, uti in lit. Monasteriensi A. 1597. inscribuntur, sed Secundi sophistæ theniensis, quem Epithyrum vocatum esse legitur ap. Philostra- m lib. 1. de Vitis sophistarum p. 543: ubi ἐπίουρον h. e. *subscudem* 're *clavum ligneum* scribendum recte ex Svida monuit Holstenius & ochartus. Apud eundem Svidam perperam legas hunc ipsum Se- ndum Sophistam Plinium cognominatum esse. Sed utique scri- erat Svidas: ἐχ δὲ ἐχρημάτιϛε Πλίνιος. De hoc Secundo dixi lib. II. bl. Græcæ c. 13. p. 502. seq. * In Bibl. Bodlejana exstant An- osaxonica Dialecto quæstiones & responsiones inter Adrianum & theum, sub quo monstro nominis Epictetus latere videtur. Me- nit Catalogus MSS. Anglosax. in Tomo 2. thesauri linguarum ptentrionalium Hickesiani p. 93.

Plinii nostri Secundi fere æqualis fuit *Iulius Secundus* Orator, jus elegantiam celebrat Quintilianus XII. 10. & X. 1. De eodem nsulendus auctor de causis corruptæ eloquentiæ. Nescio an di- ·sus *Secundus* Orator, quem Othoni Imp. ab Epistolis fuisse nar- Plutarchus in Othone p 1070. E. Alius *Carinus Secundus* Rhe- , quem Caligula in exsilium egit, quod exercitii causa in Tyran- : declamasset, teste Dione lib. LIX. p. 656. Alius Secundus Sal- ius, de quo Ammianus XXII. 3. Ceterum admodum frequens 'cis Romanis à numeris nomina imponere. Sic *Marcus Primus* urrit apud Xiphilinum Augusto p. 71. *Tertii* amanuensis sui me- iit S. Paulus Rom. XVI. 22. *Tertulli* etiam huc spectant & *Ter- ani* ac *Tetradii*, *Pentadique*. De *Quarto* quodam consulenda rtyrologia 3. Nov. & Bivarius ad Pseudo-Dextrum p. 103. *Quin- Quintilli*, *Quintillæ* passim occurunt, uti *Sexti* quoque & *Sex- i*, *Septimiique*, neque *Octaviorum* obscurum nomen. *Septimæ*

etiam

etiam cujusdam mentio apud Ciceronem IX. 10. ad famil. ad quem locum Paulus Manutius annotat, filias haud raro ab ordine nascendi appellatas, *Primam*, *Secundam*, *Tertiam*, *Tertullam* &c. De *Nono* Medico dictum libro VI. Bibliothecæ Græcæ, *Decimi* magis etiam obvii, & pro undecies mille Martyribus, quas Ursulæ socias ferunt, nonnulli eruunt *Undecimillam* Martyrem. * Nominibus hominum, quæ à numerorum aliquo petere soliti sunt prisci, addes *Primum* Episcopum Alexandrinum apud Euseb. IV. 1. Hist. & 4. *T. Cæsium Primum* in Voto ad Fortunam Prænestinam apud P. Pithœum libro IV. Vett. Epigrammatum. *M. Unicum* Poetam Elegiarum scriptorem apud Martialem XII 43. *Primulum* Martyrem, X. Maji Tom. 2. Act. Sanctorum Maji pag. 551. *Primum* Presbyterum ibid. pag. 427. *S. Primam*, cultam Carthagine, de qua Procopius VI. 5. de ædificiis Justiniani. *Saturninum Secundum*, de quo Valesius ad Sozomeni VI. 3. *Quartum* & *Quintum* Martyres pag. 555. *Sextum Annalem*, de quo jocus Tullii apud Macrobium VI. 1. Omitto quæ de *Pentadiis*, *Octaviisque* referre in promtu est, & quæ de *Sextis* Reinesius in syntagmate Inscriptionum p. 847. De *Tertia*, *Quarta*, *Tertulla*, *Quinta*, *Decima* Ez. Spanhemius de usu numismatum Tom. 2. p. 40. seq. *Ximillam* nescio quibus rationibus præferunt nonnulli præ *Undecimilla*. Δωδεκάτης meretricis nomine Comœdiam scripserat Philyllius teste Suida. Sed missis hisce institutum nostrum prosequamur.

VIII. INDEX Scriptorum à PLINIO juniore in Epistolis laudatorum.

Accius lib. V. Epist. 3. Æschines I. 20. II. 3. IV. 5. IX. 26.
Antoninus bis Consul, & Poeta IV. 3, 18, 27. V. 10.
Antonius (Marcus) V. 20.
Appius (al. Oppius) IX. 35.
Aratus V. 6.
Aristophanes I. 20.
Artemidorus Philosophus III. 11.
Asinii Galli libri de comparatione patris, & Ciceronis VII. 4.
Attilii dictum *præstat otiosum esse quam nihil agere* I. 9.
Augurinus (*Sentius*.) IV. 27. IX. 8.
Augustus V. 3. X. 71. 83.
Brutus (*Marcus*) V. 3.
Cæsar (C. *Julius*.) I. 20. III. 12. V. 3.
Callimachi Epigrammata IV. 3.
Calpurnii Pisonis ἐρωτοπαίγνιον. V. 17.
Calvus I. 2. 16. IV. 27.
Caninius Dacici belli scriptor VIII. 4.
Capito (*Titinius*) VIII. 12.
Cato I. 20. III. 12. IV. 7. 27.
Catullus I. 16. 90. IV. 27. V. 3.
Cicero, *Vide* Tullius.
Cluvius IX. 19.
Cœlius I. 29.

De

CAPUT XXIII.

DE FLORO, & AMPELIO.

Flori ætas. 1. *Epitome rerum Romanarum.* 2. *Editiones.* 3. *Argumenta librorum T. Livii.* 4. *Ampelius.* 5.

I. L. ANNÆUS (*a*) FLORUS patria ut videtur Hispanus, & forte ex Senecarum gente, sub Hadriano Imp. scripsit, ceu ipse innuit,

II. *Epitome de gestis Romanorum*, sive *Rerum Romanarum* libros *IV*.

(a) In quibusdam codd. L. Julius Florus, in aliis L. Annæus dicitur, quo de vide Vossium de Hist. Latin. pag. 164. Hinc Volaterranus eum putavit esse Julium Florum Secundum, quem jam dixi ab eloquentia laudari à Quintiliano, qui & patruum ejus Julium Florum commemorat. Elias Vinetus vero ad Auson. & A. Schottus ad Aurel. Victorem non dubitant breviarium hoc tribuere L. Annæo Senecæ, Lactantii auctoritate ut videtur persuasi, qui VII. 15. ubi Flori sententiam de ætatibus Populi Romani referre videtur, Senecam laudat auctorem. Sed non plane verba breviarii adducit, neque adeo sententiam accurate; atque idem vel simile potuit etiam Senecæ in mentem venire. Rectius itaque Vossius cum Salmasio eundem esse existimat Florum, qui in Epist. ad Hadrianum Imp. ap. Charisium ait se poematis delectari, & cujus in Hadrianum versiculos refert Spartianus. Idem Vossius Florum nostrum suspicatur auctorem Octaviæ, quæ inter Senecæ tragœdias ultima est. Etiam pervigilium Veneris, & versus Trochaici de qualitate vitæ sub Flori nomine circumferuntur, de quibus dixi libro IV. Alius Julius Florus auditor Porcii Latronis, Galliarum sub Tiberii imperio in eloquentia primus, qui laudatur à Seneca Rhetore & Quintiliano. Alius Florus sub Nerone, de quo Arrian. Epist. lib. I. cap. 2. &c. Etiam Florus quidam loquens inducitur à Plutarcho VIII. 1. & 10. sympos. Dicebant autem veteres florus pro florido, ut alii colorus pro colorato. Vide Voss. de vitiis sermonis p. 331. edit. novæ.

IV. (*a*) ab U. C. ad Jani templum prima vice clausum sub Augusto Imperatore. Supra lib. 1. cap. 11. observatum est, T. Livii Historiam Romanam idem fere sibi temporis spatium describendum proposuisse, unde fuerunt qui Livii Epitomen his libris contineri dicerent. Sic in editione Florentina An. 1510. 8. Justino hi libri subjiciuntur ex Phil. Beroaldi recensione, hoc titulo: *Flori Epitomata quatuor quam cultissima in X. T. Livii Decades*. Sed à Livio non semel in hoc opere dissentire Florum notavit Lipsius in Electis lib. II. cap. 5. Multus autem Florus est in laude rerum à Romanis gestarum, ut non tam narrare bella, quam perpetuum victoriarum pæanem, florida, sed interdum ad Poeticam (*b*) accedenti dictione decantare videatur *brevis hic & comtus Historicus*, ut vocatur à Julio Celso p. 118. edit. Grævii. * Florus sub Trajano scripsisse colligitur ex verbis procemii lib. 1. *nisi quod sub Trajano principe movet lacertos, & præter spem omnium senectus Imperii, quasi reddita juventute revirescit*. Qui sub Adriano malunt, cum Nazariano Codice legunt *movit lacertos*. His assentirer, si deinde diceret *reviruit*, (non *revirescit*) nec Hadriani omitteret mentionem. Quod vero ait ab Augusto, haud multo minus fuisse cum scriberet, annos CC. legendum Cl. Neque his est adversum, quod postea etiam alia scripsit Florus Hadriani ætate, unde à Charisio lib. 1. pag. 38. citantur Annæi Flori ad D. Adrianum, verba: *Poematis delector*, & pag. 113. *quasi de Arabe aut Sarmata manubias*. Et Spartianus in Adriani vita cap. 16. refert eum Floro poetæ scribenti ad se, *Ego nolo Cæsar esse* &c. rescripsisse: *Ego nolo Florus esse* &c. Huic enim Floro etiam tribuunt viri eruditi quæ inter vetera poemata vulgavit Petrus Pithœus, de qualitate vitæ, & pervigilium Veneris, & tertium quod incipit: *venerunt aliquando rosæ*. Hermannus Zœstius, Monachus Cisterciensis, qui sæculo XV. scripsit, de Ecclesiastica potestate c. 6. secutus Lactantium VII. 15. *Non inscite* Seneca *Romanæ urbis tempora distribuit per ætates*; Hoc à Floro factum, fieri etiam potuit à Seneca. Vel Annæum Senecam pro Annæo Floro Lactantius & inde Zœstius laudavit. Quintilianus lib. X. cap. 3. memorat Julium Florum patruum Julii Se-

R r cundi

(a) Stephanus Pighius ad Valerii Max. IV. 8. hæc supplenda esse monet in Flori 2.7. 8. *Aderant Rhodii nauticus populus. Nam Rhodos opinatissima insularum metropolis cum pæne omnibus Cycladibus arma pertimescens Romam jam dudum se fœderatam populo illi conjunxerat, & navali bello solatia condonabat*. Multa ex Floro repetit Jornandes de origine Mundi & actibus Romanorum.

(b) Dictionem audaciorem & frigidas argutias erroresque nonnullos in Floro reprehendit Grævius in præf. Apologiam pro Floro adversus Grævium scripsit Laur. Begerus in Prolegomenis ad suam edit. Utramque lectu dignam commentationem recudi curavi in Præfationibus & Epistolis Grævii à me collectis & editis Hamburgi 1707. 8.

cundi miræ facundiæ viri, & ipsum in eloquentia Galliarum principem. Ab hoc sanguinem ducere Florum nostrum scribit notis ad Quintilianum Turnebus. *Hinc credo*, inquit Burmannus pag. 933. *hausit Erycius Puteanus lib. 1. Hist. Insubricæ opinonem suam, Florum fuisse filium hujus Flori, nobilissimi Oratoris, & de quo Seneca controversia 25. Sed ille* L. Annæus Florus *cum vocetur, ex Annea gente & Hispanus fuisse videtur,* (a) *unde & in MSS. quibusdam* Senecæ *quoque nomen habet. Vide Vossium 1. de Hist. Latin. cap. 30. & ex eadem forte gente* Sex. Annæus Florus *fuit in lapide apud Fabrettum pag.* 615. De Julio Secundo *vidimus ad cap. 1. hujus libri.* M: Julius Florus *occurrit apud Gruterum DCCXCII. 3. an vero hic descendat ex Julio Floro, ad quem est Horatii Epistola tertia libri primi, nescio, neque etiam an idem sit qui Tacito lib. III. annal. 40. inter nobilissimos Trevirensos memoretur.* Julii Flori *etiam* prologum de historiis *sive* de ætatibus seculi *exhibet Philippus Labbeus in Bibl. nov. MStor. Tom. 2. pag. 190. sed qui, si verus est titulus, inferiorum longe est temporum, ut stilus sordidior ostendit, scriptor.* At in prologo isto Julius ipse Florus citatur, ait enim; *Hunc Julius Florus auctor sive collector vocavit flores historiarum, ideirco quia eundem ordinavit à Nino primo Rege Assyriorum, & ab Abraham usque ad Nativitatem CHristi. Sed quia abhinc usque ad nostrum tempus collectus est, Chronicum omnium temporum vocamus* &c. Multa è Floro Jornandes, multa etiam Freculfus in Chronico, Vincentius Bellov. & & alii juniores. Ex Freculfo loca quædam Flori restitui posse Clariss. Schœtgenius annotavit. Cæterum in castigandis antiquis scriptoribus ex sequiorum, verba eorum jam decurtantium, jam interpolantium testimoniis cautius agendum esse docet Rupertus ad Florum pag. 108. ubi de Jornande. Florum, perpetuum Horatii imitatorem observat Rosellus Baumon in Massoni Hist. Critica Rei literar. Tom. 14. p. 222. Columnam rostratam (*b*) non illam ipsam veterem Duillianam, sed ejus loco aliam diu post illa tempora restitutam & A. C. 1560. Romæ in foro inter arcum Septimii & Capitolii radicem effossam (*c*) hodie adhuc superesse Viri docti non sine verisimilitudine suspicantur. Vide Sirmondi Opera Tom. IV. pag. 587. 598. Eam exhibet etiam Laur. Begerus, ad Flori II. 2. *Petrus Ciacconius* Toletanus supplevit & illustravit Rom. 1608. 8. Prodiit etiam suppleta & commentario illustrata à *Gangesio Gozzeo*, Rom. 1635. 4. Italicè,

III. Edi-

(a) Confer Nic. Antonium lib. 1. in Bibl. vet. Hispanæ c. 16.

(b) Meminere Plinius XXXIV. 5. Quintilianus I. 7. pag. 87. Silius VI. 663. Sextus Rufus in descriptione Romæ, regione VIII. & Servius ad 3. Georg. qui videtur indicare duas fuisse.

(c) Vide Steph. Vinandum Pighium T. 2. fastorum Rom. ad A. U: C. 493. p. 24.

III. Editionibus à viro Cl. Martino Hanckio annotatis, in quibus præstat quæ *Jo. Freinshemio* accurante cum notis, Chronologia & indice prodiit Argentorati 1636. 1655. 8. adde principem Parisiensem in 4. sine anni & loci nota (excusam Parisiis in Sorbonæ domo, circa A. 1470. ut ex Chevillerio notat Maittaire pag. 87. annal. typograph.) & Lipsiensem in fol. sine anni notatione; in aliis exemplis Annus 1512. (*a*) in aliis 1516. (*b*) additur. Prodiit etiam Mediolani 1510. fol. ex *Philippi Beroaldi*, ut ajunt, castigatione, cujus Epistola ad Petrum Mariam Rubeum Floro præmittitur. Non indiligens editio appellatur Freinshemio in limine notarum ad Florum. *Joh.Cuspinianus*, qui Florum à se recensitum edidit Viennæ apud Joannem Winter, 1511.4. in Epistola ad Joachimum Vadianum, & Joannem Marium ait typographos falso jactasse, quod *Beroaldus* emendando Floro manus medicas admovisset; & nihil minus illas sæpe esse quam medicas, notavit Rupertus notis ad Flori I. 11. 9. p. 182. Confer Nic. Antonii Bibl. Hispanam Veterem lib. 1. cap. 17. p. 81. Justinus & Florus, Venetiis 1512. fol. (*c*). Florus apud Aldum A. 1521. cum Polybio è versione Perotti. * Cum notis *Joannis* Ricutii Vellini, qui à patria *Camertis* nomine notior est, Colon. 1537. apud Gymnicum, & 1540. 8. 1557. 8. Paris. 1541. apud Christianum Vvechelum, una cum Sexti Rufi breviario: & 1560. 12. per Hieron. Marnepum: & Venetiis 1549. forma minore: Moguntiæ 1551. 8. Basileæ 1557. 8. Florus Paris. 1545. 4. L. Annæi Flori, vel potius (ut editori visum) Senecæ rerum Romanarum ex T. Livio epitome in quatuor libros distincta, cum *Eliæ Vineti* pluribus MSS. Codicibus usi notis, Pictavis 1563. 4. Altera Vineti editio vidit lucem Paris. 1576. 4. Cum notis *Joannis Stadii*, Brabanti, Antuerp. 1567. 1584. 1593. Colon. 1579. 1583. 1600. 8. 1626. 12. & Ursellis 1619. 8. Ex recensione *Frid. Sylburgii*, cum Var. Lect. in tomo primo historiæ Rom. scriptorum minorum, Francof. apud Vvechel. 1588. fol.

Commelinianam editionem Heidelberg. Anno 1597. 8. prioribus correctiorem laudat Claudius *Salmasius*, cujus notæ & *Jani Gruteri* additæ in altera Commeliniana Anni 1609. 8. Idem Salmasius Epistola ad Berneggerum: *Notæ illæ, quas pæne puer in Germania olim vestra extrusi in lucem, nihil nisi puerile sapiunt, & infinitis præterea mendis scatent typographicis. Eas recognoscere & multis locis facere meliores, diu est in animo - - - Optimum & vetustissimum* (800. amplius annorum) *fuit exemplar Palatinæ olim*

(a) Bibl. Menarsiana p. 67. (b) Bibl. Perizoniana.
(c) Bibl. Menarsiana p. 70.

Bibliothecæ Nazarianum, quo usus sum in Floro recensendo, & ejus opera innumeras ex eo auctore mendas sustulisse memini. Lugdunensis Editio A. 1606. 8. in qua libri quatuor cum notis *Eliæ Vineti*, (quæ prodierant Pictav. 1563. 4.) *Joannis Camertis* (Basil. 1529. 8. & 1532. fol. Paris. 1539. 4.) *Justi Lipsii* & *Iani Gruteri*, (Heidelb. 1597. 8.) Epitome Livii autem cum notis *Caroli Sigonii* & *Martini Delrii*. * Cum aliis Romanæ historiæ scriptoribus minoribus ex Jani Gruteri recensione Hanov. 1611. fol. ut alias similes aliorum jam collectiones prætercam, quas lib. IV. cap. 4. recensui, in quibus Florus similiter occurrit. Cum notis *Ioh. Isaacii Pontani* prodiit Amst. 1627. forma minore, & 1635. 1654. Florus à *Io. Freinshemio* notis & indice insigniter illustratus primum vidit lucem Argentorat. 1632. 8. Cum notis *M. Zuerii Boxhornii* ad quædam loca Lugd. Bat. 1632. 12. Cum *Jacobi Zevecotii* observationibus maxime politicis Hardervici 1633. 12. Amst. 1638. 12. Halæ Sax. 1665. 12. Observationibus Christoph. Adami Ruperti politicis, moralibus, historicis & philologicis, Norimbergæ 1659. 8. vulgatis subjunctæ sunt Anonymi non contemnendæ in eundem scriptorem observationes politicæ. Cum notis *Rutgeri Hermanidæ* Neomagi 1662. 8.

Cum notis variorum, integrisque Salmasii notis & locupletissimo Freinshemii indice, addito etiam Ampelio prodiit iterum Florus Amst. 1660. 8. cura S. M. D. C. sive *Cornelii Schrevelii* Et ex *Nic. Blancardi* recognitione Lugd. Bat. 1648. 8. Franeck. 1690. 8. De Græviana cum Variorum notis vide Acta Erud. A. 1692. pag. 538. Florus apud Dan. Elzevirium 1664. 12. nitide excusus, subjectumque habens libellum Variarum lectionum ex notis Gruteri, Salmasii, Vineti, aliisque nonnullis editionibus; & Amstel. 1672. 8. cum notis Variorum. Cum iisdem prodiit etiam Hamburgi sine anni nota apud Henricum Volckerum 12. Cum *Joannis Minelli* notis, Roterodam. 1664. 1670. 1680. 12. Cum indice Freinshemii contracto, Aboæ 1675. 12. curante Jo. Gezelio.

Schola belli & Pacis Floriana sive observationes in Florum auctore *Arnoldo Maur. Holtermanno*. Marpurg. 1673. 8.

His adde editionem Flori *Ultrajectinam* variis numorum, veterumque monumentorum (*a*) iconibus, & observationibus *Io. Georg. Grævii* illustratam A. 1680. 8. Parisinam, quam in usum Del-

(a) In his facile eminet omnium monumentorum latinæ linguæ propemodum antiquissimum, columnæ rostratæ imago in æs incisa ad lib. 2. cap. 2. cum Petri Ciacconii supplementis. Hanc columnam Populus Rom. consecravit memoriæ C. Duillii, qui victoriam navalem primus à Pœnis reportavit.

Delphini concinnavit *Anna Tanaquilli Fabri* filia 1674. 4. & Angli recuderunt 1692. in 8. ac Veneti 1714. 4. Denique *Wetstenianam* cum integris *Claud. Salmasii* (*a*) & Grævii longe auctioribus, Freinshemianis plerisque, & selectis Jo. Camertis, *Jo. Stadii* (Antuerp. 1564. 8.) Eliæ Vineti, Jani Gruteri, *Jo. Isaaci Pontani* (Amst. 1672. 12.) *Christoph. Adami Ruperti* (Norimb. 1659. 8.) atque aliorum annotationibus, iconismis ex Ultrajectina editione petitis, & Freinshemiano indice Amst. 1692. 8. & 1702. 8. apud Georgium Galletum. Denique *Laurentius Begerus* luculentissimam Flori editionem serenissimo Principi regni Prussici heredi consecratam adornavit notis Criticis atque Historicis, & pulcherrimo numorum ac veterum monumentorum apparatu instructam. Sed duo tantum libri priores editi sunt Berolini 1704. fol. reliquos antequam perficeret, fatis concessit elegantioris ille antiquitatis peritissimus interpres & ruspator curiosissimus Anno 1705. 20. Febr.

Florus cum notis *Christiani JuncKeri* ad modum Minelli Lips. 1704. 12. Florus & Ampelius, edente *Michaele Maittaire* Lond. 1715. 12. typis nitidis (*b*). Cum notis Germanicis in tironum usus Halæ Magdeburgicæ 1720. 12. Laur. Begerus, in præfatione luculentæ suæ editionis Florum tuetur adversus censuram Clariss. Grævii, quo nomine acerbius paullo perstringitur à Viro docto notis ad Petronium p. 119. 451. Grævii censuram una cum Begeri pro Floro Apologia recudi curavi inter præfationes & Epistolas Grævianas Hamb. 1707. 1713. 8. *Io. Henrici Bœcleri* commentarius in librum Flori quartum inter ejus dissertationes Academicas occurrit p. 504. seq. Ejusdem scriptoris nonnulla in fortuitis suis emendavit vir Cl. *Iacobus Tollius*, quibus se ait elegantiori editioni præludere. Sed is cum magna literarum jactura fati invidiam secum trahens nuper abiit illuc, unde negant redire quenquam. Itaque non Florum tantummodo sed Artemidorum quoque & tot alia χαράκτα incassum ab eo expectavimus.

Gallice post L. Constantem libros quatuor Flori vertit Nic. Coffetellus Ord. Prædicatorum, Regi Galliæ à Consiliis & Episcopus Massiliensis, cujus Historiæ Romanæ Gallice scriptæ ac Parisiis 1647. 1663. fol. editæ præmittitur. Post Coffetellum Mottanus Vayerus Mottani celebris Sceptici filius An. 1656. 1670. cujus

(a) Salmasius vix quatuordecim annos natus Florum illustravit edidit que Anno 1608. Et ipse de se ita ad Jungermannum: *Florus meus non ultra diem septimum ex quo illi manum admovere cœpimus nos tenuit, & fuisset sane pudendum si diutius nos tenuisset, cum stultum esse laborem ineptiarum notissimo versiculo feratur.* Auctiores postea Salmasii notæ prodiere, ut in edit. Lugd. Batav. 1655. 8.

(b) Bibl, ancienne & moderne de Mr. le Clerc, Tom. V, p. 144.

jus vide sis Hexaemeron rusticum pag. 31. &c. Et novam versionem parari à Prevostio, notavit Diarium Londinense, History of the vvorks of the learned A. 1703. p. 222. Exstat & Merici Casauboni *Anglica* versio cum notis, Lond. 1659. 8. *Danica* Magni Wingaardi, Hafniæ 1708. & nescio cujus *Italica* 1546. 8. & alia interprete Santo Conto della Rocca Contrada, Rom. 1639. 12. Venet. 1676. 12. & per Michaelem Angelum Barbonum 1673. 12. tum *Germanica* Hieron. Bruckneri, Gothæ 1679. 8.

Ad imitationem nostri scriptoris compendia historiæ variarum nationum sub Flori nomine prodierunt, ut Petri Berthault Florus Francicus Paris. 1630. Lamberti Sylvii Florus Anglicus Lugd. Batav. 1652. 12. Joachimi Pastorii Florus Polonicus, Lugd. Bat. 1641. 12. Amstel. 1664. 12. Gedani 1679. Jo. Nadani Florus Hungaricus Amst. 1663. &c. Etiam Historiam suam Danicam Flori Danici titulo proscripsit Vitus Beringius, Othiniæ 1698. 1709. fol. * Flori nomine inscripserunt libros suos Petrus à Streithagen Florum Christianum sive Hist. Ecclesiasticæ libros IV. Colon. 1640. 8. Augustinus Ribothus Florum Christianum (*a*) Paris. 1666. 1677. 8. Hieronymus Pexenfelder S. J. Florum Biblicum, 1680. fol. Antonius Boleranus Florum sanctum ab Orbe condito usque ad CHRISTI tempora Paris. 1668. 1674. 12. Everhardus Wassenbergius Florum Germanicum Dantisci 1641. 12. (*b*) Deutscher Florus von den dreyßig jahrigen Krieg Francof. 1647. 12. Erycius Puteanus Historiæ Barbaricæ libros VI. compendio ad exemplum Flori conscriptos Antuerp. 1634. forma minore.

IV. Wetsteniana editio, aliæque non paucæ exhibent præterea sub Flori nomine *Breviarium T. Livii* sive *Argumenta librorum Historiæ Livianæ CXLII.* itaque non eorum modo quos habemus, sed deperditorum quoque, solis exceptis CXXXI. & CXXXII. uti supra in Livio diximus. Hæc argumenta, quæ in universis fere Livii editionibus occurrunt, utrum Flori sint, nec ne, minus exploratum est: à quibusdam ipsi Livio tribuuntur teste Hankio p. 301. lib. I. de Rom. Rer. scriptoribus. Ita certe video sentire Dionysium Gothofredum. Alii ut Bonifacius XV. 5. Hist. ludicræ duos diversos Floros comminiscuntur.

V. Claud. Salmasius Floro insuper subjecit L. AMPELII, Scriptoris Sidonio (*c*) memorati, cæteroqui incertæ ætatis, *libellum memo-*

(a) Confer Tho. Ittigii præf. ad Historiam Eccles. Sæculi primi.

(b) Vide Clariss. Jo. Hubneri nostri Bibl. Historicam Hamb. Centuria 2.

(c) Vide Sirmondum ad Sidonium p. 236. Etiam inter excerpta ex Himerii Sophistæ declamationibus occurrit ap. Photium Cod. 243. ἐκ τῆς εἰς Ἀμπέλιον προσφωνητικῆς. Confer de hoc Ampelio Procos. Ammianum Marcellinum lib. XXVIII. c. 4. & ibi Vales.

L. Am-

memorialem è Francisci Jureti codice à se recensitum, cui eleganti varietate narrationes totius orbis celebriores breviter complectitur, & ab eo tempore plurimis Flori editionibus adjunctus sæpius prodiit. Salmasii in hunc librum promissæ annotationes cum plenioribus ejus in Florum commentariis lucem minime adspexere. Locos aliquot emendavit illustravitque Thomas Munckerus notis ad Mythographos latinos. Comperi etiam Ampelii librum cum Flori tetrabiblo & breviario Rufi Festi in Hetruscam linguam conversum prodiisse Romæ 1672. 12. * L. AMPELIUS Trajano Imp. cujus meminit junior est, scripsitque libellum suum memorialem ad Macrinum quendam. Alius ut videtur Ampelius, cujus apud Symmachum II. 33. & V. 54. 66. (al. 52. 64.) Epist. mentio: Alius ad quem Joannis II. Papæ (qui ab A. C. 532. Dec. 19. sedit) Epistola: *Illustribus ac magnificis Avieno, Senatori, Liberio, Severino, Fideli, Avito, Opilioni, Ioanni, Silverio, Clementino & Ampelio*. Alius etiam Ampelius Eremita, cujus vitam habes in Actis Sanctor. XIV. Maji T. 3. p. 364. seq. Ampelius Italice cum Floro & Rufi Festi libro prodiit Santo Conto interprete Romæ 1639. 12.

CAPUT XXIV.

DE C. SVETONIO TRANQUILLO.

Svetonii ætas. 1. Vitæ Cæsarum 2. Vitæ Grammaticorum, Rhetorum, Poetarum 3. Plinii Vita & liber de viris illustribus Svetonio præter rem tributa. 4. Svetonii editiones. 5. Scripta deperdita. 6. Obiter de monumento Ancyrano. 7.

I. C. SVETONIUS (a) TRANQUILLUS, Grammaticus & Rhetor Romanus, scriptor Vopisci judicio emendatissimus & candidissimus, Plinii (b) Junioris amicus & ab eo adscitus in contubernium, Trajani beneficio cum ἄτεκνος esset jus trium libe-

* L. Ampelius Antiochenus præfectus Urbi, ante annum Urbis MCXXIV. Vide Reines. p. 117. Epist. ad Hofmannum.

(a) Tranquillus dici maluit, cum pater ejus, Svetonius Lenis diceretur. Diversus à C. Svetonio Paulino, de quo Tacitus, quemque cum Tranquilli parente confundit Muretus XV. 11. Var. lect. & Xichon Polentonus in vita Svetonii nostri ap. Pighium in annalibus Rom. V. 3. p. 600. Fuit & Svetonius Octavianus, à quo vitam Taciti Imp. scriptam refert Vopiscus.

(b) Plinius X. 95. Epist. ad Trajanum. *Svetonium Tranquillum probissimum, honestissimum, eruditissimum virum, & mores ejus secutus & studia jampridem, Domine, in contubernium adsumsi, tantoque magis diligere cœpi, quanto propius inspexi.*

liberorum consecutus, Magister Epistolarum, sed ab Hadriano remotus ab illa provincia, quod apud Sabinam, uxorem Imperatoris, injussu ejus, ut ait Spartianus, familiarius se egisset. * De Svetonio consules censuram Jo. Antonii Campani, in ejus Epistolis p. 545. seq. edit. Lipsiensis: & observationes Laisnei, scriptas Gallice, (*remarques sur la personne & les écrits de Svetone*,) & insertas nuper Archimbaldi novæ collectioni (*a*) opusculorum fugitivorum, tomo I.

II. Ex scriptis ejus exstant *vitæ XII. Imperatorum* pari libertate (*b*) ab eo descriptæ ac ipsi vixerunt: *C. Iulii Cæsaris*, quæ initio mutila esse videtur Turnebo, Ursino, Torrentio, Pitisco, & ante hos Lud. Vivi, qui etiam supplementi loco quædam de Julia gente Cæsarisque juventa commentatus est, quæ occurrunt in editione Svetonii Plantiniana cum Torrentii notis 1574. 8. & in Vivis operibus Tomo I. pag. 686. seq. *Octavii Cæsaris Augusti, Tiberii Neronis Cæsaris, C. Cæsaris Caligulæ*, (*c*) *Tib. Claudii Drusii Cæsaris, Neronis Claudii Cæsaris, Sergii Sulpicii Galbæ, M. Salvii Othonis, A. Vitelli, utriusque Vespasiani*, & *T. Flavii Domitiani*. Hæ vitæ in quibusdam codd. & Svidæ testimonio in VIII. (*d*) libros tribuuntur, quam sententiam in sua edit. sequitur Is. Casaubonus: at aliis ac M. Zuerio Boxhornio & Pitisco, qui numerum Svidæ corruptum putat, singulæ vitæ singulos libros absolvunt, quibus præit Vincentius Bellovacensis in speculo Historiali, qui duodecim Svetonii libros laudat.

III. *Liber de Illustribus Grammaticis*. *De claris Rhetoribus liber*, sed majorem sui partem mutilus. Ex libro de (*e*) Poetis *vita Terentii* à Donato excerpta, *vita Horatii* quam Porphyrio ad Horat. lib. 2. Epist. I. diserte tribuit Svetonio, *vita Persii*, *vita Lucani* & *vita Juvenalis*, quam alii malunt referre ad *Probum*, sed ex styli convenientia Svetonio vindicat Salmasius ad Solin. p. 320.

IV. *Pli-*

(a) Nouveau recueil de pieces fugitives d'histoire, de literature &c. par Mr. l'Abbé Archimbaud, Paris 1717. 8. Europe savante 1718. Fevr. p. 260. seq.

(b) Hanc à Tillemontio in Hist. Imperatorum & aliis quibusdam reprehensam recte tuetur Bælius in Lexico edit. secundæ: ubi etiam observat Chronologici ordinis securum Svetonium vitas per rerum capita maximam partem digessisse, & diligentissime annotasse quæ ad vitam, mores, indolem & ingenium cujusque Imperatoris spectare observavit.

(c) Eusebius de vita Constantini Lib. I. cap. 10. ἢ γὰρ οὐκ αἰσχρὸν Νέρωνος μὲν τὴν μνήμην καὶ τῶν τούτου μακρῷ χειρόνων δυσσεβῶν τινων καὶ ἀθέων τυράννων ἀόκνων εὐτυχῆσαι συγγραφέων οἳ δὴ φαύλων ὑποθέσεις δραμάτων ἑρμηνείᾳ κομψῇ κεκαλλωπίσαντες πολυβίβλοις ἀνέθηκαν ἱστορίαις, ἡμᾶς δὲ σιωπᾶν &c.

(d) Lupus Ferrariensis Epist. 91. Svetonium de vita Cæsarum in duos nec magnos Codices divisum à Marquardo Abbate mitti sibi desiderat.

(e) Confer Rol. Maresii Epistolas p. 473. edit. Lipsiens. 8. & Vossium de imitatione cap. VII. §. 9. Poesis unde cœperit, ex Tranquillo refert Isidorus Hisp. VIII. 7. Originum.

IV. *Plinii Majoris vita* Svetonio indigna est, ut argumento non uno Vossius de Hist. Latin. ostendit, & Scaliger ad Eusebium non dubitat plus quam quatuor Sæculis scriptam esse post Svetonii obitum. Aliam ejusdem Plinii vitam incerto auctore scriptam vulgavit post alios Jo. Harduinus. *Liber de viris illustribus* non magis Svetonii est quam Plinii Junioris, sed Aurelium Victorem auctorem habet, ut jam monui. Similiter falsi sunt qui ex loco Orosii VI. 7. *libros* Cæsaris *de bello Gallico* ad Svetonium retulere, de quibus Bælius in Lexico edit. 2. in *Cæsar.* nota 5. * Ex vita Virgilii Svetoniana, multa ad verbum repetit Tiberius Donatus. De Plinio nonnulla ex Tranquilli Svetonii catalogo virorum illustrium affert Vincentius Bellovacensis libro X. speculi hist. cap. 67. Rabanus Maurus de arte Grammatica Tom. 1. Opp. p. 46. *Tranquillus vetustæ scriptor Historiæ sic de poetis Gentilium & de poematibus refert: Cum primum homines exuta feritate rationem vitæ habere cœpissent, seque ac deos suos nosse, cultum modicum ac sermonem necessarium commenti sunt* (ita ex Isidori VIII. 7. Orig. lege pro *convenientibus*) *sibi: utriusque magnificentiam ad religionem deorum suorum excogitaverunt. Igitur templa illis, domibus pulchriora, & simulacra corporibus ampliora faciebant. Ita eloquio etiam quasi angustiore honorandos putaverunt, laudesque eorum & verbis illustrioribus, & jucundioribus numeris extulerunt. Id genus quia forma quadam efficitur quæ* ποιότης *dicitur, poema vocitatum est, ejusque fictores poetæ.*

V. Svetonii editores & interpretes complures Sabellicus, Beroaldus, Egnatius, Erasmus, Glareanus, Pulmannus, Fulvius Ursinus, Justus Lipsius, Marcellus Donatus, Janus Gruterus, Jacobus Zevecotius, Matthias Berneggerus, Joannes Henricus Bœclerus, M. Zuerius Boxhornius &c. ab Hankio in libro utroque de Romanarum rerum scriptoribus, & Tho. Crenio IV. animadvers. enarrantur. (*a*) Hoc igitur loco fas sit præcipuas editiones, ac illi omissas, laudasse. * Prima fuit Romana, eaque duplex Anni 1470. utraque in fol. una per Conradum Svveynheim, & Arnoldum Pannartz, cum Epistola *Io. Andreæ* Aleriensis Episcopi ad Paulum II. & altera, cum *Io. Antonii Campani* Epistola ad Franciscum Piccolomineum Cardinalem Senensem, Romæ in pinea regione via Papæ, apud Udalricum Han. Vide Michaelis Maittaire annales typographicos p. 70. Ex his altera extat in Bibl. Regis Christianissimi.

Venetiis 1471. fol. per Nicolaum Jenson.

Hoc ego Nicoleos Gallus cognomine Ienson

Im-

(a) Editiones Svetonii referuntur etiam à Dan. Guil. Mollero in diss. de Svetonio, Altdorf. 1685. §. 27. & à Pitisco ad calcem editionis luculentæ Svetonii A. 1714. 4.

Impressi, miræ quis neget artis opus?
At tibi dum legitur docili Svetonius ore,
Artificis nomen fac, rogo, Lector, ames.

Romæ iterum 1472. fol. per Svveinheym & Pannartz. Mediolani 1475. fol. per Philippum de Lavagnia, quam pro prima habet Cl. Montfauconus in Diarii Ital. p. 230. Cum *Antonii Sabellici* commentariis Venet. 1490. fol. Liber de claris Grammaticis & Rhetoribus, Venetiis apud Bernardinum Venetum in 4. sine anni nota, una cum Apicio de re coquinaria. Svetonii Cæsares cum *Philippi Beroaldi* Bononiensis & *Sabellici* commentariis Venet. 1496. 1499. fol. & apud Barthol. de Zanis de Portesio 1500 fol. & 1506. fol. Parisi. 1512. fol. Cum notis *Jo. Baptistæ Egnatii*, A. 1516. 1521. 8. Venetiis apud Aldum, ac deinde alibi sæpius, additis etiam ejusdem Egnatii de Romanis principibus libris III. Cum annotationibus *Erasmi*, itidem A. 1517. ac deinde sæpius variis in locis. Præfatio Erasmi habetur inter ejus Epistolas XXVIII. 16. edit. Lond.

Svetonius sine notis, Florentiæ 1510. 8. 1515. 8. Argentorat. 1520. 4. Cum Egnatii & Erasmi annotationibus Paris. 1527. 8. apud Simonem Colineum, & 1543. 8. apud Rob. Stephanum, quam editionem ex Codice Memmiano expressam notant eruditi; nec non Lugd. apud Seb. Gryphium 1534. 8. 1565. 8. minore forma 1551. 1558. Cum obscuriorum locorum explicatione per *F. M. Gallum*, & Egnatii atque Erasmi notis Coloniæ apud Jo. Gymnicum 1539. 8. & cum *Gisberti Longolii* castigationum accessione, apud Gualtherum Fabricium 1568. 8. Cum Sabellici, & Beroaldi commentariis, notisque Egnatii & Erasmi Lugd. 1548. fol. Cum notis *Henrici Glareani* A. 1553. Cum Egnatii, Erasmi, & *Theodori Pulmanni* annotationibus Antuerp. 1574. 8. Cum *Lævini Torrentii* eximio commentario, edito primum Antuerp. 1578. 4. Cum notis Egnatii, Erasmi, Glareani & Pulmanni, tomo secundo Historiæ Rom. Scriptorum ex recensione *Frid. Sylburgii* Francof. apud. Wechel. 1588. fol.

Svetonii vitam post *Tuccium Marianum*, Florentinum diligentius scripsit *Elias Vinetus*, ediditque cum Svetonii libellis duobus de Grammaticis & Rhetoribus, quibus vitam Plinii majoris à Svetonio scriptam, vitamque Horatii qualem Petrus Nannius ediderat subjunxit Pictavis 1556. 4. Prima editio libellorum de Grammaticis, & Rhetoribus est Veneta 1518. 8. apud Aldum, cum Plinii Secundi Epistolis & panegyrico, Victoris viris illustribus, & Julio Obsequente. Prodierunt etiam cum Victore, & Obsequente Paris. 1544. 8. & Basileæ.

Svetonius cum Erasmi & Egnatii notis in Cæsares, *Achillis Statii*

tii atque *Eliæ Vineti* Commentario in librum de Grammaticis, & Rhetoribus Lugd. per Antonium Gryphium 1585. forma minore. *Fulvii Ursini* notæ in quædam Svetonii loca, cum fragmentis Historicorum Latinorum ab Antonio Augustino collectis, & ejusdem Ursini notis in Sallustium, Cæsarem, Livium, Vellejum, Tacitum & sex Historiæ Augustæ scriptores Antuerp. 1595. 8.

Cum commentario *If. Casauboni* A. 1595. 4. editio, cui A. 1596. appendicula animadversionum cum notis ad monumentum Ancyranum accessit. Vide Casauboni præfationes Epistolis ejus editionis Almelovenianæ præmissas p. 20. 22. seq. & ex iterata Casauboni recensione cum animadversionum ejus appendicula Genevæ 1615. 12. *Marcelli Donati*, Ponzani Comitis & S. Stephani equitis dilucidationes in Livium, Tacitum, Svetonium, Ammianum Marcellinum, & Historiæ Augustæ scriptores, prodierunt Venet. 1604. 4. & recusæ sunt Grutero curante in tomo sexto lampadis artium, sive thesauri Critici Francof. 1612. 8. Omitto *Nic. Bellermontii* dissertationes in Curtium, Svetonium, Tacitum &c. Basil. 1626. 8.

Svetonius cum Sabellici paraphrasi, Beroaldi commentariis & annotamentorum appendice, Egnatii, Erasmi, Glareani Pulmanni notis, Torrentii & Casauboni commentariis, *Fulvii Ursini* notis, *Theodori Marcilii* emendationibus, notisque *Justi Lipsii* Paris. sumtibus Hadriani Beysi, 1610. fol. *Justi Lipsii* in Vespasianum, Titum & Domitianum Svetonii Offenbaci 1610. 8. Svetonius cum Casauboni & Marcilii notis Paris. 1611. 4. Prodiit etiam cum Casauboni notis anno eodem, Lugduni 4. Ex *Iani Gruteri* recensione cum ejus notis, in tomo I. Historiæ Augustæ scriptorum Hanov. 1611. fol. *Io. Isaaci Pontani*, forma minore, cum indiculo vocum ac locutionum Svetonianarum. Confer A. Matthæi syllogen Epistolarum p. 379. &c. *Iac. Zevecotii* in Cæsarem Svetonii, observata politica Amst. 1630. 12. Marpurg. 1638. 12. *Bartholi Bartholini* loca quædam vitæ Cæsaris explicata, Hafniæ 1665. 4. Ex *Matthiæ Berneggeri* copiosis, quos parabat in Svetonium, commentariis, tantum lucem viderunt diatribæ in vitam Cæsaris Argentor. 1624. seq. 4. Præterea speculum boni Principis, sive vita Titi Vespasiani illustrata, ibid. 1625. 4. & diatribæ XI. in vitæ Augusti capita primora XXXVI. ibid. 1632 -- 1639. 4. Hunc finem doctissimarum diatribarum acerba litteris fata esse voluerunt, inquit Boeclerus ad Vellejum II. 89. 4. p. 264. Hæc Berneggeriana junctim recusa sunt Argentorat. 1654. 4. aucta & emendata ex chirographo auctoris.

Svetonius cum notis *M. Zuerii Boxhornii* Lugd. Bat. 1632. 1645. 1661. 12. Cum commentario Casauboni & *Io. Henr. Boecleri* disserta-

titionibus politicis & uberrimo indice Argentorat. 1647. 4. In hac editione post Svetonii fragmenta etiam *Politiani* in Svetonium præfatio p. 332. legitur.

His adde editiones Svetonii *Schildianam* cum notis Varior. & nonnullis Lipsii ac Salmasii observatt. & castigationibus Lugd. Bat. 1647. 8. 1652. 1662. 1667. 8. *Grævianam* cum integris *Lævini Torrentii* (Antvv. 1591. 4.) & *Isaaci Casauboni* (Paris. 1606. 4.) commentariis, *Theodori* item *Marcilii*, *Francisci Guieti*, *Jo. Frid. Gronovii* & *Jo. Georgii Grævii* notis, *Achillis* præterea *Statii* (Antvv. 1574.) & *Eliæ Vineti* (Lugd. 1585. 12.) ad libros de Grammaticis & Rhetoribus, locupletissimoque *Matthiæ Berneggeri* indice Trajecti 1672. 4. & Hagæ Comitis 1691. 4. in qua etsi minus emendate repetita editione præter effigies Imperatorum ex numis Guil. Cœtierii Rectoris Daventriensis, & *Guil. Goesii* conjectanea Hagæ Comitis 1578. 4. seorsim edita, nec pœnitenda Grævii notis separatim adjunctis augmenta accesserunt. Quemadmodum in tertia eaque locupletissima editione Traject. 1703. 4. qua vix absoluta fatis concessit vir præstantissimus Grævius, non modo animadversiones suas auxit è Memmianis excerptis & antiquarum membranarum collatione, sed integrum addidit præterea *Caroli Patini* commentarium, qui Svetonii Cæsares è numismatibus antiquis illustravit Basil. 1675. 4. 1707. 4. *Oxoniensem* cum notis brevibus sed selectis & ad usum lectorum comparatis A. 1676. & 1690. 8. è theatro Scheldoniano: *Parisiensem* in usum Delphini, quam notis & omnium indice vocabulorum adornavit *Augustinus Babelonius* A. 1684. 4. *Pitiscianam* notis selectis ac copiosis variisque iconibus eleganter ac utiliter illustratam à *Samuele Pitisco* Trajecti ad Rhen. 1690. 8. 2. Volum. Amstelodamensem *Wetstenianam* 1697. 12. ex recensione Grævii cum ejus notis, ac denique *Leidensem* 1698. 12. à Salmasio recensitam cum codice Memmiano, additis emendationibus *Jacobi Gronovii*.

* In notis ad Svetonii p. 804. *Grævius* suos Observationum libros laudat, quos non memini editos esse, uti nec *Abr. Berckelii* dictata in Svetonium, quæ fuere MSta in Bibl. Almeloovenian ap. 177. nec *Iac. Perizonii* in eundem scriptorem prælectiones; nec *Salmasii* notas quas in Svetonium promittit pag. 57. ad Hist. Augustam: Post *Caroli Patini* industriam Svetonium è nummis antiquis uberius illustrare aggressus fuit V. C. *Jo. Carolus Shottus*, Præfectus Bibliothecæ Sereniss. Regis Borussiæ. Vide Ephemerides Paris. 1708. mense Octobri pag. 216. Acta Erud. 1711. p. 329. Sed laudatissimos ejus conatus mors antevertit; extinctus enim est vir præ-

stan-

ſtantiſſimus Berolini 1717. 12. Dec. cum vix annum quadrageſimum quintum ætatis attigiſſet.

Svetonius *Sam. Pitiſci* ſtudio illuſtratus luculenter recuſus eſt (*a*) Leovardiæ 1714. 4. quæ non ſplendidior modo, ſed quoque locupletior eſt editio. De *Grainvilli* nova editione quam parat reſciſſis paucis quibusdam caſtas aures offendentibus, vide Memorias Trevoltinas A. 1706. p. 340.

Gallice Svetonius ex verſione Guilelmi Michaelis de Tours Pariſ. 1520. 1530. 4. Georgii de la Bouthiere, Lugd. 1569. 4. Pariſ. 1616. Rothom. 1654. & Bernardi Teilii (quem integra quandoque capita ſuppreſſiſſe & ſententias Svetonii frequenter corrupiſſe notant viri docti) Pariſ. 1661. 4. 1663. 12. 1667. 12. Amſt. 1663. & 1670. 12. Nuper etiam Henrionium accepimus Gallicam novam Svetonii verſionem parare, iconibus & monumentis veteribus ornatam. Vide Diarium Londinenſe, Hiſtory of the vvorks of the learned. A. 1703. pag. 222. *Italice* P. del Roſſo Venet. 1539. 8. *Germanice* interprete *Philomuſo*, hoc eſt illuſtriſſ. Comite Henr. Detlevo Holkio, Hafniæ 1664. 8. quam verſionem in carcere concinnavit, & Regi Daniæ Friderico III. inſcripſit. *Hiſpanice* Jaimo Bartholomæo, Tarracone 1596. Explication de un lugar de Svetonio, y examen de la Deidad que conſulto Veſpaſiano en el Carmelo, per Gaſpar de Mendoza. en Sevilla 1678. 4. *Danice* interprete Comite illuſtriſſ. Holkio. *Anglice* Lond. 1690. 8. *Belgice* &c.

VI. Multa alia ſcripſerat Svetonius, quæ interciderunt. Ex his fuere: περὶ τῶν παρ' ἕλλησι παιδιῶν. *De ludis ſive luſibus Græcorum* lib. I. Svid. in Τράγκυλλος, & Servius in V. Æneid. ubi male excuſum *de puerorum luſibus* laudat etiam Tzetzes Chil. VI. hiſt. 85. & Euſtathius ad Iliad. ά. *Lib. I. Hiſtoriæ ludicræ* Gell. IX. 7. *De ſpectaculis & certaminibus Romanorum* περὶ τῶν παρὰ Ῥωμαίοις θεωριῶν καὶ ἀγώνων lib. II. Svid. περὶ τοῦ κατὰ Ῥωμαίους ἐνιαυτοῦ *de anno Romano* lib. I. id. περὶ τῶν ἐν τοῖς βιβλίοις σημείων, *de notis quibus Critici in libris utebantur*, liber I. id. περὶ τῆς Κικέρωνος πολιτείας. *Pro Ciceronis Republica* adverſus Didymum Chalcenterum Grammaticum (qui Ciceroni maledixerat teſte Ammiano XXII. ult.) Svid. περὶ ὀνομάτων κυρίων καὶ ἰδέων ἐσθημάτων καὶ ὑποδημάτων καὶ τῶν ἄλλων οἷς τις ἀμφιέννυται. *De nominibus propriis, & de genere veſtium.* Svid. & Servius in VIII. Æneid. περὶ δυσφήμων λέξεων ἤτοι βλασφημιῶν καὶ πόθεν ἑκάστη. *De vocibus mali ominis ſive maledictis, & unde quodcunque.* Svid. & Etymolog. in ἀρχολίπαρες. Περὶ Ῥώμης καὶ τῶν ἐν αὐτῇ νομίμων καὶ ἠθῶν. *De Roma ejusque inſtitutis & moribus* libri II. Svid. In hoc opere fortaſſis

(a) Acta Eruditor. T. VI. ſupplementi p. 295. Never Bucher Saal parte I. p. 104.

pletiorem, & lectiones Codicis antiquissimi Vaticani à me transmissas addidit. Laudatissimus Listerus *Apicium* pro titulo libri habet, *Cælium* vero pro nomine auctoris, puta Aureliani, an alterius, ita ut tota inscriptio ex ipsius sententia sit: *Apicius Cælii de re coquinaria*. Sane Apicium auctorem non esse (*a*) vel inde colligas, quod lib. VI. cap. 7. differens de phœniceptero, de avis illius lingua silentium; tamen Plinio X. 48. teste, *phœnicopteri linguam præcipui saporis esse Apicius docuit, nepotum omnium altissimus gurges*.

Liber primus inscribitur ἐπιμελὴς, secundus Ἀρτόπτης sive ut rectius in Humalbergii editione & MS. Vaticano Σαρκόπτης, tertius Κηπουρικὰ, quartus πανδέκτηρ, quintus ὄσπριος sive leguminarius, sextus τροφῆτης in edit. Lugdunensi & Basil. pro quo *Tropetes* in MS. sive potius (ut emendat Humelbergius) Ἀεροπετής, septimus πολυτελὴς, octavus τετράπους, nonus Θάλασσα, & decimus ἁλιεύς:

Libri quarti cap. 1. *Salacattabia Apiciana*, libri quinti cap. 4. *Apiciana concila*, libri septimi cap. 4. *offulæ Apicianæ*, libri octavi cap. 7. & libri sexti cap. 4. *jus frigidum crudum Apicianum* memorantur, quæ obsoniorum cocturarumque genera nomen accepisse videntur vel ab Apicio quodam (*b*) Nicomedis Regis æquali, quem περὶ ἀσωτίαν πάντας ἀνθρώπους ὑπερηκοντικέναι narrat Posidonius ap. Athenæum libro IV. Dipnosoph. De quo Svidas in ἀφύα, & forte in Μάρκος Ἀπίκιος. Ab hoc Marco panes sacharo conditi vulgo etiamnum dicuntur *Marci panes*, ut notat Balthasar Bonifacius IX. 5. ludicræ. Vel potius ab alio quodam juniore M. Gabio Apicio, qui sub Augusto & Tiberio fuit *ad omne luxus ingenium mirus* & *nepotum omnium altissimus gurges*, ut à Plinio Majore lib. 9. c. 17. lib. 10. cap. 48. appellatur. Ἀσωτίας πέρας Eunapio & Dione teste πάντας ἀνθρώπους ἀσωτίᾳ ὑπερβαλὼν, qui ejus παιδικὰ fuisse narrat Sejanum, in Tiberii deinde aula Ministrum principem. Hujus mentio ap. Senecam Epist. 95. & 120. lib. de vita beata c. 11. & consolat. ad Helviam c. 10. Dionem lib. 57. p. 616. Tacitum IV. Annal. Martialem III. 22. Svidam & alios. Fortassis etiam apud Ælianum II. 42. de animal. nisi ibi pro Ἀπίκιον non legendum Ἀπίκιον cum Gesnero, sed Κρωβύλον. Confer Ælian. IV. 16. Var. Hist. Porro Apicii nomen pro quovis guloso occurrit ap. Ju-

(a) Bibl. Angloise Tom. 1. p. 500. ex Duglassio.

(b) Lib. 7. cap. 14. horum librorum invenio Varronem citari his verbis: *Varro sic utique de bulbis dixit: Aqua decoquant bulbos qui Veneris ostium quærunt &c.* De betaceis Varronis vide lib. 3. cap. 1. & confer Turnebi Adversar. lib. 11. c. 3. Lib. 8. cap. 7. Porcellum Vitellinum puto dici à lurcone Vitellio, de quo Lampridius in Heliogabali vita: *cænas & Vitellii & Apicii vicit*.

ap. Juvenalem Sat. XI. Sidonium lib. 4. Epist. 7. &c. qui & *Apicianos plausus* dixit lib. IV. Epist. 25. Meminit quoque Tertullianus c. 5. de pallio, & c. 4. Apologetici, cocorum veluti sectam quandam ait dictam esse ab Apicio, ut Grammaticorum ab Aristarcho, Medicorum ab Erasistrato. Apionis Grammatici liber περὶ τῆς Ἀπικίου τρυφῆς sive de ganea Apicii memoratur Athenæo lib. VIII. Ab hoc Apicio *placentas Apicianas* idem Athenæus dictas refert lib. 1. & 14. & *condimentorum Apicianorum* meminit Tertullianus lib. de anima, *cocturæ Apicianæ* Plinius lib. 19. qui etiam lib. 8. c. 51. inventum Apicii fico arida saginandi sues recitat. Alias ejus delicias vide apud Lampridium in Heliogabalo cap. 20. Præter hos duos Apicios tertii (*a*) quoque gulæ magistri eodem nomine mentio est apud Athenæum libro primo, cujus verba Svidas in voce ὄστρεα exscribit. Ille fuit ætate Trajani Imperatoris; cujus nomen ne apud Svidam corruptum suspicemur (cum Lipsio ad Taciti IV. Annal.) vetat ille quem dixi Athenæus. Ecquis vero ex trium horum numero auctor sit illius de re cibaria sive coquinaria operis, non ita promptum esse explicatu videtur. Nemo sane primo illi tribuet; hic enim non potuit illa condimenta Apiciana, aliorumque Juniorum lurconum obsonia commemorare. Alter vero sub Augusto & Tiberio, ne easdem causas jam addducam M. Gabii non (*b*) Cælii vel M. Cæcilii prænomine utebatur: Reliquus itaque tertius fuerit, cui per me libros illos cum viro Clarissimo Olao Borrichio Cogitatt. de variis Latinæ Linguæ ætatibus p. 18. adscribat, qui non suspicetur potius ab argumento quam ab auctore nomen Apicii præfixum gerere, excerptumve ex majore opere vel ex variis scriptoribus contractum fuisse. Confer Barthium lib. 34. Adversar. cap. 18. & Vossium lib. 1. cap. 14. de Analogia, qui conjicit auctorem horum librorum esse *M. Cælium*

Sf quen-

(a) Sic apud Græcos plures ejusmodi fuere luxuriosi comedones, Philoxeni nomine, de quibus Athenæus.

(b) Nisi aliæ causæ obstarent, forte hoc argumentum à nomine petitum exigui momenti esset: Nam fatetur Torinus, se lacero & squalore obsito in codice vix nomen divinasse. Et Isidorus Hispalensis lib. 20. Originum cap. 1. huic Apicio libros illos tribuere videtur his verbis; *Coquinæ apparatum Apicius quidam primus composuit, qui in eo absumptis bonis morte voluntaria periit.* Scholiastes quoque Juvenalis ad sat. 2. v. 23. *Apicius auctor præcipiendarum cœnarum qui scripsit de juscellis, fuit enim exemplum gulæ.* Neque Is. Grangæus ad illum Juvenalis locum dubitat eundem M. Apicium auctorem esse decem de re coquinaria librorum quos habemus. Quod vero Volaterranus libro 13. Anthropologiæ & ex eo pro more R. Stephanus in elucidario Poetico ait Svidam testari quod M. Apicius libros de gula conscripserit, vellem locum indicassent. Hæc enim apud Svidam non reperio.

EPISTOLÆ Q. CURTIO SUPPOSITÆ.

Quinti Curtii (a) Epiſtolarum Liber I.
Q. C. De Auctoritate Data Hannibali, Liber Secundus.
Q. C. Epiſtolarum Liber Tertius.
Q. C. Oratio Contra Aſſentatores & Detractatores, Liber quartus.
Q. C. Epiſtolarum Liber Quintus:

Magnifico & generoſo equiti comiti FRANCISCO MARIÆ RANGONO ac pro Illuſt. & Excellentiſſimo Hercule' Duce Ferrariæ Regii Lepidi Præfecto UGO RUGERIUS Regienſis S. P. D.

CОnſideranti mihi, Magnifice ac generoſe Comes, qua via quoque modo gratias, ſi non beneficiis in me magnifice collatis æquales, immortales ſaltem referre poſſem, ex penitiſſimis tenebrarum latibulis, in quibus ſuperiorum negligentia diu delituerant, emerſere Quinti Curtii, cum ſcriptoris tum Hiſtorici nobiliſſimi Epiſtolæ, ac mihi opportune obviam factæ, id à me rogare viſæ ſunt, ut ſe ab ſitu mucido blattarumque morſibus vindicare vellem. Eas ego & tanti ſcriptoris majeſtate motus, & quadam miſericordia, quia propediem illis alioqui propter & rariſſimam & occultatiſſimam earum copiam intereundum erat, lubens à ſqualore tutandas, ac in mille publicandas exemplaria ſuſcepi, ac tuo magnifico & ſplendidiſſimo nomini dedicare conſtitui, non quo meritorum hoc munuſculo ſummam exſolvere velim, ſed ut me ab ingratitudine, ingratitudiniſve ſuſpicione nonnihil exonerem. Id ergo qualecunque & quantulumcunque eſt, & vultu hilaro, & fronte derugata, ut adſoles cætera, lubentiſſime manibus capias obviis rogo, oroque. Vale & clientulum

(a) Harum Epiſtolarum mentio fuit ſupra pag. 576. quas licet manifeſto commentitias, & nullius pretii, tamen hoc loco ſubjicere viſum fuit, ut detraheretur illis quo ſolo hactenus ſe poterant commendare, pretium ineptum raritatis: paucis certe viſas opinor, & hoc ipſum exemplar ante ducentos & viginti annos Regii Lepidi in 4. excuſum ex quo illas deſcripſi, nuper in auctione publica duodecim venibat marcis Lubecenſibus.

tulum tuum, qui te non secus ac proprios amat oculos, ut soles ama. Regii Lepidi, Decimo KL. Augusti MD.

Quinti Curtii Epistolarum Liber Primus Incipit.

1. CURTIUS *Salutem* D. plurimam FABIO Consuli.

Fures, ut custodes mihi summo mane retulerunt, tentaverunt hac nocte pluries ac pluries postes monarchiæ infringere, & in magno numero, adeo quod custodes timent ab illis vinci occidique. Providendum est repente: augeatis numerum custodum, jubeatis illos capi, & si prope locum capiuntur, ibidem crucientur. Coruncani sunt: de Leoninis (*a*) verendum est, cum munus illud eis datum sit ab incunabulis furta perpetrare, & contra Remp. quisquam (*b*) illorum agere. Ut puniantur necesse est, aliter currente tempore poterunt custodes fallere, quoniam super re hac omnes cogitationes & curas posuerunt.

2. FABIUS Consul S. D. P. CURTIO suo.

Vigilandum est & curandum maxime, ne postes monarchiæ rumpantur; ne thesaurum furati sint fures, ubi postes rumpere tentaverunt, potissime si sunt in tam magno numero, custodes dubitant (*c*) ab illis vinci occidique: & ubi tibi una cum aliis cura est, augeatis numerum custodum obsecro: sollicitetis illos capi. Nuper mihi unus ex custodibus retulit se vidisse tres Leoninos (*d*) cum illis, qui non erant a natura ipsorum, & nisi capiuntur & puniantur, omnino erit tibi potissime decus, (*e*) cui cura est monarchiam custodiri, & nobis omnibus infamiæ & damno. Denique si possibile erit, capiantur, aut consignentur eis consinia, & apud te die noctuque claves serves. Vale.

3. CURTIUS S. P. D. LUCIO suo.

Necessariæ sunt mihi pecuniæ meæ: quæ a me tibi traditæ sunt, te vellem restituisse mihi. Cogit me necessitas repetere. Argentum omne meæ mensæ in pignus & fœnus dedi. Cognosco me tibi valde molestum esse, sed ubi scis me multum indigere, rogo te ut per famulum tuum Fulvium fidum pecunias reddas, mutuesque: & si non omnem pecuniam habes, assumam partem, quia simul cum meis possim vivere, donec per aliam viam reddam (*f*) pecunias inveniam. Vale.

4. LUCIUS S. D. P. QUINTO CURTIO.

Satis superque satis me pudet & tædet pecunias tuas a te mihi

(a) *l. Leontinis.* (b) *l. quicquam.* (c) *l. ut custodes dubitent.* (d) *Leontinos.* (e) *dedecus.* (f) *ut reddam.*

in opportunis meis mutuo datas, restituere vero non potuisse: erubesco, da veniam obsecro, damno tuo satisfaciam. Sed ubi pecuniam non teneo omne argentum puero meo & Fulvio consignavi ut fœnus dent, postea quot pecunias habere poterunt, tibi solvant. Vigilabo ut quam cito tibi reliquum persolvam quantum tibi obligor: Tu qui sapis & nosti, facile judicare potes. Dii mihi faveant ut debita tibi nota (a) persolvam. Vale.

5. PAPYRIUS S.D.P. QUINTO CURTIO.

Pridie Kalendas Majas totam urbem circuimus, Theatra quæritavimus. Intravimus Theatrum Divini (b) Antonii, Theatrum Pampinii (c), Theatrum Vespasiani & Titi, Theatrum Aurelii, Theatrum Fausti (d) & reliqua. Oraculum Junonis, Oraculum Phœbi, Oraculum Veneris, Oraculum Cereris, Oraculum Bacchi, Oraculum Lucinę, Oraculum Apollinis, Oraculum Saturni. Nusquam sacrum Divi Hæmilii: (e) Thus vero neque sacrificia invenio: audio dici ipsum fuisse cumulatum (f) minusve apud Janiculum aliqui dicunt, aliqui non fuisse crematum. Nil certi de cinere suo. Vale.

6. CURTIUS S.P.D. PAPYRIO suo.

Vehementer admiror Theatrum Divi Emylii neque memoria in sculpticiis suis neque crematum fuisse. In tabula Deorum legitur, Cineres sunt apud Janiculum montem. Si certior fieri vis, quærito tabulam Deorum, & tabulam templi Apollinis, & quod quæris invenies. Vale.

7. CURTIUS S.D.P. HANNIBALI.

De victoria novella contra Carthaginenses prout Senatui notificas, Senatus, Consules Populusque Romanus lætantur. Omnibus gaudium summum attulisti: a viris, a mulieribus, a pueris, a matronis publico (g) & in foro fit plausus ingenti lætitia: risus cantusque resonant amœna suavitate novis placidisque tintinulis. In tabula priscorum Romanorum itu te leges & posteri tui, In tuo reditu parat tibi. Senatus triumphalem currum auroque prætextum, vim bellicam (h) consularem insigniaque Senatus super culmen tui capitis imponet: locum tibi consignari volunt in foro, in quo arcum ad triumphum Hannibalis, simulacraque tua impressa; vel sculpturam tibi similem; ascribi jubeas. Te Senatus salvum esse jubet, vult te inposterum inspici, aspicique tanquam aliquod exemplar Populi Romani. Vale.

8. HANNIBAL Salutem dicit plurimam QUINTO CURTIO suo.

Hæc quæ scribis, a Senatu non mereor, ni fortasse fidea mea merea-

(a) f. tota. (b) Divi. (c) Pompeji. (d) Faustina. (e) Æmilii. (f) tumulatum. (g) publicè. (h) umbellam.

mereatur. Non in tabula majorum legi mereor, non currum aureum parari, consularem vim bellicam (*a*), non arcum: non denique tanquam exemplar intueri. Senatui omni populoque Romano me commendo, loco exigui muneris me sibi liberum, Senatui servum fidumque dono do. Vale.

9. PERSICUS S. D. plurimam QUINTO CURTIO.

Orationes Darium (*b*) lectavi: Neminem nostra ætate doctiorem puto. Jus judicium & causam rei & orationes dictitat. Epistolæ suæ spectatam sententiam, verborum leporem acutamque attentionem in ingenio legentium afferunt, nec puduit Polycarpum fateri se aliquid dicisse ab Archyta Tarentino, ab Armylio (*c*), a Livio, a Plinio, ab Aermio (*d*). Profitetur se in commentariolis suis plane nihil scire: tamen omnes cupiunt ab eo aliquid doceri. Is majorum Romanorum mores secutus est, Theologos, Astrologos, Physicos, Musicos, Augures, vates, sortilegos, magos: quæ levis fuit sibi quæque facultas artium: sphæram circulorum siderum quæ numero sublimis Astrologiæ composuit: Ingenium sibi simile non reperies: tuo videri parem nusquam & necubi gentium invenies. Vale.

10. CURTIUS Salutem dicit P. PERSICO.

Quoniam jucunde & orationes libenter Polycarpi, & Epistolas suas ad Darium lectitaverim, tam ingenter placuerunt, quod quasi me a me ipso alienum trahunt. Non admiror sed stupeo, non munus mihi videtur sibi a natura dari, sed infundi a superis. Profuit non parum, studuisse Archytam, Arindium, (*e*) Livium, Plinium & Emirium (*f*): sed ut menti sedet & opinor sequtum fuisse Theologos, Astrologos, Physicos, Augures, sortilegos & Magos: sibi meam atque meam (*g*) profuisse. dignum Dii judicent ingenium suum a nobis commendari. Cupio ab eo aliquid discere & audire: ad eum nunquam eo quin doctior abeam: licet eum commendare, & mihi fas est. Vale ita me ames, sicut abs te diligi & amari cupio.

11. SENATUS Salutem dicit P. QUINTO CURTIO.

Cupimus ad Alexandrum profectum iri, quoniam tu sibi & Senatui fidus es, nunciesque ei, Senatum admirasse vehementer ubi contra Remp. Romanam castra posuit, arma tulit, & Romanos equites sese ab Alexandro auro redemisse, non timoris causa, sed mutuæ priscæque amicitiæ, eum ab inceptis bellis desistere moneas. Non tam capitali odio inimicitias quæritet, quoniam mos Senatus est, injuriam a nemine velle capi. Videtis fortu-

(a) *umbellam*. (b) *in Darium*. (c) *Æmilio*. (d) *Ennio*. (e) *Æmilium*. (f) *Ennium*. (g) *f. me atquemea*.

næ utramque vicem. Si super hac re vigilaverit meditando, & rectum judicium habet, si finem respicit, poterit sibi honori & utili adesse (a). Rogo te ut omnia quæ tibi à Senatu scripta fuerunt, sibi diligentissime referas. Vale. Ita nos ames, sicut abs te diligi & amari cupimus.

12. QUINTUS CURTIUS Salutem dicit plurimam SENATUI.

Scitote me ivisse ad Alexandrum, rem invistam (b) explicavi. Videlicet Senatus Romanus admirasse te contra Remp. arma tulisse, castra posuisse & Romanos equites se suo auro à te redemisse: quapropter illum acceptis (c) bellis desistere monetis, quoniam Senatus illatam injuriam pati non vult. Magna circutione usus est præter suam consuetudinem: alternus est in suo sermone: ex hac responsione cernet Senatus judicium & hujus rei finem, ne aut ex improviso aut dolo Senatum opprimat. Vale.

13. SENATUS S. D. P. HASDRUBALI.

Injusto contra Remp Senatumque Alexandrum arma cepisse causam non habet: Credit Senatum timeri (d): subjecisse judicium rectum non putatur, faciet ut libebit. Agat, vigilet, sic sibi referas, caveat ne se pigeat. Ante belli finem fortasse cœpisse pigebit. Vale.

14. HASDRUBAL S. D. P. Senatui.

Prout opinor, puto Alexandrum juste contra Senatum arma cepisse. Causam habet immo justam. Si illum verbis timetis, esset sibi infamis: Sed factis vult timeri. Raro fallit illum judicium. Aget obnixe ut lubebit, & pugnabit adeo viriliter, quod fortasse hostem commendabitis.

15. CURTIUS S. P. D. Ariolis.

Audivi vos pridie pace tranquilla Faustinum cepisse. Contra mores majorum est, neque Alexandro nec sibi prædixisse. Vos vobis injuriam facitis. Et fidem quam plus auro extimare (e) debetis, perdetis apud quamvis gentium. Judicabunt vos scelesti atque impii, quo fit ut vobis persuasum esse debet hortorque quantum ingenio prospicere possim pro honore vestro, Fastinum à vinclis liberetis: restituatis sibi pecuniam, ne dicant vos avaritiæ causa peccasse, si sibi non amplius injuriam facietis. Cum eum semper mihi deditissimum cognoverim, illum cogam ingenium suum ut interponat, adeo quod spero ex hac illius liberatione optima pacis phedera (f) inter vos sequi. Vale.

16. ARIOLI S. D. P. CURTIO.

Non cepimus Faustinum quin prius non fuerit prædictum Hasdrubali

(a) *utilitati esse* (b) *Inditatam.* (c) *inceptis.* (d) *timere.* (e) *æstimare.* (f) *fœdera.*

drubali bellum & sibi: neque nobis nec alteri in hac re injuriam facimus. Sed ut cognoscas apud nos litteras & suasiones tuas fidem habere, ipsum Faustinum liberum fecimus solum (a) à vinclis, & omnem pecuniam suam restituimus, & litteras suas sibi dedimus. Quod apud nos tibi impetraturo negari (b) certe nihil debeamus. Vale.

17. FAUSTINUS S. D. P. CURTIO.

Maxime cupivi advocare aut Valvum (c) aut alium quenquam ex tuis, ut per eum possem tibi causam meam commendare: sed per custodes non licuit. Verum tu præterea non destitisti quin pro liberatione mea omnia libentissime faceres & diceres. Tu pro me promitte, quandoquidem scis, pro me quodcunque promiseris, me servaturum: Dent me Arioli servandum tibi; ego postea ita faciam ut jubebis. Te patrono & adjutore meo spero me perire non posse. Vale & ut soles me ama.

18. CURTIUS S. D. P. FAUSTINO.

Opus non fuit te mihi causam tuam commendasse: obligor, debeo, scripsi Ariolis, & ipsi libenter preces meas exaudierunt, & te liberum omnino facient & à vinclis te solvent. Ego pro te promitto, & quodcunque promisero, me servaturum confide. Cape hoc, & omnem pecuniam restituent. Capiunt abs te veniam, cede obsecro injuriis: quamvis durum sit, da culpis veniam rogo, & omnem dolorem post tergum projice. Vale & me tibi commenda.

19. HASDRUBAL S. D R. SENATUI.

Omnem Capodoxiam in deditionem habui, & Crithinam & Laudonium opidum cepi. Galli fugam arripuere, flumina vadierunt. Castra, manus & milites viriliter contra Gallos & Phasyphios exerceo. Decimo septimo Kalendas sextilis juxta flumen Navilii castra posui. Decimo quinto Kalendas apud Theniam, XIII. KL. apud Morum, XII. KL. apud Phrygiam minorem XI. Kalendas apud Forum. Hodie vero Marte duce contra Persicas gentes quæ obsessionem nolunt, arma timent, abhorrent pacem & fœdera à me postulant. Saltem sibi inducias credi petunt habere per triduum. Hæc renui, ut ingenium simul cum viribus eorum intelligam. Ulterius nihil novi est, & demum certiorem faciam de omnibus quæ de die in diem evenient. Vale.

20. SENATUS S. D. P. HASDRUBALI.

Nunquam dubitavit Senatus de virilitate animi tui. Placuit non parum te Capodotiam Crithinam & Laudoniam in deditionem cepisse, & vi (d) oppidum esse, quo magis atque magis com-

(a) *solutum*. (b) *negare*. (c) *Valerium*. [d] *occupatum*.

ruit in utraque sorte, & ego sici. Hoc unum dolori meo subvenit, quod omnes mori oportet. Vale.

QUINTI CURTII Epistolarum liber primus explicit.

QUINTI CURTII, De auctoritate data Hannibali, Liber secundus feliciter incipit.

1. SENATUS salutem dicit P. HANNIBALI.

Destinavit Senatus ducem suum in Africam proficisci. Scis tibi omnem auctoritatem a Senatu fuisse concessam, nemine obstante. Te ducem cum auctoritate quae raris conceditur: bene merentes constituit. Senatus tibi duces, tibi in bello consules, Tibi in foro proceres: Tibi nobilibus Romanos milites: Tibi equites, legiones, cohortes, manus & centuriones parent & obediunt omnes; si tibi uni sit necesse est Albanos & Sabinos, equites & custodes plebis & Senatus me ex hoc bello cunctando non, sed pugnando consequi victoriam possis: petitioni tuae parcens laboribus: nil parcens sumptibus; nil cedens periculis: nil denique deficere, nil denuo statuit. SENatus victa Africa, Te in Carthaginem vult proficisci, teque in laudibus majorum Romanorum ascribi vult legique. Vale.

2. HANNIBAL Salutem dicit plurimam SENATUI.

AFRICAM omnem in dedicationem (a) cepi: paret & obsequitur. Legatis Romanis de auctoritate me absente a Senatu mihi concessa nullam habeo gratiam quae plene sibi satisfaciat, praeter unicam fidem: nihil agam sine matura deliberatione ducum: consulum, militumque, nisi cogente necessitate. Demum diu optavi me in Africam proficisci, contra quos magis magisque meditor; cogit me & natura & animus debellare; ex quibus confirmo me suam dedictionem & laudem consequi posse. Vale.

3. PAPIRIUS Decemvir Salutem dicit P. SENATUI.

Decimo Calendas Majas hora prima & vigesima, quadraginta & centum triremes, naves octo & viginti, rates quatuor & decem huic viciniae in alto aeque paruerunt bellatorum, pulvere; ferro; & sagittis copiose munitae; Altera die nuncium ad praedicendum bellum navale dederunt; nil aliud nos respondisse scito, nisi quod quaesiverimus; unde? qui sunt? quid a nobis? quid nobis bellum inferre volunt; ab eis spatium postulavimus quousque Senatum certum fecerimus. Et ipsi statim moram negarunt. Deinde descendentes portum, Littora vi ceperunt arcem Quiritum; turres & castra cremaverunt; bellatorum numerus circiter quinque & viginti millia; totidem pugnatores remanent

(a) dedictionem.

manent ad custodiam classium ; peditesque littora peditant , & prædas undique rapiunt ; sunt circiter duo & decem millia ; vires nostræ paucæ sunt ad obstandum ; vires non animi deficiunt ; preces infundo, ut quam cito videamus provinciæ & nobis a Senatu aliquod auxilium dari , aliquod præsidium ferri ; & omnes nos salvos velit ; provinciam omnino perditam ad recuperandum provideat ; alioquin omnem provinciam in deditionem vi & manu capient . Vale .

4. SENATUS S.D.P. PAPIRIO X. viro Proconsuli.

Ita mos est Gallorum, bellum non prædicere. Primo ingressum faciunt inopinatum contra Senatum , deinde bellum prædicant . Pugnant dolo, priusquam cum armis ; species est proditionis . Te viriliter hortamur & monemus, ut in eadem animi virilitate persistas, in qua esse soles tempore belli . Tot Duces, Tot Milites, Tot equites, Tot pedites ; Totque viros Romanos ad te citius quam tu petis dabimus : & tam infinitum numerum Classium , & quæ bello sunt necessaria , quoad hostes fugabis ; provinciam perditam recuperabis . Interim unam penitus civitatem tibi in tutiori loco provinciæ reserva , in quo salvus esse possis, ut in illo timere de obsessione non oporteat, & si ibi tibi necesse erit, obsessionibus illorum possis obsistere , donec Senatus tibi subveniat. Vigila & a dolo Gallorum cave , aliter decipieris. Vale, & ut soles me ama.

5. SENATUS S.D.P. SARTORIO.

Sumus inter nos magna contentione verbis tantum , de magnitudine regionum & provinciarum citra alpes potissime , quam vellemus duces secundum qualitatem & vires ac facultates dispensare huc illuc mittere . Ex te præcipue certiores fieri volumus de Romanæ Provinciæ circuitu ; scis nos scivisse te omnem Provinciam discurrisse . Vale & scribe, & post vim (a) bellum tibi insignia consignari decrevimus.

6. SARTORIUS S.P.D. SENATUI.

Quæ ab augusta prætoris per urbem Capuamque porrigit usque ad opidum regium decies centena , & XX. millia passuum colligit . Latitudo vero , ubi per plurimum , novem & quadraginta ; ubi minimum , sex triginta & centum ; arctissimum est ad portum , quoniam Hannibal castra ducunt , neque enim excedit quadraginta millia . Umbilicum ut ait Lycurgus in agro Reatino habet , in solidum spatium curcuitus universi vices quadragies novi centena . Vale .

7. ALE-

(a) victum bellum.

7. ALETHES Rex Corinthi S.D.P. CURTIO.

Multas laudes nobis milites nostri qui ab urbe venerunt, de clarissimis mulieribus Romanorum retulerunt; commendarunt castimoniam, commendarunt mores, constantiam, innocentiam illarumque ingenium. Vellemus inter Corinthias illarum laudes discere, quarum nomina distinctasque virtutes, facultates, & ingenia, mores, & pudicitam nobis tuis litteris significare velis. Vale.

8. CURTIUS S.D.P. ALETHI Regi.

Corinthi commendo me tibi quantum decet tibi non ita distincte sicut a me petis singulas virtutes mulierum Romanarum, nec quamq; illarum signate nec nomina describam cum esset mihi difficile & longum dinumerare, cum urbs ampla sit. Tamen in aliqua parte. Primum habemus Cajam Cerilam, Tarquinii Prisci consortem, nunquam otiosam, quæ lanificio operam dedit, Lucretiam Sabinam Collatini consortem, quæ decepta & stuprata mortem sibi conscivit. Clodiam virginem cum aliis virginibus datam obsidem Porsennæ, quæ cum equo Tiberim vadiens se & reliquas liberavit. Habemus Vecturiam Coroliani matrem, quæ filium a bello Romanorum eduxit, & in hostium exercitum se transtulit. Legitur de Virginia quæ ab Appio decem viro rapta a Patre Virginio percussa in foro obiit. Claudia fuit Vestalis, Patri triumphanti a tribunitio impetu mediam in publico se ponendo liberum cum triumpho in Capitolium præbuit ingressum. Virginia Lucii conjux nobilis, tamen a sacris semota quia plebejo nupserat, aliam aram sibi constituit, ubi multas matronas convocavit. Flora Romana meretrix & dives sibi populum hæredem instituit & propter hoc in nimpham adorata est. Romana juvencula mulier matrem in carceribus proprio lacte nutrivit, & sic liberavit eam a carcere. Vidi Marciam Varronis, licet continentem Virginem mirabilem, tamen pictrix fuit, & sui corporis famosa, & contra consuetudinem fœminarum. Fuit deinde Æmilia; Terentia Scipionis Africani conjux, stuprum viri tam famosi celavit, ne viro etiam post mortem infamia oriretur; Sempronia Cornelio genere fecit castimoniam. Vidi Semproniam eam tam elegante ingenio, quod ipsa tam Græca quam Latina lingua versus & orationes omni laude dignissimas composuit. Curtia Romana tempore triumvirorum Lucretium virum suum abscondit. Sulpitia tantas facundo lepore in poematibus laudes acquisivit, quæ adscripta fuit in tabula ærea. Agrippina Marci filia à Tiberio Græco (*a*) multis injuriis

(a) Cæsare.

injuriis lacessita, & ut eis finem imponeret cibum gustare noluit, quousque fame oppressa interiit. Faustina Augusta adeo decora fuit, ut ab amantibus sculperetur, nec uno amasio contenta, sed libidinosa, postea vero sacra fuit inter omnes Romanas. Longum esset omnes mihi distincte narrare, tamen petitioni tuæ in aliquo satisfaciam, multas nunc virgines novitias scriptas legi, quarum nomina narrare non valerem. Vale & me Alethi regi commenda.

9. QUINTUS CURTIUS S.D.P. PAPIRIO Viro consulari.

Placuit mihi procul dubio te nuper Consulem creatum esse; bene meritum esse virtute, & opera tua omnes judicant. Sequere majorum tuorum vitam, mores & posteritatem, qui Reipubl. defensores fuere, tu autem in principio consulatus gravitatem observa, justitiam in omnes, pietatem in tuos, bonitatem in subditos, denique unicuique prout jus postulat fave. Vale.

10. PAPIRIUS S. D. P. CURTIO.

Opportunæ mihi fuerunt monitiones tuæ in primo consulatu, tamen non dico illas fore necessarias, nisi ut me in eadem voluntate confirmarent. Conaborque diu cum laboribus & periculis maximis quod majores mei adepti sunt, non amittere. Repugnant mihi consulatus honor, necessitas reipublicæ, munus hereditatis majorum meorum, & relinquenda hereditas posterûm meorum, ut virtute parentur, ut augeantur coram senatu, quando eis peropus erit adsistere. Vale.

11. CURTIUS S.D.P. HASDRUBALI.

Quæris a me scire quo adscripta sit Octavii memoria, quo laudes; quo denique sacramentum, & cineres humati sunt. Ego ut te potuissem certiorem facere; per urbem totam quæsivi Deorum Templa, privatorum virorum Oracula, Spectacula Imperatorum Romanorum, Theatra nobilium, moenia in quibus adscribitur memoria majorum, ædificia ædilium, locum thesauri, Monarchiam & quæque Sacra per Senatum, viris consularibus deputata. Ad hodiernum usque diem, nihil certi in Senatu habetur de Octavii Augusti memoria, nihil de cinere, nihil de sacro. Vale.

12. HASDRUBAL S. D. P. CURTIO.

Mihi miranda inscribis. Non dico te a veritate errasse, sed tantum non credenda; ut Divi Octavii memoria nec ubi reperiatur; neque sacrum; neque cineres reperiantur. Tamen in chronis (*a*) trium primorum Imperatorum unus ex tribus primus Augustus legitur; plurimi tenent in disputationibus, primum

(a) *Chronicis*.

mum Augustum fuisse Octavium; postea Julium, & deinde Octavianum, cum in chronis & annalibus numeratum, sculptumque non fuisse in simulacris, satis superque satis, & vehementer admiror; quantum mihi ejus laudes gratæ fuerunt tenore calami non judicatum (*a*) est. Vale.

13. LUCIUS S. D. P. CINCINNATO.

Tu mihi notus non es affinitatis gratia. Ego minus tibi non conjunctus minus ego tibi. Sumus ex eadem Patria oriundi, nec credas me puduisse tibi parere, invenies me tibi libentissimum; & præsertim usque quo consecutus fueris quod voles; deinde te spero me juvare donec comperiam quod volo. Tu salvus sis ut cupis; dilige familiaritatem meam sicut & ego tuam, & prout ambobus necesse est. Vale.

14. CINCINNATUS S. D. P. LUCIO.

Non affinitatis gratia neque conjunctionis tibi notus sum, minus tu mihi. Te mihi deditum nolo sed amicissimum & libentissimum cupio. Do me tibi & deditissimum facio, satis placet si aliquo dono poteris consequi quod voles, libenter juvabo, ut quicquid vis comperias. Non quod vis ab aliis quærito, sed tibi satis esse debet quod possunt, cave ne errent a via. Vale.

15. PAPIRIUS S. D. P. CURTIO.

Pridie cum omnem provinciam bellæ cepi sine bello, quasi eum nullum spectare voluerunt; Hi mihi beluæ videntur monstra quædam non homines. Nam provinciæ nomen res consequens. Obtulerunt mihi commilitones loco magni muneris. Ex beluis hominem unum altitudinis forma ulnarum duarum. Mas non est, fœmina minus, sed neuter est habuisse sexum. Os est virile. Corpus fœmineum, discerni non potest ipsum agi nec pati. Tamen unde natura fluat neutrum est. Monstrum suspicatur, quod quidem tuum esse tribuo, neutrum dono do, ut cum eum videris, amicitiæ nostræ recorderis. Vale & me amare non desine.

16. CURTIUS S. D. P. PAPIRIO Consuli.

Perjucundum fuit mihi neutrum quod a te mihi dono traditum est. Neutrum vero est, caret utro sexu. Multum in eo delectatus est Senatus, & Prætores admodum. Neutrum doceo. Neutrum instruo. Neutrum facio. Neutrum intelligit. Neutrum provinciæ bellæ nomen sequitur, non negant provinciam bellam. Neutrum belua est, plus mihi jocunditatis neutrum affert quam si mihi duos aut tres servos dono dedisses. Vale. Neutrum diligo.

17. HOS-

(a) *indicatum*.

17. HOSTILIUS S. D. P. QUINTO CURTIO.

Legiones, cohortes, manus quinque & viginti & plebis centuriones ducentos nonaginta, & sex mille equites, octies decies centena millia hominum, omnes secundum numerum divisi, sicut militari rei mihi videtur necessarium, fiunt bella, fiunt pugnæ magnæ ordinatæ, habes numerum hominum, habes bellatorum numerum distinctum; tibi noti sunt idonei ad bellum, tibi majores, tibi mediocres, unusquisque secundum quod agit. Scies tui exercitus copiam numerumque distinctum, tu jubens quibus mandes, habebis rei militaris ordinem alias, pedites qui, & quæ necessaria sunt bello sub actu rei militaris, aliam per similitudinem exercere potes: hæc omnia divisi arbitratu meo, nomina imposui, divisionem feci, & quando opus esset, & Senatui necessaria scientia tui jubeam ut cito pareant, quibus mandarem ut servarent, quam rogarem ut exaudiat, quos cogam vel quam cito vadant, hoc autem statui ut Senatui & mihi honori & utilitati simul sit. Vale.

18. QUINTUS CURTIUS S. P. D. HOSTILIO.

Quod secundum ordinem militarem equestremque accurate legeretur ita percompositæ ordinas & acies, quæ secundum numerum bene distinctum secundum facultates illorum eleganti voce commendarunt ingenium tuamque militiæ normam & regulam, qui equestrem ordinem statuisti, quo fit omnes duces, milites, equites, ordines, illorumque nomina litteris & memoriæ præfixerunt, tibi omnes parent, obsequuntur; ad te cupiunt venire, festinent instrui à te viam & productionem, Romanus exercitus cupiunt videre. Vale.

19. (a) NUMA POMPILIUS S. D. P. SARTORIO.

Senatus statuit nunc nuper Romanum exercitum in Syriam dirigere, deinde contra Cimbros & Persicos: nondum ducem fecit, multi, capi Silvium, qui Capuam in suis signum tulit, multi Flaminium, multi Fabium Maximum volunt: Sed in concione, ut percipere possum, Sartorium in ducem Romani exercitus bene merentem constituerunt: Tu tibi in dignitate consule, quid quantumque laudis Antonianus fuerit assequutus: qui in vita leve domiani rebellem destruxit, exules pro Reip. cepit, illos in carcere posuit, voluit in ponte pro Reip. salute occidi: ne respublica destrueretur. Post mortem ejus dictus post pons Antonianus. Vidisti Hannibalem, quem altam & insignem laudem contra Carthaginenses consequutum esse: Vidisti Scipionem nostrum virum spectatum, omni laude dignissimum qui Africam subegit: Codrum Jambicum majorem, qui se occidi fecit pro Pop. Salute: Alterum codex versa vice, sed non virtutis ab omni commercio cœtuque nobilium expelli; & cum majores nostri,

Tt si quem

(a) Corruptissimam hanc Epistolam emendabit si tanti videbitur, cui erit otium.

si quem damnare voluerunt dicebant, ille utilior est Codro. Alios huic similes vituperant ut plumas Sardanapali. Quare te obsecro, summas vires in animo & virilitatem in Cimbros, age ut soles: parabis te quam cito profecturum in Syriam; spero te non minus laudis adipisci quam alios duces Romanos quoniam te semper pace aliorum in bello prævaluisse cognovi. Vale.

20. SARTORIUS. S. D. P. NUMÆ POMPILIO.

Pergratissimum fuit abs te fieri certior per prius, de intentione Senatus; Nollem aliis ducibus obesse, tamen quantum mihi videbitur libenter agam, libentiusque vellem in Syriam proficisci, Cimbros & Persicos adnotavi, in mentemque præfixi Exempla clarissimorum illustrium à te mihi data, & vituperationem humilem Codri minoris, segnitiem Sardanapali. Tamen litteris prævaluit & opificio suo; si vellet me omnino profecturum, cuperem ut faceres certiorem, ut præpararem quæ duci ad bellum necessaria sunt; legerem modum & ordinem Hostilii de re militari, ac de equestri ordine; Denique tibi habeo meritas gratias non, sed quas possum; quasve debeo. Me tibi obnoxium quoque gentium polliceor esse. Vale & me omni Senatui commenda.

Q. CURTII Epistolarum liber secundus explicit.

QUINTI CURTII liber tertius incipit.

1. HANNIBAL S. P. D. PORCIO.

Scis adversus Senatum perpetrationem tuam quam dignum affici atroci supplicio & merito capitali. Jura gentium te mori ideo jubent; vera ratio est. Sed amicorum tuorum preces minus gratæ sunt Senatui, animo deprecantur, instant, postulant reverenter ut exaudiantur. Tamen Senatus reddit vitam tuam pro munere. Vult jubetque te ultra Alpes transgredi & ultra Syriam. Citra non redeas per decennium. Hanc legem tibi imponunt, & confines servare. Vale,

2. PORTIUS S. D. P. HANNIBALI.

Scio me nihil contra Senatum perpetrasse. Judicium nullum quærito contra libitum Senatus. Capitali supplicio puniri non mereor, neque tam dira affici pœna. Nil denique ultra voluntatem Senatus volo: Si me non mori jubet, paream. Si me in exilium vult, accedam. Si me in Syriam, ibo. Et citra confines absque gratia & venia me non rediturum, ita denique faciam & obediam. Vale.

3. SENATUS S. D. P. VIRIDIANO Doctiloquo.

Diu est quod Senatui Populoque Romano notus es, noti mores, notum ingenium, nota sententia, nota virtus animi & corporis tui, nota virilitas; quo fit tum in litteris, tum in armificum (a), tum

in

(a) *sarmifícina.*

in cantionibus & sermonibus tum in equis te puerorum pubescentiumque futurum Doctorem cum competenti optimaque mercede Senatus ordinavit. Tu illos ita doce ut litteras intelligant, in armis ut valeant, in sermonibus ut quicquid dicere volunt, accurate dicant, equos & equitare sciant. Tu ita & taliter age, ut apud Senatum laudem consequi possis.

4. VIRIDIANUS S.D.P. SENATUI.

De officio mihi proviso per Senatum me non bene meritum reputo, tum parere sibi decrevi. Causa equidem est, quod adolescentuli rudes sunt, qui ignaros & barbaros præceptores habuerunt: Sed si bonis & eruditis imbueremus, non incognita pro cognitis haberemus. Scurram sane pro Oratore habemus, & pro poeta corvum: siquidem aliqui scribunt (*a*) sutilia, quædam inventa sunt quæ si accurate leges, plane deliramenta esse cognosces, qui à Græcis & Latinis litteris tantum absunt, quantum ab oloribus anseres. Fieri mihi necesse videtur quod nullus ad scribendum accedat, nisi prius undique genti (*b*) volumine Græcas simul Latinas gustaverunt litteras. Vale.

5. CURTIUS S.D.P. ENNIO Montano.

Opus tuum de regimine Reipublicę probatum est apud Senatum, privatæ & in foro approbati sunt libri & bene distincti, cœtus oratorum approbaverunt Comœdias, senex interlocutores. Neminem introductus (*c*) posuisti loquentem, neque (*d*) idoneos Fabricium & Papyrium, qui Consules fuere, qui Decemviri, qui Consulares, qui non senes solum verum & decrepiti sunt. Nullę videbantur aptiores personæ quæ de regimine Senatus loquerentur quam istis senes. Quamobrem Senatus omnis Populusque Romanus Cœtusque Oratorum tibi parant dignam lauream, cingere tempora benemerita lauro; statuerunt te bene merentem approbatumque in foro laureari. Vale & me in tuis interdum ascribe.

6. ENNIUS S.D.P. Q. CURTIO.

Dignum non arbitror opusculum meum de Reip. regimine apud Senatum, apud Consulares Viros atque apud Oratorum cœtum commendari. Si quid autem ponderis & gravitatis vel ęstimationis habere Fabricio & Papyrio senibus in hoc quoque loquentibus tribuunt, qui Reip. Consules, qui defensores fuerunt, denique fateor me indignum esse, meque secundam lauream non mereri. Musarum fontem anxius diu sæpeque sitivi, liquorem hausturus. Tibi mi Curti hæ gratiæ sunto, quas semper ex me meritus es. Vale.

7. MASINISSA S.D.P. FABIO MAXIMO.

Distributa sunt per Senatum, contra voluntatem Titi Coruncani, qui ferrum & flammas contra Capitolium ferre voluit, & omnia

Tt 2 urbis

(a) *subtilia*. (b) *ingenti*. (c) *introductum*. (d) *nisi*.

urbis palatia. Pro Jugurtha, palatium Severi & palatium Claudii; pro Ligario, Palatium Constantini, Palatium Susuranum & Palatium Volusianum. Pro Flaminio, Palatium Remulianum, Templum Pacis, Palatium Trajanum & Palatium Sallustii. Pro Genutio Xviro, Palatium Camilli, Palatium Neronis & Palatium Camilli. Pro Vecturio, Palatium Pompei, Palatium Titi Vespasiani. Pro Manilio, Palatium Octaviani. Pro Sulpicio, Palatium Antoniani. Appius Claudius & Curatius Capirolium gubernat & S. P. Q. R. Vale.

8. FABIUS S. D. P. MASINISSÆ.

Placet urbis palatia post mortem Divi Augusti Consularibus & X. viris fuisse distributa. Unumquemque benemeritum judicio & majoris muneris & dignitatis, præsertim Genutium & Sulpicium; Recte Senatus à bene merentibus, verum Capitolium à custodibus deputatis deberet custodiri. Vale.

9. MANLIUS TORQUATUS Consul S. D. P. ALEXANDRO.

Oportuit me hodie ire ad Hyadum (a) Pontificem prolixam barbam redimitum. Albani P. R. se plane profitetur fuisse inimicissimum. Audivi te illum adorasse. Fatetur palam se ab Alexandro adorari, quoniam is præsagivit victoriam tuam, prædixit Darium à te vinci. Ego autem judico causam fuisse virilitatem animi tui corporisque, & non Pontificis Hyadi cantationes. Parum placet Senatui te sibi credidisse. Post hæc te certiorem facio, X. KL. Quintil. Samnites victi sunt à Romanis. Vale.

10. ALEXANDER MANLIO TORQUATO S. D. P.

Placuit mihi te vidisse Hyadum maximum Pontificem. Credo ipsum dedisse se. Rom. Populi inimicissimum plane coram quocunque judice profitetur. Cum hoc sic, mihi odio est, sicut & vobis. Tamen colui eum, profuit mihi consilium suum. Bene de me præsagitavit & rectum judicium. Gaudeo plurimum Samnites victos esse ab exercitu Romano. Vale. Et post mortem Remi Posthumum addiderunt X. viris Consularibus.

11. CURTIUS S. D. P. BRUTO Consuli primo.

De Pisistrato Trajano Atheniensi à te victo nihil fiet; nil contra eum donec redeas, nil novabitur. Novit Senatus quantum ego semper tibi fuerim deditissimus & sibi fidus; propter me tibi vexillum s. p. r. illud notabile dictum Periandri Corinthii quod scriptum est ante sedilia, ubi ait; *Consule non dulciora, sed optima*. Ascribit tibi Senatus verba Fabricii & sermonem ad Xviros, primum ad Ge-

(a) *Jaddum*, vide Joseph. XI. 8.

ad Genutium, Veturium, Julium, Manilium, Sulpitium, Sextum, Curatium, Appium Claudium; Romulum & Remum, post mortem cujus addiderunt Postumium, qui consulari potestate mutuatas X. tabularum ab Atheniensibus Leges, quas eorum tres legati ad urbem detulerunt, eas usque ad Rempublicamque Romanam accommodanda duabus additis emendarunt. Omnia hæc ad laudem Bruti Consulis primi acta sunt. Vale & ut soles me ama.

12. BRUTUS Consul S. D. P. Q. CURTIO.

Ego tibi ingentes gratias, ubi me de Pisistrato Atheniensi in vinclis posito certiorem fecisti de vexillo Sen. & tibi cuperem avide videre verba Periandri Corinthii, Verba & sermonem Fabricii, & leges mutuatas quas emendarunt: Quandoquidem mihi ut veniam scribes, tunc libenter veniam. Vale.

13. Q. CURTIUS S. D. P. LIVIO.

Vereor non parum ne res P. R. evertatur, quoniam adeo temerarie impetum voluntatemque Romani apposuerunt. Nam contra Augustos arma tulerunt, quod scelestius puto Julium Cæsarem Augustum in templum asyli juxta Capitolium occiderunt. O facinus nefandum: nullam arbitror punitionem posse contra illos reperiri, quæ reatum puniendo sufficiat. Equidem minus credendum est vulgo, Octavianum virginem vidisse apud templum Phœbi, ab ea hanc revelationem habuisse, quod in Julium arma portarent. Utilius esset Reip. legi inuel modo argentario (a) in loco qui dicitur templum Concordiæ post mortem Augusti Virgines numeri & innumeri æquabunt. Canna parum tunc timendum est ne Resp. obsessiones evertat. Vale.

14. LIVIUS S. P. D. CURTIO.

Judicium tuum probo: levis est Resp. evertatur si Romani voluntatem ante posuerunt, si Julium Cæsarem Augustum in templum asyli occiderunt tam temerarie. Nullum tam dirum supplicium invenio dignum quo illi possint puniri. Nullam pœnam video quæ satis sit ad puniendum illos. Ego judicio meo non credo de morte Julii Augusti Octavianum in templum Phœbi a virgine revelationem habuisse, & quod a similibus fuerit Reip. Julium occidi. Tamen tibi persuadeo, erroribus vulgi, plebisque tumultui non contradicas in furore suo. Vale.

15. HASDRUBAL S. D. P. CURTIO Q.

Res nostra nunc est plena timoris. Pridie KL. Martias cum Senatus jussit Coruncanum minorem torturæ dari: confitetur autem barbarissimum Quintianum Vulpium & Sarsuranum conjurationem fecisse antequam cædem fecissent, in foro posuerunt

(a) corruptissima hæc sunt.

manus in Consules, postes Capitolii cremaverunt. Lucinam Miliani filiam violarunt. Germanum unicum occiderunt sopitum. Templum divæ Faustinæ æquaverunt. Oracula virginum & nisi cum matura provideatur deliberatione, ut capiantur & puniantur, ut digni sunt, parum esset illis iterum flammas in Capitolium ponere. Quare obsecro te ut Papirium moneas Consulatum suum ab istis dolosis servet, & vigilet ne obumbretur dolo. Vale.

16. CURTIUS S.D.P. HASDRUBALI.

Est quidem res nostra non parum plena timoris, cum homicidæ servantur & non puniuntur ut æquum est: & ob non puniri video futurum excessum & irreparabile, eritque Senatui infamiæ & damno. Solicitabo ut capiantur, & quod quærat Papirius conjunctionem rumpere. Non tam enormia facinora tempore Tarquinii & Coruncani majoris perpetrabantur non ita impune. At illos Dii submergant. vere digni sunt ira Jovis. O indignum facinus, postes Capitolii cremasse, Faustinæ templum & Virginum Oracula æquasse, Quid restat nisi quod Consulatum destruant & Remp. occupent. Ego vehementer indoleo, & ponam vigilationes & curas meas omnes, ut puniantur taliter, ut in futurum ex illis quisque infandus qui malum & proditionem Reip. sumpserit, exemplum capiet & cum timore. Vale.

17. SENATUS S.D.P. SEXTIO X. viro.

Necesse est te & alios viros ad Urbem ante ludos consuetos redire, quoniam tu unicus tributa omnia quæ Romanorum subditis debentur, recipies & annotabis. Tibi auctoritas, tibi facultas omnis a nobis ex nunc sit. Statuit Senatus ludos qui in agro Olympio ante sacrum Romuli fieri: ibi palæstræ ædilibus fiunt, ibi pugnæ plebis, ibi tributa subditorum recipies: ibi currus prætextos ad memoriam ante portam monarchiæ; te sedente in alto solio auroque prætexto insigniis Senatus, repræsentationes ut solitum est: in agonibus sedilia circumstantia sint nobilium secundum ordinem majorum nostrorum. Post hos solium tuum portari volumus in campo martio: ibi per tres dies Populus Rom. adsit: fient primo Marti sacrificia, deinde bellum Ducum, pugnæ Nobilium, cantus juvenum & plausus mulierum. Ibi commilitones, equites, milites & viros Rom. qui ad exercitum & in militia proficisci volunt, scribi facies; & solium tuum ad memoriam cum insigniis tuis ibidem dimitte ut moris est. Vale.

18. CURTIUS Q. S. D. P. ANTONIANO.

Neque tibi neque Tintilio meo de his, quæ pollicitus sum vobis, deficiam. Alterum ex duobus elige, an in Leudoniam legationem sumere contra Lirismidianos & Magos, an contra Cimbros Te Romanorum Ducem faciet Senatus. Illud est gra-

vitatis plenius, ex Leudonia rediisse cum honore, sed vicisse Lirismidianos & Magos. Erit causa tibi credendi tropheum & vim bellicam (a) consularem fortasse consequeris. Istud datur viribus, legationem damus gravescentibus. Habes ex his rebus judicium meum: Quare me quam cito de tua voluntate certiorem redde, ne de te apud Senatum consultum mendax sim. Vale.

19. ANTONIANUS S.D.P. CURTIO.

Non equidem verebar te neque Tintilio nec mihi de pollicitatione tua defecisse: nam soles tuos complecti pro amore, & prosequi beneficiis. Ego ipse in me expertus, & quando morem & ingenium meum & vires animi mei, sic egi ut diu novisti, ex duobus alterum acceptabo, quod videbis & jubebis. Verum si me judicium meum non fallit, sum in virilitate animi & corporis eundi contra Lirismidianos. Cuperem judicium meum experiri, si pro Senatu viriliter agerem, commendari, si non, non commendari. Denique virtutes cognosci non possunt, nisi experiantur in utroque exercitio. Ego ita faciam quantum jubebis. Vale.

Quinti CURTII Epistolarum liber tertius explicit.
Incipit Liber Quartus.

Oratio contra assentatores & detractores.

Vitiorum virtus comes non est: Serenissime Princeps; Hanc rudem oratiunculam meam in detrectores editam, ut suis titulis magis luceat, tibi obsignare volui. Detestabile verbum illud quidem contra animi innocentiam quis nefarius adulatoris causa a quoquam subtraxerit: detrahendoque mordaciter ad innocentis hominis apprehensionem illud idem coram Principe divulgavit. Est horum hominum genus pessimum, quos nebulones apud virtutes diligentes, & detractores vocitamus; quorum conversatio apprime evitanda est. Multi enim sunt qui audacia pro sapientia utuntur, qui sunt maxime linguaces, quive scire omnia se jactant, cum nihil sciant. Horum nebulonum maxima turba est. Illos tanquam dicaces & scurras existimo, immo pace eorum mordaces. Appellant sapientes, qui mendaces sunt; & cum cuiquam aliquid flagitiosum narrant; aliquid & utilitatis ibi præponunt & commodi, ut exaudiantur; augentque narrata majori commendatione, ad submergendum quanquam innocentem. Hi quippe assentatores & susurrones; diligentibus virtutes, cupientibus innocentiam, virisque accuratissimis, valde odio

(a) supra

sunt. In cœtu hominum, cum ad amicum accedunt, amicitiæ causa quadam, quasi cum ignita caritate, sed simulate, tum fidei se ipsos narrant; ab illis diu amari ac diligi, quod inter eos una pariter urget vicissitudo; amico auxilium pollicentur, usque ad capitis periculum adire. Cum vero postea ab illo discesserint, & absentes sunt, nusquam hominem adeo merentem in Asia reperisse ajunt; nec quoquo ridiculum animal invenire ponit. Ita bene agentes carpunt, horum vita vituperanda est, & mihi exosa, qui vestitum a pellice, cum labore ejusdem trahunt; victum vero a mendaciis, & a nugis more nebulonum. Discurrunt domicilia tamquam canuli juris reliquias lambentes. Deinde nebulonum vitam parum laudandam esse censeo, & neque illorum qui eorum aures his mutuo dant, quoniam cum vident se ab illis audiri, inquiunt equidem doctiores sumus, & quorum pectora non solum inflantur, verum etiam tumescunt. Audaciam simul sibi pro sapientia sumunt, cum videntur intelligi. Testante Philosopho, ille est aspis insanabilis, cujus morsum minus sanandum verbis veneficis impressum censeo male quam dentibus. Horum quisquis semper mendax, & hi animum ac corda hominum mordent, aspis autem cutem; plura quippe inter cutem, & carnem media sunt, per quæ aspidis venenum non ita acute penetrabile fit, sicut detractorum morsus; qui in medio cordis audientium cicatricem imprimunt. Ita est illorum mos, cum si quem bene agentem laceraverunt, in semetipsos jocunde gloriari, ait montanus Ennius. Hos detractores non homines esse dicatis, sed hydros immanes ac perfidum genus hominum aspidumque. Denique ad me redeo. Faustinum virum ornatum fidumque & mihi deditissimum ab illis accusatum præter jus eum innocentem recommissum duco. Itaque principis aures illis præstandæ non sunt. Cum plane videmus eas ab invidia radi quomodo vestes a tineis; homines sunt satis digni ira Jovis, non homines sunt sed manes. Quilibet acerbissimas dare dignum pœnas censetur; non minori illos & supplicio affici quam quivis scelestorum; clamo, postulo, atque imploro fidem; quæ facinora, impune capitalia fieri video? Quis igitur miretur si quis doctus, si quis fidus, etiam virtutis amator in remissionis genere prostratur; Cum hi nebulones exaudiuntur, qui ad quæstum veluti prophanæ mulieres dediti videntur, postremo mi Faustine tu novus quasi in hac vita ingrederis, si te ad vitæ hujus beatitudinem venire cupis, non tibi quasque injurias ac indignationes sumere, sed pati, ac perpetui rite te beatum ferunt, quoniam virtuti tuæ fortuna conjuncta est. Hoc solum evenit mihi senescenti, de hac vita nihil nisi aliquid extremum, cum illud quod præterierit defluxit, tantum remanet quantum cum virtute & recte factis consequutus sum.

Hora

Horæ cedunt, dies & menses, & anni, nunquam præteritum tempus revertetur. Nec quid sequatur sciri potest: Ergo quia a vobis discedam, cum octuaginta natus sum, non libet mihi deplorare vitam, cum ex hac discedo tanquam ex hospitio, non tanquam ex consortio: mihi autem leve est mori, quod satis diu expectavi. Quid est tam secundum naturam quam mori senibus? Multas mihi cicatrices hi detractores tempore meæ ætatis infixerunt, quas tolerantia & cum virtute sanavi bene recteque agendo; quod cum videbant, idem dolor in eorum capite remansit; Ego nunc sum in meliori conditione quam adolescentes, cum id quod illi sperant, ego senex consecutus sum; vosque diu vultis vivere, ego diu vixi. Hanc meam orationem ad principem direxi, in qua Faustino ornatissimo contra detractores satis complacui. Vale princeps, & magis Faustinum diligi quam nebulones finis tui.

2. Omnes sapientes liberos esse & stultos servos.

Audivi de te mi Faustine illud de quo multum indolui; tuas virtutes, laudabilemque constantiam & honestarum rerum ingenium, in facinus infandum convertisse; Te duce latrocinium in foro constitutum fuisse, cædem in foro fecisti; armatus latronibus quasi rempublicam destruxisti, privatorum & honestorum virorum domus incendisti. Non vides vir dementissime; tibi secundum leges exitium perenne parari, omnes scelerati atque impii te eorum ducem profitentur; contra mores majorum tuorum, qui honestissimi & defensores reipublicæ fuerunt. Inquit Socrates, insanire omnes stultos; Egit itaque genitor ille suus, quasi divinus nihil aliud, nisi quod & beatum, florensque in foro videtur, & laudabile; Vidisti lioninos qui illud iter & viam, quantum ipse sequeris ceperint, perpetuos à Republica exules; qui contra Rempublicam gesserunt, qui homicidæ fuerunt. In quo vir scelestę, atque infamis, nostræ progenies omnes vigilaverint; & cogitationes tuæ, te miseriæ te ærumnæ premunt, errant omnes qui te beatum atque florentem putant; te tuæ libidines torquent. Tu dies noctesq; cruciaris, cui nec satis est quod habes. Te tuæ conscientiæ stimulant maleficiorum tuorum, metus te exanimat, judiciorum atque legum metus. Sic stulto & improbo viro, nemini bonum esse potest; versaque vice vir bonus, & sapiens, & fortis miser esse non potest. Obsecro te mi Faustine, ut in viam redeas, vides apud urbem hac ætate. Virum bonum virtutes illum fecisse meliorem, temperatiorem, fortem; sapientem sapientiorem etiam posse fieri. Qui à multis timetur, multos timet, Faustine, nunquam scelus scelere vincitur. Ex te postremo, nisi aliud vellem, nisi te tuis similem esse, me meis, alios suis & si mihi honori

& utilitati esse non vis, saltem non mihi pudori & infamiæ sis, ut ne quid dejectus iterum in futurum mihi os meum clausum opprimat. Te salvum esse jubeo, & ab istis desine, qua cura potes, parabis pecuniam omnem quam mihi debes, & de brevi ad te proficiscar. Vale & emenda.

3. APPIUS CLAUDIUS L. CAMILLO. S.D.P.

Non admiror te consultasse ingenii exercitationes recte considerando, & quod male ingenii atque vires animi, quam corporis desiderasse. Potes namque mage amicis, publice & in foro, utilitati & honori adesse, consilio & auctoritate, quam corporis viribus. Flectis filum orationis contra venereos, cedis veniam ætati. Huic particulæ respondeo, si furori juventutis fervente ætate non obstabis, juvenesque verbis & factis non objurgabis, postquam illis erit vivendi potestas libera, objurgare parum, non proderit.

Quin immo ad libidines proclives ipsos venturos esse censeo. Morbo inveterato infirmitas non ita leviter curari potest. Multas scribis ob libidines seditiones plurimas exoriri. Nonnulla facinora ac hominum scelera ex libidine nasci, teste Platone in libro contra venerem ubi ait; voluptas homines capit, ut hamus pisces. Non possum denique tuis clarissimis sententiis respondere; unum scias volo me natis & posteris meis omnibus mandasse, ut tuam hanc orationem omni gravitate copiosam menti commendent, eamque menti servent. Tibi novissime gratiæ sunto, quas sêper ex me meritus es. Vale

4. PAMPINIANUS MAGNUS S. D. P. SENATUI.

Hodie XIV. Kl. Quintil. hora XV. invictissimorum Romano. Exercitus marte favente, sacris auspiciis, ac auguriis Alphatucii & Zoroastris signis firmiter militantibus Lirismidianos Pantarulios & Vascos populos acerrimos, aurique ditissimos, superbia elatos, victoriæ insolentes insultavit, duravitque prelium VII. horas, in quo mortui sunt viri circiter tria millia, pedites mille & ducenti: demum illorum populorum exercitum omnem rupit & illos fugavit. De quibus à Romanis capti sunt circiter XX. millia quingenti & nonaginta, reliqui vero qui evaserunt, Leudonium oppidum inexpugnabile intraverunt, quod ab invictissimo exercitu obsessum exstitit. Diebus quatuor elapsis obsides dederunt, & nisi eis à Lirismidianis, & Vascis aliquod auxilium detur, sese in deditionem & subjectionem S.P.Q.R. polliciti sunt, si nullum vident auxilium atque presidium dari, nec vereor quod intra X. dies oppidum non in deditionem veniet; sed si in aliquo contra fœdera & pacta devenerunt, Romani duces oppidum cremari statuerunt & solo æquari. Data ex felici & invictissimo exercitu contra Vascos. Vale.

5. SENATUS S. D. P. PAMPINIANO MAGNO.

Satis literæ tuæ gratæ fuerunt Senatui, placuit summopere à te fieri

te fieri

te fieri certior, marte favente Romanum exercitum Lirismidianos, & Vascos fugasse, illos rupisse. Nec dubitamus quod Romani duces, qui prævalent, qui in armis diu probati sunt, non solum Lodonium oppidum, verum etiam provinciam omnem, omnesque Pantamilios populos in deditionem omnino capient: quod erit gaudio, laudi & honori sui, populoque Ro. triumpho. Tandem unum vellemus, ut castra quæ in deditionem capient, illæsa conservent: sed quæ vi & manu, aut cremari, aut solo æquari, ut ducibus libebit, concedimus. Vale.

6. JULIUS CATONI Uticensi S. D. P.

Honorem & gloriam pro imperii salute apud viros spectatos cupio, potius quam vitam. Vir præstanti bonitate, animique integerrimi vocari haberique volo quousque spiritus supersit: neque amore neque precio alicui injuriam faciam. Nec quis cessabit me ab illa omnium rerum licentia facere justitiam. Unum superest, quod injuria qua lacessitus sum, illustrabor omnino: Munera in me tua, quæve a te mihi impensa sunt a teneris meæ ætatis annis, tunc cum mihi apprime necessaria erant: dedisse me id oblivioni non credas: Habuisti a me sæpissime in pubescentia mea. Quod si ulla apud me unquam esset facultas, tuo patrocinio, ac dominio: firme tuam esse judicare posses. Nunc vero omnia quæ summo cum labore ac industria adeptus sum, ea ipsa omnia in tua dispositione, ac velle tuo ascribe. Et si omnia Romana oppida, portusque omnes, mihi nunc in reditu meo ad urbem aditum adventumque copiis clausum comperiam: Non hæc solum sed si provinciam omnem, civitates, oppida, & castra, & si omnes mentes eversas, ac rebelles reperiam. Nec vereor quod statim cum nostram viderint præsentiam, redient in fidem atque deditionem. Non ita status nostræ Reipubl. nutat, ut hi credunt. Confirmatus est iterum noster exercitus in magna copia militum peditumque: Cavisse me scio omni cum diligentia, ne populo Romano, ac provinciæ ulla contumelia fieret: neque mea culpa hoc dissidium evenisse testor: unum exitum mearum rerum meorumque operum novissime, mi Cato, censui: quod Deorum promissione, vigilantia, ac mei animi virilitas, mihi fellitum exitium affert, & qua ve ardua sunt, ab humilibus gubernari faciam. Si victor, extollar: si finis infelix, omnes publice, & in foro carpent. Demum ita accurate, ita potentissime, & cum astu: itaque cum ingenio & solicitudine in armis rem meam, omnemque exercitum meum, & milites atque pedites parabo, quod spero me victoriam & triumphum sequuturum. Illos qui nunc mihi obesse volunt, mihique vehementer detrahere cupiunt, fugatis hostibus, recuperatis provinciis (domitabo) victoriis consequutis, partis tropheis, ad me confugient nonnulli. Confido me multos

tos tunc amicos, cum plures subditos servos habiturum. Vale.

7. CATO UTICENSIS S. D. P. Divo JULIO.

Herus meus, & lumen totius orbis: non solum vereor, sed timeo de vita Julii: quæ apud immortales Deos mortalis est. Non propter Julium timeo, sed ne urbis lumen, orbis salus & Reipublicæ honor extinguatur. Ne ab externis nationibus obumbremur, vi ac dolo. De injuriis inimicorum illustraberis: Quis obstabit Julio? quæ provincia, quæ nationes, quæ civitates, quæ oppida negabunt Julio parere velle? Tu urbis, & orbis herus, tu justitiam colis: Tu armis, consilio, & auctoritate polles: Dii Julio favent, homines parent. Tibi facta secula sunt: Tibi sidera cœli lucent, & phœbus & phœbe parent: Quis veretur consideratis viribus, auctoritate, posse, scire, velle, consilio, ingenio. Julii tui animi sinceritate atque munificentia: quod victoriam, laudem, ac triumphum consequeris, omnem urbem in deditionem capies. Tibi omnes nationes numeri & innumeri parebunt, & obedient, ac unicum colent & adorabunt quem observavi, quem colui, quem colo, quem colam, dignum cui sacrificabo, quousque vivam. Ita felix & perennis vivat herus orbis, ut optat, cupit, & vult. Vale.

8. PARTHICUS Major S. D. P. QUINTIANO Caputeo.

Quæris a me fieri certior de raptu virginum, & de violentia Curii erga Fabrinam. Fulvia Romana mulier est nobilis ex utroque parente, quam & Curius haud obscuro genere procreatus, coopertus multis flagitiis, atque facinoribus cui non minor vanitas inerat quam audacia, neque ejus scelera occultare curabat, vitiavit. Vetus stuprum: Deinde cum Fulvia fuerat causa, puellulam decepit: Et quia inopia minus largiri poterat, se glorians: maria ac montes pollicens, ut acquiesceret, ferro interdum, ni sibi morigera foret. Tunc Fulvia Curii insolentia, & timore perculsa: ubi profecta fuit ad ætatem, munus augurandi vaticinandi sibi, ex parentum hereditate inerat: & ubi novit pollui, decipi, ac violari, accessit ad Senatum, ut aut eam defenderet, aut ambos capitali poena (ut jus clamat) punirentur: & supplicium ac justitiam fieri, ut esset futuris mulieribus tanquam aliquod exemplar. Statim in se Senatus & Populus omnis, mirabili clamore in tumultum excitatus, eam liberavit: Curius fugam arripuit, deinde non solum amplius non novit, verum donec vixit, virum videre noluit. Vale.

9. PAPIRIUS Consul S. D. P. FABIO MAXIMO.

Ex totius Senatus matura deliberatione, ubi animi tui moderationem & æquitatem cognovi, & te non solum a Eurismaticis nomen

depor-

deportasse, sed humanitatem & prudentiam intelligo; Et cum de custodia pontum super tiberino agitaremus, tu tunc occurrebas dignus illo munere pace aliorum dignior: ordo vero talis in tabula & custodia XI. & numerus custodum ad pontem Milvium custodes X. ad pontem Adrianum custodes VII. Neronianum custodes XIV. ad pontem Antonianum custodes XX. ad pontem Fabricii custodes XV: ad pontem Gratianum custodes VIII. ad pontem Senatorum X. ad pontem marmoreum XII. ad pontem Valentinianum V. hi denique armis. Tu autem armis ingenii custodito, ac virtutum exercitationibus; id quidem & maximum erit animi conscientia vivendi tua & multorum beneficiorum recordatio jocundissima sit, quoniam & gloria non solum te sed splendorem patriæ conseqvuta est. Vale.

10. FABIUS MAX. S. D. P. PAPIRIO Consuli.

Senatui & tibi gratias ingentes ago. Nullam in me puto animi moderationem, sed æquitatem cupio, non cognomen conseqvutus sum; prudentiam nullam, nullam in me virtutem. Sed opinionem non nullam de me habueras, & fortasse bonam. Ego vicissim de te me autem dignum illius muneris puto, ordinem custodiæ servabo, & custodum numerum. Nihil aliud jocundius, nihilque licentius, nisi quod juste & recte, ac cum virtute & amatæ patriæ splendore conseqvutus; gloriam Senatui cum amplificatione regionum tribuens. Vale.

11. MARCUS CURIUS S. D. P. FABRICIO. (a)

Nonnullæ sunt causæ quæ me apprime cogunt ad te scribere; potissime cum Tarentum cepisti; Ita me adolescentem senex dilexisti ut æqualem; semper fuit in te gravitas comes ætati, nec senectutem mores mutaverunt; Ego enim te non solum cepi ad nomen grandem natu, sed tamen avide ętate provectum; Anno primo quo tuo opere consul fueram, adolescens, & miles ad Capuam profectus sum, quartoque anno post ad Tarentum quæstor, deinde ædilis. Triennio post factus sum prætor, tu quidem tunc magistratum gerebas, cum quod ad nomen senex, tamen legis Ciciniæ (b) emendator. Tunc Hannibal bella gerebat, & adolescens cum grandis esset eum juveniliter exultantem tua moderatione atque patientia molliebas: Quo denique munere Ennius noster te dignum judicat, quoniam non ponebas rumores ante salutem; Tarentum vero, qua vigilantia, quo consilio cepisti, non minus præstantior in armis quam in toga, optimis denique auspiciis omnia gessisti pro Reipublicæ salute; Multa etiam præclara in te cognovi, est in tuis manibus laudatio; neque vero in luce modo atque in oculis

civium

(a) *Fabio*; (b) *Sicinia*;

civium magis, sed intus domique præstantior: qui sermones, quæ præcepta, quæ se ve consilia, quanta rerum notitia, quantaque antiquitatis memoria, quanta juris scientia, multæ denique in te uno litteræ sunt, cujus quidem sermone & doctrina fruor, quasi ut jam id quod evenit divina respondens. Vale, & me tui deditissimum adolescentem, alumnumq; tuum, ut soles instrue, illud enim me quidem profiteri non puduit, sequentem te, doctiorem fuisse.

12. FABRICIUS (a) S. D. P. CURIO.

Nonnullas scribis fuisse causas, quæ te cogunt ad me aliquid scribere: Et quod te adolescentem senex æqualem dilexerim. Nullam puto fuisse causam, quæ te cogat ad me scribere, neque ut mereris erga te aliquid beneficii, & ut debeo tribui: Ego equidem te adolescentem meum æqualem dilexi: quoniam senectutis meę æquale non ætatis: verum studio, moribus, scientia, doctrina, atque gravitate: Magnam præstantiam futuramque cognovi multis signis preter ætatem atque adolescentiam. Tu Consul & Miles ante tempus: Tu in tempore Quæstor & Ædilis, & tamen ego magistratum gerebam, tunc Prætor factus es: ætatem tuam juvenilem exultantem me mollire non oportuit. Sed omnes te uno ore meę senectuti moribusque æqualem judicabant. Vale & salvus sis quantum cupis.

13. M. ATTILIUS S. D. P. FULVIO.

Multum te tua sapientia fallit, quod ita adversus acutissimos viros & diligentes virtutes, ita ampullosa verba proijcis; ita bene agentes recteque carpis, contra mores majorum tuorum; tu Fabricium accusas: Quod cum consules noverint, teque alternum & instabilem esse, accusaberis & superbiæ causa; Ea propter scribit in te Senatus Epistolam de ætatis tuæ intemperantia; scis litteras suas fuisse magni ponderis. Cæcilium Comicum testem inducit adolescentulos stultos, credulos, obliviosos, quæ libidinum vitia sunt juvenibus; quanta inertia, quanta ignavia, quanta petulantia, quanta diliratio verborum; juvenes quosdam semper excipit, ut M. Curium, qui primum tempus factus est prætor, & alios qui sunt studio debito quive in armis floruerunt; qua igitur audacia quave temeritate ausus es Fabricium carpere? qui adeo juste Senatui consuluit, adeo juste Reip. defensor, adeo plebem & clientelas regebat Fabricius; Intentum enim animum tanquam arcum habebat pro honore Reip. qui non modo auctoritatem habebat, sed & quasi imperium in Senatu. Metuebant eum improbi, tanta in eo homine disciplina & mos patrius vigebat, quod omnes liberi verebantur, eum carum omnes habebant. Ita virtus Fabricii eum sesequе defendit; tu aut nisi cito desistas & desinas maledicere, labo-

(a) Fabius.

laborabis contra te, & consudabis non parum adversus te cum populi exclamatione. Vale.

14. FULVIUS S.D.P. M. ATILIO REGULO.

Nemini sit dubium, quod me ut scribis mea semper fefellit opinio; plane profiteris, me ampullosa verba adversus viros accuratissimos projecisse, bene agentes carpsisse; & præsertim contra Fabriciũ, qui me palam & in foro damnavit, fateor dixisse & fecisse, nondum quo ad possem. Estne hominum adeo natura stabilis, quoniam quandoq; aut injuria, aut precibus aut amicorum complacentia non flectatur? Mutavit namque Fabricius animi sui temperanciam, æqualitatem veri judicii, dilectionem erga suos, bonitatem in amicos; qua causa me insontem publice & in foro damnavit; debuit ne si adolescentia meæ ætatis in aliquo errasset, ita me Fabricius carpere? Jam ipse equidem ut accepimus Hannibalem exultantem summa cum moderatione molliebat; solebat ætatis esse defensor, nec me continere possum quin exclamem, cum nulla de causa lacessitus simile & potissime à viro sene, a prætore, a quæstore, a consule. Nec hoc quidem speraram, sed si a via errassem, verbis amicorum corrigi, non cædi, non damnari, ac si contra rempublicam egissem.

15. METELLUS pollice titubante S.D.P. ENNIO.

Ad te litteras dedi, cum nostræ florentis ætatis temeritatem videlicet, ac senectutis prudentiam annotavi; illa quę nos regit ducitque, urget me qua minus audax sim: illa me quam in senibus floruisse cognovi, cogit ut sileam. Tamen me ipsum complector: primum habui semper sodales: sodalitates habui cum æqualibus: epulabar cum sodalibus non modice; erat tunc quidem fervor ætatis meæ; præponebam voluptatem rationi; Nunc vero senescere incipiunt. Ego autem semper cupivi ad te proficisci; ut aliquod opusculum tuum viderem, de agricultura præsertim, de corrigenda ætate juvenum, quod nostræ ætati multas & maximas utilitates afferet, cum & nos instruit & vivere docet. In libello tuo de liberis educandis miro delectatus sum vehementer, cum scripsisti de natura hominum mulierumque, de moribus, de cibis sumendis, de evitandis, de eorum proprietate: quomodo corrigi debeant in sumendo cibum; de gestu edendi; quo præceptore erudiri, qua venustate custodiri; quibus virtutibus imbui, quo studio instrui, qua moderatione corrigi, quo timore regi, qua reverentia præservari, tum in infantia, tum in adolescentia, tum etiam in juventute; qua æquitate gubernari, qua denique bonitate & prudentia nutriri. Non puduit me fateri, hæc legisse fervori meo & ætati profuisse. Vale.

16. ENNIUS S.D.P. METELLO.

Nec verebar ætate ineunte te mores mutasse, cum legeres de senum prudentia; credo te satis delectari in libello meo de liberis educandis,

candis, & de hominum natura, qua moderatione juvenes regi debeant. Ex hoc opusculo, & de aliis qui gravitatem & moderantiam contineant, si accurate leges, & memoriæ ut soles commendabis, erit tibi utile, honori & dignitati. Vale.

Q. CURTII liber quartus explicit.

Quintus Liber incipit.

1. HANNIBAL S.D.P. M. MARCELLO.

Cupio ac vellem te, si tempus daretur, Numiam (*a*) profecturum quam cito, deinde Romam: quoniam necesse est me alibi proficisci, meumque exercitum dirigi contra Samnites oportuit: (me absente) facultas datur nemini: Milites unus alteri præponi volunt nobilitatis causa, alius militiæ, alius virium corporis, alius ingenii, alius virtutis, alius denique divitiarum causa: qua re cum hæc communi bono & utili Reip. proponantur, quæ Senatui utilitati sunt non agunt, me illuc igitur proficisci necesse est, ne mihi infamiæ ac dedecori esset, non ante providisse. Vale.

2. MARCUS MARCELLUS S.D.P. HANNIBALI.

Vis me quam cito Numiam * profecturum & Romam deinde, quoniam necesse est tibi alibi proficisci & Romanum exercitum contra Samnites dirigere. Te absente de militum alternatione esse putas verendum. Ego omnino ut jubes ad te proficiscar, &, si jubebis Romam etiam vadam: Verum quid Romæ faciam nescio, mentiri nolo, contra Remp. loqui non audeo, contra justitiam non scribam. Si contra primates dicam, puniar: proditionis officium est, nunquam id agam. Tu autem nostræ Reip. honori provideas. Teste Comico non istuc est sapere, quod ante pedes nunc præsens est, sed quæ futura sunt providere. Vale.

3. SAMNITES S.D.P. CURIO.

Intentionis nostræ ac Valuensium nunquam fuit viribus animi tui obsistere, neque rebelles esse: cupivimus vicinitatem circumstantem in utroque eventu, amicos nostros tuos numerari subditos, & libertatem tuam a te redimi, censum, subsidium, & subventionem quantum scriptum est solvemus. Et per hunc fidum amicum Architam damus, &, si majorem denique quantitatem cupis, curabimus subveniri siti tuæ. Vale.

CURIUS S.D.P. SAMNITIBUS.

Usque potuistis viribus, animo meo obsequi noluistis. De Valvensibus certus eram: vos vicinatesque omnes ut pareant Senatui volo in deditionem, neque meos vestros amicos voluistis, neque vestram

(*a*) *Numantiam.*

vestram neque illorum libertatem redimetis; Censum aurumque vestrum, cum mihi Archita minor vobis fidus obtulisset, repudiatum fuit; Nam habere aurum non mihi præclarum videtur; aurum nolo, sed illos volo, qui possident aurum. Postremo pecuniam vestram per eundem, eandem non visam non numeratam remitto. Cavete. Valete.

5. SENATUS S.D.P. FABIO Consuli.

Umbriam cremari, moleste tulimus, & Apuliam minorem solo equari & postratam esse, molestius fuit; Consuevit Senatus civitates quas ad deditionem ceperat, perservare. Et Senatui gloriæ & honori ac utilitati ut hæ supersint, maxime quę armis vincantur. Dolo nullatenus pugnare stude, quoniam Senatui & tibi esset dedecori. Denique esto vigil ut soles; mortui sunt inimici, nondum caremus hostibus; omnis patria destructa est; hinc proditiones, hinc clandestina bella exoriri. Tu ita salvus sis, ut tibi sat sit & necesse. Vale.

6. FABIUS CONSUL S.D.P. SENATUI.

Umbriam cremari feci, quoniam erga Senatum nullam penitus fidem cognovi. Apuli nullam habent fidem. Civitates quas fidas inveni, & supersunt, reliquas vi & armis, solo prostrari feci: Id Senatus & glorię interest, ego vigil ero, nondum carere hostibus sat intelligo, neq; bellum extingui. Proditores timeo, quoniam nisi in quibus confidimus, decipi non possimus. Ut pugnem dolo, prius moriar. Meum velle ac posse in armis est. Demum ut mihi necesse est salvum putetis. Vale.

7. CATO Uticensis S.D.P. SCIPIONI suo. Mirifice laudat Senatus Scipionem & cunctis præfert eum.

Obsecro te mi Scipio, ut judicium tuum erga Senatum non mutes ab invido, ab inceptis non desistas: ubique sunt detractores bonorum, tu unus diu notus es Senatui. Novit omnis Senatus, quot labores, quot sudores, quot angustiæ, quot pericula, quot vulnera, sitim, famem, dolores pro Reipublicę salute passus es; quot bella gessisti, quot regiones, provincias, civitates, arces, terras, oppida, rebelles, in deditionem cepisti; quam proprii sanguinis magnam copiam pro honore Reipublicæ effudisti. Quot cicatrices tuæ cuti insunt; pace aliorum, neminem posse reperiri clariorem. Quis tot signa, tot pręsidia, munera, dignitates, commoditates, honores, laudes, ac triumphos, Romanæ attulit Reipublicæ. Neque fuit neque erit vir similis Scipioni, nec doctior, nec Africano melior. Te invidi odiunt, non te, sed gloriam, honorem ac dignitatem. Non desistas obsecro, quoniam non te solum, sed posteros tuos claros facis. Innumeri de te laudes cantant in chronis, in foro, super tabula aurea sculpturam tuam auream impressam aureatis litteris, ad laudem Scipionis, quique legere possunt. Æquo animo injuriam ferre potes, quæ non Senatui sed tibi illata est; Quis autem, quid vero clarius, quid salubrius, quid elucentius, quid utilius faciet pro

salute

salute Reipublicæ quam quæ Scipio fecit. O magnum precii munus hereditatis Scipionis! quis Africano clarior quis recitari in Kal. dignior, qui sibi nomen ac dignitatem adeptus. Nec me putes tibi more adulatoris scripsisse, sed amice, cum scis me tibi dedititissimum. Vale. Quandoquidem te rediturum putas, per dies ante me certiorem face, ad laudem tui currum auro prætextum paratum, vim bellam (*a*) & arcum triumphalem constitutum puta.

8. SCIPIO AFRICANUS S.D.P. CATONI.

Et quamvis sim lacessitus multis injuriis, erga Senatum nullo pacto judicium mutabo. Invidis compatior, quoniam voluntati vires eorum desunt. Provincias, civitates, & oppida, quas cepi, non mihi sed Senatui cui paretur obediunt, insignia, præsidia, dignitates, & munera, non mihi, sed Senatui omnino tributa sunt: nec merentem mihi dignitatem judico tribuendam: de ceteris de quibus me certiorem facis, non postulo, neq; mereor, neque danda mihi sunt: denique in me nullam potestatem ac dignitatem fuisse puto. Sed jus Senatus, cui obsequar quousque vivam. Vale.

9. PARTICUS major S.D.P. QUINTINIANO CAPUTEO. Laudat mulierem hero.

Quæris à me scire si proba Romana mulier, digna est in chronis ascribi, & si de ea judicium factum est. Et laudes agit, & certiorem facio primo, quod ipsa Deorum revelatione, futura prædicabat. Cibi potusque triduanum faciebat; pollebat consilio, nunquam ex ejus ore fluxit mendacium, & ubi e viro suo gravida facta est, nisi facto puerperio virum minus cognovit, veneris inimica, grata Diis, & omni populo Romano, non solum in vita, sed post mortem Romanæ mulieres eam adorarunt. Nunc autem ad ejus simulachrum super cinerem diem anniversarium cantant, in chronis, & laudibus clarissimarum mulierum Romanarum scribi facere.

10. PARTICUS MAJOR S.D.P. QUINTINIANO CAPUTEO. Laudat Lucretiam.

Quantum laudis reperit de Lucretia Sabina apud chronas litteris clara. Lucretiam condidit Lucretium oppidum juxta flumen Fallaris, in quo adeo devote & pie Deorum simulacra coluit, quod omnis populus Romanus æquabat eam superis. Religionem fecit, castimoniam servavit, & ubi nota fuit, & Senatui scriptum, quod Lucretia in tertio decimo anno suæ ætatis aram constituerat, tunc virgines Vestales & claræ mulieres Romanæ omnes Matronæ periandræ & Albanæ ad simulacra colendum, ad regulas vitæ & castimoniam Lucretiæ sequendam & observandam curritabant. Anno decimo septimo, tunc Deorum promissione per tres dies, sol ortum cælavit. Et propter hoc Romanus populus etiam

post

(a) Supra

post mortem adorabat eam, anniversario die tulere oblationes & sacrificiis adhuc etiam venerantur. Vale.

11. SUPLICIUS Augur S. D. P. SENATUI.

Rogat ut augeatur sibi exercitus propter multiplicatos hostes.

Hodie IV. KL. Quintil. Bysantini, Cimbri, Persici, Gallici, Phrygii, Arabici, Indiani, Chaldæi, & nonnullæ barbaræ & externæ nationes, in magna copia una confœderati contra Senatum prope Albanos, equites, milites, & pedites, incredibili copia apparuerunt; qui terram totam & provinciam Romanam omnem curritant, captivos capiunt, prædas rapiunt, castra vincunt, nonnullas civitates obsessas tenent, in alto vero prope littora naves centum triginta. Triremes quinquaginta septem, bellatorum classes quadraginta. Sagittas pulvere ac ferro munitas. In dies litus discedunt, littora curritant, prædas magnas intra lucos faciunt, provinciam destruunt, adeo terra, mari, ac undique vexant, quod nunc tota provincia nutat: & sumus omnes sub magno timore ac metu perculsi: & nisi quam cito provideatur nobis, vereor ne omnis Senatus & salus Reipubl. evertatur. Caput ipsorum qui atrociores sunt Arabicos fecerunt, quibus non verbis obstandum est, sed armis. Hi non intelligunt, mortem quæritant, timorem nullum noscunt: Jus non habent, humanitate carent, superbi, elati, victoriæ insolentes, armis feroces, hostes pacis: obsecro exercitum augeatis. Omnes Romanos milites, equites, plebis Quirites, Sabinos festinanter mittatis. Vale.

12. CAMBIUS ADOLESCENS S. D. P. GENUTIO LIBICO optimo Præceptori.

Vere ego cum adolesens, quousque parui mandatis tuis, liber fui: quousque monitionem tuam servavi, in viam steti: quousque præceptis obedivi, mihi profuit. Tunc neque sodalitates, neque amores, neque mulieres me a via virtutis movebant. Nunc autem in rete passionis involutus sum propter sodalitatem & mulierum commercium. Nunc parentes, amici & affines præter consuetudinem & doctrinam tuam noscunt me exultantem. Et quamvis id noscam & me peccasse, in viam redire non possum. Ex vicinitate verum est quod interdum sequitur commodum & incommodum. Ego ætati languorique & mulierum facetiis obstare non possum; ætas me impulit, amor vexat, sodalitas inducit, formositas alicujus me cogit & premit: diligoque & diligor, timeo ab amore hamo capiar, cum aliquorum exempla considero: Ego adolescens tametsi adolescentulam diligo: novi me ab illa diligi: tandem nobilis est adolescens & formosa, me nudo amore complectitur. Exardeo, fio in dies frequens, novus miles sum,

falli

falli vereor, nescio mores mulierum si blanditiæ sunt fraudes; multi ajunt, multi negant, nonnulli affirmant. Tantum voluptates me adolescentem oblectant, suavitates gustavi. Dolore me ut illam perdam perire video, falli timeo, dimittere non possum, solvi non gestio; honor me ex alio reducit, honorem & voluptatem novi simul regnare non posse. Cuperem quam cito te rediturum ut me juvares, a retiis solveres, tuo judicio ac consilio sanari volo. Cura obsecro, ut honorem meum (si fieri potest) simul cum jocunditate domus meæ salves. Vale.

13. CORNELIA S. D. P. JUSTINO suo.

Obsecro sit tibi cura mei, nemo alter superest, qui erga me pietatem exhibeat, orbata sum parentum, germani diem clauserunt, omnes mei reliquerunt, sola & unica sum adolescens & pauper, quo vadam nescio, sumptus & unde vivam, mihi deest, nec aliquid habeo. Nonnulli mali suasores, qui me egenam norunt, quæritant contra honorem meum, instant & volunt, & hi qui possunt jubent. Quam consentiam, prius mori statui; & ut possim me salvari, si lubebit, & ut sim in loco tutiori sub protectione & regimine uxoris tuæ, quæ me nutrivit, cuperem erudiri affecto tuo patrocinio salvari ab istis insolentibus & honorem meum defendere. Non vinci vereor, sed timeo ab illis decipi. Vale, & me ab istis custodias salvesque.

14. LUPIO S. D. P. LIRIDIONI.

Senatus decrevit leodomios; pathaphicios, semosithanes: andidaon: althasos, preindios; leudianos, trucidari, mori, cremarique apud Olympianum si infra VII. KL. Octobr. Varium Genutium paruum, & Archidianum, non liberabunt. Statuit, jussit, voluit, & decrevit, tempus illud præteriri nullo modo, donec infra illos salvos, solutos, & liberos videat. Vale.

15. LIRIDIO S. D. P. LUPIONI.

Summatim disponat Senatus de captivis illos mori, cremari aut membra singula divelli: quoniam Varium nostrum & Genutium & Archidianum mortuos vidi in opprobrium Senatui. P. R. jugulari illos jussit & fecit præses leodomiorum, & sanguinem illorum servant, cum quo singulos captivos antequam ponantur in carceribus linguam lavant quod significat mori, aut ex carceribus nullo unquam tempore solvi. Vale.

Quinti Curtii, & aliorum Epistolæ expliciunt.

Laus Deo.

Impressum in inclita civitate Regii: per me Ugonem de Rugeriis civem Regiensem. Dominante Bononiæ Joanne II. Bentivolo. Anno Domini MD. ultimo Augusti.

